

ქართული ხალხური სიტყვიერება

მეგრული ტექსტები

I

პ რ ე ზ ი ა

ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა,
წინასიტყვიერება და გამოკვლევა ლაურთო

ტოგო ზუღავეაძე

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თ ბ ი ლ ი ს ი 1975

წინამდებარე ტომში მკითხველი საზოგადოებრიობა შედარებით სრული სახით პირველად გაეცნობა სამეგრელოს სხვადასხვა რაიონებში ჩაწერილ პოეტურ ნიმუშებს. ტომში მასალა წარმოდგენილია შერჩევით. ყველა ტექსტს ახლავს სინქრონული თარგმანი.

ტომს ერთვის ვარიანტები და შენიშვნები, აგრეთვე გამოკვლევა-მეგრული ლექსთწყობის შესახებ.

© თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1975.

70400

Γ

M—608(08)—75

წინასიტყვაობა

ქართული ზეპირსიტყვიერების შესწავლა, რომელსაც ბოლო ხანებში სერიოზული ყურადღება ექცევა, შეუძლებელია მეტ-ნაკლები სისრულით იქნეს ჩატარებული, თუ ჯეროვნად გათვალისწინებული არ იქნა საქართველოს ყველა კუთხის ხალხური შემოქმედება. ამ საქმეში თავისი წვლილის შეტანა შეუძლია სვანურსა და მეგრულ-ქანურ მასალას, თუმცა სვანეთსა და სამეგრელოში შეკრებილი ტექსტები ჯერჯერობით საკმაო რაოდენობით არაა გამოძვეურებული. ზედმეტია იმის მტკიცება, რომ ამგვარი ტექსტების გამოქვეყნება სერიოზულ სამსახურს გაუწევდა არა მხოლოდ ფოლკლორით დაინტერესებულ პირებს, არამედ ქართველი ხალხის ენით, ეთნოგრაფიით, ისტორიითა და საერთოდ ქართული კულტურით დაინტერესებულ ფართო საზოგადოებას. წინამდებარე გამოცემა, რომელიც რამდენიმე ტომადაა განზრახული, არის ცდა ერთგვარად შეავსოს ხსენებული ხარვეზი და მკითხველს მიაწოდოს სანდო პირველწყარო გასაგები და ადვილად გამოსაყენებელი სახით.

ქართული ფოლკლორული მასალების შეკრება და გამოცემა საშური საქმეა. წარსულის არა ერთი მოწმე, რომელიც, ვინ იცის, სად და როგორ დასჯირდება მეცნიერებას, დავიწყებას ეძლევა და იკარგება. ეს ბუნებრივი პროცესი, რაც ბოლო ხანებში სწრაფად მიმდინარეობს, კიდევ უფრო მძიმე შედეგებს გამოიწვევს მეგრულში.

სამეგრელოს ფოლკლორისა და მეტყველების, მისი წარსულისა და აწმყოს კვლევის საქიროება ჩვენში სადავო არასდროს ყოფილა. ერის საუკეთესო წარმომადგენლები ამას არაერთგზის აღნიშნავდნენ. ზოგი რამ ამ თვალსაზრისით გაკეთდა კიდევ. მეგრული ტექსტების შეკრება და გამოქვეყნება მეცნიერული მიზნებით გასული საუკუნის მეორე ნახევარში დაიწყო. ამ მხრივ ყველაზე მნიშვნელოვანია ა. ცაგარლის მიერ გამოქვეყნებული მასალები (Мингрельские этюды, СПб, 1880). მომდევნო ხანებში ცალკეული ნიმუშები მეგრული ზეპირსიტყვიერებისა გამოქვეყნდა პერიოდულ კრებულში Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа (გამოდიოდა თბილისში). 1914 წელს გამოვიდა ი. ყიფშიძის „მეგრული ენის გრამატიკა“ (Грамматика

ვიგრესკო (ივერსკო) ენის, სპ., 1914), რომელსაც ერთვის როგორც ადრე გამოქვეყნებული, ისე ავტორის მიერ შეკრებილი ტექსტები. შემდგომ მეგრული ტექსტები გამოსცა შ. ბერიძემ („მეგრული (ივერიული) ენა“, თბილისი, 1920), ხოლო 1936 წელს გამოვიდა მ. ხუბუას „მეგრული ტექსტები“. ამ ცოტა ხნის წინათ კ. სამუშიამ გამოსცა მეგრული ლექსების კრებული („ქართული ხალხური პოეზიის მასალები“, თბილისი, 1971). სხვადასხვა დროს მეგრული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები გამოაქვეყნეს სხვა მკვლევარებმაც, მათ შორის აღსანიშნავია ა. შანიძის მიერ შეკრებილი ტექსტები, რომლის მხოლოდ მცირე ნაწილია გამოქვეყნებული.

წინამდებარე გამოცემა, რომელიც გაცილებით სრულია, ვიდრე ადრე გამოსული კრებულები, მოიცავს როგორც დღემდე გამოუქვეყნებელ ტექსტებს, ისე ზეპირსიტყვიერების საუკეთესო ნიმუშებსაც, რაც ადრე სხვადასხვა ავტორის მიერ იყო გამოქვეყნებული (მაგალითად, აქ შემოვიდა ცაგარლის ტექსტები თითქმის მთლიანად, ი. ყიფშიძისეული მასალის მნიშვნელოვანი ნაწილი, რამდენიმე ტექსტი სხვა წყაროებიდან გვაქვს აღებული. ყოველი ასეთი შემთხვევა შენიშვნებში აღნიშნულია).

ტექსტების უდიდესი ნაწილი პირველად ქვეყნდება. ეს ტექსტები სხვადასხვა დროს სხვადასხვა პირების მიერაა ჩაწერილი (დაახლოებით 1935 წლიდან მოკიდებული), ძირითადი ნაწილი კი შეკრებილია უკანასკნელი ათი წლის მანძილზე ფოლკლორული ექსპედიციის მიერ. ტექსტები დაცულია არქივებში, რაც შენიშვნებში სათანადოდ არის მითითებული. არქივებში მრავალი ისეთი მასალაცაა, რომლის გამოქვეყნება აქ ვერ მოხერხდა, მაგრამ ცოტად თუ ბევრად მნიშვნელოვანი ტექსტი ამ კრებულში მოხვდა.

ტექსტების ჩაწერის ხარისხი, როგორც მოსალოდნელიც იყო, საშუალოდ, კრელია: კილოკავური ნიუანსები ბოლომდე არაა დაცული, ცალკეული უზუსტობანი ნაბეჭდ ტექსტებშიც გვაქვს. ზოგი ასეთი უზუსტობა ა. ცაგარლისეულ ტექსტებში შენიშნა და გაასწორა ი. ყიფშიძემ (მაგალითად, 5-ს ხმარება თანხმოვნის შემდეგ, 2-სა და ი-ს აღრევა... არაფერს ვამბობთ კორექტურული შეცდომების შესახებ...). ნაბეჭდ ტექსტებშივე ლექსები ხშირად არ არის ზუსტად ჩაწერილი — სტრიქონში მეტია ან აკლია ხმოვანი, რაც მეგრული წარმოთქმის გარკვეული თავისებურებებით აიხსნება (ამის შესახებ ვრცელადაა საუბარი ჩვენს წერილში, რომელიც ლექსთწყობის საკითხებს განიხილავს). ასეთი ზედმეტი ხმოვნები ჩვენ ფრჩხილებში ჩავსვით (როგორც ამას რამდენსამე შემთხვევაში ი. ყიფშიძე აკეთებს), ხოლო ნაკლები ხმოვანი აღვადგინეთ და კვადრატულ ფრჩხილში მოვათავსეთ. უნებლიე შეცდომები (კორექტურული ხასიათისა), ცხადია, გასწორდა.

ხელნაწერ ტექსტებში უზუსტობანი მეტია. თავი რომ დავანებოთ ლექსებში ხმოვანთა მეტ-ნაკლებობას, აქ ხშირია რყევა 2-ს ხმარებაში, პირველი (როგორც სუბიექტური, ისე ობიექტური) პირის ნიშნის ხმარებაში, სონორის მომდევნოდ ს/ც მონაცვლეობაში, ორმაგ და ცალმაგ ხმოვანთა მონაცვლეობა-

ში და სხვ. მართალია, ნაწილობრივ აქ რყევა თვითონ მეგრულ მეტყველებას ახასიათებს (მაგალითად, ქემორთუ // ქემორთუ // ქემორთ // ქომორთუ „მოვიდა“, მოფრთი // მობრთი // მოვრთი „მოვედი“, კოჩეფს // კოჩემს // კოჩენს „კაცებს“, დოუთასუ // დუუთასუ // დუთასუ „დაუთესა“), მაგრამ ერთი პირის მეტყველებაში პარალელურ ფორმათა ხმარება გავრცელებული მოვლენა არაა. აუცილებლობის შემთხვევაში ასეთი უზუსტობანი გასწორდა (ტექსტები შემოწმდა სათანადო კილოკავის წარმომადგენლებთან), მაგრამ დასაშვები ფორმები უცვლელად დავტოვეთ.

გამოქვეყნებული ნიმუშები შინაარსისა თუ მხატვრული ღირებულების მიხედვით, ცხადია, სხვადასხვანაირია. ზოგი ლექსი, მაგალითად, არაა მაღალმხატვრული (ეს ასეა საერთოდ ყველა ხალხის ზეპირსიტყვიერებაში), მაგრამ გარკვეული თვალსაზრისით ასეთი მასალაც გამოსადევია. სამაგიეროდ მრავალი სხვა ნიმუში ნამდვილი პოეტური ნიშნითაა აღბეჭდილი და ამიღირებს ჩვენი ერის ხალხური შემოქმედების საგანძურს.

ყველა ტექსტი თარგმნილია დედანთან მიახლოებით. შესაძლებლობის ფარგლებში ვცდილობდით შეგვენარჩუნებინა არა მხოლოდ აზრთა წყობა, არამედ სიტყვათა და მათი მიმდევრობების ეკვივალენტურობაც, გრამატიკული შესაბამისობაც. სადაც ეს ვერ მოხერხდა (ან სადაც სიტყვასიტყვითი თარგმანი ტექსტის გაგებას გააძნელებდა), ფრჩხილებში და წინწკლებში ვიძლევეთ სიტყვასიტყვით თარგმანს. საჭირო შემთხვევაში დამატებული სიტყვა ჩასმულია ფრჩხილებში. ამგვარმა თარგმანმა, სხვათა შორის, რელიეფურად წარმოაჩინა მეგრულის სტილისტიკური თავისებურებანი. ლექსის წაკითხვის ან ციტირების დროს, როცა ენათმეცნიერული სიზუსტე არ გვაინტერესებს, ერთდროულად წინწკლებსა და ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვა შეიძლება გამოვტოვოთ.

რამდენიმე შენიშვნა ორთოგრაფიული ხასიათისა: 1. გაორკეცებული ანუ გრძელი ხმოვნები გადმოცემულია ორმაგი ნიშნით (აა, იი, უუ და ა. შ.), რამდენადაც ფონოლოგიურად (და წარმოშობითაც) ასეთი ხმოვანი ორი ერთმანეთის გვერდით მდგომი ხმოვანია, რომელიც მართვით ხმოვნადაც შეიძლება წარმოითქვას. 2. უარყოფის ვა ნაწილაკს ხშირად ცალკე წერენ, რაც მრავალ გაუგებრობას ქმნის. ამჟამად ფონეტიკურად ვა შერწყმულია მომდევნო სიტყვასთან (ზმნასთან) და ასე უნდა ჩაიწეროს კიდეც. ზოგჯერ ვა-ს ცალკე დაწერას ხელს თითქოს არაფერი უშლის (მაგალითად, ვა მოკო „არ მინდა“). მაგრამ სხვა შემთხვევების გათვალისწინება ასეთი დაწერილობის უხერხულობას ნათელს ხდის. მაგალითად, ვააკო // ვაკო „არ უნდა“ ვერ ჩაიწერება ვერც როგორც ვა ოკო, ვერც ვა კო ან ვ აკო და მისთ. ასეთი ფორმები — აკო, კო, ვ — არ არსებობს. ასევე ვემკიქუნუ „არ ჩაიკვა“ ვერ ჩაიწერება როგორც ვემკიქუნუ ან ვ ემკიქუნუ... რადგან ასეთი ფორმები არ არსებობს. ვა აქ შერწყმულია მიკიქუნუ „ჩაიკვა“ ზმნასთან და ამიტომაც, რომ ა გადასულია ე-ში, ხოლო ამ პროცესის მიზეზი ი დაკარგულია: ვა — მიკიქუნუ—ვემიკიქუნუ—ვემკიქუნუ. ვა რომ შერწყმული არ იყოს, ხსენებული ი არც დაიკარგებოდა.

3. სრულებით ასევე დგას მტკიცებითი ნაწილაკის ქო-ს საკითხი. შდრ. ქო მორ-
თუ „მოვიდა“, მაგრამ ქაკო „კი უნდა“, ქემეჩუ „კი მისცა“. ესეც მომდევნო
ზმნასთან ერთად უნდა დაიწეროს. 4. პოსტპოზიციური ნაწილაკი ნი, რომელიც
ქართულის „რომ“ კავშირის ფუნქციისაა, იწერება წინამავალ სიტყვასთან ერ-
თად: ჭიმაქ ქომორთუნი // ქომორთუ ჭიმაქინი... „ძმა რომ მოვიდა“... (შდრ.
დასაწვები ფორმა ქომორთუნ „რომ მოვიდა“, რომელიც ვერ დაიწერება რო-
გორც ქომორთუ ნ). 5. ასევე აჯობებს პოსტპოზიციური და. რომელიც „თუ“
კავშირის ფარდია, წინამავალ სიტყვასთან ერთად დაიწეროს (გოკონ-და „თუ
გინდა“ და არა გოკონ და).

8 0 1 6 8 0 3 0

1. სავანის მღვდელმთავარს, სავანის მღვდელს და მონაწილეთ

1. ახალი წინა

კირიალესა, კირიალესა,
ახალ წინას მოგახვამანქ,
ლორონთქ გოგითანუას,
ენა ჭვეში, შხვა ახალი,
ირფელამო სი გეხარი,
მუმულეფიშ ჟიონუა,
მენძელეფიშ ჭგირობუა,
მუმულეფიშ ახშირება,
მენძელეფიშ აშინება;
ჩქიმ მენძელი, ნელასია,
კუჩხ ვეკატახა კველასია,
ჩქიმ მენძელი ბოშინი,
გაგმომქლონი ოშინი,
კირიალესა, კირიალესა...

2. ახალი წინა

ახალ წინას მიგახვამანქ,
ლორონთქ გოიტბუას,
გალე მითინ ქორცუნსუ-და
აშო ღოირთინუას.

3. ბიჭუჩხანთი

ახალ წინას მუგახვამანთ
ბირბილი ღო სურო,

ახალი წელი

კირიალესა, კირიალესა,
ახალ წელს მოგილოცავ,
ღმერთმა გაგიტენოს,
ეს ძველი, სხვა ახალი,
ყველაფრით („შენ“) გაიხარე,
მამლები ყივილი,
მასპინძლების სიკეთე („ქარგობა“),
მამლები ახშირება,
მასპინძლების აშენება;
ჩემო მასპინძელო, ნელა,
ფეხი არ წაჰკრა („მოიტეხო“) ჯორკოს,
ჩემი მასპინძელი ვაჟიანი,
გამომიტანე („გამომიგზავნე“) ასიანი,
კირიალესა, კირიალესა...

ახალი წელი

ახალ წელს მოგილოცავ,
ღმერთი გწყალობდეს („გაგიტბოს“),
გარეთ თუ ვინმე გყავს,
აქეთ დაგიბრუნოს.

მოგილოცავთ

ახალ წელს მოგილოცავთ
თხილის ყვავილი და სურო,

¹ კუჩხა — „ფერობა“, ბედნიერი ფეხით მისვლა (ახალ წელს, პატარძლის მოყვანისას),
რათა ოჯახს ბედნიერება დაეკვებოს.

ჩქიმ კოჩანა ქოგიშინით,
ვეშემფასათ ფურო.
ვართი ვორდი ლანბანდი დო
ვართ ვორექ ხურო,
ჯგირ კოჩანათ მიჩინენდეს,
ცულ ვამკეთებ შურო.

4. ზმინდა ელია

წმინდა ელია დიდებულია,
ჩქიმიშა ჯვარი დამიწერია,
დო სი ქომითხილევა
ჩქიმი ნაშრომი.

5. ალილო

ალილო-და, ალილო-და,
ქრისტე იშვა ბეთლემსაო,
აღუსია, კალუსია.
ლექ მიკობუ კალუსია.
შო, ჩიტო, ქოფურინი,
სუა ქორჩანაფუდასი.
თუჯუარი ჯგირი ქისე
ომი გორთანაფუდასი!

6. აია რე, ბაია რე

აია რე, ბაია რე,
ბაჟაშ(ი) წორი თანაფა რე.
ტი(რ)სე რენ დო კალანდა რე,
წაქურთხია დიდი დლა რე.

7. ბუა ღიაჩქიმი

ბუა [რე] ღიაჩქიმი,
თუთა — მუაჩქიმი.
ხეჩა-ხეჩა მურიცხეფი —

და დო ჯიმა ჩქიმი.

ჩემი კაცობა გაიხსენეთ,
არ შემოფასოთ ცულად.
არც ვიყავი ნალბანდი და
არცა ვარ ხურო,
კარგი კაცობით მიცნობდნენ,
ცული არ გამიკეთებია სულ.

ზმინდა ელია

წმინდა ელია დიდებულო,
ჩემსა ჯვარი დამიწერეო,
და შენ დაიცავიო
ჩემი ნაშრომი.

ალილო

ალილო-და, ალილო-და,
ქრისტე იშვა ბეთლემსაო,
აღუსია, კალუსია,
ლორი ჰკიღია კავზეო,
აქშა, ჩიტო, გაფრინდი,
ფრთები მოგცემოდეს,
ამისთანა კარგი შობა
ასი გაგთენებოდეს!

აიაა, ბაიაა

აიაა, ბაიაა,
ბაიაა სწორი აღდგომაა,
შობაა და კალანდაა,
წყლის კურთხევა დიდი დლეა.

მზე დედაა ჩემი

მზე დედაა ჩემი,
მთვარე — მამაჩემი,
მოჩანჩახე („ფართო-ფართო“)

ვარსკვლავები

და და ძმაა ჩემი.

8. ...

თუთა ახალი,
ლორონთ, გუმაახალი.

მთვარე ახალი,
ლმერთო, გამაახლე.

9. ...

ცია ბძირი, ტატა ბძირი,
ლორონთ(ი), თინა ქომოძირი.

მძივი ენახე, „ტატა“ (ყარგი) ენახე,
ლმერთო, ის მაპოვინენ („მაჩვენე“).

10. ...

ამარ გეჩანს ქაშენია,
მოიოლუდა, აშენია.

აგერ (ხარობს) გვირილა,
თუ შეგეშალოს, ამინ!

11. ...

შე(ე)სიშ(ი) კვიმა ორქო რენ(ე)დო
ივანობაშ(ი) — ვარჩხილია,
კვირკვეშ კვიმა დულა რენ(ე)დო
არგუსოში — დაჩხირია.

...
მაისის წვიმა ოქროა და
იენისისა — ვერცხლი,
ივლისის წვიმა მდულარეა და
აგვისტოსი — ცეცხლი.

12.

მარდობა ღორონს,
კოჩ-წყალა ვორექ ხოლოს!
თოფ(ი) ქუოლოთ(ი) ტორონს,
ლორონთ(ი) გოტიბაფუდას
ოსურც და ქომოლც.
მეუ მათი სიკეთე მობძე.

მადლობა ღმერთსა,
ადამიანებთან (რომ) ახლოს ვარ!
თოფი ვესროლე მტრედს,
ღმერთი წყალობდეს
ქალსა და კაცს,
მეც ამისგან სიკეთე მელის.

13. ხოჯბორია

მელე-მოლე გეალა რე დო
შეას ეშბურტუ წკონდა წყარი,

თე წყარიში ოშუმეშა
ხოჯ გილურტუ დიდი ქამი.
ქითა ჩხომი გილანჩურუნტუ,
ქალე პიც მიკირთუ.
ხოც კუდელც ქოჯგერთუნტუნ,

ხოჯი ქითათ გინირთუ.
მინჯე მუში ხოც ვეჩინენტ,

ხარიმბენია

გალმა-გამოლმა მთებია და
შუაში ამოდის სუფთა („დაწმენდილი“)
წყალი,

იმ წყლის დასაღევად
ხარი დადის ღიდრქიანი.
წითელი თევზი დატურავს,
ქალის პირას ტრიალებს,
(წყალზე ჩამოსულ) ხარს რომ კუდს
გაუთხლაშუნებს,

ხარი წითლად გადაიქცევა.
პატრონი თავის ხარს ვერ იცნობს,

ჩხომი წყარიშა დიღვინთუ.
ხოც გორუნც ხოჯგორია,
გიღურსუ ღო გიღენგარც,
ნირსის მეთხოზ კითა ხოჯი,
წიფურსუ ქალეფც მითგანც,
ირემიში ქაში ღობერც
მიორე ღო მიონგარც.

14.

ქუჩუ, ქუჩუ, მახარია,
სი ქოლოფი ჩქიმი ჩხუუ
თე მარაში მახალია.

15. ბუბ

... სინათლეში დიდა,
ღლაში მუმაღუნაფალი,
სერიში გუმათანაფალი,
მატიბათალი კოჩიში —
ბუა, ბუა, ბუა...
ბუა, ჩქიმი სკვამი დიდა,
ვენდამილა სინთე,
ეკოზონც მეული ღო
ქიქე ქეკომირტე...
ქიმიღონი გუმათანე',
ბუაში ეკმაღუნჯე,
თე ცხოვრება თაში ორე —
კირღე, ტკილი, კირღე,
ნარა იფრელს გინუსქიდუქ,
სი ხე ქიმერკიდე.

16. ჩიტი ვორდი

ჩიტი ვორდი, ზესკვი ვორდი,
წყარიშ აშინარდი ვორდი,
ხუხულობაქ ობჰოფუ ღო
ბუსლობაქი ვამიჩინუ.

თევზი წყალში ჩაყვინთავს.
ხარს ეძებს ხარიძებნია,
დადის და ტირის,
ნისლს მისდევს წითელი ხარი,
წიფლებს რქებს სცემს,
ირმის რქის ღობეს
მიადგება და შესტირის.

* * *

ქუჩუ, ქუჩუ, მახარია,
შენ ჰქენი („ჰყავ“) ჩემი ძროხა
ამ კვირას მომშობიერებელი (მომგები).

მ ზ ე

სინათლის დედა,
ღლის მომყვანი,
ღამის გამთენებელი,
გამთბობი კაცისა —
მზე, მზე, მზე...
მზეო, ჩემო ღამაზო დედავ,
არ წამართვა სინათლე,
აღმართზე მივდივარ და
ცოტა შემეშველე...
მოიყვანე გამთენებელი (ვარსკვლავი),
მზის მიმყოლი,
ეს ქვეყანა ასეა —
კლდე, ტკილი, კლდე,
მაგრამ ყველაფერს გადავურჩები,
შენ რომ ხელი მოგკიდო.

ჩიტი ვიყავ

ჩიტი ვიყავ, შაშვი ვიყავ,
წყალში გაზრდილი ვიყავ,
ხუხულობამ დამიჭირა და
ბუსლობამ ვერ მიცნო.

¹ გუმათანე (გომათანე) მურიცხი — გამთენებელი ვარსკვლავი, ძე. ქ. მთიები, პლანეტა ვენერას სახელია.

ვთი იში მუჟაშენი,
მაფაში მოზოჯუაშენი,
შაფაშ კარსი მიიფში ღო
სუმ ტორონჯქი ქამიხვადღუ,
სუმინხოლო ქუჩუ-ქუჩუ,
ელე დოუჩხიალე,
ცაშა ქოვოფურიწე,
ეჟაფრთინი — ვრაკვალე,
გომაფრთინი — ვტკარჩალე.

17. აცა, აცა, ბაცაცია

აცა, აცა, ბაცაცია,
მოქყულღუ — კუნთხუსუ,
მარწვენი — ბუცუნსუ,
გეშახუფუნსუ,
გეშალუწუნსუ,
ძღაბი, ნუ შუ თუთუმსუ...
ჰაა, ჰოი... ბღრუ...
ოჩააგა გაძამი ბაბუსუ.

18. ცას მუში გომახინი

ოქუა, ქოქუა, სანდრაკელია,
ცხენს გევოხექ ფაშატისი,
მოთუტრქე მათრახისი,
მათრახსუა ოსურენსი —
ღუმუ ლიბუ ცოფუღესი,
ლებია — მიკოკვარკვანელ.
ვაი, მაფაშ ლურაშენი,
მაფაშ კარს მიიფშინი,
სუმი ტორონჯი ქოვძირი,
ქუჩუ-ქუჩუ,
ქუჩუიას მივაბარი,
ცაშა ქომინხურთქინუ.
— ცას მუიე გომახენი?
— სქემამ-სქემამი ცირეფთა.
— ცირეფ მუს ორთუნანია?
— დარაიას შუნანია.
— დარაია მუშოთ ოკონანია?

ვაი იმის მამას.
მეფის მოსელის გამო,
მეფის კარზე მივდიოდი და
სამი მტრედი შემხვდა,
სამივე ქრელ-ქრელი,
აღმა შევაბზრიალე,
ცაში ავაფრინე,
რომ ავედი — ვიტატანე,
რომ ჩამოვედი — ვიტატრიალე.

აცა, აცა, ბაცაცია

აცა, აცა, ბაცაცია,
პატარძალი — კუთხეში,
მაწონი — ქილაში,
ამოხვრიპავს,
ამოწრუპავს,
ქალო, ნუ ეწევი თამბაქოს,
ჰაი, ჰოი... ბღრუ...
ღიდი ვაცი გაძას ბაბუსას.

ცაში რა ზის

ოქუა, ქოქუა, სანდრაკელია,
ცხენზე ვზივარ ფაშატზე,
ეუქნევე მათრახს,
გამათრახება (ეკუთენით) ქალებს —
ლომი რბილი გამოსვლიათ,
ლობიო — ამოულესავი.
ვაი, მეფეს სიკვდილი,
მეფის კარზე რომ მოვდიოდი,
სამი მტრედი ვნახე,
ქუჩუ-ქუჩუ (ქრელ-ქრელი),
ქუჩუიას მივაბარე,
ცაში (ქშუილით) ამიფრინა.
— ცაზე რაა რომ ზის?
— ლამაზ-ლამაზი ქალებიო.
— ქალები რას შვრებინაო?
— დარაიას ქსოვენო.
— დარაია რად უნდათო?

- მორდიაშოთია.
- მორდია მუს აჩუქენსია?
- კითა ჩხუსია.
- ჩხუ მუშოთ ოკონია?
- გინს ქუხუნსია.
- გინი მუშოთ ოკონია?
- გერი უქუენსია.

19.

გითუოხეკ ოროს,
 თოფი ვოცოთი ტორონს,
 ართის მოხვად მიჩქედუ დო
 მოხვალამუ ჩხოროს,
 არძო გოვპუტორი დო
 ქემუჭლონი ლორონს.

20. გემიძინი, მახუტალა

- გემიძინი, მახუტელა!
- ვეგეიძინა, ვარია!
- ჰყელ ლოფედას, მახუტელა,
 სქან სახელ დო გვარია.
- გემიძინი, მახუტელა!
- ვეგეიძინა, ვარია!
- ჰყელ ლოფედას, მახუტელა,
 სქან ეზო დო ფანია!
- გემიძინი, მახუტელა!
- ვეგეიძინა, ვარია!
- დორტახედას, მახუტელა,
 გაქირებას ფალია.
- გემიძინი, მახუტელა!
- ვეგეიძინა, ვარია!
- ჰყელ ლოფედას, მახუტელა,
 სქან ფოქვაშ კარია.

21. საღღებრძელო

გუგახარას,
 ცუდი დაგიფარას,

- ნათლიისთვისაო.
- ნათლია რას აჩუქებსო?
- წითელ ძროხასაო.
- ძროხა რად უნდაო?
- ხბოს მოიგებსო.
- ხბო რად უნდაო?
- მგელი შეუქაშსო.

ვზივარ ჩრდილში,
 თოფი ვესროლე მტრედს,
 მეგონა ერთს მოხვდა და
 მოხვედრია ცხრას,
 ყველა გავპუტე და
 გავუგზავნე ლმერთს.

ღამიმატე, მახუტალა

- ღამიმატე, მახუტელა!
- არ დაგიმატებ, არა!
- წყეული იყოს, მახუტელა,
 შენი სახელი და გვარი.
- ღამიმატე, მახუტელა!
- არ დაგიმატებ, არა!
- წყეული იყოს, მახუტელა,
 შენი ეზო და ჭალაბი.
- ღამიმატე, მახუტელა!
- არ დაგიმატებ, არა!
- გაგტყდომოდეს, მახუტელა,
 გაქირვებისას ფალია.
- ღამიმატე, მახუტელა!
- არ დაგიმატებ, არა!
- წყეული იყოს, მახუტელა,
 შენი გამოქვაბულის კარია.

საღღებრძელო

გაგახაროს,
 ცუდისაგან დაგიფაროს,

¹ ფანია — ცოდ-შეილი, ოჯახი.

² ფოქვა — გამოქვაბული.

ბუნება მერჩანს ფარას,
კეთილო მუგახვარას.
დაბადებაშე გარზი
ართ ოშ წანას,
კოჩი ვამოივარანს.
ენა სქან სადღინგრძელო ჭუას,
ლორონთ მერჩანს სიკეთეს,
გონებას დო ჭკუას,
ტანსინთელე რშიბუღას —

გაშორას ჭუას.
ეხარას მარდუალენს,
ჩილს დო სქუას,
ძიცა-ლაღაფ სქან ჭუღეს
დღას ვეგეთუას,
ართი თაი დაცოთენი,
ოშიქ ეშაფუას.
ათე ჩქიმი სადღინგრძელო
დასურო ამინ ჭუას,
აწ ნება ქომეჩით დო
ანდრო ქათაშუანს.

22. ოხვამალი

არძო თქვანი ოჯახეფით,
გაგიბედუთ მორჯდებას,
რდილეფი ჯგირო ქორდანი დო
ორდალეფი მორდდას.
ამდლარ ვიშო თქვან ოჯახემც
ირო ჯგირი ჭოფედას,
დიანოზი ვამგარუნი,
მუშენი ოკო მოკვედას,
უმიზეზოთ ვემგარი და
ჩქიმ ცხოვრება დოკვედას.

23. რხინიში ბირა

გეეშეია, გეეშეია,
ახალი დო ჭვეეშეია!
უჩარდია, უჩა კოჩი,

ბუნება მოგცემს ფულს,
კეთილად მოგახმაროს.
დაბადებიდან გასძელ
ერთ ას წელს,
კაცი არ გეტყვის უარს („გიუარებს“).
ეს შენი სადღეგრძელო იყოს,
ღმერთი მოგცემს სიკეთეს,
გონებას და ჭკუას,
ჯანმრთელობა („ტანის სიმრთელე“)
გქონდეს („გეშოვოს“).

გაშოროს სატყივარს.
ეხაროს მოზარდებს,
ცოლსა და შვილს,
სიცილ-თამაში შენს სახლში
არასდროს გათავდეს,
ერთი თესლი რომ დააგდო;
ასი ამოდუღდეს.
ეს ჩემი სადღეგრძელო
მართლაც ამინი იყოს,
აწ ნება მომეციტ და
ანდრო გადაყლურწავს.

სადღებრძელო

ყველა თქვენი ოჯახეფით,
გაგიბედავთ მორიდებით,
გაზრდილები კარგად იყონ და
გასაზრდელები გაზრდილიყვენენ.
დღეის იქით თქვენს ოჯახში
ყოველთვის კარგი ყოფილიყოს.
დიანოზი რომ არ დამიტირებია,
რად უნდა მომსელოდა („მქირდეს“).
უმიზეზოდ თუ არ ვიტირე,
ჩემი ცხოვრება დამწუარყოს.

ლხინის სიმღერა

დალიეო, დალიეო,
ახალი და ძველიო!
უჩარდია, შავო კაცო,

ვაშუნდიდა,
მუშა მორთი?

სი გეშუნქ დო მა ვაფჩანქ,
შურქ მუშა გიჩხონდას?

ჯიმა ჩქიმი, გუჯმახანი,
აქა ღვინი ქედმახვამი!
უჩა კოდი ხარკალეე
აშო მომიჩაკალეე,
ალი კულა რე დო
ალი კულა რე!
შითი ღვინსი გეშუნსენი,
კოჩი თინა რე!

ვარა გეფშვათია-ოდა
ვარა ობჟკომათი,
ვარა თოლო რხინი-ოდა
მევიძირუათი.

რხინი სუმარენს-ოდა,
თოლი მეენძელს,
მუთი უჯგუშ-უჯგუში რენ —
მადილოსანენს.

24. გეფშვათ ღვინი ხარათია

გეფშვათ ღვინი ხარათია,
ართიანს ქედვახვამათია,
გეშვი ღვინი, ქედმახვამი —
სახელ ბჯოხო გუჯმახანი.
მაფა გეგუთისი რენ დო
ლიპარტია — მადლაკის,
შუმა-ჰკომუას მუძინათ,
უძინათ ტაბაკის.
ვარა გეფშვათია-ოდა,
ვარა გებლუზათი,
ვარა თოლო რხინი-ოდა,

თუ არ დალევდი,
ჩად მოხვედი?

შენ დალევ და მე არ დამალეეინებ,
სული როგორ გიცხონდეს?

ჩემო ძმაო, გუჯმახან,
ერთი ღვინო გადმომილოცე!
შავი კოდი
აქეთ მომიტანე (ბარბაციით)
ალი კულა არის და
ალი კულა არის!
ვინც ღვინოს დალევს,
კაცი ის არის!

ან დავლიოთო-ოდა
ან შეეჭამოთო,
ან თვალად ღვინი-ოდა,
წარმოვიდგინოთო.

ღვინი სტუმრებს-ოდა,
თვალი მასპინძელს,
რაც უკეთესზე უკეთესია —
მანდილოსნებს.

დავლიოთ ღვინო ჩაფითა

დავლიოთ ღვინო ჩაფითა,
ერთმანეთს გადავულოცოთ,
დალიე ღვინო, გადმომილოცე,
სახელად მქვია გუჯმახანი.
მეფე გეგუთშია და
ლიპარტია — მადლაკში,
სმა-ჰმას ეუმატოთ,
ვუმატოთ ტაბაკს.
ანდა დავლიოთო,
ანდა გადავკრათო,
ანდა თვალთ ღვინი

1 ვარ. ვაგაშენ(ა)დღა — „თუ ვერ დალევდი“.

ქიმიზირუათი.

გეეშვია, გეეშვია,
ახალი დო ჯვეშია,
უჩა კოდი ხარკალე
გეშვი დო გეშალუში,
აშო მომიჩაკალე...

გეშვია, გეშვია,
ახალი დო ჯვეშია,
უჩარდია — უჩა კოჩი,
ვაშუნდიდა, მღშა მორთი!

25. მახრული

ვო, რირა, რანინა, ნა,
ამერიში მოქყულუსი, ნა,
მუმ სისქვამა გოქყულუნსი,
ნანაია, ნა.

26. დიდებაჲე მათინე

დიდებაჲე მათინე
ამ(უ)დღარ(ი) ბეაში ეულას!
ართი სუმარი ინგარღე
მაჟირაში შეულას.
მეენძელი რაგადანცე:
თე სუმარენქე კვუშე მუშე გინილასჲე?
(ართიანს) ვადუუდოხოდანცე-და —
ჟირი ხოლოქ ვალე გიმილას!

27. უჭუ ჰუმორი

უჭუ ჰუმორი, ურგიაფუ,
კოტომ ღუმუ უჩუნაფუ,
ჩე მაჰარი უფუნაფუ,
მისჯთ(ი) თენა ვააწყენსი(ნ),
კოჩი თინა იღუაფუ!

28. შირი ტორონჯი კოპუნდუ

ჟირ ტორონჯი კოპუნდუ დო
ჟირი ხოლო ქუჩუ-ქუჩუ,
ქუჩ ბერიას ქემვაბარი,
მეზარება ვანოჩქვენ დო

2. ქართული ხალხური სიტყვიერება

(მოვიჩვენოთ) ვნახოთ.

დალიეო, დალიეო,
ახალი და ძველიო,
შავი კოდი მორაკრაჲე
შესვი და გამოსცალე,
აქეთ მომიტანე (ბარბაციო)...

დალიეო, დალიეო,
ახალი და ძველიო,
უჩარდია — შავო კაცო,
თუ არ სვამდი, რისთვის მოხვედი!

მახრული

ვო, რირა, რანინა, ნა,
ამალამდელ პატარძალს, ნა,
თავისი სილამაზე გაამზითეებს,
ნანაია, ნა.

დიდება მოხსენდა

დიდება მოხსენდა
დღევანდელი შხის ამოსვლას!
ერთი სტუმარი ტიროდა
მეორის მოსვლას.
მასპინძელი ამბობს:
ეს სტუმრები რას გაუგიჟებია?
თუ ერთმანეთი არ მოსწონთ —
ორივე კარზედ („გარეთ“) გავიდეს!

უმე მჟჟერი

უმე მჟჟერი, ნელთბილი,
ქოთნის ღომი უშუშარი,
თეთრი მაჰარი დაუდულარი,
ვისაც ეს არ აწყენს,
კაციც ის არი!

ორი მტრედი მჟავდა

ორი მტრედი მჟავდა და
ორივე ჰრელ-ჰრელი,
ქუჩუ ბერიას მივაბარე,
მიზარება არა სცოდნია და

ცაშა ქომიხურთქინუ.
ცაში კარი გუონჯინი,
ღორონქ ქალმოჰვიტინუ,
იშე — იშებხარხალე,
გიმე — გიმებტკარჩალე;
ბკორობი ქუალფეი,
ენუორღვი ზართას,
ქემკვობუნე პაპას,
მედინენი მიჩქდღდო
ამარ ქემაპახვანს.

29. კეპუიანუ ღირარა

ირკოს შეთიოტყვიუნანა —
პეპუს ნოღეე ღირარა,
ქიქე, დიდი ვათმოსქიღ,
მეურს თელას ქიანა.
ეჩი ხოჯი ღუცვილუნა,
ეჩღოხუთი ჭაკელია,
სუმონეჩი თხალეფიში
მიჩქილეთ პეტელია.
ქარნეჩ ჩუანი ღუმუ ღო
ეჩიღოვითი ხაჰაპური,
ქვილი-ქვილი ქოთომეფი,
კოს გუგანწყუმუ გური,
ვით ბოქკაში ეფუა ღვინი,
თიში დიდი ყანწყეთია,
შუმა თიცალი ქიღი, ნამდა
მემიჩქ ვაგურზ ბოშეთია.
მათი თექი მალ ვორექ
ჭგორო ღიბრძღე ღო გემშე,
ჭიმაღეფი, შეიღობით,
ულირ ვორექ აწვი ხეშე.

30. მარაშნობა მანჰუნი

მარაშნობა მანჰუნი,
ღიქყანა ოქნახეში რგინაფას,
მის ხურება დაქყუაფუ ღო
მი ღეკყანს შინაფას.

ცისკენ გამიფრთხილა (გამიფრინა).
ცის კარი რომ გვაღე,
ღმერთმა ჩამომჰყიტა,
ზევით — ავხონდი,
ქვემოთ — ჩამოეტკრციალდი;
ვერიბე ქვები,
ჩავეყარე ტომარაში,
ჩამოვეიღე მღვდელს,
მეგონა დაიკარგა და
აგერ მოფათქუნებს.

კეპუიანს ქორწილი

ყველას ატყობინებენ —
პეპუს ქქონია ქორწილი,
ღიდ-პატარა არა რჩება,
მიღის მთელი ქვეყანა.
ათი ხარი დაუკლავთ,
ოცდახუთი ღეკეული,
სამოცი თხის
მოსმინეთ კიკინი.
ორმოცი ქვაბი ღოში და
ოცდაათი ხაჰაპური,
შემწვარ (-შემწვარი) ქათმები,
კაცს გაგეხსნება გული,
ათი კასრი სავსე ღვინო,
თავისი დიდი ყანწყებით,
სმა ისეთი იქნება, რომ
მგონი ბიკები ვერ გაუძღებენ.
მეც იქ წამსვლელი ვარ
რომ კარგად გავძღე და დავლიო,
ქმებო, მშვიდობით,
აწ ხელიდან წასული ვარ.

მარიაშნობა რომ მოაწვეს

მარიაშნობა რომ მოაწვეს,
ღაწყებენ საწნახლის გორებას,
ზოგს („ვის“) ხურება დაეწყება და
ზოგი („ვინ“) ღაწყებებს გასიყებას.

31. არიპი

არიკი, არიკი, კუტარია,
 ჭიკის კუჩხი ქოეტვარია,
 ქვილი ქვოში ტუტამი დო
 ღვინი გეწვი შუოამია.

ზლაპარი

ზლაპარი, ზლაპარი, კუტარია,
 ძირკვეს ფეხი ვვარ,
 მკვადი ჭამე ნაცრიანი და
 ღვინო დალიე სუნიანი.

32. მარჭინხოლი

— მარჭინხოლი კირხოლია,
 სქანი ბუდე მუ ღოლია?
 — გუაკეთინ, მუშო მოკო,
 რობუს ქინოძინხინკოლია.

მერცხალო

— მერცხალო მოჭიკიკევე,
 შენი ბუდე რა უყავ?
 — რომ გავაკეთე, რად მინდა,
 ხრამში ჩამემსხვრიე.

33.

ბადიდ — ყებურს,
 თუნთი — გოლას,
 ჩქიმ დაჩაირი —
 ჩე გოთანას.

ბერიკაცი — კერიასთან,
 დათვი — მთაში,
 ჩემი ცეცხლი —
 („თეთრ“) ვანთიადისას.

34. სისა, ტურა

ნანაია, ნანა-სქუა, ნანაშ კირიმა,
 არკვანიშა აშამჯანუ ვარდიშ პირი მა,
 გამნუონწყი შქართუნი დო აშვოჯინი მა,
 ბჟა დო თუთას ქოგურაფუ, მუში
 კირიმა!

სისა, ტურა

ნანაია, ნანა-შვილო, ნანას კირიმე,
 აკვანში მიწევს ვარდის კოკორი მე,
 გადავხადე საბანი და დავხედე მე,
 მხესა და მთვარეს დამსგავსებია, მისი
 კირიმე!

სისა, ტურა მუ(უ)რსია,
 ბონდო ბოშის ლურსია,
 ბონდო ბოში ოხუტოლუ
 მუშ ნანას გურსია.
 ცაშე ღონაბადი რექ,
 ბჟა დო თუთაშ ნარდი რექ,
 მორდუდენი, მარდი რექ,
 გოფაჩილი ვარდი რექ,
 დიირულე, ნანა-სქუა,
 ლურს გური უჩი,

სისა, ტურა მოდისო,
 ბონდო ბიჰს ძინავსო,
 ბონდო ბიჰი ეხუტება
 თავის ღედას გულშიო.
 ცისგან დაბადებული ხარ,
 მზისა და მთვარის გაზრდილი ხარ,
 რომ გაიზრდებოდე, მადლი ხარ,
 გაშლილი ვარდი ხარ.
 დაიძინე, ნანა-შვილო,
 ძილს მიეც თავი!

! სიტყვა-სიტყვით „ძილს გული (მი)ეცი“, ძილზე იფიქრე. ვურიშ ჩამა — „მიხვედრა“.

ე დროებით მუშა ვაში
ლურიშ უჯგუში.

ჭერჭერობით ვერაფერს იშოვი
ძილზე უკეთესს.

35. ჯანსულო

ჯანსულო

გ უ ნ დ ი: — ჯანსულო, ჯანსულო!

ს ო ლ ი ს ტ ი: — გოლა ხეთას

გოხოლული!

გოლაწოხუ ქალადის,
ოთხი გორდის გინულეებუ,
ოთხი-ხოლო აბრაგის.
თინემს უქიმინუნანი,
ჩქიმი ტერიშ ალაგის,
ცხენშა ქიგუხუნუდეს,
ვეითოჩქუდეს ნაბადის,
ლურა ღლაშა ვაგმოკუყორდუ
გორდიქ ღუმობაზუენი,
თიშენ ოკო მოკირუდას
კიბირ მაბანდალუენი!
ექიან გორდი მა ვეფჩინი,
ოკო ორდას ჭგალური.

ჯანსულო, ჯანსულო!

გუშინ ხეთაში გახლდით,

გუშინწინ — ქალადიღში,
ოთხი ბაყაყი გავარდნილა,
ოთხივე ყაჩალი.
იმათ რომ საქმე უქნიათ,
(ჩემი) მტრისას (კარზე),
ცხენზე შემჭდარან,
ნაბდებიდან არკვი მოსჩანდნენ,
სიკედლიამდე არ დამავიწყდება
ბაყაყმა რომ (ჩირს) დამახეთქა,
ამის გამო უნდა მკირდეს
კბილი რომ მერყევა!
იქაური ბაყაყი მე ვერ ვიცანი,
ჭგალელი უნდა იყოს.

(მოცეკვავეს ჰინჭრაქა შეაფრინდება)

ს ო ლ ი ს ტ ი: — შიო, ჰინჭა, სი
ოხერი,

გ უ ნ დ ი: ჯანსულო, ჯანსულო.

ს ო ლ ი ს ტ ი: — მა მუ რლოლი სი
ეფერი,

ჰინჭას თოფი ქუოლთი,
ზარბაზანს გუნი ეფერი,
თეს შითინი ვადამჭერსი,
მინდორს გებაზუ ემერი!
ჰინჭას ძვალიჩუთხინე დო
ხობწყარ გობქკადი ემერი!

თექ ურემსუ გემნიზონანქ,
თქვანწყმა ქორენო ეფერი?
ჰინჭას ხასლა ჩუთხინე დო

აქმა, ჰინჭრაქავ, შე ოხერო,

ჯანსულო, ჯანსულო.

მე რა გიყავ შენ ისეთი,

ჰინჭრაქას თოფი ვესროლე,
ზარბაზანს რომ ჰგავს, ისეთი,
ამას არავინ დამიჭერებს,
მინდორზე გლია ეგერ.
ჰინჭრაქას ძვალი გავაცალე და
ხობისწყალი გავკედლე (ხილად გავდე)
ეგერ!

იქ ურემს გადავატარებ,
თქვენთან არის ასეთი?
ჰინჭრაქას გვერდი გამოვაცალე და

1 ყოველი სტრიქონის შემდეგ გუნდი მღერის რეფრენს „ჯანსულო, ჯანსულო“.

ჩონგური გოფთოლი ემერი!
თისი ცირა გიობირსი,
ქუგოხოლოუნანო ფერი?
ქინქას ბურდლა ჩუთხინე დო
ბალიშ გოპკასი ემერი!
თის მოჭყუდუ ხუხინუნს,
ქუგოხოლოუნანო ფერი?
ჯარ ვამოკე თქვეანი შურო!
გ უ ნ დ ი: — ჯანსულო...
პირირაა...

ჩონგური გავთალე ეგერ!
მასზე ცირა დაამღერებს,
გირევიათ (გყავთ) ასეთი?
ქინქრაქას ბურტყლი გავაცალე და
ბალიში გავტენე ეგერ!
მასზე პატარძალი ფშვინავს,
გირევიათ (გყავთ) ასეთი?
ჯავრი არა მჭირს სულაც თქვენი!
ჯანსულო...
პირირაა...

(იწყება ცეკვა).

36. ჩარირამა

ჩარირამა

ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა ბებია,
გიხაჩქუდკო, გიბარგუდკო,
გიქკომუდკო ლებია.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა ბებია,
ვართ მახაჩქე, ვართ მახარგე,
ვართ მაქკომე ლებია.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
მუ ბქიმინა, ბაბაგე,
ნამ ბხაჩქი დო ნამ ბაბრგინი,
კუჩხშა ქათიბტაბაკე.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა, ბეგოშ ბიგა,
სქან ვამოკო, ჩქიმს ვემერჩა,
მიდამლანქუნ — გეგოდიგა.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა ბეგოშ ბიგა,
დრო თეში რე მუეორთელი
ართის იბხირქ, ხუთის იბგა.

ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა ბებია,
გეთოხნა, გემარგლა,
გეჭამა ლობიო.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა ბებია,
ვერც გავთოხნი, ვერც გავმარგლავ,
ვერც შეეჭამ ლობიოს.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
რა ექნა, ბაბა,
რაც ვთოხნე და რაც ვმარგლე,
ფეხქვეშ დავტეკუნე.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა, ბეგოს კეტი (ყავარჯენი),
შენი არ მინდა, ჩემს არ მოგცემ,
წამართმევ — აგალღეტ.
ჩარი, ჩარი, ჩარირამა,
ჩარირამა ბეგოს კეტი (ყავარჯენი),
დრო ისეა შეცვლილი —
ერთს ვიპარავ, ხუთს კი ვიხდი.

37. ვო, ია დო ია-ვარდი

ვო, ია დო ია-ვარდი,
ია პატონეფი,

ო, ია და ია-ვარდი

ო, ია და ია-ვარდი,
ია ბატონებო,

ია გიფინუ დო ვარდი,
ია პატონეფი,
სტუმარეთ მურს, გოლვაფირო,
ია პატონეფი,
ქუბირათი, გოლვაფირო,
ია პატონეფი,
სკანი ლეხის მოუშუში,
ია პატონეფი.
მუშ ვარდი დო მუშ ქუჩუჩი,
ია პატონეფი.
მოზოჯით, პატონეფი,
ია პატონეფი.
ოქროშ ტახტი გონწყილ მათუ,
ია პატონეფი,
სკანი ლეხის მოუშუში,
ია პატონეფი.

ია და ვარდი გფენია,
ია პატონებო,
სტუმრები მოდიან, შემოგეველე,
ია პატონებო,
მივუმღეროთ, შემოგეველე,
ია პატონებო,
შენს ავადმყოფს მოუშუშე,
ია პატონებო.
მისი ვარდი და მისი კოკორი,
ია პატონებო.
მობრძანდით, ბატონებო,
ია პატონებო.
მე გაგიწყვე ოქროს ტახტი,
ია პატონებო,
შენს ავადმყოფს მოუშუშე,
ია პატონებო.

38. ია პატონეფი

პატონეფი დიდებული,
ია პატონეფი,
ქომიშქიდეთ, ქუდოზოჯით,
ია პატონეფი.
მუთუნ კილი ვეგუტუათ,
ია პატონეფი.
დიდა მუმას ვემოჯინათ,
ია პატონეფი,
რთხულენტ ქუმაჩუქათინი,
ია პატონეფი,
ია დო ვარდი გიფინუ,
ია პატონეფი,
ირ შარა დო ირი კარს,
ია პატონეფი,
ჩქიმი ჭგირი პატონეფი,
ია პატონეფი,
პატონეფი დიდებული,
ია პატონეფი,
ქომაჩუქით ჩქიმ შადანა,
ია პატონეფი,
სხაპუა გიღორს, ბირა გიღორს,

ია ბატონებო

ბატონებო, დიდებულო,
ია პატონებო,
მიკადრეთ, დაბრძანდით,
ია პატონებო.
რაიმე ნაკლი არ დაუტოვოთ,
ია პატონებო.
დედას, მამას არ მიხედოთ,
ია პატონებო,
გთხოვთ მაჩუქოთ,
ია პატონებო,
ია და ვარდი გფენიათ,
ია პატონებო,
ყოველ გზასა და ყოველ კარზე,
ია პატონებო,
ჩემო კარგო ბატონებო,
ია პატონებო.
ბატონებო დიდებულო,
ია პატონებო,
მაჩუქეთ ჩემი ბავშვი,
ია პატონებო,
ცეკვა გიყვართ, სიმღერა გიყვართ,

ია პატონეფი,
ტაში-ტაში, პატონეფი,
ია პატონეფი,
მუოხი დო მუუშუში,
ია პატონეფი,
ია-ვარდი სკან შარას,
ია პატონეფი,
სკანოთ კარი გონჯამილიე,
ია პატონეფი,
პატონეფი დიდებული,
ია პატონეფი.

ია ბატონებო,
ტაში-ტაში, ბატონებო
ია ბატონებო,
მოუოხე და მოუშუშე,
ია ბატონებო,
ია-ვარდი შენს გზაზე,
ია ბატონებო,
შენთვის კარი ღიაა,
ია ბატონებო,
ბატონებო დიდებულო,
ია ბატონებო.

39. დიდკატონეფი

ორი ოხო, ოხო, ოხო,
პატონეფი პუნსო, ოხო,
ირიართო ესხაპე ოკო.

ჰჰჰჰჰჰჰჰჰჰჰჰ

ორი ოხო, ოხო, ოხო,
ბატონები მყავს, ოხო,
სულ უნდა ვიცეკვო.

40. სიზმარი

გიმასიზმარ, ღორონთემც
გეგმურთუმუდესი თუდო,
ტანც მუნათა მუკაქუნდეს,
დუც ბეა გიორთუდეს ქუდო.
ვარჩხილიში ფსუაყალო
მუკობუდუ თუთა ცასი,
დო თანდუდუ თუთაშფერო
თი სასწაულ თუთაშხასი.

სიზმარი

დამესიზმარა, ღმერთები
ჩამოსულიყვენ ძირს,
ტანთ ღრუბელი ეცვათ,
თავზე მზე ეხურათ ქუდად.
ვერცხლის ფქათასავით
ეკიდა მთვარე ცაზე,
და თენდებოდა მთვარისფრად
იმ საოცარ ორშაბათს („მთვარის
დღეს“).

ანგელოზეფ მოცუნდეს,
ღორონთემც მანკენჯეფო,
თინეფიში სქულაეფი
დედამიწაშ დარენჯეფო.
გილეშეს, ქადაგენდეს,
ცა იბირდ, ბეა იბირდ,
დო კოჩი კოც ვაჯვილუნდ,
ვართ ნახანდის მიოხირდ...
იჩკოც ართიან უცორდუ დო
მითინ ვარწყედ უჩა დღას,
მუდგარენი სარკო ორდუ

ანგელოზები მოჰყავდათ,
ღმერთებს მხლებლებად,
მათი შვილები
დედამიწაზე სამყოფლად.
დადიოდნენ, ქადაგებდნენ,
ცა მღეროდა, მზე მღეროდა,
და კაცი კაცს არა ჰქადავდა,
არც ნაჯაფს პარავედა...
ყველას ერთმანეთი უყვარდა და
არავინ იყო შავ დღეში,
რალაც საოცარი იყო

თი თუთაშფერ თუთაშხას...
გუმაკურცხინ, გიბჯინიო,
მედინაფედ ნასიზმარუ,
ლორონც ძიცა გულუპყაფუდ,
თუთათ ნტებედ სერით მალუ.

იმ მთვარისფერ ორშაბათს...
გამელეიძა, რომ მიმოვიხედე,
დაკარგულიყო ნასიზმრალი,
ღმერთს სიცილი დაეწყო,
მთვარეც გაქცეულიყო ღამე მავალი.

41. მახაპავალიუ ლერსი

მხაპავრის ლეძსი

ათეჯგუა ჰავაშ ამბე
ღიო ვამაფუ შეტყვებული,
ანწ ირკოჩი ირჩქინანს,
მითი ქიდევკირებული.
ჰავა რენი ვამიჩქუ ღო
ვამიჩქ გვალა ნათოლე,
ართი შურსუ ვაწამენდ ღო
მემიჩქ გვალა ართო რე,
ჩქინ სოფელს ეფუა ჟოფე,
შხვა სოფელს მარცხო რე,

ამისთანა ჰავის ამბავი
ჯერ არა მაქვს შეტყობილი,
აწ ყველას ეცოდინება,
ვინც კი დააკვირდება.
არ ვიცი ჰავაა, თუ
(არ ვიცი) სულაც გათვალული,
ერთ სულს ვაბრალედი და
მგონი სულ ერთადაა,
ჩვენს სოფელში სავსე ყოფილა,
სხვა სოფელში იშვიათია

(„მარცხადაა“).

ოლონს ჩქიმს დემეთხილი,
სკანსი მუთუნს ვართხოლე
მაზაკვალეფ ზაკუას,
ნიტე შურო ვაღუას,
ტაბაკონაშა¹ აპირენა,
ჯგირ ხოჯეფიშ რაღუას,
მოლხენას თექი რენა —
ბირასუ ღო სხაპუას.
თე ზაკუა მუქო რენი,
ნიტე ქიდმოგურუას,
სოთი ფურნე ქორენი,
არძა გააფურუას,
ნამ მაზაკვალეფ იფაფუნნი
თექ ქინთახუნუას...

ოლონდ ჩემსას დამეთხოვე,
შენსას არას გთხოვ.
მზაკვრები ზაკეაში,
ნეტავ სულაც არ იყვნენ,
ტაბაკონაში აპირებენ,
კარგი ხარების გარეკვას,
იქ არიან მოლხენაში —
სიმღერასა და ცეკვაში.
ეს ზაკეა როგორაა,
ნეტავ მასწავლა,
საცა კი ფურნეა,
(ნეტავ) ყველა გაახურა,
რაც კი მზაკვარია (მოზიმზიმე;
მოყიალე);
იქ შიგ ჩასვა.

¹ ტაბაკონა — მთა გეგეპკორის რაიონში, ითვლება ეშმაკების მეთაურის (როკაპის) სამყოფ ადგილად. ტაბაკონა ალბათ იმიტომ ჰქვია, რომ ტაბაკივით გაშლილი მწვერვალი იქვს (მღრ. უნაგირა...).

42. მაზაკვალეფ ზაკუას

მაზაკვალეფ ზაკუას
ნოტე შურო ვაღუას,
ტაბაკონაშა¹ აპირენა
ორიჯიში რაღუას,
თექ იღინა მოლხენას,
ზირასუ დო სხაპუას,
ვაი, შური საყვარელი,
მაზაკვალეფი ვაღუას,
ნამ შამფური ქორდასჯნი,
არძა გააფურუას,
ნამუთ მაზაკვალი რენი —
თიშ თოლს ქალატუნუას.

43. ბილახა თოლიში კოჩი

ათე ოხარკალოუში¹ ჰავა
ვაპოფუნა ჩინებული,

ანწი ირ კოჩი ქიჩინენს,
მითი ქიდეკვირებუნნი.
მაზაკვალეფს ქინკობდვათჲ,
მისით ვეგეწყინებუნნი,
ჰავა რენი ვამიჩქე დო,
ვამიჩქე გვალო ნათოლე,
ართი დო ყირს ფთქუნდით დო
ეგებუ ბრელი ართო რე,
ჩქიმსე ღემეფთხუასი დო
მუშის მუთუნს ვაფთხორე;
ჯვარი-სახე გაუკეთი,
შარას ქაწორხვადასჯნი,
უკული სქანდა ვანებინე,
ძალამი ქემეცადასჯნი,
მუში ოჯახის მუშე ონ,
შურ წავლირი ვარდასჯნი;

ათერიგი ოხერეფი

მზაკვრები ზაკვაში

მზაკვრები ზაკვაში („გაჩნიბვას“)
ნეტაჲ სულ არ იყვენენ,
ტაბაკონაში აპირებენ
საქონლის გარეკვას,
იქ იქნებიან მოლხენაში,
სიმღერასა და ცეკვაში,
ვაი, სულო საყვარელო,
ნეტაჲ მზაკვრები არ იყონ,
რაც შამფური იყოს,
სულ გაახუროს,
ვინც მზაკვარია —
იმის თვალში ჩაასოს.

აპი თვალის კაცი

ამ ოხარკალოუს ჰავა
არ გვცოდნია („არ გვექონია
გაცნობილი“),¹

აწ ყველა იცნობს,
ვინც დააკვირდება.
მზაკვრებს მივადოთ,
ვისაც არ გეწყინება,
არ ვიცი, ჰავაა თუ
სულაც თვალნაცემია,
ერთი-ორის შესახებ ვფიქრობთ და:
იქნებ ბევრია ერთად (მზაკვარი),
ჩემსას თავი დაანებოს და
მისას არაფერს ვთხოვ;
ჯვარ-სახე გაუკეთე,
გზაზე რომ შეგხვდეს,
მერე შენ ველარ გავნებს,
ძალიანაც რომ ეცადოს,
თავის ოჯახს რადა ვნებს,
წაწყმედილი („სულწახდენილი“) რომ
არ იყოს.

ამნაირი ოხრები

¹ ადგილის სახელია.

.ნოტე შურო ვაჟუას,
ტაბაკონაშა აპირენა,
ორინჯიში რაჟუას,
მოლხენას თეჟი რენა,
ბიოასე დო სხაჟუას.
.თენეფი ირო ირჯებუნა,
ფრევალი დო მარტიცალო.
გოლახი დო გიგოსქედ
ჩე ჯორიში კვარტიცალო,
თეში ქედოირაგადუნას —
მიოხვამურ ხატიცალო.

ენტავ სულ არ იყონ,
ტაბაკონაში აპირებენ,
საქონლის გარეკვას,
იქ იქნებიან მოლხენაში,
სიმღერასა და ცეკვაში.
ისინი მუდამ ირჯებიან,
თებერვალივითა და მარტივით.
.ცემე და შეგრჩება
თეთრი ჯორის წიხლივით,
ისე დაგელაპარაკება —
სალოცავი ხატივით.

44. ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი

პარბად აგიხდეს, ნანა, შენი სიზმარი

— ღუმა სიზმარ მიღუღუნი,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
— ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი.
— უჩა ყორანი ღორანდღუნი,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
— ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი.
— უჩა მოზვერი ღორანდღუნი,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
— ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი.
— ჯას ფურცელი გენკოლუ,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
— ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი.
— ალვიშ კიბექ ევირთუნი,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
— ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი.
— წყარს კიღობან მეღუღუღუნი,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
— ჯგირშა, ნანა, სკან სიზმარი.
უჩა ყორან ღორანდღუნი —

— წუხელ რომ სიზმარი მქონდა
რას ნიშნავს („იცის“), დედაჩემო?
— კარგად აგიხდეს, ნანა, შენი
სიზმარი.
— შავი ყორანი რომ ყვიროდა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
— კარგად აგიხდეს, ნანა, შენი
სიზმარი.
— შავი მოზვერი რომ ყვიროდა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
— კარგად აგიხდეს, ნანა, შენი
სიზმარი.
— ხეს ფურცელი ჩამოვარდა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
— კარგად აგიხდეს, ნანა, შენი
სიზმარი.
— ალვის კიბე რომ წაიქცა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
— კარგად აგიხდეს, ნანა, შენი
სიზმარი.
— წყალს კიღობანი რომ მიჰქონდა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
— კარგად აგიხდეს, ნანა, შენი
სიზმარი.
შავი ყორანი რომ ყვიროდა —

ინა ორღუ ღიასქანი,
უჩა მოზვერ ღორანღუნი —
ინა ორღუ მუასქანი,
ჯას ფურცელქი ქუღოცუნი —
ინა ორღუ თუმა სკანი.
ალღოშ კიბექ ეკირთუნი —
ინა ორღუ ტანი სკანი,
წყარს კიღობან მეუღუღუნი —
ინა ორღუ კუბო სკანი.

45. ვო, ნანა

ვო, ნანა,
ღურუუ ჩქიმოთ სანატრელი რე,
ვო, ნანა,
ართ ღღაშ სიცოცხლე ჩქიმოთ
მარდი რე,
ვო, ნანა,
რგილი სამარე ჩქიმოთ მზათი რე,
ვო, ნანა,
მა მიღაერთე ღო ოკო დიფთხორე,
ვო, ნანა,
მა თის გოხვეწუქ, სი ქომორთე ღო
მა ღომიგარე —
ვო, ნანა,
სი ქუგუგალე —
ვო, ნანა,
მა ღომიგარე.

46. თვალუბა

სი ჩქიმ ღიღა ქორექიღა,
უმინჯურო ვამწოპტუა,
ორ საბატონს გეკმაკითხე,
ქიგმოთვალი ნანა-სქუა.
სი ჩქიმ ღიღა ქორექიღა,
სი ჩქიმ წიგნენს მუშე ჩუა,
ამხანაგებს დოღრიგი,
აკას გური ვალაქუა.
სი ჩქიმ ღიღა ქორექიღა,

ის ღეღაშენი იყო,
შავი მოზვერი რომ ყვიროღა --
ის იყო მამაშენი,
ხეს რომ ფოთლები დაკვიღა —
ის იყო თმები შენი,
ალღის კიბე რომ წაიქცა —
ის იყო ტანი შენი,
წყალს კიღობანი რომ მიჰქონღა,
ის იყო კუბო შენი.

ვო, ნანა

ვო, ნანა,
სიკვდილი ჩემთვის სანატრელია,
ვო, ნანა,
ერთი ღღის სიცოცხლე ჩემთვის
მადღია,
ვო, ნანა,
ცივი სამარე ჩემთვის მზაღაა —
ვო, ნანა,
უნღა წაეიღე და დაეიღარხო,
ვო, ნანა,
მე გეხვეწები, შენ რომ მოხეიღე და
ღამიტირო —
ვო, ნანა,
შენ შემოგვეღე,
ვო, ნანა,
მე ღამიტირო.

ღატირება

შენ ჩემი ღეღა თუ ხარ,
უპატრონოდ ნუ ღამტოვებ,
ყოველ შაბათს ამომაკითხე,
ღამიტირე ნანა-შვილო.
შენ ჩემი ღეღა თუ ხარ,
შენ ჩემს წიგნებს რად ინახავ,
ამხანაგებს დღურიგე,
არც ერთს გული არ დასწყვიტო.
შენ ჩემი ღეღა თუ ხარ,

ჩემი კაბენი მუშენ ჩუა,
სამარეშა ქენმოლუნე,
ხანდიხანი ღუფაჩუა.
სი ჩემი დიდა ქორეჟიდა,
ღუღმა ქუნმომიღვი ქუა,
თის წარწერა გაუკეთი:
„თაქი თხორუ ჩემი სქუა“.
სი ჩემი დიდა ქორეჟიდა,
უმინჯურო ვამწომტუა,
ირ საბატონს გეკმაკითხე,
ქიგმთვალე „სო რეჟ სქუა“.

ჩემს კაბებს რად ინახავ,
სამარეში ჩამაყოლე,
ხანდახან შევარხევე.
შენ ჩემი ღედა თუ ხარ,
თავთან ქვა დამიღე,
მას წარწერა გაუკეთი:
„აქ მარხია ჩემი შვილი“.
შენ ჩემი ღედა თუ ხარ,
უპატრონოდ ნუ დამტოვებ,
ყოველ შაბათს ამომაკითხე,
დამატირე „სადა ხარ, შვილო“.

47. საფლავის ძმავი დასაწერი

საფლავის ძმავი დასაწერი

ეხ, ცხოვრებას ასე ვათე,
ვორწყექ მიღინ ღუსუ ჰკუა,
წუთისოფელს ვეთხუებუქ,
ულურ დიდას მუში სქუა.
მუქამს, დიდა, დობღურენი,
ღურელს უკულ ვოულ ჰკუა,
სქანი ჰირი, ჩემი დიდა,
ჩემი თხორუას ვოუნჰუა,

ეხ, ცხოვრებას ახლა ვათავებ,
ვხედავ მეკარგება თავში ჰკუა,
წუთისოფელს ვეთხოვები,
უკვდება დედას თავისი შვილი.
როცა, ღედა, მოვკვდები,
მკვდარს შემდეგ ჰკუა არა აქვს,
შენი ჰირიმე, ჩემო ღედა,
ჩემს დამარხვას არ უჩქარო

(„ესწრაფო“),

ამხანაგეფ დომინგარე,
კუბო ფარჩათ ვამინწყუა,
ვარი, ღედა, მა ქომიჩქუ,
რგილ სამარეს მითმოჩუა,
ხოლო, დიდა, თისი რთხულე,
ვაქშოჰყორდე ღო ვემმოტუა,
ხეთეშე ქუმნომიღვი —
მარმარილოშ თოღირ ქუა,
ანდერძ თიშა ქიგემქარი,
მარა შურო ვამოცქუა,
მუქო დიხას მითუოძქუ
ქლექითი ნალურა სქუა.

ამხანაგები მიტირე (ჩემი თავი ატირე),
კუბო ფარჩით არ მორთო,
არა, ღედა („მე“), ვიცი,
ციე სამარეში შემინახავ,
კიდევ, ღედა, იმასა გთხოვ,
არ დამივიწყო და არ მიმატოვო,
მაშინვე ზედ დამადგი
მარმარილოს თლილი ქვა,
მასზე ანდერძი დამიწერე,
მაგრამ სულ არ მაქო,
რომ მიწაში ვდევარ
ქლექისაგან მკვდარი შვილი.

48. უშრიშ მოცონაზა

ჩემი ცხოვრებას მითინიშა
ვაძაფუღუ დაშებული,
მარა ქარწყეთ, ჩილ ღო სქუა

სულის მოყვანა

ჩემს ცხოვრებაში არავისთვის
დამიშავებია („მქონდა დაშავებული“),
მაგრამ ხედავთ, ცოლ-შვილი

ადრე მათუ მეტებული.
გოლუ ტყვიაქ ოსვილარო,
აკოსოფუ ჩქიმი გური,
მშვიდობით, ჩილ დო სქუა,
უდროვოთი მა დობღური...
დომინგარით გურიპვილო,
ქეგმობით ჩილამური,
ღურაშ წუთეფს თქვა გეშმთ,

თოლუ გოპუნე ჩილამური,

თქვან ვანიჩქა ანწი ვარე,
უჩა შარას ქიგლაბღური.
მშვიდობით, დიდა, მუმა,
მშვიდობით, და დო ჭიმა,
დიხაშ თუდო იღუაფუ —
ჩქიმი საწმობონო ბინა.
ჩქიმ ოსური, კახანს ვარა,
ჩქიმ სახელი ვადინუა,
ქოუმინჯი სქუალემსი,
ტერეფს ვაგაძიციხუა.
სქუალეფ, მა დიხაშა
გურიშ კუა მეპუნს თქვანი,
გოცოდუდან, ღურელი რე
მარღული მუმა თქვანი.
კახანს ხოლო ქომოკოდუ,
თქვანიწკუმა ართო რინა,
მარა ღურუქ ქუმოწურუ —

ჩქიმი საწმობონო ბინა.
მშვიდობით, გოთხუეთ,
ჩქიმი უჩა შარა-კარი,
ვეშგაწუხენთ, ვეღუაფუ —
ანწი ჩქიმი შურიშ ქალი.

49. საბინგლარო

ღუ, ღუუ, ღუუ...
— სო მითოხექ?
— ფუჩეჩის.

ადრე მივატოვე („მაქვს მიტოვებული“).
გავარდა ტყვია, სასიკვილოდ
გაგლიჯა ჩემი გული,
მშვიდობით, ცოლო და შვილო,
უდროვოდ („მე“) მოვკვდი.
დამიტირეთ გულდამწვრად,
დამასხით ცრემლი,
სიკვილის წუთებში თქვენ
მანსოხხართ,
თვალეებზე მკილია („გარს გამყვება“)
ცრემლი,

თქვენი ეანიჩქა აწ აღარაა,
შე გზაზე მოვკვდი.
მშვიდობით, დედა, მამა,
მშვიდობით, დო და ძმაო,
ნიწის ქვეშ იქნება
ჩემი სამერმისო ბინა.
ჩემო ცოლო, ცოტა ხანს მაინც
ჩემი სახელი არ დაკარგო,
უპატრონე შვილებს,
მტერი არ გააცინო.
შვილებო, მე მიწაში
თქვენი გულისტკივილი მიმყვება,
გეცოდებოდეთ, მკვდარია
თქვენი გამზრდელი მამა.
ცოტა ხანს კიდევ მინდოდა
თქვენთან ერთად ყოფნა,
მაგრამ სიკვილიმა მაჩვენა
(„მიმითითა“)

ჩემი სამერმისო ბინა.
მშვიდობით, გეთხოვებით,
ჩემო შავო შარა-კარო,
არ შეგაწუხებთ, არ იქნება
აწ ჩემი ჩამი-ჩემი („სულისთქმა“).

საბინგლარო

უ, უუ, უუ...
— სად (რის ქვეშ) ზიხარ?
— ფუჩეჩის.

- პუ მეგოდე?
- წალა-წულა.
- მიქ მუგოდე?
- ხვარანძექ.
- დოგილურე.
- გივოცვილა.
- მუს გიოცვილა?
- თხა დო შხურს.
- მის დაპენჯე?
- დადიას.
- სო დახუნუა?
- არძამ დუსე.
- მუს აწუდვა?
- ჩხოლუშ კუნს.

- რა გაცვია (ფეხზე)?
- წალა-წულა.
- ვინ ჩაგაცვა?
- ხვარაპზემ.
- მოგიკვდა.
- დავაკლავ (ზედ).
- რას დააკლავ?
- თხას და ცხვარს.
- ვის დაპატოებ?
- დადიანს.
- სად დახვამ?
- სულ („ყველაზე“) თავში.
- რას დაუდგამ (წინ)?
- ძროხის პატოცს.

50. საბინგლაო

საბინგლაო

- (ცერი): — ათეს მეუხირუ,
- (საჩვენებელი თითი): — ათეს დუცვილ,
- (მუათითი): — ათეს დუუხხაშ,
- (არათითი): — ათეს დუუერიგებ,
- (ნეკი): — ათეშა ვაუჩაპ,
- (არათითს კემენ) — მუშე ვაჩი, მუშე ვაჩი, კეზულე!

- ამას მოუპარავს,
- ამას დაუკლავს,
- ამას მოუხარშავს,
- ამას ჩამოურიგებია,
- ამისთვის არ უძმევია,
- რად არ აქამე, რად არ აქამე, კეზულე!

51. გუგატიბუ თულო ღორონთჲ

გაგითბეს (გწყალობდეს) ქვევით ღმერთი

გუგატიბუ თულო ღორონთჲ.

გაგითბეს (გწყალობდეს) ქვევით ღმერთი

ცხვარ-მაცხოვარი ხატიქ...
 თეარ ანგელოზ — ფოცხურქ,
 ღეთის მოწმობელა — ხეთურქ,
 ყული დო აღურტიქ,
 წმინდა გიორგი — ილორქ,
 წმინდა გიორგი ჭვარულქ.

ცხოვარ-მაცხოვარი ხატი...
 მთავარანგელოზი — ფოცხოსი¹,
 ღეთისმოწამე — ხეთისა²,
 ყულევი დო აღურტი,
 წმინდა გიორგი ილორის,
 წმინდა გიორგი ჭვარისა³,

1 სოფელი ცხვირის რაიონში.
 2 სოფელი ხობის რაიონში.
 3 სოფელი წაღვინის რაიონში.

წმინდა გიორგი — ლაკადურქ,
ოთხი ზოლო მკათურქ;
გიძინას ირფელიშა:
ო ხაშა, შხურიშა,
ორიჯიშა დო ერჯიშა...
დუხვამუდა ღორონსი
დღაში დუდიშე ეჩიშა,
ორთვალამო დო ორიჯამო,
კინჩხამო დო გორგალამო,
ორკოლამო დო ფოხალამო,
ჯიშალამო, ნოსალამო,
ჩილამო დო სკულამო.
ღორონთ თეში ღორხვამას
ოში ულუ კამეჩეფი
სკანი ცუანას მეტუდას...
სკან ნაკეთები ქარვასლეფი
გოროდეფს გედგუდას...
ოში მილიონი ფარა
ჯიბეს შეგილებუდას,
ჟიროში სქანი მილიონი
„კუპეცენს“ გეძუდას,
ჩინოვნიკეფ გერდასუ დო
სკანი ჩექმას ხეკუნდას.

წმინდა გიორგი ლაკადისა¹,
ოთხიეე ერთად შეყრილი.
გემატოს (გიმრაველოს) ყველაფერი:
თხა, ცხვარი,
საქონელი და ვაცები...
დალოცვილიყვე ღმერთისგან
დღის თავზე — ოცჯერ,
სახურავიანად და საქონლით,
მხრებიანად და ზურგიანად,
დოქიანად და კოკიანად,
ძმებიანად, რაქლებიანად,
ცოლითა და შეილებით.
ღმერთმა ისე დაგლოცოს
ასი უღელი კამეჩები
შენს ყანაში ებებოდეს...
შენი ნაკეთები ქარვასლები
ქალაქებში იდგეს...
ასი მილიონი ფული
ჯიბეში გქონდეს („შეგეძლოს“),
ორასი მილიონი შენი
ვაკრებს ემართოს,
ჩინოვნიკები იდგენ და
შენს ჩექმებს ფხეკუნენ
(წმენდენ)..

52. ჯუჯალია, ჯუჯალია

ჯუჯელია, ჯუჯელია,
ჩქიმი მამული ხარველია,
შხვაში მამული ფურცელია,
ჩანა, ჩანა...
ჩქიმ მამულს ყურძენი დო
შხვამ მამულს ფურცელი.

53. ატლაჩოზა, თემურ ხვარა

ატლაჩოზა, თემურ ყვარა,
ღორონთქ მეჩას მუშ მოხვარა,

ჯუჯალია, ჯუჯალია

ჯუჯელია, ჯუჯელია,
ჩემი მამული დახუნძლული,
სხვის მამულში ფურცელი,
ჩანა, ჩანა?...
ჩემს მამულში ყურძენი და
სხვის მამულში ფურცელი.

ატლაჩოზა, თემურ ხვარა

ატლაჩოზა, თემურ ყვარა,
ღმერთმა მისცეს თავის შველა,

¹ ადგილის სახელია.

² ჩანა — აღმოცენება, მსხმოიარობა, გახარება (მცენარისა).

გვედირთათი, ქოვსხაპათი,
აწ მიღუნა ჩქი მოხვარა.

54. ჩი კოთოში, ჩალაია

ჩე ქოთოში ჩელაია,
ჩე გუნომირხიალეე,
ოში ანთასი ჩქიმი თის,
აკა მეძობელიში თის!

55. თუთაშხა ბედინერს, ნანა

თუთაშხა ბედინერს, ნანა,
დოხორუა მიივინდომი, ნა,
ვოუ, ვოუ, ნანა,
ნანაია, ჩქიმ ცოდაა, ნა;
შონეთიშა მიდავრთი დო, ნა,
შონეთიშა მიდავრთი დო
ქიმიპონი შქეთი შონი, ნა,
ვოუ, ვოუ, ნანა,
ნანაია, ჩქიმ ცოდაა, ნა;
ჩქიმი ღუდე ქიმიღეს, ნა,
ჩქიმი ღუდე ქიმიღეს,
არძო, არძო ჭუბური დო ჭყონი, ნა,
ვოუ, ვოუ, ნანა,
ნანაია, ჩქიმ ცოდა, ნა.

56. ჰოოი დო კულა რე

ჰოოი დო კულა რე,
ჰოოი დო კულა რე,
თესი მითი ვაშუნსუნეი, ნანა,
თელო ღურა რე.
ჰოოი დო ოლური კულა რე,
ჰოოი დო ოლური კულა რე,
თესი მითი ვაშუნსუნეი, ნანა,
თელო ღურა რე.
ჰოოი დო ჭინჯი ღულა რე,
ჰოოი დო ჭინჯი ღულა რე,
თესი მითი ვაშუნსუნეი, ნანა,
თელო ღურა რე.

ავღვეთ, ვიცეკვოთ,
აწ გვექნება ჩვენ დახმარება.

თეთრო ქათამო, თეთრონავ

თეთრო ქათამო, თეთრონავ,
თეთრი მომიხრიალე (გადამითეთრე),
ასი ათასი ჩემს სახლში,
ერთი — მეზობლის სახლში.

ბედნიერ ორშაბათს, ნანა

ბედნიერ ორშაბათს, ნანა,
დასახლება მოვინდომე, ნა,
ვოუ, ვოუ, ნანა,
ნანაია, ჩემი ცოდვა, ნა;
სვანეთში წავედი და, ნა,
სვანეთში წავედი და
მოვიყვანე შვიდი სვანი, ნა,
ვოუ, ვოუ, ნანა,
ნანაია, ჩემი ცოდვა, ნა;
ჩემი სახლი მოიტანეს, ნა,
ჩემი სახლი მოიტანეს,
სულ, სულ წაბლისა და მუხისა, ნა,
ვოუ, ვოუ, ნანა,
ნანაია, ჩემი ცოდვა, ნა.

ჰოოი და კულაა

ჰოოი და კულაა,
ჰოოი და კულაა,
ამას ვინც არ დაღევს, ნანა,
ცოცხლად სიკვდილია.
ჰოოი და წასვლის კულაა,
ჰოოი და წასვლის კულაა,
ამას ვინც არ დაღევს, ნანა,
ცოცხლად სიკვდილია.
ჰოოი და ძირდაგრებილია,
ჰოოი და ძირდაგრებილია,
ამას ვინც არ დაღევს, ნანა,
ცოცხლად სიკვდილია.

57. მრეხილი

ერეხელი ვარ და მერეხელი,
ელიზბარი,
ამისთანა სარიკო,
მიქელი ვარ და მიქელი,
ძღაბ მეურც კეპეთური,
ბოშ გეთხოზ გეჭეთური,
ქვერ!
ქვერი ვარდა,
ახალ ქვერი ინკვირია-სინკვირია,
თითონ ხორცი ხაშმეირი —
დაფარული,
ჰერი-ჰერი, ქუმ!
ქუმ ვარდა
ქუმეშ წყარი,
ნება სქანი,
სახსოვარი,
ოჰო-ჰოი, (ჩემო) მიქელო!

58. ხამხვამიოდა

ჰემხვამიოდა, ხვარიელი,
ოხო, ხო...
ხემხვამიოდა ხვარიელი,
ოხო, ხო...
ჩქინ მენძელი ტარიელი,
ოხო, ხო...
ჩქინ მალაზა ეფუა რე დო
ოხო, ხო...
ნტერეფიში — ცარიელი
ოხო, ხო...

59. საფერხული

ვოისა რადა, ვარალო,
სი ვარადა, ვარადა,
სი დობკვი დო სი დოფხალი,
სი რე მომიკონტე,
3. ქართული ხალხური სიტყვიერება

მრეხილი

ერეხელი ვარ და მერეხელი,
ელიზბარი,
ამისთანა საარაკო,
მიქელი ვარ და მიქელი,
გოგო მიდის კეპეთელი,
ბიჭი მისდევს გეჭეთელი,
ქვერ!
ქვერი ვარდა,
ახალი ქვერი, ინკვირია-სინკვირია,
თითონ ხორცი ხაშმეირი —
დაფარული,
ჰერი-ჰერი, ქუმ!
ქუმ ვარდა,
ქუმელის წყალი,
ნება შენი,
სახსოვარი,
ოჰო-ჰოი, (ჩემო) მიქელო!

ხელხვამი-ოდა

ხელხვამი-ოდა, ხვარიელი,
ოხო, ხო...
ხელხვამი-ოდა, ხვარიელი,
ოხო, ხო...
ჩენი მასპინძელი ტარიელი,
ოხო, ხო...
ჩენი ბელელი სავსეა და
ოხო, ხო...
მტრებისა — ცარიელი
ოხო, ხო...

საფერხული

ვოისა რადა, ვარალო,
სი ვარადა, ვარადა,
შენ დამწვი და დამანელე
(„დამხრუკე“),
შენ („არის რომ“) გამაბრუე,

ირკოჩი თეს მირაგადუ —
თე ღოროფა მიოტე,
მარა ენა ვემმატებუ,
შური მიდგუ დიოდუ,
შალას ქომიძირუდას —
ჩქიმი კუნთხუს კინორდე.

წი. ვოჲსა რადა, ვარადა, ჰა

ვოჲსა რადა, ვარადა, ჰა...
ირ ქიანა დივლე მოკო,
ჩქიმ ღოროფილ ვძირე მოკო, ჰა,

ჩქიმი ხეთი პილენ მოკო, ჰა,

დელი, დელი, დელი, დელი,
თქვან მენდული ბედნიერი, ჰა...

ირო რძირე მოკო, მარა
მეულაშა მერიდებუ, ჰა...
უსარიგო გილულასი,
მეზობლეფ გეკვირებუ, ჰა...

გოლუაფირო თისუ მა,
თი ჩქიმ ღოროფილსუ, მა, ჰა.

ხეს გიწულა, დუს გულუა,
გინვოლუა თისუ მა, ჰა.

ღოროფას შეულებუ,
ირფელ, ქიმინდომასჯნი, ჰა.

ყველა ამას მეუბნება —
ეს სიყვარული მიატოვე,
მაგრამ ამას ვერ მივატოვებ,
სანამ სული მიდგას,
მალე მენახოს —
ჩემს სახლში იყო („კუთხეში იდგე“)-

ვოიისა რადა, ვარადა, ჰა

ვოიისა რადა, ვარადა, ჰა,
მინდა ყოველი ქვეყანა შემოვიარო,
ჩემი შეყვარებული მინდა ვნახო, ჰა,

ჩემი ხელით მინდა მოვკლა, ჰა,

დელი, დელი, დელი, დელი,
თქვენნი მოიმედე ბედნიერი, ჰა...

ყოველთვის მინდა ვნახო, მაგრამ
მისვლისა მერიდება, ჰა...
ურიგო სიარულს
მეზობლები გაიკვირებენ, ჰა.

შემოვევლე მას მე,
იმ ჩემს შეყვარებულს მე, ჰა...

ხელს გამოვართმევე, თავს შემოვაველებ,
გადავევლები მას მე, ჰა.

სიყვარულს შეუძლია
ყველაფერი, რომ მოინდომოს, ჰა.

¹ რეფრენი „ვოჲსა რადა, ვარადა, ჰა“.

ფერი კოჩი ვეეღი,
თიქი ვაგაბორასუნი, ჰა.

ისეთი კაცი არ იქნება,
მან რომ არ გაასულელოს, ჰა.

მათ მოშქურუ რაგადიშა,
სოთინ ქოგამგონასუნი, ჰა,

მეც მეშინია (ამის) თქმისა,
(იქნებ) სადმე გამიგონოს, ჰა.

ხანე გილგოცქვანსუ დო
ხანე გილგოგორასუნი, ჰა.

ხან რომ (დადის და) გაქებს,
ხან რომ (დადის და) გაგინებს, ჰა.

ცოროთა რე დიდი ნივთი,
მუშით იბადებუ გურსუ, ჰა.

სიყვარული დიდი განძია („ნივთია“),
თავისით იბადება გულში, ჰა.

მოწონება დო სიჯვირე,
მუშ დუდიშო გილოურსუ, ჰა.

მოწონება და სიკარგე,
თავის ნებაზე („თავად“) დადის, ჰა.

კოსე თინა გიოსკილუ,
მუთუნ ქიმშაძულა დუსუ, ჰა.

კაცს ის შერჩება,
რამე თუ უძევს თავში, ჰა.

61. საცმკვამ

ქოსხაპ, ძღაბი, დოფიგურე, ნა,
თეჯგუა სხაპუა სო დიგურე, ნა,
ჰარი, ჰარირა, ნა,
ჰარი, ჰარირა, ნა...

საცმკვამ

ცეკვე, გოგო, ილეუები გააკეთე
(„დააფიგურავე“), ნა,
ამისთანა ცეკვა სად ისწავლე, ნა,
ჰარი, ჰარირა, ნა,
ჰარი, ჰარირა, ნა...

62. დიოვ ნანა

დიოვ, დიოვ, დიოვ, ნანა,
დიოვ ნანა, დოპკვიო,
ჩქიმი ჩე-ჩე დორდონჯეფი,

არძა ტურას ქოჩიო,
ჩქიმი ქუქურუა ძღაბი,
შხეაშ ბოშიშო შორდო,

დიოვ ნანა

დიოვ, დიოვ, დიოვ, ნანა,
დიოვ ნანა, დამწვი?
ჩემი („თეთრ“-)თეთრი ბატები
(„დერდედები“).

ყველა ტურას შეაკაბე,
ჩემო კოხტა გოგოვ,
სხვისი ბიჭისთვის გაგზარდე?

კისერ მოკოტახილ ძღაბი —
მო რე მუკომლოთიო,

დიოვ, დიოვ, დიოვ ნანა,
დიოვ ნანა, დოპკვიო?

63. მიუტრამი

მეურემე ურემს გეხე,
ხეს უკებუ ქინუ გინძე,
მეურსუ დო მიიბირს,
მუ რე მუში დუდიშ მინჯე.
კალ-კალეშა ქოგაშინე,
პატონ-ჰკორალაში ხანა,
პატონ ჯინხას ინორდუ დო
მუსუ ვაგუტუნდუ დანდა.
კამბეშეფი ჯგირი ლუნსუ,
დღაშ დო სერით მიბურსანა,
ჯვეშობურო ვახვალუნა,
ვაშქირენა, ვაკუსანა.
ჩელა, ბუსქა, მუ გიკირა,
კოლექტივი მინჯეთ რტუნა,
ჩუშ დროს შრომა დო მოსვანჯა,
უსამართოთ ვარხენდუნა.

64. ჰოუ, ჰოუ

ჰოუ, ჰოუ, მუ ჯგირი რე,
ცვანა გითოქვარქვაშელი,
შრომა-უფუშ მუნაწია,
მუ ჯგირი რე, საყვარელი.

65. ხოჯიში ორატალი

აშო მორთი კვალშია,
ხორცი მისხუნუ ძვალშია,
აშო მორთი ხოლოშია,
ღვინ მისხუნუ თხოლოშია.

კისერმოსატენო გოგოვ,
ეს რა („არის“) დამმართე
(„ჩამომიგდე“),

დიოვ, დიოვ, დიოვ ნანა,
დიოვ ნანა, დამწვი?

მიუტრამი

მეურმე ურემზე ზის,
ხელში უჭირავს წნელი გრძელი,
მიდის და მიიმღერის,
თვითონაა თავისი თავის პატრონი.
ზოგჯერ გაახსენდება
ბატონ-ყმობის დრო,
ბატონი ციხე-სიმაგრეში იდგა და
თვითონ (კი) არ ევლო ლობე.
კამეჩები კარგი ჰყავს,
დღე და ღამ გლიჯინით მიდიან,
ძველებურად არ ახველებენ,
არ შიათ, არ კენესიან.
ჩელა, ბუსქა, რა გიკირთ,
კოლექტივი გყავთ პატრონად,
თავის დროზე შრომა და დასვენება,
უსამართლოდ არ გხედნიან.

ჰეი, ჰეი

ჰეი, ჰეი, რა კარგია,
ყანა გამოწმენდილი,
შრომა-ოფლით მოწეული,
რა კარგია, საყვარელი.

ხარის სალაღაში

აქეთ მოდი კვალში,
ხორცი მირჩვენია ძვალს,
აქეთ მოდი ახლოს,
ღვინო მირჩვენია თხლეს.

შა დო ჩქიმი არაბა
 მიბსარსალეთ, მიბხვარხვალეთ,
 ლაკაციაშ ღერზე უღუ,
 მელე-მოლე კილოურღუ.
 ხი, ჩელა, ნაბარბალც,
 უჩურცხელო გერდგე უღუ.
 კურია დო ნაბადა რე
 ჩელა სქანი გიმნაზია,
 სი გურათა მუშო გოკო,
 ინკორი დო იკვაზია.
 ვო, ჩელა, ვო, ბუსკა,
 ჯარით ვორექ ნდღულაფირი,
 ღარიბ ვორექ, დიმდარც მეცუნც,
 ჩქიმი სქვამი ცოროფილი.

მე და ჩემი ურემი
 მივსრიალებთ, (წინ) მივარღვევთ,
 აკაციის ღერძი აქვს,
 იქით-აქეთ გაყრილი.
 ხი, ჩელავ, ნაბორბლარზე,
 მოუცილებლად გადგას უღელი,
 კურია და ნაბადაა!
 ჩელავ, შენი გიმნაზია,
 შენ სწავლა რისთვის გინდა,
 იცოხნე და ილაღეო.
 აუ, ჩელა, აუ, ბუსკა,
 ჯავრისგან ვარ დამდნარი,
 ღარიბი ვარ, მდიდარს მიჰყავს,
 ჩემი ღამაში შეყვარებული.

II. საბრფიალო

67. ცოროფაშ მოგირუ

ცოროფაშე ებრჩინდი დო,
 ცოროფათ ვორექ ნარდი,
 ცოროფა რე ჩქიმი რწმენა,
 ცოროფა რე ჩქიმი ვარდი...
 ცოროფა რე ფიქრენსუნი,
 გემუანო მუ რჩასუნი,
 ქოგულე ცოროფას —
 მუქო გილებურჯანსუნი.
 ინა მუშენ გაგიკვირღუ,
 თოლეფ დოგიხუქანსუნი,
 გასაკვირი მუქო ვარე,
 ირფელს ქომიხუქანსუნი

სიყვარულის სიღმერა

სიყვარულისაგან გავჩნდი და
 სიყვარულით ვარ ნაზარდი.
 სიყვარულია ჩემი რწმენა,
 სიყვარულია ჩემი ვარდი
 სიყვარულია რომ ფიქრობს,
 თუ რა გაქამოს გემრიელად,
 შემოვევლე სიყვარულს —
 როგორ დაბორიალობს.
 ის რატომ გაგიკვირდება,
 რომ თვალეზი დაგიხუქოს,
 გასაკვირი როგორ არაა,
 ყველაფერს რომ ახერხებს.

¹ კურია და ნაბადა — კვანტიანი, კოპიანი ადგილებია; კამეჩებს მიერეკებიან საძოვარზე.

სიცოცხლეს გიმობჩანქ დო
გუულუა ჟოროფას,
დაჩხირს ქაშაბდობოდუქ
კვირკვეშ გურს, გოლოფას.
სქანი დუდღი ჟოროფილო
ოლონდ ქემეკყოლოფას.

68. სჰჰამი ცირა

სი ვარდისი ვაუჯგუდღე,
ვარდი ზოთონს ვეაზრდენს,
მუქო ვარდის უჯგუქუნი,
მაფშალია გამართლენს.
თუთას უჯგუ სქან სისქვამე,
ქოთ უჯგუშო ანათენს,
ათეცალ მაქუალს
ლორონთ განგებ აბადენს.
სქან თოლეფი მაქუალი
მუქო აღერგინუნი,
ვაი, შური საყვარელი,
ქახანს ქუმოჯინუნი!
სონ ვარდი რე, ქომიწიი,
ღვალენს ალგოფინუნი...
მუ ჯგირი რე თე სისქვამე
მისით ვაუდინუნი.
ტანი კოხტა, საგანგებოთ
ნაკეთებუ, წკიროწკილი,
ჩხვინდი — ხვიფა, თოლი — გვირა,
თუმა — კუნტა, კიროკილი.
აბა, ჯგირო ღვეკვირი,
ვაგაგორე შურო კილი,
მილიონ ფარას ვაუჯგუნო
ორდღე თეში ჟოროფილი?
ვააღუნა, ვიჩქუდას,
მით დოგიკყანს ვაქრუას,
იშ ჩქ.ჩქუენქ სქანი ჰუძუ
ვახვადუ დო ვაწუას...

სიცოცხლეს გავყიდი და
(თავს) შემოვაველებ სიყვარულს
ცეცხლში ჩავჯდები
შუაგულ ივლისში, გვალვის დროს,
შენი თავი შეყვარებულად
ოლონდ მელირსოს („მეწყალობოს“).

ლაგაზი გოგო

შენ ვარდს რომ არ ჯობდღე,
ვარდი ზამთარში არ ვარდობს,
რომ ვარდს სჯობიხარ,
ბუღბული გამართლებს.
მთვარესა სჯობს შენი სილამაზე,
კიდეც უკეთ ანათებს,
ამისთანა მწველს
ღმერთი განგებ აბადებს.
შენი მწველი თვალეზი
როგორ ბრდღვიალებს,
ვაი, სულო საყვარელო,
ცოტა ხანს მაყურებინა!
სადაური ვარდია, მითხარი,
ღაწეებზე რომ გაფენია.
რა კარგია ეს სილამაზე
ვისაც არ დაეკარგება,
ტანი კოხტა, საგანგებოდ
ნაკეთები, ნატიფი,
ცხვირი — პაქუა, თვალი — ეუუუნა,
თმა — მოკლე, ხუჭუქა,
აბა, კარგად დააკვირიდი,
სულ ვერ მოუძებნი ნაკლს,
მილიონ ფულს არ სჯობია,
რომ მისი შეყვარებული იყო?
არ გაჰყვე (ცოლად), იცოდე.
ვინც დაგიწყებს ვაქრობას,
მის ბალღებს („ჩვილებს“) შენი ძუძუ
არ ხედებათ და ნუ მოსწოვენ!

69. სოროფაში ლერსი
(სასიმღერო)

სიყვარულის ლექსი
(სასიმღერო)

— თეშ ეღბალი მიღუდუო,
უჩა დღასი ჩიჩიკონი,
ირფელს გინვოსკიდიკო დო
მა სი ქაგოდინიკონი.

— ლურა დღაშა ვოცადქე,
დუდი ვაგოჯოგუე,
ართ შურით დო ართ გურიით
ირო გიჯოროფუე.

— გინოჭყუადილ თეშ მათუდუ,
დუდი დიიპილიკონი,
ქეშეფხვადი მა თი დროს —
კინი აშო დიიბკონი.

— სი შეგილებ თე სიმტკიცე,
სრულას სქანი ქოპუენი,
დუც წავაგე სქანი გეშა
ართი გურიით ქოფთხუენი.

— ირ წუთი დო ირი წამს
მა სი ვაგოიშინიკონი,

ჩქიმ ქირ ვამობალუდუო,
შხვაში ვემიბძინიკონი.

— ეგებ ჩილათირი ვორდე,
ენა მუ საჭირო რღას,

უჩა ამბეს ბედი ჩქიმი
სქანწკმა ირო გინოდვანს.

— ამის იღბალი მქონდა,
რომ შავ დღეს მენახე?
ყველაფერს გადავჩენდი და
(„მე“) შენ გადავყოლოდი („შენს უკან
დავკარგულიყავ“)?

— სიკვდილამდე („სიკვდილის
დღემდე“) ვცდილობ
თავი არ შეგაძულო,
ერთი სულით და ერთი გულით
მუდამ მიყვარდე.

— გადაწყვეტილი ასე მქონდა,
რომ თავი მომეკლა,
შემხელი მე იმ დროს,
ისევე აქეთ დავიხიე.

— შენ შეგიძლია ეს („სიმტკიცე“),
რომ სრულიად შენი მქნა,
თავს წავაგებ შენთვის
დაბეჯითებით („ერთი გულით“) რომ
მთხოვო.

— ყოველ წუთსა და ყოველ წამს
მე შენ რომ არ გიგონებდე
(„გამეხსენებინე“)

ჩემი ქირი არ მეყოფოდა,
რომ სხვისი არ დამემატებინა?

— იქნებ შემეცდარი ვიყო,
ეს იქნებ საჭიროც არაა („რა საჭირო
იყოს“),

შავ ამბავს ჩემი ბედი
შენთან მუდამ ამაშორებს
(„გადადებს“).

70. ნატრი

ნატვრა

ადამიან კოჩიშ სქუას
ნატრი მუთუნს ვახვარუნო?
ნატრიქ კოცუ გუურთუნო,
მუთუნ წიგნის ვაქარუნო?

ადამიანს, კაცის შეილს
ნატვრა არაფერს შველის?
ნატვრა რომ კაცს აუხნდა,
არავითარ წიგნში არ წერია?

ეგებ მითინ ქრისტიანეს
თეცალ წიგნი გობარუნო,
ქუმოთხით, შემწეობა
გაჭირებულს ვახვარუნო?
ფერი სნეულება მოქე,
ჩქიმ(ი) სქილდა ვეშლეზე,
წამალ(ი) მუთუნც ვამოხვარუ,
ექიმც ღუცვ ღავანებე.
ცოცხალ ვორდე, მუშოთ მოკო
წვალებაში თულო რინა?
ნატრით ვიშერებუქვ ღო
ვ(ე)ეპოპტინე, მუ ფქიმინა?

ეპე, ჩიტო, ქოფურინი,
ქემეული თენა თის,
ენა ხეს ქიმეჩი ღო
ართი ქააჯული პიც!
ანფერ სქანი ჩიტობას,
მუს მომილა ღუნართის!
მუთუნ ქაარაგაღადვე
ეთი ჩქიმოთ ღინაფილს.

71. ღუდი ოცვილარი მავუ

ღუდი ოცვილარი მავუ,
საქმექ თეში გინიმართუ,
მარა სინდისის ვუჭინექ,
ღიო უჩათ ვამილაფუ.
ვორწყექინი — ვიქულუქუ,
ვარდა გური მიღურუ,
თინა მეგულეზუნ(ზ) ექი,
ოშ(ი) ვერსის კუჩხით ვულუ.
ასე ლეხი მა ბჯანუქ,
თიშ ღოროფათ განაქირი,
თე ქულაშე მირსხენღუნი,
ფერ მითინი მა ვაბძირი,
თე ღლა თაში მობძღუღუდა,
ღლაშახ მუშენ ვადოპილი?
გინდა პილი, გინდ მაცოცხლი,
ჯინდა წყაროც მოშქვიდე,

იქნებ ვინმე ქრისტიანს
ამისთანა წიგნი გაბარია?
მათხოვეთ, შემწეობა
გაჭირებულს არ შევლის?
ისეთი სნეულება მქირს,
ჩემი მორჩენა არ შეიძლება,
წამალი არაფერს მშველის,
ექიმს თავს ღავანებე.
ცოცხალი ვიყო, რად მინდა
წვალებაში („ქვეშ“) ყოფნა?
ნატურისაგან ვგიჟდები და
რომ არ ვიოცნებო (ხელი
„ვეპოპტინო“), რა ექნა?

ეპე, ჩიტო, გაფრინდი,
მიუტანე ეს იმას,
ეს ხელში მიეცი და
ერთი აკოცე პირზე.
აფერუმ შენს ჩიტობას,
რას მომიტან დაბრუნებისას!
რაიმე ათქმევიწე
იმ ჩემთვის დაკარგულს.

თავი მოსაკლავი მამკს

თავი მოსაკლავი მაქვს,
საქმე ისე წამივიდა („გადამექცა“),
მაგრამ (ჯერ) სინდისს ვუყურებ,
ჯერ შავად არ შემიღებია.
რომ ვხედავ — ვიწვები,
ან არა და გული მიკვდება,
სადაც ის მეგულება,
ას ვერსს ფეხით წავალ.
ახლა ავადმყოფი ვწევარ მე,
მისი სიყვარულით განაქირი,
ამ სატკივარისაგან რომ მიხსნიდა,
ასეთი მე ვერავინ ვნახე.
ეს ღლე ასე თუ მელოდა („მედო“),
(ამ) ღლემდე რად არ მომკალი?
გინდ მომკალი, გინდ მაცოცხლე,
გინდა წყალში დამახარჩვე,

ფერ წამალი დომიგორი,
თე ჭუაშე ლოფსქიდე.

72. სქანი ჭირი ჩიმი ღუსუ

სქანი ჭირი ჩიმი ღუსუ!
სქანი ჩარცხა გურსუ ბჷუნსუ,

ვევორეჲ ჩიმი ხუსუ,
ირო მაკაშუაფუნ დო
მანგარინუაფუ გურსუ.
სქანი ჭირი ჩიმი ღუსუ!
სქანიცალი შხვას მის ცუნსუ?
შურს ზვარაკო შერწირენქ დო
გოგილუა ხე დო ღუსუ.

73. ცოროფილს ვონდურუჲ

ცოროფილს ვონდურუჲ,
გული ალაქვირი მაფუ,
ჩიმი რდენი, მიჩქედჲ (დო)
ბრელი დიხას დომიკქვაფუ.
სერით ბლურს, დღაშით ვარ,
მა მიცორს(ჯ) დო შხვას მეცუნს,
მინ რე მიდამიდანსენი,
ჩიმი შურიშ(ი) ოსხუნურს.
ვოხედე დო ვჯანდდე,
სქან(ი) ქალარდის ვჷარჯნდე,

გვალას მუშენ გაგაჯოგი,
მალას დოგინგარჯ(ნ)დე!

74. ცოროფაში ლერსი

ტანი მშვენიერი გილუ,
ულა გიჩქე სი სქვერიში,
ჭირი ქობლოლამუდას
სქან ხანტურელ(ი)! კისერიში.

ესეთი წამალი მომიძებნე,
რომ ამ სატკივრისაგან მოვრჩე.

შენი ჭირი ჩემს თავს

შენი ჭირი ჩემს თავს!
შენი დაშორება („დათხოვება“) გულსა
მწვაეს,
არა ვარ ჩემს გუნებაზე („მხარზე“)
სულ ოხვრა მინდება და
მეტირება („გულში“).
შენი ჭირი ჩემს თავს!
შენისთანა სხვას ვისა ჰყავს?
სულს ზვარაკად შევწირავ და
შემოგავლებ ხელსა და თავს.

შეხვარებულს ვემდური

შეხვარებულს ვემდური,
გული მაქვს დაწვევტილი („დამწვარი“).
მეგონა ჩემი იყო (და)
ბევრგან მიქია (დამიკვებნია).
ლამე მძინავს, დღე არა,
მე მიყვარს და სხვას მიყვება,
ვინაა რომ მართმევს,
ჩემს სულზე უკეთესს („ნარჩევს“).
ვიჯდე თუ ვიწვე,
შენს წერილს („ქალაღღს“) რომ
გწერდე.

მთლად რად შეგძლდო,
მალე დაგეტრო!

სიხვარულის ლეჲსი

ტანი მშვენიერი გაქვს,
სიარული იცი შენ 'ვლისა,
ჭირი დამმართოდეს
შენი დახატული ყელისა.

1 ვარ. სქანი ჩელა „შენი თეთრი“.

ტანი გილუ მშვენიერი,
ფურინუა ქირიცალო,
პიჩიშ(ი) კანი სქეამი გილუ
ატამაში პირიცალო.
თოლუფ(ი) „ტოჩკაშა“ ქოგიგ,
წარბეფი „ზაპიატაიაშა“,
სქან(ი) ჭოროთა დოპილუნს
მა თე თუთაშ(ი) დალიაშა.
ცას თუთა მუკობენი,
მობირანა სინათლეს,
ნუ გოშქურუ, ვარკითხენა
სილულე დო სიმართლეს.
აკა უაშხა ნასადილს,
ქემოზოჯი სი ხვალე(ე),
კიშკარიშა ქომორთე(ე),
ართი „ცჰჰ“ ქილიხვალა!
მით გოკონ(ი), თექ ქოძირ,
ხეო ქედუთუვალე,
იშენ მუთუნ ვე(ი)ლუაფუ,
კივე ტყურა იხვარე.

75. სიზმარი

ართი დროს მებაღეთ
ედემიში ბალის ვორდი,
მებაღობა მოსქევანლუ დო
მხიარულო დინჯვორდი.
ართი ვარდი გამკოპწილი,
ხესჲ მიკინებუ თინა,
შურსჲ თისჲ მეუნთხუა,
წამ-წამიჲე გიიბშინა.
მუჲანს თის ვორწყეკენი,
გემუანი მათუ რინა,
დღას ფარაშა ვეწიღირე
ართი თიში მუკოჯინა.
ვამეფხვადი, ათე ვარდი
შუ ბაღიში ნარდი რენი,
ვართი ხომე, ვართი ჟღირჲ,

ტანი გაქეს მშვენიერი,
ფრენა ქორივით,
პირის კანი ლამაზი გაქეს
ატმის ყვავილივით.
თვალეზი წერტილს მიგიგავს,
წარბეზი — მძიმეს,
შენი სიყვარული მომკლავს
მე ამ თვის დამღევაგდე.
ცაზე მთვარე რომ ჰკილია („ზის“),
გვაჩვენებს სინათლეს,
ნუ გეშინია, არ გკითხვენ
სიმრუდესა და სიმართლეს.
ერთ კვირას, ნასადილევს,
მობრძანდი შენ მარტო,
კიშკართან რომ მოხვიდე,
ერთი „ცჰჰ“ ჩაახველე.
ვინც გინდა, — იქ ნახე,
ხელი დაუქნიე,
იმის გამო არაფერი იქნება,
თუ ცოტა ტყუილს იხმარ.

სიზმარი

ერთ დროს მებაღედ
ედემის ბაღში ვიყავი,
მებაღეობა მშვენოდა და
მხიარულად ვიდექი შიგ.
ერთი ვარდი მოეწყვიტე,
ხელში მიჭირავს ის,
ცენოსავ („სულს მას მივამთხვევ“)
(ყოველ) წამს ვიხსენებ.
როცა მას ვხედავ,
საამური („გემრიელი“) მაქეს ყოფნა,
(„ვერასდროს“) ფულით ვერ იყიდი
ერთს მის შეხედვას,
ვერ მივხვდი, ეს ვარდი
რა ბაღშია გაზრდილი,
არც ხმება, არც ჰქენება,

1 ვარ. კიმიოხვალე(ე) „დაახველე“.

მუდგა კოჩიშ ნარგი რენი.
შა თიშენი ვავოცქვა ის,
ჩქიმი გურიშ(ი) ნატრი რენი,
შარა დლას ვაშემილეზუ,
დლაშა ართ(ი) ვაბძირე(ნი).
შა თეურე მიიფსოფუქე
ხე დო კუჩხი გოტებული,

რეში უძირაფულობით
გურს დაჩხირი მონტებული.
სწორეთ ოკო ქობძირე
მაქუალი ჩქიმი თინა,
ნამუსითი ობარუნი
ჩქიმ(ი) შური დო გურიშ(ი) კილა.

76. ვოჯანუშ ჩქიმ ჯარბვალს

ყოჯანუქ ჩქიმ ჯარგვალს
კარკილერო, უმინჯურო,
ქემორთ უირი მარქიხოლქ,
ღურკულებს მხიარულო.
ქეგმაშინ ღოროფილქ,
გურქ მიმაკუ უნებურო,
ლოგინს თეში გილემაგარქ,
მუქოთ ჩქეჩქე უძუქურო.

77. ძორძირუშქენი, ბური მატუ

ქორძირუშქენი, გური მატუ (ნანა)!
ვარძირუშქენი, უფურაში.
შურ(ი) დო გურით ვიკუუქე,
მუდა დლაშახ ვორდა თაში?
ჩქიმი გური სქანიწყემა რე,
სქანი გური შხვაწყემა რე,
ჩქიმ დო სქანი გოჯოგაფა
მტერიშ(ი) აჯნაწყ(უ)მა რე.
ჩქიმი გური თეში იკუ,
ობედ ვაქვე საკვეცის,

რა კაცის დარგულიცაა.
მე იმიტომ (ვი) არ ვაქებ მას,
რომ ჩემი გულის ნატვრაა.
მაგრამ („არასდროს“) არ შემოძლია,
დღეში ერთხელ არ ვნახო.
მე იქითკენ მივისწრაფი
მთელი არსებით („ხელ და
ფეხგაშეშებული“),

ზისი უნახაობით
გულში ცეცხლმოკიდებული.
სწორედ უნდა ვნახო
ის ჩემი დამწველი,
ვისაც აბარია
ჩემი სულისა და გულის გასაღები.

ვწმეპარ ჩემს ჯარბვალში

ვწმეპარ ჩემს ჯარგვალში
კარგამოკეტილად, უპატრონოდ,
მოვიდა ორი მერცხალი
იქიკიკეს მხიარულად,
გამახსენდა საყვარელი,
გული დამწყდა („დამწყვა“) უნებურად.
ლოგინში ისე ვტირი,
როგორც ჩვილი უძუქურო.

რომ ბნახავ, გული მტკივა

რომ გნახავ, გული მტკივა,
რომ არ გნახავ — უარესი.
სულითა და გულით ვიწვი,
სანამ („რა დღემდე“) ვიყო ასე?
ჩემი გული შენთანაა,
შენი გული სხვასთანაა,
ჩემი და შენი შეძლებდა
მტრების მოწყობილია.
ჩემი გული ისე იწვის,
აბედს ვერ დაწვავს საკვეცის,

¹ მისამღერი მეორდება ყოველი სტიქონის შემდეგ (ი. ყფშიძის შენიშვნა).

ჩქიმი გური თეშ მიკობუ,
მუკოთ(ი) ჩხომი ანკესის.
ბედნიერო ღუს ვორწყედი,

თურმე მიკოფუნო კირი,
სქან(ი) ნათხორა სამარეს
კისერიშა გობძუ კირი.
მეურქია, შივიტყვი დო
მუშ იმენდის დომიჩინანქ,
თი ზომამას ქომილორქჷ,
გურსუ ჭლექის გომირჩქინანქ(ღ).
სერით ლურსუ ვამარძენს,
სიზმარი მათოცენსჷ,
ჩქიმი(ი) დო სქანი ჭოროფა
ღურადღამახ ვაკოცენსჷ.
ხეს მიკებუნ(ი) — ვარდი რე,
გურს(ღ) მიღუნი — დარდი რე,
ჩქიმ დო სქანი ართო რინი,
ნანა, მუკომ(ი) მარდი რე!

78. პატონეფი, გამიგონით

პატონეფი, გამიგონით
ათე ჩქიმი გურიშ ქუა,
გური წაულირი მათუ,
მა ღორონსჷ ვიფუჩუა,
ვიშქვილუქ ზესქვიცალო,
გინჯმობუ კისერს ძუა,
კამიპირდას, ღორონს უჩქუ.
საჯალეს დღას ვაფთქუა!
ჩქიმი შურიშ დინოდგუმუ,
სინათლე დო ვალიშ მანგი,
ეფერ დღაში ნაძირეფი,
სი რექ ჩქიმი გურიშ თანგი,
სქან ძირაფა თეშ პილუნს,
მიშუშუდას გინდა ბანგი,
ჩქიმ სიცოცხლეს გოგილუა,
სქან მეჩინუქ გეებხანგი.

ჩემი გული ისე ჰკიდია,
როგორც თევზი ანკესზე.
ბედნიერად თავს ვთვლიდი
(„ვხედავდი“),

თურმე დამიპერია კირი,
შენს მიერ გათხრილ საფლავში
ყელამდე მაძევს კირი.
მივიღებარო, შევიტყვი დო
რა იმედს დამიზარებ,
იმ ზომამდე მიყვარხარ,
გულში ჭლექს გამიჩენ.
ღამე ძილს არ მაძლევს,
სიზმარი მაკრთობს,
ჩემი და შენი სიყვარული
სიკვდილამდე არ დაირღვევა.
ხელში რომ მიჭირავს — ვარდია,
გულში რომ მაქვს — დარდია,
ჩემი და შენი ერთად ყოფნა,
ღედა, რა მადლია!

პატონეფო, გამიგონით

პატონებო, გამიგონეთ
ეს ჩემი გულის ტკივილი,
გული წამხდარი მაქვს,
მე ღმერთს ვფიცავარ,
ვიხრჩობი შაშვივით,
ყელზე ძუა მახია,
რომ არ მიპირდეს, იცის ღმერთმა,
საყვედურს არასდროს არ ვიტყვი
ჩემო სულისდგამე,
სინათლევ და ელვის დარო,
ისეთ დღეს ნანახი
შენა ხარ ჩემი გულის თარგი,
შენი ნახვა ისე მკლავს,
გინდა ბანგი დამელიოს,
ჩემს სიცოცხლეს შემოგავლებ,
შენი შემხედვარე გავსულელდი.

ლქან სანთელო! სი ქორშენო,
 კუჩხი კუჩხის გილა(რ)დგინი?
 ზოსვასვილი, მოკვანწილი
 უი ბალკონსუ გილარდინი?
 მა ეულირ(ი) ბოში ვორდი,
 სი უწიფულ(ი) ცირა რდინი?
 თინა ვარა ვაგიჩქენო,
 ჩქიმი გურიშ კვლა რდინი?
 შური ჩქიმი შულადილშო
 მაშვანდებელ(ი) ბინა რდინი?
 თოლშა ვაპომიოლდღენი,
 სი ჩქიმოთუ თინა რდინი?
 დიო ხოლო იმენდი რე
 ჭიკეს ვარა ქორ'მუდეე,
 შხვაშა ირო ქომისხუნუქ,
 სი დანჩხვრსუ ქობჭუნდეე,
 დანჩხვრო გოულირი ვორექ,
 ნოტე ჭიხას ვონდუდეე,
 ვარა დიხას, ვარა ცასუ
 სოლეთინი ვონჭუდეე,
 ვარა ჩქიმო, ვარა შხვაშო,
 ნოტე მუთუნს ვორთუდეე,
 ვარა ლურელს, ვარა თელსუ
 აკას მუთუნს ვორგუდეე!
 თენა ცოდა მუქო ვარე,
 თეცალს კოსუ ორთუდეე?
 მარა ენა მუთ მიმოჩქე,
 უკულ ვადმოკორდუდეე!
 ლურადლაშა ქოგიჩინექ,

გვალო ვაგ(2)გოჭყორდუდეე,
 გურსუ ვარა ვადორჭუნსო,
 უსქანეთუ ბჭყორდღდეე?
 თინა ლორონთქ ნუმუ ქიმინე,
 მა სი ვაგოცოდუდეე!

შენს სანთლად! შენ გახსოვს,
 ფეხი ფეხზე რომ გედო,
 მორთული და მოკახშული
 ზევით აივანზე რომ იდექი?
 მე მოსული ბიჭი ვიყავ,
 შენ კი უწიფარი გოგო („იყავ“),
 ის მაინც არ იცი,
 რომ ჩემი გულის გასაღები იყავი?
 რომ ჩემი დაღლილი სულისთვის
 მოსასვენებელი ბინა იყავი?
 თვალს რომ ვერ მოსწყვეტ,
 შენ ჩემთვის ის იყავ.
 ჭერ კიდევ იმედია
 ცოტათი მაინც გახსოვდე,
 სხვას მუდამ მიჩვენებხარ,
 შენ თუნდაც ცეცხლში მწვავდე,
 ცეცხლად ვარ გადაქცეული,
 ნეტავ ციხეს ვენდობოდე,
 ან მიწას, ან ცას
 საიდანმე ვწვდებოდე,
 ან ჩემთვის, ან სხვისთვის,
 ნეტავ რაიმეს ვშვრებოდე,
 ან მკვდარს, ან ცოცხალს („მთელს“)
 ვინმეს („ერთს“) რაიმეს ვრგებდე!
 ეს ცოდვა როგორ არაა,
 კაცს ამისთანას უშვრებოდე?
 მაგრამ ეს რად მიმაჩნია,
 მერე არ დამაქლდებოდე!
 სიკვდილის ღღემღე მოგიცდი
 („გიყურებ“).

სულ არ დამივიწყებდე,
 გულს მაინც არ დაგწვავს,
 უშენოდ ვიღუპებოდე („ვწყდებოდე“)?
 ის ღმერთმა ნუ ქნას,
 მე შენ არ გეცოდებოდე!

1 საალერსო მიმართვა: შენს სანთლად დავმწვარავყო.

მაფშალიაშოთ გოთაჩილიში
ვარდიში მინჯე რდასო კვარია?

83. ცოროფა

ქუეგულე ცოროფას
ირ კოჩიში რჩქინელო,
კოჩიშ გუმასქვამებელი
მუ იტუაფუ თინერო.
საყვარელი, თი ცოროფა
პატიოსან შინელო,
ოჰოფუნ დო ქომუჩუნ
ცუდეს მულაკილერო.

ცოროფაშენ ეფრჩქინდი დო
ცოროფაშენ ვორექ ნარდი,
ცოროფილი მაწუხენს,
ცოროფილიშ მიღუ დარდი.
ცოროფა რე ჩქიმი რწმენა,
ცოროფა რე ჩქიმი ვარდი,
ცოროფაქი გუმორჩქინუ,
ვაი, შური, თიში მარდი!
თე ცოროფა ვაგორუნა
ფარამი დო უფარეს,
ვართ ღირსებას კითხულენს —
გვარი ლე დო უგვარეს,
ჩხორო კარსი გაუკეთენს
უკარე დო უშარეს,
ცოროფასი გოლუანქი
მხიარულ დო მწუხარეს.

84. ცოროფილიშ სიცოცხლე

წვალებური სიცოცხლეს
კოჩიშოთე ღურა უჯგუ,
აღშა ღუდი ვაბჯოჯედე,
ანწი რინა ვამოხუჯუ.
ქომიწეი, სქანი კირი,
მუ ფქიმიწა, მუტო უჯგუ!
შური, სქანი ცოროფაქ

ბულბულისათვის გაშლილან
ვარდის პატრონი იყოს ყვავი?

ს ი ყ ვ ა რ უ ლ ი

შემოვევლე სიყვარულს
ყველასთვის ცხადად,
კაცის დამამშვენებელი
რა იქნება მისნაირი.
ნეტავ ის სიყვარული
პატიოსნად ნახსენები,
დაიჭირა და მომცა (ნეტავ)
სახლში გამომწყვდეული
(„გამოკეტილად“).

სიყვარულისთვის გავჩნდი და
სიყვარულისთვის ვა/ გაზრდილი,
სიყვარული მაწუხებს,
შეყვარებულის დარდი მაქვს.
სიყვარულია ჩემი რწმენა,
სიყვარულია ჩემი ვარდი,
სიყვარულმა გამაჩინა,
ვაი, სულო, მისი მადლი!
(„ეს“) სიყვარული არ დაეძებს
ფულიანსა და უფულოს,
არც ღირსებას კითხულობს —
გვარიანსა და უგვაროს,
ცხრა კარს გაუკეთებს
უკაროსა და უგზოს,
სიყვარულს შემოვავლებ (თავზე)
სიხარულსა და მწუხარებას.

შეყვარებულის სიცოცხლე

გაწვალებულ სიცოცხლეს
კაცისთვის სიკვდილი სჯობია,
აქამდე თავი არა მძულდა,
ახლა ყოფნა არ მომწონს.
მითხარი, შენი კირიმე,
რა ვქნა, როგორა ჯობს?
სულო, შენმა სიყვარულმა

დამაყუნგუ, დამამუნჯუ!
ჯოროფა რე სნეულეზა,
მანვილარი გურიი ძეუა,
ჯოროფაშე დუდიშ დაცვა.
ვამდორა, ვაძიწუა
ჯოროფასჯ ვახვარჯ
სიმაგრე დო ვართჯ ქეუა!
მუშ დუდიშო გილოურსჯ
შური წაულირიშ სქეუა.
ჯოროფა რე უსამართო,
კოჩიშ გურიშ მაქევიდალი,
ღირსება დო ვართ გვარიში
ინა ვარე მაგორალი.
ხან სინათეს გოძირანს დო
ხან თოლეფიშ მაფორალი,

დო ბრელიშა ბრელი ღროსჯ
გვალო ღიხაშ მათხორალი.

85. ქოროფა-ღურუ

ქოროფა-ღურუ,
მიქი მომიწურუ,

საქმეშა გურქ ვეგმადუ დო
ქიანა გეკმორულუ,
მუქო თოლი ქიმეოდვინი,

დახე გემობუნუ.

მაფაშ ძალა ქომუჩასი,
სი გუგოჩქეა დედოფალო,
თელ ქიანას დაგიმტკიცე,
სი ქიმერჩა საჩუქარო.
ჩქიმ ღუდეშა გამნოდგი,
სკანი სანატრული კუჩხი,
ღურა დღაშა მა გალინა,

ღღას ვეპიქი სქანი ურჩი,

დამაყრუა, დამამუნჯა!
სიყვარული სნეულეზაა,
მკვლელი გულის ტკივილი,
სიყვარულისგან თავის დაცვა,
არ მოძატყუო, არ შითხრა!
სიყვარულს არა შველის
სიმაგრე და არც ქეუა!
თავის ნებაზე („თავად“) დაღის
სულწაწყმედილის შვილი.
სიყვარული უსამართლოა,
კაცის გულის მკვლელი („გამწყვეტი“),
ღირსებისა და არც გვარისა
ის არაა მძებნელი.
ხან სინათლეს გიჩვენებს და
ხან (არის) თვალების დამაბნელებელი
(„დამფარველი“)
და მრავალ („ბევრზე ბევრ“)
შემთხვევაში („ღროს“)
მთლად სამარის („მიწის“) გამთხრელი.

სიყვარული-სიკვდილი

სიყვარული-სიკვდილი,
ვინ გამომიგზავნა („ჩემსკენ
მოასწავლა“),
საქმეს გული ვერ დავუდევი და
ქვეყანა შემომარბენინა,
როგორც კი თვალი მივლულე
(„მივდევი“),
კინაღამ ოთხში ამომიღო
(„ჩამომკიდა“).

მეფის ძალა მომცეს,
შენ გაგხდი დედოფლად,
მთელ ქვეყანას დაგიმტკიცე,
შენ მოგცემ საჩუქარად.
ჩემს სახლში შემოდგი
შენი სანატრელი ფეხი,
სიკვილამდე („ღღემდე“) მე
გემსახურები,
არასღროს ვიქნები შენი ურჩი,

ოლონდ ჩქიმი წვალეზას
ქიჰე ვარა გური ქუჩი,
ვარა ვარი ქომიწი დო
ვარა ჟგირი ბენდი მუჩი.

86. ენა სი მუშენ ვაგიჩქუ

ენა სი მუშენ ვაგიჩქუ
აკაბუცხა, აკა წილი

კოჩიშ გური ქირქა ორე
დუღმა წყარით ეფუაფილი,
ექ შხვა მუთუნ ვენიტირე
უკულ(ი) ინოლოთამილი,
თეშ კოჩიშ გურს ვედ(2)ლენტირე,
მახა, ბრელი ჟოროფილი.

87. მუ სჰვამი რამ, სჰანი ჰირი

მუ სჰვამი რექ, სჰანი ქირი,
მარგალიტით ექარგილი.
ზიჯო ბუა რექ; თოლო — ვარდი,
ნარაგადუ სჰანი — ტკბილი.
თეს ტყურას ქოფთქუანქდა,
მის გოკონი შიარჩილი.

88. ვარდისი აზრი

ვარდიქ თქუუ: ჩქიმ თინა რე.
პითი მურს(უ) დო შურს მინთხუნს,
ხეს ვაბჯღაბუნს, ვამკობწილუნს,
შორ-შორ(ი)შე დუს ირთუნს.

89. მათშალია მებალოცე

მაფშალია მებალოცე,
მაბირეთ მოკოდ მობრდიკონი,
ოქროშ კოლოფ მა მილუდუ —
კილათ ოკო ვონჯიკონი,

ოლონდ ჩემს წვალეზას
ცოტათი მაინც მიხვდი,
ან უარი მოთხარი და
ან კარგი იმედი მომეცი.

ეს შენ რატომ არ იცი

ეს შენ რატომ არ იცი
სულ ცოტა, სულ ოღნავ („ერთი
წილი“),

(რომ) კაცის გული ქიქაა
თავამდე წყლით სავსე,
იქ სხვა არაფერი ჩაეტევა
მერე ჩაგდებული,
ასე კაცის გულში ვერ ჩაეტევა
მახა, ბევრი შეყვარებული.

რა ლამაზი ხარ, შენი ჰირი

რა ლამაზი ხარ, შენი ჰირიმე,
მარგალიტით მოქარგული,
პირად მზე ხარ, თვალად — ვარდი,
ნათქვამი შენი — ტკბილი.
ამას თუ ტყუილს ვიტყვი —
ვისაც გინდათ შეხედეთ¹.

ვარდის აზრი

ვარდმა თქვა: ჩემი ისაა,
ვინც მოვა და დამყნოსავს,
ხელს არ მტაცებს, არ მომწყვეტს,
(შორ-შორიდან თავს ირთობს.

ბულბული მგალოცელი

ბულბული მგალოცელი,
მომღერლად მინდოდა გამეზარდა,
ოქროს კოლოფი მქონდა —
კლიტით გასაღები („კლიტით უნდა
გამელო“),

¹ შიარჩილი — „უერი უღვე“, გეგეკორის რაიონში ნიშნავს „შეხედე“.

იმა ვარდი აღამბულე,
ბალჩას ოკო დობრგიკონი,
ინა მათი ვამიხომულე,
მა სი ქოგიტორდიკონი.

იმაში ვარდი მელო,
ბალში უნდა დამერგო,
ის მე არ გამიხმებოდა,
შენ რომ მე გყვარებოდი.

90. თიზმა ჩიმი ბაწვალემა

თეზმა ჩიმი გაწვალემა,
ლორონთუმე, ჭგირი ვარე,
აღამიანიშ ნათესეს —
თაშ მუშენი გააწვალე,
ეჩლოხეთი დობტურფი,
ჩიმი ქუას ვამალე.
ანთება დო გურიშ ქუამ
სი რეჟ ჩიმი მეწამალე.

ამდენი ჩიმი ბაწვალემა

ამდენი ჩემი გაწვალემა,
ღმერთმანი, კარგი არაა,
აღამიანის ნათესავს —
ასე რატომ გააწვალე,
ოცდახეთი ექიმი
ჩემს სატკივარს ვერ აუვა („მოუხდება“),
ანთებისა და გულის ტკივილის
შენა ხარ ჩემი მეწამლე.

91. თიზმა გიძიციხულას

თიზმა გიძიციხულას —
მა სი მუზმა მონგარე,
თქვანი ჭოროფა მონკა რე.
თქვანი მიზეზით დობლურენი —
გიჩქულას — ცოდა რე,
მეტ მუ მოკო ქიანას —
თქვანი დუდი მოჭარე.

იმდენი გიძიციხულას

იმდენი გეციხოს —
რამდენიც მე შენ მატირე,
თქვენი სიყვარული მძიმეა,
თქვენი მიზეზით რომ მოკვდე,
ცოლდე, ცოლვაა,
მეტი რა მინდა ქვეყანაზე —
თქვენი თავი მალირსე.

92. ცოროფა ნწარე

ცოროფა ნწარე, დლას ველმანგარე,

ცაშა მეურს, შური მეუბარე,
ნანა, მუში მაჭგირა ლე
ჩქიმოთ აკა თქვან ძირაფა,
მა სი მტუანს ვარძირუნქი,
რინაშა მისხუნ მა დინაფა,

თინემს დახე ქინკოლური —
სქანოთ მიქით გლახა თქუნი,
თინა არძო მოჭგირე მათუ,
სი მიქითი დოგოტქუნი,

მწარე სიხვარული

მწარე სიყვარულს ვერასდროს
გამოვიტირებ,
ცისკენ მიდის, სული რომ შეუბერო,
დელა, რა კარგია
ჩემთვის ერთი თქვენი ნახვა,
მე შენ როცა ვერა განახე,
ყოფნას მირჩენია დავიკარგო
 („დაკარგვა“),

იმათ კინალამ შევაკვდი,
შენს შესახებ ვინაც ცუდი თქვა,
ის ყველა (ჩემი) მოკეთეა,
ვინაც შენ გაქო,

დღაშით ვინწვალებუქუ დო
სერით ვარე ჩქიმი რული,
ანთება მათუ გორჩქინელი,
დაჩხირო იკუ ჩქიმი გური,
თეზმა ხანელი ვორეუქუნი,
ძაჰს მიკვირს მუთ ვაბლური.

93. გოშიში ორაბადე

თი კვილ დლაქ მუშე ვენწყუ,
მა სი პირველს შერხვადინი,
ჩქიმ ბოშალა სი გოგირთუ,
ბოლოსუ რე მეგხვადინი...
უსქანეთ ჩქიმი რინა
მუშა ოკო ღირუდას,
ნანდულ თიში მანწარა რე,
ტყვე ჭიხას ხვილუდას...
არ ზიტყვათ, მიძირუქუ

სიცოცხლეში გუმართალი,
თქენი გური მუს აზრენს,

ქობუას მაზაკვალი...
მუჭო გონებუდანიანი
ქიგემიდვით სამართალი,
ღორონთქ ვაგოგიჯოგუას
ათე ლერსიში მაქარალი...
ირო ლური მახიოლე,
რადგანს გორწყუქ სიზუმარო,
უკუმელას სინთე გიღუ,
სანთელიში მანგიორო.
ჩქიმი რინას ლურა უჯგუ,
მა თაში ცოდათ გიღებზგარდე,

უჯგუში მარდი თინა ორე
დობევილე დო მომოსვანჯე...
აქ ფულირი ჭირ პილუნს
ეთექ ოკო გაგიცხადე,
მუ გიწუა, მუ გიქარა,
ნეტე მუთა მარავადე.

დღისით ვიტანჯები და
ღამით ჩემთვის ძელი არაა.
ანთება მაქვს გაჩენილი,
ცეტხლად იწვის ჩემი გული,
ამდენი ხნისა რომ ვარ,
ძალიან მიკვირს, რად არ მოვკვდი.

ვაჟის სათქმელი

ის დამწვარი დღე რატომ არ დაიქცა,
მე რომ პირველად შეგხვდი,
ჩემი ვაჟეაცობა შენ გაგინახევრებია,
(ამას კი) ბოლოს მივხვდი...
უშენოდ ჩემს ყოფნას
რა ფასი აქვს,
ნამდვილად ისეთია (ისე მწარეა),
ტყვე ციხეში იჯდეს...
ერთი სიტყვით, მინახიხარ

(მიპოვნებარ)

(ჩემი) სიცოცხლის გამყოფელი,
თქვენი გული რასაც ფიქრობს
(„აზრობს“),

(იმისი) ეშმაკი ვიყო...
როგორც გენებოთ
სამართალი ისე დამდეთ,
ღმერთმა ნუ შეგაჯავროს
ამ ლექსის დამწერი...
მუდამ ძილი მიხარია,
რადგან სიზმრად გხედავ,
ბნელს ანათებ
სანთლის მაგივრად.
ჩემს ყოფნას სიკვდილი სჯობს,
მე ასე საცოდავად (რატომ) უნდა
ეტროდე,

უკეთესი მაღლი ის იქნება
მოქლა და მომასვენო...
აქ ფარული ჭირი მკლავს (და)
იქ (საიქიოში) უნდა გაგიცხადო:
რა გითხრა და რა დაგიწერო,
მეტს ვერაფერს გეტყვი.

94. ეროვნული ლეონი

ქომირჩქილი, სქანი კირი,
გაქირებას ბქარუნქინი,
ართ თუთა რე მიკულირი
დებლახი დო ბქანუქინი.
დობლური დო თეში ვორექ,
დინხას ვავობარუქინი,
გაქირება თენა ორე,
კოც თეცალი შეხვადენი.
ჩქიმი დუდიშ გაქირებაქ
ჩქიმი გურატუ დებადუნე,
მითინიში ბრალი ვარე,
ორე მუში ნებათუნი,
გიჩქუდას, უჭგუში რე
გვალას დუდი მებკვათუნი,

თქვათი ქიგეცოდებუთი,
ამბე ჩქიმი შეტყუათუნი,
ნოტე, სქანი სინთელეთი,
შურა ვაგიჩინენდიკო,
გაჩემებულ თოლუფითი

შორშე ვაგიჩინენდიკო,
ქობხვადუ დო ქომილუდას,
ეუდეს ქულომტირედიკო!

95. დუდიშ ზუათ ჟიდმბლასი

დუდიშ კუათ ქიდებლასი
ქვილი კვირკვეშ გათებას,
დოხთურეფი მოულან დო
მირაგადენა ანთებას.
ართ დოხთურქუ გადმეკილუ,
კითხვას მარქენს ართისია:
ბოში ნორქოროფუე დო
დუდიშვილუქ აზრისია,
წამალ მუთუნს ვაგოხვარჯ,
ტყურათ ორწყექ ხარჯისია.

მეხვარეობის ლეონი

ნისმინე, შენი კირიმე,
გაქირეების (შესახებ) ვწერ,
ერთი თვეა გავლილი,
რაც ავად გავხდი და ვწევარ.
მოკვდი და ისე ვარ,
მიწას არა ვარ მიბარებული,
გაქირეება ეს არის,
კაცს რომ ამისთანა შეხვდება.
ჩემი გულის გაქირეება
ჩემ გულში რომ დაიბადა,
არავის ბრალი არაა,
არის თავის ნებაზე,
იცოდე, უკეთესია (ნეტავ)
სულაც თავი მომქრა (მოჭრილი
მქონდეს),

თქვენც შეგეცოდებით,
ჩემი ამბავი რომ შეიტყუოთ.
ნეტავ, შენს ჯანმრთელობას,
სულ არ მცნობოდი,
გაშტერებული („გაჩერებული“)
თვალებით

შორიდან არ მეყურებიან (შენთვის),
მხვდება და მქონდეს (კიდეც),
შინ დატეულიყავ!

თავის ტკივილით ავად გავხდი

თავის ტკივილით ავად გავხდი
დასაწველი ივლისის დამლევს.
ექიმები მოდიან და
მეუბნებიან ანთებააო („ანთებას“).
ერთი ექიმი გადამეკიდა,
ერთ კითხვას მაძლევს:
ბიჭი გყვარებია და
მოუკლავხარ დარდსაო,
წამალი ვერაფერს გიშველის,
ტყულიად ეწევი („ხედავ“) ხარჯსაო..

96. სპან ეოროფა ჩქიმი გურსუ

სქან ეოროფა ჩქიმი გურსუ
დუდაცალო ალაფუნსუ,
დღაშით გამორინუანს,
სერით ვამარზენსუ ლურსუ,
ვოხეჩინი — ალამიხე,
გილურქუნი — გილაპუნსუ.

შენი სიყვარული ჩემს გულში

შენი სიყვარული ჩემს გულში
მდუღარესავით დულს,
დღისით არ მაყენებს,
ღამით ძილს არ მაძღვეს,
რომ ვზივარ — გვერდით მიზის,
რომ დავდივარ — თან დამყევბა.

97. ართი ვარდი ქომიჩანს

ართი ვარდი ქომიჩანს,
მუჟანს დიქყანს პირუას?
პანდარქ ვამაქიშუას,
სუნჯიქ ვადაყდირუას.
ბრელ ტერეფი აპირენს
თე ვარდიში წილუას,
ტერეფიში ჯინიშენი
ლორონთქ ქეჯარზინუას.

ერთი ვარდი დარბული (მაქვს)

ერთი ვარდი დარბული (მაქვს)
როდის დაიწყებს ყვავილობას?
ავდარმა (წვიმებმა) არ მოუსწროს,
ნამმა არ დააქნოს.
ბევრი მტერი აპირებს
ამ ვარდის მოწყვეტას,
მტრების ჯინაზე
ღმერთმა გააძღებინოს.

98. საყვარელი მიცოროდასია, ნანა

საყვარელი მიცოროდასია, ნანა,
ჩქიმ თის ოკო დინორდასია, ნანა,
ეუჩხის ოკო მიბონდასია, ნანა,
ხურხის ოკო მიცოროდასია, ნანა.

საყვარელი მიყვარდეს, ნანა

საყვარელი მიყვარდეს, ნანა,
ჩემს ოჯახში უნდა იდგეს, ნანა,
ფეხს უნდა მიბანდეს, ნანა,
ყელში უნდა მიყვარდეს, ნანა.

99. სპანი ჰირი, სპან გოლუა, ნანა

სკანი ჰირი, სკან გოლუა, ნანა,
სკან ეოროფას მუ ელოლუა, ნანა,
საფულეშა გინგაქუნუქ, ნანა,
გურშა ქოგიხუტოლუა, ნანა.

შენი ჰირიმე, შენ შემოგველე, ნანა

შენი ჰირიმე, შენ შემოგველე, ნანა,
შენს სიყვარულს რა ვუყო, ნანა,
საფლაოში ჩაგყვები, ნანა,
გულში ჩაგიხუტებ, ნანა.

100. აშო, ბოში, სპანი ჰირი

აშო. ბოში, სკანი ჰირი,
სი ჩქიმ ოქდვარტალია¹,

აჰეთ, ბიჭო, შენი ჰირიმე

აჰეთ, ბიჭო, შენი ჰირიმე,
შენ ჩემო ტანწერწეტავ.

¹ ოქდვარტალია — რაც აღვილად ირჩევა.

სკან მენდელს მუშოთ ოკო,
დიდი ოდა, სარაია.
ოლო ვიშო დობეკვათი დო
ქიგიბლობათ კარაია,
ზარხულობით გილაფრათთ დო
იბტიბუათ ჩხანაია.

101. ლოროფაშენი

ღოროფა რე დიდი ნწარე,
თენა სქანდა ვემპაქარე.
უსქანეთ ვემემლებუ
მა ჟირი დლა გავატარე.
სი მუს(უ) მომიჩინანქენი —
თინა ჩქიმო გოთანა რე.
მეგიჩინა ართი ამბეს,
გუნჯანქიდა გურიშ კარც —
ღურა დლაში თოლიში წყარც,
ჩონგურიშოთ საცოდარც,
არძოშ უმოს სიმონკა რე
მუშ ლოროფას მით ინგარც.
სქანი ღლდი მუქუ ოძირ
ჩქიმი თოლემც ორწკინალ...
სქან ძირაფა მოკო, მარა
მუქო მევაკეთა შარა,
ქუმორთი დო ქომიძირე,
ვადა გილუ ართი მარა,
გურიშ ვარდის ქუქელ მაშორ,
ქემილუნე ჩე გოთანა.

102. შურკი მენტუ

შურკი მენტუ, გურ ვამილუ,
მონტუ დაჩხირიში ალი,
უსქანობა მაწუნენს,
ტანს ვამილუ შურო ძალი.

შენს პატრონს („მოიმედეს“) რად უნდა,
დიდი ოდა, სარაია.
პო-და („იქით“) დავწვათ და
შემოვლობოთ კარავი,
ზაფხულობით ვიაროთ და
გავთბეთ მზეზე.

სიყვარულისთვის

სიყვარული დიდად მწარეა,
ამას შენ ვერ მოგწერ,
უშენოდ არ შემიძლია
მე ორი დლე გავატარო.
შენ რასაც შემომითვლი,
ის ჩემ(თვის) გათენება.
შემოგითვლი ერთ ამბავს,
გულის კარს თუ გაულებ —
სიკვდილის დღისთვის თვალის წყალს,
ჩონგურისთვის საცოდავს,
უგელაზე მეტი სიმძიმეა,
ვინც თავის სიყვარულს სტირის.
შენი თავი რამ აჩვენა
ჩემს თვალებს დასამიწებელს...
შენი ნახვა მინდა, მაგრამ
როგორ მივიყვანო („მივაკეთო“) გზა,
მოდო და მინახულე,
ვადა გაქვს ერთი კვირა,
გულის ვარდს ჭინკარი მოაშორე,
(თან) მოიყოლიე განთიადი („თეთრი
ვათენება“).

სული გამეჭვა

სული გამეჭვა, გული არა მაქვს,
მეკიდება ცეცხლის ალი,
უშენობა მაწუნებს,
ტანში არა მაქვს სულ ძალი.

¹ რწკინა — მიცვალებულის გამატიონება, თვალების დახუჭვა, სახისა და ხელ-ფეხის დასწორება...

სი ქიფიქრი, მუ მარდიე,
სქან დაჩხირი მა ბჭუნდასი,
სქანი თოლიშ გეჯინაშა
ლურა ქუმონატრუდასი.

103. სქანდა ორაგადე მილუ

სქანდა ორაგადე მილუ,
ართი, ყირი, სუმი ნინა,
გიწუენი — ქემოშქურუ,
ვაფთქუენი — მუ ფქიმიწა.
სქანდა პასუხ მიაჩენი,
სიცოცხლე რე თიში რინა,
სქანი თოლუფს ქობძირჯნქენ,
ართი ტკუსუ ქიმიბძინა,
ქიმეცოროფ, გიჩქედას,
სქანდა ვადმათხინე, ცირა!

104. ჩიმი ცოდა ულუდას,

ჩიმი ცოდა ულუდას,
მიღგაშ დაჩხირ მა ბჭუნსუნი,
ნანა, მუში მანწარა რე,
გოცოროსი დო ვარცუნსუნი,
ხოლო უფრაში თინა ორე,
ელუქუ დო ვაპურსუნი.
გვალო დუდიშ ოცვილარი —
ჯანუქ დო ვარლურსუნი;
გელჯინი, აქ ვარძირი,
გიბჯინი, ვაპოურქუ,
გიმაჯოგ ირკოჩქ ართო,
ჩიმიან დო შხვაში თურქუ,
მიღგარენქ ქაწმალანდ
ხორხოტაშა ქემორთ შურქუ,
გიბჯინი დო ამარ ქობძირ,
ქემორთ არძაშ ოსხუნურქუ.

105. ცოროფა რე დიდი წარე

ცოროფა რე დიდი წარე,
ცაშა მეურს, შურ მეუმბარე,

შენ იფიქრე, რა მადლია.
შენი ცეცხლი მე მწვავედეს,
შენი თვალის შეხედვისთვის
სიკვდილი მენატრებოდეს.

შენთვის სათქმელი მაქვს

შენთვის სათქმელი მაქვს,
ერთი, ორი, სამი სიტყვა („ენა“),
რომ გითხრა — მეშინია,
რომ არა ვთქვა — რა ვქნა.
შენთვის რომ პასუხის მიცემა შეუძლია,
სიცოცხლეა მისი ყოფნა.
შენს თვალებს რომ ვნახავ,
ერთ მტკაველს ვიმატებ.
შემიყვარდი, იცოდე.
შენ თავს ვერ დაგანებებ, ცირა!

ჩიმი ცოდავ ჰქონდეს

ჩიმი ცოდავ ჰქონდეს,
ვისი ცეცხლიც მე მწვავეს,
დედა, რა მწარეა,
რომ გიყვარს და არა გყავს,
 („ვიდეც“) უარესი ისაა,
რომ ელა და არ მოვა,
მთლად თავის მოსაკლავი —
რომ წევხარ და არ გძინავს;
რომ გელოდი, აქ ვერ ვნახე,
რომ გავიხედე, არ მოლიხარ,
შემძულდა ყველა ერთად,
ჩემიანი და სხვისიანი,
ვილაც მომელანდა
ყელში მოვიდა სული.
გავიხედე და აგერ ვნახე.
მოვიდა (ვინც ყველას მირჩენია).

სიყვარული დიდად მწარეა

სიყვარული დიდად მწარეა,
ცისკენ მიდის, სული რომ შეუბერო,

ქორთვა რე ჩხე დო ჩაურუ,
ეს მეს მეხვად წვერე, ჭურუ,
ქმეუხვადლა, ჯგირი, მარა
ვემეუხვადლა, კოჩ დოღურუ,
ქოროფას ვოუჩქარა,
ქოროფა რე ოშინერი,
დორონთიში გორჩქინელი.

106. მა წვალებას ვორამქენი

მა წვალებას ვორექენი,
თიშა გური მის აჩინე,
გეცოდებუ ჩქიმი გური,
გოკვათე დო ქანაჯინე.
ეშმაკეფსჯ ჯოჯოხეთის
უმოს დაჩხირ კაკარზინე,
მა თაშ ფიფქრე, ჩქიმ კუაშა
ჩქიმ მეტ შხვას ვაგარზინე.
სქან სულეშა იბჯინექ
მინი დლა დო მინ სერიშა
თიწკმა რინა მა ვამოკო,
ლურა მისხუნ ირფელიშა.

107. შურ დო ბური მეწუხებუ

შურ დო გური მეწუხებუ,
ვაგორწყექი ირი დლასი,
თოლს სინათლექ მემიდინე,
თუთას ვავორწყექ დო ბეასი,
ბეაშ სინათლე მუშოთ მოკო.
სქან დუდ ქომიტიბუდას,
სქან ძირაფას ვედირსებუქ,
უკული ვავღურუქი დლას.

108. ქოროფა რე ოში ნერი

ქოროფა რე ოში ნერი
ღლად დო ბოშიშ ქორჩქინელი,
ქოროფაში კვირი კოსი,

სიყვარულია სიციხე და სიცივე,
ამას რას მიხვდება ბრმა, ყრუ.
თუ მოუხვდა, კარგი, მაგრამ
თუ არ მიუხვდა, კაცი მოკვდება,
სიყვარულში არ იჩქარო,
სიყვარული ასნაირია,
ღეთის გაჩენილი.

მე რომ წვალებაში ვარ

მე რომ ტანჯვაში („წვალებაში“) ვარ,
იმას ვინ მიხვდება,
შეგეცოდება ჩემი გული,
რომ გაჭრა და ჩახედო.
ეშმაკები ჯოჯოხეთში
უფრო მეტ ცეცხლს ვერ დაანთებენ,
მე ასე ვფიქრობ, ჩემს სატკივარს
ჩემს მეტი სხვა ვერ გაუძლებს.
შენი სახლისკენ ვიყურები
ხან დღე და ხან ღამემღე,
მაშინ სიტოცხლე („ყოფნა“) მე არ
მინდა,
სიკვდილი მირჩევნია ყველაფერს.

სული და ბული მიწუხს

სული და გული მიწუხს,
(რომ) ყოველდღე ვერა გხვდავ,
თვალთ სინათლე დამეკარგა,
ზთვარეს ვერა ვხვდავ და მზეს,
მზის სინათლე რად მინდა,
შენი თავი მათობდეს (მიმადლიდეს),
შენს ნახვას ვედირსებუი, —
მერე არასდროს მოვკვებუი.

სიყვარული ასნაირია

სიყვარული ასნაირია
გოგო-ბიჭის გაჩენილი,
სიყვარულით დამწვარ კაცს,

ცოლ მუთუნიში მადა,
ექიმფეშე დათხულიე —
ულუ ვითოხუთიშ ვადა.

არა აქეს არაფრის მადა,
ექიმებისაგან დათხოვნილია —
აქეს თხუთმეტი (დღის) ვადა.

109. ცოროფაზე დუღიში რსხება

ცოროფაზე დუღიშ რსხება,
ვადმადორა, ვამიწუა,
ეთიწკელა ვაგუვალე
სიმდიდრე დო ვართი ჭკუა,
მუშ ნებაშა გილუურს
ეთი უბედურიშ სქუა.

სიყვარულისგან თავის დახსნა

სიყვარულისგან თავის დახსნა,
არ მომატყუო, არ მოთხრა,
იმასთან არ გაგივა
სიმდიდრე და არც ჭკუა,
თავის ნებაზე დადის
ის უბედურის შვილი.

110. ადამატი მიჩქედი

ადამატი მიჩქედი დო,
რკინათ გინიმართო,
სქან დო ჩქიმი ურცხუ გური
შქაშა გომიკვათიო.
ჩქიმიდინი მიჩქედუ დო
შხვაშო გინიმართო,
ირკოჩიშო გზნორთექენი,
ბოში, გვალო წართიო.

ანდამატი მებონე

ანდამატი მებონე და,
რკინად გადამექეცი?
'მენი და ჩემი დაუშორებელი გული
მუაში გამიჭვირ?
მეგონა ჩემი იყავი და
სხვასად გადამექეცი?
ყველასად რომ გადაქცეულხარ,
ბიჭო, მთლად წახდი?

111. ცოროფილი ცოროფას

სრულ ცოროფას ღურა უჯგუ.
მისით გურშა ინულენც,
ცოროფილი ცოროფას
გოსოფუნს ჩხოროფათ,
ქიანა ქიჭუუდასუნი,
გემნიღუნანს ჭოროფას,
ბჭუნს. ბკერჯნს, ბღგვარდგვალანც.
წამალი მუ რე იტუაფუ,
ჯიმაღურელ¹, მუდგარენი,
ჩქიმი ღურას ანჭუაფუ...

ზამთარბული სიყვარულს

სრულ სიყვარულს სიკვდილი სჯობს,
ვისაც გულში შეუვა,
საყვარელი სიყვარულს
გახევს ცხრაფად,
ქვეყანა რომ იწვოდეს,
მოიყვანს ავდარს (წყლიანობას),
მწვავს, მხრაკავს, მდაგავს,
წამალი რა იქნება,
ეს ოხერი. რალაც
ჩემს სიკვდილს ეწწრაფვის...

¹ ჩინა ღურელი („საა მკედარი“) — მიმართვია (მსუბუქი სინანულისა).

სახელი მზია ბჯოხო დო
 დარსანია მილუ გვარი,
 ქიანას მითა ოკათ
 გაქირებულ ჩქიმიცალი.
 დიიბქვი დო დიიფხალი,
 მონტუ დაჩხირიში ალი,
 მაკითხემა მიდავრთინი —
 მიწის ქოროფაში ბრალი.
 აბა, ბოში, ვადობქვა დო
 ვაქიწუა თეში ვარი,
 ნტერი ვაგომძიციხუა,
 გურმა ვაგომირზა ალი...
 ზრელ ბოშეფი ბძირი, მარა
 მუთა ბძირი სქანიცალი,
 თოლი გვირა, პიჯი — სქვამი,
 ლარქეშიშა გიგუ ტანი,
 უბედური სქან ელბალი —
 ჩქიმი ეკადინაფალი.

სახელად მზია მქვია დო
 დარსანია მაქვს გვარი,
 ქვეყნად არავეინაა („ურევია“)
 გაქირებული ჩემსავით.
 დავიწვი დო დავიდაგე,
 მკვიდება ცეცხლის ალი,
 მკითხავთან რომ წავედი —
 მითხრეს სიყვარულის ბრალი (არისო).
 აბა, ბიჭო, არ დამწვა დო
 არ მითხრა ამაზე უარი,
 მტერი არ გააციხო (ჩემზე),
 გულზე ცეცხლი არ შემომინთო...
 ბევრი ბიჭი ვნახე, მაგრამ
 შენისთანა ვერა ვნახე,
 თვალ-უთუქუნა, პირად ლამაზი,
 ლერწამს გიგავს ტანი,
 უბედური შენი ილბალი, —
 ჩემი დამლუპველი („მის უკან
 დასაკარგავი“).

113. სოროფაში ლერსი

სიხვარულის ლექსი

ათე სოროფა დიდი ძალა რე,
 თეშოთ მილიონ მუთა ფარა რე,
 მაეოცხლასენი — ართი მარა რე,
 იენას მალენი თურმე ნგარა რე;
 ზღვას ოლიმქანს, რცვილუნს შიშის,

ეს სიყვარული დიდი ძალაა,
 ამისთვის მილიონი არაფერი ფულია,
 რომ მაეოცხლოს — ერთი კვირაა,
 ამას რაც მოუხდება, თურმე ტირილია.
 ზღვას აღელვებს („აომებს“), შიშით
 კლავს,

მისუთ ვალოლე თეშე ზიანი,
 რნა იქიი დიდი ჭკვიანი,
 მალალი, ბრძენი, განგებიანი.
 მარა ჩქიმი გურს მუთუნ ვახვარუ,
 თიკალ განგება აღუხვარხვალუ,

ვისაც არ მოუვა მისგან ზიანი,
 ის იქნება დიდად ჭკვიანი,
 მალალი, ბრძენი, განგებიანი.
 მაგრამ ჩემს გულს არაფერი შეველის,
 ისეთი განგება შემძვრალა
 („ხვარხვალებს“) შიგ,

სეუღაში ალი გემაფარფალუ,
 შური დო გურქუ დიმაღგვარდგვალუ...
 სოროფა შური, სოროფა გური,

სეედის ალი გარს მედება,
 სული დო გული დამედაგა...
 სიყვარული — სული, სიყვარული —
 გული,

ღამიწვილიო ვარდემ პეული,
ჯოჯოხეთიშა ჩქიმით მეულე,
სი ორდა ჩქიმდე ირო წყეული.

114. ჰვილ ვაფუჟუ ჟროფას

ჰვილ ვაფუჟუ ჟროფას,
ვაგორექე ჩქიმი ხუცუ,
სქანი გეშა სერსე პტახე
დო ონდლეშა გვობლურსუ.
მი რე მიდამილანცენი
ჩქიმი თოლიშ ოსხუნურსუ.
ჩქიმი ღურუქე ვაპილდეა,
ჩქიმ ხეთ დიპილ ჩქიმი ღუცუ.
შურსუ ღორონს შებწირე დო
გოგილუა ჩქიმი ღუცუ.
კინოხ მისუთ უძირგქენ,
ასე თისე ვავოგუქე,
კეტის იხხეარუა, ვარა
ჩქიმი ღონეს ვავონდუქე...
ოჯახის ვაწუხე დო
ხალხიწკემა ვავოჩქექე,
სქანი პირველ ძირაფაქე,
გაკოძანე ჩქიმი გური,
კურცხე ვორდე მოკოდასი,
გინობძალენს ხათე ლური.

115. თე ჟროფა ეფერი რე

თე ჟროფა ეფერი რე,
ჩქიმი შური აქი ვარე
სქანდა მიმანიბელი რე,
სქანი გეშა მა დობლურე,
ძალამ შესაძლებელი რე.
ჟროფას ვოულუ თოლს სინათლე,
ვეკოლებუქე წყახს ქინათხე...

სქან ჟროფაქე გიმაშინ დო
დახე მუქო ვეგნიფშტერი,
ეკიფრთი დო ქილუანთხი,
ასეთ ვეგნობძე კოჩიმ ფერი.

მომიკალ ვარდის ყვავილი?
ჯოჯოხეთში მივალ ჩემით,
შენ იყავ ჩემგან მუდამ წყეული.

ღამწვარი ვჰაპარ სიჰვარულს

ღამწვარი ყყავარ სიყვარულს,
არა ვარ ჩემს გემოზე („მხარზე“),
შენს გამო ღამეა ვათევე („გეტეხ“)
და შუადღემდე მძინავს.
ვინ („არის რომ“) წამართმევს
ჩემს თვალს ვინც მირჩევნია,
ჩემმა სიყვდილმა თუ არ ნომკლა,
ჩემი ხელით მოვიკლავ ჩემს თავს.
სულს ღმერთს შევწირავ და
შემოგავლებ ჩემს თავს.
წინათ ვისაც ვუნახავარ,
ახლა იმას არა ვგავარ,
ჯოხს ვიშველიებ, თორემ
ჩემს ღონეს არ ვენდობი...
ოჯახს ვაწუხებ და
ხალხში არა ვჩანვარ,
შენმა პირველმა ნახეამ,
აძენძა ჩემი გული,
რომც მინდოდეს მღვიძარე ვიყო,
გადამძალავს მაშინვე ძილი.

ეს სიჰვარული ისეთია

ეს სიყვარული ისეთია,
ჩემი სული აქ არაა
შენ გემსახურება,
შენს გამო (რომ) მე მოვკვდე,
ძალიან შესაძლებელია.
სიყვარულს არა აქვს თვალში სინათლე,
არ შეეცოდები წყალშიაც (რომ)
ჩავარდე...

შენი სიყვარული გამახსენდა და
კინალამ როგორ არ გავვიყდი,
წავიქეცი და დავეცო.
ახლაც არ მადევს კაცის ფერი.

ლორთხე მალას დოპილუნდას,
ა, ლორთხი ქიმმეხვარა,
ზისხორ გოსქირაფილ მათუ,
სოთინ ვენშაბღ ართი ცვარი,
თენა მათინს ქაქირუნო,
მა სოროფათ თამ გებწვალი.
ჩქიმ სოროფა შხვანერი რე,
გილოურსუ ჭა დო ჭათ,
სოროფილქ მილალატ,
გეგნაქუნუ შხვა დო შხვას,
ა, სოროფა, სი ულდინო,

გური მუშენ დომიხაში,
სისამარო ჩქიძი რდი დო
ცხადო სოფედლო შხვაში,
სერი იშენ სერი რე დო
უკუმელა მათუ დლაში.

116. საცოროფო

... სო რექ, ჩქიმი სოროფილი,
სო გილუ მოსაშვანდე ბინა,
მა დაკვრალო გინორთელს
სქანდა მიპირებუ ნტინა,
ტყა დო ტყათი გილოულუ,
მეტებელი მათუ ბინა...
ბროლიშ ოდა გეძღვდას,
მუშო მოკო უკარეთ,
ვაოდის მუ გარზინუნანს
უჭავეთ დო უწყარეთ,
მუქო თინა თეში ვერგე,
მა ვებრგვქე უსქანეთ.
გურიშ კვლას მიგაბარე,
გარო დომიჩუნაქე—და,
ბარა მა იუთუ ოე გენდე,
ეგებ ცუქრას თქუანქე-და;
ეადა-დოა, სი ღურელი,

სენდლია ქაფუჩუნაქე-და,
დობეტრა-და-სქან მიზეზი,
დოხელ გურიშ ქუაქე-და.

ღმერთი მალე მოსკლავდეს.
ა, ღმერთო, მიშველე,
სისხლი გამშრალი მაქვს,
არსად მიდგას ერთი ცვარი;
ეს ვინმეს კირს?
მე სიყვარულით ასე დავიტანჯე.
ჩემი სიყვარული სხვანაირია,
ხე და ხე დადის,
შეყვარებულმა მილალატა,
გადაყვა სხვასა და სხვას,
მა, სიყვარულო, შე ურჯულოვ

(„ულდინო“),
გული რად დამიღონე („მომიხარშე“).
სიზრად ჩემი იყავი და
ცხადად სხვისი ყოფილხარ,
ღამე მაინც ღამეა და
ბნელი მაქვს დღე.

სატრფიალო

... სადა ხარ, ჩემო საყვარელო,
სადა გაქვს ბინა მოსასვენნი,
მე დასაბმელად გადაქცეული
შენსკენ გამოქცევას ვაპირებ,
ტყე-ტყე დავდივარ.
ნიტოვებული მაქვს ბინა...
ბროლის ოდა მედგას,
რად მინდა უკაროდ,
ვარდს რა გააძღვინებს
უჭაეროდ და უწყლოდ,
როგორც ის ისე არ ვარგა,
მე არ ვვარგავარ უშენოდ.
გულის კლიტეს მიგაბარებ,
თუ კარგად შემინახავ,
მაგრამ მე რით გენდო,
იქნებ ტყუილს ამბობ:
არ მომატყუო. შე უღმერთოვ
(„მე მკვდარო“).

სეინდისს თუ იფიცავ,
თუ მოვკვდი — შენი მიზეზია.
თუ მომკლა გულის ტყვილმა.

ბოშ, ბარათის მებრძოლნა,
მალალარქე ვამაშუუ,
სქან აზრი ღო გონებაქ

ღოპილუ ღო გამათუუ,
გურსუ ბრელი მიჭირს, მარა
აკაქ სქანდა ვამათუუ.
სქანი დუდიქ ორაგადეთ
მა დიო დღა ვამაშუუ...
მა ჩქიმ ცუდეს ვოჯანუქ
სქან ღოროფაშ გურ ლახირი,

გურქ ღოშქერტუ, ვორექ ძორი,
თეს ვარწყენო სქანი თოლი?
ახ. ღოროფა, სი უხანო,
მეს მაწვალე. ფერ მუ რლოლი.

118. საცოროფო

მიცორქია, მიწინდინი.
მუშ ნუგემის დომიჩინა.
სი ფერ თოლით მიჯინექ,
გურსუ ჭლექის გომირჩქინა.
ბროლიშ ცინე მუშოთ გოკო,
გიდუღდას უკარტო.
ვარდს ფერსუ მუ მეჩანსუ
უბუეთუ ღო უპავეთუ.
ჩხოშუ მუღდა ღოლუენი,
იშენ ვერგუ უწყარტო,
მუჭო თინეფ თეშ ვერგენი,
მა ვებრგუქი უსქანეთუ.
ბუქ გარჩქინუ თე ღოროფა,
ღორონც დოუტყუდას თინა,
ჯოჯოხეთიშ უნწარაში —
უსქანეთი ჩქიმი რინა.
ბრელ ხანი რე ვამპირგექ
ჩქინ ღოროფაქ ქიმერგიდუ,

ბიჟო, ბარათს გამომგზავნი,
წამლები ვერ ვიშოვე,
შენზე ფიქრმა („აზრმა“) და დარღმა
(„გონებაშ“)

მომელა და გამათავა,
გულში ბევრი მიჭირს, მაგრამ
ერთიუ შენ ვერ გითხარი.
შენი თავი სალაპარაკოდ
მე ჯერჯერობით ვერ ვიშოვე...
მე ჩემს სახლში ვწევარ
შენი სიყვარულით გულმკვდარი
(„ნაცემი“).

გული ჩაქრა, მძორი ვარ,
ამას არ ხედავს შენი თვალები?
ოპ. სიყვარულო, შე უხანოვ,
რას მაწვალე, ისეთი რა შეგცოდე
(„გიყავ“).

ს ა ტ რ ი ა ლ ლ

მიყვარხარო, რომ მეუბნებოდი,
რა იმედს დამიბარებ,
შენ ისეთი თვალთ მიყურებ,
გულში ჭლექს გაშიჩენ.
ბროლის ცინე რად გინდა,
რომ იღვეს უკაროდ,
ვარდს ფერს რა მისცემს.
უმზეოდ და უპაეროდ.
თევზს რაც უნდა უყო,
უწყლოდ მაინც არ ვარგა,
როგორც ისინი ასე არ ვარგანან,
მე არ ვვარგავარ უშენოდ.
რამ გააჩინა ეს სიყვარული,
ღმერთმა დასწყევლოს ის,
ჯოჯოხეთზე უფრო მწარე (არის) —
უშენოდ ჩემი ყოფნა.
ღიღი („ბევრი“) ხანია რა მინახიხარ,
ჩვენი სიყვარული გაცივდა,

სისმაროთ ვაგორწყუქე,
ბუ ცოდაქე გემედიღე.

119. ართი აზრი პილენცე

ართი აზრი პილენცე დო
ვეშემლებუ დობქარენი,
ვორწყუქე მემერებუ დო
უსხუნ ქიანას ვავორდენი.
მოსაშველექე ვამაგორ,
ჰვილი გური მუთი მარდე.

გიჩქვალა, ვეწუაფუ
სი ჩქიმ ღოროფილი ვარდე,
სი სქან ჭუდეს ზოჯუნდენი,
მა ჩქიმ ჭუდეს მიღუმგარდე...
თოლც ანთება ქომირჩქინდღ,
მუქამ ქინგოჯინექენი,
ნანდულ დარწმუნებულ ორდა,
ჩქიმ ღოროფილ სი რექენი.
აკა წერილ ქემობქარი,
მუქამ თესუ მიღენქენი,
ჩქიმი სახელც მა ვაბჭარენქ,
ფიფქრენქ ქომიჩინენქენი.

120. სი რამ ჩქიმი სიცოცხლე

სი რექე ჩქიმი სიცოცხლე დო
ჩქიმი ცხოვრებაში კილა,
ირფელს ართო დავაგირენქ,
ღართი ვამოკო დო ქილა,
ოღონდ ცუდი ვაგმაგონა,
ულორთნთეთ ვადოპილა.
მუ გონებუნ ქომიზოჯი,
გურსუ ვარა მარჩქვენუ,
უჩა ლაფშა, თუხარიკი
მა სკანოთი მაღვენუ.

121. ყოროფა

ვქარუნქი დო მეგიჩინა,
ახალ ეულირი პირი,

სიზმარადაც არა გხედავ,
რა ცოდვა გამიდიღდა.

ერთი აზრი მპლავს

ერთი აზრი მკლავს და
არ შემიძლია დავწერო,
ვხედავ მომერევა და
ურჩევნია ქვეყანახე აო ვიყო.
მშველელი ვერ შოვებენე,
დამწვარი გული რით გამრთელდება
(„გაიზრდება“),

იცოდე, არ იქნება
შენ ჩემი შეყვარებული არ იყო,
შენ შენს სახლში ბრძანდებოდე,
მე ჩემს სახლში ვტიროდე...
თვალში ანთება მიჩნდება,
როცა შეგხედავ,
ნამდვილად დარწმუნებული იყავ,
რომ ჩემი შეყვარებული შენა ხარ.
ერთი წერილი მომწერე,
როცა ამას მიიღებ,
ჩემს სახელს მე არა ვწერ,
ვფიქრობ („რომ“) მიცნობ.

შენა ხარ ჩემი სიცოცხლე

შენა ხარ ჩემი სიცოცხლე და
ჩემი ცხოვრების გასაღები,
სულ ყველაფერს დავაგირავებ,
ჩოხა არ მინდა და ქილა,
ოღონდ ცუდი არ ვამაგონო,
ულმერთოდ არ მომკლა.
მიბრძანე, რა გნებავს,
გულში მაინც მეცოდილება,
შავი ლაფშა, თოხარიკი
მე შენთვის მეყოლება.

სიძვარული

ვწერ და შემოგივლი,
ახლად ამოსულო კოკორო,

ნამუ სათის სი რძირინი,
თი წუთიშე დეგეკვირი.
თესხანიე გიჭინეჭი,
მუთა ვძირი სკანი კილი,
აწი გუზსი მუ გილუნი,
ქომიწიცი, სკანი ჭირი.
სკანი ჯაბით ქობლურუჭი,
მა უხანე ბელი ქვირი,
მაწვალენჭი, მესხანიშა
უსკანეთი ჩქიმი რინი!..
შურო ღორონთ ქოგიჩქუ-და,
ჩქიმი თხოვნას სი ქურჩქილი,
მითინქ თეს ვეგმაძიცა,
ჯაბით ლერსი გიმოვთქვინი.

რომელ საათსაც შენ განახე,
იმ წუთიდანე დაგეკვირდი.
ამდენი ხანია გიყურებ,
ვერა ენახე შენი ნაკლი;
აწ გულში რა გაქვს,
მითხარი, შენი ჭირიმე.
შენზე დარდით ვკვლები,
ნე უხანო ბედლამწვარი,
მაწვალე, რა ღრომდე (იქნება)
უშენოდ ჩემი ყოფნა!..
სულ ღმერთი თუ გწამს („ციცი“),
ჩემს თხოვნას („შენ“) მოუსმინე,
არავინ ამაზე არ დამცინოთ,
ღარღისაგან ლექსი რომ გამოვთქვი.

122. სიტყვა მილუ სქანიწკვმა

სიტყვა მაქვს შენთან

სიტყვა მილუ სქანიწკვმა,
ორაგადე ვარე შხვაში,
მონტუენ დო იბჭუუქუ,
მუდა დღაშე ვორდა თაში,
გორწყექენი, გურსუ მაქუ,
ვაგორწყექენი — უფურაში.

ყ :

სიტყვა მაქვს შენთან,
სხვასთან სათქმელი არაა,
მიკილია და ვიწღე,
სანამ („რამდენ დღემდე“) ვიყო ასე,
როცა ვხედავ, გული მტკივა,
როცა არ გხედავ — უარესი.

123. ბარათის თიშენი ბჰარ

ბარათს იმიტომ ვწერ

ბარათის თიშენ ბჰარ,
ქიქე ქეშემცოდილუე,
გურქე ოკო ვარლოლას,
გვალო თაში მოდინუე,
სი შორიშე გიღართე დო
მა თაურე მოჯინუე,
სი შხვა ქიმიცუნენი დო
მა განიშე მონტინუე.

ბარათს იმიტომ ვწერ,
რომ ცოტა შემიცოდო,
გულმა არ უნდა გიყოს,
რომ მთლად ასე დამკარგო.
შენ შორ-შორ იარო და
მე აქედან მაყურებინო,
შენ სხვა მოიყვანო და
მე განზე გამაქციო.

124. მელახიშე სი რეჩი დო

ბალმა შენა ხარ

მელახიშე სი რეჩი დო
მოლეხიშე მა საწყალი,
მა სი ქემგეხოლუენი,
ჭომუჩუნნი თიში ძალი.

ბალმა შენა ხარ და
გამოლმა მე საწყალი,
მე შენ რომ მოგაახლოვდე,
მომცა მისი ძალი.

მარა ხერგი დიდი ორე,
შკას მეგურჯუნს ხობიშ წყარი,
ღო შორიშე გიყინექი
ჩილაშურით მა საწყალი.

125. ხვალე ვორექე მა საწყალი

ხვალე ვორექე მა საწყალი,
გურს მონტუ დაჩხერიშ ალი,
ვდინუქი ღო შემებრალი,
ქემორთი ღო ქემმეხვარი.
ქიგიშინი სკანი ვალი,
ვამიწუა თეში ვარი,
ქეწმამჩირი, გამახარი,
სი რექ ლურუში წამალი.

126. საღორღოფო

ოხ. შურ, ნოტე თიში ბედის,
მიშ გურს(უ) დაჩხირ ვალარზუნი,
ქოროფილიშ უნუგეშოთ
მისი თოლი ვანგარსუნი.
ბჰუნს დაჩხირი უშქირატ,
გორჩქინელი მათუ ალი,
ქოროფილშე დატანჯებულ
მის გიძირუ ჩქიმიცალი?
საწყალი ღო ლეხი ვორექე,
წამალი მე ისუაფუ,
მუდგარენი ქოპილუნს,
ჩქიმი ლურუს ანჰუაფუ.
თეს მორათუნი, ქოროფა რე,
ღობღურექ(უ) ღო მუთუნ ვარე,
დაჩხირ მათუ გორჩქინელი,
ჩქიმი გურსუ გოლოფა რე.
თე ურჯულო ქოროფას,
ირფელ ქეშნოლებუენო,
თოლს სინათე მიდნოვე ღო,
ღუს ღუნორკებუენო.
მუშოთ გუნორქუმალუე,
შხვაშა ვაგნოტებუენო,
შურს გეშნოღალუე ღო
შურო ვეჩნორკებუენო.

მაგრამ ზღვარი დიდო,
შუაში მოგელავს ხობის წყალი,
და შორიდან გიყურებ
კრემლიანი მე საწყალი.

მარტო ვარ მე საწყალი

მარტო ვარ მე საწყალი,
გულზე მიკიდია ცეცხლის ალი,
ვიკარგები და შემებრალე,
ზოდი და მიშველე.
გაიხსენე შენი ვალი,
არ მითხრა ამაზე უარი,
მომეჩვენე, გამახარე,
შენა ხარ სიკვდილის წამალი.

ს ა ტ რ ფ ი ა ლ ო

ნეტავი, სულო, იმის ბედს,
ვის გულშიაც ცეცხლი არ ანთია,
სატრფოსგან უნუგეშო
ვისიცა თვალი არ ტირის.
შწავს ცეცხლი გაუქრობელი,
შემომენტო ირგელიც ალი,
სატრფოსაგან დატანჯული
ვის გინახავს ჩემისთანა.
საწყალი და ავად ვარ,
წამალი რა იქნება,
რალაცა მკლავს,
ჩემს სიკვდილს ესწრაფება.
ამას სიყვარული მიშვრება,
მოეკვდები და — არაფერია
ცეცხლი მაქვს შემონთებული,
ჩემს გულში გვალვია.
ამ ურჯულო სიყვარულს,
ყველაფერი შესძლება,
თვალიდან სინათლე წავა თურმე და
თავში დაგაკლდება.
თავისად გაგიხდის,
სხვასთან არ გაგიშვებს,
სულს ამოგართმევს და
არასოდეს დაგეხსნება.

ღოპიჩუაჰ ქემორთუ ღო
გამნეორთინე კაჰუნია,¹
სახელ გიგო ვჯოხოდუ ღო
გვარი მილუდ ვაჰუნია.
ცირა, მუქო ოსვისვინა,
ჩქიმდა გიგორაფუნია,
მა სი მუშენი დემოგორი,
სი სარალე ძაბუნია.
სქანი თიშა მეპირთუმუ
ჩონგური მეგივაჰუნია,
სი ჩონგური მეგივაჰუ,
მა ჭგირ ქომისხაჰუნია.
ლახუტია გილუდუნი,
ჩქიმდა მოგიჰყაფუნია.
ნორჩალი ღო გექუნალი
ჩქიმდა ღოგირჩაფუნია.

128. ა, ნ ა ნ ა

ა, ნანა, ყოროფა რე დიდი ნწარე,
ცაშა მეურც შური მეუბარე.
ა, ნანა, თაშ რე თენა გორჩქინელი,
მუთუნ ვაჰუნც თეს მოხვარე.
ა, ნანა, ღროთი ორე ჩხე ღო ჩხურუ,

ეს მუს მეუხვალუ ღურუ!

ა, ნანა, იანარსჷ სინჩხეს ჰერჩანც,
შქა კვირკვესუ უჩქუ ჩხურუ.
ა, ნანა, თინა სოდეთ მიწონებუ,
ოში ვერსის კუჩხით ურქუ.
ა, ნანა, ქობძირუნქუნ — იბუქუ ღო
ვაბძირუნქუნ — გური ღურუ.

129. საცოროფო

სახელ რჯოხო მარგალიტი,
მა გეგოდანქ მატრონას,

მარხვა მოვიდა და
გადავაბრუნე კაჰუნია,
სახელად გიგო მერქვა და
გვარი მქონდა ვაბუნია.
ცირა (გოგო), როგორ გასუსულხარ,
ჩემთვის გიგინებია,
მე შენ რატომ მაგინე,
შენ საბრალო და ძაბუნო.
შენს სახლში მივსულვარ
ჩონგური დაგიკრავს,
შენ ჩონგური დაგიკრავს,
მე კარგად მიცეკვავს.
პატარა ქვევრი რომ გქონდა,
ჩემთვის მოგიხდია,
საბანი და ლეიბი
ჩემთვის გაგიშლია.

ა, ნ ა ნ ა

ა, ნანა, სიყვარული მეტად მწარეა,
ცაში მიდის, სული რომ შეუბერო.
ა, ნანა, ასეა ეს გაჩენილი,
არაფერი ჰყავს მას მშველელი.
ა, ნანა, ხან („ღროით“) არის ცხელი და
ცივი,

ამას რას მიუხვდება ბრიყვი!

ა, ნანა, იანვარში სიცხეს მოგცემს,
შუა ივლისში იციის სიცივე.
ა, ნანა, სადაც ის მეგულდება,
ას ვერსს ფეხით წავალ.
ა, ნანა, რომ ვნახე — ვიწვები და
რომ ვერ ვნახე — გული კვდება.

ს ა ტ რ ფ ი ა ლ ო

სახელი გქვია მარგალიტი,
მე დაგარქმევ მატრონას,

¹ კაჰუნია წარმართული ღვთაებაა. მას სწირავდნენ ღორს, რომელსაც „ოკაჰუნეს“, ე. ი. საკაჰუნო ღორს უწოდებდნენ.

ტოლ ვა: კნსუ სქანიჯგუა
ოღიში დო შამგონას.
ვარა ოკო ვარჯოგულდე:
მა თაშ ვორქე გავონას.
სიზმარო გორთხოზუქ
სუმ საქენიმ მახოლას.
მა სი გინმოსქიდუდენი,
ინა ღორონქ ვაპლოლას,
ვაშაში-და ღულშა მიბგანქ

ბერდენაში პატრონას.
სქანი სახე მიკორდუნსუ
ჩქიმი გუოი ნაჰოლას.
მოქცევაშე დიდებული,
პიჯი, სახე ხათრიანი,
წირცვალეფი ქორდასუ დო
ჩქი ბშირათ ართიანი.

ჯგირ ოჯახიმ სქუა რექ,
ოკო ორდე მარდიანი.
სქან ჟოროფა მუს მორთუნი,
სი მუ გიჩქუ ჩქიმიცალო.
სქან ჟოროფაქ დუშონდლულუ
ფრევალიში თირიცალო.
სი სქან სოფელს ქიქვიჩინანქ
მაგნოლიამ პირიცალო,
მა სიზმარო გორთხოზუქუ
მიმინო დო ქირიცალო.
ჩქიმი კუა თითეულო
არძო ხოლო სო მათქუე,
მარა აწი მიიბსუსტი,
ღულ სო იბლა, ვამაჩუე.
წირვა-ხვამა მა ვამოკო,
რადგან ხატი სი ჩქიმი რექ,
სქანი სქეამი სახე-წყობას
მა სიზმარო დინვოჯინექ.
ემორჩილი ჩქიმი სიტყვას,
ღირსი ქობი, მა თის გირჩენქ,
თუ სიტყვაში მაჰარალი
ქეშემწყნარი, მუს აპირენქ.

ტოლი არა მყავს შენისთანა
ოღიშსა და შამგონას.
ან არ უნდა გძულდე,
მე ასე მაქვს გაგონილი,
სიზმარად გარს გირბენ
სამი საყენის სიახლოვეზე.
შენ რომ მე გადაშირჩე,
ეს ღმერთმა ნუ მიყოს,
თუ ვერ გიშოვე (ჩემი არ გახდი),
თავში ვიხლი

ბერდანი ვაზნას,
შენი სახე განკურნავს (შეზრდის)
ჩემს გულს დაჰრილს.
მოქცევით დიდებული,
პირი, სახე ხათრიანი,
მშობლები („ქირისუფლები“) იყვენ და
ჩვენ ვნახოთ ერთმანეთი (ჩვენს საქმეს
მიეხედოთ).

კარგი ოჯახის შეილი ხარ,
უნდა იყო მადლიანი.
შენი სიყვარული თუ რას მიშვრება,
ჩემსავით შენ რა იცი.
შენმა სიყვარულმა დამადნო
თებერვლის თოვლივით.
შენ შენს სოფელში ჰყვავი
მაგნოლიას ყვავილივით,
მე სიზმარად გარს გირბენ
მიმინო და ქორივით.
თითოეული ჩემი სატკივარი
ყველა ერთად საღ შემიძლია ვთქვა,
მაგრამ აწ დავეძლურდი,
თავი საღ წავიღო, ვერ დავმალავ.
წირვა-ლოცვა მე არ მინდა,
რადგან შენ ხარ ჩემი ხატი,
შენს ლამაზ სახე-წყობას)
მე სიზმარად შევეყურებ.
დაემორჩილე ჩემს სიტყვას,
ღირსი მყავ, მე ამას გირჩევ,
ამ სიტყვის დამწერი
შემიწყნარე, რას აპირებ.

მუშენ თაში მაცოდრილენქ,
ულორონთე მუშენი რექ.

რატომ ასე მტანჯავ,
ულმერთო რაღა ხარ.

130. სახვარელი, ქოპუას

ნიტავ, მამყოფა

საყვარელი, ქოპუას
ჩქიმ ჭოროფილ ძღაბიწყუმა,
ვადობქვა დო ვადობხალა,
ვამინდომა შხვაშა ყუნა,
ქუგულე თისი მა
ქემ თოლი დო წარიწყუმა.

ნეტავ მამყოფა
ჩემს შეყვარებულ გოგოსთან.
არ დამწვა და არ დამდაგო,
არ მოინდომო სხვას გაყვე,
შემოვევლე მე მას
თავის თვალსა და წარბთან.

131. პირველს თისი ვოხვეწუქი

პირველად მას ვეხვეწავი

პირველს თისი ვოხვეწუქი,
მიქით მუჩუ თოლიშ ჩინა,
ხესი კითი დო კალამი,
დუს—ტვინი დო ჭუსი—რჩქილა,
შური — ძორიშ მათხილარო,
გურ დო სარაგადო ნინა,
თიშ იმენდით მა გილული,
სოთინ ვეშემლებუ რტინა.
მოდგას პირველს ვოხვეწული,
თისი ოკო მივენდენი.
მოდგა გლახა მუჩასინი,
იშენთ ოკო გებჯერდენი,
მეტი შარა მა სო მილუ,
თიშ ზოჯუას ვევენდენი...
ბაღას ართი ვარდი ბძირი,
წილუა მოკოდ, ვამასოფუ,
მუჭოთ მათშალიან თეში
იშ ყოროფაქ მა ობჟოფუ.
ვარდიშ გეშა დობლურიკონ —
ღორონთ თენა მიქყოლოფუ.
სი ხომ ვარდიშ უჯგუში რექ.
თიშენ გოცქვა ვარდიშორო,
მუჯამს მა სი ქორძირინი,
ეებობრჯი ოშინერო.
რაგადი წყნარი, მოსაწონი,
ულა ნორჩქვე მშვენიერი,

პირველად მას ვეხვეწები,
ვინაც მომცა თვალთა ხედვა,
ხელში თითი და კალამი,
თავში — ტვინი და ყურში — სმენა.
სული — მძორის მოღარაჯედ,
გული და სალაპარაკო ენა,
მისი იმედით დავდივარ მე,
ვერსად გავექცევი („არ შემძლია“).
ვისაც პირველად ვეხვეწებოდი,
მას უნდა მივენდო,
რაც უნდა ცული მომცეს,
მინც უნდა დავჯერდე,
მეტი შარა მე სადა მაქვს,
მის ბრძანებას რომ არ ვენდო...
ბაღაში ერთი ვარდი ვნახე,
მოკრეფა მინდოდა, ვერ მოვწვიტე,
როგორც ბულბული („ისე“)
მისმა სიყვარულმა მე დამიჭირა,
ვარდის გამო რომ მოვმკვდარიყავ —
ბედმა ეს მიწყალობა.
შენ ხომ ვარდზე უკეთესი ხარ,
იმიტომ გაქებ ვარდივით,
როცა შენ ვნახე,
ავირიე ასნაირად,
საუბარი წყნარი, მოსაწონი,
სიარული გკოდნია მშვენიერო.

კიბირ-ბროლი, თოლ-გვირალი,
ტან-ჰყვირგალი, ღონიერი,
აიშახ რინა მოკოდ, მარა

ანწი შურო ვამოხუჭუ,
სქან უმუშო ვებრგუქი დო
ქომიწი მუქო უჯგუ.

132. პატონეფი, თჰვანი ჰირი

პატონეფი, თქვანი ჰირი,
ართ წუთისი მირჩქილითი,
გაჰირებას მუგოშინანთ
ჩქიმი გური ხაშილითი.

ვორექ ბედიში დატანჯული,
ქვილ გენია დაჩხირითი,
ბედიქ მუჩუ სატანჯველი —
გოზიმილი არშინითი...

ადრეიან ყოროფაქი
ასე ქაშამიწოთ ხეშა,
ვაეორწყექინ, შურსი პკაშუ,
ქობძირუნქინ — მეეოქეშა.
უსინათლო ყოროფაქი
გამმათხოზუ ძეში ძეშა,
ვაი, დედა, მუსი მორათუ,
მეფთხოზ, მეფთხოზ საფულეშა.

ცირეფ მუქო ვამიძირუ,
მიძირუნა ბჟაყალ ჯგირი,
მინი ცირა, მინ ოსური,
პატიოსან კოჩიჩი ჩილი,
თექი მუქო გინიძართუ,
მუს რე ვორწყექ, სქანი ჰირი.

კავკასია დომილებუ,
ვიშოთ მიკოფჩილათუქი,
ბრელ ოსურეფ შეფხვალამუ,
არძას გინოფსქილადუქი,
მიყორდუო, ბჟოგულდუო,
აკას ვეკობდინაფუქი...

კიბილი-ბროლი, თვალ-ყუყუნა,
ტანი — აწყვართული, მოყვანილი,
აქამდე ყოფნა (ცხოვრება) მინდოდა,
მაგრამ

ახლა სულ არ მომწონს („მეხერხება“),
უშენოდ არ ვვარგევარ და
მითხარ („როგორ ჯობია“) როგორ
მოვიქცე.

პატონეზო, თჰვანი ჰირი

პატონეზო, თქვენი ჰირიმი,
ერთი წუთით მომისმინეთ,
გაჰირვებას მოგახსენებთ
ჩემი („მოხარული“) დარდიანი

გულით..

ვარ ბედისაგან დატანჯული,
დამწვარი გენია ცეცხლით,
ბედმა მომცა სატანჯველი —
გაზომილი არშინით...
ადრეიანმა სიყვარულმა
ახლა მიგდო ხელთ,
როცა (მას) არ ვხედავ, სულს ვლავავ,
როცა ვნახავ, ვხეწეში.

უსინათლო სიყვარულმა
ჩამსდია ძირის ძირამდე,
ვაი, დედა, რას მიშვრება,
მომსდევს, მომსდევს საფლავამდე.
ქალიშვილები როგორ არ მინახავს,
მინახავს მზესავით კარგი,
ზოგი ქალიშვილი, ზოგი ქალი,
პატიოსანი კაცის ცოლი,
ეს რად გადამექცა,
რასა ვხედავ, შენი ჰირიმი.

კავკასია დამივლია,
იქითაც ვავცდენივარ,
ბევრი ქალი შემხვედრიია,
ყველას გადავრჩენივარ,
მიყვარდა თუ მძულდა,
არც ერთს არ გადავყოლივარ...

ასე შურო ვარწანქინი,
მუ ეშმაკი გილუანს,
მითინი ვამოიწონუანს
ქირსიანიშ ცვილუას...
ხვალე მა ვაბლოლამუ,
თენა ლოფე ირი დროსი,
თამარ შოთას ცოროფებუნ,
ქოგიჩქუნა ირიკოსი,
დარეჯანი — ტარიელს,
თელი სახენწიფოშ სწორსი,
მა სი მეცოროფიკონი,
თეშენ ლორონთ მუს მიკეცორსი

133. მა ბუალე ცოროფას

მა გულე ცოროფას,
იკოჩიში რჩქინელო,
კოჩიშ გუმასქვამებლო,
მუ იხუაფ თინერო.
გუმოფჩანქი იფრელსი დო
ქუგულუანქ ცოროფას,
ჩქიმ ქონება ვაუბალუდა,
შიფხვარუანქ ხოლო შხვას.
დაჩხირს ეკობდოხოლუქი
კვირკვეშ გურსი, გოლოფას,
მუში მხიარული სახე
ოლონს ქომიკეცოლოფას...
ციხეს დომოხვილანინი,
იშენი ვთქუა ხოლო თის,
შქვიდა გინომკეციდესი-და —
მივგორუანქ ცოროფილს.
ცოროფაჯგუა მუთუნ ვარე,
კოჩიშ გუმასქვამებელი,
სქან ცოროფა მა მუქ მუჩუ,
ჩქიმი გუმასხანგებელი...

ახლა რომ სულ არ მოგწონვარ,
რა ეშმაკი გივლის,
არავინ მოგიწონებს
ქრისტიანის მოკვლას...
მარტო მე არ დამმართნია,
ეს ყოფილა ყოველ დროს,
თამარი შოთას რომ შეჰყვარებია,
იცი თ ყველამ,
დარეჯანი — ტარიელს,
მთელი სახელმწიფოს სწორს,
მე შენ რომ შემყვარებოდი,
ამისთვის ღმერთი რად მიწყება.

შეშინებულე სიყვარულს

მე შემოვევლე სიყვარულს,
ყველასთვის ცნობილად,
კაცის გამამშვენეირებელი,
რა იქნება მისთანა.
გავვიდი ყველაფერს და
(თავს) შემოვაველებ სიყვარულს,
თუ ჩემი ქონება არ ეყოფა,
მოვიშველიებ სხვასაც.
ცეცხლს მივუჯდები
შუთაგულ ივლისში, გვალვის დროს,
ზისი მხიარული სახე
ოლონდ მიწყალობოს...
ციხეშიც რომ დამამწყვდიონ,
მანც ვიტყვი ისევ მას,
დახრჩობა თუ გადამიწყვიტეს —
მოვიკითხავ შეყვარებულს.
სიყვარულივით არაფერია
კაცის დამამშვენებელი,
შენი სიყვარული მე რამ მომცა,
ჩემი გამომასულელებელი.

სი ღოროფა, სი ურჯულო,
მუ გეძებდუ სქანი ვალი,
ღოროფილს ქობძირუნქინ,
გუმჯამუ ცაში კარი.

134. ენროფა

თე ოხერი ღოროფას
მუ ძალ ოკო უღუდას?
გურშა გემშეკორენი,
ზარეშორო მითმიოვანს...
ედემში ბალიშა
კარს განჯამაფუანს,
ხოძლა ჯა ორდასინი,
ვარდო გაფალაფუანს...
ოროს ქეთოდოხოზუნ დო,
სუფრას განწყუნიფუანს,
მუში შურიშ ოსხუნურს
ხოლოს ქელეხუნუანს.
მისთი მუ ოკონი,
ეთის ორაგალუანს...

135. მინადორა, ჩქიმი დადა

მინადორა, ჩქიმი დადა.
ღომიკითხი ფითული¹.
ნიტე თიშა ქომირჩქინას,

მუთ ჩქიმ გურსი ირთუნი...
მიზოჯუნს და დუს შევწირე,
ონკირეშა მითული.
თიში უჩა წარ დო თოლი
ბრილიანტშორო ირთუნი,
გიშერიში უჩა თომა
ხუჯენს გილახიბუნი,
ცხადიცალო თოლს აწმორე,
მუქო ქეშმაჯეინთუნი...
ვარა შურო ვაპუას,
ვარა ჩქიმი ქოტუნი.

შე სიყვარულო, შე ურჯულო,
ჩა მემართა შენი ვალი,
შეყვარებულს როჰ ენახავ,
გამეხსნება ცის კარი.

სიყვარული

ამ ოხერ სიყვარულს
ჩა ძალა უნდა ჰქონდეს?
გულში რომ შეიჭრება,
ზარივით რეკავს („ურტყამს“)...
ედემის ბალში
კარს გააღებინებს,
ხმელი ხე რომ იყოს,
ვარდად ააყვავებს...
ჩრდილში დაჯდება და,
სუფრას გააშლევინებს,
თავისი სულის ნარჩევს
ახლოს მოისევამს.
ვისაც რა უნდა,
იმას ათქმევინებს...

მინადორა, ჩემო დაია

მინადორა, ჩემო დაია,
ღომიკითხე ფითული,
ნეტავ მან იცოდეს („მისთვის
პიცოდინა“),
რაც ჩემს გულში ტრიალებს...
თუ მიზრძანებს, თავს შევწირავ,
საკირეში ჩავალ.
მისი შავი თვალ-წარბი
ბრილიანტივით ელავს („იქცევა“),
გიშრის შავი თმა,
მხრებზე რომ აყრიას,
ცხადივით თვალწინ მიდგას,
როგორც კი ჩამეთვლიმება...
ან სულ არა მქნა (ნეტავ),
ან ჩემი იყოს (ნეტავ).

¹ ქალის სახელია.

ჭგირი ორდე, სქვამი ორდე,
იირი კოსი სი უცორდე,
მა ქომოკო სი დორხველო
საუკუნოთ ჩქიმი ორდე...
მიკმოჭინი, მოჩხონე,
სქვამ თოლეფი ვინმოლეე...
მუკოთ ვარდის შურს გინთხუა,
ჩქიმ ხოლოშა სი შორთეე...

კარგი იყო, ლამაზი იყო,
ყველას („კაცს“) შენ უყვარდე,
ნე მინდა შენ მთლიანად
საუკუნოდ ჩემი იყო...
შემომხედე, მაცხონე,
ლამაზი თვალები გადამაველე...
როგორც ვარდს დაგყნოსავ,
ჩემს ახლოს („შენ“) რომ მოხვიდე...

137. ზღვაზე თუთა მედინაფი

ზღვისკენ მთვარე დაპარბულა

ზღვაზე თუთა მედინაფე,
გვალას გეურთუმუ ბეასი,
გიმე დიხაქ ვაგომიხორცქ,
ეშე ველუანქი ცასი,
ჩქიმი საიმენდო ვარდი
ასე ალუურე შხვასი,
სახელ ვარდი შიჯოხო დო
ინა ვემკოჩანსუ ჯასი.

ზღვისკენ მთვარე დაკარგულა,
ითაზე ამოსულა მზე,
ქვეშ მიწა არ გამისკდა,
ზევით ვერ ავწედი ცას,
ჩემი საიმედო ვარდი
ახლა (შხარში) უღვას სხვას,
სახელად ვარდი მიქვია და
ის არ აბია ხეს.

138. სჰან ცოროფა თე ჩქიმ გურს

შენი სიყვარული ამ ჩემს გულში

გიცორქი დო ვაგიცორქი,
მა შეგწირე სი ჩქიმ დუსი,
სჰან ცოროფა თე ჩქიმ გურსი
ალ დაჩხირო რზუ დო კუნსი.
ვოხეჩინი — ალამიხე,
მეურქუნე — ელაუნსი.
შორშე იშენი გოგილუანქ
შესაწირეთ სი ჩქიმ დუსი.
სი კვირი დო მონტებულე,

გიყვარვარ თუ არ გიყვარვარ,
მე შეგწირავ შენ ჩემს თავს,
შენი სიყვარული ამ ჩემს გულში
 („ალ“ —) ცეცხლად ანთია და წვავს.
როცა ვზივარ — გვერდით მიზის,
როცა მივდივარ — გვერდით მომყვება.
შორიდან მარცხ შემოგავლებ
შესაწირად შენ ჩემს თავს.
შე დამწვარო და (ცეცხლ)
მოკიდებულო,

ეშ მასქვამა მუქი რღუე,
ჩქიმი გურიში მასვილარო
დიდაქ მუშენ დოგიტუე.
სი ლორონს გურჩქინუქი
სჰან გვარიში მაქებელო,
ჩქიმი გური ჩქიმწკმა ვარე,

ასეთი ლამაზი რამ გყო,
ჩემი გულის მოსაკლავად
ღეღამ რად გშობა („დაგტოვა“).
შენ ღმერთს გაუჩენიხარ
შენი გვარის მაქებრად,
ჩემი გული ჩემთან არაა,

სქანდა მეურს მანტებელო.

ბუა მიძირუ სხივიანი
ქივანაშ გამანათებელო,
სქანი ღუდი მა მიძირუ
ჩქიმი დამტანჯებელო.
ვიფუჩუა სქან სახელს.
ვეპიიქი სქანი ურჩი,
ჩქიმი ფაცხას ქუუკუჩხი
სქანი ბედნიერი კუჩხი.

139. ცოროფა კოს ვაჟვილუნსი

ცოროფა კოს ვაჟვილუნსი,
ვაშულანსი გვალო შურსი,
მარა ძალამს აწვალუნსი,
წორეთ შეუწუხენს შურსი.
შხვა იბირდაა, იძიცანდას,
აკმეჭიროთებუ გური,
მარა მისხუნ მა თიწველა —
თორს მიმორე ჩილამური.
გამაშინე მა ცოდასი,
ჰამო რინი, ბრელი ნერი,
ცოროფილი მა მიღუნდუ,
მათი ვორდი ბედნიერი...
თქვათ ქარწყეთი გეევთენი,
საწყალს შური ვამიდგუნე,
მეტი თქვანი ნტერი ვარე,
დიდი ხანი მა მიძენი.
შურ ღო გური სი მიგანდვი,
გაგაჯოგიო უბედური?
თელ ქივანას ვერჩქინენლე,
ჩქიმცალი გაჭირებული...

140. ვო. მარია, მარია

ვო, მარია, მარია,
წოგიცორქ დო ვარია,
გიცორქგდა „ქო“ ქოთქვი,
ვამიწუა ვარია,

შენსკენ მიდის გამალებით
(„გამქცევაღ“),

მზე მინახავს სხივიანი
ქვეყნის გამანათებლად,
შენი თავი მე მინახავს
ჩემს მტანჯველად.
ვფიცავ შენს სახელს,
არ ვიქნები შენი ურჩი,
ჩემს ფაცხას მეკვლელ ექენ
შენი ბედნიერი ფეხით.

სიყვარული კაცს არა კლავს

სიყვარული კაცს არა კლავს,
არ ამოართმევს მთლად სულს,
მაგრამ ძალიან აწვალებს,
სწორედ შეუწუხებს სულს.
სხვა მღეროდეს, იცინოდეს,
შემიწუხდება გული,
მაგრამ მიჩვენია მე მაშინ —
თვალეზზე ცრემლი მადგება.
გამახსენდება მე საცოდავს
საამური ყოფა ბევრნაირი,
შეყვარებული („მე“) მყავდა,
მეც ვიყავი ბედნიერი...
თქვენც ხედავთ, რომ გავთავდი,
რომ საწყალს სული არ მიდგას,
მეტი თქვენი მტერი არაა,
მე რომ დიდი ხანი მიძევს.
სული და გული შენ მოგანდვე,
შეგძული უბედური?
მთელ ქვეყანაზე არ გაჩენილა,
ჩემისთანა გაჭირვებული...

ჰეი, მარია, მარია

ჰეი, მარია, მარია,
გიყვარვარ თუ არა,
თუ გიყვარვარ, „ჰო“ თქვი,
არ მითხრა უარი,

ვო, მარია, მარია.
ვადობქვა დო ვადობხაშა,
ირო მისხუნუქუ შხვაშა, —
ჩქიმ ხატი დო ჯვარია,
ვამწუა ვარია,

ვო, მარია, მარია.
უსქანეთ ვადმარინე —
ამარ გეებტყარია,
ალ-დაჩხირით იბჭუუქუ
ქეგმოცახე წყარია,

ვო, მარია, მარია.
ღუდეს ვორექ მა ხვალე,
კარცე ქემეუბარხალე, —
მანგარ ვარე კარია,
გური გამიხარია,

ვო, მარია, მარია.
მუთ მილუნი, სქანო მილუ,
სქანო მიიხვარია,
სით იხარი ე ცხოვრებას,
მათი გამახარია,

ვო, მარია, მარია...

ჰეი, მარია, მარია.
არ დამწვა დო არ მომხარუო,
მუდამ მირჩენიხარ სხვას, —
ჩემო ხატო დო ჯვარო,
არ მითხრა უარი,

ჰეი, მარია, მარია.
უშენოდ ვერ დავდგები,
აგერ გაეტყუირდი,
ცეცხლის ალით ვიწვი
მომაკურე წყალიო.

ჰეი, მარია, მარია.
სახლში ვარ მე მარტო,
კარს დაუბრაგუნე, —
მაგარი არაა კარიო,
გული გამიხარეო,

ჰეი, მარია, მარია.
რაცა მაქვს, შენთვისა მაქვს,
შენთვის მოიხმარეო,
შენც იხარე ამ ცხოვრებაში,
მეც გამახარეო,

ჰეი, მარია, მარია...

141. სქანი თოლი

სქანი თოლი ხანტურელქ
მუშ მანწარათ დამალორუ,
ეშმაკიქ ხუჯი მირთუ.
ლორონთქ გვალო გემაქყორუ.
ხოროთაქ გომირჩქინდუ,
გამახანგუ, გამაბორუ,
გურც(უ) ქოუჩა, ქევოცადუქ,

ვარა წამალქ ვამავორუ.
დუც მუთუნს ვავოხვარექ,
საქმექ წამირთ ირფელამო,
ჩქიმი წამაქონებელი
მუქ დაგაბად ათაშ სქევამო,
სქანი სახე, სქანი სიტყვა,
სქანი ბირა არძა ჰამო,
ჩქიმი დუდი საზვარაკოთ

შენი თვალნი

შენმა თვალმა ხატულამ
რა მწარედ მომატყუა,
ეშმაკმა მხარი მიქცია,
ღმერთი მთლად გამიწყრა.
სიყვარული გამიჩნდა (დამემართა),
გამაბრიყვა, გამასულელა,
ვაკვირდები („გულს ვაძლევ“),

ვცდილობ,

მაგრამ წამალი ვერ მოვძებნე.
თავს ვერაფერს ვშველი,
საქმე წამიხდა მთლად,
ჩემი გამაფუქებელი,
რამ დაგაბადა ასე ლამაზი.
შენი სახე, შენი სიტყვა,
შენი მღერა სულ საამო,
ჩემი თავი ზეარაკად

მა მიმორჩქ ავა სქანო...
მა მუშენი დამადორი,
მუშენ თაში მოვწამალე,
დრო მუშენი მომიგორი,
მუგდა ბლოლე. ვამანტინე,
მა ვორექ სქანი კუორი...
პეტი მუთუნს ვამგოშინა,
ვაბთქუანქ დო ვამორქარუ,
მუთუნფერო ჩეგერცხიე,
ასე თინა მა მოჩქარ.
კაკლარონს! მითვორექ,
მარა მალას გაკლბუვარ?,
მი რე ხურხის გოხუტოლუნ,
თინა კიქეს ქუმონჯარ.

142. ღორღვაში ლემქი

სქან თოლეფი გუმაშინე,
ფურინუნე ჩქიმი გური,
ირო თის გუოჩინექ,
სქან სურათი ქომუჩუნი.
დღაშით. სერით მა ალაბშ
სქანი თუთარჩელა¹ სახე,
ცირა. სქანი ღორღვას
ღურა დღაშა ქეშიმნახე.
სქან თოლეფი აღმაში რე,
ბეა დო თუთათ აწმაქირე,
ართიან ხშირას ქობძირათ,
უსქანეთ ვაგმარზინე.
ვეშემლებუ, ვადმარინე,
მალა-მალას მა ვარძირე,
სქანი თოლეფიშ ჩხორია
გვალო ბეაში ბარჩხალი რე,
ირო სქანი სახეს ვორწყუქ.

მე ვიმაჩნია მხოლოდ შენთვის...
მე რად მოპატყუე,
აჲ რად მომწაჰლე,
დრო რად შემირჩიე,
რაც უნდა მოყო, ვერ გავიქცევი,
მე შენი ტყვე („ყმა“) ვარ...
მეტს არაფერს მოგახსენებ,
არ ვიტყვი და არ მოგწერ,
რამეფრად დაგეხსნა,
ახლა ეს მეჩქარება.
ეკლნარში ვდგავარ,
მაგრამ მალე გავადწევი,
ვინ არის, რომ ყელში გეხუტება,
ეს ცოტა მშურს.

სიუჰარულის ლემქი

შენი თვალები (რომ) გამახსენდება,
ფრინავს ჩემი გული,
სულ მას ვუყურებ,
შენი სურათი რომ მომცა.
დღისით, ღამით მე მახსოვს
შენი ბადრი სახე,
ქალო, შენს სიყვარულს
სიკვილიამდე („დღემდე“) შეეინახავ.
შენი თვალები აღმასია,
მზე და მთვარედ მეჩვენება,
ერთმანეთი ხშირად ენახოთ,
უშენოდ ვერ გავძლებ.
არ შემოქლია, ვერ დავდგები,
მალ-მალ თუ არ გნახავ,
შენი თვალების სხივები
მთლად მზის ელვარებაა,
მუდამ შენს სახეს ვხედავ,

¹ ეკლით შემოზღუდული.

² კვარუა — ტყე-ჩაგებისაგან ადგილის მოწმენდა, საყანედ მოახოვება. კილაკვარუა — სიქი გაკაფვით ზოლომდე (გზახე) გასვლა.

³ თუთარჩელა — მთვარიანი, თუთარჩელა სერი — „მთვარიანი ღამე“. ეტიმოლოგიურად „მთვარე-თეთრი“.

უსქანეთ ვადმარინე,
ცირა, ვაიხუმარუქ,
გირაგადუქ — მართალი რე.

უშენოდ ვერ დადგები,
ქალო, არ გეხუმრები,
გეუბნები — მართალია.

143. სი ღობჰვი დო სი ღობხალი

სი ღობჰვი დო სი ღობხალი,
სი რე მომიკოტე,
ირ კოჩი თეს მირაგადუ:
თე ჭოროფა მიოტე,
მარა მუჰო მიმატენე,
ცოდა ვორექ დიოდე.

შენ დამწვი და შენ დამხრუკე

შენ დამწვი და შენ დამხრუკე,
შენ გამაბრუე,
ყველა ამას მეუბნება:
ეს სიყვარული მიატოვე,
მაგრამ როგორ შემიძლია მივატოვო,
ცოდვა ვარ ჭერ.

144. შორიშ ღოროფა

ირო მულას იქარუქ,
ირო მულას იჩინა,
ქომიწიი, გოლუაფირო,
მუჰეამიშა გეჯინა.
ვარდიშ გური ფულირ გაფუ.
სახეთ გიღეხეჩინა.
მუჰო ოკო ბეიშინე,
მუნერ ცირათ გიჩინა?
ეგებ შურო ვარწანდე,
მარა იშენ ეცადით —
გური წყუნაფილ კოს
მუთუნ პატი ქოცათინ.
უსქანეთ ვეშემლებ
ართი დლას მოცადინ,
მარა თქვათ ნუ გოკონა,
უდაჩხირეთ ღობჰკვათინ.
ონდო ვორექ, დლას ვაპუნქ
სქან ჭოროფაშ მათებას,
მარა თქვათ ქემკაჯინით
ჩქიმი გურიშ ანთებას.
ვოე, ჰველი ჩქიმ გურს
ქოთ ჰვენს, ქოთ ვალუნს,
ჰოფილ მადშალააცალო.
გაჰირებას მოთვალუნს.
სი შორს უწონებუქუ დო

შორი სიხვარული

სულ მოსვლას იწერები,
სულ მოსვლას ითვლევენები,
მითხარი, შემოგველე,
სანამდე გიცადო („გიყურო“).
ვარდის გული დამალული გაქეს,
სახით გაბადრული დადიხარ.
როგორ უნდა მოვიქცე,
როგორ ქალიშვილად გცნო?
იქნებ სულ არ გინდოდე („გწამდე“).
მაგრამ მაინც ეცადეთ —
გულნატკენ კაცს
რაიმე პატივი სცეთ.
უშენოდ არ შემიძლია
ერთი დღითაც დაცდა.
მაგრამ თქვენც თუ გინდათ,
უცეცხლოდ დამწვათ.
სანამ ვარ, არასდროს ვყოფ
შენი სიყვარულის გათავებას,
მაგრამ თქვენც შეხედეთ
ჩემი გულის ანთებას.
ვაი, ჩემს დამწვარ გულში
კიდევ წვიშს, კიდევ ელავს,
დაჰერილი ბულბულივით,
გაჰირებებს დასტირის (მოთქმით).
შენ შორს ეგულეები და

დარდით მუოა ვაქალუნს.

ზოთონჯიმ ვარდიცალო
ვაპირანს დო ვათალუნს.

145. ცორიფილ ცირას

ახავაი, ჩქიმი ცოდა,
მუქო გური ქვილი მათუ,
ირფელიშ უწინარამ —
სქან ძირათა ძვირი მათუ.
მაღა-მაღას რძირუნდენ,
ნაბეტან ჭგირი მათუ.
უსქანეთ ჩქიმი გური
ვაგობუბუ, რგილი მათუ.
ნოტე ქეკოჩინუას,
სოვრე გილეწიორუქ,
ეგებ მაღას ქორძირენ,
თის მივახიოლუქ...

146. ცორიფილიშ ობირუ

მეხიქ გემანთხას, მეხიქ დოპილას,
გაკოფსოფასი ნაწილ-ნაწილო,
თუდო დიხაქი ვემემილასი,
თენა მარგუნას ბედიქ მა წილო,
მეზდინათუდას კოჩიშ მეჭინა,
გილამრთუმუდას ჰკუა ფაჩილო,
მარდულ დიდამ ხვამა-კურთხევა,
მუკობრთუდას დუღა-დაჩხირო.

ვადომტირედა თე ქიანასი,
გობრთუქუდასი ქიფე შუკათი,
ჰკუა დინათილს ტყაშა მილუდას,
მხეკიშ ბლოფედა ართი ლუკათი,
დობზვალამუდას ვეფხი დო ლომი,
გაკუსოფუდა ლუკა-ლუკათი,
თაში ვეთუას ჩქიმი სიცოცხლექ,
გაწვალეზბურო, ძალამ კუნტათი,
სქანი ჟოროფაქ ჩქიმი გურიშე

დარდისაგან გაკმენჯილი („სულს არ
იოქვამს“),

ზამთრის ყვავილივით
არ ყვავის და არ ხარობს.

შემპარებულ ქალიშვილს

ვაპმე, ჩემი ცოდვა,
როგორა მაქვს გული დამწვარი,
ყველაზე უწინარეს —
შენი ნახვია ჩემთვის ძვირი.
მაღ-მაღე რომ გნახავდე,
ძალიან კარგი იქნება ჩემთვის,
უშენოდ ჩემი გული
არ გათბება, ცივი მაქვს.
ნეტაე მაჩვენა,
სად დაგოგმანობ,
იქნებ მალე გნახო,
მას შეეხარი...

შემპარებულის სიმღერა

მეხი დამეცეს, მეხმა მომკლას,
დამგლიჯოს ნაწილ-ნაწილად,
ქვევით მიწამ არ მიმილოს,
ეს მარგუნოს ბედმა მე წილად,
დამქარგოდეს კაცის შესახედაობა,
მეველოს ჰკუა არეულად,
გამზრდელი დედის ლოცვა-კურთხევა,
გადამქცეოდეს მდულარედ (და)
ცეცხლად,
არ დავტეულიყო ამ ქვეყანაზე,
გადამქცეოდეს ვიწრო შუკად,
ჰკუა დაქარგული ტყეში წავსულიყო,
მხეცის ერთი ლუკმა ვიყო,
დამხვედროდეს ვეფხვი და ლომი,
დავეგლიჯო ლუკმა-ლუკმად.
ასე გათავდეს ჩემი სიცოცხლე,
გაწვალეზბულად. ძალიან მოკლედ,
შენი სიყვარული ჩემი გულიდან

დღას ალელას ღო მიდართასი-და...
ვარა მითინი შხვა სქვამეფიშა,
სი გორთირუა მუთუნ ღლასი-და,
ვარა სქან დუდი მუთუნი ძალით
ქუდუვენება მითონს შხვასი-და.
ანწი სი გიჩქუ. მუქოთ გოკონი,
მარა თაში რე ქოგიჩქუდასი,
მუთი გიწინი, მართალი ორე,
ათენა ლაქაფი ვაგიჩქუდასი.

147. ბოზიში ნარაბადუ

ტერი მობთხოზუდას თოფ დო
ლეკურიტ,
სუსტი მაფუდას ზე დო ბირგული,
ათეშ გურიშენ ვეშემცოდუა,
ეშენი ვეპ-ქი გაჭირებული.
ტერიში ტყვია გურს მიდუდასი,
შური მაფუდას შეწუხებული, —
ვართი თიშენი შემციოდუა,
იშენ ვეპიქი გაჭირებული.
ღურუქი ქიმორთას. ღუს ქენმოდირთას,
ღურა აფუდას დაჩემებული,
ვართი თიშენი შეპიცოდუა,
იშენი ვეპიქი გაჭირებული.
წყარსი ინობრდე დო იშქვიდუდე,
მოხვარე პუნდას ვაძვირებული,

ვართი თიშენი შემციოდუა,
იშენი ვეპიქი გაჭირებული.
ქაჯენქი ობჟოფას დო ვამანტინას,
პუნდათი თეჟი დაკინებული,
ვართი თიშენი შემციოდუა,
იშენი ვეპიქი გაჭირებული.
შქა რკინაშშარას გილეოკირუდე,
პოეზი მიშას გაქანებული,
ტერი მიჯინდას, ღურას ელუდას,

გური აფუდას გახარებული,
ვართი თიშენი შემციოდუა,

თუ ოდესმე ამოვა და წავა,
ან ვინმე სხვა ლამაზებზე,
შენ გაგცვლო ოდესმე („რაიმე დღეს“),
ან შენი თავი რაიმე ძალით
თუ დავანებო ვინმე სხვას.
აწ შენ იცი, როგორც გინდა,
მაგრამ ასეა, იცოდე,
რაც გითხარი, მართალია,
ეს თამაში არ გეგონოს.

ბიჭის ნათქვამი

მტერი მომდევდეს თოფით და ხმლით.

სუსტი მქონდეს ხელი და მუხლი,
ამის გულისთვის ნუ შემციოდებ,
ამის გამო არ ვიქნები გაჭირებული.
მტრის ტყვია გულში მქონდეს,
სული მქონდეს შეწუხებული,
არც ამის გამო შემციოდო,
ამის გამო არ ვიქნები გაჭირებული.
სიკვდილი მოვიდეს, თავზე დამადგეს.
(ჩემი) სიკვდილი ჰქონდეს აჩემებული,
არც იმის გამო შემციოდო,
მაინც არ ვიქნები გაჭირებული.
წყალში ვიდგე და ვიხრჩობოდე,
მშველელი არ ჩანდეს („მყავდეს
გაძვირებული“),

არც იმის გამო შემციოდო,
მაინც არ ვიქნები გაჭირებული.
ქაჯებმა დამიჭირონ და ვერ გავექცე,
ვყავდეთ თოკით დაკავებული,
არც იმის გამო შემციოდო,
მაინც არ ვიქნები გაჭირებული.
შუა რკინიგზაზე ვიყო დაბმული,
მატარებელი მოდიოდეს გაქანებული,
მტერი მიყურებდეს, (ჩემს) სიკვდილს
ელოდეს,

გული ჰქონდეს გახარებული,
არც ამის გამო შემციოდო

იშენი ვეპიქ გაჭირებული.
ქეჭირთა შირას, თექ ქავლირთა,
თუნთ ღო გერი რე დაბინებული,

ქომიკუანი, კომუა ოკოდან,
საქმე ნოქედას ახირებული,
-მე რე ღოლაპე. აქ მუ ოკოდუ“,
ქიანა ორდას გავეირებული,
ღლასი მუთუნა ვამირსხენდასი,
ნილიონიშა თაქ ღირებული,
ირო მოქედას მა თეცალ საქმე,
ღლასი ვავორდა დარხინებული,
კართი თეშენი შემეცოდუა,
იშენი ვეპიქ გაჭირებული.
სქანი ცოროფა გურს მონტუღლასი,

გურიშ ცემა რდას განშირებული,
სქან მეტ ქიანას მუთუნ ვაბშუღლას,

სქანითი ვორდა დაფიქრებული,
მა რგორუნდღ ღო სი მატყობუღღე,
ცოდა მაფუღლას გადიღებული,
ათეშენ ხვალე ქეშემეცოდე,
თიწკმა ვიპიქი გაჭირებული

148. ვაბიელორჰო მა?

ვაგელორჰო მა?
ვაგოკო(რ)ქო მა?
ვამორწონქო, მახარია.
სქანი კირი მა!

მოქყორუქო მა?
გორჯოგუქო მა?
ვარა ნტერო მიგოჩქუქო,
სქანი კირიმა?

სქანი ვორექ მა,
ვაგალორენქ მა.
სით ღალატის ნუგ(ა)მაგონენქ,
სქანი კირიმა.

უსქანეთი მა,

მაინც არ ვიქნები გაჭირვებული.
გზას ავცლდე, იქ მივადგე,
(სადაც) დათვი და მგელია
დაბინადრებული,

მომკვიდნენ, შექმა უნდოდეთ,
საქმე მკირდეს ახირებული,
„რა მოსვლია, აქ რა უნდოდა“,
ქევეყანა იყოს გავეირებული,
სულ არაფერი მიხსნიდეს,
მილიონად („აქ“) ღირებული,
სულ ასეთი („მე“) საქმე მკირდეს,
არასდროს ვიყო დაღხინებული,
არც ამის გამო შემეცოდო.
მაინც არ ვიქნები გაჭირვებული.
შენი სიყვარული გულზე (ცეცხლად)
შეკიდებოდეს,

გულის ცემა იყოს გასშირებული,
შენს მეტი ქევეყანაზე არაფერი
მახსოვდეს,

შენით ვიყო დაფიქრებული,
მე გეძებდე და შენ მემაღებოდე,
ცოდვა მქონდეს გადიღებული,
ამის გამო მხოლოდ შემეცოდე,
მაშინ ვიქნები გაჭირვებული.

არ გიყვარვარ მე?

არ გიყვარვარ მე?
არ გინდივარ შე?
არ მოგწონვარ, მახარია.
შენი კირიმე!

მიწყურები მე?
შეგძულელებივარ მე?
ან მტრად მიგაჩნივარ,
შენი კირიმე?

შენი ვარ მე,
არ გატყუებ მე,
შენც ღალატს ნუ გამაგონებ,
შენი კირიმე.

უშენოდ მე.

კოტიანეთი მა,
მაფ, შური, ჯოჯოხეთი,
სქანი კირიმა.

კოტიანეთი¹ მე,
ჯოჯოხეთია, სულო, ჩემთვის,
შენი კირიმა.

149. ბალჩას ართი ვარდი ბძირი

ბალჩას ართი ვარდი ბძირი,
წილუა, მოკოდ, ვამასოფუ,
მუჭოთ მაფშალიან (თეში)
(თიშ) ქოროფაქ მა ოპოფუ.
ჯეში ვარდიქ გემაჯოგ,
ახალ(ი) ვარდიქ მექოროფუ,
ვარდიშ(ი) გეშა დობლურენი,
ლორონთქ თინა მიკულოფუ.
სი ხომ ეარლიშ(ი) უკუკუში რექ,
თიშენ(ი) გოცქვა ვარდიშორო,
მუჟანს სახე ქობძირნი,
ეებობრჯი ოშინერო.
რაგად(ი) წყნარი, მოსაწონი,
ულა ნორჩქვე მშვენიერო,
კიბირ(ი)—ბროლი, აილ-გვირალი²,
ტან(ი) — ზღვინდალი კონიერო³.

ბალჩაში მართი ვარდი ვნახე

ბალჩაში ერთი ვარდი ვნახე,
მოწყვეტა მინდოდა, ვერ მოვგლიჯე,
როგორც ბულბული. ისე
მისმა სიყვარულმა მე დამიპირა.
ძველი ვარდი შემძულდა,
ახალი ვარდი შემეყვარდა,
ვარდის გამო რომ მოვკვდე:
ღვერთმა ეს მიწყალობა.
შენ ხომ ვარდზე უკეთესი ხარ.
მიტომ გაქვებ ვარდივით,
როცა (შენი) სახე ვნახე,
ავიბენი ასნაირად.
საუბარი (გაქვს) წყნარი. მოსაწონი,
სიარული გცოდნია მშვენიერი,
კბილი — ბროლი. თვალი — ფართე,
ტანი — ამოლტილი, ზომიერი.

150. სატრომოფო

ბჰარი, ბჰარი, ბჰარი, მარა
დლას ვეღუთ გათე(ე)ბაქ.
სქან(ი) ქოროფაქ გინემართ
ჩქიმი გურიშ ანთებათ.
მა მილორდე. სი რჯოგდე,
ეს მი მოგიწონუანს?
ქრისტიანე ქორჯოგენდა,
შურსი მუ გიჩხონუანს?

სატრფივლო

ენერე. ვწერე, ვწერე. მაგრამ
(„არასოდეს“) არ იქნა გათავება.
შენი სიყვარული გადამექცა
ჩემი გულის ანთებად.
მე მიყვარდე, შენ გძულდე,
ამას ვინ მოგიწონებს?
ქრისტიანი თუ გძულს,
სულს რა გიცხონებს?

151. ცირა, მუჭო ისვისვინანქ?

ცირა, მუჭო ისვისვინანქ,
ეგებ შურო ვარწანდე?

ცირა, როგორ იუზრეზი?

ცირა, როგორ იუზრეზი (გასუსული).
იქნებ სულაც არ გინდოდე („გწამდე“)?

1 კოტიანეთი — სოფელია ცხაკაიას რაიონში.
2 ფართო, მხიარული (შ. ბერიძის შენიშვნა).
3 ზომიერი (შ. ბერიძის შენიშვნა).

იბენ(ით) ქოგორლუაფუდა,
შარას მიოკვანწანდე!
სი ქვალი ღო მონტებული,

ეჭგუა ჯგირი მუქუ რესუ?
ჩქიმი გურიშ(ი) მაქუალო
დიდაქ მუშენ(ი) დოგიტუ?

152. თჰვან დუღჷ ვადომღურასენი

კატუს ქუკი, მაგალითო,
სოთინ კოფილ ჭუნდასენი,
ხათე თიშენ ვაქკომუნესუ,
უხახუნ ულაყაფასენი,
ქოფუნს, გუტენს, ვაქკომუნს,
სოშას ვადომღურასენი,
თაში ვლოლიდა, ცოდა ვორექ, —
თქვენ დუღჷ ვადომღურასენი!

153. საცოროფო

სი დოზოჯი, მა გალინანქ,
მუთას გოქიმიინაფუა,
ხეშა წყარს მა გეგბუნქ,
პისუთ მა გობონაფუა,
მუქანს გოკონ დოზოჯი დო —
ვარა გოგულეზაფუა.

154. მიცორჷ

მიცორქ, მარა მუ ვქიმიინა,
გორწყექ ვაგოცოდუქინი,
ჩქიმი გურსუ ქოყვილუნქ —
შხეაში გურსუ ქორდუნქინი,
ინა ღორონთქ მორკითხას, —
მა სი მუს რე მორთუქინი,
შურო ვაგოცოდუქო —
ბაია წუწელს¹ ქოვგუქუნი.

მაინც შემოგეველე,
გზაზე რომ (კობტად) მიგოგმანებდე!
შე დამწეარო და (ცეცხლ-)
მოკიდებულო,

ამისთანა კარგი რამა გყო?
ჩემი გულის დამწეველად
დედამ რად დაგტოვა?

თჰვინი თავი არ მომიკვდეს

კატას თავვი, მაგალითად,
სადმე დაქერილი რომ უაყდეს,
მაშინათვე იმიტომ არა ჰკამს,
ურჩევნია ეთამაშოს.
ლაიქერს, გაუშვებს, არ შეჰკამს,
სანამ არ მოკვდება,
თუ ასე მიზამ, ცოდვა ვარ, —
თქვენი თავი არ მომიკვდეს!

სატრფილო

შენ დაბრძანდი, მე გემსახურები,
არაფერს გაგაქეთებინებ,
ხელზე წყალს მე დაგისხამ,
პირსაც მე დაგაბანინებ,
როცა გინდა დაბრძანდი და
ან გასეირნებ.

მიუვარხარ

მიყვარხარ, მაგრამ რა ვქნა,
ვხედავ არ გეცოდები,
ჩემს გულსა ჰკლავ —
სხვისას კი ახარებ („ზრდი“),
ის ღმერთმა მოგკითხოს, —
მე შენ რასაც მიშვრები,
სულ არ გეცოდები —
ბაია — ყვითელს რომ ვგავარ.

¹ ბაია წუწელი — მთლად ყვითელი (მთქმელის განმარტება).

155. ართ ღოროფილ მათ ქოპუნს

ართ ცოროფილ მათ ქოპუნს,
გურშა მიხუტოლუნს,
მა სოთინი მიდავრთიდა —
შხვასით ქიმიგორუნს,
ჩქიმ საფულეს ტახუნდანი!

თით ოხვარუ თხორუნს,
ქიანას ირკოჩქ გოკყორდუ-და,
ბოლოს ქუმომგორუნს.

156. ნანა, მუში მანწარა რე

ნანა, მუში მანწარა რე,
ჯანუქუ დო ვარლურსუნე,
თიში გოშაპყოლადუ რე —

ელუქი დო ვამურსუნე.
თიშე უნწარაში ცოფე —
გიცორსუ დო ვარლუნსუნე,
გვალო დუდიშ ოფილარი —
სქან ღოროფილ შხვას ცუნსუნე.

157. ბურ ოგურეს

ბურ ოგურეს ჯგირო ვარე,

ხასლემს მიღე ირო კვალი,
სქანდა ვორექ ბენდებული,
აბა, კალამი, ჯგირო ქარი,
მა ეს მითინ ნიმიძრახუ,
ე ბედიშა ვამანტინე,
ვართი ჩქიმი გურიში კუა
შხვა მითინშა ვამანდინე.

158. მაფშალიაშ ლურკულს უჯგუ

მაფშალიაშ ლურკულს უჯგუ,
თქვანი მშვენიერი ხუმა,

ერთი შეყვარებული მეცა მყავს

ერთი შეყვარებული მეცა მყავს,
გულში მიხუტებს,
მე თუ სადმე წავედი —
სხვასაც მოინახულებს („ინდომებს“),
ჩემს საფლავს რომ თხრიდნენ
(„ტებდნენ“),

ისიც შველის თხრაში,
ქვეყანაზე თუ ყველა გაწყდა,
ბოლოს მომიკითხავს.

დედავ, რა მწარაა

დედავ, რა მწარაა,
რომ წევხარ და არა გძინავს,
მასზე უარესია („მისი
დასაფიწყებელია“),

რომ ელი და არ მოვა,
მასზე უფრო მწარე ყოფილა —
რომ გიყვარს და არა გყავს,
მთლად თავის მოსაკლავი —
შენი შეყვარებული სხვას რომ ჰყავს.

ბული საბულეში

ბული საბულეში ავადაა („კარგად
არაა“),

გვერდებში მაქვს სულ მკვალი,
შენზე ვარ მონდობილი,
აბა, კალამო, კარგად წერე,
მე ამას ნურავინ მიძრახავს,
ამ ბედს ვერ გავეჭეცვი,
ვერც ჩემს გულისტკივილს
ვანდობ სხვა ვინმეს.

ბულბულის ბალობას ჯობს

ბულბულის ბალობას ჯობს,
თქვენი მშვენიერი ხმა,

1 სამეგრელოში საფლავის გათხრას, გაქრას „გატეხვას“ ეძახიან — „საფულეში მატახა-ლი“ (საფლავის მთხრელი).

თოლი-წარი აღმასიში —
აბრეშუმში გილუ თუმა,
მეტ მუ მოკო ქიანას —
ხოლოს ქოპუნ თქვანიწყუმა.
ტანო — ჩეჯა, ოსვისინა,
ზიჯო — მესიშ ვარდიჯგურა,
იოფელამო მოსაწონი —
ოფუჩური ხატიჯგურა.

თვალ-წარბი აღმასისა —
აბრეშუმისა გაქეს თმა,
მეტი რა მინდა ქვეყანაზე —
ახლოს ვიყო თქვენთან.
ტანად — ალვის ხე (ნაზი ხარ),
პირად — მაისის ვარდივით,
ყველაფრით მოსაწონი —
საფიცარი ხატივით.

159. საცმროფო

ართი ცირა ბეხვერუსუ,
მა მიცორსუნ ქუჩქუ მუსუ,
ჩქიმო მუსუ ფიქრენსუნი,
მა ვამრავად, მიფულენსუ.
თეშენ გური მეწუხებუ,
მათ ვავორექ ჩქიმი ხუსუ,

ვო, ჩქიმ ცოდა, შხვა უღოროს-და —
თეშ გონება დოპილუნსუ.

160. მა სი მიცმრაშენი

ცირა, მა სი მიცმორქუნი,
თენა მითინს ვოუნუა,
ძღაბალაქ გინოგილუ,
ანწ ცირობას ვოუნქუა,
რადგან გილუ შხვაში მეტი
აზრი, გონება დო ქუა.

161. თქვან ცოროფაქ მა დობლუპუ

თქვან ცოროფაქ მა დობლუპუ,
ვორექ ირო გონებას,
მუთუნიშა გურ ვამაფუ,
ქიმუვარჩქვან ხონებას.
მუს გიწინქენ, მართალი რე,
არდგილ ვოულ ღორებას,
იოფელს ართო ხე ავოლი,
ოჯახ, ესუდე, ქონებას.

სატრფიალო

ერთმა გოგომ ფუნთუშამ,
მე რომ მიყვარს, იცის თვითონ,
ჩემთვის თუ რასა ფიქრობს,
მე არ მეუბნება, მიმაღავს,
ამიტომ გული მიწუხს,
მეც არა ვარ ჩემს გუნებაზე
(„მხარზე“),
ვაი, ჩემი ცოდვა, თუ სხვა უყვარს,
ამისი დარდი მომკლავს.

მე შენ რომ მიყვარხარ

ცირა, მე შენ რომ მიყვარხარ,
ეს არავეს არ უთხრა,
გოგოობამ გა(და)გირა,
ანწ ქალიშვილობას ნუ ეჩქარები,
რადგან გაქეს სხვაზე მეტი
აზრი, გონება და ქუა.

თქვენმა სიყვარულმა მე დამღუპა

თქვენმა სიყვარულმა მე დამღუპა
სულ დარღში ვარ,
არაფერზე გული არ მიმდის,
მივეჩვიე მარხულობას.
რასაც გეტყვი, მართალია,
ადგილი არა აქვს მოტყუებას,
ყველაფერზე („ერთად“) ხელი ავიღე,
ოჯახზე, სახლზე, ქონებაზე.

ტყვიათ ვორდე ღვილირი დო
ტუტამ ფერი გებძლდას,
კუბოს ინვოსვანჯულდე —
კიდირს ხელეფი გებძლდას,
საფლე ტახირი მათუდას,

მანთხორალეფ გომირდას,

თიწკმათ მილე თქვან ღოროფა —
თენა თაში მოკუდას.

კუბო ჩქიმი თქვან წოხოლე
საფლეს ქიდნოდგუმედას,
ართი მუნქი თქვან ხემ დიხა
კუბოს ქუგეტუმედას,
ჰოი, თიწკუმა, საყვარელი,
თქვან გური ქუმადირედას,
მიფორქე, სი კოჩი, მუ ფქიმიანა —
უარეს ხოლო მოკედას.

162. ღოროფა

ღოროფა რე, ჯიმაღეფი,
კოჩიშ გურიშ მანჯყოლარი,
ხან სინთეს გოძირანს,
ხან თოლოში მაფორალი.
ღოროფას მუ უჩქენი,
ართო მის აფ(უ) ინაპარა,
ამღლა — სქანი, კუმან —
შხეაში, მუქო კანტორაში ფარა;
დაჩხირიში ოქვალი რე
ღურუ ბოშიშ მოქმედლა,
მა მუში იმენდო ქოპულე.

გეკომიქუ ბეღიშ კარა...

163. ღადიანიში მოძახილი

სი თექ სვასუქე, მა თაქ ხვალე,
თაშ მუშენი გამაწვალე,
მა მიფორქე, სი რკოგუქე,

ტყვიით ვიყო მოკლული და
ნაცრისფერი მედოს,
კუბოში ვესვენო —
ხელები მკერდზე მედოს,
საფლავი გათხრილი („გატეხილი“)
შქონდეს,

გარს მედგენ მესაფლავეები
(„მთხრელები“),
მაშინაც მაქეს თქვენი სიყვარული —
ეს რომ ასე მქირდეს.
ჩემი კუბო თქვენს წინ
საფლავში ჩადებულიყოს,
ერთი მუქა მიწა თქვენი ხელისა(გან),
კუბოზე დაცვენილიყოს,
ჰოი, მაშინ, საყვარელო,
თქვენი თავი მაჩვენა,
მიყვარხარ, შე კაცო, რა ვქნა,
უარესიც რომ მქირდეს.

სიუჰვარული

სიყვარული არის, ძმებო,
კაცის გულის დამკრელი,
ხან სინათლეს გჩვენებს,
ხან თვალს გიფარავს („მფარველი“).
სიყვარულმა რა იცის,
ერთად ვის აქვს აღწერილი,
დღეს — შენი, ხვალ — სხვისი,
როგორც კანტორის ფული;
ცეცხლში დასაწვავია
სულელი ბიჭის მოქმედება,
მე მისი იმედის (ანაბარად) დამტოვა
(„მყო“),

ღამიწვა ბეღისწერა...

ღადიანის მოძახილი

შენ იქ (ნაზად) ზიხარ, მე აქ მარტო,
ასე რად მაწვალე,
მე მიყვარხარ, შენ გძულეარ,

ეს მი მოგიწონუანც,
ჩქიმი გოჯოგათაშენი,
ლორონთ ვაგოჩხონუანც,
აღამიანქ სქანი გეშა,
მუშენ ოკო იტანჯას,
შებრალება იშენ ხვალუ —

დატანჯული მიღვა რღას.

164. ია ღო ვარდიში ცოროფა

იშენი ოკო ქოგიწუე,
მუ ეფერი ვარდასუნი,
ნუ ჭგირიე, მახიოლე,
ბაღჩას ვარდი ჩანდასუნი,
ათასნერო გოქუჩუჩელ,
მოხანტურელ, გოპირელი,

სწორედ ირკოს ახიოლე,
ათეჯგუარ ქოძირენი.
ია სკვამს, ვარდი ჭგირს
ართიანი უღორდეს,
ჟირიხოლს ათე ბაღჩას
ზინა ართო უღუღეს.
მარა ოკვალი ე სოფელსი
გინდ ორდა დო გინდა ვარდა,
ია დო ვარდიშ ცოროფას
ზოთონჯიშახ უღუ ვადა .
მუჰოთ ირი პეულინი —
ჩქით ვორდათ ჟირი დღასი,
უკული აკა ვეპუაფუთი,
თე ოკვალი ქიანასი...

165. ცოროფაში ლმერსი

მა თისი რე უქარუნქ,
მიშოთ მეწუხებუ გური,

დო მიშ გეშა მა ვორექ
თე ცხოვრებას დაჩაგრული.

ამას ვინ მოგიწონებს,
ჩემი შეძლებებისათვის
ღმერთი არ გაცხონებს,
აღამიანმა შენს გამო,
რატომ უნდა იტანჯოს,
შებრალება მაინც ეკუთვნის
(„ხვდება“) —

დატანჯული ვინც იყოს.

იისა და ვარდის სიყვარული

მაინც უნდა გითხრა,
რაც („ისეთი“) არ იყოს,
რა კარგია, გამიხარდება,
ბაღჩაში ვარდი ხარობდეს,
ათასნაირად აქუჩუჩებული,
მოხანტული, კვირტაშლილი
(აყვავებული),

სწორედ ყველას გაუხარდება,
ამისთანა რომ ნახო.
იას ლამაზს, ვარდს კარგს
ერთმანეთი უყვარდათ,
ორივეს ამ ბაღჩაში
ზინა ერთად ჰქონდათ.
მაგრამ დასაწვავ ამ სოფელში
გინდ ყოფილხარ („იყავ“), გინდ არა,
იისა და ვარდის სიყვარულს
ზამთრამდე აქვს ვადა.
როგორც ყოველი მცენარე —
ჩვენც ვიყოთ ორ (იოდე) დღეს,
შემდეგ (ვი) არც ერთი არ ვიქნებით,
ამ დასაწვავ ქვეყანაზე...

სატრფილო ლექსი

მე იმას ეუწერ,
ვისთვისაც მიშფოთავს („მიწუხს“)

გული

და ვის გამოც („მე“) ვარ
ამ ცხოვრებაში დაჩაგრული.

ირ მინუტის მანგარინე,
თოლს გოპუნს ჩილამური,

სო რეკ, სი ჩქემ ჩე ტორონჯი,
სი ჩქემ შურიმ ოსხუნური.

უცებ ტორონჯქ დემეშორუ,
ბრელ ყვარიემს ქაშუოლუ,
სუმი დლა დო სუმი სერს
ჩხუპი რდუ დო თოფიქ გოლუ,
მოკოდ თიში დახმარება,
მარა შარაქ ვამგორუ...
თი ტორონჯქ მედინუ დო
ვაახარენს არე-მარეს,
თე ქიანს დეეთხუ დო
ანწი ინოდ რგილ სამარეს,
ნოტე ვარდი ქოპუას,
ქუმწმორგუას თიში დუსი,
ქაშე ნამის მიეცატენდი,
კუნთხუნადი თისი შურსი...
კუბოშ ფიცარ ქოპუას,
თიშ მაგინქა გოთოლირი...
გახარებული იფიიდუ
ჩქიმი გური ალაქვილი.
ოხ, ღოროფა, ნიკი სრული,
მინდროს ჰამო, მინდროს — წარე,
მუნჯის ქარაგადაფუა,
ხანგაშ კიყინს დააწყნარენქ,
მინს აჯგირენქ, მინს ამონენქ —
სკანი წესი ათენა რე.

166. ცოროფაში

არა ჯვარს დაგიწერს,
თავისუფალო გილართას,
ჩქიმი თოლიში ვიშნაგორა
სი ოკათეკ ხვალე შხვას.
ეგებ ტყურათ გოცქვანდენი,
ირფელ შულებ ღოროფას,
ღოროფას თისხე ქეშულებ,

ყოველ წუთას მეტირება,
თვალეებზე მკიღია („მას უვლის“)
ცრემლი,
სადა ხარ შენ, ჩემო თეთრო მტრედო,
შენ ჩემო სულზე უკეთესო
(„რჩეულო“).

უეცრად მტრედი დამშორდა,
„ბევრ“ ყორნებს ჩაუვარდა,
სამი დლე და სამი ღამე
ომი იყო და თოფი გავარდა,
მინდოდა მისი დახმარება,
მაგრამ გზა ვერ ვიპოვე...
ის მტრედი დაიკარგა და
არ ახარებს არე-მარეს,
ამ ქვეყანას გამოეთხოვა და
აწ დევს ციე სამარეში,
ნეტავ ვარდი მქნა,
მის თავთან დამრგო,
ციდან ნამს მოვიტაცებდი,
ზას ვუყნოსავდი...
კუბოს ფიცარი მქნა,
მისი სიგრძე, გათლილი...
გახარებული იქნებოდა
ჩემი გული დამწვარი.
ოხ, სიყვარულო, ნიკი სრული,
ხან საამო, ხან — მწარე,
მუნჯს ალაპარაკებ,
სულელის ყვირილს დააწყნარებ,
ვის აკეთებ, ვის აგლახებ —
შენი წესი ესაა.

სიყვარულისა

ყველასაგან ჯვარი გწერია,
თავისუფლად იაროს,
ჩემი თვალის ნარჩევი
მხოლოდ შენ ურევიახარ სხვებში.
იქნებ ტყუილად გაქებდე,
ყველაფერი შეუძლია სიყვარულს,
სიყვარულს იმდენი შეუძლია,

ჯაჭვის სოფენს ჩხორა ფას.
ჩილაპური თიზმა უჩქვ,
მუქო ჰვემა ჰოროფას,
ოლონდ მა სი ჰორწანდ დო
მათ იფხონე ჩხორა დლას.
სქანდა ორაგადე მიღუ —
ართი, ეირი, სუმი სიტყვა,
ჰოვიწუენი, ჯიირი, მარა,
გეწყინასინ, სოლე იბდა...
განშე ულა მიმდომიდა —
ბინა მალევენუაფ(უ) ტყას,
ხე მითინქ ქემორთხულა,
ტყვიათ გოვსოფ შქადიხას...

167. სატროფო ლერსი

ახ, შური, ახ, გური,
მუქო უმინჯურო ბლური,
არძა ჯერღვი მაცანცალ,
შეწუხებულ მათუ გური,
ჰკუა დინაფილი მათუ,
დინაფილი მათუ ლური.
ვარა სი გამათელი დო
ვარა დიხას სი დოფველი...
საიმენდოთ მიმოჩქვქ,
მოლაღატეთ ვამიჩინა,

მილიონიშა ჰომისხუნუ
სქან თოლიში ინოჩინა...
გიცორდე დო ვაგიცორდე,
იშენი ჰეშერწირე დუცუ,
სქან ჰოროფა ჩქიმი გურცუ,
ალ დაჩხირო რხუ დო ჰუნცუ,
ვოხექენი — ალაძიხე,
გიღურქენი — გილაპუნც,
შორ-შორიშე გიიღუა,
შეგაწირენქ შურ დო დუც.

ჯაჭვის გლეჯს ცხრაფას.
ტრემლი იმდენი იცის,
როგორც წვიმა ავდრობაში,
ოლონდ მე შენ გწამდე და
მეც ვიმარხულებ ცხრა დღეს-
შენთვის სათქმელი მაქვს —
ერთი, ორი, სამი სიტყვა,
რომ გითხრა, კარგი, მაგრამ,
რომ გეწყინოს, საით წავიდე...
განზე წასვლა თუ მოვიდომე,
ბინა მექნება ტყეში,
თუ ვინმემ ხელი გახლო („მოგვიდა“)-
ტყვიით გავგლეჯ შუაში („შუა
ადგილას“).

სატრფილო ლემსი

ახ, სულო, ახ, გულო,
რა („როგორ“) უპატრონოდ მოვეკედი-
ყველა ძარღვი მიცახცახებს,
შეწუხებული მაქვს გული.
ჰკუა დაკარგული მაქვს,
დაკარგული მაქვს ძილი,
ან შენ გამაცოცხლე („გამამრთელე“) და-
ან მიწაში შენ დამმარხე („დამმალე“)-
საიმედოდ მიმაჩინხარ,
(მე) მოლაღატედ არ ჩამთვალო
(„მიცნო“),

მილიონს მირჩვენია
შენს თვალეში ჩახედვა...
გიყვარვარ თუ არ გიყვარვარ,
მაინც შემოგწირავ თავს,
შენი სიყვარული ჩემს გულში,
ცეცხლის ალად ანთია და წვავს,
როცა ვზიგარ — გვერდით მიზის,
როცა დავდივარ — თან დამყვება-
შორ-შორიდან გივლი,
შემოგწირავ სულსა და გულს-

ართ ღოროფას სინჩხე უჩქე,
 ზაფირას — ჩაფიქრება,
 მალას აშო გემიყოთი —
 ჩქიმ ღოროფილ თეჟი რენ-და,
 ტყვიას აკოუქერქუდას —
 მა მიღორც ღო შხვაში რენ-და.

ერთმა სიყვარულმა სიცხე იცის,
 მეორემ — ჩაფიქრება,
 მალე („აქეთ“) წამომიხტუნე —
 ჩემი შეყვარებული თუ იქაა,
 ტყვიას დაფლითოს —
 თუ მე მიყვარს და სხვისია.

169. ლეხი ვორემ

ავადა ვარ

ლეხი ვორექ, ვოჯანექ,
 მიღუ დაჩხირიში ალი,
 მაკოთხემა კოჩქ მიღართ —
 მიწის ღოროფაში ბრალი;
 ღოროფა რე პიღუნსენი,
 მუ გებძდღე თეში ვალი,
 ღოროფას უღალატასენი —
 თიში პიცე აღიშქარი.

ავადა ვარ, ვწეეარ,
 ცეცხლის ალი მიტრიალებს („მაქვს“),
 მკითხავთან კაცი წავიდა —
 მითხრეს სიყვარულის ბრალი (არისო);
 სიყვარულია, რომ მკლავს,
 რა ვალი მმართებს მისი,
 სიყვარულს რომ უღალატებს —
 აღისქარი¹ მის პირს.

170. ღლას ფიქრი ვამიღუღუ

არასღროს ფიქრი არა მამონდა

ღლას ფიქრი ვამიღუღუ,

არასღროს დარდი („ფიქრი“) არა
 მქონია,

მუქ რე დამიმორჩილენი,
 ასე მიღუ სქანი აზრი, —
 შუღვასრენი მოცილენი,
 ჯოჯოხეთი მოსისმარჯ.
 ვორწყექ შური ქოდინენი,
 ჩქიმი ცოდა უღუდას,
 სქან ღულ მიღვაქ მოძირენი.

(ახლა) რამ დამიმორჩილა,
 ახლა შენი დარდი („აზრი“) მაქვს,
 რაღაცას მაშფოთებს („მიშლის“),
 ჯოჯოხეთი მესიზმრება,
 ვხედავ, სული იკარგება,
 ჩემი ცოდვა ჰქონდეს,
 ვინაც შენი თავი მაჩვენა.

171. მარა იზენი ჰომიციორა

მამრამ მანინც მიუპარხარ

ართი ცხენი მა ქოპუნღუ,
 ჩე ფაფარი, ძუა ფალო,

ერთი ცხენი მე მყავდა,
 თეთარი ფაფარი, ძუა მთლად
 („ცარიელა“),

ღორონც ქუღუბადებუქე
 მშვენიერი, კქუა ფალო,

ღმერთს დაუბადებიხარ
 მშვენიერი, კქუა მთლად.

¹ აღისქარი — აღის, წითელი ქარი (ავადმყოფობა).

სი ართ ზიტყვა მიზოჩინი —
თუში გებძე — ქუხალო,
მა იშენი ქომიფორქე
ხენწიფეში სქუალო.

172. ბურიში ვარდი

სი რექ ჩქიმი გურიშ ვარდი,
სი რექ ჩქიმი თოლი გეირა,
გოფთირეო, ჩქიმი ძლაბი?
მა უსკანეთ მუ ფქიმიანა...
მის ყოროფა ვაუჩქუნი,
დლას ვაგორე მუში ბინა,
ლოთინ შარას ევბორჯა დო
გვალო იშო ვემემდინა.
იძიციოთი ძლაბსქუალენქ,
თქვა მუ გონაღუნა თინა,
მისით უირ გურ ელაღუნ,
მა თიშოთი ვეგთობირა...

173. სარი რე დო ჩიბოღას

სერი რე დო ჩეგოღას
ახაჲ თუთა ანათენს,
ჩქიმი თუთა ვათუთენს,
ჩქიმი ვარდი ვავარდენს,
სი ვარეჟი ჩქიმ ხოღოს,
ვართი ბჟარუნქ ბარათენს,
ათეჟგუა დლას ხოღო,
ლორონთ მუშენ მამარდენს...
თუში ვარა ქომიჩქუდას,
სო რეჟი დო მიწვა რექ,
ათე დლას მუშენ პიი,
ბედის მუშენ მინწარენქ...

174. ყოროფა

მუქო ყოფე ცხოვრებანი,
ნათი გურქე ვამაჩინუ,

შენ რომ ერთი სიტყვა მიბრძანე,
ისე მაძევს — ქვასავით,
ზე მაინც მიყვარხარ
ხელმწიფის შვილივით.

გულის ვარდი

შენა ხარ ჩემი გულის ვარდი,
შენა ხარ ჩემი თვალუყუყუნა,
გამცვალე, ჩემო გოგო?
მე უშენოდ რალა ვქნა...
ვინაც სიყვარული არ იცის,
ვერასდროს იპოვის თავის ბინას,
სადმე გზაზე არ დაიბნე და
მთლად („იქით“) არ დამეკარგო.
იცინეთ ქალიშვილებმა,
თქვენ რა გენაღვლებათ ის,
ვისაც ორი გული უძევს (მკერდში),
მე მისთვის არ ვამღერებ (საკრავზე).

ღამეა და ჩიბოღას

ღამეა და ჩეგოღას!
ახალი მთვარე ანათებს,
ჩემი მთვარე არ მთვარობს,
ჩემი ვარდი არ ვარდობს,
შენ არა ხარ ჩემს ახლოს,
არც მწერ ბარათებს,
ამისთანა დღესაც კი,
ღმერთი რად მამადლის...
ისე მაინც ვიცოდე:
სადა ხარ და ვისთანა ხარ,
ამ დღეში რად მამყოფე,
ბედს რად მიმწარებ...

სიუჰპარული

თუ როგორი ყოფილა ცხოვრება,
ნეტ ვერ მივხვდი („გული ვერ მივეც“),

¹ ჩეგოღა — მთის სახელწარმო („თეთრი მთა“).

უსინდისო ცოროფაქ
საქმე გვალო გამიქირუ,
ემე ცა დო თუღო დინა —
სოღეთინო ვამანტინუ,
გურსე ბრელი მიჭირს, მარა
ვამიღუ რაგადიში ძალი,
ჩხარჩხატელა ჩქიმ ქყვინტალი,
ვადოპილა, ვაგმანწვალა,
თოღიმ ჭინა ვამომისპა,
ვამმაშორა რზენ დო გვალა...
ანგელოზო სი მიმოჩქუქ,
სი რე პირჯვარს მიგაწერქ,
გლახა ვაშმორაგადასე
მითინ ღორონთიში ქყელქ.

175. სპან ცოროფამ ჩქიმ ბურიშე

სკან ცოროფაქ ჩქიმ გურიშე
მუთუნფერო ვალესოფუ,
მუქო დლაქუ ნუკორთენი,
თეშ უმოსო აკოპკოფუ,
მარა ეს სი ვაგაბრალენქ,
ჩქიმ გურ-ქუქაქ მიჰყოლოფუ.

176. შურო მუშა ბოფრჩქინდი

წურო მუშა გოფრჩქინდი
აჟე ჰყერი ქიანას,
ირო ნგარას ვორექი დო
დღას ვავორქ დიარას.
კიერი რე გური დო
ღლასი ვეგიჯამეუ.
უკუმეა, მუნაფაქ
დღას ვაგმათანუ.
სი მუთენი ვაიჩქუ,
ვაგარჩქიე ჩქიმი ხმა,
ვორწყექ, მუქო ჰკირი რე
ვორჩქინა დო ჩქიმი დლა.
ჩხანა მოკო ეძირენი,
ჰოკო სინთემ ძირათა,

უსინდისო სიყვარულმა
საქმე მთლად გამიქირა,
ზევით ცა და ქვევით მიწა —
ვერსაითყენ გავიქეცი,
გულში ბევრი მიჭირს, მაგრამ
არა მაქვს ლაპარაკის ძალა,
(ჩხარჩხატელა), ჩემო ქორფავ,
არ მომქლა; არ გამაწვალო,
თვალთა ხედვა არ მომისპო.
არ მომაშორო ბარსა და მთას...
ანგელოზად შენ მიმაჩნისარ,
შენ ხარ პირჯვრის დასაწერი,
ცული არ თქვას (ჩვენს საქმეში)
ვინმე ლეთისგან წყუელმა.

შენი სიყვარული ჩემი ბულიდან

შენი სიყვარული ჩემი გულიდან
ვერათრით ვერ ამოიგლიჯა,
რაც დღემ გაიარა,
მით უფრო შემბოჰა,
მაგრამ ამას შენ არ გაბრალებ,
ჩემმა გულმა (და) კქუამ მიწყალობა.

სულ რად გავჩნდი

სულ რად გავჩნდი
ამ წყუელ ქვეყანაზე,
სულ ტირილში ვარ,
არასდროს არა ვარ ქორწილში.
დაკეტილია გული და
არასდროს გაიხსნება,
სიბნელე, ღრუბელი
ვერასდროს გავეათენე.
შენ არათფერი არ იცი,
არ გესმის ჩემი ხმა,
ვხედავ, რომ დამწვარია
გაჩენა და ჩემი დღე.
მზე მინდა ენახო,
მინდა სინათლის ნახვა,

მარა მუნერ ჟოფერე,
ქოროფა დო დინათა.
მა მუ მილუ ობირე,
ზეუანს სი ვაგორწყევი,
მუქანს თოლ ეფშა რე
ჩიამურით, ორწყეთი.
მარა შხვა მუ ვეიშინა,
დარდის ბირა ანქარენს,
კიკეს იშენი მუშეკანსი
გურს — სვიირს დო ნანგარენს.
თუთა სქანი სახე რე,
სქანიშორო იხიციანს,
მარა ტყურათ ანათენს,
ცასი ტყურათ ასკეამანს...
თუთაშორო შორსი რექ,
მაქუაი თოეფით,
ხოფოს ქომოძირუნი
ქახანს ხვაე, დროებით.
ათეჯგუა რინაშა
ღუდ დიპილე — მისხუნუ...
ჩხანა მოკო ვძირენი,
მოკო სინთეშ ძირაფა,
მუქო ძნეი ჟოფერე
ქოროფათი დინათა.

177. წვალეზული ცხომრემბას

წვალეზული ცხოვრებას

კოჩიშოთი ღურა უჯგუ,
აიშახ ღუდი ვაბჯოგულუ,
აწი რინა ვამოხუჯუ.
ქოროფასი მერიეზუნ,
დინას ფერი მუთუნე ვარე,

ქოროფა რე შანქარ, ჰამო,
ქოროფა რე შხამი მწარე.
თიში მიშალაფას უჯგუ,
ტერეფს ტყვეთი მეღუნდენი,
თიში ეკოღუნას უჯგუ,

მაგრამ როგორი ყოფილა,
სიყვარული დო დალუჰვა („დაქარგვა“).
მე რა მაქვს სამღერი,
როცა შენ ვერა გხედავ,
როცა თვალი სავსეა
ცრემლით, ხედავთ.
მაგრამ სხვა რა ვქნა,
დარდს სიმღერა აქარებებს,
კოტას მაინც დაუამებს („მოუშეებს“)
გულს — მოკლულს დო ნატირალს.
მთვარე შენი სახეა დო
შენსავით იციანს,
მაგრამ ტყუილად ანათებს,
ცას ტყუილად ამშვენებს...
მთვარესავით შორსა ხარ,
მწველო თვალებით,
ახლოს მაჩვენა
მხოლოდ კოტახანს, დროებით.
ასეთ ყოფნას
მირჩენია თავი მოვიკლა...
შუე მინდა ვნახო,
მინდა სინათლის ნახვა,
რა ძნელი ყოფილა
სიყვარულის გამო დაქარგვა.

გატანჯულ ცხომრემბას

გატანჯულ („გაწვალეზულ“)

ცხოვრებას

კაცისათვის სიკვდილი სჯობს,
აქამდე თავი არ მძულდა,
ახლა ყოფნა არ მომწონს.
სიყვარულს რომ მოერევა,
ქვეყანაზე („მიწაზე“) ისეთი არაფერი
არაა,

სიყვარულია შაქარი, საამური,
სიყვარულია შხამი მწარე.
მასში ჩავარდნას ჯობია,
მტრებს ტყვედ მიჰყავდე,
მის უკან მიღვენას ჯობია,

ფურე ტყვიას მეურდენი.
ქოროფას ვახვარუ
ვართი ძალა, ვართი ქკუა,
შუმ დუდიშოთ გილოურს
შური წაუღირიშ სქუა.

178. ეფერ მუქ ანგაძირუ

ეფერ მუქ ანგაძირუ,
ჩქიმდა ქისსუნეო თინა?
რახანს გორჯოგაფუქინი,
ანწი მა დუს ვაგოძირა.
გიცორსი-და გიცორდასი,
ლორონთქ გიცოცხლასი თინა,
გვალა ვაგიჯოგუათი
ანალიშა გუნათირა...

179. ვლურუქ, ვლურუქ, ვაფსკიდუქ

ვლურუქ, ვლურუქ, ვაფსკიდუქ,
თიზმა გინგარუაფუქ,
სკანი თოლიშ სინთეს ვორწყუქ,
ლანდის ქუგვალუაფუქ,
სი მიძირუქ, მუ მიღირუქ, —
ფასი ვამარაგადე,
შაშიშ გაბორებულ ვორექ,
ტყას მეეოხანგანდე...

180. ამდლა

ამდლა გვალო,
შხვანერ დლა რე გვალო,
ქვენს დო, თუნს დო,
ქარ ირქენუ ძალო.
ჰეი, ვარა!
დუს დიპილუნდი, მარა
ხვათახვალე
ვალმატენქ გვალო.

მხურვალე ტყვიას (მკერდით) უღგე-
სიყვარულს არ შველის
არც ძალა, არც ქკუა,
თავისთვის დადის
სულწაწყმედილის შვილი.

ინათი რა მოგჩვენა

ისეთი რა მოგჩვენა,
ჩემს თავს ის არჩიე?
რადგან მოგძულეზივარ,
აწ მე თავს არ გაჩვენებ.
თუ გიყვარს, გიყვარდეს,
ღმერთმა გიცოცხლოს ის,
მთლად არ მოიძულოთ
ახალზე გაცვლილი...

მკვდები, მკვდები, არ მოვრჩები

კვდები, კვდები, არ მოვრჩები,
იმდენი გიტირებივარ,
შენი თვალის შუქს ვხედავ,
(შენს) ლანდს შემოვევლები.
შენ მინახავხარ, რა მიღირხარ,
ფასს ვერ ვიტყვი,
შიშისაგან გაოგნებული ვარ,
ტყეში მივბორიალებდე...

დ ე ს

დღეს სულ
სხვანაირი დღეა, სულ,
წვიმს და, თოვს და
ქარი ჰქრის ძლიერ.
ჰეი, ვარა!
თავს მოვიკლავდი, მაგრამ
მარტოდმარტო
ვერ დაგტოვებ მთლად.

თოლი სჳანი მანკე დო მანკი,
წყურემი რე: ჳინჯა ვენუვანკი,
კოროფასუ ვაკო ეზმა განჩი,

ა, კილა დო გური ვიშო განჯი.

182. ძღაგი დო ბოჳიჳი ლეჳსი

გურ ჳვირ მაფუ. სჳანი კირი,
გინჳუდასი, სჳანი გეშა,
დინგოჯინეჳ — მესუსტებუ
თოლი ჩილამურიშ ეფშა,
ათეცალი ცხოვრებაჳი
ჳომიკიდუ მუში ხეშა.
ქოროფაჳე წამაქონ დო
მიტინჳე ვაგომდლანა, ბეჩა.
ქოროფა ირფელს ქორღოლანს,
შეიწუხენს შურ დო გურსი,
ჯოჯოხეთის მეგისაჯენს,
გოგიჯოგუანსი დუსი,
ხორციელო გატანჯენს,
დუდიშ დაცვა მუთას გურსი,
უჯგუ წყნარო ჳოხედე დო
გურ ვაუჩე ეშმაკურსი.
ართინერო იმენდ მოსჳიდუ,
ბრელს ლოლამუ ჩჳიმიცალი,
ქოროფაში მოხვამლაფა
მოვლენა რე უეცარი,
ქოროფა რე მანგარ ჳუა,

მუთჳნი ვეჳი ათეცალი,
ჳოთი მჳლექიანენს,
ზისხირ ვარე ართი ცვარი.
მარა სონდარო შურ მიდგუნი,
ზოლო მანუგეშენს თინა,
ნამჳეჳ დანხირ მომინტუ დო
ნამჳეჳ შემიწუხუ რინა...

შენი თვალი ბასრია და ჳასრი,
უფსეკროა, ძირამდე ვერ ჩავწვდი,
სიყვარულს არ უნდა ამდენი
გადაკრული თჳმა,
აჳა, გასაღები და გული გააღე!

გოგოსა და ბიჳის ლეჳსი

გული დამწვარი მაჳეს, შენი ჳირიმე,
იცოდე, შენს გამო,
შეგხედავ — მისუსტდება
თვალი ცრემლით საცხე.
ამისთანა ცხოვრებამ
მიგდო („თავის“) ხელთ.
სიყვარულმა წამახდინა და
არავინ მისაყვედურო, ბეჩა.
სიყვარული ყველაფერს გიზამს,
შეგაწუხებს სულსა და გულს,
ჯოჯოხეთს მოგისჯის,
შეგაძულებს თავს,
ზორციელად გაგტანჯავს,
თავის დაცვა არ გავა,
ჯობს წყნარად იჯდე და
არ იფიქრო ეშმაკურ (რამეზე).
ერთგვარად იმედი მრჩება,
ბევრს დამართნია ჩემსავით,
სიყვარულის შეხვედრა
მოვლენაა უეცარი,
სიყვარულია შიმიე („მაგარი“)

სატკივარი,
არაფერი იჳნება ამსავით,
კიდეც მჳლექიანებს,
სისხლი არაა ერთი ცვარი.
მაგარამ სანამ სული მიდგას,
(„ისეჳ“) მანუგეშებს ის,
ვინაც ცეცხლი მომიკიდა და
ვინაც შემიწუხა ყოფნა...

¹ თვალი, რომელიც ყველაფერს მიწვდება (მიანჳუუ — მიწვდება).

ეოროფა რე, გიჩქუდანი,
 ახალგაზრდაშ მაჰუალი,
 ეოროფანე ვეიშვაგორე
 ვართ მართალი, ვართ მტყუანი,
 ირ ქიანა დომილებუ,
 ვადომტებუ ცა დო ბარი,
 მარა მითინ ვამიძირუ
 თე ეოროფაშ მაქვევალი.
 შხვაშენ ვაბრაგადანქი დო
 ბძირი გლახა მა სიზნარი:
 ვითომ ტყასი მიიფშითი
 მა დო ჩქიმი მაჰუალი,
 სოდეთ ხოლოს მარჩქილედესი
 მაზას გერეფიში ზარი.
 სო ვიდიტკონ ვამიჩქუდეს,
 ვაბძირითი გზა დო კვალი
 ეთიჯგუა უჩა სერსი
 ვეგილენდუ მაზაკვალი.
 უშარე შარას გებჩირთითი,
 ჩქიმი ცოდა, ჩქიმი ბრალი,
 გითბეჯინინ, ვეპალდუ
 ეთი ჩქიმი მაჰუალი.
 ათე აზბეს ქეეოკურცხ დო
 ჩქიჩქუცალო ქიბეგარი,
 გურიშ ჭუათ ქიდებლახი
 ეთი თუთაშ გათებას.
 ექიმეფი მოჰუნან დო
 რაგადანა ანთებას.
 ინეფ შურო ვაფიქრენა
 ჩქიმი ტანჯვა-წამებას,
 გურსი დაჩხირი მონტუ დო
 დობჰუ თიში ანთებაქი...

სიყვარულია, იცოდეთ,
 ახალგაზრდის დამწველი,
 სიყვარულში ვერ გააჩვენ
 ვერც მართალს, ვერც მტყუანს,
 ყოველი ქვეყანა დამივლია,
 არ დამიტოვებია ცა და ბარი,
 მაგრამ არავინ მინახავს
 ამ სიყვარულის მაქებარი.
 სხვაზე არ ვიტყვი და
 ცუდი სიზმარი ვნახე მე:
 ვითომ ტყეში მივდიოდით
 მე და ჩემი დამწველი,
 სადღაც ახლოს გვესმოდა
 ტყეში მგლების ზარი.
 სად წავსულიყავით, არ ვიცოდით,
 ვერ ვნახეთ გზა და კვალი
 იმისთანა შავ ღამეში
 არ გაივლიდა მზაკვარი(ც).
 უგზო გზას ავცდით,
 ჩემი ცოდვა, ჩემი ბრალი,
 რომ გაეიხედე, არსად იყო
 ის ჩემი დამწველი.
 ამ ამბავში გამეღვიძა და
 ჩვილივით ავტირდი,
 გულის ტკივილით ავად გავხდი
 იმ თვის დამწვეს,
 ექიმები მოჰყავთ და
 ამბობენ ანთებაო.
 ისინი სულ არ ფიქრობენ
 ჩემს ტანჯვა-წამებაზე,
 გულში ცეცხლი მიკილია და
 დამწვა მისმა ანთებამ...

184. ახავანი, ჩქიმი ცოდვა

ახავანი, ჩქიმი ცოდა,
 ქობილუნსუ ირო დარდი,
 სიზმარსუ იწომირე

ვაგლახ, ჩემი ცოდვა

ვაგლახ, ჩემი ბრალი („ცოდვა“),
 ყოველთვის დარდი მკლავს,
 სიზმარში წინ მიდგას

სკანი მშვენიერი ლანდი,
ღრი კოპი გავაჯოგი,
მიტას უღუ ჩქიმი ხათრი,
გლახა მითინს ვაგაშინუ,
ირო მიქიმიხუ მარდი.
ფერი ღლა ვაგშურსუ,
ჩქიმი ცუდი ვაქუქანი,
ჩქიმი ღუღქუ, უბედურქუ,
მიტა ძირუ ხათრიანი.
ჩქიმი ვარდი, მა სი რთხულენქ
ქოვძირათუ ართიანი,
გვპარუნქი ღო გიჩინანქუ
აზალი ეური ვარდი,
თიზმა ხანი გირჩქილი ღო
მუთა ვძირი სქანი კილი,
ღო ანწ გურსუ მუთ გღუნე,
ქომიწი(ღი), სქანი ჳირი.
ქოროფა მისით არჩქილენი,
ვღოლამუღას თიში ჳირი,

თე- ტყურასი ვთქუანქი-ღა,
იზი კოჩქუ მირჩქილითი.
ცქუშალა თიში მუთ გავებღა,
ბეას არკენს სინათლეს,
ბეღი თიში მის გეპარუნ,
ნეტე თიში ანაწერს.
შორ-შორიშე ურთუანს,
ბუში ვარღიშ ქუჩუჩენს,
თიშ ბეღი მისით გეპარუნე,
მეს უძირუნს თიში ნერს...
ქორძირინი, გურქ მესუსტუ,
იკივრთი ღო ქიღუანთხი,
ხე ქომოფთხი ღო გეპოფი,
მიწი: — შური, მუშენ ღანთხი...

185. ქოროფა

ძვირფასი რექ საიმენღო,
ირ მინუტიში გოსაშინე,
პირადღო ოკო ქოგიწუე.

შენი მშვენიერი ლანდი,
ყველას შევქულდი,
არავის აქეს ჩემი ხათრი,
ღუდი არავის გაახნენღება (ჩემგან),
ყოველთვის მადლი მიქნია.
ისეთი ღღე არ გავა.
რომ ჩემი ცუდი არა თქვან,
ჩემმა თავმა უბედურმა,
ვერავინ ნახა ხათრიანი.
ჩემო ვარღო, მე შენა გთხოვ
ვნახოთ ერთმანეთი,
ვწერ ღა გითვლი
ახლად ამოსული ვარდი,
ამღენი ხანი გიყურე ღა
ვერა-რა ვნახე შენი ნაქლი,
ღა აწ გულში რაცა გაქვს,
მიტხარი, შენი ჳირი (მე).
სიყვარული ვისაც ესმის,
შემეყაროს („ღამმართოდეს“) მისი
ჳირი,

ამას ტყუილს თუ ეამბობ.
ყველამ („კაცმა“) მისმინეთ.
მისი ქება ვით გავებღო,
მზეს აკლებს სინათლეს.
მისი ბეღი ვისაც აწერია.
ნეტავ მის წერას.
შორ-შორიღან ატრიალებს,
თავის ვარღის ქოჩრებს,
მისი ბეღი ვისაც აწერია.
რას ნახავს მისწარს...
რომ გნახე. გული წამივიღა.
წავიქეცი ღა ღავეცი.
ხელი მომკიღე ღა ამწიე.
მიტხარი: — სუღო, რად ღავეცი...

სიყვარული

ძვირფასი ხარ, საიმენღო,
ყოველ წუთს მოსაგონარე,
პირადღა უნღა გითხრა,

ვარა შხვაშა ვამანდინე,
უწამალეთ ვადოპილა,
ვარა ცოდა ვაგალინე,
სიზმარო სი გორწყექ,
ცხადო გოგილუა დუს,
ვოხექინ, ჟოროფა ბკუნს დო
გილურქინ — გალაპუნს.

186. სქანი ჰირი, ჩიმი ვარდი

სქანი ჰირი, ჩიმი ვარდი,
მუჟამს დიკუა პირუას,
გლახა ჰაერქ ვამორხვადას —
ცუნჯქე ვადგობელირუას.
ტერეფ ბრელი ოცადენა
სქანი მუკოწილუას,
მარა ნტერიშ ჰინიშენი
ღორონთ გუგორზინუას!
წლაბი, ვაგაშქურიინას,
მა სი დაგალორენქუნი,
ჟირი წილი გური მილუ,
მუთი გალე ვორექუნი.
მუსუთ პირე გიწოლენქენ,
ჩიმი გურს ორე თინა,
მა ღორება ქიფიფქრა-და,
მოლასედას ჩიმი რინა.

187. ჟოროფაში ლერსი

ჟოროფასი თქუნდესი
მა თე ღროშა ვადომჰყაფუ.
ფიქრი პილუნს მა ცოდას,
სერ დო დღაში ართი მათუ.
მუს გიფულუ მიზეზისი —
ჩიმი გური კვილი გაფუ,
ომ მილიონ მუშო მოკო,
ოხერიე, მა მუ მათუ.
რადგანს პილუნს სქანი დარდი,
ქორშულა დო ქოგოკოდა,
სი გობარუ ჩიმი შური,

თორემ სხეას ვერ ვენდობი,
უწამლოდ არ მომკლა,
თორემ ცოდვას ვერ ზიდავ,
სიზმრად შენ გხედავ,
ცხადად შემოგწირავ თავსა,
ვზივარ — სიყვარული მწვევს და
რომ დაეღივარ, თან დამყვება.

შენი ჰირიშე, ჩემო ვარდო

შენი ჰირიშე, ჩემო ვარდო,
როდის დაიწყებ გაფურჩქენას,
ცული ჰაერი არ მოგხედეს —
ცვარმა (ნამმა) არ დაგაქენოს.
მტრები ბევრი ცდილობენ
შენს მოწყვეტას,
მაგრამ მტრების ჰინაზე
ღმერთი გაგაწლებინებს!
გოგოვ. არ შეგეშინდეს,
რომ მე შენ მოგატყუებ,
ორი წილი გული მაქვს.
რაც გარედან ეჩანეაო (იმაზე მეტად).
რასაც პირში გეუბნები,
ჩემს გულშიც ის არის,
მე თუ მოტყუება ვიფიქრო,
ჩემი ყოფა მოშლილიყოს.

სატრფილო ლეპსი

სიყვარულს რომ იტყოდნენ.
მე ამ დღემდე არ ვიცოდი („დამიწყია“),
ფიქრი მკლავს მე საცოდავს,
ღამე და დღე ერთი მაქვს.
რას დაგიმალავ მიზეზს —
ჩემი გული დამწვარი გაქვს,
ასი მილიონი რად მინდა,
ოხრად (დარჩეს), მე რას მარგებს,
რადგან შენი დარდი მკლავს,
გახსოვდე და გინდოდე,
შენ გაბარია ჩემი სული,

ქობულა და ვემოლოთა...
ვიცოვსი-და ქორსუნდას
თი სქან გურიშ ოსხუნული,

სქან კეთილი, შენაძინა
ლორონთქ გიცოცხლას თინა.
მიმოლოთინ ქუორწყექ,
აწ ვეფიქრა მუკორთინა,
ახალ ვარა ვემოლოთა
ჯვეშ მოჯგირემ გუნათირა.

188. ღმროვანი

თე ტორონს, გიჩქუდანი,
უღროვეთი ვაფურინე,
უგა-მაგათ ვეგილართე,
უჩაშიშა აშქურინე —
მეუ ოთახის ჯანუდას,
მალა-მალას აკურცხინე,
ფიფქრე, თაში წვალებულე,
მუეამიშახ მა მივთვინე.
გურქი დიქუ, შური ვარე,
თოლეფქ დიქუე ასე გარა,
ლორონთ ვარე ქიანას —
მა ეს აშქარათი ბღვარა.
ქომიძირე, გიჩქუდასი,
ვადა გილუ ართი მარა,
სქან ძირაფა მოკო, მარა
სოვრე მივაკეთა შარა;
ქომიძირე, გიჩქუდას,
მოგელუქ საჩქაროთი,
ართ მუთუნი გეკოფი დო
მოლუჯუმე საბაროთი.
გიკურცხინე, ონქლორე რე,
ლუს ნუ გიჩქვა სარალოთი.
ენა ცოდა, ინა მარდი,
ბთქუე, ღორონს აძიკინე,
სი თეურე, მა თაურე —
თენა რენო მა მიბთვინე?

გახსოვდე და არ დამკარგო...
გიყვარს-და გყავდეა
ის შენი სულის სანაცვალო (ვინც
გირჩევნია),

შენი კეთილი შეძენილი,
ღმერთმა გიცოცხლოს ის.
რომ დამკარგე — ვხედავ,
აწ არ იფიქრო დობრუნება,
ახალი მაინც არ დაკარგო
ძველი მოყვრის სანაცვალო.

სატრფიალო

ეს მტრელი, იცოდეთ,
უღროთ ვერ გაფრინდება,
აქეთ-იქით ვერ ივლის,
უფროსის შეეშინდება.
თავის ოთახში რომ იწვეს,
მალ-მალე გაელევიძება,
ვფიქრობ, ასეთ წვალებას,
როდემდე მოვითმენ?
გული დაიწვა, სული არ არის,
თვალეებმა ტირილი დაიწყეს ახლა,
ღმერთი არ არის ქვეყანაზე —
მე აჰას აშქარად ვყვირი.
მინახულე, იცოდე,
ვადა ერთი კვირა გაქვს,
შენი ნახვა მინდა, მაგრამ
საიდან მივაკეთო გზა;
მინახულე, იცოდე,
მოგელი საჩქაროდ,
ერთი რამე აიღე და
წამომიღე გზად.
გაიღვიძე, სირცხვილია,
თავს ნუ გაიხდი საცოდავად.
ეს ცოდვა, ის მადლი,
რომ ვთქვა, ღმერთს გაეცინება,
შენ იქით, მე აქეთ —
მე ეს უნდა მოვითმინო?

ვარდისგ დო ჭუჭელესგ
წორო ნოღვედესუ ბინა,
ვარდის ჯუნა ქოხვადუ-და,
ჭუჭელესგ — მიკოჩინა...
ჟირიხლო მაფალუ რე
განგებაში განარჩქინა,
მუშ მაგორა მის ჟუნსუნი,
ბედნიერი ორე თინა.

ვარდა და ჭინჭარს
ერთად ჰქონიათ ბინა,
ვარდის თუ კონა ხვდება,
ჭინჭარს — შეხედა (მაინც ეკუთვნის),
ორივე მცენარეა
განგების(გან) გაჩენილი,
თავის მიერ მოძებნილი ვისაცა ჰყავს,
ბედნიერია ის.

190. საცოროფო

სატრფილო

ოიკალ ბედიშ ქოპუას,
ნარტი ემაღდასუნი,
ლოღეთ სი იღუაფუქენ.
მათ თექ ქიმმართედასუნი!..
მარა მუთუნით ვემაღუ,
ოსოქეთე იმნარტე...
ფერ წერილო გინმოშქვას,
მა სი წამიკითხანდე.
მოჯგერე ფერ ქოპუანი,
დუცუ ვადამიხარდე.
მეტის თინა მახიოღე,
სითი მუმაკითხანდე.
კაჰა თხირო გინმოშქვას,
კართეს ქაწომირღვანდე,
სქან კუჩხმოდვალ ქოპუას,
კუჩხშა ქემომიდვანდე,
ომარული ქოპუას,
ღვანწკმა ქიმკომისვანდე,
სქან ყურთბალიშ ქოპუას,
დუღშა ქიმომიდვანდე!..

(ნეტავ) ისეთი ბედისა მქნა,
ნატვრა ამიხდებოდეს,
შენ სადაც იქნები,
მეც იქ მომესვლებოდეს!..
მაგრამ ვერაფრით ამიხდება,
დღენიადე ვნატრობდე...
ისეთ წერილად მაქცია,
ბე შენ წამიკითხავდე.
მოკეთე ისეთი გვქნა,
თავს არ დამიშურებდე,
უფრო ის გამიხარდება,
შენც რომ მომაკითხავდე.
დაკროლილ თხილად მაქცია,
კალთაში ჩამიყრიდე,
შენი ფეხსაცმელი მქნა,
რომ ფეხზე ჩამიცვამდე,
ფერ-უმარული მქნა,
ღაწვზე რომ წამისვამდე,
შენი ყურთბალიში ვიყო,
თავქვეშ ამომიდვებდე!..

191. მი რე საცოდალი?

მინაა საცოდავი?

უცხო ქიანას მიკოლაფირც
ჩაგრენდასუ სამართალი,
შურმაღაფუ ღურუღდასუ,
ინა ვა რე საცოდალი.

უცხო ქვეყნად გადახვეწილს
რომ ჩაგრავდეს სამართალი,
სულთმობრძავი რომ კვდებოდეს,
ის არაა საცოდავი.

კონ დანსვრია იქუეუდას.
 ცხბროჯნდას დოფა-ალი,
 მალურუე ინგარდასგნ,
 ინა ვა რე საცოდალი.
 კოცე, უინიში ლეხისე,
 ოქირჯდას ხატეში ბრალი,
 კისერც მუქუეკარჩისგნდას,
 ინა ვა რე საცოდალი.
 კოჩქ ქინანთხას მართუეს,
 ორუედას წყარიში ძალი,
 პოპორი ოშქვიდუნდას,
 ინა ვა რე საცოდალი.
 ადამიანე ურორფაში
 ულუდასე გურკუ ქვალი,
 გახანგებულ გილემას,
 ათენა რე საცოდალი.

192. სახე სჰჰამი

სახე სქეამი, ჰუენტურუა,
 გიშერიშა გიგე თუმა,
 ვარდიშ ნერო გოპირელც.
 სირინოზიშ გილე ხემა.
 მარჩხა-წყარც კალმახაში
 გილე სიმარჯვე, მიკორთინა,
 მესიშ ვარდი პეულერცე
 უჯგუ სქანი ინოჯინა.

193. აბრაგო ულირი ბოშიშა
მინაჰარა

ტყარი ჩიტი, მუშენი რე
 ხუჯერთელო გილუტკუენი?
 ცუჩა თიწკმა მოფურინჯ,
 მა სოთინ მილუტკუენი,
 ანწი იმენდი ვა მილე.
 ზა სოთინ ქორძირენქენი,
 მარა იშენ მოცოდქე,
 გორწუქე მუქო დინგქენი...
 ნოტე ვინმორთინუას

კაცი რომ ცეცხლით იწვოდეს,
 (და) ხრუკავდეს ღველფი-ალი,
 მომაკვდავი რომ ტიროდეს,
 ის არაა საცოდავი.
 კაცს, ზეციერთ ავადმყოფს,
 სქირდეს (რისხვა) ხატის ბრალი,
 კისერს კრუნჩხვა უგრეხდეს,
 ის არაა საცოდავი.
 კაცი ჩავარდეს მორევში,
 ერეოდეს წყლისა ძალი,
 ზვირთთა ცემა (რომ) ახრჩობდეს,
 ის არაა საცოდავი.
 ადამიანს სიყვარულს
 რომ ჰქონდეს გულში მქვალი,
 გაგეებული დადიოდეს,
 (აი) ესაა საცოდავი.

ლამაზი სახე

სახე ლამაზი (და) ქორფა,
 გიშერს გიგავს თმა,
 ვარდივით გაფურჩქენილს,
 სირინოზის გაქვს ხმა,
 თხელ წყალში კალმახისა
 გაქვს სიმარდე (და) მიმოხვრა,
 მაისის გაფურჩქენილ ვარდს
 სჯობია შენი შეხედვა.

წერილი ჟაგალად გასული
ბიჰისადმი

გარეულო ჩიტო, რატომაა,
 მხარაქცეული რომ დადიხარ?
 სახლში მაშინ მოფრინდები,
 მე როდესაც სადმე წავალ,
 აწი იმედი არა მაქვს,
 მე სადმე თუ დაგინახავ,
 მაგრამ მაინც მცეცადები,
 ვხედავ, როგორ ილუპები...
 ნეტავ გადამაქცია

წითა ბლუხათ, ვარა ღართო,
ვარა ქეიშორ ბაშლაყუო,
სირმა მუეოქუნდას ფართო!
ათე ლერსიშ მაქარალი
ორე ართი ოსურსქუა,
მოჯგურული კავშირით
ულუ თქვანი გურიშ კუა,
მუ ფთქუა დო მუ გიწუა...
ვაკირებას გვშელენი,
ვინატრქ დო ირო ფთქუა!

წითელ ხალ:ათდ ან ჩოხად,
ან ქეიშისფერ ყაბალახად,
ფართო სირმით გაწყობილად!
ამ ლექსის დამწერი
არის ერთი ქალიშვილი,
მოყვარული კავშირით
თქვენზე გულშემატიკვარი!,
(მეტი) რა ეთქვა, ან რა გითხრა?
გასაკირიდან გამოსვლას
ვინატრი და მულამ ვიტყვი!

194. აბა ამბეს მოგოშინა

ერთ ამბავს მოგახსენებ

აჟა ამბეს მოგოშინა
ათაქიან მორჩქილეს,
მუსით ვთქუანქ, მართალსი დო
ვართ მუთუნს მოძინელს,
ცირა დო ბოშიშ ჟოროფას
თქვათ გეგენდით მოჩინელს,
მინშახ დაცქვეს ართიანს დო
მინშახ ბრელი ოწყინეს?...

ერთ ამბავს მოგახსენებ
აქაურ მამენელს,
რასაც ვიტყვი, მართალს (ვიტყვი) და
(„არც“) არაფერს მომატებულს,
ქალ-ვაჟის სიყვარულს
თქვენც გაიგებდით შემონათვალს,
ზოგჯერ ერთმანეთს აქვს და
ზოგჯერ ბევრი აწყენინეს...

195. ძღაბი დო გოშირი ლერსი

გომოსა და ბივის ლექსი

ბოში: გვალო მესიშ ვარდიჯგურა,
სახე გილუ მაბირე,
თე ლერსეფი დოგიქარი
სქან ანდრუშქა მაბირექ.
ჩქიმ გურიში იმენდი რე
სქანი ფართო თოლი გვირა,
თქვა ნორჩქენა მშვენიერი,
იადონოშ ტოლი ბირა.
ტანო ჩეჯა ოსვისენა,
პოჯო მესიშ ვარდიჯგურა,
კისერს ვარდი გიგობუნი,
ქობუასი მა თიჯგურა,

ვაჟი: მთლად მაისის ვარდივითა,
სახე რომ გაქვს (მოლალანე),
ეს ლექსები დაგიწერე
შენმა ანდრუშა მომღერალმა.
ჩემი გულის იმედია
შენი ფართო თვალი ყუყუნა,
თქვენ გცოდნიათ მშვენიერი
იადონის მსგავსი მღერა.
ტანად ალვის ხე (ხარ) მწყაზარი,
პირად მაისის ვარდის დარი,
ყელზე ვარდი რომ კვილია.
ქენა მე ისეთი,

1 სიტყვა-სიტყვით: აქვს თქვენი გულისტკივილი.

2 ეს არის მთქმელის მიმართვა მსმენელებმისადმი (ერთგვარი შესავალი), რ. მელსად მოს-
ლვის ქალ-ვაჟის გაზახება.

ლორონს მითინ ვაღუბადებ(უ)
ართი თქვანი ტოლი ცირა,
შურო ლორონთ ვანორჩქვენო,

ირო ღვეჩემი ვარი,
ღვეკერი, დობლურენი,
მიღმაყუნუ სქანი ჯარი.
მუთ მიღუნი, გვეკარი,
სი მიხვარი დო გაფარი.
ოლონს სქანი ქოპოფირი,
ჩქიმი გური გაახარი.
ჩქიმი გურიშ გაკირება
ტიქე-ტიქეთ დოგვიკარი,
უსქანეთ ნუ დოპილუ,
გომინჯ სამოთხეში კარი,
სი მუქამს ქორძირუნქ,
ჩქიმი გური თელი რე,
თიმწკმა არძო მოჯგირე რე,
მით ნამღვილი ტერი რე,
ვიცხოვრათ წორო-წორო,
რადგანს ჯიბე ფსქელი რე,
ღურაშ კარს გიღუორექ,
ბატა, სქანი ჟოროფაშე,
მარა სქანდა ვაჩმარცხინე,
ხაშილ ვორექ ქოროფაშე.
თიზმა გიძიციხუდას,
მა სი მუზმა მონგარე.
ამარ-ამარ დობლურუქუ,
თე ქოროფა მონკა რე;
ქრისტიანე ვაღოფექ
ბარათიში ჰარუას.
სქანი ღუდი ჩქიმი რდას
ლორონთქ ქუმოჰარუას.
გუმეშინე ხოლო თინა
შორშე ქუმონგარუანს...
სქანი ფართო, თოლი გვირა
შორშე ქუმოჰარუას...
სქანცალო მა ვამოშქურუ,
ხელმწიფე დო მათაშა,
ლორონთ, მუშე ვაგაქვილი

ღმერთს არავინ დაუბადებია
(ერთი) თქვენნაირი ცირა,
ულმერთო ყოფილხარ (ღმერთი სულ
არ გცოდნია),

სულ უარი დაიჩემე,
დაიჭერე, რომ მოვკვდე,
შენი ჯავრი წამყვება.
რაცა მაქვს ასწერე,
შენ მოინმარე და ფულად აქციე.
ოლონდ შენი გამხადე,
ჩემი გული გაახარე.
ჩემი გულის გაკირებება
ცოტ-ცოტა დაგიწერე,
უშენოდ ნუ მომკლავ,
გამიღე სამოთხისა კარი,
როცა შენ გნახავ,
ჩემი გული მთელია,
მაშინ ყველა მოკეთეა,
(ისიც) ვინც (ნამღვილი) მტერია,
ვიცხოვროთ ერთად,
რადგან ჯიბე სქელია,
სიკვდილის კარზე ვარ,
ბატა, შენი სიყვარულით,
მაგრამ შენ ვერ მოგშორდები,
ტრფობითა ვარ მონარშული.
იმდენი გეცინოს,
მე შენ რამდენიც მატირე,
საცაა მოვკვდები,
ეს სიყვარული მძიმეა,
ქრისტიანი არ ყოფილხარ
ბარათის წერის დროს.
შენი თავი ჩემი იყოს
ღმერთმა (ის დღე) მაღირსოს.
მახსენდება ისევე იგი,
ხანდახან ამატირებს...
შენი ფართო ქუქუნა თვალები
(ნეტავ) შორიდან მაღირსოს.
მე შენსავით არ მეშინია,
ხელმწიფისა და მეფის,
ღმერთო, რად ვერ მომკალი,

თე დღამ მოჰიშაფაშა.
ძღაბი: გორწყექ, ბოში, ქარუნქენი.
ნინა ქოგიბირუაფუ,
დღას ქალარდი ვაგიპარუ,
თენა დოგიგურუაფუ...
ჩქიმი ცქვაფა დოგიკყაფუ,
ფიქქრე ვამიშორენქენი...
სი ვამწუე, მათ ქომიჩქუ,
გიშნაგორა ვორექენი,
სქანი კკუას ვაყოფექ
მა სი დუსუ ფთხულენქენი,
თის ფიქრენქო, ხასიათის
მა სი გაგისწორენქენი?
სქანიჭგურა მუშო მოკო,
ვარა მუქო ვაღუნუქ,
ქარვასქას გომეპიქ,
აექ მულეფხანტურუქი,
გასაკვირი მუქო ვარე,
ხანგურ სიტყვებს ვაფულენქი.
ღვერე რექო, ვაარწყექო,
გინმოდინ მოჭგირეფი,
ჩქიმი გარდა ვაძიროო
სქანი ტოლი შხვა ცირეფი?
მა ჭარიშა მიშებლენქი,
ბრელი პუნსი მაჯინეფი,
ჩქიმი ხოლოს ვაფალუნს
თქვანიჭგურა ნადინეფი.
ახალგაზრდა ბოში მოკო,
ეჩ წანერი პუნდასენი,
იარალიშ დოკვანწილი
ოკო მუკმართუდასენი.
ღი ეფერი ოსური გორი,
ხემ სქიბუთი ქუნდასენი,
სქან ცუდეშა მა მუ მოკო,
დიხათ ქიგერკუდასენი.
ჩქიმ ლორებას ვაფიჩქენდა,
ბოში, ნინას ურთანქენი,
მოცოდუქ ნაბეტანს,
ტყურათ გუმაბურჯანქენი,
სქანიჭგურას ვავაღუნუქ,

ამ დღის მოსწრებამდე.
გოგო: ვხედავ, ბიჭო, იწერები,
ენა აგიმღერებია,
ქალადლი არასდროს გიწერია,
ეს გისწავლია...
ჩემი ქება დაგიწყია,
ფიქრობ, რომ არ მიშორებ...
შენ არ მითხრა, მეც ვიცო,
რომ ნარჩევი ვარ,
შენს კქუაზე არ ყოფილხარ
შენ რომ თავსა მთხოვ,
იმას ფიქრობ, რომ ხასიათს
მე შენ გაგისწორებ?
შენისთანა რად მინდა,
ან როგორ გავყვები,
ქარვასლაში ვიდგომები,
იქ ვიქნები კობტად,
გასაკვირი როგორ არაა,
(რომ) სულელურ სიტყვებს არ მალავ.
ბრმა ხარ? ვერა ხედავ;
რომ ზედ მყვებიან თაყვანისმცემლები,
ჩემს გარდა ვერ ნახე,
შენი ტოლი სხვა ქალები?
მე როცა ჭარში ვავერევი,
ბევრი მყავს მაყურებელი,
ჩემთან ახლოს ვერ იხარებს
თქვენისთანა დაკარგულები.
ახალგაზრდა ვაჟი მინდა,
ოცი წლისა რომ მყავდეს,
იარალით შემკობილი
უნდა თავს დამტრიალებდეს.
შენ ისეთი ქალი ნახე,
ხელსაფქვავეთ რომ ფქვაგდეს,
შენს სახლში მე რა მინდა,
დაგეწვას (და) დაგიმიწოდეს.
ჩემს მოტყუებას ნუ ფიქრებ,
ბიჭო, ენას რომ ატრიალებ,
ბაღზე მეცოდები,
ტყუილად რომ დამტრიალებ.
შენისთანას არ გავყვები,

ვაპაშუას ფეჩხაქენი.
ბოში, სქვანას ქარუნქი დო
მაკვირენს ქარუა,
ტრინა გეგიფაჩუნქი დო
შორიმე გილგონგარუა:
ჯგორს გეფთხოზუქუ ვარა,
სქანჯგურას ულუა,
დღაშით გურს შეგიწუხე,
სერით ვადგორულუა,
მინმა ქალგოროჩხურუა,
მინშა გუგოფურა,
შორშე გოლაქაფინუა.
თეში დუგონდლულუა.
ბოში, ელმოსხაპანქენი,
სქანი დუდი გეწონი,
და სი გაღუნულენი,
იმ დღარი დღაშა დეხონი,
გურს ნუმუ შემეწუხე,
ვაგაღუნულქუ გეგონი.
ბოში: ჩქიმი თესი გოლანძლუა,
ღლაბი, ჯგირი რლოფუდას,
ვარიასით ვაგიწოლე,
სქანდე თენა ქომდღეა...
ეფერ ლერსის დოგიქარქუ.
გურს დაჩხირი გონტულას.
ღლაბი, თაში ბლანძლუნქენი,
ღურქ მუქ. გაგიმწარუ?
ეშმაკემქ გოგონუო
კალამ თიქ აგიჩქარუ?
სქან ნაჭარა წეკითხი,
მარა ჯგირი ვაგიქარუ,
ყორანს ვარდი მუშო ოკო,
ნინძგით გილულუდასუნი,
გირინს მუ აფუ კილიალესა,
კისერს გიობულდასუნი,
სქანჯგუა ძლაბის მუშო ოკო,
ჩქიმჯგუა ბოში ყუნდასუნი.
ვარდიჯგუა სი ქორდიდა,
ვაგორდიო მა პიორი?
მა თოფური მეგიჯლონინ,

ნამცეციც რომ ვერ ვიშოვო,
ბიუო, ლამაზ სიტყუებს წერ და
მაკვირებებს წერა,
ტრინს აგირეე და
შორიდან გატირებ;
მე კარგს ვეძებ (მივსდეგ), თორემ
შენისთანებს (გვერდა) ეუვლი:
დღისით გულს შეგიწუხებ,
ღამით არ დაგაძინებ,
ხან შეგამციენებ,
ხან შეგახურებ,
შორი-შორ გათამაშებ,
ისე ჩაშოგადნობ.
ვაუო, რომ მეპოტინებო (რომ მომიხტი);
შენი თავი აიწონე,
სანამ მე არ წამოგყვები,
მანამ (იმ დღემდე) იმარხულე;
გულს ნუ მიწუხებ,
არ წაგყვები, გაიგონე.
ვაქო: ჩემი ამდენი ლანძღვა,
ქალო, შეგერგოს (კარგი გექნეს),
უარსაც არ ეიტყვი,
შენგან ეს მქონდეს...
ისეთ ლექსს დაგიწერ.
გულში ცეცხლი გევიდებოდეს-
ქალო, ასე რომ მლანძღავ,
გული რამ გაგიმწარა?
ეშმაკებმა შთაგაგონეს
(და) კალამი აგიჩქარეს?
შენი ნაწერი წავიკითხე,
მაგრამ კარგად არ დაგიწერია,
ყორანს ვარდი რად უნდა,
ნისკარტით რომ დაქქონდეს,
ვირისთვის რაა კრიალოხანი.
ყელზე რომ ეცილოს,
შენისთანა ქალს რად უნდა,
ჩემისთანა ვაქი ჰყავდეს.
შენ თუ იყავ ვარდის მსგავსი-
არ ვიყავი მე ყვავილი?
მე რომ თაფლი გაგიგზავნე,

მომგლონიო სი ნიორი?
ჯგირიშენ ჯგირქ ვალოლუ,
უბაღოშენ — მანგორო.
ირო დუდიშა იცნვანქენი,
ცოფერეჟო კანდორო.
სიზმარო ვაპოჯუნღა,
გურს მიცუნა მალასენი,
მუშენი რე უფურაშო
ჩქიმი დუს თქუანქენი?
გასაკვირი მუჟო ვარე,
ბლანძღუნქ. ითზოთილუა,
აბა, ლანძღუა მუჟო ოკონ,
ქოძირ, მუგორჩქილუა!

196. ძღაბი დო ბოში

— არაა ბოში ბოში ვარე,
თე ქიანას გილურსინი,
თვითონ ხანგა, შხვამუ კქუას
ტყუთ გილაზიშუნქინი.
— მი რე სქანი საქმეს არჩენს,
მის რე აჰმაკირუქინი,
მის გიპირებ აჰუნენი,
მის რე ათმეჰყვიდუნქინი.
ბრელ ხანი რე სქან ნინათ
ჰყორდუქ დო დინუქინი,
თიშ იმენდი ვაღუდას,
აწი ხეირს ძირუნქინი...
ძღაბიშ წუბი თენერიე —
გილმეჯინე წელიშა,
გვარ-სახელიში მალანძღალი
ირაგადე ბრელიშა.
— არაა ბოში ბოში ვარე,
ვადირ შხვაში წელიშა,
სქანი ფასი ქემეჰჩამ
უმარულ დო ფერიშა.
— ფერ-უმარულ ნუს გოხვარ,
ლეჩქეი კითათ იღაფენ.
ძღაბიშ ფორმა გილუდას დო
ჰინტუცალო გილართენ.

შენ ნიორი გამომგზანენ?
კარგისთვის კარგი დაგეშართოს,
ცულისთვის სამაგვიერო.
სულ მუდამ რომ თავს იქებ,
ყოფილსარ კანნიერი?
სიზმარში ზომ არ ბრძანდები,
გული მოგდის (ასე) მალე,
რატომაა უარესს
ჩემს შესახებ რომ ამბობ?
გასაკვირი როგორ არ არის,
მლანძღავ, მამცირებ,
აბა, ლანძღვა როგორც უნდა,
ნახე, შოგასმენინებ!

ვოკო და ბიჭი

— ყველა ბიჭი ბიჭი არაა,
ვინც ამ ქვეყანაზე დადის.
თვითონ სულელა, სხვის კქუას
მტკავლობით რომ ზომავ.
— ვინ არჩევს შენს საქმეს,
ვის გამოჰკიდებინარ,
ვის გაყოლას აპირებ,
ვის ლუპავ („წყვეტ“).
დიდი ხანია შენი ენით
ილუბები და იკარგები,
იშის იმედი არ გქონდეს,
რომ აწ ხეირს ნახავ...
გოგო(ებ)ის წესი ასეთია —
იყურება წელზე,
გვარ-სახელის მლანძღელი
ითქმის ბევრზე.
— ყველა ბიჭი ბიჭი არაა,
არა ღირს სხვის წელზე.
შენი ფასი მიმიცია
ფერ-უმარულისათვის.
— ფერ-უმარული რას გიშველის,
რომ ტუჩები წითლად წვიღებო,
გოგოს ფორმა გქონდეს და
ხუკოთი (ჟი) იარო.

— ჩქიმი ღუს მი მერჩანს,
ჩქიმი ღული ინატრენი,
უჯგუ თაში გოგორენ დო
სქანი ღული იმართენი...

197. ბოში დო ძლაბი

ბოში:

ძლაბი, ღული ღამანები,
მუს რე იხუებუქუნი,
მუშენი რე ვეჯერქუნი,
სიტყვას გეჩიებუქუნი?
ცირასკუას ვეშეშენსი,
სი მა მექციებუქუნი,
ვაარწყექო, ჩილაპურიო
მუქო გეთხუებუქუნი?

ძლაბი:

ბოში, მუშენ მიკმობვილა,

ჩქიმიცალი ბრელი რენი,
ვაგიჩქუნიო, უჩაშეფიშ
წინაღმდეგო ველინენი,
ჟირიხოლოს დოპილუნა,
ღიაჩქიმი ფერი რენი,
ძლაბი ბოშის დღას ვაღუჯერს,
ნამუ ცირა ჭკვერი რენი.

ბოში:

სკან ღოროჯაქ გუმახანგუ,
სერიო ვამოლურუნას,
შკა სერი დო გოთანასი
სკანდა მემორულუნას...

ძლაბი:

ბოში, მა თეს ქოგირჩენქი,
თე საქმესი ჩეთხუენი,
თეჯგუარ საქმემ ეყოფუა
გვალას ვამიფუენი.

— ჩემს თავს ვინ მოგცემს,
ჩემი თავი რომ ინატრო,
ჯობს ასე ვაგინო და
შენი თავი იმართლო...

ბიჰი და ბოგო

ბიჰი:

გოგო, თავი ღამანებე,
რას ფხუეიანობ,
რატომ არა გჯერა,
სიტყვას რომ გეუბნები?
ქალიშვილს არ შეშვენის,
როგორც შენ მე მექცივი,
არა ხედავ, ცრემლებით
როგორ გეთხოვები?

გოგო:

ბიჰო, რას ჩამაცივდი („რად
მიიმწყვდეე“),

(აჟი) ჩემისთანები ბევრია,
არ იცი განა, რომ უფროსების
წინააღმდეგ არ წაისვლება,
ორივეს მოგვკლავენ,
ღედაჩემი ისეთია,
გოგო ბიჰს არასდროს დაუჯერებს,
ვინც („ქალიშვილი“) ჭკვიანია.

ბიჰი:

შენმა სიყვარულმა გამასულელა,
ღამე არ მაინებს,
შუა ღამესა და გათენებისას
შენსკენ მიმარბენინებს...

გოგო:

ბიჰო, მე ამას გირჩევ,
ამ საქმეს (თავი) დაანებო,
ამისთანა საქმის ვაქეთება („აღება“),
მთლად ადვილი არაა („არ მოიიფო“).

მა თეშა რე მოშეურენი,
საწმომოხონოთ ვეცუენი.

ბოშო:

ჩქიმდა ვაგაშეურინასი,
პითინიშა ვაგორთირა,
მოლართ, ოლონთ შევასრულათ
ბუნებაში გონარჩქინა,
მა დოვლური ხეეწებასი,
სითი ქოხოფერეკ რკინა,
აჟა ართი ქალმოჯინი,
ჩქიმი თოლი გვირა ცირა!

ძლაბო:

ბოშ, დასურო მუ გიდ გურსი,
მუშენ მიდინუა შურსი,
მა ვფიქრენქი, თე ქიანას
დანიშნული მუდა რცუნსი,
ფიქრენქ ხელე თე საქმესი,
დიშუოხეკ ჩილამურსი,
ვამლატა, სი ლურელ, დო
პოგანდვენქი ჩქიმი ღუსი.

ბოშო:

გევეეთი დო გეევხარი,
აჟე ვორეკ ჩხონაფასი,
დამინიშნი დრო დო ყამი,
აწი ველუქ(უ) კანაფასი.

ძლაბო:

სი კანაფა მუშოთ გოკო,
ეზო ქოგიჩქუ დო კარი,
ჩქიმ მტერს მინორჩქევანუდასი
სკანიცალი მაზაკვალი;
რახანს გური გემლაპილი,
სკანოთ ვარა მიიხვარი,
ამსერ ქომორთ უირიშ გვერდის —
ჩქიმი ღულდი ჩიიბარი.

მე იმისა („არის რომ“) მეშინია,
სამერმისო რომ არ იქნე.

ბიკი:

ჩემი არ შეგეშინდეს,
არაეისზე არ გაგცვლი,
წამოდი, ოლონდ შევასრულოთ
ბუნების გაჩენილი.
მე მოვეკვი ხეეწით,
შენც ყოფილხარ რკინა,
აბა ერთი შემომხედე,
ჩემო თვალუეუენა გოგოვ!

გოგო:

ბიკო, მართლაც რა გაქვს გულში,
რად მიკარგავ სულს,
მე ვფიქრობ, ამ ქვეყნად
დანიშნული რამდენი გყავს,
ვფიქრობ მხოლოდ ამ საქმეზე,
ვზივარ ცრემლებში,
არ მილატო, შე უღმერთოვ, და
მოგანდობ ჩემს თავს.

ბიკი:

გავეეთდი და გავიხარე,
ახლა ვარ ცხონებაში,
დამინიშნე დრო და ყამი,
აწი ველი ხმობას.

გოგო:

შენ მოხმობა რად გქირდება,
ეზო კი იცი და კარი,
ჩემ მტერს შეჩვეოდეს
შენისთანა თვალთმაქცი („მზაკვარი“),
რადგან გული ამომართვი,
შენთვის მაინც მოიხმარე,
ამალამ მოდი ორის ნახევარზე —
ჩემი თავი ჩაიბარე.

გუბ ქვალ მადუ, სქანი კირი,
 ვაჩქუდასი, სქანი გემა,
 დინგოჯინექ, გურ მესუსტებ,
 თოლ მადუ ჩილაშურით ებშა.
 ათეცალი ცხოვრებაქუ,
 მუშენ ქოპიკიდუ ხეშა,
 ცოროფაქ მა წამაყონ დო
 შირინქ ვაგამდლანა, ბეჩა,
 ცოროფა იფრელს ქორლოლანს,
 შეიწუხენს შურ დო გურს,
 ჯოჯოხეთის მესაჯენს,
 გოიჯოგუანს სქანი დუს.
 ხორციელო გატანჯენს,
 ღუღიშ დაცვა ჰეთას გურს,
 უჩგუ წყნარო ქოხედე დო
 გურ ვაუჩე ეშმაკურს...
 ცოროფაქ წაგაჯონასინი,
 გვალო კოჩანა თითი ვარე,
 სქან იღბალი მუხ მილანსუნ,
 თინა ოკო ვეგნივარე.
 ართინერო იმენდ მოსქიდუ —

ბრელს ოოლამუ ჩქიმიცალი.
 ცოროფაში მოხვალამა,
 მოვლენა რე უეცარი;
 ცოროფა რე მანგარ ჭუა,

მუთუნ ვეცი ათეცალი.
 ქოთი მაჰლექიანენს დო
 ზისხირი ვარე ართი ცვარი.
 ჭლექი მადუ გორჩქინელი,
 შემეფაჩუ აწი ტვინქი,
 ათენა თაშ(ი) იმუშუე,
 ჩქიმი იღბალი, ბედი კვირქი.
 მარა სოინაზ შური მიდგუ,
 ცოლო მანუგეშენს თინა,
 მამუქ დაჩხირ მომინტუ დო
 მამუქ შემეწუხუ რინა,

გული დამწვარი მაქვს, შენი კირი (მე),
 იცოდე, შენს ვაპო,
 შეგხედავ, გული წაშვივა („მესუსტება“),
 თვალები მაქვს ცრემლით სავსე.
 ამისთანა ცხოვრებამ
 რად მიგდო ხელში.
 სიყვარულმა მე წამახდინა და
 არავინ გამამტყუნო, ბეჩა,
 სიყვარული ყველაფერს გიზამს,
 შემეწუხებს სულსა და გულს,
 ჯოჯოხეთს მოგისჯის,
 შეგაძლებს შენს თავს.
 ხორციელად დაგტანჯავს,
 თავის დაცვა არ გავა,
 ჯობია წყნარად იჯდე და
 არ იფიქრო ეშმაკურ (რამეზე)...
 სიყვარულმა რომ წაგახდინოს,
 მთლად (ვაე)კაცობა არც ისაა,
 შენი იღბალი რასაც მოიტანს,
 ის არ უნდა იუარო.
 ერთი მხრივ („ნაირად“) იმედი
 მრჩება —

ბევრს დამართნია ჩემსავით,
 სიყვარულის შეხვედრა,
 მოვლენა უეცარი;
 სიყვარული ძლიერი („მაგარი“),
 ტკივილია,

არაფერი იქნება ამისთანა,
 კიდევ მაჰლექიანებს და
 სისხლი არაა (ჩემში) ერთი ცვარი.
 ჭლექი მაქვს გაჩენილი,
 ამერია აწ ტვინი,
 ეს ასე მომიტანა („იმუშავა“),
 ჩემმა იღბალმა, ბედდამწვარმა.
 მაგრამ სანამ სული მიდგას,
 ისევ ის მანუგეშებს,
 ვინაც ცეცხლი მომიკიდა და
 ვინაც შემეწუხა არსებობა,

თეიშა მიყორს. გეგნომქევიდას
უჩა სამარეში ბინა.

იფრელ მართალ ქომოცქარი,
ქოგოვო-და ჩქიმი რინა.

მუყამს ტყურას თქუანქინი,
თესი ვამაყუნუ ჭგირი,
ჩქიმი უბედური ილბალს
ვეგლასქიდა, სქანი ქირი,
ღუდ ვამაფუ ნაყიდერი,
ვართი მიხე გეალო ძვირი,
თე საქმეშენ დინაფილი
ბრელი კათა მათი ბძირი...

უდროვეთ ვეგმომინწყუა
უჩა სამარეში ბინა,

ადამიანი ქორექი-და,
საცოდარო ვადოპილა!
თე საქმეშენ ღუდ ვამოცოდ,
მიდავრთენი ციმბირიშა,
რო ვთქუანქ — მიყორს თინა,
ვამოშქურუ მითინიშა.
ქოროფა ბრელს შიბუ, მარა
ჩქიმი ვეპიქარე შხვაშა,

წამ დო წუთის შურა მოლუ
ირო თქვანი ძირაფაშა.

რთხინქუ ვაგომიჭოგუა
სიცოცხლე დო ღურა დლაშა,
ღუდი ვაწმოგებაფუა,
სი ვემშართა თე ცოდაშა...

მათ ბრელიშას მიივნდომი,
თქვანი ღუდიშე შექყოლადა,
მარა მუთუნქ ვაგომირთუ,
ტყურათ ვოძირ ღუსი ჭაფა,

თქვა შეგლებუნა ჩქიმ ცხოვრება,

თქვა ზოჯუნთუ ჩქიმი მათა.

იქამდე მიყვარს. გადამიწყვიტოს
შავი სამარის ბინა.

ყველაფერი მართალი მომწერე,
თუ გინდა ჩემი ყოფნა.

თუ („როცა“) ტყუილს იტყვი,
ამას არ მოჰყვება კარგი,
ჩემს უბედურ ილბალს
ნუ გამორჩები, შენი ქირი (მე),
თავი არა მაქვს ნაყიდი,
არც მთლად ძვირად მიზის,
ამ საქმის გამო დაკარგული
ბევრი ვინმე („ხალხი“) მეც მინახავს
(„ენახე“)...

უდროოდ არ გამიმზადო („გამომიწყო“)
შავი სამარის ბინა,

თუ ადამიანი ხარ,
საცოდავად არ მომკლა!
ამ საქმისთვის თავი არ შეკოდემა,
რომ ციმბირში წავიდე,
მუდამ ვიტყვი — მიყვარს ის,
არ შეშინია არავისი.
სიყვარული ბევრს რგებია, მაგრამ
ჩემი არა ჰგავს („არ მიიწერება“)
სხვისას,

წამდაუწუმ სული მიმდის
სულ თქვენს ნახვანე.

გთხოვ არ შემაძულო
სიცოცხლე და სიკვდილის დღემდე,
თავი არ წამაგებინო,
შენ არ ჩადგე („შეხვიდე“) ამ
ცოდაში...

მეც ბევრჯერ მოვივნდომე,
თქვენი თავის დაეწყება,
მაგრამ არაფერი გამივიდა,
ტყუილად დავატანე („უჩქვენე“) თავს
ჭაფა,

თქვენ შეგიძლიათ მე მაცოცხლოთ
(„ჩემი ცხოვრება“),
თქვენ ბრძანდებით ჩემი მეფე.

ბოზი:

— ვითაჲი წანელ ვორდი,
მოკოდ ტორონჯ ვეოფიკონი,
ჩქიმ ლუდიში გემუანო

ჩქიმ ხეთ მოკოდ მოვრდიკონი,
ჩქიმიწკუმა ცხოვრენდუკო,
ბედნიერი ვორდიკონი,
მიდგაქი რენ მომისაჯუ
ჩქიმ ხეთ მეოქოთიკონი,
ჩქიმ ტორონჯი გატყარებე,
ქუფუერინუ თხინაშა,
მუშენ მა თის ვემეფხვადი,
გვალო გინოდინაშა...
ვეგმარინე. ვადმახუნე,
მა თიშ მიკორთინაშა.

ტორონჯ, მუშენ გაგაჯოვი,
ქუმომჩინ მართალი,
ჩქიმ დუქ გაგაჯოგუკონი,
მუ მილუდეს გართალი.
ჰე. ტორონჯი, გელუქუ დო
ჩქიმდა ქიმიხვართქალი,
თაშ მუშენი გინოქყვიდი,
მა სი დემეჩინიკონი,

საუკუნოთ, ლურა დღაშა

გვალო მეგიდინიკონი...
ვითქულალუდუკო, მუ გიჭირდუ,
იტება ვეგნოქყვიდიკონი,
ბედო მუშენ გიმოჭარი,
მა სქან გეშა ვდინიკონი;
მართალი რე, მემიდინი,
მუთუნს ვაგოხვარუქუ.
ლურა დღაშაქ ქომიძირე —
ათე წერილს რჭარუნქუ.

ბიჭი:

თორმეტი წლისა ვიყავი,
მინდოლა მტრედი დამეჭირა,
ჩემი თავის სასიამოვნოდ
(„გემრიელად“)

ჩემი ხელით მინდოლა გამეზარდა
ჩემთან ეცხოვრა,
ბედნიერი ვყოფილიყავ,
ვილაცამ მომისაჯა
ჩემი ხელით დამეკარგა,
ჩემი მტრედი გაველურებულა,
გაფრენილა თხილნარისკენ,
რატომ მე მას ვერ მივხვდი,
სანამ მთლად არ გადაიკარგა...
ვერ დავდგები, ვერ დავჯდები,
მე მის მობრუნებამდე.

მტრედო, რად შეგძულდი,
შემომითვალე მართალი,
ჩემი თავი რომ შეგძულებოდა,
რა გექონდა გასაყოფი.

ჰე. მტრედო, გელი და
ჩემთან მოიფრთხილე,
ასე რად ვადაწყვიტე,
რომ მე შენ ჯიბრში ჩამდგომოდი
(„ჩამჭინებოდი“),
საუკუნოდ, სიკვდილამდე („სიკვდილის
დღემდე“),

მთლად („რომ“) დამეკარგოდი...
გეთქვა, რა გიჭირდა,
რომ გაქცევა არ გადაგეწყვიტა,
ბედად რად მომეცი („დამაწერე“),
მე შენს გამო დავკარგულიყავ;
მართალია, დამეკარგე.
ვერაფერს გშველი,
სიკვდილამდე მინახულე —
ამ წერილს გწერ.

ძ ლ ა ბ ი :

ძღაბიქ წერილ დოქარუ დო
კილი მეჩუ ნაჰარას,
მუშენ ოკო ბჩირთიკოვა
მა ათეში მანწარას,
წოროფაშა მუ მოკოდუ —
აკაბუცხა ბალანას,
გედირთუ დო ქანგარინუ,
გური ქოუცანცალანს...

200. იმენდინანი ჭოროფა

ბ ო შ ი :

— ირო მელას იჰარუქ,
ირო მელას იჩინანქ,
ქომიწი, გოლვაფირო,
მუჟამიშა გიჯინა.
დარდით გური ფულირ გაფუ,
სახეთ გილეზვიჩინა,
მუჰო ოკო ფქიმიინე,
მუჰომ ცირათ გიჩინა.

ძ ლ ა ბ ი :

— ჩქიმი ჯგირი ჩინებას
ირო ქეშილებუანქ,
მუჟამსითი ჭოროფა
დლასი ვაჟუფუანქ.

ბ ო შ ი :

— ახავაი, ჩქიმი გურსი,
ქოთ ქვენაი დო ქოთი თუნსი,
ქოფილ მათეშალია ცალო
გაქირებას მოთვალუნსი.
სი შორს უწონებუქი დო
დარდით შურს ვაქალუნს,
ზოთონჯიშ ვარდიცალო,
ვართ პირანს დო ვართ ფალუნს.

გ ო გ ო :

— გოგომ წერილი დაწერა და
წუნი უპოვა („ნაკლი მისცა“) ნაწერს,
რატომ უნდა შევემცდარიყავიო
მე ასე მწარედ,
სიყვარულთან რა მინდოდა —
პაწაწკინტელა ბავშვს,
ადგა და ატირდა,
გული უცახცახებს...

იმენდინანი სიხვარული

ვ ა ჟ ი :

— ყოველთვის მოსვლას იწერები,
ყოველთვის მოსვლას იტყობინები,
პითხარი, გენაცვალე,
სანამდე გიყურო (გიცადო).
დარდით გული დამალული გაქეს,
სახით გაბადრული (დადიხარ),
რა უნდა ვქნა,
როგორ გოგოდ ჩატვალო („გიცნო“).

გ ო გ ო :

— ჩემს კარგად ცნობას
ყოველთვის შეიძლებ,
როცა სიყვარულს
(არასდროს) არ გააიოლ.

ვ ა ჟ ი :

— ვაჰმე, ჩემს გულში
კიდევ წვიმს და კიდევ თოვს,
დატყვევებული ბუღბუღივით.
ვაჰირვებას დასტირის.
შენ შორს ეგულეები და
დარდისაგან სულს არ ითქვამს,
ზამთრის ყვავილივით,
არც კვირტს ისხამს, არც ყვავის.

ბოში:

დღეს ვაგაწონუნთუ
 ნამტან ნინამ ტარკალითუ,
 ცარეფა ბრელი მიძირუნა,
 რუსი, ჭობთუ. მარგალითი,
 მარა მთა მიძირუნა
 თქვანიცალი მაგალითი.
 ბეა დო თუთას აჩაგრენქე,
 მანათიხელ სი სერიში,
 თარიშ ფაჩიში რეკე,
 წუქნაწილა გიშერიში,
 ნოტე მუთუნ ქომუჩენი
 სი რეკენი თი ფერიში,
 ჭირი ქობულვალამუდას
 სქანი ჩელა კისერიში.
 სქან ზოლოს მითი რენი,
 ის მუ თუო მეტი ნარტი,
 მუ კოაი რე ვაჩხონუნს
 სქანი სახე, პიჯი ვარდი.
 მა იშენი დობლურუქუ,
 დობილუნსუ სქანი დარდი,
 თქვანი ზოლოს დობილას,
 საყვარელი, ჩქიმი მარდი.
 მუთუნ კილი სი ვაგილუ,
 სწორეთ ანდამატი რეკე,
 ირფელიში უსქეამაში
 სამოთხეში ნარდი რეკე.
 სქანცალ მითა მიძირუნა,
 სი ჩქიმოთუ ნარტი რეკე,
 ათე ლექსი დაგიჟარუ
 სქანი დომე მახრეკე.
 ჩქიმი გურიშ იმენდი რე
 თქვანი ფართო თოლი გვირა,
 არძამ გუშნაგორა რეკე,

ბიკი:

თავს არ მოგაწონებთ.
 მეტი-მეტი ენის ტლოკინთ,
 ქალიშვილები ბეკრი გვინახავს,
 რუსი, ქართველი, მგერვლიც,
 მაგრამ არავინ გვინახავს
 თქვენისთანა მაგალითი.
 მწესა და მთვარეს ჩაგრავ,
 მანათობელო შენ ღამისა,
 თოვლებე უფრო თეთრი ხარ,
 ანაკრეფი გიშრისა,
 ნეტავ რაიმე მოჰკა
 შენ რომ ხარ იმ ფერისა.
 ჭირი შემეყაროს („ღამმართოდეს“)
 შენი თეთრი ყელისა.
 შენს ახლოს ვინც არის,
 მას რა უნდა მეტი ნატვრა,
 რა კაცს („არის“) არ აცხონებს
 შენი სახე, პიჯი ვარდი.
 მე მაინც მოვეკვდები,
 მომკლავს შენი დარდი,
 თქვენს ახლოს მოჰკლა,
 საყვარელი. ჩემთვის მადლია.
 არავითარი ნაკლი შენ არა გაქვს,
 სწორედ ანდამატი ხარ,
 ყველაფერზე ღამაზი
 სამოთხეში გაზრდილი ხარ.
 შენისთანა არავინ გვინახავს,
 შენ ჩემთვის ნატვრა ხარ,
 ეს ლექსი დაგიწერა
 შენმა დომე(ნტი) მომღერალმა.
 ჩემი გულის იმედია
 თქვენი ფართო — ყუყუნა თვალი,
 ყველასაგან ნარჩევი ხარ,

¹ შარვაშიძის გამოთქმულიაო, აფხაზეთიდან არის შემოსულიო. ასე გამოიგონია (მთქმე-ლის შენიშვნა). ამ ლექსში (როგორც ხშირად სხვა ლექსშიც) მიმართვისას არეულია მხოლო-ობითი და მრავლობითი რიცხვი („შენ“, „თქვენ“). თარგმანში ასევე დატოვებთ.

თქვან უჯგუში მა მე ბძირა;
თქვა ნორჩქენა მშვენიერი,
იადონიშ ტოლი ბირა,
ლორონს სოთა დუბადებუ
ართი თქვანი ტოლი ცირა.
ტანო — ჩეჯა, ოსვისვინა,
პიჯო მესიშ ვარდიჯგუა,
კისერს სათი გეგობუნნი,
ქობუასუ მა თიჯგუა...

ძ ლ ა ბ ი:

ბოში, გორწყეკ ქარზქენი,
ნიბა ქოგიბირუაფუ;
ზარალც დუღი სუშე მუჩი,
მელან დოგისქორუაფუ,
მეტ ქარლარდი ვაპარენი,
თენა დოიგურუაფუ;
სქანიცალი ბოში ვარი,
უჯგუშ დომინდღულუაფუ...
ჩქიმი მეტი ვაძირიო
სქანი ტოლი სხვა ცირეფი,
ჩქიმიწკემა ვაფაღენს
სქანიცალი ნადინეფი.
ახალგაზრდა ბოში მოკო,
ეჩ წანელი ჰუნდასენი,
იარალიშ დოკვანწილი
ოკო გემართუდასენი.
სი ფერ ოსტარ ჭიმიღონი.
ხეში სქიბუთ ქუნდასენი,
სქანი ღუჩა მუშა მეფრთა,
ღიხას ქეგერქუდასენი.
ლექსის ჯგირცე კარუნქ. მარა
მა მიკვირც მოქარუა,
ტვინც შეგიფაჩუნქე დო
შორ-შორიშე გონგარუა...
ჩქიმ ლორებას ვაფიქრენდა,
ბოში, სიტყვას ურთანქენი,
მოცოდექ, ლორონც უჩქ.
ტყურათ გიმაბურჯანქენი,
სქანიჯგუას ვაეაღუნუქ,

თქვენზე უკეთესი მე რა ვნახო;
თქვენ გცოდნათ მშვენიერი,
იადონის მსგავსი სიმღერა,
ღმერთს არსად დაუბადებია
ერთი თქვენი ტოლი ქალიშვილი.
ტანად — ალვის ბე, მწყაზარი ხა—,
პირი მაისის ვარდივით,
ყელზე რომ საათი გკიდია,
შენა მე ისეთი...

გ ო გ ო:

ბიჭო, გხედავ. რომ წერ,
ენა აგიმღერებია,
თავს ზარალი რად ანახე („მიეცი“),
მელანი დაგიმრია,
მეტ ქალალდი რომ არ წერო,
ეს გიანჯაღია,
შენისთანა ბიჭი კი არა
უკეთესი დამიღნია...
ჩემს მეტი ვერ ნახე
შენი ტოლი სხვა ქალიშვილები.
ჩემთან ვერ იხარებს
შენისთანა დაქარგული.
ახალგაზრდა ბიჭი მიწდა,
ოკი წლისა მყავდეს,
იარალიშ გამოწიპული
უნდა გარს მიტრიალებდეს.
შენ ისეთი ცოლი მოიყვანე,
რომ ხელის წისქვილით ფქვედეს.
შენს სახლში რისთვის მოვიდე.
ობრად („მიწაზე“) დაგწოდეს.
ლექსის კარგსა წერ, მაგრამ
მე მიკვირს (შენი) მონაწერი,
ტვინს აგირეც და
შორ-შორიდან გატირებ...
ჩემი მოტყუება არ იფიქრო,
ბიჭო, სიტყვას რომ ატრიალებ,
მეცოდები, იცის ღმერთმა.
ტყუილად რომ დამტრიალებ,
შენისთანას არ გავყვები,

ვაშაშას ფუნხაქენი.

გასაკვირი მუჰო ვარე,
ანე გურკუ უჩანქენი...
დღაშით გურკუ შეგიწუხე,
სერით ვადგოლურუა,
შორ-შორიშე განჯარე დო
გურკუ დოგინდლულუა...

ბოში:

ფიჟქრე, ლექსის ქოგიწოლე,
გოკოდას დო ქორსქუდას,
ფერი ლექსის ქოგიწოლე,
გურკ დაჩხირი გონტუდას...
სქანი ბარათი წებკითხი,
მარა ჯგირი ვაგიჟარ,
გიჟორდას ტყაშ მარშენი,
ლორონთქ ჯგირი დაგიფარ;
ყორანს ვარდი მუშო ოკო,
ნინძგით გილულუდასენი,
თუნთის სხაპუა ვადაშვენდ
ბიწკის გიორთუდასენი,
თეში სითი ვადარშვენდ,
ჩქიმცალ ბოში რღუნდასენი...
გასაკვირი მუჰო ვარე,
ჩქიმ ოლანძღალე ჰარენქენი,
თეცალ ლექსეფ გიჟორკუ-და,
თისით მოგორჩქილუა,
სიტყვას გუაახალე დო
გურკუ ქინგოჯინუა.
ანწი ქომონც ნუ ელუქ,
ღუდეს ქინგორჩინუა...

202. ძლაბი დო ბოზი

ბოში:

პირი მა დო მის ათქუე,
მის აქარე თქვანი ცქვაფა,
თქვან სისქვაშა კოს ჰოფუნს,

(საკმლის) ნაფშხენიცი რომ ვერ
ვიშოვო.

გასაკვირი როგორ არაა,
ახლა რომ ვუფიქრდები...
დღისით გულს შეგიწუხებ,
ღამე არ დაგაძინებ,
შორიდან გამოგაჯავრებ და
გულს დაგიდნობ...

ბიჭი:

ვფიქრობ, ლექსს გეტყვი,
გინდოდეს და შეგფეროდეს,
ისეთ ლექსს გეტყვი,
(რომ) გულს ცეცხლი გაიღებოდეს.
შენი ბარათი წავიკითხე,
მაგრამ კარგი არ გიწერია,
გიყვარდეს ტყეში მსტვენელი,
ღმერთმა კარგი(საგან) დაგიფაროს;
ყორანს ვარდი რად უნდა,
ნისკარტით დაქქონდეს,
დათვის ცეკვა არ დაშვენდება
ცერზეც (რომ) ტრიალებდეს;
ისე შენც არ დაგშვენდება,
ჩემისთანა ბიჭი გყავდეს...
გასაკვირი როგორ არაა,
ჩემს სალანძღავს რომ წერ,
ამისთანა ლექსები თუ გიყვარს,
მასაც მოგასმენინებ,
სიტყვას გავაახლებ და
გულში ჩავახედებ.
აწ ქმარს ნუ ელი,
სახლში ჩავაბერებ...

ბოზო და ბიჭი

ბიჭი:

პირი მე და ვის შეუძლია თქვას,
ვის შეუძლია აღწეროს თქვენი ქება,
თქვენი სილამაზე კაცს ატყვევებს
(„იჭერს“),

პეთიკათუ გურშა ზრაფა.
ღუშუ ვამგოწონუნჸქ
ბრელი ნინაშ რაგადითი,
ცირეღ ბრელი მიძირუნა —
რუსი, ქორთუ. მარგალითი,
მარა მუთა შეეხვალამუ,
თქვანიჯგუა მაგალითი,
ფირუზ აკოწყორილო დო
გაკეთებულ მარგალიტი.
ბეა დო თუთას სი აჩაგრე,
ძანათებელი სი სერიშ,
სინაზე დო ერთი-მორთი
ულა გიღუ სი სქერეშ,
ქირი ქობლოლამუდას,
სქანი სქეამი კისერიშ.
ანგელოზის გიგურუა,
სი რექ ედემიში ნარდი,
სქან ხოლოს ქობუასინი.
მეტი მუთა მოკო ნარტი.
კიღირს საათ გეგობუნე,
ქობუას მა თიჯგუა,
გურიშ ჭიბეს იბეჩი დო
შურშა ქოგინტოლუა.
თენა თაში ქორდასინი,
აზრის დევთხინუა ჭესი,
მეტ მუ მოკო ქივანას,
გაკებუაფუქი ხესი,
ალმასეფი გიღორა დო
ჟართ ხვარენთი მანჯანფეს,
ბრელ ქივანა ვილი, მარა
თქვანიჯგუა სოთა ანათენს,
სქანდა გური ბრელსი აფუ,
თაყადი დო ბრელი შზვასი,
ბოშიფ მითი ქორძირუნსი,
შურსი ეკგოკაშანსი.
დროთ მოძიციე, მოლაჯაფე.
თან ფურინა ქარი რექ,
დროთ ღურკჟულა ჩიტიცალო.
დროთ მშენიერ, წყნარი რექ.
კოჩიშ გამახანგებელი,

8. ქართული ხალხური სიტყვიერება

გულში ზაფრა მოსდის.
თავს არ მოგაწონებ
ბევრი („ენის“) ლაპარაკით;
ქალიშვილები ბევრი გვინახავს —
რუსი, ქართველი, მეგრელიც,
მაგრამ არაფერი შემხვედრია,
თქვენისთანა მაგალითი,
შერეული ფირუზი და
გაკეთებული მარგალიტი.
მხესა და მთვარეს შენ ჩაგრაგ,
მანათობელო („შენ“) ღამისა,
სინაზე და მიხვრა-მოხვრა
სიარული გაქვს („შენ“) შვლისა,
ქირი შემეყაროს
შენი ღამაში ყელისა.
ანგელოზს გამსგავსებ,
შენ ედემში ხარ ნაზარდი,
შენს ახლოს მამყოფა,
მეტი ნატვრა არ მინდა.
მკერდზე რომ საათი გკიღია,
ისეთი მქნა მე,
გულისჭიბეში ვიქნები და
სულში ჩავიხუტებ.
ეს რომ ასე იყოს,
დარდს („აზრს“) ცოტათი მოუცილებ,
მეტ რა მინდა ქვეყნად.
ხელში გეყოლები,
ალმასები გიყვართ და
არ(ც) ხმარობთ მარჯნებს,
ბევრი ქვეყანა შემოვიარე, მაგრამ
თქვენისთანა არსად ანათებს,
შენ ბევრს უნდიხარ,
თავაჯსა და ბევრ სხვას,
ვაყები, ვინც გნახავს,
სულს (ძლივს) ითქვამენ.
ხან მცინარი, მოთამაშე,
თან მფრინავი ქარი ხარ,
ხან კიკიკებ ჩიტივით,
ხან მშვენიერი, წყნარი ხარ.
კაცის გამასულელებელი,

ონღლემ გურიშ ქარი რექ,
ჩქიმი მასქილადაფარი,
უქტებაში წყარი რექ.
შურო ღორონთ ვანორჩქვენო,
ირო მომიჩინი ვარი,
დოვლური, გევთე, საფულეშა
მიღმაღუნუ სქანი ჭარი.
მუთ მიღუნი, გემიჭარი,
ირფელ ართო გამიფარი,
ოღონდ სქან დუღ ქომადირსი,
სასარგებლოთ მომიხმარი.
თიშ უკული დაჩხირს ივქუქ,
მუქამს მომიჩინი ვარი,
ჩქიმ გურიშ გაქირება
თითეულო გეებქარი.
მუქამ სი ქორძირუნქინი,
ჩქიმი გური თელი რე,
თიშ უკული შხვა კათეფი,
მოჯგირეთი მტერი რე.
სქან დუღ ღორონთქ ქომეჩუ-და
ბედი მუქორთელი რე.

თისხი გიძიციხუდას,
მა სი მუსხი მონგარე,
დობლურ, დევილი, მუ ფქიმიხა,
სქან ცოროფა მონკა რენ.
სქან მიზეზით დობლურენ,
გიჩქუდას, ცოდა რე,
დო გოხვეწუქ, ცორა, თეს
სქანი ღუდი მოჭარე...

ძ ლ ა ბ ი:

ბოშ. ვორწყექ, ქარუნქინი,
ნინა ქოგიბირუაფ.
ზარალ გაფუ, კალამს ტახუ,
მელან დოგისქირუაფ.
სქანიჯგუა ბოში ვარ დო
უჯგუშ დომინდლულუაფ.
ჩქიმი ცქეაფა დოგიკყაფუ,
ფიფქრე, ვადამწონენქინი,

შუადლის („გულის“) ქარი ხარ,
ჩემი მკურნავი,
უკვდავების წყალი ხარ.
სულ ღმერთი არ გწამებია („გკოდნია“),
ყოველთვის უარი შემომითვალე,
მოვეკვდი, გავთავდი, საფლავში
ჩამყვება შენი დარდი („ჭავრი“).
რაც მაქვს, ამიწერე,
ყველაფერი („ერთად“) ფულად მიქციე,
ოღონდ შენი თავი მაღირსე,
სასარგებლოდ მომიხმარე.
მას შემდეგ ცეცხლში ვიწვი,
რაც უარი შემომითვალე,
ჩემი გულის გაქირება
სათითაოდ აღეწერე.
როცა შენ გნახავ,
ჩემი გული მრთელდება („მრთელია“),
მას შემდეგ სხვები („კაცები“),
მოკეთეც (კი) მტერია,
შენი თავი თუ ღმერთმა მომცა,
ბედი მოწყალეა (თურმე)
(„მობრუნებულია“).

იმდენი გეცინოს,
რამდენიც მე შენ მატირე,
მოვეკვდი, დავილიე, რა ვქნა,
შენი სიყვარული მძიმეა,
შენი მიზეზით რომ მოვეკვდე,
იცოდე, ცოდვაა,
და გეხვეწები, ქალო, ამას
შენი თავი მაღირსე...

გ ო გ ო:

ბიჭო, ვებდავ, რომ წერ,
ენა აგიმღერებია,
ზარალში ხარ, კალამს ამტვრევ,
მელანი დაგიშრია.
შენისთანა ბიჭი კი არა და
უკეთესი დამიღნია.
ჩემი ქება დაგიწყია,
ფიქრობ, არ დამიწუნებ,

სი ვამწუნენ, მათი მიჩქუ,
მუჰო ჭგირი ვორეჰინი.
სქან გურშენი ვაშმოჰყორდუ
ჩქიმი ჭვეში მოგჯირეფი,
ჩქიმი მეტი ვაძირიო,
სქანი ტოლი, შხვა ცირეფი?
მა ჭარიშა¹ გიშეველენქინ,
ბრელი პუნს მაჭინეფი,
ჩქიმი ხოლოს ვაფალუნსი
სქანიჭგუა ნადინეფი.
ახალგაზრდა ბოში მოკო
ეჩ წანერი პუნდასუნი,
იარალიშ მოკეანწილო,
ოკო გუმართუდასინი,
სქანი ცუდე მუშოთ მოკო,
ღიხათ ქეგერჰუდასინი,
იმ ღლაშა სი ვემგართჸ,
მა თექ მულამრჩუდასინი,
სქანი მოწიკვილი კილე
ჩქიმდა გინოიძუდასინი:
ბოში, ელმოსსაპანქინს,
სქანი ღუდი გეეწორი,
მუთი ვეგეჰუთნებუნი,
მითმინი ღო დეეხონი.

მა სი გაღუნუდენი,
იმ ღლაშა დემონი,
გურს მუშენ შემოწუხე,
ვაგაღუნუქ, გეგონი.

ბო შ ი:

ჩქიმ თეჭგუა გოლანძღუა,
ცარა, ჭგირი რსოფუდას,

ლექსის ფერო დოგიჰარუ,
გიჩქუდას, გოხუდასი,
თიცალ სიტყეას მეგჯინა,

შენ რომ არ მითხრა, მეც ვიცი,
რომ კარგი ვარ.
შენი გულისთვის არ დამავეიწყდება
ჩემი ძველი მოკეთებები,
ჩემს მეტი ვერ ნახე,
შენი ტოლი სხვა ქალიშვილები?
მე რომ შეკრებილობაში გამოვალ,
ბევრი მყავს მაქვერალი,
ჩემს ახლოს ვერ იხარებს
შენისთანა დაკარგულები.
ახალგაზრდა ბიჭი მინდა
ოცი წლისა მყავდეს,
იარალში გამოწკიპული,
უნდა დამტრიალებდეს,
შენი სახლი რად მინდა,
(„მიწად“) დაგწვოდეს,
იმ დღემდე შენ ნუმც მისუღხარ,
მე იქ მეგოს (ლოგინი),
შენი ქუტყიანი მკლავი
ჩემზე გქონდეს გადადებული,
ბიჭო, რომ მომიხტი,
შენი თავი აწონე,
რაც არ გეკუთვნის,
ნურც მოგინდება („მოითმინე და
იმარხულე“).

მე შენ გამოგყევი.
იმ დღემდე მონად (გლახაკად) იქეც,
გულს რად მიწუხებ,
არ წამოგყევი, გაიგონე.

ბიჭი:

ჩემი ასეთი გალანძღვა
ქალო, შეგრგებოდეს („კარგად
გექნეს“),
ლექსი მინაირად დაგიწერ,
იკოდე, გეხებოდეს,
ისეთ სიტყეას შემოგავითვლი,

¹ ჭარი — (ძვ.) სოფელში გარკვეულ ადგილას იცოდნენ თავის შეყრა საღამოხანს, ეწყობოდა გართობა, სიმღერა, ცეკვა-თამაში.

გურს დაჩხირო გონტუდასი.
ძლაბი, თესხი გობლანძლინი,
გურ მექი რე გაგიმწარუ,
ემშაკი გოგონუ დო,
ვარ კალამქი აგიჩქარუ.
სქან წერილი წებკითხინი,
ჯგირი მუთა ვაგიქარუ.

ტყამ მარშენე გიჯორსი-და

ჯგირ ღორონთქ დაგიფარუ.
სი ვარდი ქოზოჯუნდი-და,
გოხოლუდი მა პიორი,
ირო დუღმა იქვენაქინი,
სი ჟოფექი კანდიორი,
ვიშო თოფური გიძღვენი დო
შომიჯლონი მა ნიორი...
კოს ლანძლუა მუქო ოკო,
მორთი, მუგორჩქილუა,
სი ქომონსი ველუდა,
ჟუღეს ქენგორჩინუა.
დემეკვირი, ცირა, აშო,
ქეჩუათი ჯგირი ლერსი,
რკოს ოკო ქუორჩქინე,
სქან ხასიათი დო წესი...
ხვალე რექინ, ოსვისვინა,
უღაბნოში ბერიცალო,
მარა ბოშის ქოჩირუნქინ,
გამწალუქ შტერიცალო,
ნინა მოწამალერ გაფუ
მაჩამინჯე გვერიცალო,
მიშათ პატი გეგიძუნა,
ინეუ ტყასი იტყობუნა,
ჰაკი ცხენიმ ხირუაშენ
იქოფუნა. ითოკუნა.
სქანი საქომონჯო კოჩქი
ოკო ილას ენწერეფი,
ჩაფლა ოკო მაძუდასი
ეჩი დიხას გექელეფი.
ოკო ორდას განწარებულ,

გულზე ეცხლი მოგეიოდოს.
ქალო, ამდენი რომ მლანძღე,
გული რამ გაგიმწარა,
ემშაკმა ჩაგაგონა, თუ
კალამმა აგიჩქარა.
შენი წერილი რომ წაეიკითხე,
(მაინცდამაინც) კარგი არაფერი

დაგიწერია

ტყეში მსტვენელი (შარახვეტია) თუ
გიყვარს,

კარგი(საგან) ღმერთმა დაგიფაროს.
შენ თუ ვარდი ბრძანდებოდი,
მე კოკორი გახლდი,
სულ თავს რომ იქებ,
კანდიერი ყოფილხარ.
(იქით) თაფლი გიძღვენი და
გამომიგზავნე მე ნიორი...
კაცს გალანძლუა როგორ უნდა,
მოდი, მოგასმენინებ,
შენ ქმარს (გათხოვებას) ნუ ელი,
სახლში ჩაგაბერებ.
დამაკვირდი, ქალო („აქეთ“),
ვთქვათ კარგი ლექსი,
ყველას უნდა ვაცოდანო,
შენი ხასიათი და წესი...
როცა მარტო ხარ, გასუსული ხარ,
როგორც უღაბნოს ბერი,
მაგრამ ბიქს რომ ნახავ,
წამოვარდები გიყვიით,
ენა მოწამლული გაქვს
კბენია გველივით,
ვისზედაც პატივი გაქეთ დადებული,
ისინი ტყეში იმალებიან,
ჰაკი ცხენის მოპარვის გამო
იქერენ, თოკავენ („ითოკებიან“).
შენმა საქმრო კაცმა
ეწრებში უნდა იაროს,
ქალამანი უნდა ეცვას
ოც ადგილას დაკვრებული.
უნდა იყოს გამწარებული,

ციხეშ გილნასერგელეფი,
ღორონთქ ვიშო დაგიფარუ
განათლებას ორწყედენ,
თიშა დუდი სი ვემგაჩე,

თე ნატრისი ზოჯუნდე,
ფაცხას ოკო მულარდე დო
ღინას ოკო ქოსუნდე...
ირინერი ქივჩუათინ,
ნინას ოკო მორკულობა,
ჯუდეს ოკო გათუენი
ცირობა და ოსურობა.

ძ ლ ა ბ ი :

კალამ ინუწაწუენი,
მელან ვარე მაქარალი,
ნინას ლეკუყაქ გომიქირუ,
შურ ვამაფუ ოქალარი,

მა სი კირი მეგიჯღონი,
ქორცოფედა ონგარალი...
არდებულო მოგიპარი,
კირიშ ორტინაფალო,
საწმობხონოთ მიმოჩქუდი,
ვართი ოღინაფალო.
კირშა კირს ნუ მემიძინა,
გურიშ ოშინაფალო.

ბ ო შ ი :

ირო ცოდას ვორთუქინი,
მუქამს ვიდა სამოთხეშა,
გური დილაქვილი მათუ,
თოლი ჩილამურიშ ეფშა,
ჯაბ დო გონებაშ დატანჯული
გილურქი დო გილაფქეშა,
ოშ მილიონ ქომუჩენ,
იშენ ვამურს ჩქიმი ხეშა,
მუფერ კოჩი ორდასინი,
ქობალ ქუსხუნ ირო კვეშა,
სამოთხეშა მუშა ვიდა,

ციხეში ნათრევი,
ღმერთმა („იქით“) დაგიფაროს
განათლებას ხელადე,
მას შენ ვერ გაუგებ („თავს ვერ
მისცემ“),

ამ ნატერაში ბრძანდებოდე,
ფაცხაში უნდა ცხოვრობდე („იდგე“) ^{და}
და მიწას („უნდა“) ხვეტავდე.
ყოველნაირად რომ ვისაუბროთ,
ენას უნდა მოკლება,
სახლში უნდა გაათავო
ქალიშვილობა და ქალობა.

გ ო გ ო :

კალამი რომ ჩავაწო,
მელანი არაა დამწერელი,
პირში („ენაზე“) ნერწყვი გამიშრა,
ენა უნდა გავკმინდო („სული არა მაქვს
სასუნთქი“),

მე შენ კირი გამოგოზავენე,
სატირალი გყოლოდე.
აგდებულად მოგწერე,
კირის გასაგდებად („გასაქცუნებლად“),
საიმედოდ („სამომავლოდ“) მიმაჩნდი,
და არა დასაკარგავად.
კირზე კირს ნუ დამიმატებ,
(დარღისგან) გულის გასასიეებლად.

ბ ი კ ი :

ყოველთვის რომ ცოდვას ჩავდივარ,
როღის-ლა წავიდე სამოთხეში,
გული დაწყვეტილი („დამწვარი“) მაქვს.
თვალეზი ცრემლით საესე.
დარღითა და ჭავრით დატანჯული
დავდივარ და ეხენეში,
ასი მილიონი რომ მომცე,
მანიც არ მოვა ჩემს ხელთ,
რანაირი კაციც არ იყოს,
პური ყოველთვის ურჩენია ქვაქს.
სამოთხეში რად წავიდე.

რადგან კილერი რე კარი,
ვართ მიცორქი ნაბეტანსი,
ვართ მოჭირუ სქანი ჯარი,
დოვლურე ხოლო ვამოკოქ,
გიჩქულასი — ვარი, ვარი.

203. ბოში დო ძლაბიშ
მეხარ-მოხარუა

ბოში:

შურქ(ი) მენტე, გური(ი) ვამილე,
მონტუ დაჩხირიში ალი!
სქან(ი) ლოროფა მაწუხენს,
ტანც ვამილე შურო ძალი.
თე ქიანაში(ი) ცხოვრებას
შურო ვარე სამართალი,
ნოტე მითინს ქაწუხენსო
გაჭირება ჩქიმიცალი?
სით იფიქრი, მუ მარდი რე
სქან ლოროფა მა პქუნდას!
სქან თოლიში მეჭინაშა
ლურა მუმონატრუდას...
სქანოთ ვარე სასახელო,
სქანდე გური მაქუდას!
თეზქმა ჩქიმი შეწუხება
ანწი ვარა ბალუდას!
სქან ლოროფა ჩქიმი გურცე
ალ-დაჩხირო რზუნ დო პქუნცე,
თეშ ქობილუნც გონებითი,
ვაჯორექი ჩქიმი ხუცე,
აკა ქარლადი მოპქარი,
სქანი ჭირი ჩქიმი გურცე,
ვარ დო ვაგოცოდუქე-და,
ჯოლორქ ულალე სქანი შურცე.

ძლაბი:

ბოში, მუქ რე თე ზომამა
ჩქიმ ლოროფა სი მერჩუნე?
მა ლოროფაშ მუთა მიჩქე,
შხვა მით გოკონ ქიმერჩენი.

რადგან კარი დაკეტილია,
არა მიყვარხარ შეტისმეტად,
არცა შქირს შენი დარდი,
რომ მოვკვდე, მაინც არ მიწინდინხარ
იცოდე — არა, არა.

კოგო-გივის მიწვირ-მოწვირ

ბიქი:

სული გამექცა, გული არა მაქვს,
მივიღია ცეცხლის ალი!
შენი სიყვარული მტანჯავს,
ტანში არა მაქვს სულ ძალი.
ამ ქვეყნის ცხოვრებაში
სულ არაა სამართალი,
ნეტავ ვინმეს (თუ) აწუხებს
გაჭირება ჩემნაირი?
შენც იფიქრე, რა მადლია
შენი სიყვარული მე მწვავედეს,
შენი თვალების დანახვაზე
ნიკვილი მენტარებოდეს...
შენთვის არაა სასახელო,
შენგან გული მტკიოდეს!
ამდენი ჩემი ტანჯვა,
აწ მაინც კმაროდეს!
შენი სიყვარული ჩემს გულში
(„ალ“-)ცეცხლად ანთია და მწვავეს,
ისე მკლავს ოცნებით,
არა ვარ ჩემს გუნებაზე („მხარზე“),
ერთი წერილი („ქალადლი“) მომწერე,
შენი ჭირი (პქონდეს) ჩემს გულს:
ან არადა, თუ არ გეცოდები,
ჯალმა უყეფა შენს სულს.

გოგო:

ბიქო. რამ („არის რომ“) ამ ზომამდე
ჩიმი სიყვარული შენ მოგცა?
მე სიყვარულისა არა ვიცი,
სხვა ვინც გინლა (ნეტავ) მოგცა.

გამოცდილი ვაეორექ,
ეში ხათრი ქომუჩუნი,
მა ვაგორგექ, მუქოთ კოჩი,
რადგანც თაში გოპუნქენი.

ბოში:

ძლახი, მილუღ[ქ] სქანდა მენდი,
დო სი შხეაშა გომიტეეო?
თეზგმა ხანც მა სი დლდი
ტყუთე-ტყურეთ გოგილეეო?
წოროფა ვამიჩქენია
დო თეთ ვიშო ქემირთეეო?
ქეშმატყურე ვარია დო
ალ-დაჩხირი ქუმომტეეო?

ძლახი:

მუშენი რე, ბოში, ტყურათ
მელანს ოსქირუანქენი?
ვარა საქმე ვაგილუნო,
დღალენს ოდინუანქენი?
ქაქარწყექ ჭკირო, სქან დო
ჩქიმ შქას
ქუას ეორგინუანქენი,
ეაბალუნო ჩილათექენ,
მათე მოდინუანქენი?

ბოში:

ქოიჩქუნო, თე ზომამა
საპატონო ვაეორექ,
ირფელს მართალს მუგოშინა,
ვართე მუთუნ[ქ] გლორენქე..
მათ ქომიჩქე წოროფაშა
მუქო გური ქეგაფუნი,
მარა ჩილათირი რექე,
ჩქიმი გური დუგართუნი!

ძლახი:

ბოში, მუშენი გამიმეტი,
მუშენ პილუნქ უხამეთე?..

გამოცდილი არა ვარ,
ამისი ხათრი მომცა,
მე არ გარგივარ როგორც კაცო,
რადგან ასე გარს მიტრიალებ.

ბიჭი:

გოგო, მქონდა შენი იმედი,
და შენ სხევასთან გამიშვი?
ამდენ ხანს მე შენ თავი
ტყუილ-უბრალოდ შემოგავლე?
სიყვარული არ ვიცო
და ამით („იქეთ“) შემიქციე?
შემომპაარე უარი და
„ალ“-)ცეცხლი მომიკიდე?

გოგო:

რატომაა, ბიჭო, ტყუილად
მელანს რომ აშრობ?
ან საქმე არა გაქვს,
დღეებს რომ კარგავ?
კარგად ხედავ, რომ შენსა და ჩემს
შორის
საერთო არაფერია („ქვას ვაეორებ“),
არ კმარა, რომ შემცდარხარ,
მეც რომ მლუპავ („მკ...გავ“)?

ბიჭი:

იცი, ამ ზომამდე
საპატონო არა ვარ,
ყველაფერს მართალს მოგახსენებ,
არც არაფერს გატყუებ...
მეც ვიცი, რომ სიყვარული
გწადია („გული გაქვს“),
მაგრამ შემცდარი ხარ,
(თუ გგონია) რომ ჩემი გული
მოგიბრუნდება.

გოგო:

ბიჭო, რად გამიმეტი,
რადა მკლავ უდნაოდე?..

გური თესჯ მუთ ვოუჩი,
მა ვებრგული უსქანეთუ.

ბოშო:

ქლაბი, ასე თის ფიქრენქო,
შეასრული სი ვალინი?
ანწი რენო მიფერუანქ,
ქიანას(ჯ) გააშაბლინი!..

ძლაბო:

ბოშ, თენა რე ბლურუქუ დო
ქომუჩანქო თიშო ნებას?
ჩქიმი მეტი ქიანას
მითინ კოჩი ვალურედას.

ბოშო:

მუთ პქარინი, ქარილი რე
ლოგითე მალულეე,

დარწმუნებული ვორექ დო
ანწ ქუმოკო ვაბლურეე!
სქანობურათ აკა მუთუნ
სიტყვა ქუმუქალულეე,
ირფელ მართალ(ი) ქემოპქარი,
რთხინქ, მუთუნი ვაფულეე!

ძლაბო:

ბოშ, შილებე ვედამქერე,
მა ქობძირუნქ სი ლურელო,
დო თით ქიცი, დომიგარე
ხლოში მუკოხუნელო.
სქანი ჩილაპურით კონი
მა გებდირთუქ[ჯ] უნელო,
ვარ დო, ვაგოცოდუქ[ჯ]-და,
მუშა ვორდა ტყურელო?

ბოშო:

მენდი მილუ, მუქოთ ჰკვერი,
თეს ვაგამიდლანენქენი

ამას რატომ ვერ მიხვდი,
რომ უშენოდ არ ვვარგოდი.

ბიკი:

გოგო, ახლა იმას ფიქრობ,
რომ შენი ვალი შეასრულე?
ასლა რომ მეფერები,
როცა ქვეყანაზე თავი მომეპრა
(„გამოვვარდი“)?

გოგო:

ბიკო, ესაა გველები და
მომკემ ამის ნებას?
ჩემს მეტი ქვეყნად
არავინ („კაცი“) არ მომკვდარეოს.

ბიკი:

რაც დაწერე, დაწერილია
რამდენიც უნდა მამტყუნო
(„მამრუდო“),

დარწმუნებულნი ვარ და
აწ კი მინდა არ მოვეკდე!
შენებურად ერთი რაიმე
სიტყვა (ერთმანეთზე გადააბი),
ყველაფერი მართალი მომწერე,
გთხოვ, არაფერი დამალო!

გოგო:

ბიკო, შეიძლება არ დამიჯერო,
მე შენ მნახავ მეკდარს („მკვდარად“),
და ისიც იქნება, დამიტერო
ახლოს მკდარმა („დამკდარად“).
შენი ცრემლით ისევ
მე ავღგები უენებლად,
ანა-და, თუ არ გეცოდები,
რად ვიყო ტყუილად (ქვეყანაზე)?

ბიკი:

იმედი მაქვს, როგორც ჰკვიანი,
ამას არ გამიმტყუნებ!

სქანი სიტყვაჲ გამამწარჲ,
ვარა ვამომგონებუნი.
თეთ ქოვიჩქ, სქანი მეტი
მითინ ვამეწონებუნი,
დო ირფელი ქემოპკარი,
ანწი მუქო გონებუნი...

ძ ლ ა ბ ი :

ენა ჯგირი, ბოში, მარა
ხოლო ვამილ[ჯ] მენდი მა,
მუთ ვოგორით ართიანსუნ,
გვერდი სი დო გვერდი მა...

ბ ო შ ი :

აბა, ცირა, სქანი ჳირი,
აჲშა მუშენ გამიჭირი?
ასე ოკო გინოპყვიდე,
მუთჲ მილუ სქანი ჳინი...

ძ ლ ა ბ ი :

ბოში, მედინ[ჯ] საჩიარქ
ასე სქან დო ჩქიმი შქას,
მარა ხოლო ონჯლორე-ლე,
მითინქ გური ვამიჩას!
თექჲ მიდგას აუოლას,
დუცვილუდას ალიშქარს,
ენა მიჩქენა სუმს ხვალე —
მა, სი დო აქსენტ წალიჩას.

204. ბოშიმ მიჰარ ძღაბის

... საიმედოთ მემოჩქექ —
ჩქიმ მარძგენი თოლიჯგურა,
ირფელამო მშვენიერი,
კისერ გილუ ბროლიჯგურა.
ეშმაკ მაწუხებელი რე,
ლორონთ-შემამბრალებერი,
ლორონთქ ჩქიმო დუგაბად
გურიშ გუმახარებელი.
მა მუხემას მიღორქინი,

შენმა სიტყვამ გამამწარა,
თორემ არ მომიგონია.
ესეც იცი, რომ შენს მეტი
არაღინ მომეწონება,
და ყველაფერი მომწერე,
აწ როგორც გნებავს...

გ ო გ ო :

ეს კარგი, ბიკო, მაგრამ
კ-დეე არა მაქვს იმედი მე,
რაც ერთმანეთი ვაძაგეთ („ვაგინეთ“),
ნახევარი შენ და ნახევარი — მე.

ბ ი კ ი :

აბა, ცირა, შენი ჳირიმე,
აქამდე რად გამიჭირე?
ახლა უნდა გადავწყვიტო,
რაცა მაქვს შენი ჳინი...

გ ო გ ო :

ბიკო, გაქრა („დაიკარგა“) საჩივარი
ახლა შენსა და ჩემს შორის,
მაგრამ კიდევ სირცხვილია,
ეინმე არ მიხებდეს.
ეს ვისაც წამოცდეს („აუეარდეს“),
მოეკლას „ალიშქარს“,
ეს ვიცი მხოლოდ სამმა —
მე, შენ და ავქსენტი ყალიჩავამ.

ბიჭამ მიწმირა ბოგოს

... საიმედოდ მიმარჩიხარ —
ჩემი მარჯვენა თვალივით,
ყოველმხრივ მშვენიერს
ყელი ბროლისა გაქვს.
ეშმაკი შემაწუხებელია,
ღმერთი კი შემამბრალებელი,
ღმერთმა ჩემთვის გააჩინა
გულის გამხარებელი.
მე რაზომც მიყვარხარ,

ლერსო ქემობირუას,
ლორონს თის ვახვეწეწქ,
ჩქიმი თეზმა ვაქირება
სიზმარო მუგოძირუას,
თეში შიგაწუხასი ღო
ეშე გეგონტინუას...
თაში მუშე მუკუხეწქ,
ჩქიმ გურიში წვილუას,
ჩქიმი ცოდა ქაწორხვად
სარკოს მუგოძირუანს,

ვართი მოგიხვარუანს
სქანი ხვამა-წირუას...

205. წერილი ბოშიში ცირაშა

ახ, სი ჩქიმი სიცოცხლე ღო
ჩქიმი ცხოვრებაში კილა
სქან ნაჰარა ბარათენსი
მა მუშენი მეგარჩქილა,
ირფელს ართო დავაგირენქ
ღართი ვამოკონ ღო ქილა,
ოღონ ცუდი ვაგმაგონა,
ულორონთეთ ვადოპილა.
მა შერწირი ჩქიმი ღლუდი,
ჩქიმი ცხოვრება ღო ბინა,
ჩქიმოთ მილიონიშ ფასი
ართი სქანი დინოჯინა.
ასე მართალ ვეეთქუე,
ვართ მათქუე სქანი ცქეაფა,
სქან ყოროფა გომაშინე,
გურმა მუმაკათუ რძაფა.
მილიონშა ქომისხუნუ
სქან ძირაფა, თოლიშ რძაფა.
სისქეამეშე სი ზოჯუნქი
არძა ცირეფიში მათა.
ღუს მუშენი გოწონუანქ
ბრელო ნინაშ ტარკალითი,
ღარეფ ბრელი მიძირუნა
რუსით ქორღუ, მარგალითი,

(ხეტავ) ლექსად მ.ძღერა,
ღმერთს იმას ვეხვეწები,
ჩემი ეგზომ გაქირვება
სიზმრად (მანც) გაჩვენა.
ისე შეგაწუხოს (რომ)
ზევით წამოგაგდოს...
ასე რატომ უზიხარ (უყურებ),
ჩემი გულის დაკვლას,
ჩემი ცოდვა წინ დაგხვდება,
საკვირველს შეგამთხვევს
(„დაგანახებეს“),

ვერ მოგახმარს
შენს წირვა-ლოცვას...

მავის წერილი ქალისადმი

ახ, შენ ჩემო სიცოცხლეღ და
ჩემი ცხოვრების გასაღებო,
შენს ნაწერ ბარათებს
მე რად ვუგლო ყური.
ყველაფერს ერთად დავაგირავებ,
ჩოხა არ მინდა და მასრა,
ოღონდ ცუდი არ გამაგონო,
ულვთოდ არ მომკლა.
მე შეგწირე ჩემი თავი,
ჩემი ცხოვრება და ბინა.
ჩემთვის მილიონის ფასი(ა)
ერთი შენი შეხედვა.
აწლა მართალს ვერ ვიტყვი,
ვერც ვიტყვი შენს ქებას,
შენი სიყვარული გამახსენდება,
გულში მომიელის ზაფრა.
მილიონს მირჩენია
შენი ნახვა, თვალის გაძღომა.
სილამაზით შენ ბრძანდები
ყველა ქალიშვილების მეფე.
თავს რად გაწონებ
ბევრი ენის ტლიკინით,
ქალები ბევი გვინახავს
რუსიც იყო, მეგრელიც,

ქარა მითა მიძირუნა
სქან მასქევაშა მაგალითი.
ფირუზიში ოკნაწყორა,
ნაკეთები მარგალიტი.
ზეეს დო თუთას აზაგრენქი
ძანათებელ სი სერიში,
თირიშ ურჩილამ რეკი
წარ(ბ)ი გილუ გიშერიში,
ნიტე მუთუნ ქომუჩინი
სი რეჟინი თი ფერიში,
ჟირი ქობლოლამუდასი
სქანი ჩელა კისერიში.
ტანო — ჩელა, ოსვისვინა,
პიჯო — მესიშ ვარდიჯგუა.
ირფელ მოსაწონი გილუ,
ოფუჩერი — ხატიჯგუა.
ქიანასი ბრელ გილაფრთა,
ვამიძირუ სქანიჯგუა.
ხეს პლატიკის დეკინენქინ,
ქობუას მა იჯგურა...

206. ოთახუშა მინოილეზ

— ოთახუშა მინოილეზ,
ჟუჩხი ახირაფილო,
ჩქიმდა მუშენ ვამოზოჯი,
სქანი გოლუაფირო.
თისუთ ორწყედ უკუმელას,
კურთხუს კინიზაბრჯუდინი,
თინა ვარა ვეგინიო —
სიზუმარო გაჯუდინი?
— მილიონშა ქომსხუნუდუ,
თქვანიწყუშა ვორდიკონი,
მარა გრიგოლ აწობჯლონდუ,
ვეილებედ მევერთიკონი,
სიზუმარო გიჯუდალუ,

აეშენი მუთუნს ვთხულენთუ-და —
მზათ ვორექ ირფელიშენ,
ცხადო შემისრულენთუ-და.

მაგრამ არაეინ გვინასავს
შენი სილაშაზის მაგალითი.
ფირუზ შერწყული,
გაკეთებული მარგალიტი.
მზესა და მთვარეს ჩაგრავ
ძანათობელო შენ ღამისა,
თოვლზე უთეთრესი ხარ,
წარბი გაქვს გიშრისა,
ნეტავ რაიმე მომცა
შენ რომ ხარ იმ ფერისა,
ჟირი დამემართოს
შენი თეთრი ყელისა.
ტანად ალვის ხე, მწყაზარი ხარ,
პირად მაისის ვარდიჯით.
ყველაფერი მოსაწონი გაქვს,
საფიციარი ხატიჯით.
ქვეყნად ბევრი ვიარე,
არ მინახავს შენისთანა.
ხელში რომ ცხვირსახოცს დაიჭერ,
ნეტავ მე მქნა იმისთანა...

ოთახში შემოსულხარ

— ოთახში შემოსულხარ,
ფეხაკრეფით („ნაპარავად“),
ჩემთან რატომ არ მობრძანდი,
შენ შემოგეველე.
იმასაც ხედავდი სიბნელეში,
კუთხეში რომ ვიწექი (მოუსვენრად),
ის მაინც არ იგრძენი,
სიზმრად რომ გაკოცე?
— მილიონს მერჩინა,
თქვენთან ვყოფილიყავ,
მაგრამ გრიგოლი წინ მიმიძლოდა,
არ შეიძლებოდა (თქვენთან)

მოვსულიყავ,

სიზმრად გიკოცნია,
ამისათვის თუ რამესა მთხთვეთ,
მზადა ვარ ყველაფერზე,
იუ ცხადად შემისრულებთ.

ბოში: — ონტოფუსჲ ტოფი ხე დო
წყარი პის კოკობეე,
ცირა, მუს ისვისინა,
ვეგბისჲ გოკორდე?
ცირა: — გორწყექ. ბოში, კარუნქენი,
ნინა გოგობირუაფჲ,
გიქარჲ. კალამი] დოგიშირჲ,
თიცალ[ი] დოგიგურუაფჲ,
სქანიცალი ბოში ვარი,
უჯგუშ[ი] დომინდლულუაფჲ.

ბიჭი: — ონტოფოში ტოფი! ზის და
წყლის პირად კოკობე?,
ცირა, რას იყურები (ნაზად),
იქნებ გინდოდე?
ცირა: — ვხედავ, ბიჭო, წერ,
ენა აგიმღერებია,
გიწერია, კალამი გაგიცვეთია,
ისეთი გისწავლია,
შენისთანა ბიჭი კი არა,
უკეთესი დამიდნია.

208. ბოში დო ცირა

ვაჟი და ქალი

ცირა

ბოში, მა სი დემალორე,
მა ქემეფრთე სქანი ხეშა!
სქანი ანზე მა ქომიჩყუ:
ლოგინს ვეგლაგირჩუ ქეჩა.
მა სქანოთი ვევერგუქი,
ვიშო დემენტხიი, ბეჩა!

ბოში

ცირა, ეცალს მოთ ვლანძლუნქი?
მა ვა ვორექ დინაფილი:
ქეჩათ მიღუ ლოგინსი დო
კარით მიღუ ძირაფილი.
თენა ტყურა ქომაქინ-და,
აბა ეზოს დინაჯინი!
დიდას ირო დიბუნუა,
ვარია ვა არაგადე.
ენა ვარე საონჯლორო,
სი დიდაში ნისა რდე.

ქალი

ბიჭო, მე შენ მომატყუო,
მე მოვიდე შენს ხელში!
შენი ამბავი მე კი ვიცი:
ლოგინს არ გიგია ქეჩა.
5 მე საშენოდ არ ვვარგევარ,
იქით დამეთხოვე, ბეჩაო!

ვაჟი

ქალო, ასეთს რად მლანძლავ?
მე არა ვარ დაკარგული:
ქეჩაც მაქვს ლოგინზე და
10 კარიც მაქვს (მო)ნახული.
ეს თუ ტყუილი იყოს,
აბა ეზოს ჩა(მო)ხედე!
დედას ყოველთვის დავიყოლიებ,
უარი არ ეთქმის.
15 ეს არ არის სასირცხო,
შენ დედასი რძალი იყო.

1 ტოფი — თევზის ჭიშია. აქედანვეა ონტოფოს (სოფ.) სახელი (ი. ვიფშიძე).

2 კოკობე — კაკაბი (?).

ენა მუს აკეთენს,
მა შორიშე გიღორდე!
საქმე უკულ გავაკეთათ,
დევეხოლათ დიოდე.

ც ი რ ა

ბოშო, დაგიჭერქი, მარა
მაშქურინე ნანაშა.
სქანი დუდი ქომისხუნუ
ათას მანათ ფარაშა.
მარა სქანი დო ჩეივი ჭოროფა
ვა მარაგადე ბაბაშა:
გურს თიკალს მიიღონანს,
ვართ გიძირუ თურქიშ ფარაშა.

ბ ო შ ი

სქან დიდაშა მუს გოშქურუ?
დაფარულო გილაერთათი.
ჩქინი ყოროფას მინ გეგენს?
ოქორთეს ვილაქაფათი.
აქი ქორთი დოფუეღუნა,
თუდო ქოდიფრჩათი ნაბადი.

ც ი რ ა

ბოშო, მუსირე რაგადანქი,
სი უჩა დღაში დენაბადი?
მუ სიტყვასირე მეჩიებუქ?
ვა მარჩილე სქანი რაგადი.
ქორთიშა მა სი ვა გაღუნუქ,
ვართი მოკო სკანი ნაბადი.

ბ ო შ ი

„მიღორქიე“, ბქარუნდი-ნი,
თენა რენო სქანი რაგადი?
გვალო ხე ემოლიო,
სი უჩა დღაშ დენაბადი?
ჩქიმ ჭოროფა ვა გიღუნ-და,

ეს რას აკეთებს,
მე შორიდან გიყვარდე!
საქმე მერზე გავაკეთოთ,
20 დავახლოვდეთ ჭერ-ჭერობით.

ქ ა ლ ი

ბიკო, დაგიჭერებ, მაგრამ
მეშინია დედისა.
შენი თავი მიჩვენია
ათას მანეთ ფულს.
25 მაგრამ შენი და ჩემი სიყვარული
არ შემიძლია ეუთხრა მამას:
გულს იმისთანას მოიყვანს,
არც გენახოს თურქის ფულზე.

ვ ა უ ი

შენი დედისა რას გეშინია?
30 დაფარულად ვიაროთ.
ჩვენ სიყვარულს ვინ გაიგებს?
მურყნალში ვითამაშოთ.
აქ ნორჩი მურყნები დაგეფარავს,
ძირს დავიგოთ ნაბადი.

ქ ა ლ ი

35 ბიკო, რას ჰლაპარაკობ,
შე შავი ღლის დაბადებულო?
რა სიტყვას მეუბნები?
არ მესმის შენი საუბარი.
მურყნალში მე შენ არ წაგყვები,
40 არც მინდა შენი ნაბადი.

ვ ა უ ი

„მიყვარხარო“, რომ მწერდი.
ეს არის შენი საუბარი?
მთლად ხელი ამაღე,
შე შავი ღლის დაბადებულო?
45 ჩემი სიყვარული თუ არ გაქვს,

1 ქორთი — ნორჩი მურყანი (თხმელა), მურყნის შიშელა; ოქორთე — სადაც ნორჩი მურყნებია ამოსული, მურყნის ქალა.

შუშოთ შოკო სქან ქალარდი?
პირობას ვა მიჭერქი,
ვართი გოკო ჩქიმ რაგადი.
მუნერ პირობა შერჩენი,
აკა ქომობქარ ქალარდი.

ც ი ო ა

„იკალ ბოშის ვაქუნავა“, —
ვართი მიწუუ შა ბაბაქი,
ვა გაქუნუქ. გიჩქუდას,
ვართი შომქარა ბართი!
სი ჩქიმი დუდი ვა გაშიი,

ტყურა გაქიი თქ რაგადო.

ბ ო შ ი

ცირა, უკაცრათ ვორექ,
მა პასუხის რქარუნქი;
მარა მუ ოკო ექიმიინე,
ირიართო ვლანძღუნქა?
სქანიცალი ცირა პუთ მოკო?
სიმიინს გილაბაქუნქი!

ცირათ დუდი ძეგილუნ დო
თხალენს გილაქვალუნქი!
დუდი თიშენი მორწონსო,
დუძუს გილაჩხვარუნქი?
დუს ცახორცი გეგორთუ საა
ბატენს გილარაქუნქი;
ზარხულს მოსევანჯა ვა გილუ,
ხოჭენს გილარაქუნქი.

ც ი რ ა

ბოში, ძალამს ბედენქ,
მა პასუხის ბქარუნქი.
ბოშ, ონჯლორე ვა ვიჩქუნო,
მა სი თეცალს ვლანძღუნქი?

რად მინდა შენი ქალადი?
პირობას არ მიჭერებ,
არც გინდა ჩემი საუბარი.
რანაირი პირობა (უნდა) მოგცე,
50 ერთი მომწერე ქალადი.

ქ ა ლ ი

„იშისთანა ბიჭს არ გაჟყევო“, —
უარი შითხრა მე მამამ.
არ გაყვები, იკოდე,
არც მომწერო ბართი!
55 შენ ჩემი თავი არ შეგიძლია
იშოვო,
ტყუილა გექნება ეს ლაპარაკი.

ვ ა ქ ო

ქალო, უკაცრავად ვარ,
მე (რომ) პასუხს გწერ;
მაგრამ რა უნდა ექნა,
60 სულ ერთთავად (რომ) მლანძღავ?
შენისთანა ქალი რად მინდა?
სიმიინს (გობით) მიანიავ-
შოანიავებს!¹

ქალიშვილად თავი მოგაქვს² და
თნებს (ცი) სწველი!
65 თავი იმიტომ მოგწონს,
ლომს (რომ) სცეხვავ?
ააკვ ცახოცი³ გხურავს და
იატებს მიერეკ-მოერეკები;
ზაფხულში მოიხეწება არა გაქვს,
70 ხარებს მიერეკ-მოერეკები.

ქ ა ლ ი

ბიჭო, ძალიან ჰბედავ,
მე (რომ) პასუხს მწერ.
ბიჭო, სირცხვილი არ იცი,
მე შენ ამისთანას (რომ) მლანძღავ?

1 აზრი ასეთია: სიმიინს განიავებაჲ რაც შენ შეგიძლია შოლოდ.

2 ზედმიწევნით: თავი მიგაქვს.

3 ცახოცი (სახოცი) — ცხვირის სახოცი ან ოფლის სახოცი, შემდეგ თავსაფარი.

დუდი თიშენი მორწონსო,
ცუანენს გილაბარგუნქი?
ბაზარიშა მიდურქი დო
ცხენენს გილაკადუნქი,
ბოშელას ჩემენქი დო
ბილიოს გილანახუნქი,
გოროდიშა მიდურქი დო
წუდენს გილაფართხუნქი!

ბოში

ცირა, სი ძალამს ბედენქ,
თეცალ ჩქიმი ლანძლუას.
მარა მუ ოკო უწუე
სქანცალ ქიანაშ მარწყულას?
მუასკანი გუკოტრებუ
ქალაქეფიშ ვაჭრუას.
დინაფილიშ სკუა რექ,
მუს გომირექ ლანძლუას?
მა სი ნუ მაჩემენქ, ვარა
ქოგიჯოთანქ ბარგუას;
თი დლას მალას გომირანქ,
„ნანას“ უძახულე ჩქიმ სქუას!

ცირა

ბოშ, იმ დლაქ ვამგოქიშუ.
სი ჩქიმ სქუაშ ბაბა რდე!
იმ დლას ვა ძირუნქი,
მა სქან მენდულო ვორდე!
ჩქიმი დუდი ვა გაში,
მუ ეფერი გიჯორდე.
იმ დლაქ სი დოგანწყუ,
მა სქან ოსური ვორდე!
დუდი იშენი ნუ მორწონს,
ბოში რექი კოკობე.
ინა დლას ვეფიქრა,
შურო მა სი მიჯორდე.

75 თავი იმიტომ მოგწონს,
(რომ) სიმიდებს კმარგლი?
ბაზარში წახვალ და
ცხენებს სქედავ,
ბიჭობას იჩემებ და
80 თეთრულა! ჰრეცხავ,
ქალაქში წახვალ და
სახლებს ალაგებ („ჰფერთხავ“)!
ქალო, შენ ძალიან ჰბედავ,
ამისთანა ჩემს ლანძლუას.
85 მაგრამ რა უნდა ვუთხრა,
შენისთანა ქვეყნის დამქცევს?
მამაშენი გაუკოტრებია
ქალაქების ვაჭრობას.
დაკარგულის შეილი ხარ,
90 რას მომდგომიხარ სალანძლუად?
მე შენ ნუ მაჩერებ, თორემ
მოგიგდებ თონხაში;
იმ დლეს მალე განახვებ,
„დლეს“ ეძახდე ჩემს შვილს.

ვაჭი

ქალო, შენ ძალიან ჰბედავ,
ამისთანა ჩემს ლანძლუას.
85 მაგრამ რა უნდა ვუთხრა,
შენისთანა ქვეყნის დამქცევს?
მამაშენი გაუკოტრებია
ქალაქების ვაჭრობას.
დაკარგულის შეილი ხარ,
90 რას მომდგომიხარ სალანძლუად?
მე შენ ნუ მაჩერებ, თორემ
მოგიგდებ თონხაში;
იმ დლეს მალე განახვებ,
„დლეს“ ეძახდე ჩემს შვილს.

ქალი

95 ბიჭო, ის დლე არ მოგესწროს,
შენ ჩემი შვილის მამა იყო!
იმ დლეს ვერ ჰნახავ,
მე შენი იმედით ვიყო.
ჩემი თავი არ შეგიძლია იშოვო,
100 როგორადაც (უნდა) გიყვარდე.
ის დლე შენ დაგექცა,
მე შენი ცოლი ვიყო!
თავი იმიტომ ნუ მოგწონს,
ბიჭი (რომ) ხარ კობტა.
105 იგი არასოდეს არ იფიქრო,
ოღნავადაც მე შენ მიყვარდე.

ცირათ ღელი მეგილუნ-და,
 დიასკანქი მუშა რხუ?
 ტანალობით ვერგუქ,
 სახეთი რექ გვალო ლუ.
 საქციელობა ვა გილუ,
 კუუათი რექ გვალო ყრუ.
 ბოშენს უჯინექი, მარა
 დიოდე შიოქ ვა გითხუუ.
 გათხუალას ფიქრენქო?
 დიასკანქ მუშა რხუ?

ცირა

ბოში, ირო ნუ ვლანძლუნქ,
 ართი ქომორაგადე!
 მუქოპსიე მეჩიებუქ?
 სი ქიანას ვა რდე!
 ბოშო ღული მეგილუნ-და,
 კოჩიშ სკუა ნიტე რდე!
 სქანი თაქიანი რინს უჯგუ
 მეწისკვილეთ მიდართე.
 უბედურობა ვა რენო,
 სი ოდასი მილარდე,
 არტაჟიანი ჯუდეს
 სი ბალკონს გიმარდე!

(აქ ოვეულს აკლია ერთი ფურცელი. ამ ერთ ფურცელზე უნდა ყოფილი-
 ყო ჩერ ვაერსა და მერმე ქალის სიტყვა-მიგება, ორივე ერთად დაახლოებით
 20—30 სწკარი).

ბოში

ცირათ ღელი მეგილუნ-და,
 იშალაფირ სქანი გვარი!
 გაფუქებულ ცირა რექ,

ქალიშვილად თაეი თუ მოგაქეს,
 დედაშენმა რად გშეა?
 ტანალობით არ ვარგინარ,
 110 სახით ხარ მთლად ბუ.
 საქციელობა არ გაქეს,
 კუუით ხარ მთლად ყრუ.
 ბიჭებს უცქერი, მაგრამ
 ჩერ-ჩერობით არავინ არ გითხოვა.
 115 გათხოვებას ჰფიქრობ?
 დედაშენმა რად გშეა?

ქალი

ბიჭო, სულ ნუ მლანძლავ,
 ერთი მალაპარაკე!
 რას მეუბნები?
 120 შენ ქვეყანაზე არ იყო!
 ბიჭად თაეი თუ მოგაქეს,
 კაცის შვილი ნეტავი იყო!
 შენს აქაურ ყოფნას სჯობს
 მეწისქვილედ წახვიდე.
 125 უბედურება არ არი,
 შენ ოდაში იყო,
 სართულიან სახლში²
 შენ ბალკონზე იყო!

ვაჟი

თუ ქალიშვილად თაეი მოგაქეს,
 130 ამოვარდნილი (იყოს) შენი გვარი!
 გაფუქებული ქალი ხარ,

1 ოდა — კარგი სახლი, სამყოფი სახლი.
 2 „არტაჟიან“ (სახლში).

სი გოჭირუ ფირტიემ ხვალი.

ბრელი ხანიშ დრო ვა გიღუ,
სი რუვილუნს ხატიშ ბრალი,
წუღეს ბრელი დინომირე
მუახლეთი სქანიცალი.
წაუღირი ცირა რეჟ,
იშალაფირი სქანი გვარი!

ც ი რ ა

ტანთელობა ძალამ მიღუ,
ართის ვეზივლახუანქ,
ჩქიმ თეცალ ლანძლუაშენი
გურიშა ქიმკიბახუანქ.
ჩქიმ ჟოროფა ძალამ გიღუ,
მარა, ბოში, ვა თქუანქ.
მუთუნ ვა გაღოლე ჩქიმდა,
თიშენი აწმომილანძლუანქ.
დინაფილი ბოში რეჟ,
თუთუნს გიღუფათქუანქ,
ჯიბეს ვედილაგიძუ გროში,
ხოჯენს გიღუხართუანქ.

ბ ო შ ი

ცირა, აწი დოგიბალუ
თეცალი ჩქიმი ლანძლუა.
გოროდშიშა მიდავრთი დო
ქოდივეჟყი სიმინდიშ ვაქრუა.
ჩქიმი დუდი ვა გოკონ-და,
ცირა, მუს აწმომილანძლუანქ?
ართი სიტყვა ქომომიჩინი,
მეტი მუთუნი ვა თქუა;
სიტყვას მოთმომიჩინანქ,
ირო აწმომილანძლუანქ.
ლანძლუას ირო დევეთხუათ,
აწი ქოდივეჟყათ ვაქრუა.

შენ გჭირს ფილტვის ხველა
(ჭლეჟი),

ბევრი ხანი და დრო არა გაქვს,
შენ გკლავს ხატის ბრალი,
135 შინ ბევრი მყავს
მოახლედ შენისთანა.
წამხდარი ქალიშვილი ხარ,
ამოვარდნილი (იყოს) შენი გვარი!

ქ ა ლ ი

ტანმრთელობა ძალიან მაქვს,
140 ერთხელაც არ ვხდები ავად,
ჩემი ამისთანა ლანძლვისათვის
გულზე დაირტყამ ხელს!
ჩემი სიყვარული ძალიან გაქვს,
მაგრამ, ბიჭო, არ იტყვი,
145 არაფერი შეგიძლია მიქნა,
იმიტომ ჩემს ლანძლვაში ხარ.
დაკარგული ბიჭი ხარ,
თუთუნს აბოლებ,
ჯიბეში არ გიძევს გროში,
150 ხარები იქით-აქეთ დაგყავს
(თოკით).

ვ ა უ ი

ქალო აწი გეყოფა
ამნაირი ჩემი ლანძლვა.
ქალაქში წავედი და
დავიწყე სიმინდით ვაქრობა.
155 ჩემი თავი თუ არ გინდა,
ქალო, რას მლანძლავ?
ერთი სიტყვა შემომითვალე,
მეტი რამე არ სთქვა.
სიტყვას (რომ) მითვლი,
160 სულ მლანძლავ.
ლანძლვას სულ დავანებოთ თავი,
ამიერიდან დავიწყეთ ვაქრობა.

1 ივულისხმება: სიხარულისაგან

ცირა

ქალი

ბოში, ირო ვლანძლუნდი დო
მანგიორი მეგიჩინი.

სიტყვას მოთმეგიჩინანდი,
ეთმეშიცენდ მა კობორი,
მარა მუ ოკო ვეიშინიკო.
ირო მა სი ვლანძლუნდი-ნი!
გასაშინეთ ღვას გემოხე,
მა სი თეჟი მაჭული-ნი.
მარა, ბოში, ვა გიჯორქი,
მუქოთ მა სი გატყუქი-ნი.

ბოში

ცირა, მუსირე რაგადანქ?
სქან ჟოროფათ მათ ვიჭუქ.
დღამით სქანი აზრი მიღუ,
სერით შურო ვა ელურქ.
სხაპუა-ბირა ქემუორტე.
ბაზარიშათ ვა მწურქ.
აღმასი რექ ჩქიმოთ. ცირა,
იშასხუნილო მა პუნქ,
სქანი ჯაბით ქობღურუქ,
ოჭკომალსით ვა ვეკუნქ.

ცირა

ბოში, ირფელს დაგიჯერქ,
ირო ვა მოკო მა რაგადი.
ბოში, მუთას გიკეთენს,
ირო რქარე მა ქალარდი!
სქან ჟოროფათ მათ ვიჭუქ,
მუშოთ გოკო ბრელი რაგადი?
ბოში, ჯგირი ზოჯუნქი დო
მოკგოქუნს ჯვეში ღართი.
ბოშიშ გური ქოგილუნ-და,
აწი გემიცადი, ბარათი.

ბიჭო, სულ მლანძლავდი და
მაგიერი შემოგითვალე.

- 165 სიტყვას (რომ) გითვლიდი,
მცვივოდა მე კბილი,
მაგრამ რა უნდა მექნა,
სულ მე შენ რომ მლანძლავდი!
სახსოვრად ლოყაზე მაჩნია,
- 170 მე შენ იქ რომ მაკოცე.
მაგრამ, ბიჭო, არ გიყვარვარ,
როგორც მე შენ გატყობ.

ვაჟი

- ქალო, რას ამბობ?
- შენი სიყვარულით მეც ვიწვი.
- 175 დღისით შენი აზრი მაქვს,
ღამით სრულეზით არ მძინავს.
ცეკვა-სიმღერა მივატოვე,
ბაზარშიც არ გავალ.
აღმასი ხარ ჩემთვის, ქალიშვილო,
- 180 ამორჩეულად მე მყავხარ,
შენი ჯავრით ვეკვდები,
საჭმელსაც არ ვჭამ.

ქალი

- ბიჭო. ყველაფერს დაგიჯერებ,
სულ არ მინდა მე ლაპარაკი.
- 185 ბიჭო, არაფერს გიკეთებს,
მუდამ გწერო მე ქალადლი.
შენი სიყვარულით მეც ვიწვებო,
რად გინდა ბევრი ლაპარაკი?
ბიჭო, კარგი ბრძანდები და
- 190 ვაცვია ძველი ჩოხა.
ბიჭის გული თუ გაქვს,
აწი დამიცადე, ბარათო (?).

თეცალ ღოროფას მუ უწუა!
 -მა ვა ვორეკ ჩქიმი ხუს.
 ცირა, გომაშინუქი,
 ირო ვონგარუა გურს.
 სი ხოლომე ვა გორწყექ,
 პლატოკის გინმოქირუა შურს.
 თეცალ ჩქიმი შეთვისება, —
 ირო ვონგარუა გურს.
 ცირა, ქორშუნო ჩქიმ ლაქაფი?
 სქანი ჭირი ჩქიმი ღუს!
 სქანდა იმენდი აწ ვა მილუ:

მიდგა იციი, ორჰოფუნს.

ცირა

ბოში, იმ დღაშა მა ვემმართუ,
 მა ბჰოფუნდას აწ შხვა ბოში!
 სქან ღუს გომიჰყოლიღუნას,
 ჭიანას ვარე იცალ კოჩი.
 სქან ღოროფა მტკიცეთ მილუ,
 თორს ვა მირთანს მა ბრელ გროში.

ბოში, გომაშინუქი,
 ჩილამური ვა მიცად თორს.
 ბოში, ქომისხუნუქი-და,
 ქემეგიჩევანქ თაურე კოსი.
 ჩქიმლა ქომოგიჰუნანქ,
 დაგინიშნენქ თიმწყელა ღროსი.

ბოში

სი ღუდეშა მიდართი დო
 მა ქოდომიტე აქ ლურელი.
 ზისხერ გოსკირაფილ მათუ:

ვემებდოხოოდ მა წურბელი.

ასეთ სიყვარულს რა ვუთხრა!
 მე არ ვარ ჩემს გუნებაზე!
 195 ქალო, (რომ) გამახსენდები,
 მუდამ ვიტირებ გულს.
 შენ ახლოდან ვერ გხედავ,
 ცხვირსახოცს ვაყოლებ სულს².
 ასეთი ჩემი შეთვისება, —
 200 მუდამ ვატირებ გულს.
 ქალო, გახსოვს ჩემი თამაში?
 შენი ჭირი ჩემს თავს!
 შენზე იმედი ამას იქით არა
 მაქვს.

ვილაც იქნება, დაგიჭერს.

ქალი

205 ბიჭო, იმ დღემდე მე ვერ მივიდე,
 მე მიჭერდეს აწი სხვა ბიჭი!
 შენს თავს დამავიწყებდეს,
 ქვეყანაზე არ არია იმისთანა კაცი,
 შენი სიყვარული მტკიცედ მაქვს,
 210 თვალს ვერ მომიქცევს მე ბევრი
 გროში.

ბიჭო, გამახსენდები,
 ცრემლი არ მიცდის თვალში.
 ბიჭო, თუ მირჩევ,
 გამოგიგზავნი აქედან კაცს.
 215 ჩემთან მოგიწვევ,
 დაგინიშნავ მაშინ ღროს.

ვაჟი

შენ შინ წახვედი და
 მე დამტოვე აქ მკვდარი.
 სისხლი (ისე) გაშშრალი მაქვს,
 (რომ)

220 არ მომაჯდება მე წურბელი.

¹ სიტყვა-სიტყვით: ჩემს მხარზე.

² ცხვირსახოცი, ალბათ, ქალის ნაჩუქარი ჭიანდა.

თეცალ ჟოროფა მა ვეგინმალე,

ცირა, ეგების ღობლურე-ნი.
თი ღლა, ცირა, გოთანდუნო,
მა სი აწი ქორძირე-ნი?!
შეიდობით, ჩქიმი სიცოცხლე,
მა ეგების მებღინე-ნი.
მა სი, ცირა, სოურე რძირუნქ?
აწი სქანღა ვემიირთე-ნი.

ც ი რ ა

ბოშ, ჟუღეშა მიღავრთი, მარა
მა ვა ვორექ ჩქიმი ხუს.
სქანღე ქვილი ოსურსკეა
ირო ვონგარუნქ გურს.
ჩქიმ ღუს ნუ გიქყოლიღუნქ,
სქანი ქირი ჩქიმი ღუს!
ხოლოშე მა სი ვა გორწყექ,
შორიშე შეთმერწირენქ შურს.
ჟოროფაშე ქვირი ვორექ,
სქანი ფასი მა მუ პუნს?
ეგებ, ბოში, მღალატენდე?
სქანი ქირი ჩქიმი ღუს!

ბ ო შ ი

ცირა, მუსირე რაგადანქ?
შურო ვა ნორღვე, ბეჩა, ჭკუა,
სქანი ღუღიშ გოჯოგაფა —
ენა, ცირა, ღღას ვა თქუა!
მა სი ქოგილალატი-და,
მა ვეპიქი კოჩიშ სკუა.
ოღონდ ხოლოშე ვა გორწყექ,
გურს მიღუ ღიღი ჭუა.
სქანი ჩარსხა გურს ვა მიღუ,
ცირა, თეცალს მუშენი თქუა?
თეცალს, ცირა, ფიქრენქი-და,
შურო ვა ნორღვე, ბეჩა, ჭკუა!

ამნაირ სიყვარულს მე ვერ
გადავიტან.

ქალო, ეგების მოვკვდე.
ის ღღე, ქალო, გათენდება,
მე შენ აწი რომ გნახო?!
225 მშვიდობით, ჩემო სიცოცხლევე-
მე ეგების დავიკარგო.
მე შენ, ქალო, საიდან გნახავ?
აწი შენთან არ მოისვლება.

ქ ა ლ ი

ბიჭო, შინ წავედი, მაგრამ
230 მე არ ვარ ჩემს გუნებაზე.
შენგან დამწვარი ქალიშვილი
მუღამ ვატირებ გულს.
ჩემს თავს ნუ დაივიწყებ,
შენი ქირი ჩემს თავს!
235 ახლოდან მე შენ ვერ გხედავ,
შორიდან შემოგწირავ სულს.
სიყვარულისგან დამწვარი ვარ,
შენი ფასი მე რა მყავს?
ეგებ, ბიჭო, მღალატობდე?
240 შენი ქირი ჩემს თავს!

ვ ა ე ი

ქალო, რას ჰლაპარაკობ?
სულ არ გქონია, ბეჩაო, ჭკუა!
შენი თავის შეძლება —
ეს, ქალო, არასოდეს არ სთქვა!
245 მე შენ თუ გილალატი,
მე არ ვიქნები კაცის შვილი.
ოღონდ ახლოდან ვერ გხედავ,
გულში მაქვს ღიღი ტკივილი.
შენი ჩამოხსნა გულში არ მაქვს.
250 ქალო, ამნაირს რატომ ამბობ?
ასეთს, ქალო, თუ ჰფიქრობ,
სულ არ გქონია, ბეჩაო, ჭკუა!

შვილობას მიჩინანქ,
მემიჩქუ, ვა გოპირუ მულა.
დუს ვა მოძირანქი და,
წორეთ გოკო ჩქიმი ღურა.
ბალკონს იწუოხერქი,
ხეს მიკებუ კეტი ღულა.
გვალო, ბოში, ქემმოტევო?
ჩქიმი წაულა დო ღურა!
აქა აღრესი ქომობჭარი,
სქანდა მოკო მა მეულა:
სახე-სქანს ქოვძირუნქ,
ეგებ უკულ ვა. დობღურა.

ბო შ ი

ცი რ ა, გვალო ნუ დობჭუნქ,
ნუ გიჩქუ თეცალი რაგადი!
ტვინი მინორთელი მათუ,
კვარჩხიშე მკემოქუნს ნაბადი.
ირო სკანი აზრის ვორექ
მა უჩა დღაშ დენაბადი.
ჩილამურით მაშოლლუ
ჩქიმი ნაჭარა ქალარდი.
აზრიქ თეში იკმაფაჩუ,
ირო რჭარი მა ბარათი.
სი ჩქიმდა ქომორთე-ნი,
მა ვა მილუ იშა იმენდი.
თეცალ აზრის ნუ გერექ,
ნუ გიჩქუ თეცალი რაგადი!

ცი რ ა

აზრით დინაფილი მათუ,
ვორექ გაფუქებულ ცირა;
გემოვნება მა ვა მილუ,
შანქარი რე ჩქიმოთ ხინა.
სქან რაგადით დომორძღუ-ნი,
ეგებ უკულ ვა დობღურა.
სტრუნეფ გიტარას გეგოწყი,
ქემულოტე იშ გებირა.

შვილობას მითვლი,
მგონია, არ აპირებ მოსვლას.
255 თავს თუ არ მანახებ,
სწორედ გინდა ჩემი სიკვდილი.
ბალკონზე ვზივარ,
ხელში მიკავია კეტი მოლუნული.
მთლად, ბიჭო, მიმატოვე?
260 ჩემი წახდენა და სიკვდილი
ერთი აღრესი მომწერე,
შენთან მინდა მე მოსვლა:
შენს სახეს ვნახავ,
ეგებ მერმე არ მოვეკვდე.

ვ ა უ ი

265 ქალო, მთლად ნუ დამწვავ,
ნუ იცი ამისთანა ლაპარაკი!
ტვინი გადაბრუნებული მაქვს,
უკულმა მაცვია ნაბადი.
სულ შენს ფიქრში ვარ
270 მე შავი დღის დანაბადი.
ცრემლით მისველდება
ჩემი ნაწერი ქალადი.
აზრი ისე დამებნა,
მულამ გწერე მე ბარათი.
275 შენ ჩემთან რომ მოხვიდე,
მე არ მაქვს იმის იმედი.
ამისთანა აზრზე ნუ სდგახარ,
ნუ იცი ამისთანა ლაპარაკი!

ქ ა ლ ი

აზრიც დაკარგული მაქვს,
280 ვარ გაფუქებული ქალი;
გემოვნება მე არ მაქვს,
შაქარია ჩემთვის ქინაქინა.
შენი ლაპარაკით რომ გამაძლო,
ეგებ მერმე არ მოვეკვდე.
285 სიმები გიტარას ავჭხენი,
მივატოვე მისი დამღერება.

ოთახის მელვობერქი,
მოზარ გალენი ვიმულა.
სქანი ღუს ვა მოძირანქი-და,
საიქიოს მიღუ ბინა.
თე ბარათის მეგიჯლონანს
სქანდე გოჯოგელი ცირა.

ბოში

ცირა, მუსირე კარუნქი-ნი?
დიიხილუნქ, ღორონთუმე, ღუს!
სქან ბარათის ვკითხულუნქ,
ზაფრა მეთმაგამუ გურს.
ცირა, თეცალს მოთ ვლანძლუნქ?
სქანი ფასი მა ვა პუნს:
ღღამით სქანი აზრი მიღუ,
სერით შურო ვა ვლურს.
სქანდე გოჯოგელი ვორდე,
იმ ღღამა ვე მიართუ ჩქიმი შურს,
ჩქიმდა ფიქრეფი სი ნუ გიღუ,
ნუ იწყუნუნანქ აწი გურს.
ცირა, მალას გოძირანქ,
მა სი ილამიხერდე ხუს.
ფიქრი დო აზრის ღუს ნუ არზენქ,
სქანი ჭირი ჩქიმი ღუს!
ცირა, თეცალი რაგადი,
ღორონთუმე, მალას დოპილუნს.

ცირა

ბოში, მუსირე რაგადანქ?
ცირა ვა ვორექე მა მანგარი.
მილალატე, მუ ვქიმიანა?
სქანდა ვეგემიბუ ბაწარი.
სი მიდართი-ნი, უკული
ელაფორი მათუ მა ცანცალი.
გოჯოგელო ქოდომიტე,
უკულ ვა მიძირუ ვაგზალი,
სოდეთ წორო ბგულენდით,
ხეს მიეებუდ მა შანდალი.
ბოში, თინა გომაშინე,
ხათე ემიოლუ მა ცანცალი.

ოთახში ვზივარ,
მეზარება გარეთ გამოსვლა.
შენს თავს თუ არ მანახებე,
290 საიქიოს მაქვს ბინა.
ამ ბარათს გიგზავნის
შენგან მოძულელებული გოგო.

ვაჟი

ქალო, რასა სწერ?
მოვიკლავ, ღმერთმანი, თავს!
295 შენს ბარათს ვკითხულობ,
ზაფრა მეცემა გულს.
ქალო, ასეთს რად მლანძღავ?
შენი ფასი მე არ მყავს:
300 დღისით შენი აზრი მაქვს,
ღამით სულ არ მქინავს.
შენგან მოძულელებული ვიყო,
იმ დღემდე ვერ მივიდა ჩემი სული!
ჩემი ფიქრები შენ ნუ გაქვს,
ნუ იტყენ აწი გულს.
305 ქალო, მალე განახებე,
მე შენ თან მიჯდე მხარში.
ფიქრსა და აზრს თავს ნუ აძლევ-
შენი ჭირი ჩემ თავს!
ქალო, ამნაირი ლაპარაკი,
310 ღმერთმანი, მალე მომკლავს.

ქალი

ბიჭო, რას ჰლაპარაკობ?
ქალი არ ვარ მე მაგარი.
მილალატო, რა ვქნა?
შენზე არ მიბია თოკი.
315 შენ რომ წახვედი, მერმე
ავარდნილი მაქვს მე კანკალი.
მოძულელებულად დამტოვე,
შემდეგ არ მინახავს ვაგზალი,
სადაც ერთად ვსეირნობდით,
320 ხელში მეკავა მე შანდალი.
ბიჭო, ის (რომ) გამახსენდება,
მაშინვე ამივარდება მე კანკალი

ბოში, მემჩქ, მინტებუქ,
ოკო ბთქუე მა მართალი.
უკულ ჩქინი შეთვისებას
ვა გახწორენს სამართალი.
ოღურალო მზათ ვორექ,
ღუს დიიპილუნქ მა საწყალი.

ბოში

ცირა, ღორონს გიფუჩუნქ,
მა ვა ვორექ იცალ ბოში:
სქან ღალატი გურს ვა მილუ
(მუქოთ პატიოსანი კოჩი!),
მარა სი ვა მონდუქ,
მუქოთ ნადირს ჭკვერი ხოჯი.
აწი, ცირა, მუ გიწუა?
ჩქიმდა ვა ნორღე სი იმენდი,
ეფერ სიტყვა მომიჩინი,
აკომიქვი მა სი ბედი.
ცირა, სტორს მიკუხერქ,
ღინს ვშუნქ: ალავერდი!
სადღინძელოს სქანს ვშუნქ,
მანგიორი ქომიწი: იახში ვერდი!
ღორონთქ თეში გაცოცხლას,
მუქოთ სქან გურს ოკორდას.
თი გური ღორონთქ მერჩას,
ჩქიმ ღუდი ირო გიქორდას!

ცირა

მადლობას მეგჩინანქ,
ღორონთქ ჯგირო გამყოფას!
თი ღლა ღორონთქ ნუ მუჩას,
სქანი ღუდი მა ბჯოგუდას!
აწი მა ის ვა ფიფრენქ,
ჩქიმი ღუდი სი რჯოგუდას.
სქანი ოსური მა ვორღე,
ქოვძირუნქო მა თი ღლას?
ღუდი გოჯოგელი მაფუ,
ირო მიკმურქ მა სქანი კარს,

ღუდეს მიკვოჯინექ,

ბიჯო, მგონი, ვაპრბიზარ,
უნდა ვთქვა მე მართალი.
325 შემდეგ ჩვენს შეთვისებას
ვერ გაასწორებს სამართალი.
სასიკვდილოდ მზად ვარ,
თავს მოვიკლავ მე საწყალი.

ვაქი

ქალო, ღმერთს გეფიცები,
330 მე არ ვარ იმნაირი ბიჭი:
შენი ღალატი გულში არ მაქვს
(როგორც პატიოსანი კაცი!),
მაგრამ შენ არ მენდობი,
როგორც ნადირს ჭკვიანი ხარი.
335 აწი, ქალო, რა გითხრა?
ჩემზე არ გქონია შენ იმედი,
ისეთი სიტყვა შემომითვალე,
სულ დამიწვი მე შენ ბედი.
ქალო, სუფრას ეუზივარ,
340 ღვინოს ვსვამ: ალავერდი!
სადღეგრძელოს შენსას ვსვამ,
მაგიერი მითხარ: იახში ვერდი!
ღმერთმა ისე გაცოცხლოს,
როგორც შენს გულს უნდოდეს.
345 ის გული ღმერთმა მოგცეს,
ჩემი თავი მუდამ გიყვარდეს!

ქალი

მადლობას გითვლი,
ღმერთმა კარგად გამყოფოს!
ის ღლე ღმერთმა ნუ მომცეს,
350 შენი თავი მე მძულდეს!
აწი მე იმას არ ვფიქრობ,
ჩემი თავი შენ გძულდეს.
შენი ცოლი მე ვიყო,
ვნახავ მე იმ ღლეს?
355 თავი მოძულეებული მაქვს,
სულ გავუვლი ხოლმე მე შენს
კარს,
სახლს (რომ) შემოვხედავ,

ოკონდ ქიანა ჩქიმი რდას!
თიკალ დასუსტებულ ვორექ,
მეულექ უინი ქარს.
ბოში, მა სი თეს რთხულენქ,
ვადმოშკვილუე მა სი წყარს,
ბრო გური მიცანცალანს,
ვაი ღო უი ჩქიმი ღდას!

ბოში

კირა, სიზმარო გორწყედი,
ვითომ ჩქიმიწყელა ხერდი.
თომა აბრეშუმშიმ გილუდუ,
პის გვალა სქეამი ორდი.
ვითომ წორო ვრაგადანდით,
გემუანი სიტყვათ მალორენდი,
სიტყვას მეჩიებუდი ღო
გურ მოგიღონი მა ლურექქ!

ვითომ ძალამ წეკვიდითი,
გემუეთიშით ართიანს.

კირა

მუნერსი რე რაგადანქი?
სი ვა გუქ მარდიანს.
ღორონთქ თეში ღოგაცალუ,
სქან თორქ აწი მა ბძირას!

ბოში

კირა, მუქოთ გატყუქი-ნი,
მოთმომისპენქ მა რინას?
ათეცალი სიტყეებითი
გემუეთიშით ართიანს.

კირა

ბოში, სიზმარქ ვეგვაწყინუ!
ღორონთქ ჭგირიშა ლუას!
თი ღდაშა მა ვემმართუ.
სქან ღლუქ ჩქიმქ ველუას!

თუნდაც ქვეყანა ჩემი იყოს!
ისე დასუსტებული ვარ,
360 ჩემი თავი მიაქვს ზენა ქარს.
ბიჭო, მე შენ ამას გთხოვ,
არ დამარჩო მე შენ წყალში.
სულ გული მიკანკალებს,
ვაი და უი ჩემს ღღეს!

ვაუი

365 ქალო, სიზმრად გხედავდი,
ვითომ ჩემთან იყედი.
თმა აბრეშუმისა გქონდა,
სახეზე მთლად მშვენიერი იყავი.
ვითომ ერთად ვლაპარაკობდით,
370 ტბილი სიტყვით მატყუებდი,
სიტყვას მეუბნებოდი და
გული მოგიყვანე (-გაგიჭავრდი)
მე სასიკვდილემი!
ვითომ ძალიან წავეკიდენით,
გამოვეთიშენით ერთმანეთს.

ქალი

375 რანაირს ჰლაპარაკობ?
შენ არ ჰგაგხარ მადლიანს.
ღმერთმა ისე დაგაცალა,
შენმა თვალმა აწი მე მნახოს!

ვაუი

ქალო, როგორც რომ გატყობ,
380 მისპობ მე ყოფნას.
ამნაირი სიტყეებით
გამოვეთიშენით ერთმანეთს.

ქალი

ბიჭო, სიზმარი ვერ ახსენი!
ღმერთმა სასიკეთოდ ქნას!
385 იმ ღღემდე მე ვერ მივსულიყო,
შენი თავი ჩემი არ იყოს!

1 სიტყვა-სიტყვით: მკვდარმა.

აბრეშუმში პლატოკი მიღუ,
ანუ ვიჟყანქ ქარგუას,
ეი სქან სახელს გევოქარგა,
ქემეგიჯლონანქ მაჰულას.
მარა, ბოში, გოხვეწუქ,
ექ ნუ დიჰყანქ ვაჰრუას:
სკვამი ცირენს ბრელს ძირუნქ,
სი მიოლოთანქ სქან ჰყუას.
ჩქიმი ღოროფა მეგიდინუ,
ქლოდიჰყანქ სხაპუას.
უკულ მა მუს ვაკეთენქ,
მუ უწუა მაჰულას?

აბრეშუმის ცხვირსახოცი მაქვს,
ახლა ვიწყებ ქარგვას,
ზედ შენს სახელს დავაქარგავ,
390 გამომიგზავნი (ჩემს) დამწველს.
მაგრამ, ბიჰო, გეხვეწები,
იქ ნუ დაიწყებ ვაჰრობას.
ლამაზ ქალებს ბევრს ნახავ,
შენ დაჰქარგავ შენს ჰყუას.
395 ჩემი სიყვარული დავეკარგება,
დაიწყებ ცეკვას.
მერმე მე რას ვაკეთებ,
რა ვუთხრა დამწველს?

209. სატრფიალო კუპლეტები

1. საყვარელქ მემიდინუ,
გურ მაჰულუ დაჩხირით,
ჩქიმი გური ვეცოცხლებუ
ფარა, ორქო, ვარჩხილით.

საყვარელი დამეკარგა,
გული მეწვის ცეცხლით,
ჩემი გული არ გაცოცხლდება
ფულით, ოქრო-ვერცხლით.

2. ღოროფასუ ირო ბჰყალე,
გური შემეწუხებუნე,
ირიფელსუ თის ვაბრალე,
მუთი ვემეხუჯებუნე.

სიყვარულს მუდამ ვეწყველი,
გული რომ შემიწუხდება,
ყველაფერს მას ვაბრალე,
რაც კი არ მომეწონება.

3. მა ვამოკო სიცოცხლე,
ოკო მალას დობღურე,
რადგან სქანი ღოროფაშა
სოთინ ვამატყობინე.

მე არ მინდა სიცოცხლე,
მინდა მალე მოკვდე,
რადგან შენს სიყვარულს
ვერსად დავემალები.

4. მუჟანს ვორწყექ — ვიჰუჰუქუ,
მუჟანს ვარი — გური ღურუ,
ელე ქომიწონებუნ-და,
მელეხიშე გამ(ღ)ნოვჩურუ.

როცა ვხედავ — ვიწვი,
როცა არა — გული კვდება,
გამოლმა თუ მეგულება,
გაღმიდან გამოვცურავ.

5. ღოროფა რე სნეულება,
მაღვილარი გურიშ ჰუა,
ღოროფაშე ღუდიშ დაცვა
ვამალორა, ვამიწუა.

სიყვარული სნეულებაა,
მკვლელი ტკივილი გულისა,
სიყვარულისაგან თავის დაცვა
არ მომატყუო, არ მიუთხრა.

6. (ცოროფაშენ) მუთუნ ფთქვინი, (სიყვარულის შესახებ) რაიმე რომ ვთქვი,
 ირი კოჩქ მიწუ „სუა“, ყველამ მითხრა „სუო“,
 მუწ(ი) ნებაშა გილუურცხ თავის ნებაზე დადის
 ჰყელი, ნიირილიში სქუა. წყეული, უბედურის („შეკრულის“)
 შვილი.
7. დობლური-და, დომიგარი, თუ მოვეკვდი, დამიტირე,
 დომითხორი საფულე, გამითხარე საფლავი,
 სქანი სქვამი კუჩხეფით შენი ლამაზი ფეხებით
 დიხა ქინმოჭაბულე. მიწა დამატყეპნე.
8. წყარისინდი წყარს გეხე, გარეული იხვი („წყლის ჩიტი“)
 მიკორდე კოკობე, ნაპირთან — კოკობე,
 ბოში, მუსუ მიჩინე(რ)ქე, ბიკო, რას მიყურებ,
 ეგებას გოკო(რ)დე? იქნებ გინდოდე?
 შურო ბედი ქოგიდუნ-და, სულ ბედი თუ გაქვს,
 ეგებ ვადგგოკორდე. იქნებ არ დაგაყლდე.
9. მოკოდას, მი მუჩანსუ რომ მინდოდეს (კიდეც), ვინ მომცემს.
 დად(ი)ხე ცირა ნინუცას, დადიანის ასულს ნინუცას,
 მუქო თოლი უძიციანს, როგორ თვალი უცინის,
 ბოში, ეგებ გოკოდას? ბიკო, იქნებ გინდოდეს?
10. მიღორსინი, მინ ორე? რომ მიყვარს ვინაა?
 სქვამი ცირა ნინო რე, ლამაზი გოგო ნინოა,
 აკოშკაშე გინორე, ფანჯარაზეა გადმომდგარი,
 ჩე ბჯალარა მიორე. თეთრი მზის შუქი ადგას.
11. ვაჰ, ლორონთი, მუ შერცოდი, ვაი, ღმერთო, რა შეგცოდე,
 მუს გიჭირს ჩქიმი რინა? რას გიჭირს ჩემი ყოფნა?
 წარეთ შურსუ ჰკამუნქუ დო მწარედ სულს ვითქვამ და
 გოჯოველი მათუ რინა. მოძულეებული მაქვს ცხოვრება
 („ყოფნა“).
12. მიღორქი დო მიღორუქ, მიყვარხარ და მიღირხარ,
 ბამბემ ძაფით მიკორუქ, ბამბის ძაფით მყავხარ დაბმული,

1 კოკობე — ფრინველია (კაჯაბი?).

- იქი გომიქყორდასინი,
სამუღამოთ მიღინუქ.
13. ჭოროფას ვონდურუქ,
გური ალაქვილი მათუ,
უბედური ჩქიმი დუდი,
ვაი, მუსუ მოსხუჰათუ!
14. ქიანას ართი პუნს,
შხვაქ მუთუნი ვათქუას,
თინა გინაგორა ბათუ
საზოგადოშ(ი) კათუას,
მიკოჯინი — ქემეურს,
ღართის ქემ(ე)უშხვართუანს.
15. ოხვამეშა ეკივლინი,
ჩქიმი ქიქე ხატი ვარე,
სქან დო ჩქიმი ჰოჩილათა
ცოდამ მეტი მარდი ვარე.
16. ჭოროფა ნწარე, მუს მანწვალე?
ცაშა მეურს შური ნწარე,
ხოროფა, უბედური სქუა,
შურო ვაგილუნო ჭკუა?
17. ართი ბალი გავაკეთი
ზარხულიში მათალუუ,
ვორწყექ, ვარდი ქონომუნი,
შურქ მა ვამაქალუუ,
ღორონს მარდის შევწირენქ,
რადგან თაში მაწვალუუ.
18. შხვაში ვარდი მოთ მოკორღ,
მა შარას(გ) ბძირიკონი,
ჩქიმი ვამობაღუდუო,
შხვაში ვამიბძინიკონი?
19. მიღორქიე, თქუანდინი,
ღორონს იფუჩუანდინი,
- ის რომ გამიწყუდეს,
სამუღამოდ მეკარგება.
- სიყვარულს ვემდური,
გული დაწყვეტილი („დამწვარი“)
მაქეს,
უბედური ჩემი თავი,
ვაი, რას მოსქიდებია!
- ქვეყანაზე ერთი მყავს,
სხვამ არაფერი თქვას,
ისა მყავს ამორჩეული
საზოგადო თავშეყრილობაზე,
შევხედე — მიღის,
ჩოხის (კალთას) მიაშხლართუნებს.
- საყდარში ავედი,
არსადაა ჩემი პატარა ხატი,
შენი და ჩემი დაშორება
ცოდვის მეტი მადლი არაა.
- მწარე სიყვარულო, რას მაწვალებ,
ციხენ მიღის სული მწარე,
სიყვარულო, უბედურის შვილო,
სულ არა გაქვს ჭკუა?
- ერთი ბალი გავაკეთე
ზაფხულში მოყვავილე,
ვხედავ, რომ ვარდი ხმება,
კინტი („სული“) ვერ დავძარი,
ღმერთს მაღლს შევწირავ,
რადგან ასე მაწვალა.
- სხვისი ვარდი რად მინდოდა,
რომ გზაზე მეპოვა,
ჩემი არ მეყოფოდა,
რომ სხვისი არ დამემატებინა?
- მიყვარხარო, რომ ამბობდნი,
ღმერთს რომ იფიცავდი,

თენა დუო სქან(ი) რაგადღ,
სი ნწყვირ(ი) დლაში დანაბადღ?

ეს იყო შენი ლაპარაკი,
შე დაქცეულ დღეს დაბადებულო?

20. კიქე ვორექ, ბალანა,
ქუმაცალი რდუალა,
არო ნუ მიჯინექ, ვარა
ულორსია — თქუანა.

პატარა ვარ, ბავშვი,
მაცალე გაზრდა,
მუდამ ნუ მიყურებ, თორემ
უყვარსო, იტყვიან.

21. წიწილა დო კამანწყარი,
ბოში, მუშენ გამანწარი,
მუზმა ხანიე გიჯინექი,
წერილ მუშენ ვამოპქარი?

წიწილა და კამანწყარი!,
ბიჭო, რად გამამწარე,
რა ხანია გიყურებ,
წერილი რად არ მომწერე?

22. ოქუმარეს ცუნდი რე დო
ონჯუას რგილი შური,
აკა აშო ქინკმოჯინი,
სქან გოლუა, ჩქიმი შური.

დილით ცვარია და
სალამოს სიგრილე („გრილი სული“),
ერთი აქეთ შემომხედე,
შენ შემოგველე, ჩემო სულო.

23. ჩქიმი გური სქანი ორე,
თაშ იბწვალა მუქამიშა,
ამდლა ვამქირუდიკონი,
დობლურული ქუმანიშა.

ჩემი გული შენია,
ასე სანამდე ვიწვალო,
დღეს რომ არ მენახე,
მოვეკვდებოდი ხვალამდე.

24. სი ცოროფა, სი ურჯულო,
მუქო გილურქ უხუჯურო,
ართიან ვამოვლასუდან
სამოჯგირთ, ოფუჩურო,
ეშმაკურო ვეგილართა,
სი გილართი მოხუჯურო.

[შე] სიყვარულო, შე ურჯულოე,
როგორ მოუხერხებლად დადიხარ,
ერთმანეთი არ მოგვშოლოდეს
სამოყვროდ, საფიცავად,
ეშმაკურად ნუ ივლი,
შენ იარე მოხერხებულად
(„დასამხრისად“).

25. ცოროფა რე ოშინერი,
ეშმაკიში გორჩქინელი.

სიყვარული ასნაირია,
ეშმაკის გაჩენილი.

26. ცოროფას ვაუჩქარა,
ვარა გურსუ ქოიჩანა.

სიყვარულს არ უჩქარო,
თორემ მიგიხვდებიან.

1 კამანწყარი — ქათმის (წიწილის) ნახარში („კამიანი წყალი“), ავადმყოფს აძლევდნენ.

27. სქან დო ჩქიმი ჟოროფას
მალას ქიგაგოლოფანს. შენსა და ჩემს სიყვარულს
მაღე მოგვალავს.
28. ჟოროფა ნწარე, დლას ვეშენგარე, სიყვარული მწარე, ვერასდროს
ცაშა მეურს, შურ მეუბარე, გამოიტირებ,
ირკოჩ წორო ქორენა დო ცაში მიდის, სული რომ შეუბერო,
მუ მოკენა ჩქი ჟირს ხვალე. ყველა ერთად არის და
რა გვკვირს მხოლოდ ჩვენ ორს?
29. სიპვახიე ქუგორკუ-და, სიმეავე თუ გაკლია,
მეგიჯლონანქ აინჩას, გამოგიგზავნი ალუჩას,
ირო დინმოჭინუასი ნეტავ სულ მაყურებინა
სქანი თოლ დო წარ უჩას. შენი შავი თვალ-წარბისათვის.
30. ართი ცხენი მათ ქოპუნსი, ერთი ცხენი მეცა მყავს,
ფაფარ ჩე დო ძუა — ფალო, ფაფარ-თეთრი და ძუა — მთლად,
სქანი დუდი ღორონთქ მუჩუ შენი თავი ღმერთმა მომცა
შურიშ გინართუაფალო. სულის გასართობად
(„გადასაყოლებლად“)-
31. დიო ღორონთ(ი) მიფშინე დო ჯერ ღმერთი ვახსენე და
უკული რე მოწყალე, მერე არის მოწყალე,
ჩქიმ ჟოროფაშ გავკირება ჩემი სიყვარულის გავკირება
ლექსო ოკო დოვქარე. ლექსად უნდა დავწერო.
32. მაციენსუ, მახურენსუ, მაციებს, მახურებს,
ჟოროფილ მიღურ, მა ღურელსუ, შეყვარებული მიკვდება, მე უბედურს,
ღორონთი ნუ დომიცილუნს ღმერთი ნუ მომიკლავს
ჩქიმი თოლფხანტურელსუ. ჩემს თვალეგზაბტულას.
33. მა სი მიცორქ, სი შხვა გიჯორს, მე შენ მიყვარხარ, შენ სხვა გიყვარს,
მა ვაბგორუ სქან მანგიორს. მე არ ვეძებ შენს მაგიერს.
თენა რდუო ჩქიმი ბედი? ეს იყო ჩემი ბედი?
მინ მიცორდუ დო მის მივენდვი. ვინ მიყვარდა და ვის მივენდე.
34. სქან კაბასი ჭალა ოკო, შენს კაბას შეეკერვა უნდა,
ჩქიმი ბლუზას მაშინუა, ჩემს ხალათს (საკერავი) მანქანით
შურო ღორონთ(ი) ქორწანსი-და, (შეეკერვა),
ძლადი, გლახათ ვაფშინუა! თუ ოღნავ („სულ“) ღმერთი გწამს,
გოგო, ცუდად არ მახსენო!

35. ჩქიმ გიტარა, ჯგირ გიტარა,
შქვითი ძაფი ვობუნე,
შარას ქლასი მეურს თინა
ჩქიმ სოროფილს ეოგურე,
ქულუქაბ დო ვემემოჯინუ,
დახე შური ვოლუნე.
- ჩემი გიტარა, კარგი გიტარა,
შვიდი ძაფი გავუბი,
გზაზე რომ გოგო მიდის („ის“),
ჩემს საყვარელს მივამსგავსე,
დავუძახე და არ მომხედა,
კინალამ სული (თან) წაეაყოლე.
36. ეფშა კირქას მეგოჯულენა,
ჩქიმ თოლეფიშ ნანგარას,
სოროფაში მუთა მიჩქუე,
მუს მაწვალე ბაღანას!
- საცხე კიქას გამოგიგზავნი,
ჩემი თვალების ნატირალს,
სიყვარულისა არა ვიცი,
რას მაწვალე ბავშვს!
37. სოროფა არძა ართი ვარე,
ჩქიმი ვემიქარე შხვაშა,
გურიმ კოვზიმ ქვალა მიღუ,
გოშმოქოთუ ხასილამა,
- სიყვარული ყველა ერთი არაა,
ჩემი არ შეედრება („მიიწერება“)
სხვას,
გულის კოვზის მქვალი მაქვს,
გვერდში გამომივიდა (გამოაღწია).
38. შარას მიფში, ვარდი ბძირი,
წილუა მოკოდ, ვამასოფ,
მუჭო მადშალიან თეში,
სქან სოროფაქ მა ოპკოფ.
- გზაზე მივიდოდი, ყვავილი ენახე,
მოკრეფა მინდოდა, ვერ მოეწყვიტე,
როგორც ბულბული, ისე
შენმა სიყვარულმა მე დამიკირა.
39. პირადო ვარდიშ უჯგუშ ორექ,
თიშენ გოცქვანქ ვარდიშნერო,
მუეამს მა სი ქორძირუნქი,
ეზობრჯებუქ ოშინერო.
- პირადად ვარდზე უკეთესი ხარ,
მიტომ გაქებ ვარდის დარად,
როცა მე შენ გნახავ,
ვიბნევი ასნაირად.
40. სქან სოროფა მილუანს,
სუდეს ვამორულუანს,
სერთ სინჩხეს მარზენსი დო
დღამით გუმორგილუანს.
- შენი სიყვარული მომივლის,
შინ არ მაძინებს,
ღამით სიცხეს მაძლევს და
დღისით მაცაყვებს.
41. სქან სოროფა მა პქუნს თეში,
ობედ ვაქვე საყვეცის,
ჩქიმი გური თეშ მიკობუ,
მუჭო ჩხომი ანკესის.
- შენი სიყვარული მე რომ მწვავს, ისე
აბედს ვერ დაწვავს საყვესი,
ჩემი გული ისე ჰკილია,
როგორც თევზი ანკესზე.
42. — მადშალია, მუ ამბე რე,
გურიპვილო ქვიტანქუნი?
- იაღონო, რა ამბავია,
გულდამწვარი რომ უსტვენ?

— სოროფილი შორსი პუნსი,
ეგებ მუთუნ კირდასუნი.

— შეყვარებული შორსა მკაცს,
იქნებ რაიმე კირდეს.

43. იბჭუქი დო იფხალუქი,
მონტუ დაჩხირიში ალი,
მაკითხეშა მიდავრთინი,
მიწუ სოროფაში ბრალი.
გვალო შური ვეშამილა,
თეს გოხვეწუქ მა საწყალი,
ვარა ცოდას მორკითხენს
ქრისტე მეუფეში ძალი.
44. მა მიცორდე, სი რკოგუდე,
ეს მინ მოგიწონუნს,
ჩქიმი გაწვალეზაშენი
ღორონთ ვაგოჩხონუნს.
45. სი ქვირი დო მონტებული,
თეშ მასკეამა მუქი რღუ,
ჩქიმი გურიშ მასვილარო
დიდაქ მეუშენ დოგიტუ!
46. წოხოლეშე სკვამი რექ,
უკახალე თომა ფალო,
სკანი დუდი ქომუჩასი
ლუბაშ დინახუნაფალო.
47. ბოში, აშო ქინმოჩინი,
სი უხანე, ბედიქვირი,
ქიბე უჩა ვორექი-და,
ჩხანას ვორექი წიმოქვილი.
48. კითა ხოსი ვაახონე,
დიდ მინდორი, გოლოფირი,
ჩქიმ ტერს მოშორებუდასუ
გური საჭო სოროფილი.
49. ბოში რექი მარგალიტი,
ოქრო, მარმარილოშ ქუა,
დას მითინი ვაუძირუ
ჩქიმ თოლენს სკანიჯგუა.

ვიწვი და ვიხრუეები,
მედება ცეცხლის ალი,
მკითხავთან რომ წავედი,
მითხრა, სიყვარულის ბრალიაო.
მთლად სული არ ამომართვა,
ამას გეხვეწები მე საწყალი,
თორემ ცოდვას მოგკითხავს
ქრისტე მეუფის ძალი.

მე მიყვარდე, შენ გძულდე,
ამას ვინ მოგიწონებს,
ჩემი გაწვალეზისათვის
ღმერთი არ გაცხონებს.

შე დამწვარო და ცეცხლმოკიდებულო,
ასე ლამაზი რამა გქნა,
ჩემი გულის მომკვლელად
დედამ რად გშობა („დაგტოვა“):

წინიდან ლაჰაზი ხარ,
უქნიდან თმა გაყრია („თმა მარტო“),
შენი თავი მომცა
უბეში ჩასასმელად.

ბიპო, აქეთ მომხედე,
შე უხანოვ, ბეღდაშწვარო,
ცოტა შავი თუ ვარ,
მზეზე ვარ დამწვარი.

წითელი ხარი ვერ მოხნავს,
დიდ მინდორს, დაგვალულს,
ჩემს ტერს მოშორებოდეს
გულსაწევავი შეყვარებული.

ბიჭი ხარ მარგალიტი,
ოქრო, მარმარილოს ქეა,
არასდროს არავეინ უნახავს
ჩემს თვალებს შენისთანა.

50. ჩქიმ ქოროფილ ჩქიმო მოკო,
მიქორს, მოკო, მის მუ გოკო?
თისი მიდვაღუნე ოკო,
ირკოჩქ მეშენდურასინი,
თიში მეტი კოჩი ვამოკო,
ხენწფემ სკუა ქორდასინი!

ჩემი შეყვარებული ჩემთვის მინდა,
მიყვარს, მინდა, ვის რა გინდა?
მას უნდა გავყვე,
თუნდაც ყველა დამემდუროს,
იმის მეტი კაცი არ მინდა,
თუნდაც ხელმწიფის შვილი იყოს!

51. ქოროფაში ჰვირი ვორექ,
წამალი მუ იღუაფუ?
მუდგარენი ქოპილუნს დო
ჩქიმი ღურას ინტუაფუ.

სიყვარულისგან დამწვარი ვარ,
წამალი რა იქნება?
რალაც კი მკლავს და
ჩემს სიკვდილს ესწრაფება.

52. თურქულ თუთუმ გავაკეთი,
ეშე ვემეურსი კუმა,
თოლ თოლიშა ვეგემდვალუ,
ყარულ გოხოლუდი ღუმა,
ძღაბ, ონჯლორე მუშა გიჩქუ,
ჩქიმწკმა ვაზოჯუნდიო ღუმა?

თურქული თუთუნი გავაკეთე,
ზევით არ მიღის კვამლი.
თვალი თვალზე არ დამიდვია,
ყარული გახლდით წუხელ,
გოგო, რისა გრცხვენია,
ჩემთან არ ბრძანდებოდი წუხელ?

53. ბეაიოლუმე სი რექუ დო
ბეადალუმე მა საწყალი,
შქას საზღვარი ეშამძუნა,
მოქუმინუნს დიდი წყარი.

აღმოსავლეთით შენა ხარ და
დასავლეთით მე საწყალი,
შუაში საზღვარი ჩაგვიდის,
მოქუმს დიდი წყალი.

54. მა სი ტყურას ვაგიწინქი,
ოკო დემეყაბულე,
ჩქიმშენ მუსუ ფიქრენქინი,
ქომწუე ოკო, ვაფულე,
გოჯოგაფას ფიქრენქი-და,
დომითხორი საფულე,
სკანი სკვაში კუჩხეფითი
დიხა ქინმოჭაბულე!

მე შენ ტყუილს არ გეტყვი,
უნდა დამეყაბულდე,
ჩემზე რასაც ფიქრობ,
უნდა მითხრა, არ დამალო,
შექლუებას თუ ფიქრობ,
გამითხარე საფლავი,
შენი ლამაზი ფეხებით
მიწა დამატკეპნე!

55. ართი ვარდი ქომიჩანს,
ზოთონჯიში მათალუე,
ცირა ჭგირი რექ, მარა
მზითი მუთა გაპალუე.

ერთი ვარდი მითესია,
ზამთარში მოყვავილე,
კარგი გოგო ხარ, მაგრამ
მზითევი არა გაქვს-რა.

56. შარას მიფში, ვარდი ბძირი,
ჯინს ხომულა, წვანსი პირი,

გზაზე მივდიოდი, ვარდი ვნახე
ძირი — გამხმარი, წვერზე — ყვავილი,

- მუშ მასქევამა ქორეკინი —
ქოგგალე(ე), სქანი კირი.
57. გოლას ქუა მოკოდენი,
რზენიშ გიორგინაფალი,
ძლაბის თოლი ალაძენი,
ბოშიშ გიოდინაფალი.
58. ჟი ჩიტი ღო თუღო ვარდი,
სი ვარდინი, მა ვინგარდი,
ქომორთიო, ჩქიმი ვარდი?
თენა ძალამ დაგიმარდი.
59. წაბის ევკონ, თორს ღუევე,
თექ გობრჩქინღუქ, მა ქოგაე.
60. ეენ ძგას, მეენ ძგას,
ჩიტი გიადურქუემანსი,
მეე მიწმანედასინი,
მათ ქუწინქ ქიკე ბანსი.
61. შარას მიფში, ვარდი ბძირი —
ჯინს ხომულა, წვანსუ პირი.
ქოროფილიშ გოჯოგელი
მა გოხოღუქ, თქეანი კირი.
62. ჩიტ(ი) ქუღიშა მითომიხე,
მაფშალია — გალიაშა,
სქან ქოროფა ვეგინმაღე
თე თუთაში დალიაშა.
63. დიიქვი ღო დიიფხალი,
მონტებ დაჩხირიში ალი,
ღოხტურენქი მირჩიისი —
გოლას რენია მქავე წყარი,
ენა თინერ ჩინეზა რე —
ნაკვათასი ხინა რჩან.
64. ჩქიმ ჩონგური — ჯგირ ჩონგური,
ქიკე ძაფი ცუნაფილი,
10. ქართული ზალხური სიტყვიერება
- რა ლამაზი ხარ,
შემოგველე, შენი კირიმე.
- მთის (ფერდობზე) ქვა რომ აგდია,
ბარად დასაგორებელი.
გოგოს თვალი რომ აქვს („უძევს“),
ბიკის დასალუპავი.
- ზევით ჩიტი და ქვევით ვარდი,
შენ რომ არ იყავ, შე ვტიროდი,
მოსვედი, ჩემო ვარდო?
ეს ძალიან დაგიმადლე.
- წარბი ასწიე, თვალი დაახამხამე,
იქვე გაჩნდები, („მე“) შემოგველე.
- ამ ნაპირზე, იმ ნაპირზე,
ჩიტი დაქიკვიებს,
გაღმა რომ გავიდოდე,
მეც ვეტყვი პატარა ბანს.
- გზაზე მივდიოდი, ვარდი ვნახე —
ძირში გამხმარი, წვერზე — ყვავილი.
სატრფოსაგან მოძულეებული
მე გახლავარ, თქვენი კირიმე.
- ჩიტი ქულქვეშ მიზის,
ბულბული — გალიაში,
შენ სიყვარულს ვერ გადავიტან
ამ თვის დამლევაშდე.
- დავიწვი და დავიხრუქე,
მივიღია ცეცხლის ალი,
ექიმებმა მირჩიეს —
მთაში არისო მქავე წყალი,
ეს ისეთი მიხვედრაა („ცნობა“) —
დაქირის რომ ქინაქინა მოგცენ.
- ჩემი ჩონგური — კარგი ჩონგური,
პატარა სიმე („ძაფი“) გაყოლებული,

ჩქიმ ცოროფილ უბედური
ჯარიშა რე სუნაფილი.

ჩემი შეყვარებული უბედური
ჯარიშია წაყვანილი.

65. მა ძალამს მიცოპქ, მარა
ეგებ შურო ვარწანდენი,
იშენ ქეგორლუაფუდა.
სოღა მხოვეანწანდენი.

მე ძალიან მიყვარხარ, მაგრამ
იქნებ სულაც არ გწამდე,
მანც შემოგველე, —
სადაც (კობტალ) მილიოდე.

66. ფერი მუქუ იწგაძირე?
ჩქიმდა ოსხუნეო თინა,
ჩქიმ ძირაფა გოცილუნ-და,
ანწი ღუცე ვაგოძირა.

ისეთი რა მოგეჩვენა?
მე ის მამჯობინე?
ჩემი ნახვა თუ გწყინს („ხელს
გიშლის“),
აწ თავს არ გიჩვენებ.

67. ოქუმარეს ჰავა რენ დო
ონჯუას რგილი შური,
აკა აშო მიქმოჩინი,
სქან გოლუა, ჩქიმი შური.

დილით ჰავაა და
სალამოს სიგრილე („გრილი სული“),
ერთი აქეთ შემომხედე,
შენ შემოგველე, ჩემო სულო.

68. ცოროფილ პუნს შამგონას¹,
მიღგაქ ოკონ გამგონას,
მა იშენი ვაქუნუქე
ჩქიმი თოლიშ ნაგორას.

შეყვარებული მყავს შამგონაში,
ვინც უნდა გამიგონოს,
მე მანც გავყვები
ჩემი თვალთ მოძებნილს.

69. იშო, ბოში, ყანგიშფერი,
მა ქოპილნა სქან გურშენი,
სქან დო ჩქიმი ცოროფას
იკარღვანა ჯარიშენი.
ოშ ორგია წყარს ქობსხაპუნქ
სქან თოლი დო წარიშენი.

იქით, ბიჭო, ყანგისფერო,
მე კი მკლავენ შენი გულისთვის,
შენსა და ჩემს სიყვარულს
შლიან ჯავრის გამო.
ას ორგია² წყალში გადავხტები
შენი თვალისა და წარბისათვის.

70. ვაი, შური საყვარელი,
მუ კოჩ ქორე შაყარელი,
აკას ფერი ვეგინოძუ,
ჩქიმ ცოროფილ ვაშარენი.

ვაი, სულო საყვარელო,
რა ხალხია შეყრილი,
არც ერთს ფერი არ აძევს,
რადგან მათში ჩემი შეყვარებული
არა დგას.

¹ სოფელია ზუგდიდის რაიონში.

² ორგია — სიგრძის ერთეული (გაშლილი მხრის ზომა), ცურვის სახეობაცაა („მხარული“). ბერძნულიდანაა.

71. სი ჩქიმ ცირა მანანდარი,
წორო ქოდმობვილანდანი,
კარს ღომიკილანდანი,
სინთეს ვამოძირანდანი!
72. ვამილუნ დო ვამილუნდას,
მილუნ თით ვამუჩას,
ხშირას ქენმოჭინუას
სქან თოლი დო წაბ უჩას.
73. შიო, ჩიტო, ქოფურინი,
მუს მომილა ღუნართის,
ღიო ხეს ქემეჩი დო
უკულ ქააჭული პის,
მუთუნ ქაარაგადაფე
ნოცორაკოკილაღირს.
74. გური შეწუხებულ მაფ,
შური აკოკორობილი,
ირო ართო ქოპუნან
მა დო ჩქიმი ცოროფილი.
75. — მუ ამბე რე, ჩქიმი კვინჩა,
გურიკვილო კუთანქინი?
— ცოროფილი შორს მიღუნს,
ეგებ მუთუნ ქირდასუნი.
76. ამსერიში მოკყუდუსუ
მუშ სისქვამა გოკყუდუნსუ.
77. ცოროფილქ მემიდინუ,
გოთანაშა ვემიდგინუ,
ევირთინი, მუ ვაკეთი,
გვალა გურქი მემიდინუ.
78. ცოროფილი მისი ღუნსუ,
თისი უხარენს(ი) გურს,
ცოროფილი მა ვაპუნს(უ),
მა მუ მიხარენსუ შურს?
- შენ ჩემო გოგო მანანდარო,
ნეტავ ერთად დაგვამწყვდევენენ,
კარს დაგვიკეტავდენენ,
სინათლეს არ გვაჩვენებდენენ!
- არა მაქვს და ნურც მექნება,
რაცა მაქვს, იაიცი არ მომცა,
ხშირად მაჩვენა („ჩამახედა“)
შენი შავი თვალ-წარბი.
- აქშა, ჩიტო, გაფრინდი,
რას მოპიტან (როცა) დაბრუნდები,
ჭერ ხელში მიეცი,
მერე აკოცე ტუჩებში (პირში),
რამე ათქმევინე
კრიკაშეკრულს.
- გული შეწუხებული მაქვს,
სული დაშლილი (დადარღიანებული),
(ნეტავ) სულ ერთად ვიყოთ
მე და ჩემი შეყვარებული.
- რა ამბავია, ჩემო სკვინჩა,
გულდამწვარი რომ კვენისი?
— შეყვარებული შორსა მყავს,
იქნებ რაიმე ქირდეს.
- ამლამდელ პატარძალს
თაისი სილამაზე ეყოფა შხითვად
(„გაამზითეებს“).
- შეყვარებული დამეკარგა,
გათენებამდე არ ავმდგარეარ,
რომ ავდექი, რა გავაკეთე,
მთლად გული შემიღონდა
(„დამეკარგა“).
- შეყვარებული ვისაცა ჰყავს,
ნას უხარებს გულს,
შეყვარებული მე არა მყავს,
მე რა მიხარებს სულს?

79. ბეა დო თუთა ალიმურს
ქიანაშ(ი) გემანათებელო,
მუ ლორონთქ დეგაბადე
ჩქიმი გემახანგებელო.
80. ლოროფას მუ შეულებუ,
მუს მეხვად(უ) ის(ი) ძურუ,
იანარსე სინჩხეს მერჩანს,
შეა კვირკვეს უჩქუ ჩხურუ.
81. ცირა, მუ სქვამი რექ!
ვარდიშ ფერი რექ დო
ვარდიშ ქაქანა.
82. ვიშო, ბოში, ბორბიტე!
ვარა სქანო ქოპი დო
ვარა შხვაშა გომიტეე.
83. სუმი ძაფი დო ძილი! მა,
ჩონგურს გევობირი მა,
ჩქიმ ლოროფილ ბძირი მა,
იში შურიშ ქირიმა.
84. ცხეაცხვიმ ჭინც გუთოხნექ,
ბორია მიქაქალუანც,
ქოროფილიშ ნარაგადა
გურცუ მიცხვანტალუანც.
85. დუდი ოღვილარი მადუ,
გურს ზისხირი ქორდასინი,
ქიანას კოჩიშ მეტი მუ რე,
მა შხვა ქუმოკოდასინი,
ოშ ოლაღეს ქუვოგორა,
მარებელქი მორათასინი,
სქანი დუდი თიშე მოკო,
ირო წორო ვორდათინი.
86. ხე დო დუსუ გოგილუა,
სანთელო დო საკუმელო,
- მზე და მთვარე ამოდის
ქვეყნის გასანათებლად,
რა ღმერთმა დაგბადა
ჩემს გამასულელებლად.
- სიყვარულს რა შეუძლია,
რას მიხვდება მას ბრწყინი,
იანვარში სიცხეს მოგცემს,
შუა ივლისში იცის სიცივე.
- გოგოვ, რა ლამაზი ხარ!
ვარდისფერი ხარ და
ვარდის ფურცელი.
- იქით, ბიჭო, თეთრგვერემანო
ან შენი მყავ და
ან სხვასთან გამიშვი.
- სამი ძაფი და ძილი მე,
ჩონგურზე დავამღერე მე,
ჩემი შეყვარებული ენახე მე,
მისი სულის ჭირიმე.
- ცაცხვის ძირას ვზივარ,
ნიავე მიქაქანებს,
შეყვარებულის ნათქვამი
გულსა შწვავს („მიცხვანტალეზს“).
- თავი მოსაკლავი მაქვს,
გულში რომ სისხლი იყოს,
ქვეყნად კაცის მეტი რაა,
მე სხვა (ვინმე) რომ მინდოდეს,
ას (ფუთს) („ტვირთს“) ვაგინებ
მაჰანკალი რომ მოვიდეს,
შენი თავი იმისთვის მინდა,
რომ მუდამ ერთად ვიყოთ.
- ქელსა და თავს შემოგავლებ,
სანთლად და საკმეველად,

I ძილი — ჩონგურზე გასაბმელი სპეციალურად დავრეხილი ძაფი.

ირო წორო ქობუანი —
ჩქი ქირი აკოკათელო.

ყოველთვის ერთად გვაყოფა
ჩვენ ორნი („შეყრილად“).

87. მიცორქიე მიწინდინი —
ტყურაქ გიშაგირთუო?
თაში დუმალორიკონი,
თეზმას ქოგიჰირდუო?

მიყვარხარო, რომ მეტყოდი,
ტყუილი გამოგივიდა?
აჲ რომ მოგეტყუებინე,
ამდენი (კი) გიჰირდა?

88. ცოროფა რე სნეულემა,
ახალგაზრდამ მაძუილარი,
ცოროფაშა ვეიშეგორე
ვართ სისქვამე, ვართი გვარი.

სიყვარული არის სნეულემა,
ახალგაზრდის მკვლელი,
სიყვარულში არ გაირჩევა
არც სილამაზე, არც გვარი.

89. ცოროფასი ვონდურუქუ,
გური ალაჰვირი მათუ,
თიში ცოროფა დო ცქვაფა
მუქო ტყურათ მეზდინათუ.

სიყვარულს ვემდური,
გული დაწყვეტილი („დამწვარი“) მაქვს,
მისი სიყვარული და ქება
რა ტყუილად დამკარგვია.

90. ცოროფილქ მეწეშორუ,
დოფსქიდი შეჩვენებულო,
ათეჯგუა გურიშ ქუა,
მა დლას მეშველებუნო?
ლორონს შევწირ ჩე კირიბი,
მუთუნს ქიმერგებუნო?
ვარა თინა ქირგუნო
ჩქიმდე მოშორებულო?

შეყვარებული მოშორდა,
დაერჩი შეჩვენებულად,
ამისთანა გულის ტყვილი,
მე ოდესმე მომიჩება?
ღმერთს შევწირე თეთრი კრავი,
რაიმეს მარგებს?
ან ის (კი) ვარგა
ჩემგან მოშორებული?

91. ოჩხომურსუ ჩხომი ეკოფი,
ოქულესი ლაქაქია,
ბოშემს ქექურცხონათუნა
საარშიყო ფაქაქია.

ოჩხომურში თევზი დავიჰირე,
ოქულეში კიბორჩხალი,
ბიჰებს გადაუვარცხნიათ
საარშიყო ქოჩორი.

92. სქანი ჰირი, ჩქიმი კოლა,
ცოროფილშა ვამიგორა,
მიგორანქ-და იშენ-იშენი,
ტყურა ვარა ვამიგონა.

შენი ჰირიმე, ჩემო კოლა,
შეყვარებულს არ მიგინო,
თუ მაინცდამაინც მიგინებ,
ტყუილი მაინც არ მოიგონო.

93. დღას მუთონი ვამისხუნუ,
ჩე ყურზენიშ ტიანიშა,
ლოროფაშე ლეხი ვორექ,
ვაგსქიდუქუ გვიანიშა.
94. ჩქიმი ვარდი, ჭკარი ვარდი,
ჩქიმი ბაღს დინინარდი,
მა სქან ბედიშ ვოვორდი-და,
დიღას მუშენ დევებადი?
95. თოლი ფართო, წარი გინძე,
მა ქოპუას სქანი მინჯე.
96. ეღურუქუ დო ვაფსქიდუქუ,
თიზმა გინგარუაფუქუ,
მუ ეფერი მიწუე.
იშენ გიგალუაფუქუ.
97. წოხოლეშე ოდა რენ დო
უკახალე — ოკარიე,
ბოში, გური ქვლარქუ-და,
კოჩ ვარყუნსუ მოვარიე.
98. დედაია, დედიკო,
შურო ვეფჩქინედიკო,
მუეანს პირველო ჩიირინი,
თიწკმა დოედურედიკო!
99. სი ცხენით ქიმესური,
მა ქოგიჩანქ ნაცალას,
ჩქიმ მეტ შხვას გორუნქუ-და,
ლორონთქ ვადიგაცალას.
100. ლოროფა დო გოჯოგაფა,
ეირიხოლო ჭიმა რე,
აბა, ურჩქილ ჩქიმ ლოროფილს —
მუქომ თოლიგვირა რე.
101. „სტოლს“ გილაქუნ. ვარდი რე.
გურს მიწუხენს, დარღო რე.
- („არასდროს“) არაფერი მირჩეენია,
თეთრი ყურძნის მტევანს,
სიყვარულისგან ავად ვარ,
არ მოვრჩები დიდხანს
(„გვიანობამდე“).
- ჩემო ვარდო, კარგო ვარდო,
ჩემს ბაღში გაზრდილო,
მე შენი ბედისა თუ არ ვიყავ,
დეღას რად დაეებალე?
- თვალი ფართო, წარბი გრძელი,
მე მქნა შენი პატრონი.
- ვეკლები და არ მოვრჩები,
იმდენი გიტირებევარ,
რაც უნდა მითხრა,
მაინც შემოგველები.
- წინიდან ოდაა და
უქნიდან — საქათმე,
ბიჭო, გული თუ გაქვს („გიძევს“),
არავინ („კაცი“) გყავს უარის მთქმელი.
- დედაია, დედიკო,
სულ არ გაეჩენილიყავ,
როცა პირველად გნახე,
მაშინ მოვმკვდარიყავ!
- შენ ცხენით მესტუმრე,
მე ვიკმევე თივას,
ჩემს მეტს თუ სხვას ეძებ,
ღმერთმა არ დაგაცალოს.
- სიყვარული და სიძულვილი,
ორივე ძმაა,
აბა, უყურე ჩემს შეყვარებულს —
როგორი თვალუყუენაა.
- მაგინდაზე რომ ძევს, ვარდია,
გულს (რომ) მიწუხებებს, დარღია,

სქან დო ჩქიმი დახლოება,
ნანა, მუქომ მარდი რე!

შენი და ჩემი დაახლოება,
დედა, რა („როგორი“) მადლია!

102. საიდუმლო ბარათო,
ირო წერილ პკარათო,
შორ-შორიშე იბჯინათ,
ართიანს ვაეკუარათო?

საიდუმლო ბარათო,
სულ მუდამ წერილი ვწეროთ?
შორ-შორიდან ვიყუროთ,
ერთმანეთს არ ველიროთ?

103. ჰე, კალამი, ჯგირო ქარი,
სი გომინჯი ცაში კარი,
სანუგეშოთ ქუმოძირი
ეთი ჩქიმი მაჰუალი.

ჰე, კალამო, კარგად წერე,
შენ გამიღე ცის კარი,
სანუგეშოდ მაჩვენე
ის ჩემი დამწველი.

104. ოხვამეშა ეკივლი დო
ვირჩქილექი რეკუასი,
ქოროფილიშ მოჩილათა
მითინქ ვამომეფუასი.

საყდარში ავედი და
ვისმენ რეკვას,
შეყვარებულთან დაშორება
(„მოცდენა“),
არავენ გამიიოლოს („მომიიფოს“).

105. ელურუქი დო ვაესქიდუქი,
ვორწყექი, ვაგოცოდუქინი,
ჩქიმი დუდიში ოსხუნური
მის რე აწუსორგუქინი?

ვედები და არ მოვრჩებ,
ვხედავ, არ გეცოდები,
ვინც ჩემს თავს მიჩვენებარ
(„ნარჩევი“)
ვის წინ გამხლართულხარ?

106. მუ ფქიმინა, გოლვაფირო,
მუ ფქიმინა, კირიმა,
ქოროფილქ მემიდინუ,
გური მათუ ჰვილი მა.

რა ვქნა, შემოგველე,
რა ვქნა, კირიმე,
შეყვარებული დამეკარგა,
გული მაქვს დამწვარი მე.

107. ქოროფაქი გამანწარუ,
გური მათუ შინაფილი,
მის ქოროფილ ვაქუნსუნი,
თი კოჩ ორე დინაფილი.

სიყვარულმა გამამწარა,
გული მაქვს გასიებული,
ვისაც შეყვარებული არა ჰყავს,
ის კაცი დაკარგულია.

108. ქოროფაქ გამიმართუ,
გური მათუ ეფუშა,
ასე გახარებულ ვორექი,
მუქო პოფექი თეაშა?

სიყვარულმა გამიმართლა,
გული მაქვს საესე,
ახლა გახარებული ვარ,
როგორ ვყოფილვარ აქამდე?

109. **ქოროფა რე თიცალი,**
თუმან ღირუ მარცხალი.
- სიყვარული ისეთია,
თუმანი ღირს მისხალი.
110. **სქან განიშე ვარდი ცენსი,**
ჩქიმ განიშე პირი ცენსი,
სქან დო ჩქიმი ქოროფასი
ათე ვარდი ამტკიცენსი.
- შენს მხარეს ვარდი ცვივა,
ჩემს მხარეს ყვაველები ცვივა,
შენსა და ჩემს სიყვარულს
ეს ვარდი ამტკიცებს.
111. **ბოში, ვარდი მეგეჯლონი,**
თინა ოკო ღორგიკონი,
ინა დლასი ვახომულუ,
მა სი ქოგიქორდიკონი.
- ბიქო, ვარდი გამოგეჯავნე,
ის უნდა დაგერგო,
ის არასდროს გახმებოდა,
მე შენ რომ გყვარებოდი.
112. **სანაკი დო ფუთი შკას**
ელაგია ღუმუ ჩანს,
ქოროფილქ მემიღინუ,
ფერ დო ხორცის მუ მუჩანს.
- სენაკსა და ფოთს შორის
ალაგ-ალაგ ღომი თესია (ხარობს),
შეყვარებული დამეკარგა,
ფერსა და ხორცს რა მომცემს.
113. **ართ გიტარა ქომუჩუნი,**
სოფელ დოპოლინუნი,
სქან დო ჩქიმი გურისჷ ქუა
ლექსო ქომობირუნი.
- ერთი გიტარა მომცა,
სოფელი დამავლევინა,
შენი და ჩემი გულისტკივილი
ლექსად მამლერა.
114. **უბედური ჩქიმი ბედი**
მუქო მემიღინუაფუ,
ქოროფილიშ გოჯოგათა
მუქო გაშკიდირუაფუ.
- უბედური ჩემი ბედი
როგორ დამიკარგავს,
შეყვარებულის შეძლებება
როგორ გეკადრება.
115. **უკუე ვამკოქ, ვამკოჩინა,**
იპუაფუთ და დო ჩიმა,
რჩქინა მუ გაფ, მარა რჩქინელ
იშენ უჯგუ თოით ჩინელს.
- მერე არ მინდიხარ, არ მომხედო,
ვიქნებით და და ძმა,
ცოდნა რაა შენთვის, მაგრამ ნაცოდნი
მანც სჯობს თვალით დანახულს.
116. **ქოროფა ნწარე მუქო ვარე,**
ცაშა მეურს, შურ მეუბარე,
სი თევრე დო მა თაქ ზვაე,
გურ ვაძღუნო, ქეშემბარე.
- სიყვარული მწარე როგორ არაა,
ცაში მიღის, სული რომ შეუბერო,
შენ იქით (ხარ) და მე აქ მარტო,
გული არა გაქვს, რომ შემიბრალო?
117. **სი — ჩქიმ ვარდი,**
მა — სქან პირი,
- შენ — ჩემი ვარდი,
მე — შეხი კვირტი,

- ირო ქორშულა
მა, სქან ჰირი.
- მუდამ გახსოვდე
მე, შენი ჰირიმე.
118. ლანდო ვორეჟ გინორთელი,
მუ ბჰომინე, გეებჩინი,
სქანი ცოროთა ჰოპილუნს,
ძალო დული გეებჰირი.
- ლანდად ვარ გადაქცეული,
რა ვქნა, არ ვიცი,
შენი სიყვარული მკლავს,
ძალად თავი გავიჰირე.
119. თიზმა გიძიციხულას,
მუზმა ფულირო იმნგარჰ,
უგემურო მიღამირთ
ახალგაზრობაში დლაჰ.
- იმდენი გეცინოს,
რამდენსაც მე ჩუმად ვტირი,
უგემურად წამივიდა
ახალგაზრობის დლე.
120. სქან ცოროთა მილუნს,
ცუდეს ვამორინუნს,
სითი მიგოცოთანსუ დო
მათი მიმოდინუნს.
- შენი სიყვარული მომიელის,
შინ არ მაყენებს,
შენც დაგკარგავს და
მეც დამკარგავს (დამლუპავს).
121. მიცორჰი დო გიფუჩუა,
სქან დუთჰ ვადომლურასჯნი,
სქანდა დლასჯ ვადმათხინე,
ირკოჩჰ მუმენდურასჯნი.
- მიყვარხარ და გფიცილობ,
არ მომიკვდეს შენი თავი,
შენ ვერასდროს მოგშორდები,
ყველა რომც დამემდუროს.
122. ჰიანა რე კოჩიშ ებშა,
კოჩითი რე ცოროფილი,
მარა ინეფ მუშოთ მოკო,
ართი მიკათ ცოროფილი,
ლორონთ, თინა ვემდამილა,
რადგანს ჰომიჰყოლოფინი.
- ჰეყყანა ხალხით საყსეა,
კაციც არის შეყვარებული,
მაგრამ ისინი რად მინდა,
ერთი არის ჩემი სატრფო,
დმერთო, იმას ნუ წამართმევ,
რადგან მიწყალობე.
123. ჩჰიმი გურსუ მუ ჰირსჯნი,
შხვას მუ უჩჰუ ჩჰიმიცალო,
ბოშეფ გუმოფურინანა
შავარდენი-ჰირიცალო.
- ჩემს გულში თუ რა ჰირს,
სხვამ რა იცის ჩემსავით,
ბიჰები შემომციცინებენ
(„მატრინდებიან“) ·
ჰორ-შეარდენსავით.
124. ვარწყეჰო, დიიბჰვინი,
უოსურეთ დიიბჰჩინი,
სქანცალ ცირას ვებთხინე-მაჰი,
თენა მუშენ დეებჩინი.
- არ ხედავ, რომ დავიწვი,
უცოლოდ დავბერდი,
შენისთანა გოგოს არ ვითხოვ-მეთქი,
ეს რატომ დავიჰინე.

125. გაქირებულ ვაეორდიო.
ძალით ვაგებქირიკონი?
ჩქიმ ქირ ვამობალუდუო,
შხვამ ქირ ვეგიბძინიკონი?
126. ვიშო, ძლაბი, თომაქუჩუ,
სქან ლოროფა მა მუქ მუჩუ,
უგაჰაგო ლოროფა
ჩქიმ გურიშა ვამეურსუ,
ნამუს იპოროფუანქინ,
ლურა დლაშა თინა პუნსუ.
127. მა დო ჩქიმი მაქუალი
წორო ვორდით აშქუანი.
128. სითი ბურდი, მათი ბურდი,
წორო გეკოვდვათუ დუდი,
სითი სქვამი, მათი სქვამი,
წორო ქოლოვდვათი სკამი,
სითი უჩა, მათი უჩა,
წორო ოეკომათი ფუჩხა.
129. სი ჩქიმოთი გოფაირი
მეესიში დიდი ვარდი,
სი ვარდინი, მა ვივარდი,
ქომორთინი, დაგიმარდი.
130. ლოროფა რე ლურუ.
მიქი ნომიწურუ?
სერით ლურს ვამარძენსი,
დლაშით გილმორულუ.
131. ლოროფა რე ოშინერი,
ჩქიმი გვალე შხვანერი რე,
ჩქიმი გურიშ მაქუალი
ეჩლოართი წანელი რე.
132. ჩქიმ ლოროფილ აქი ვარე.
ქართისი რე გურაფას,
ჩქიმი შური აქი ვარე,
თექ მითოხე მუთაქას.
- გაქირვებული არ ვიყავი,
ძალით რომ არ გამექირვა?
ჩემი ქირი არ მეყოფოდა,
სხვისი რომ არ დამემატებინა?
- იქით, გოგოვ, თმახუქუჰავ,
შენი სიყვარული მე რამ მომცა,
დანეული სიყვარული
ჩემს გულთან არ მოვა,
რომელსაც შევიყვარებ,
სიკვდილამდე ის მეყოლება.
- მე და ჩემი დამწველი
ერთად ვიყავით ამ დილით.
- შენ ცული, მეც ცული,
ერთად მიედოთ თავი,
შენც ლამაზი, მეც ლამაზი,
ერთად დავიდგათ სკამი,
შენც შავი, მეც შავი,
ერთად შევეპოთ ნამცეცი.
- შენ ჩემთვის გაშლილო
მაისის დიდო ვარდო,
შენ რომ არ იყავი, მე ეტიროდი,
რომ მოხვედი, დაგიმადლე.
- სიყვარული სიკვდილია,
ვინ მოასწავლა ჩემკენ?
დამით ძილს არ მამძლევს,
დღისით მარბენინა.
- სიყვარული ასნაირია,
ჩემი სულ სხვანაირია,
ჩემი გულის მწველი
ოცდაერთი წლისაა.
- ჩემი შეყვარებული აქ არაა,
თბილისშია, სწავლობს („სწავლაში“),
ჩემი სული აქ არაა,
იქა ზის მუთაქის ქვეშ.

133. ბოში ქეჟი, ტანსაშვალი,
ვართ მალალი, ვართ დაბალი,
პიჯი ფართო, წაბი გინძე,
ბელნიერი სკანი მინჯე.
134. ართ სოროფას ლურუ უჩქე,
მაეირას მიკონჯირა,
თქვა შვილებით ზოჯუნდათ,
მა სოგადა მკოედინა.
135. მა ვლურუქ, ვავსქილუქ,
თიზმათ გინგარუაფუქ,
სიზმარო გეფუშუქ დო
ცხადო მალანდუაფუქ.
სქან სოროფა თიკალ მილუ,
ლანდის მიგალუაფუქ.
136. სოროფა რე სნეულემა,
უწამალე გურიშ კუა,
თენა მუქამ ქეგმაშინე.
გვალო მილუმალე კუა,
კუჩხოულო გულნოვენო
შერიწაუღირიშ სქუა?
137. თქვანი სფიჩქაშ კოლოფით
დაჩხირ ქომიჭყოლოფით,
მა თქვა მუქანს ქორძირითუნ,
ხეთე ქიმეცოროფით.
138. მეგიჯლუნა ბარათის,
ვაგჩქენო ჩუალა?
სითი კიქე, მათი კიქე,
ქუაცალათ რდუალა.
139. ახ. სოროფა, სი ურჯულო,
მუქო გური დომიხაში,
სერი იშენ სერი მათუ,
დღაში — ხოლო უფურაში.
- ბიკი მსუბუქი, საშუალო ტანისა,
არც მალალი, არც დაბალი,
სახე („პირი“) ფართო, წარბი გრძელი,
ბელნიერი შენი პატრონი.
- ერთნაირმა სიყვარულმა სიკვდილი
იციხს,
მეორენაირმა — წამოწოლა
(წამოგაწვენს),
თქვენ მშვიდობით ბრძანდებოდეთ,
მე თუნუ საღმე დავიკარგო.
- მე ვკვდები, არ მოვრჩები,
იმდენი გიტარებოვარ,
სიზმრად მახსოვხარ და
ცხადად მელანდები.
შენი ტრფობა ისეთი მაქვს,
(შენს) ლანდს ვეველები.
- სიყვარული არის სნეულემა,
უეურნებელი („უწამლო“) გულის
ტკივილი,
ეს როცა გამახსენდება,
მთლად წამივა კუა,
აშკარად (ფეხით) დადის (თურმე)
სულწაწყმედილის შვილი?
- თქვენი ასანთის კოლოფით
ცეცხლი მიწყალობდეთ,
თქვენ როცა გნახეთ,
მაშინვე შემეყვარდით.
- გამოგიგზავნი ბარათს,
არ იცი შენახვა?
შენც პატარა, მეც პატარა,
ვაცალოთ (ერთმანეთს) გაზრდა.
- ახ, სიყვარულო, შე ურჯულოვ,
როგორ გული მომიკალი
(„მომიხარშე“),
ღამე მანც ღამეა ჩემთვის,
დღე — კიდევ უარესი.

140. ეფი ეფი რე, ძვირი ძვირი რე, დუღის მაკუ დო გური ჰვილი რე.	იაფი იაფია, ძვირი ძვირია, თავი მტკივა და გული დამწვარია.
141. ათე ღოროფა მუშ მანწარა რე, მონგარუანს წანმოწანა რე.	ეს სიყვარული რა მწარეა, მატირებს წელიწადია.
142. მა მუს ბრაგადანქ, ინას ვერჩქილე, ჩქიმი მაცოლა კოჩი ვერჩქინე.	მე რასაც ვამბობ, ის არ ესმის, ჩემსავით ცოდვა კაცი არ გაჩენილა.
143. სი ქოროფა, სი ურჯულო, მუქო გილულ უხუჯურო, მის გვალა აკეთენქე დო მინს იტალენქ უმინჯურო.	(„შე“) სიყვარულო, შე ურჯულო, რა („როგორ“) უხერხულად დადიხარ, ზოგს („ვის“) მთლად აკეთებ და ზოგს („ვის“) ტოვებ უპატრონოდ.
144. კიპე ორქო ქოპუას, ჯიბეს ქალშოკვაკუას, მუშ მამალას მუმეშორი, ნოტე შურო ვაპუას.	პატარა ოქრო მქნა (ნეტავ), ჯიბეში ჩამდო (კობტად), რა მალე მომშორდი, ნეტავ სულ არ ვიყო („მქნა“).
145. სქანი ჰირი, სქან გოლუა, სქან ღოროფას მუ ბლოლუა? პლატოკიშა მიპკირუნქი, გურშა ქიმიფხუტოლუა.	შენი ჰირი, შენ შემოგველე, შენს სიყვარულს რა ვუყო? ცხვირსახოცში გავიხვევ, გულში ჩავიხუტებ.

III. წუთისოფალი

210. მით ხეს კინიკართანცია

მით ხეს კინიკართანცია,
თინა იფშანც ხართასია,
მით გოჯინე გეჩასია,
ლორონთი თის მეჩანცია,
ვახაჩქილა, ვაგაღი,

ვინც ხელს წაიკაპიწებსო

ვინც ხელს წაიკაპიწებსო,
ხალთას ის გაივებსო,
ვინც დახედავს ფაცერსაო,
ღმერთი იმას აძლევესაო,
თუ არ გათოხნი — არ მოგივა,

უბარგიდა, ტყა გაყიი.
ვახარქელა, ვაბარგელა,
გემას გიოლურქულები!

211. უჩა ბედი

მუყამიშა, უჩა ბედი,
მა თაშ გილამთერზნქუნი,
უკული რენო მაკეთენქი,
ხესე ქაშქოდნეჯქუნი?
მუს გიჩერთინ, ქომიზოჯი,

მუს რე გილმონდურუქუნი,
ქვეერუე ხვადუ პატიება —
მეჩერთას ცურუქუნი.
აჟა მუთუნ ჯგირ ქომუჩი,
უსამართო ვარექელა,
ქომუჩი დო მიდამილი —
ჯგრო ვამიფხვარენქელა,
მუმაჩამალ, მიდმაღალარ —
ეგებ შხვადოშხვა რექელა,
ჟირიხლოლქ დომილური,
ჩქიმი აჟა ვარექელა!

212. ბორჯი

ბორჯი, ირფელ სი გობარე —
ულირ, რენ დო მუმალე,
სო რე, ბორჯი, სი ვაღოფექ,
სო ვემაოხე სქანი ნალე?
მირსიოლუქ უმუხარცქო
ირო ართინერო მალე,
სი გიჩქ, სო მი ჩელაჟე,
სო მის უღუ ნაინალე.
სი რუე თინა, მუთი ვაშე
მითინც ცა დო დიხა შქასე,
სი უჯინედ(ი) სარიკოს
ბეაშე დიხაშ მოხარცქასე.
სი ვარენო გიჯინუნე
დიხაშ პირველ დორთაფაშა,

თუ არ გამარგლავ — ბალახი მოგივა.
არმოთხნელო, არმმარგვლელო,
ნამჯაზე (ოქტომბერში) იჭიკიკიე!

შავი ბედი

სანამ, შავო ბედო,
მე ასე მათრევე,
მერე გამახარებ („გამაყეთებ“),
ხელში რომ ჩაგადნები („ჩაგეკარგები“)?
რა შეგეოდე („რაში შეგიცდი“),
მიბრძანე,

რას მემღური?
ქვიანიხაგან ეგების პატიება,
რეგვენი რომ შეცდეს.
ერთი რაიმე კარგი მომეცი,
უსამართლო თუ არა ხარ,
მომეცი და წამართვი,
თუ კარგად არ მოვიხმარ,
მომცემი, წამრთმევი —
იქნებ სხვადასხვა ხარ,
ორივენი მომიკვდიოთ,
ჩემი თუ არც ერთი არა ხარ!

დრო-ჰამი

დროვ, ყველაფერი შენ გაბარია —
წარსული, აწმყო და მომავალი,
დროვ, შენ სად არ ყოფილხარ,
სად არ ატყვია შენი ნავალი.
მისრიალებ შეუწყვეტლად
მუდამ ერთნაირად მავალი,
შენ იცი, ვინ სად შემცდარა,
ვის სად აქვს ნამაგარი.
შენ გახსოვს ის, რაც არ ახსოვს
არავის ცასა და მიწას შუა,
შენ უცქერდი საარაკოს
მზიანგან მიწის მოწყვეტას.
განა შენ არ უყურებდი
დედამიწის პირველ შემოტრიალებას,

სი გიჟინულ პირველ სერმა,
პირველ დღაში გოთანაშა.
სი მითინკე პატი(ი)ს ვაცე,
სამართალი ვილუ თინგ,
ხეალე ართი — სქანინწკალა
ზითინკ ხანდა ვაუდინგ.
კოჩი მუში მოჟგირესე
ჯა დო ქუას ოხოთანცე,
უბადოში ცქევაა უჩქე,
ჯგვრცე თხოზუ დო ოგორანცე,
ირ კოჩ ფიქრენცე, მუ ორთუნნი
შხეა კოჩიში უჯგუშისე,
ბორჯის ვაუჩქ მეფერაფა —
არძას არზენცე მუშუშისე.

213. ჩონგური

ასე ქობთქუათ, ჩონგური,
ჩქიმი(ი) დო სქანი გაჟირება,¹
ჩონგური(ი), სი მუ შეგილებუ,
ვე(გი)გადვე განჩინება.
უბედური(ი) ჩქიმი დუს(ი),
ირფელ(ი) ჭუა ჩქიმდა მურს(ი),
მუდგა რიცხვის დევადინი,
მონობძვენო უჩა ბედი,
ღურუქ ჩქიმდა ვამორთუ დო
ღურუქ ვამაჟვილუ ხეთი?...
თეჯგურა უბედური ბედი
მა მუ ღორონქი რე მუჩუ,
გოხოლუთე არჩიაი,
ვკოხო სახელი [მა] გუჯუ...

214. სრუვილი

ქიანა დუმოლინუასი,
ჩონგური(ი) ქუდმოგურუასი,

შენ გინახავს პირველი ღამე
(და) პირველი დღის გათენება.
შენ არავის პატივს არა სცემ,
სამართალი გაქვს სწორი,
მხოლოდ ერთი — შენთან
არავის შრომა არ დაეჟარება.
კაცი თავის მოკეთეს
ესვრის ხესა და ქვას,
სააუგოს ქება იცის,
კარგსა სდევნის და აგინებს,
ყველა ფიქრობს, რომ თვითონ შერება
სხვაზე („კაცზე“) უკეთესს,
დრომ არ იცის მოფერება —
ყველას აძლევს თავ-თავისას.

ჩონგური

ახლა ვთქვათ, ჩონგურო,
ჩემი და შენი გაჟირება,
ჩონგურო, შენ რა შეგიძლია,
ვერ დადებ განაჩენს.
უბედურ ჩემ თავს,
ყოველი სატყვიარი ჩემთან მოდის,
რა რიცხვშიც დავიბადე,
თურმე მელოდა შავი ბედი,
სიკვდილი ჩემთან არ მოვიდა და
თავი ვერ მოვიკალი ხელით.
ამისთანა უბედური ბედი
მე რა ღმერთმა მომცა,
გახლავართ არჩიაი,
მქვია სახელი გუჯუ...

სურვილი

ქვეყანა შემომატარა (ნეტავ),
ჩონგური მასწავლა,

¹ უფრო ზშირია ვარიანტი: ასე, ჩონგურ, ქოფთქუათი
სქან დო ჩქიმი გაჟირება...

² აქ გამოვტოვეთ 14 გაშლილი სტრიქონი (ავადმყოფობის აღწერა და წუხილი).

ირი ჩქიმი გაჯირება
თინა ქიგმობირუასი.
სინჩხე მათუ, ჩხურუ მათუ,
ლუმა ვალომ(ი)რულუათუ,
მუშენი რე, მკითხენქვდა,
გური გიშამ(ი)ტუნუათუ.

215. ირო ბჰარი

ირო ბჰარი, ირო ბჰარი,
დღას ვეეცუ გათებაქ!

ზისხირ მიფუნც, ხორც მიცანცალ,
გომირჩქინდ ანთებაქ.
მუ ლორონთქ გგმაქყორუ,
მუშე მადლოლ(2) ათე გვარქ?
(დო,) ართი სიტყვათ, ქომისხუნუ,
ლოპილას ათე ბრალქ.

216. ნ ი ნ ა

ირი სხეულიშე უქიქაში რე
კოჩიში ტანს,
მარა იშენი თინა უმონს,
თინა წონუნს ხოლო შხვას.
მოწამალერ მუშ ლახვარს —
მისით გურს ვიაშქვანს,
დღას მუთუნი ვახვარუ,
გიორინუანს უჩა დღას.
ტყვიამ ქყოლირს — წამალი ოხვარ,
დოსქიდუ დო გამწოდირთუ,
მარა ნინაშ ნაქყოლას
მუთუნ წამალ ვემუდირთუ.

217. წუთისოფელი

წუთისოფელიშ დროში ღალა

ბუნებაში მენდი რე,
თინა მუსუ მოგიღანს —

ჩემი ყოველი გაჯირება
მასზე დამამღერებინა.
მცხელა, მკიცა,
წუხელ არ მიძინია,
რატომო, თუ მკითხავ,
დამეიწყებია („გული გადამიყოლებია“).

სულ ვწარე

სულ ვწარე, სულ ვწარე,
არასოდეს არ ეშველა („იქნა“)
გათეება.

სისხლი მიდღუს, ხორცი მითრთის,
გამიჩნდა ანთება.
რა ღმერთი გამიწყრა,
ეს რა („ამგვარი რატომ“) დამემართა?
(და,) ერთი სიტყვით, მირჩევნია,
რომ მომკლას ამ ცოდვის კითხვამ.

მ ნ ა

ყოველ სხეულზე უმცირესია
ადამიანის ტანზე.
მაგრამ მაინც ის მეტობს,
ის გადასწონის მაინც სხვას.
თავის მოწამლულ ლახვარს —
ვისაც გულში ჩასცემს,
არასდროს არაფერი შეელის,
დააყენებს შავ დღეს.
ტყვიით დაქრილს წამალი შეელის,
მორჩება და წამოდგება,
მაგრამ ენით დაქრილს
არავითარი წამალი არ მიუღდება.

წუთისოფელი

წუთისოფლის გატანა („დროის
ტარება“)

ბუნების იმედია,
ის (თუ) რას მოგიტანს —

ვლუკყვადილ ბედი რე,
მუთ მოროჲნი, იმრავლებუ —

იშა ღლასუ ვენტინე,
ვლახა ჯგირა ოკო მიღე,
რახან ღლუდი ვერსხინე.

218. ბოზგოჩი, მუსუთ თქუანქენი

ბოზგოჩ, მუსუთ თქუანქენი,
მუკუდართი ქუაეალო,
თავმოყვარობა ოკო დეცეე
ჯვეში თავადსქუაეალო,
ქემ მეთი ოკო ვაჩირთუე,

ბოშ ოკო რღე ქკუა ფალო,
ნინა ოკო ვამლარქუელას

ღროში ამართუაფალო.

219. ირფელ მოსალოდნელი რე

ირფელ მოსალოდნელი რე
კოც ღურაშა მოხვადასუ,
მარა ოკო ვაშქურნას დო
ქომოლურო დოხვადასუ,
ღუსუ ქკუა ქორდასუ დო
თუმაშენი ქორსა რდასუ.

220. ქოიძერანაო?

ქოიძერანაო შქასერს,
ბუა ცას ქიმკობედუნი,
ახალ კოჩი თის ჯინათი

გურც იოხენდენი?..
ჩიტებუ ქუდუხუნუდეს,
რაგადანდეს ამბებუც,
ღიდა ჩიტი სქულეფშენ

გადაწყვეტილი ბედი.

რაც მოგელის („მოგდამს“), ახდება
(„გამრავლდება“),
იმას ვერასდროს გაექცევი,
კუდი კარგად უნდა მიიღო,
რადგან თავს ვერ იხსნი („ვერ
დაიხსნება“).

მავტაცო, რასაც იტყვი

ვაეკაცო, რასაც იტყვი,
ამოუღექ ქვასავით,
თავმოყვარეობა უნდა დაიცვა
ქველი თავადიშვილივით,
კოტას გარდა („მეთი“) არ უნდა
შეცდე,
ბიჭი უნდა იყო სულმთლად ქკუა,
ენა არ უნდა გქონდეს („შიგ არ
გელოს“),
ღროის გასაყვანად („შესაქცევალ“).

ყველაფერი მოსალოდნელია

ყველაფერი მოსალოდნელია
კაცს სიკვდილამღე შეხვდეს,
მაგრამ არ უნდა შეეშინდეს და
ვაეკაცურად დახვდეს,
თავში ქკუა იყოს და
თმის მხრივ (თუნდაც) ქოსა იყოს.

ბინახავით?

ბინახავით შუალამეს
შუე რომ ცაზე ანათებდა („იჯდა“),
ახალგაზრდა („ახალი კაცი“) მისი
ყურებით

გულს რომ იოხებდა?..
ჩიტები დამსხდარიყვენენ,
ამბობდნენ ამბავს,
ღიდა ჩიტი შვილებისთვის

ლორონც ურზანდ(უ) სანთელც,
თეჯგურა სასწაულეფი
ქივანას რე ბრელი,
კოჩშე მეტი ოკო რდენი,
თენა ქოძირენი...

ღმერთს უნთებდა სანთელს,
ამისთანა სასწაულები
ქვეყანაზე არის ბევრი,
კაცზე მეტი უნდა იყო,
ეს რომ დაინახო.

221. ჭუღუმაშქუ ურწმუნოჭუ

ეკმაბანბლუ საქმეკი დო
ვეიშანწყუე მუთუნსია,
ჭუღუმაშქუ ურწმუნოქუ —
მუ აწუღირთ ლურუსია,
მათ ქიფჩინენქ, მახარებელ,

კვილსითი და უკუსია,

ჩქიმოთ მითინ ვაჰასქიდუ
წინაპეკი თუთუნსია.
ჩქიმი ბორო უნჩაშ სკუა.
ღვინსუ გილაყურწუნსია,
აქ მა თე ოხერი კუა,
შურსი ქომიხუთუნსია,
თეში ვატყუქ ვითარებას,
თოღემს დომიწყურუნსია.

222. სი სო რბორა მა თი ღროს

მუეანს ბორია შტერენსუ დო
ზღვა დო გოლას აკართენი,
მეხი კირდემს ონდღულუანს,
კონკა¹ დიხას აწაწუნი,
ზღვა ილუნს დო კალკალეშა,
გვართაშ² გვალეფი ერთებუნი,
კვენს დო კვიმა ვეგინმულუ,

მაჟიათ მულა³ ვეთებუნი,

ძირს დამცა ურწმუნომ

ამერია საქმე და
ვერაფერი დაალაგებს,
ძირს დამცა ურწმუნომ —
წინ რა დაუდგება სიკვდილს,
მეც ვიცნობ, გენაცვალე
(„გამხარებელო“)
შემწვარსაც და შეუწვევს (ავსა და
კარგს),

ჩემთვის არავინ გაიმეტებს
თუთუნის ნამწვავსაც (კი).
ჩემი სულელი უფროსი შეილი
(დადის და) ღვინოს ყლურწავს,
აქ მე ეს ოხერი სატკივარი
სულს მიხუთავს,
ისე ვატყობ ვითარებას,
თვალეებს დამიხუქავს.

შენ სად ბიძებო მი ამ ღროს

როცა ქარი შმაგობს და
ზღვასა და მთას ატრიალებს,
მეხი კლდეებს ადნობს,
კენწერო მიწას ეხლება,
ზღვა ღელავს და ზოგჯერ
ტალღის მთები გაქცევა,
წვიმს და წვიმა არ წყდება („არ
გადააქვს“)
მეორედ მოსვლა არ თავდება,

¹ კონკა — კენწერო.

² გვართა — ტალღა.

³ მეორედ მოსვლა, ხელოვნურია, უფრო ხშირია ქართულიდან შეთვისებული „მერთ-მოსულა“.

მუყანა კოჩიმ ნაცოდლია
კუჩხის ვეჟი გეტებული,

დო მა თეში მაძირაფუს
გურშე ზისხირ მერტებუნი,
სი სო რგორა მა თე დროს,
ირფელ გაფუნ მეტებული,
ხუკუ თიწკმა მისქვამენქო,
თენა ირფელი გეთებუნი?

223. ნარაბად რე

ნარაგად რე — ყორან ყორანს
თოლს დღას ველულანსია,

ჯოლორ ჯოლორიში ტყეების
ვახვატუნს დღასია.
ჯიმა ჯიმას ქიმუღირთუ,
და ქალუღირთ დასია,
მარა ჩქიმოთ მითინ ვარე,
ქიფშქვიდუდე წყარსია,
ართ ძვალ მიშაბძ უბედური,

ბრალ ვაულუ შხვასია,
თის გეშამიდანდანინი,
გოფჩურუნდი ზღვასია.

224. ვორწყუქ, ვორექ მალურუ

ვორწყუქ, ვორექ მალურუ,
ვაგორექ მასქილადუ,
არძო ტყურათ იწუხებუ
მენძელი დო მაძირაფუ.
ქუორწყუქ ჩქიმი დღას,
ერკებული კითით მაფუ,
დობღურუქუ მა საწყალი
ქოროფილიშ უძირაფუ.

როცა ადამიანის ნაცოდელიარი
ფეხზე არ დარჩება (არ იქნება
დატოვებული),

და მე ამის მნახველს
გულიდან სისხლი გამექცევა,
შენ სად გექებო მე ამ დროს,
ყველაფერი რომ მიტოვებული გაქვს,
მხარს მაშინ დამიმშვენებ,
ეს ყველაფერი რომ გათავდება?

ნათქვამია

ნათქვამია ყორანი ყორანს
თვალს არ ამოკორტინსო
(„ამოულებსო“),

ძალი ძალის ტყავს
არ დაღრღნის არასდროსო.
ძმა ძმას ამოუდგება,
და (გვერდით) ამოუდგება დასაო,
მაგრამ ჩემთვის არავინ არაა,
რომ ვიხრჩობოდე წყალშიო.
ერთი ძვალი მაქვს (სხეულში)
უბედური!*

ბრალი არა აქვს სხვასაო,
იმას რომ ამომიღებდნენ,
გავცურავდი ზღვასაო.

ვხედავ, მომაკვდავი ვარ

ვხედავ, მომაკვდავი ვარ,
არა ვარ მომრჩენი,
ყველა ტყუილად წუხდება
მასპინძელი და მნახველი.
ვხედავ ჩემს დღეს,
დათვლილი მაქვს თითებით.
მოკვდები მე საწყალი
შეყვარებულის უნახავი.

* ე. ი. უბედურების სათავე ჩემშივეა.

ლექსი ვენწყუაფუ ჯგირო,
 ვორწყექ, დროჲ გინომილუ,
 სირჩინუე ბჯოგულუ დო
 ასე სუჩა მინომილუ.
 ბოშ ვორდენი, ოპქოფუნდი,
 თიცალ ფრინველქ მიკომილუ,
 თე ფრინველი კალ-კალეშა,
 ხოლოს მიკომილუნს,
 გამუათხოზენ ვამაქოფე,
 გურსი მიკომცვილუნს.
 ვარა ახალ ქოპუას,
 ვარა ღუმორჩინუას,
 სუატანოლ ქირიცალო
 თიშა მიკმოჯინუას.

226. ბურიშ ნწარე ჰუა მილუ

გურიშ ნწარე ჰუა მილუ
 მუგდენ ელაფირი მა...
 გოსარკუას ვეველუქ,
 ცა მათ მუნაფილი მა!..
 ბრელი ბგორი დო ქიანას
 ჯგირი კიჰე ბძირი მა!
 ხანდილებას ვაგაურზი,
 დობშურდ, დიბშირი მა!
 ბოშალაქ ქომიფურინუ,
 სირჩინუექ მესურ(უ) მა,
 ჩქიმ ვარდიშ ქუჩუჩებქ
 დომხომ, დომიღურუ მა...
 ... ასშახ შხვეფსი ვოგურუნდ(ი),
 ასე მიჯგუ სურუ მა!
 ახავაი, ავაევი,
 მუ დროჲ მუმოქიშუ მა?
 ჩქიმ ბედიშ ხვამარდიქ
 ზღვაპის ქაკმაქვიშუ მა!
 ცხოვრებაში დიარაშე
 დროჲი გაგმობთიშუ მა!
 მოჯგირეფსით გუეოქყორდინ,

ლექსი კარგად არ ეწყობა,
 ვხედაე, დრო გამივიდა („გადამიარა“),
 სიბერე მეჯავრებოდა და
 ახლა შინ შემომივიდა.
 ყმაწვილი („ბიჰი“) ვიყო, დავიჰქერდი,
 ისეთმა ფრინველმა ვამიარა გვერდით,
 ეს ფრინველი ხანდახან,
 ახლოს გამივლის,
 რომ გავეკიდო, ვერ დავიჰქერ,
 გული (ყრუდ) მეტკინება.
 ან ახალგაზრდა („ახალი“) მქნა,
 ან დამაბერა (ნეტაე),
 ფრთამოტეხილ ქორივით
 მისთვის შემახედა.

ბული მწარედ მტკივა

გულის მწარე ტკივილი მაქვს
 რალაც ამტყდარი მე...
 გადაღებას არ ველო,
 ცა მაქვს მოღრუბლული მე!..
 ბევრი ვეძებე და ქვეყანაზე
 კარგი ცოტა ვნახე მე!
 ჯათას ვერ გაუფქელი,
 დავიღალე, გავცეთი მე!
 ბიჭობა გამიფრინდა,
 სიბერე მესტუმრა მე,
 ჩემი ვარდის კოჯრები
 დამიქენა, მომიკვდა მე.
 აქამდე სხვებს ვასწავლიდი,
 ახლა მჯობია ბრიყვი მე!
 ვაგლახ, ვაი, ვაი,
 რა დრომ მომისწრო მე?
 ჩემი ბედის ხომალდმა
 ზღვისპირზე გამრიყა („მიმასილა“) მე,
 ცხოვრების ლხინიდან („ქორწილიდან“) დრომ
 გამომთიშა მე!
 მოკეთებესაც რომ დავავიწყდი,

ანწი ვარა მის ბშუქ მა?
ხელო-ხეაღე ქუღობსქილი
ოძბოლქ უმინჯურო მა...
ლო ვორწეექი, ვავოცოდექ
ე ქიანას შურო მა.
უმოჯგირეთ მუქო გაბარზუქ,
მუ ბქიმინა, შური, მა?
ცას პუნდიო გორჩქინელი
ითამ უბედურო მა?

აწ ვილას ვახსოვარ მე?
მარტოდ-მარტო დავრჩი
ობოლი უპატრონოდ მე...
და ვხედავ, არ ვეცოდები
ამ ქვეყანას სრულებით მე.
უკეთილებოდ როგორ გავძლებ,
რა ექნა, სულო, მე?
ცას ვყავდი გაჩენილი
ვითომ უბედურად მე?

227. სირჩინუში ლერსი

ვეცადი ღო გევოდინი,

ვგამიმართლ ცხოვრებაქ,
ოჩინელშე ქუმმოკიშუ,
ქიანაშ გამოსწორებაქ,
ძალ-ღონექ დემესუსტუ,
ვამშაძინინ ქონებაქ...
მოკლეთ ოკო ქოფთქუე
წინაარსი ათე ჩქიმი,
მის გაგება ქუგოკონი,
დაკვირებით ქომარჩქილი.
ბრელი ჯგირკ ფიფქენდი, მარა
თიშ აქილე მა დიბარჩინი.
სირჩინე რე დიდ ლახალა,
კოჩშო უჩურცხებუ ქირი,
ვამილუდუნ ვნატრულენდი,
ქეშაშუნი — ეკმაძირ
ათეს რდუო მნატრუნდინი,
ჰა, მუ ცოლქ მუშაძირ...
ოშ წანას იფცოცხლენი,
იბრკე, ვარა მა ვებძინა,
უკულ იშენ ქემოურკუ,
ირკოც მობძუნანი თინა...

სიბერის ლექსი

ვეცადე და გადავყვივი („ზედ
დავექარგი“),
არ გამიმართლა ცხოვრებამ,
სიბერისას მოვესწარი
ქვეყნის გამოსწორებას,
ძალ-ღონე დამისუსტდა,
ვერ შევიძინე ქონება...
მოკლედ უნდა ვთქვა
ეს ჩემი ამბავი („შინაარსი“),
ვისაც გაგება გინდა,
დაკვირვებით მისმინე.
ბევრ კარგ (რამეს) ვფიქრობდი, მაგრამ
მას აქეთ მე დავებრდი.
სიბერე დიდი ავადმყოფობაა,
კაცისთვის მოუშორებელი ქირი,
რომ არ მქონდა — ვნატრობდი,
რომ ვიშოვე — შემძაგდა,
ამას („იყო რომ“) ვნატრობდი?
ჰა, რა ცოდვა მეწია („მეჩენა“).
ასი წელი რომ ვიცოცხლო,
ვიკლებ, თორემ მე არ ვიმატებ,
მერე მაინც მოვა,
ის, რაც ყველას მოგველის
(„მოგვედგამს“),

228. ღორონთ, რინა ვადღომალა

ჯიშალეფი, რჩინ კოჩიში
ქიანას ვადირ რინა,

ღმერთო, ყოფნა არ მომიშალე
ძმებო, მოხუცი კაცისა
ქვეყანაზე არ ღირს ყოფნა,

ანწი ოკო მიდაფრთენი,
ღიხა ორე ჩქიმში ბინა.
ჩილაპური ბრელ მიძირუ,
ბრელშათ მიხარებუ გური,
მათი პუნდუ ლოროფილი,
მათი პუნდუ ოფუჩური.
მარა ირფელქ გეთუ ანწი,
მა ღორონთი ვაეწყალენც,
გურც მუთუნი ველაპკუნანც,

გურს მუთუნი ვახარენც.
მარა იშენ გოხვეწუქ,
შხვა მუთუნი ვაპილ(უ) შარა,
ათე ფართო ქიანას,
ღორონთ, რინა ვადომშალა,
ირო თის ვოცადუქი,
მუდგათ იცინ ვადობლურე,

ცხოვრებათი, ჭიმალეფი,
კოჩი დღას ვანოჩქლუე.

229. ართი ბალი

ართი ბალი გავაკეთი,
ზარხულიში გილაღურო,
ვაარწყუქო, ვარდ მიხუმუ, —
მარა შურჩქუ მაქალუო,

ათასნერი გურს მიჭირს,
აკა ღორონქ მაცალუო,
მარდობას ღორონს ბჭირე,
ღურა დღაშა მაწვალენი.
მარა თქვა მუ გიჩქუდეს,
მა მუ ბალი მიღუღუნი,
ღინახალე ტყა დომირგ —
პირველ ვარდი მიჩქედენი,
გერთ დო ქიფჩინი —
განშე მინიკიჩუდენი.
ვაი, უბედური პეტრე,
ქეხანს ქელარდიკო გალე,

აწ უნდა წავიდე,
მიწაა ჩემი ბინა.
ცრემლი ბევრი მინახავს,
ბევრჯერაც მიხარებია გული,
მეცა მყავდა შეყვარებული,
მეცა მყავდა საფიციარი.
მაგრამ ყველაფერი გათავდა აწ,
მე ღმერთი არა მწყალობს,
გულს არაფერი გამიხალისებს
(„ამომიწეეს“),

გულს არაფერი გამიხარებს.
მაგრამ მაინც გეხვეწები,
სწვა („არაფერი“) გზა არა მაქვს,
ამ ფართო ქვეყანაზე,
ღმერთო, ყოფნა არ მომიშალო,
სულ იმას ეცდილობ,
როგორმე („რითაც იქნება“) არ
მოგკვდე,

ცხოვრებით, ძმებო,
კაცი თურმე არასდროს გაძღება.

მართი ბალი

ერი ბალი გავაკეთე,
ზაფხულში სასეირნოდ,
არა ხედავ, ვარდი მიხმება, —
მაგრამ სიტყვა ვერ დავძარი („სულის
თქმა შეეძელი განა?“),

ათასნაირი მიჭირს გულში,
მაგრამ ღმერთმა მაცალა?
მადლობას ღმერთს ვწირავ,
რომ სიყვდილამდე მაწვალა.
მაგრამ თქვენ რა იცოდით,
მე რა ბალი მქონდა,
შიგ სარეველა („ტყე“) დამირგავს,
(მე) რომ პირველი ვარდი მეგონა,
ამოვიდა და ვიცანი —
განზე იკეცებოდა.
ვაი, უბედურო პეტრე,
ცოტა ხანს გარეთ მდგარიყავ.

ორაგადე ბრელი მილუ,
ქოფთქუენი, ვაგიმალე.
ათე მარგალური ლერსი
ნაქარა რე მარგალიში,
ოჯახიში სანუგეში
სქუა ართი კაკალიში,
გვარ დო სახელ ვაიჩქენანდა —
პეტრე თირქია საწყალიში.

სათქმელი ბეერი მაქვს,
რომ ვთქვა, არ გამივა.
ეს მეგრული ლექსი
დაწერილია მეგრელის (მიერ),
ოჯახის სანუგეშო
დედისერთა („ერთი კაკალი“) შვილისა,
გვარი და სახელი თუ არ იცით —
პეტრე თირქია საწყლისა.

230. ვოი, შური სახვარელი

ვოი, შური საყვარელი,
ლურა მუში მამარდა რე,
რინამ ნება ქორდასინი,
ქიანა მუშ მათართა რე!

ვანი, სულო სახვარელი

ვაი, სულო საყვარელი,
რა მადლია სიკვდილი,
არსებობის („ყოფნის“) ნება რომ იყოს,
რა ფართოა ქვეყანა!

231. ართი ჯა რე

ერთი ხეა

წყარი პისი ართი ჯა რე,
ტყეცით გონოჩირეი,
გური გიმოთუთქირი დო
ფოსეფე იშარჩქინეი.

წყლის პირას ერთი ხეა,
მეხის (დარტყმისაგან) გადაწოლილი,
გულგამოთუთქული და
ფესევე გაშიშვლებული
(„გამოჩენილი“).

ხანი თიზმა ვეგოხე,
თეში გიორჩქინენი,
მარა ბედი ქვირი აფუ —
სით დამიჯერქ — ძირენი,
ჩქიმი გური თეცაი რე —
უღროოთი რჩინეი.

ხანი იმდენი არ ატყვია („არ აზის“),
ისე რომ შეხედო,
მაგრამ ბედი დამწვარი აქვს —
შენც დამიჯერებ, რომ ნახო,
ჩემი გული(ც) ასეთია —
უღროოდ დაბერებული.

232. ეკისერუ უსერეთ

დაღამდა უღამოდ

ეკისერუ უსერეთ
ცა გოორე ონვარ დღას,
ქარ უბარს დო ფურცელენს

დაღამდა უღამოდ
ცა ტირილს აპირებს („სატირალ
დღეზე დგას“),
ქარი უბერავს და ფურცლებს

ვერე-ავრე ოფართხანს.
გოვალუ თოლონქეს,
ცაქ გიხირიტ საბჟალეს,

შქურინაფილ ტორონჯენქ
გოლა გეგნიტკარჩალეს.
სო იდი დო სო ფურინი,
სო იდი დო სო ფურინი,
ქარწყექ, მუქო დოვლურინი,
ნეტე ღურელი ქოპუნინი.
გურქ ოკომცუ ქუმუცალო,
თოლენქ ეკმაფმ ვალუას,
მუ გურზუ დო მუ მუცადუ
ჩხანაში ვითოფალუას.

233. უცოროდენი

უცოროდენი — იხმა მუთა,
ოუ, ნანა, ნანა,
გიცოროდასუნ — ბჟა დო თუთა,

ოუ, ნანა, ნანა,
შპიშუენ გოკო მუდა,
ოუ, ნანა, ნანა,
საქმე — ბრელი დო შარა — კუნტა,
ოუ, ნანა, ნანა.

234. ჰო, იორა

ჰო, იორე, იორე,
ჩხანა მიჩხანე დო
ორა — გიორე,
თოლი ქოინჯანსი-და,
გური ქოიჩანს-და,
ღურა იკარე დო
მითინი იცორე.

235. ჩამი ბაბუ

ჩქიმი ბაბუ, ჯგირი ბაბუ,
მა სი ვამორკიშაფუქ,

იქით-აქეთ ყრის („ფერთხანს“).
იელვა თვალსაწიერზე,
ცა გაირღვა აღმოსავლეთით
(„სამზეოზე“),

დამფრთხალმა მტრედებმა
მთა ტყრცილით გადაიარეს.
სად წახველ და სად გაფრინდი,
სად წახველ და სად გაფრინდი,
ხედავ, როგორ მოვკვდი,
ნეტავ მკვდარი ვიყო.
გული დამეფშენა ქუმელივით,
თვალეზი დამიქსო ელვამ,
რა გაუძლებს და რა მოუცდის
მზის ამოსვლას („აყვავებას“).

რომ უხვარდე

რომ უყვარდე — იმდენი არაფერი,
ოუ, ნანა, ნანა,
შენ რომ გიყვარდეს მზე და მთვარეა
(ყველაფერია),

ოუ, ნანა, ნანა,
რამდენი გინდა მოასწრო,
ოუ, ნანა, ნანა,
საქმე — ბევრი და გზა — მოკლე,
ოუ, ნანა, ნანა.

ჰო, იორა

ჰო, იორე, იორე,
მზე „მომიმზევე“ და
ჩრდილი მომიჩრდილე,
თვალი თუ გიხელია,
გული თუ გაქვს,
სიკვდილს არ დაერიდო და
ვინმე შეიყვარე.

ჩამი ბაბუა

ჩემო ბაბუა, კარგო ბაბუა,
მე შენ არ მოგსწრებივარ,

დედოვ დედა, ვარა დობლურათო,
ჩქინი ცოდა,
აქ მაწვალენა, მარა, ნანა,
ეკი ღორონთი გაგიგენსია, ნანა,
დედოვ დედა, ვარა მებდინათო, ჩქინ
ცოდა,
დედოვ დედა, ვარა დობლურათო, ჩქინ
ცოდა.

240. ნაწიღერ ჩხოუს ჰვალენა

ნაწიღერ ჩხოუს ჰვალენან დო
ოგორანა მარდულას,
ჩხოუ შქირენს ქოლურენ დო

ოკო ქიდიკვარტუას,
უქკოპურო მითინ ვერგე —
ტყურა მითინქ ვატყუას.

241. ამბე კოცე უხვალენი

ამბე კოცე შეხვალენი,
თქუანა — ბედი რე,
სქანი დუცე ვემშაძენდა,
შხვაშა დლასე ვენდინე.

242. სოფელიშო ჯგირი რე

სოფელიშო ჯგირი ორე,
კოჩ ქორენდა გონიერი,
თეცალ სოფელ ირდუენ დო
ქოთ იყიი ღონიერი.

243. კოს სიცოცხლე მუშო ოკო

კოს სიცოცხლე მუშო ოკო,
რინა ვაახიოლუნდა,
წოროფილი მუშოთ ოკო,
შხვაშა გილენიორუნდა?

დედავ, დედა, ან მოგკვდეთ? ჩვენი
ცოლვა.

აქ გვაწვალენ, მაგრამ, ნანა,
იქ ღმერთი გაგიგებსო, ნანა,
დედავ დედა, ან დავიკარგოთ? ჩვენი
ცოლვა,

დედავ დედა, ან მოგკვდეთ? ჩვენი
ცოლვა..

ნაყიდ ძროხას წველიან

ნაყიდ ძროხას წველიან და
აგინებენ გამზრდელს,
ძროხა შიმშილით („შიმშილს“)
კვდება და

უნდა წიხლი გაიქნიოს,
უქმელად არავინ ვარგა —
ტყუილი არავინ თქვას.

ბაცს რომ ამბავი უხვდება

(რაიმე) ამბავი კაცს რომ შეხვდება,
იტყვიან — ბედია,
თუ შენს თაეში არა ძეკს რა,
სხვას ვერასდროს დაენდობი („არ
ინდობა“)..

სოფლისათვის კარგია

სოფლისათვის კარგია,
თუ კაცია გონიერი,
ამისთანა სოფელი იზრდება და
კიდევ იქნება ღონიერი.

ბაცს სიცოცხლე რაღად უნდა

კაცს სიცოცხლე რაღად უნდა,
თუ ყოფნა („ცხოვრება“) არ უხარია?
შეყვარებული რად უნდა,
სხვასთან თუ დანავარდობს?

მუშო მოკო მა სქან ფარა,
ნაცოდელა, ნაგვაგვალა,
მა ვაბლურუდენი, ვარა
ჩქიმ ვარენო ძღვა დო გვალა.

245. ჩონბურნი ბიოზირალი
კვარია მეურს უჩაშ ნწერილი,

ინხმგით მეულუ ღურაშ წერილი.

246. მუშო მუშა გომპრჩინდი
(ყუბუბები)

მურო მუშა გოვრჩინდი,
ათე ჰყერი ჰიანას,
ირო ნგარას ვორეჟი დო
დღას ვავორწყექ ღიარას.

■

ჩქიმი გური ეფშა რე
უჩა მუნაფეფითი,
თუთაშ მანდის გიპუნქ
ზისხირამი ხეეფითი.

■

კიერი რე გური დო
დღასი ვაგიჯამულუ,
უკუმეაქ, შქასერჟი
დღასი ვაგმათანულუ.

■

სი მუთუნი ვაიჩქუ,
ვაგარჩქიე ჩქიმი ხმა,
ვარწყექ — მუქო ჰვირი რე,
გორჩქინა დო ჩქიმი დღა.

■

შა მუ მილუ ობირე,
მუქანს სი ვავორწყექი,

რად მინდა მე შენი ფული,
ნაცოდელიარი, ნაჯაფარი,
მე არ მოვკვდებოდე, თორემ
(განა) ჩემი არაა ზღვა და მთა?

ჩონბურნი დასამღერებელი

ყვაი მიფრინავს („მიდის“) შავად
გაძეძვლი,
ნისკარტით მიაქვს სიკვდილის წერილი.

სულ რად ბაჰჩინდი

(ყუბუბები)

სულ რად გავჩინდი
ამ წყეულ ჰეყანაზე,
ყოველთვის ტირილში ვარ და
არასდროს ვხედავ ლხინს.

■

ჩემი გული საესეა
შაეი ღრუბლებით,
მთვარის ლანდს დაყვაერ
სისხლიანი ხელებით.

■

დახურულია გული და
არასდროს არ გაიხსნება,
სიბნელე, შუალამე
ვერასდროს ვერ გავათენე.

■

შენ არაფერი არ იცი,
არ გესმის ჩემი ხმა,
არ ხედავ, როგორაა დამწვარი
გაჩენა და ჩემი დღე.

■

მე რა მაქვს სასიმღერო,
როცა შენ არა გხედავ,

შუქანს თოლი ეფუა რე
ჩიამურიშ ორწყეთი.

როცა თვალი საესეა
ცრემლის საწყაოთი.

ჩხანა მოკო ბძირენი,
შოკო სინთეშ ძირაფა,
შარა მუნერ ცოფერე
.ცოროფა ღო ღინაფა.

მინდა მზე ვნახო,
მინდა სინათლის ნახვა,
მაგრამ როგორი ყოფილა
სიყვარული და დაკარგვა.

IV. საუოფაცხოვრებო-სალალოგო

247. სჰან წურწუფა, სჰან გვაჯილა

შენი წუმწუმა, შენი გვაჯილა

სჰან(ი) წურწუფა, სჰან(ი) გვაჯილა,

შენი წუმწუმა (გოგირდი), შენი
გვაჯილა,

სჰან(ი) სანთელი, სჰან(ი) კაყინა!
ცერა, დემეთხეი, ვარა
ქომ(ი)წონებუ სჰანი ნაჯირა.

შენი სანთელი — შენი კაყინა!
გოგოვ, თანახმა გახდი, თორემ
გაგებული მაქვს („მეგულება“) საცა
შენ იწეჟი,

ჩიტეცალო ბქუქუვათ,
შესქეცალო ვკუთუვათ,
ცირეფ(ი) ოკოპათუათ.
ღუდი გამნოუქურთხუვათ.
ცერა თეს რაგაჯანც:

ჩიტევით ვიქიქიკოთ,
შაშვივით ვიკუტკუტოთ (ვიკენესოთ),
გოგოები შეეკრიბოთ,
თაეი მოუქრიბოთ („დავაქაშნიკოთ“).
გოგო ამას ამბობს:

— ვოჰ, ვოჰ, სი საანგე,
შაანგეზას რაგაჯანქო?
ჯვარულ(ი) კოჩი მის(ი) ოკო,
სი მის ოკოქ, სი პიქქოქო?
— ჯვარულ(ი) კოჩი — ლაგუჯამი
ღუს(ე) მინგგაბურჯანცი.

— ვუი, ვუი, შე საძაგელო (აუგო),
საძაგელობას (სააუგოს) ლაპარაკობ?
ჯვარელი კაცი ვის რად უნდა,
შენ ვის უნდინხარ, შე პირდაღებულო?
— ჯვარელი კაცი — გუდიანი
(თაეზე) დაგბლარქენობს.

248. გოში და ცირა

გიში და გოგო

ბოში: — ვო, ბუაო, ვო, თუთა,
ვო ჩქიმი თამურია!

ბიჭი: — ო, მზეო, ო, მთვარე,
ო, ჩემო თამურია!

წყარი რჩაო,

ღვინი რჩაო,

წყარიმ მელე დოგირჩაო?

კ ი რ ა : — ჩიტი ოჩიტორესე დო

მალალური ღალიძგას,

ბოში, მუშე გილადურექ

უღუღალებერი ზას?

249. ძლახი ჯგირი ვორემ, მარა

ძლახი ჯგირი ვორექ, მარა

ბზითი მუთა მაპალუე,

ძარგალიში ჟუნა მოკორდღ,

ჟინოსქუექ მინდმოსარგალუე,

ჩაი დო ქობაიში(ი) ნარდი ვორდი,

რგილი ქვიდ(ი) ვაშაპალუე.

250. ვოდელია

ვოდელია, ვოდელია,

სუმი ჯინჯი ბოდერია,

დომიქვი დო დომიხაში,

სონა ქოუხოლეია,

ზუგდიდური ოსურენს

ზლოდა ქაშუხოლეია.

251. კირი-კერკეცი ვორდინი

კერი-კერკეცი ვორდინი,

აჯამეთური ვორდინი,

სი, დადია, მუსუ ფთხოზუქ,

სქანი ტყაში ვავორდინი?

ხოფიწყარი გოფჩური დო

ინგირს ქომინგვოჩური,

ჟირი ხაპა ვეეწეე

მელეთ ქიმინგვოცვილი,

სუმი დიდი ჩე ჟოლორი

ჟი თის ქიმინგვოცვილი.

წყალი დავალევინო?

ღვინო დავალევინო?

წყალგალმა დავიგო?

გ ო გ ო : — ჩიტი ბუღეში („საჩიტეში“) და

მოლალური ღელის პირას,

ბიკო, რასა კვდები

დაუღალავად გზაზე.

გომგო კარგი ვარ, მებრამ

გოგო კარგი ვარ, მებრამ

შხითევი არ გამაჩნია,

გლენის („მეგრელის“) გაყოლა

მინდოდა,

ახნაურმა წამათრია,

ჩაითა და პურით ვიყავი გაზრდილი,

კივი მქადი არ გამაჩნია.

ვოდელია

ვოდელია, ვოდელია,

სამი ძირი ბალბა,

შემიწვი და მომიხარზე,

ნიახური გაურჩე,

ზუგდიდელ ქალებს

წყვეტა შეუყენე („შეურიე“).

ტახი რომ ვიყავ, ტახუნა

ტახი რომ ვიყავ, ტახუნა,

აჯამეთური რომ ვიყავ,

შენ, დადიანო, რად მსდევდი,

შენი ტყისა რომ არ ვიყავ?

ხობიწყალი გავცურე და

ენგურში შიგ შევცურე,

ორი მოსწრებული ვაეკაცი

გალმა ზედიზედ დავაკალ,

სამი დიდი თეთრი ძაღლიც

იმათვე ზედა წვაკალი.

ენწერს ირემ(ი) ღიღი-ჰამი,
სქვერი ჭითა, უკუღელე,
კერი თხოზე ღიღი-ჩქვამი,
კიბოია, კიბორჩხალა,
ქუაშ-ლორჯო, კვილითამი.
— სი ოხორო ნიქითამი,
ლორჯო, კოჩი მეგიჩქვინი,
სი მუ ლოლი სქულაფი?
— ბადე მუკომიდგი, მარა
ექი-ექი გოგიფაჩი,
გითოგილი ქულაფი,
ჩქიმი გითოჩინაშენი
ხუთი-კაა მიდგალე,
უქკომური, უშუმური,
პუზინეე გოხარკილი
სქანი ურცხო სუმარეფი.

253. აბა, შარა ქომუჩით

(„ჯანსულოს“ მოტივზე)

აბა, შარა ქომუჩით,
მინდორც მოკო ფიორია,
ხასლას გილმობ მოქკადილი
შა ლეკური ხიორია.
ფოლანდის მიძახენა,
მა გოხოლუთ ქუთარია,
ხე მანგარი, ქურს მანგარი,
სხაპუა მიჩქე „ბუქნარია“.
ამარ ტაბაჩა გილმობუ,
რკინა გოხოლ ყირიმიში,
გუთუეკინა, ვადგოჩირთუ,
გურც გილუდან იში შიში.
ვარა ყამას დეკვირით,
ოღგიშიშა უბე წევანი,
ართ მორქიათ შქას გობკვათე
კოჩ ორდას დო გოკონ ჭანდი.

ენწერში ირემია ღიღრქიანი,
წველიცა კულა, წითელი,
მას ტახი მოსდევს ღიღ-ეშვიანი,
კიბუნა და კიბორჩხალა,
ქვის-ლორჯო, ქვირითიანი.
— შე ცხვირწამწკვერტილის ჭიშისაე,
ლორჯო, კაცი რომ მოგიგზავნე,
შენ რა უყავ (შენი) შვილები?
— ბადე გარშემო დამიგე, მაგრამ
აქა-იქა მოგიშალე,
ქვებქვეშ გამოგიწვერი,
ჩემს შემოცქერაში
წავივა ხუთიოღე,
უქმელი, უსმელი,
(შემშლილთ) ნაწლავებდაწყვეტილი
შენი კარგი („უცხო“) სტუმრები.

აბა, გზა მომეცით

(„ჯანსულოს“ მოტივზე)

აბა, გზა მომეცით,
მინდვრად მინდა ფარფატიო,
გვერდზე მკილია მოქვედილი
(ქარქაშ) ლაწუნა ხმალიო.
ფალავანს მეძახიან,
მე გახლავართ ქუთარია,
ხელმაგარი, ქუსლმაგარი,
ცეკვა ვიცი „ბუქნარია“.
აგერ დამბაჩა მკილია,
რკინა გახლავთ ყირიმიშა,
(ჩახმახს) გამოვწვე, არ აგცდება,
გულში გქონდეთ იმის შიში.
ანდა ხანჯალს დააკვირდით,
სადგისს მიუგავს წვერი,
ერთი მოქნევით შუაზე გავექრი
კაცი იყოს (და) გინდა ბუზი.

ხვალე ართი მიწონებუ
თე ქიანას ჩქიმი გერე,
იჩკოჩ შიშის მიოდურუ,
არძა ქულა, არძა სვერე.
ლუმა კოჩი ქემომიჩქუ,
აჰერ ოკო მორთასენი,
ქდლობზვადქ ქომოლურო
ვაპოფირე ღორთასენი.
ათენა ვარდას თი კოჩი —
ტყაშ კოჩი დო ოჩოკოჩი!
ნანა, მუ თოლც ელარზანც!
დუც გიორთუ ბოხოხია,
ვაი, სქანშენი, ქუთარია!
მუს გოხვარჯ ბოხოხია!
ვადომტენც და ობქუემასე,
ხოლო ქოლუნც ჩქიმ მუმას!
გივაშქვი დო დუდ მეტცალი,
ზესხზერ მეურცუ ღვარია,
ენა ქუეი ცოფე, მარა
ემ რჯგინათეთი იფხარია;
აბა, ლალა გიჩქვდითო?
დემი ვორექ ქუთარია.

254. გამნიირთ ქიანაჰ

გამნიირთ ქიანაჰ,
უნჩაშ-უკულაში ვარჩქ,
დინდარენქ დელარიბუ,
ღარიბ ფარას მიშქვარჩ.
ბედაურეთქ ქიკოსქიდ,
ღალა წიმი ქიმიქანჩ,
მაფშალია უღუს უსქუ,
ბარბალ ათადირწყინანს,
გირინ მაფშალიამორო
გალიას მითიეკინწყინანს.

255. ართ ცოროფილ მათ ქოპუნს

ართ ცოროფილ მათ ქოპუნს,
გურშა მიხუტოაღუნს,

მარტო ერთი მეგულემა
ამ ქვეყნად ჩემი მჯობი,
ყველა მისი შიშით კვდება,
ყველა კოკლი, ყველა ბრმა.
წუხელ კაცი მომიგზავნა,
აძალამ უნდა მოვიდეს,
დავუხვდები ვაჟკაცურად,
არ ვაღირსებ დაბრუნებას.
(აი) ეს არ იყოს ის კაცი —
ტყის კაცი და „ოჩოკოჩი“.
დედა, რა თვალს აბრიალებს!
თავზე ხურავს ფაფახია,
ვაი შენს თავს, ქუთარია!
რას გიშველის ტრაბახია!
თუ არ დამარჩენს, შეშვამს,
(შვილი) კიდევ ჰყავს მამაჩემს!
დავარტყი და თავი წავკერ,
სისხლისა გასდის ღვარია,
ეს თავვი ყოფილა, მაგრამ
ამის ჯობნითაც ვიხარე;
აბა, ლაჩარი გეგონეთ?
დეე (გმირი) ვარ ქუთარია.

ბადაბრუნდა ძვეყანა

გადაბრუნდა ქვეყანა,
უმცროს-უფროსი არა ჩანს,
მდიდრები გაღარიბდნენ,
ღარიბი ფულეებში ცურავს.
ბედაურები ჩამორჩნენ,
ზარმაცი წინ მიიწევეს („მიიქაჩება“).
ბულბული უღელშია შებმული,
ქვეშ ბორბალი მიჭრიკინებს;
ვირი ბულბულივით
გალიაში თავს იწონებს.

ერთი შეხვარებული მეცა მყავს

ერთი შეხვარებული მეცა მყავს,
გულში მიხუტებს,

1 ოჩოკოჩი — „ვაე-კაცი“ (ზღაპრული არსება).

მა სოთინი მიღურქინი,
შხვასი ჭიხუტოაუნანი.
ჩქიმ საფულეს კვათუნდანი,
თის მიხვარს თხორუასი,
ქივანას კოჩი გოქყორდენი,
უკუი მომიგორუანსი.

მე საღმე რომ წავალ;
სხვას ჩაიხუტებს.
ჩემს სამარეს რომ სჭირდენ,
იმასაც მოიხმარს დამარხვისას,
ქვეყანაზე რომ კაცი გაწყდება,
მერე მომიატრებს (მომძებნის).

256. ცოროფილი აკა პუნსუ

ცოროფილი აკა პუნსუ,
ქუმოძირუნ აკა წუნსუ.
ცოროფილი ეირი პუნსუ,
ეირი ხოლო ჭგირი პუნსუ.
ცოროფილი სუმი პუნსუ,
სუმი ხოლო სრული პუნსუ.
ცოროფილი ოთხი პუნსუ,
ვართ პუნსუ დო ქოთი პუნსუ.
ცოროფილი ხუთი პუნსუ,
არძა ორქო, მუთი პუნსუ.
ცოროფილი ამშვი პუნსუ,
ჩქიმი ვარი შხვაში პუნსუ.
ცოროფილი შქეითი პუნსუ,
მათ ვამიჩქუ მითი პუნსუ.
ცოროფილი ბრუო პუნსუ,
არძა საგესქუოს პუნსუ.
ცოროფილი ჩხორო პუნსუ,
ჩხოროხოლო ჩხოროწყუსუ.
ცოროფილი ვითი პუნსუ,
თეთ პუნსუ დო თითი პუნსუ.

შეხვარებული ერთი მყავს

შეყვარებული ერთი მყავს,
ნეტავ მაჩვენა ერთ წამს.
შეყვარებული ორი მყავს,
და ორივე კარგი მყავს.
შეყვარებული სამი მყავს,
სამივე სრული მყავს.
შეყვარებული ოთხი მყავს,
არცა მყავს და კიდევ მყავს,
შეყვარებული ხუთი მყავს,
ყველა ოქრო, რაცა მყავს.
შეყვარებული ექვსი მყავს,
ჩემი კი არა სხვისი მყავს.
შეყვარებული შვიდი მყავს,
მეც არ ვიცი ვინცა მყავს.
შეყვარებული რვა მყავს,
ყველა სამზარეულოში მყავს.
შეყვარებული ცხრა მყავს,
ცხრავე ჩხოროწყუსუში.
შეყვარებული ათი მყავს,
ესეც მყავს და ისიც მყავს.

257. სიზმარი

ართი სერს სიზმარო
დიდ ბალის ქითუორექ,
ითამ ათაქ სი გელუდი,
კვიპაროსის ქითუორე,
ჩქიმი ბეხვერია¹ ცირა!

სიზმარი

ერთ ღამეს სიზმრად
დიდ ბალში ეღგავარ,
ვითომ აქ შენ გელოდი,
კვიპაროსმა მომიჩრდილა,
ჩემო ფუნთუშა გოგოვ!

¹ ბეხვერია — ზორბა ტანისა, ჩასუქებული (ბგერწერთი სიტყვაა, შდრ. ფხვერიაჲ პეხვერია).

გიბჯინიო იშო-აშო,
ქუმონათუნს სქანი სახე,
ხანგაცალო გამწულოლი,
ქუთაშე გინიბლი დახე-დახე —

ჩქიმი ბეხვერია ცირა!
მუჟე-მუჟე გიმორენა,
საკვირველი ბუნებაო,
მუ კოც რე ვაგახარენს
ათე მშვენიერებაო.

ჩქიმი ბეხვერია ცირა!
გოპკურცხიო სინთე ქორე,
ლამპა ქიგლამ ქიჰე სტოლს,
„კრავოტიშე“ გეგლამთხაფექ,
თუდო ქეშუოძუდი „პროლს“,
ათეცალი სიზმარი
დღას ქუძირუნო კოცს?
ჩქიმი ბეხვერია ცირა!

258. ღოროფილს

ცხენწყყარ — სქვამი, რიონ — ჯგირი,

ტეხირ — ოხვარჩალაია,
პიჯი — სქვამი, თოლი — გვირა,

ტანო — ოსარსალაია.
ჩქიმი ცირა, მახარია,
აშო ქიმიქვაქვალაია,
მუჟო თოლეფს უფაფუა,
კისერ მუკატახალია!
თეზმა სქანი დაპირება
ტყურა რენ დო მართალია,
ტყურარენდა ღორებაშენ
ვაიშირუდას ფართალია,
ვარა „ოლოშ“ რაგადითი
ჩქიმი გური გახარია,
შეტე მუთუნსი ვართხულე,
სი ჩქიმ ცირა, მახარია.

გავიხედე იქით-აქეთ,
მოანათებს შენი სახე,
გიჟივით წამოგვარდი,
ქკუიდან შევიშალე („გადავედი“)
კინალამ.

ჩემო ფუნთუშა გოგოვ!
ირგვლივ გვადგას
საკვირველი ბუნებაო,
რა კაცს არ გაახარებს
ეს მშვენიერებაო.
ჩემო ფუნთუშა გოგოვ!
რომ გავიღვიძე, სინათლეა (უკვე),
ლამფა დეეს პატარა მაგიდაზე,
საწოლიდან გადმოვვარდნილვარ,
ძირს ვავღვივარ იატაკზე,
ამისთანა სიზმარი
ოდესმე უნახავს კაცს?
ჩემო ფუნთუშა გოგოვ!

სატრფოს

ცხენისწყყალი — ლამაზი, რიონი —
კარგი,
ტეხური — საჩხრიალო (საჭყუმპალაო),
სახე („პირი“) — ლამაზი, თვალი —
უუუუნა,

ტანად — რხეული.
ჩემო გოგოვ, მახარია,
აქეთ მოგოგმანდი,
როგორ თვალებს ახამხამებ,
კისერ მოსატეხო!
ამდენი შენი დაპირება
ტყუილია თუ მართალიო,
თუ ტყუილია, მოტყუებისათვის
არ გეცვითოს ფართალიო,
ან „პო“-ს თქმით
ჩემი გული გაახარე,
შეტს არაფერს არა გთხოვ,
შენ ჩემო გოგონავ, მახარია.

ირ ქივანა ღომილეზუ
ზესკვიშ სკუა — მარტვემენი,
ბოში, დუდი მუს მორწონს
ჩე ქილა დო ღართიშენი,
თინა შხვასი უჩუქებუ,
მუში შურიშ მარდიშენი.

260. მუ ამბე რე, ბარიშნეფი

მუ ამბე რე, ბარიშნეფი,
მუკო ფერსი ირთანაინ-
მალაზონო მეზოქენთო,
ანაფორას იპანაინი?
მალაზონო მეზოკითი,
ჩქი თეკ გახოლუთი ბერო,
ვარა დემოვკვირათი დო
ვარა გინიერთათი ნტერო.

261. ჟოროფა რე შირინერი

ჟოროფა რე შირინერი,
ვინ ღორონთიშ გორჩქინელი,
ართ ჟოროფას რული უჩქუ,
მაერას მუში შერცხუნა,
ძღაბეფ ბოშენს ქოძირუნან,
უკული მუთენი ვეშერსუნა.

262. იშო, ძღაბეფ, დიკონით

იშო, ძღაბეფ, დიკონით,
ჯამეკალი კიკონით,
თქვა ბოშენს მინ მერჩანა,
ბადიდეფი დიგორით,
ღუჩა მიდეთირკონით.

263. ართ ძღაბი დო ართი ბოში

ართ ძღაბი დო ართი ბოში
წყურგილს ქალელაღაფედუ,
12. ქართული ხალხური სიტყვიერება

მთელი („ყოველი“) ქვეყანა დამივლია
შაშვიან შვილის მართვის გამო.
ბიჭო, თავი რას მოგწონს
თეთრი მასრისა და აქალუხისათვის,
ის სხვას უჩუქებია (მენთვის),
თავისი სულის სანადლოდ.

რა ამბავია, ქალიშვილებო

რა ამბავია, ქალიშვილებო
 („ბარიშნებო“)
როგორ იცვლით ფერს?
მონაზუნებად მიბრძანლებით,
ანაფორას რომ იყრავთ?
მონაზუნებად წაბრძანდით,
ჩვენც იქ გეახლებით ბერად,
ან დავმოყვრდეთ და
ან გადავიქცეთ მტრად.

სიყვარული ორნაირია

სიყვარული ორნაირია,
ზევით ღვთის გაჩენილი,
ერთმა სიყვარულმა ძილი იცის,
მეორემ მისი შერცხვენა,
გოგოები ბიჭებს რომ ნახვენ,
მერე აღარაფერი ასსოვთ.

იქით, ბოგოებო, ბაიწიით

იქით. გოგოებო. გაიწიეთ,
თუთა კენკეთ,
თქვენ ბიჭებს ვინ მოგცემთ,
ბერიკაცები მოიძებნეთ,
შან (ტუსტუსით) გაიქცით.

ერთი ბოგო და ერთი ბიჭი

ერთი გოგო და ერთი ბიჭი
წყაროს ნაპირას თამაშობდნენ,

— ძღაბი, თი ბომ მუ გაყუდღუ?
— ტყურათ გამალაყაფუდღუ.
ძღაბის სინთექ მიდღურთუ დო
ბომის ქობუტოლაფუდღუ.

— გოგო, ის ბიკი რა იყო შენი?
— ტყუილად მეთამაშებოდა.
გოგოს სინათლუ წაუვიდა და
ბიკის ჩახეოდა.

264. ცოროფილქი მომიჩინუ

ცოროფილქი მომიჩინუ —
ვაქიშინა საქვარია,
სუსტი რექ დო მოცოდუქ,
თეში გილესარსალაია.
მანგიორი მეუჩინი—
ვაშვა ღვინი მანგარია,
სუსტი რექ დო ვეშგალუბე —
თეში გილევარვალაია.

265. სუმზა სოხუმშია იბღი

სუმზა სოხუმშია იბღი,
სუმზოლოშა კუჩხითია,
ბატეფ ლუბათ მეპღნულუ დო
კაქეჩეფი ხეჯითია.
უჩა ძღაბი მა ვამოკო,
ჩელაია მუჩითია,
უჩაში ორჩიელუბელო
ფერაია უსვითია.

შაყვარებულმა შამომოთვალა

შეყვარებულმა შენომითვალა —
არ გააკეთო საქმეო.
სუსტი ხარ და მეკოდები,
რსე იგოგმანეო.
მაგიერი შევეუთვალე —
არ დალიო მაგარი ღვინო,
სუსტი ხარ და არ შევიპლია —
ისე ინავარდეო.

სამჯერ სოხუმში წავედი

სამჯერ სოხუმში წავედი,
სამივეჯერ ფეხითაო,
ზაქები უბით მიმყავდა და
კამეჩები მზრითაო.
შავი გოგო მე არ მინდა,
თეთრა მომეციოთო,
შავის გასათეთრებლად
„ფერაია“ წაუხვითო.

266. ჰვრივი ქალი და ჰაკა ჰვანი

ქვრივი ქალი

— მუში დროს საქირო რე,
ქოთ დაჩხირი, ქოთი „სპიჩქა“,
ვარა სქვეერი ქოგჯინჩუნო,
რჩინუ გერიშ მუნაქინჩა,
ხომლა ჭვალი ქოცოფენო
უკიბირეშ მუქნასქინჩა,
მაფშალიათ ვეგმოდირთუ,
გიჩქუღასუ, გოლუჩი უინჩა.

ქვრივი ქალი

თავის დროზე საქიროა
ცეცხლიცა და ასანთიც,
ან შეველი თუ გინახავს
ბებერ მგელს გაეძაგროს,
ხმელი ყველი თუ ყოფილა
უკბილოს მოეკბინოს?
ბულბულად არ გამოდგება,
იცოდე, მთის სკვინჩა.

„სპიჩქა“-დაჩხირ საჭირო რენ,
ენა მის რე ვოუჩქენი,
რჩინუ გერქუ ბირგულამქ,
ქომძირ სქვერი დოქინჩენი,
ხომლა ცვალი უკიბირექ —
დალიბარ დო დოსქინჩენი,
გოლურ კვინჩაქ მაფშალია —
ოქოფუ დო დოჩიჩენი.

ასანთი (და) ცეცხლი რომ საჭიროა,
ეს ვინ არ იცის,
ბებერმა ჰველმა, მუხლიანმა,
მინახავს 'შველი რომ გაძაგრა,
ხმელი ყველი უკბილომ
რომ დააღბო და გადასანსლა,
მთის სკვინჩამ ბულბული —
რომ დაიჭირა და დაპეპლა.

267. კაკა ლა ჰმრივი ქალი

ო ს უ რ ი

ქ ა ლ ი

— ართი ჭუნას ფთხულენთენი,
თიშენ მუშენ გოწყინუა,
უქულ ვაძირებულას
შხვა მუთენიშ მოთხირუა,
მუგდარენი პოტაკი დო
ხელეფიში პოტინუა,
მუშენი და ვეშემღებუ
ანდერძიში გოთირუა¹.

— ერთ კოცნას რომ მთხოვეთ,
ამაზე რატომ გაწყენინებ,
მერე არ აპირებდე.
სხვა რამის მოთხოვნას,
რალაც ბლარაქუნს და
ხელეგის პოტინს,
რატომ-და არ შემძლია
ანდერძის გატეხა („გაცელა“).

კ ა კ ა

კ ა კ ა

— ართი ჭუნა, თისუ ხოლო,
'ხოჯუაშ თუდო ირხენთენი,
ენერ ჭუნა მა ვამოკო.
თქვან დუღქ ვადომლურასენი,
მუს ოხვარუ შქირენულსუ
ლეჩქვის თოფურ უსვათენი.

— ერთი კოცნა, იმასაც
ბრძანების ქვეშ რომ იძლევით,
ამისთანა კოცნა მე არ მინდა,
თქვენი თავი არ მომიკვდეს,
რას უშველის დამშეულს
ტუჩზე თაფლი რომ წაუსვათ.

268. ჩონგური

ჩონგური

ასე, ჩონგურ, ქოფთქუათუ
სქან დო ჩქიმი გაპირება,

ახლა, ჩონგურო, ვთქვათ
შენი და ჩემი გაპირება,

¹ კაკას მეტოქე, ენამოსწრებული მოლექსე-მომდერალი ქვრივი ქალი, თე-ო მთქმელის კადმოცემით, გარდაცვლილი ქმრის ერთგული დარჩენილა ბოლომდე.

ჩონგურ, სი მუ შეგიღებუ,
ვეგიგადვე განჩინება;
ჩონგური მუქო იკრკედექ,
ოკაპუნე კერიცამო,
დუდი გაფუ პოდუნია,
კობეშიაში ღერიცამო.
ოქიმ პოდირაკე გაფუ,
მაკე ჭოლორ — რღელიცამო,
ჩონგურ, ნიკერკედექ, ვარა
ღუს გოგილანქ ტევიცამო.

ჩონგურო, შენ რა შეგიძლია,
ვერ დასდებ განჩინეს;
ჩონგურო, როგორ გორაობ
საკაპუნო კერატვიცა,
თავი გაქვეს მოღუნული,
კვახის ღერიცა:-
ზურგი მოხრილი გაქვეს.
მაძლარი მაკე ძალიღით,
ჩონგურო, ნუ გორაობ, თორემ
(„თავს“) გადაგატევე მტვრად.

269. სამორწილო სალამობო სიმღერა¹

ჰოი, ოლეხახუნე,
სტოლი ქოდუონწყუთ დო
კოჩ ქოდახუნე!
ჰოი, ოლეხახუნე,
მოქყუდეს ვავშეიდა დო
დადე ქახუნე,
დადე ქახუნე,
ჰოი, ოლეხახუნე,
ტოლუმბაშის ვავშეიდა დო
ბილბაშ² ქახუნე,
ჰოი, ბილბაშ ქახუნე...

ჰოი, ოლეხახუნე,
მაგიდა დავაწყუთ და
კაცი დასვი!
ჰოი, ოლეხახუნე,
პატარძალს არ ვკადრებ და
მღადი (გარეთ) გასვი,
მღადი (გარეთ) გასვი.
ჰოი, ოლეხახუნე,
ტოლუმბაშს არა ვკადრებ და
ბილბაში (გარეთ) გასვი,
ჰოი, ბილბაში (გარეთ) გასვი...

270. ჩმინ ტოლბაში

ჩმენი ტოლუმბაში

ჩმინ ტოლბაში ფიჩუ-ფაჩუ,
მის ქოჩუ დო მისი ვაჩუ...

ჩმენი ტოლუმბაში (უგერგილო),
ზოგს („ვის“) ასვა და ზოგს არ ასვა.

271. ენწერიშა მკივლი

ენწერში ავედი

— ენწერიშა ეკივლი დო
გინვოჩინი ოქყონეს,
ძღაბი, მუსუ მონირზუქუ —
ქუგოძირანქ ონჯლორეს.
— სი ენწერშა ეკილი-და

— ეწერში ავედი და
გადავხედე სამუხეს (ტყეს),
გოგო, რას მეჩიბრები —
გაქმევე („გაჩვენებ“) სირცხვილს.
— შენ თუ ეწერში ახვედი,

¹ მღერიან მეორე კიქის შემდეგო (ჩამწერის შენიშვნა).

² თამადის მოადგილე.

მათ გუთვორდი ოჰყონეს,
მა ონჯლორე მოძირათდა —
ლორონთქ თეში გოჩხონეს.

272. ოძიცი

ართ ჟოროფილ მათ ქოპუნს,
მუში კირი, მახარია,
ჩხენდი კვათარიშა¹ ქუგუ,
წუჯეფ ულუ ფართხალია,
ოთხონეჩი წანელ ქორე,
სახელ მიჯოხო ფარფალია,
ოში დლაქ გიმილას,
კებურს ეკორდგაბალანს,
მუთუნი ქალვორაგადუე,
კატუცალო პტყაბარანს;
დლაშით გილურს ჩქიჩქცალო,

შანქარს გილახეტორუნს,
სერით მუთუნს ქუწინქენი,
ნორჩალს გაკომპეტორუნს.
ქალაქიშა მიდავრთი დო
ქოუციდი ჩე ფერია².
დლაშე ვითაშხ ისევანს, მარა
იშენი ქორე ჩქეფერია.
თქევან ნტერს ვალოლამუდას,
მა გოჭენი ეფერია,
მიმეხვარით, პატონეფი,
თენა დიმოთხინაფეთ,
მუთ მილუნი, ირფელს მეფჩა,
ზოლო ვიმოძინაფეთ,
უჟულ ჩქიმი მარებელი
ჩქიმ ხეთ დუმომჰქვიდაფეთ.

273. დუდიშ ართუაფალი

ნება ქომ(უ)ჩით, პატონეფი,
თქევანწყმა ბოლიშ მივთხუენი,

ნეც ვიყავი („ჩქეშ ვიდექ“) მუხნარში
მე რომ სირცხვილს მაქმეთ,
ლმერთა ისე გაცხონოთ.

სალალოგო

ერთი შეყვარებული მეცა მყავს,
მისი კირი(მე), მახარია,
ცხვირი ტყის ქათამს უგავს,
ყურები აქვს პანტურა,
ოთხმოცი წლისაა,
სახელად ვეძახი („მიქვია“) პეპელას,
ასი დღე(უ) რომ გავიდეს,
კერიასთან ტარტალებს,
რამე რომ ჩაველაპარაკო,
კატასავით მფხოჰნის („მატყავებს“),
დღისით დადის ბალღივით
(„ჩვილივით“),

შაქარს ახრამუნებს,
ღამით რამეს რომ ვეტყვი,
ლოგინს დამიფხრეწს.
ქალაქში წავედი და
ეუყვიდე უმარული („თეთრ-ფერი“),
დღეში ათჯერ ისევამს, მაგრამ
მანც დალმეკილია.
თქვენს მტერს ნუ დამართნია,
მე რომ მჭირს ისეთი,
მიშეეღეთ („მომეხმარეთ“), ბატონებო,
ეს ვომაშორეთ („მომაშორებინეთ“),
რაცა მაქვს. ყველაფერს მივცემ,
კიდევ დამამატებინეთ,
მერე ჩემი მაჰანკალი
ჩემი ხელით დამახრჩობინეთ.

თავშისაჰცივი

ნება მომეკეთ. ბატონებო,
თქვენთან ბოლ-ში მოვიხადო,

¹ კვათარი — ტყის ქათამი.

² უმარული.

ქიკე ხანს ვამომწყინდათ,
ქუპარჩქილით მუ ვთქუენი.
აღამი ონჯლორე ქომიჩქუ,

მართალ ოკო გიწუენი,
მარა საშველქ ვამუმაჩ —
დედიბი ოკო ქიფთხუენი...
ღობოდას საკათხიქ,
თიქით ოკო ქითქუას,
თქვა ქომზოჯით, მუქო მივქცე —
მოყყუდული¹ მითხუას,
ემ გურქ ჩქიმა ვეგიაღვას,
ტყურათ მიპოტიკუას,
ქიგიბშინა ბოშალას,
ეგებ თიქით ქიწუას.
მა გოხოლუთ უგურაფუ,
მოხუცებული, ნინა ფალო...
თენა ვქარი, პატონეფი,
თქვაან ოძიციანაფალო.

274. გასაკვირი მუქო ვარე

გასაკვირი მუქო ვარე,
ბადიდ უფორს ცირასენი.
ბადიდი მუქ უფოროფუქ
ცოდაშ ენარჩქინასენი,
ვარა ბადიდ მუქ გახანგ,
მუქო ირიხინანსენი.

275. ართი ბოშიქ ქომორთუ

ართი ბოშიქ ქომორთუ დო
ბლუნა დომოკვათაფუქუ,
სანამუსო ნოღედეუ დო
ონჯუაშახ რაგადუქ.
— „ოსურო მაჰმალუნია“ დო
ვარაქ ვამარაგადუქ,
ენა დედაქ ქეგეგუ დო
ოქიშ გემირაბადუქ.

ცოტა ხანს არ მომიწყინოთ,
მისმინეთ რა ვთქვა.
ძალიან კი მრცხვენია („სირცხვილი
ვიცი“).

მართალი უნდა გითხრა,
მაგრამ საშველი არ მომეცა —
დედაბერი უნდა ვითხოვო...
რომ დაისვას საკითხი,
ისიე უნდა ითქვას,
თქვენც მიბრძანეთ, როგორ მოვიქცე-
პატარძლური (რომ) მოითხოვოს,
(„ისე“) გული არ დამიდოს,
ტყუილად მიჩხირკედელაოს,
გავიხსენებ ბიჭობას,
ეგებ ისიე იქნეს.
მე გახლავართ უსწავლელი,
მოხუცი, ცარიელი ენა...
ეს დავწერე, ბატონებო,
თქვენს გასაცინებლად.

გასაკვირი როგორ არაა

გასაკვირი როგორ არაა,
ბერიკაცი რომ უყვარს გოგოს,
ბერიკაცი რამ შეაყვარა
ცოდვის გაჩენილს,
ან ბერიკაცი რამ გაასულელა,
როგორ აფხორილა.

ერთი ბიჭი მოვიდა

ერთი ბიჭი მოვიდა და
ხალათი დამაჭრევინა,
სანამუსო (სათქმელი) ჰქონოდა და
საღამომდე ილაპარაკა.
— „ცოლად გამომყევით“ და
უარი ვერ ვუთხარი,
ეს დედაქ ვაიგო და
ზურგი ამიწვა (კემით).

¹ ცოლ-ქმრობა.

ჩემ ოსური, ბედი ჰვილი,
ნაკლები რე ტვინიშენი,
ვითმა დუდს გითიჩანს,
ართი ცალსე ჰვირინშენი.

ნანი, ნანი, ნანავდა,
ნანი, ნანი, ნანინავდა,
ახავაი, ჩემიშენი,
ჰუ მოხვარ, ჩილიშენი,
ნანი, ნანი, ნანინავდა,
ნანი, ნანი, ნანინა.
ართის ვაოი, ეირს მიჰუნა
მეზობელ-შ ჩინიშენი.

277. ჯოჯუა ნოჩოშ ფისკვილი

ნოჩო ჯოჯუა, ქელბაშია,
გეჰოფითო ბრელ ბაეია?
იაკოს ნოკათუე თია,
წისქვილ ირთუ ნისლათია.
ჯოჯი, ბაბა, მეშხეამუნა
სქან წისქვილ-შ ერთინაფა,

გოლა წყარი ქოვლედ დო
ამდლა დუუჟყაფუ გირჩქილაფა.
თენა სქეგეშ ბრალი, ვარა
ხუროს ოკო მოცუნაფა,
ხუროს თენა ახიოლე —
მუში ხელუაში დოგურაფა.

278. აი, უშრი საყვარელი

აი, შერი საყვარელი,
მოსვანჯელო ქობუასი,

ჩემი ცოლი, ბედამწვარი,
ნაკლებია ტვინის მხრივ,
ათჯერ თავს ჰყიდის,
ერთი მუქა („ცალჭელი“)
ფქვილისათვის.

ნანი, ნანი, ნანავდა,
ნანი, ნანი, ნანინავდა,
ვაგლახ მე („ჩემთვის“),
რა მეშველება ცოლის გამო,
ნანი, ნანი, ნანინავდა,
ნანი, ნანი, ნანინა.
ერთაჲ კი არა. ორს მოვიყვან
მეზობლის ჭინაზე.

ჯოჯუა ნოჩოშ ფისკვილი

ნოჩო ჯოჯუა, ქელბაშია,
აიღეთ ბევრი ბაეი?
იაკოს სდებია წილი,
წისქვილი ტრიალებს ნისიად.
ჯოჯი, ბაბა, მოგელოცავს
შენი წისქვილის ამუშავება
(„ატრიალება“)

გუშინ წყალი კი ჰქონდა და
დღეს დაუწყია კრიკინი.
ეს დოლაბის ბრალია, არადა
ხუროს უნდა მოყვანა,
ხუროს ეს გაუხარდება —
მისი ხელობის შესწავლა.

აი, სულო საყვარელი

აი, სულო საყვარელი,
ნეტავ მოსვენებული ვიყო,

1 ნოჩო — კაცის სახელია.

2 საგვარეულო სახელწოდება, გვარიათა.

3 სახელია.

ოხერქ მენტუ გურმულორ,
ხე ავოლი ცხორუას,
დიდა დო მუმა ოცადუნა
მანგიორიმ გორუას,
მანგიორი მიპონენი,
მითა მომიწონუნას,
ოხერ. ორო გუმამინე,
ხე დო პიჯიმ ბონუას.

ცოლი გამექტა გულმოსული,
ხელი ავილე ცხოვრებაზე.
დედა და მამა ცლილობენ
მაგიერის მოძებნას,
მაგიერი რომ მოვიყვანო,
არავინ მომიწონებს,
ოხერი, ყოველთვის გამახსენდება,
როცა ხელ-პირს ვიბან.

279. არამი დო შარიქა!

არამი და შარიქა

კოჩი:

მიმ რე, ოსურ, თე ლეჭეფი,
გერიმ გატყაბარალი.
ენ კამეშის ვაქინინე
ათეზემა ზარალი!

კაცი:

ენია, ქალო, ეს ღორები.
შელის გასაგლეჯი,
ოცი კამეჩი ვერ იზამს
ამდენ ზარალს!

ოსური:

— აიშახ სო ოდი, სი ღურჯელი.
ღიბამ ინადეალარი,
ღოუძახი ჟოღორეფს —
შარიქა დო არამი...?

ქალი:

— აქამდე სად იყავ, შე მკედარო.
მიწაში ჩასადებო,
დაუძახე ძაღლებს —
შარიქა და არამი...

კოჩი:

— ახაეაი, ჩქომი ცოდვა.
კვალო ვორექ დინაფილი,

კაცი:

— ვაგლახ, ჩემი ცოდვა,
მთლად დაღუპული („დაკარგული“)
ვარ,

ეჩღოვითი საჯენ ორე
ღობერ ევორთინაფილი.

ოცდაათი საეენია
ღობე წაქცეული.

ოსური:

— ვადე! მუ ლატე უქკუმუნა,
ვარა მუ ჳგირ ტარამი.
ღოუძახი ჟოღორეფს —
შარიქა დო არამი...

ქალი:

— დედავ! რა სიზინდი უქამით,
ან რა კარგ-ტაროებიანი,
დაუძახე ძაღლებს —
შარიქა და არამი...

1 ძაღლის სახელებია.

2 რედრენია: „არამი დო შარიქა, არიქა დო არიქა“

კოჩი:

— არამს ეგერ ოუჭოფუ,
შარიქა გეჭაშაფილი რე,
ჩქინი ზარალი გაფილი რე,
ცხენდიშა გილარლვაფილი რე.

ოსური:

— აბა, ანწი გოუტეე,
რადგან ზარალი გაფილი რე,
ღეჯიშ მაქოფალ ჭოლორი
ირინერო ცქვაფილი რე...

220. კოჩ მარენო დოღურუნი

კოჩ ვარენო დოღურუნი,
იბძახეთ „ურას“.
„პაკალი“ დო ყანწიშ ღენი
მუ საჭირო რე ღურას.

მა კალამს გეპოფუ დო
ღორონც ქენუეავეწებუქუ,
მტყუან მითი ზოჯენქენი,
ქომიჩქ, ეგეხერხებუქუ.

მართალ მუშემ გეწყენებუ,
გლახათ მუშენ გერჯებუქუ.
იპკოჩი მუში ღუცუ ოცად,
მითინს ვაგოუკეთებუქუ.
იპკოს ჭგირო ქოჩქენა,
ჩქინი ჩეფულუბა — ნგარა,
კოჩი მუეაშს დოღურუნი,
ვადიმგარათ, ვარე შარა.
მათე ოკო დობზირათე,
თინ დღაში დასაბადი ფარა,
პრელი ღვინქუ ქიდუენუ და
თაშა მიჯონონა ნგარა.

კაცი:

— არამს ეგერ ღაუჭერია (ღორი),
შარიქა დაეწია („პიწრებულა“),
ჩვენი ზარალი ნაზღვევია
(„გადახდილია“),
სხვენზეა დაყრილი.

ქალი:

— აბა, აწი გაუშვი,
რადგან ზარალი გადახდილია,
ღორის დამჭერი ძაღლი
ყოველმხრივ ქებულია...

კაცი რომ მოკვდება

კაცი რომ („არ არის“) მოკვდება,
ვიძახით „ურას“,
„ბოკალის“ და ყანწის ღვინო
რა საჭიროა დასაფლავების დროს
(„სიკვდილის დროს“).

მე კალამს ავიღებ და
ღმერთს შევეხვეწები.
ვინც მტყუანი ბრძანდები,
ვიცი, არ მოგეწონები („არ
გეხერხება“),

მართალი რად გეწყენება,
ტუდად რად ირჯები,
ყველა თავისთვის ცდლობს,
არავის გაუკეთებია.
ყველამ კარგად იცით,
ჩვენი ჩვეულება — ტირილი,
კაცი რომ მოკვდება,
არ ვიტიროთ, არაა გზა.
მაშინვე უნდა მოვავროკოთ
იმ დღისთვის საქმარისი ფულა,
თუ ბევრი ღვინო იქნება („ადგუება“),
მისთვის გუქვიან ტირილი.

ქომონჯი

— არქა, მურა, ლალი, ლალი,
ოსური ჰე შხანერ პუნცუ,
ქუჰე სითი ჭიმეხვარი,
შერ ვამაფუ ოქალარი,
თოლ ვამაფუ განჯამალი,

მურა, თენა ქობლოლი დო

გაღუაფუქ ჩიმაკალი.
დინოხიშე მა დოფთხილა,
გალე-გალე სი დეფარი,
ოქკუბალო გაღვენოუ
ახალ ხორცი, ჭკინტი ჟვალი...
ბრელ იფშრომი, ბრელ იბწვალი,
ვამოშვანდლაფუ ტანი,
მარა დიდის ქემოშქურუ.
დოპილენე მახაკვალი.

ოსური

— დუცუ მუშენ გიოხეილა
ათე ჩქიმი საყვარელც,
მურა, გეგენალი იშო,
ნიგელაღუნქ თაქი ბრელც!
საღვარელუ მიღორდასენი —
ვაგამიდლანს ჩქიმი ჭიში,
სი ვარ მითონ ვამპაძირე,
ჩქიმი ეზოს ჩქიმი ჭყიში.

282. უოსურა ბოზიხ ლერსი

ოსური ვამოპუნა, მარა
ჯგირი დროშა იბჯინეთ,
ცხოვრებას ეოკვირთ.
წუთისოფელს გიბჯინეთ,
შხვამ რაგადი ვამოკონა,
ჯგირსუ ჩქინით იფჩინენტო,

ქმარ -

— არქა, მურა, იყეფე, იყეფე,
ცოლი ცოტა სხანარი იყავს,
ცოტა შენც მიშველე.
კრინტი არ უნდა დავძრა („სული აოა
მაქვს სასუნთქი“),
თვალი არ უნდა გაუახლო (არა მაქვს
გასახელი),

მურა, ეს მიყავი და
გეყოლები ძმასავით.
შიგნიდან მე ვუყარაულებ,
(„გარე-“) გარედან შენ დაიფარე,
საკმელად გეწენბა
ახალი ხორცი. ჭყინტი ყველი...
ბევრი ვიშრონე; ბევრი ვიწვალე,
არ მომისვენებია ტანი,
მაგრამ ძალიან („დიდად“) მეშინია,
მომკლავს შხაკვარი (ცბიერი).

ცოლი

— თავს რად აკლავ
ამ ჩემს საყვარელს,
მურა, იქით დაიქარგე,
ნუ ყეფ აქ ბევრს!
საყვარელი რომ მიყვარდეს,
არ გამამტყუნებს ჩემი ჭიში,
შენ კი არა, ვერავის მოვითმენ,
ჩემს ეზოში ჩემს მწყემსად.

უტოლო ბიჰის ლეჰსი

ცოლი არ მოგეყავს, მაგრამ
კარგ დრომდე გოკდიო,
ცხოვრებას ვაკვირდებით,
წუთისოფელში გავიხედ-გამოვიხედავთ.
სხვისი თქმა არ გვინდა,
კარგს ჩვენით ვიცნობთ,

ჩემ კათაფა კალი ვარე.
ახალგაზრდათ იბძირეთ...
ვარე ადრე, ბოშალას
კოჩი მუქო მულახვადუ.
ჯგირს გორუნსი უჩქუ, მათა
გვალო უშნოს ქეშეხვადუ...
ოსური ვამოპუნა, მარა
ჯგირა დროშა იბჯინეთ.
შხვამ რაგადი ვამოკონა,
ჯგირსჯ ჩქინით იფჩინენთ.

283. მარმბელი. ჯიმა დო და

მ ა რ ე ბ ე ლ ი :

— მუ ამბე რე. ჯიმა კოჩა,
მარებელს იგორუა,
სქანი შვილობა, გამარჯობა,
გახარება, ჯგირობუა.

ჯ ი მ ა :

— გოგიმორძგვას, გოლუაფირო,
ათაქ დოზოჯითია,
აკა ამბე ქიმეჩითი,
მუშა მოზოჯითია?

მ ა რ ე ბ ე ლ ი :

— ეფერი ამბე გებგონე.
გურიშ გამახარებელი.
დას ათხინთია მიწუეს დო
მა გონოლუთ მარებელი...

დ ა :

— ჰოუ, ჰოუ. დელი-დელი
ჰოუ, ჰოუ. დელი-დელი,
მა მის მოკონ თის ვაჭუნუქ,
მუშოთ მოკო მარებელი?!

მ ა რ ე ბ ე ლ ი :

— ბოში ბოშო ჯგირა რენ დო,
ოჯახ ულუ ჯგირი გვალო.

თეთრის გამორევა (თმაში) ნაკლი არაა,
ახალგაზრდად ვჩანვართ...
არაა ადრე, ბიჭობას
კაცი როგორ შესვდება,
ჰგონია კარგს ეძებს, მაგრამ
მთლად უშნოს შეხედება...
ცოლი არ მოგუყავს, მაგრამ
კარგ დრომდე ვიცდით,
სხვისი თქმა არ გვინდა,
კარგს ჩვენით ვიცნობთ.

მაჰანკალი, ძმა და და

მ ა ჰ ა ნ კ ა ლ ი :

— რა ამბავია, ძმაკაცო,
მაჰანკალს კითხულობ,
შენი მშვილობა, გამარჯვება,
გახარება, სიკეთე.

ძ მ ა :

— გაგიმარჯოს, გენაცვალე,
აქ დაბრძანდით,
ერთი ამბავი მიამბეთ,
რაზე მობრძანდით?

მ ა ჰ ა ნ კ ა ლ ი :

— ისეთი ამბავი გაევიგონე.
გულის გამახარებელი,
დას ათხოვებსო მითხრეს და
მე გახლავართ მაჰანკალი.

დ ა :

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
მე ვისაც მინდა, მას გაუყვები,
რად მინდა მაჰანკალი?!

მ ა ჰ ა ნ კ ა ლ ი :

— ბიჭი ბიჭად კარგია და
ოჯახი აქვს მთლად კარგი.

ჰათი თის ატუნენე.
ვესუათე საზარალო...

და:

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი.
ტყებშა გურქუ ქგაღუო —
ნამარებულ მიდელენი?

ჯ ი მ ა:

— სი მეუ, ცირა, მაკითხეშა,
თოლი ოკო გილუდასი.
სქანით ურქ ქომონჯეშა და

ბედნიერო გილუდასი.

და:

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
პაკითხე დო მარებელსი
დღასი ვაუძირუ ხერი.

მ ა რ ე ბ ე ლ ი:

— ეართი სქანი ფანდური მოკო,
უო ვართ მოკო სქანი ბირა,
მა ულუ, ბაბა, ჩქიმ ლუდეშა,
ს სქან ლედეს ვენიჩინა.

და:

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი.
აჰ უამძირდა. ჩემ სონთელეთ,
აიჩქმა იპიქ ბედნიერი.

შაჲ. ჰირი დო წიწილა

ჴედობ კებურს ეკობე დო
ქუში ოშუალსი შუნსი,
უე ვიბიქი თოლ ქაქიდუ —
ქეჲალა მეუღუდუ ქირსი.

ვინც მას გაჰყვენა,
არ იქნება საზარალო...

და:

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი
ტყავი (გულით) მოგინდა,
რომ სამაჰანკლო წაილო?

ძ მ ა:

— შენ წალი, გოგო, მკითხავთან,
გათვალული უნდა იყო,
თუ შენით გაჰყევი („წახვალ“)
ქმარს და
ბედნიერად წასულიყავ.

და:

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
მკითხავსა და მაჰანკალს
არასდროს უნახავს ხერი.

მ ა ჰ ა ნ კ ა ლ ი:

— არც შენი ფანდური მინდა,
და არც მინდა შენი სიმღერა,
მე წავალ, ბაბა, ჩემს საბლში,
შენ შენს საბლში არ ჩაბერდე.

და:

— ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
ჰოუ, ჰოუ, დელი-დელი,
აქეთ არ მენახო („ჩემი სიმრთელით“),
მაშინ ვიქნები ბედნიერი.

ჰირი და წიწილა

დელაბერი კერასთან ზის და
თავის საქსოვს ქსოვს,
დელაბერმა თვალი ჰკიდა —
წიწილა მიჰქონდა ქორს.

ქორქ წიწილა ეკოსოფუ,
დედობის ქეგოფართხუ დუსი.
ქირს დაარქინ დედიბიქ:
ჩქიმ ქომონჯი აქი ვარე,
ამნიგი თითი ქომურსი,
წიწილამ აჰბეს ქუწინქინი,
ქაზახი ქოგახორკუ გურსი.
ქარტეჩეფი ბრელი ულუ,
მუშ ფილითას დოკასუნსუ,
გინილენს დო დოიდარაჯუ,
გუგოღვინტაფუნანს შურსუ.

285. სინჯა მურსია

სინჯა მურსია, მოჩოჩუნსია,
სინჯაშ ნაბადი მოქოსუნსია,
სინჯაშ ცხენია კკოლა რენია,
ონანგერია ხანტურელია.
დიანთილია რაგადანსია:
სინჯას მუ ბრათუ, მა ლურელია.
მუანთილია რაგადანსია:
ტარან ბრათი დო მუში წვენია.
ცირა თესია რაგადანსია:
თხა დოპილათუ ამუსერია,
ჩქიმი ქომონჯი ნაგურეფი რე,
აფიცერი რე, მაიერია...

286. გამარჯობა, ცირაფი, თქვანი

გამარჯობა, ცირეფ, თქვანი,
ქანკი ბრელი რსოფუდანი,
ოში ჩქიმი წონა ფარა
ნაღდას გეგეპოფუდანი,
ინა ჩქიმი ბრალი ვარე
თქვა ფურცელი გორკუდანი.
ბარიშნეფი, თქვა კვირეფი,
თქვანი ქანკი მუქო რსუნა?
— ქანკიქ ქოღმელახესი დო

დუდი გიმე გითობუნა;

ქორმა წიწილა ღაგლეჯა,
დედაბერს ღაფერთხა თაუნე.
ქორს დეუმუქრა დედაბერი:
ჩემი ქმარი აქ არაა,
ამ საღამოს ისიც მოვა.
წიწილას ამბავს რომ ვეტყვი,
კაცი („ყაზახი“) გასკდება გულზე.
„ქარტეჩები“ ბევრა აქვს,
თავის ფილთას გატენის,
გავა და დაგიდარაჯდება,
გაგაფრთხობინებს სულს.

სიძე მოღისო

სიძე მოღისო, მოჩოჩავსო,
სიძის ნაბადი (გზას) მოხვეტავსო,
სიძის ცხენიო მკლე არისო,
უნაგერიო მოხატულიო.
სიდედრი ამბობსო:
სიძეს რა ვაჟამოთ, მე სასიკედილეო,
სიძამარი ამბობსო:
ტარანი ვაჟამოთ და მისი წვენო.
ქალიშვილი ამას ამბობსო:
თხა დავკლათ ამაღამოთ,
ჩემი ქმარი ნასწავლია,
აფიცერია, მაიორიო...

გამარჯვება, ბოგონებო, თქვენი

გამარჯვება, გოგონებო, თქვენნი,
აბრეშუმი ბევრი მოგსელოდეთ,
ასი ჩემი წონა ფულო
ნაღდად აგელოთ,
ის ჩემი ბრალი არ არის
თქვენ რომ ფოთოლი გაკლდეთ.
„ბარიშნებო“, თქვე დამწვრებო,
თქვენი აბრეშუმის ქიები როგორა
გყავთ?

— ქიები ავად გავციხდა და
თავდაღმა ჰკიდიან;

— ესხის ქოგოცოდუნადა,
დობტურ მუმენ ვამორტუნა.
იში თასი გოპყვადილი,
ინა ლოფე ლატარია,
ღალუ ძგამა გედლეუოჯლონი
ოთხონეჩი ჩაფარია.

287. ბური თეში ძემგმალე

ითამ მუქო მიჩინეთ,
ვაგიჩქელა შხეცალო,
გური თეში ქემგმალე,
აღელეებულ ზღეცალო.
მუქო თოლი გორსქილად
მეჯოგეში თხაცალო.
არძას ართო გეკეგოლვა
გეშათუთაშ ფაცალო,
ართო ეპყვადელედათ
უთოფურე სკაცალო.

288. ცირეფი, მუმო მიჯინეთ

ცირეფ, მუქო მიჩინეთ,
არძაქ ხელეფ გიბონით,
საქმე მუთუნ ვაგილუნა,
ჯამკაკალი კიკონით.
უჩილე ბომეფი თქევანოთ ვარე,
ნაჩილეფი დიგორით,
ჩქიმ რაგადი ვარჯერადა
სოღვა გიედირგონით.

289. ბადიდ ილახე კაბურს

ღინუნს, ჯგეჯგუნს,
გალე ვეგმიირთე, ჩხვინს მერქუნს,
ბადიდ ილახე კებურს,
თუთუმს უფურკუნანს,
მუს ვაფირქენს,
მუს ვათქუნანს!

— ასე თუ გეცოდებათ,
ეჭიმი რატომ არ მოგყავთ.
იმის თესლი გაწყვეტილი,
ის ლატარიასავით ყოფილა,
ღელის პირზე ჩაფაგზავნე
ოთხმოცი ჩელტი.

ბული ისე მომივა

ვითომ როგორ მიყურებთ,
არ გეგონოთ სხვასავით,
გული ისე მომივა,
როგორც აღელეებული ზღვა.
თვალი როგორ გაგშტერებიან
მეჯოგის თხასავით.
ყველას ერთად დაფანტავთ
ოქტომბრის ფოთოლივით,
ყველა ამოწყვეტილიყვეთ
უთაფლო სკასავით.

ქალიშვილებო, როგორ მიხურობთ

ქალიშვილებო, როგორ მიყურებთ,
ყველამ ხელეგი დაიბანეთ,
საქმე არაფერი გაქეთ,
თუთა კენკეთ.
უცოლო ბიჭეგი თქვენთვის არ არის,
ნაცოლარეგი მოძებნეთ,
ჩემი ნათქვამი თუ არ გჯერათ,
სადაც გინდათ იქ წადით („ირბინეთ“).

ბერიკაცი ზის ამირინსთან

ყინავს, (მაგრად ყინავს),
გარეთ არ გაისელებან, ცხვირს დაგწვავს,
ბერიკაცი ზის კერიასთან,
თუთუნს აბოლებს,
რას არ ფიქრობს,
რას არ იტყვის!

ეი ქილორი ქეფურინუნს,
ღიხას ვაოჩვალაფუა,
ქლაბი, მოლმალუნუქი და
ლუმუს ვაგოჩხვარაფუა.
ვემოიანქ ქუმანჯი ღა.
ზითის ვამგოღალაფუა,
უგემურქი ქუმანჯი ღა.
ღუს გუგოტახაფუა.

291. ბიბი დო ბაბუ

ობირე ში

— მუ ამბერდ თქვანი ჟურე,
ამადურე კიეინირდ?
— ბების ბაბუ მოსჩუჟაფუ,
დახე უქკომე კიბირით.
— მუ ოკოდ შურჭუნღირი
გაქირეებულ ბებიშა?
— ქიმუტყობათ მოხუჯურო,
ქაშუქოსაფ ლებიშა.
ვოხოხოი, მუ უქიშინ,
ონუზალს ეჩიშა,
ბებშა ქიმუტყობაფუ დო
ქაშუქოსაფ ლებიშა.
— ბაბუ მუქუ გინოლას,
თენა მიკვირც სა დიღას.
— ორჩინელს გახუზებედ
თე ხინძირი ბადიდი.
— ენა ოკო უჩივლათ,
ულა ოკო სუდინა.
— ბების ღვანწყევ ქერქილ აფუ
ნაჩამინა ხუთიშა.
ვოხოხოო, მუ უქიშინ
ონუზალს ეჩიშა,
ბებშა ქიმუტყობაფუ დო
ქაშუქოსაფ ლებიშა.

ზევით ხოხოზი მიჭრინაშს,
მიწას არ დავამალვინებ,
გოგო, თუ გამომყვები,
ლომს არ გაცეხვინებ.
თუ გემრიელი მექმენ,
შზითევს არ მოგთხოვ („მოგატანიებ“),
თუ უგემური მექმენ,
თავს გაგატეხინებ.

ბიბია და ბაბუა

სასიმღერო

— რა ამბავი იყო თქვენს მხარეში,
სულ („სასიკვდილოდ“) ყვირილი (რომ)
იყო?
— ბებიას ბაბუა აკიდებია (და)
კინალამ შეუჟამია კბილებით.
— რა უნდოდა სულწაწყმედილს
გაქირეებულ ბებიასაგან?
— მიპარვია მოხერხებულად.
დაუნარცხებია ლეიბზე.
ვოხოხოი, რა უქნია,
ოცჯერ გასაჯოხს,
ბებიას მიპარვია და
დაუნარცხებია ლეიბზე.
— ბაბუა რამ ვადარია,
ეს მიკვირს მე დიღად.
— სიბერეში იშტაზე მოსულიყო
ეს ხრონძი ბერიკაცი.
— ეს უნდა ვუჩივლოთ,
წასვლაა საჭირო სასამართლოში.
— ბებიას ლოყები დაფლეთილი აქვს
ნაკბენი ხუთჯერ.
ვოხოხოო, რა უქნია
გასაჯოხს ოცჯერ,
ბებიას მიპარვია და
დაუნარცხებია ლეიბზე.

— აჲა ბლოლათ თე ბაბუსუ.
ჭიკუოკირათ ცხიპურცუ.
— ჰარა ბები, შურწულიორ,
იშენი ბაბუშა ჭიპურცუ.
— აბა, მორთი, ქუჭინათ,
ნაჲრა გახუზებაშა.
— მენეფი მიირიგებუნა დო
მივაშქვათ ნებაშა.
ვოხოხოო, კორი თაშარე,
მუშ ხანიში თებაშა.
მუნეფი მორიგებუნა დო
მივაშქვათ ნებაშა.

292. ასმიან ზოშკათიფი

ასეიან ზოშკათეფი
ფაჲამ ოსურს იგორუნა,
მუშ ხეთ მუთუნს ვაცადუნა,

ნამზითეთი იხორუნა,
მზითა დელიებუნანი,
სო დიხასი ითხორუნა.

ოსურეფიშ ოცვილარო
ქუეიშ წაშალს იგორუნა.
მუშენიე, ბოშკათეფი
თეცალ საქმეს ორთუნანა,
უსქეამელა ოსურეფი
კურთხუშა კინოისორგუნანი,
შხვაში ჯგირსი ქოძირუნთინ,
თოლს ჩილამურ გორცუნანი,

ეირ კაპეკ დო პინტიშენი
დუდი გოგისოფუნანი?
მარა თენა მიშ ბრალი რე —
თქვან თოლი რე გორთუნანი.

— ერთი ვეუოთ ამ ბაბუსას,
მივაბათ ცხემლაზე.
— მაგრამ ბებია. სულწაწყვედილი,
მაინც ბაბუსასთან მივა.
— აბა, მოდი, ვეუუროთ,
მეორედ იშტაზე მოსვლამდე.
— თვითონ მორიგდებიან და
მივეუშვათ ნებაზე.
ვოხოხოო, კაცი ასეა,
თავისი დროის გათავებამდე,
თვითონ მორიგდებიან და
მივეუშვათ ნებაზე.

ახლანდელი ყმაწვილკაცები

ახლანდელი ყმაწვილკაცები
ფულიან ქალს ეძებენ,
თავისი ხელით არაფერს აკეთებენ („არ
ცდილობენ“),

ნამზითვით სახლდებიან,
მზითევი რომ დაეღევათ.
სად მიწაში ჩაქვრებიან
 („დაიმარხებიან“).

ცოლებსი მოსაკლავად
თავის წამალს ეძებენ.
რატომაა, ყმაწვილკაცები
ასეთ საქმეს რომ აკეთებენ,
მახინჯი ცოლები
კუთხეში რომ გიყრიან (დახევებულო),
სხვის კარგს რომ ნახავთ,
თვალეებში ცრემლი მოგდით („გარს
შემოგყვებათ“),
ორი კაპიკისა და ქინკისათვის
თავი გაგიხეთქიათ?
მაგრამ ეს ვისი ბრალია,
თქვენი თვალი („არის რომ“)
გიშვრებათ.

აი, ქრისტემ მოზოჯუა,
თე დროთ ორღუ წურაფილი,
ქოთ ირკოჩიქ ღოფხვადით

ეშმაკური გურაფილი.
კარღლათ ცოღა მიკომბუნა —

ღაჩხირ ითოტურაფილი,
ქეანა წყარქ მიღელღნი —
ღორონთ მაფუნა ნღურაფილი.
ღახე ქორე ვითი წანა,
გოლოღა გემორინელიღ,
ქოთი ათე მეღენარეფი¹,
ძალამი წგმომინელიღ,

ითასობით თეღღენღეს,
ქონეღაშე შინელიღ,

ოღიშარეფი არძა მოღე
კარი გომოკიღერიღ.
ღაღტის ქეღა ღიღი უღღღუ,
ოკეინორე ღო ბორსევის²,
ქოთ ბშჩირას ბძირუნღით
შევეროში ჩაფღას, ბოქსისშის.

ოშიანს აფასენღეს
ყამას ნამღღა ბოშიშის,
ხუთიან ოქროს გინიშეს —
ვაიწინღეს ბოღიშის.
ოტობრეფი მინიშეს,
ღაჯაფენღეს ოღიშის.
სიმიღდიშ გამღიღრეღულ კათა
იზინღღენღეს ოკვიშის...
ქირო შუკას ვეღეშეშეს,

აი, ქრისტეს მობრძანეღა,
ამ ღროს იყო მითითეღული,
კიღეც ყვეღანი („ყოველი კაცი“)
ღავხვღით

ეშმაკურად ნასწავლი.
ქეღბით („კარღალით“) ცოღვა
გეკიღღა —

ცეცხლი (არის ქეღეშ) შენთეღული,
ქეღყანა როღ წყაღმა წაიღო,
ღმერთი გეყავეს მომღღურეღული.
კინღამ ათი წეღია,
გვაღვა იყო („გამოღღა“),
კიღევეც ეს გაღმეღეღი,
ძალიან წარმატეღაში
(„წამომატეღულნი“) იყენენ,
ათასობით ითეღიღენენ,
ქონეღბის მხრივე ნაქეღბნი
(„ნახხენეღბნი“) იყენენ,

ოღიშეღეღი ყვეღანი გამოღმა
კარგამოკეტიღეღი იყენენ.
სიმიღნღს ქეღა ღიღი ქქონღა,
ოკეინორეღსა ღა ბორსევისას,
კიღევეც ხშირად ენახავღით
შევეროს წაღეღს, ბოქსისას (იღ
სოფღეღეღში),

ასიანად აფასეღღენენ
ხანჯაღს როღეღიღეც გინღა ბიჭისას,
ხუთიან ოქროს გაღადიღენენ —
არ გეტყოღენენ ბოღიშს.
ოტობრეღეღეღეღ³ გაღმოკვიღოღენენ,
თამაშობღენენ ოღიშში,
სიმიღღით გამღიღრეღეღული ხაღხი
იქიმეღბოღენენ წეღღა („წურგში“)...
ორ (-ორად) შეკეღაში არ გავეღღოღხენ,

¹ ივეღისხეღეღა ენგურს გაღმეღეღი, გაღის მხარე.

² ოკეინორე, ბორსევი — აღღიღის სახეღეღეღა გაღის რაიონში.

³ ოტობრეღა — სოფელია გაღის რაიონში.

თითო ხოლო ვენტირედ,
ოქრო-ვარჩხილიშ მოქცადილი —
კოჩიში სახე ვეძირედ.
შური დო გურით მარდის ოგა,

მარა მუშა გვლირჯღ,
მანგიორს მი გიწინდ —
ტყურათ მარდი გიდინჯღ...

თითოდაც ვერ ეტეოდნენ,
ოქრო-ვერცხლით მოქედილი —
კაცის სახე არა ჩანდა.
სულით და გულით სალამს აძლევ
(„მადლს უგებ“),
მაგრამ რად გინდოდა („გიღირდა“),
მაგიერს ვინ გეტყოდა —
ტყუილად სალამი („მადლი“)
გეკარგებოდა,

294. ვლადიმერ ნაჰშეზია ბრიგოლ მემუნარბიას¹

გრიგოლ, მუშენ ღუშქურონდი
ფირტვეფიში ანთებას,
ლორონთ მოგიკიშუანს
სქანი ვადაშ გათებას².
ჯგირო დოგიროთინუდას,
სით ნუმ თხულე მეტობას,
გეშვი ღვინი, ქოდმახვამი,
მომაველი პერტობას.
ამხანაგო მომიჩქუდი,
გუგაჯოგინ ვორწყექ თოლო,
მარა ჩქინი გოჯოგინს,
მუჭოთ ვფიქრენქ, ვოულ ბოლო.
გურს ქექ ქუმაწყუნუ,
ულას მომიჯღონი თხოლო,
გიჩქუდას ვაბლურუქ,
ვორდინ თინა იპიქ ხოლო.
„შურიკუნტა“ ქეგმოდვი,
გრიგოლ, ენა ვაგოსქვანს,
გეგონანი, მუჭოთ მანი,
შხვათი მითინ ვადგოცქვანს.

გრიგოლ, რად შეუშინდი
ფილტვების ანთებას,
ღმერთი მოგასწრებს
შენი ვადის გათაებას.
კარგად დაბრუნებულიყო,
მეტს ნურც შენ ითხოვ,
დალიე ღვინო, გადმომილოცე,
მომაველ პეტრობაზე.
ამხანაგად მიმაჩნდი,
რომ შეგძულდი, ვხედავ („თვალად“),
მაგრამ ჩემს შეძლებას,
როგორც ვფიქრობ, არა აქვს ბოლო.
გული ცოტა კი მეტყინა,
წასვლისას თხლე გამომიგზავნე,
იყოდე, არ მოკვედები,
რაც ვიყავი, ისევ ის ვიქნები.
„სულმოკლე“ დამარქვი,
გრიგოლ, ეს არ შეგფერის,
რომ გაიგონონ, როგორც მე,
სხვაც არავინ შეგაქებს.

¹ ორივე პოლეკსეები იყენენ, ერთმანეთს ლექსებს უგზავნიდნენ. ვ. ბ. ნაჰყეზიას (1873 — 1950) გამოთქმულია „სასიმღერო „მეურემე“, „თასუა“ და სხვ. (ფ. არქ. ს. 235, გვ. 109). ვ. ნაჰყეზია სოფ. ხეთიდანაა (ხოზის რ-ნი), გ. მემუნარგია — სოფ. ცაიშიდან (ზუგდიდის რ-ნი).

² ქარში ყოფილა გაწვეული (ჩამწ. შენიშვნა).

ფუთიხათ ალევლი დო,
 ქომიცუუ კოლონეფქ,
 აქიან კოლოშ უჯგუში რე
 ქოგაჩას ჯოლორეფქ.
 პირველო შეეებრძოლი,
 კოლოს მუჰო ეურთანდი,
 შიშიანო, უგურეთ
 ღუს მუჰო მეულანდი...
 — დია, კოლო, დევეთხიი,
 გვალო ართო ვეკომუნქო?
 ვარ უგურეთ მორწყექ დო
 გლახაცალო მორექო?
 მუქამს ღუდი მივანებინ,
 გვალო ეიშქვეს ეთიწყუმა,
 ქომიცის არძაქ ართო
 ამარ-ამარ გოვენქილუნა.
 ვლადიმერი, სი გიჯლონა
 ათე ლერსი ქარილს,
 მუ მუხერხე, ქომომჩინი,
 ათე კოლო ჰყვადილს.

პასუხი ბ. მუშნარბიას

სქან ბარათი წევკითხინი,
 ეშამილუ დახე შურქი,
 გაჭირება ქოგიძირუ,
 წორეთ ძალამს მოცოდუქი.
 აურე მუთას გოხვარუქი,
 ღოგილურუ ჩქიმი ღუღქი.
 კოლონაში მონირხეთუ,

დამერწმუნე, ვაგორგუქი!
 მუ გუხერხათ კოლონას,
 ვამაფიქრინუ მუთუნქი,
 თიშ ჯაბი დო გონებათ
 მემიღინუ სერით ლურქი.

ფოთშიაც ჩავედი და,
 დამესია კოლოები,
 აქაურ კოლოს ჯობია
 დაგვინონ ძალლებმა.
 პირველად შეეებრძოლე,
 კოლოს როგორ აფუქცევი (მხარს),
 შიშიანად, უგულოდ
 თავს როგორ (მოვაჩვენებდი)...
 — ბიქოს, კოლო, დამეხსენ,
 სულ მთლად მქამ?
 თუ მხდლად („უგულოდ“). მხედავ და
 გლახასავით მერევი?
 როცა თავი მივანებე,
 მთლად აიშენენ მაშინ,
 დამესია ყველა ერთად
 საცაა დამგლეჯენ.
 ვლადიმერ, შენ გიგზაენი
 ამ ლექსს დაწერილს,
 რა მოუხერხო, შემომითვალე,
 ამ კოლოს გასაწყვეტს.

პასუხი ბ. მუშნარბიას

შენი ბარათი რომ წავიკითხე,
 კინამ სული ამომხდა,
 გაჭირვება გინახავს,
 სწორედ ძალიან მეცოდები.
 აქედან ვერაფერს გეხმარები,
 მოვიკვდა ჩემი თავი,
 კოლოსთან მებრძოლად
 („მონიძლავედ“),

დამერწმუნე, ვერ გამოგადგები!
 რა მოუხერხოთ კოლოს,
 ვერ მოვიფიქრე ვერაფერი,
 მისი დაძლითა და ჯაერით
 დამეკარგა დამე ძილი.

¹ გ. მუნარბია საკუთარ ლექსს — „ფოთელი კოლოები“ უპლენის ვლადიმერ ნაყუბიას.

ვაგორწყეპინ, უარესი,
გვალო დომილურუ გურქი,
მენდი მილუ ლორონთიშა,
კოლოს ვადუშქურონდუქი,
სქანი ბედი თაში ჟოფე,
მისი ოსაყვედურუქი?!
იშენშენი გაპირდუდა,
წუთის თეკი გოვარჩინდუქი,
გურქი ვამომირთას, ვარა
კოლოს გვალო გოვქყვიდუნქი.
იმენდის გარზენქ, მარა
ქომოშქურუ დაგლორე...
დიდი ნიკოს¹ ქიჩინენქ,
ქალაქიში დუდი ორე,
თიშა მენდი გილუდაა,
გაპირებას ქომიგორე...
კოლო ფუთის გორჩქინენი,
ენა წორეთ საძიცო რე,
თაში ჭინა ეს ვახვადუ,

დიდი ზომა საქირო რე.
მუდგათ იღინ შარა ვარე,
საშუალეხა ვადოგორე.
თაქ ქორდიკო, ჩქიმი ჭიმა,
მუს მიიში ფუთიშა,
მი გიძირუ არგამათი

კოჩი მიშუ ხუნდიშა?!.

296. ფირ ქომონჯი ვამოკო

„პაშოლ სუდა, პაშოლ სუდა“,
უქომონჯეთ ვაშაბსქიდა,
ფერ ქომონჯი მა ვამოკო,
რუსულ შარვალ ვამაძუნდა,
რუსულ შარვალ მუშოთ მოკო,
ჯიბეს ფარა ვალაძუნდა,

რომ არ გხედავ, უარესი,
მთლად მომიკვდა გული,
იმედი მაქვს ღეთისა,
კოლოს არ შეუშინდები,
შენი ბედი ასეთი ყოფილა,
ვის ესაყვედურები?!
მანცდამანც თუ გაპირდა,
წუთში იქ გავჩნდები,
გული არ მომივიდეს, თორემ
კოლოს მთლად გავწყვეტ.
იმედს კი გაძლევ, მაგრამ
მეშინია (რომ) მოგატყუებ...
დიდ ნიკოს (ხომ) იცნობ,
ქალაქის თავია,
მისი იმედი გქონდეს,
გაპირვების დროს სოიკითხე...
კოლო ფოთში რომ გაჩენილა,
ეს სწორედ სასაცილოა,
ასე ყურება ამას არ შეჰფერის
(„ხვდება“),
დიდი ზომის (მიღებაა) საქირო.
რაც იქნება, (სხვა) გზა არაა,
საშუალეხა არ გამონახო.
აქ ყოფილიყავ, ჩემო ძმარ,
რას მიდიოდი ფოთში,
ვის უნახავს თავისი ნებით

(„აშკარად“),
კაცი ხუნდისკენ (ბორკილისკენ)
მიდიოდეს.

ისეთი ძმარი არ მინდა

„პაშოლ სუდა, პაშოლ სუდა“,
უქმროდ არ დავრჩე,
ისეთი ქმარი მე არ მინდა,
რუსული შარვალი თუ არ აცვია,
რუსული შარვალი რად მინდა,
თუ ჯიბეში ფული არა ძეგს,

¹ ფოთის ქალაქის თავი ნიკო ნიკოლაძე.

ჯიბეს ფარა მუშოთ მოკო,
დუსუ ტვინი ვამშაძუნდა.

297. ოძიცე

ძ ღ ა ბ ი :

— დედა, ჩქიმი გაქირება,
ვაძიჩქ, მუჟამიშა ვფულა,
ჟირი-სუმი წანა ქორე,
ქომონჯიშა მოკო ულა.
თეს მა გირაგადუქუნე,
ჩქიმი ორე დიდი ღურა.

ღ ი ღ ა :

— სქუა, თეს რაგადანქე,
მართალიე დო ვარა ტყურა,
ვითოჟირ წანელ ბადანას
მუს განქუათ დიო ულა.

ქომონჯიში ჭუნას ოკო
ტანი, კუჩხი, მუკოქუნა,

თენა აკვონწყუათინი
საშუალეზა ვამიღუნა...
სქუა, ვადამიკერქიდა,
ქიმინ, მუქო გისხუნ თეში,
მუ ფქიმინა, მოცოდუქ,
ნარდი მაფუქ ჩქიმი ხეში.

ძ ღ ა ბ ი :

— აბა, ბოში, ქირგუქუნდა,
დედაქ ქომუჩეს ნება,
ნება ვამუჩესიკონი
იშენი მილამულუ ნტება.

ბ ო შ ი :

— ძღაბი, ქახანც ქუმაცალი,
ხოლო მოკო ართი წანა,
სოთინ ოკო მიდავრთენი,

ჯიბეში ფული რად მინდა,
თავში ტვინი თუ არ უძევს.

სალაღობო

გ ო გ ო :

— დედა, ჩემი გაქირება,
არ ვიცი, სანამდის ვმალო,
ორი-სამი წელია,
გათხოვება („ქმართან წასვლა“) მინდა.
ამას მე რომ გეუბნები,
ჩემთვის დიდი სიკვდილია.

ღ ე ღ ა :

— შეილო, ამას (რომ) ამბობ,
მართალია თუ ტყუილი,
თორმეტი წლის ბავშვს
რა გეჩქარება („ესწრაფვი“) ჯერ
გათხოვება („წასვლა“).
ქმრის გაყოლას უნდა
ტანი, ფეხი (ტანსაცმელ-ფეხსაცმელი),
ჩაცმა,

ეს რომ შეეგაროვოთ („მოვაწყოთ“),
საშუალეზა არა გვაქვს...
შეილო, თუ არ დამიჯერებ,
გააკეთე ისე, როგორც გირჩევნია,
რა ვქნა, მეცოდები,
გაზრდილი მყავხარ ჩემი ხელით.

გ ო გ ო :

— აბა, ბიჭო, თუ ვარგისარ,
დედამ მოგეცა ნება,
ნება რომც არ მოეცა (ჩვენთვის)
მინც ვაპირებდი („ვლამობდი“)
გაქცევას.

ბ ი კ ი :

— გოგო, ცოტა ხანს მაცალე,
კიდევ მჭირდება („მინდა“) ერთი წელი,
სადმე უნდა წავიდე,

საშველი ვამიღუ დო შარა.
თეცალი საქმეს ხარჯი ოკო,
ჯიბეს ვარე კაპიკი ფარა,
გვალა ოკიბკირუთუ დო
საშვალეზას მუ მუჩანა.

ძ ღ ა ბ ი:

— ბოში, მუსუ რე რაგადანქი,
ირო მოშქურედუ თეშა,
შურ დო გურიტ ქუმოკოდ
ქიმვერტიკონ მა სქან ხეშა.

დიდა-მუმა მა გიბჯოგე.
სი ღურელი, სქანი გეშა,
ამლა მუს რე რაგადანქი,
ონჯლორე ეაგიჩქუნო თეშა?

ბ ო შ ი:

— ძღაბი, ქახანც ქუმაცალი,
უჯგუში რე, დამიჯერი,
მა სი სო რე გალექუნი.
უჯგუშ ქომიჩქული კეკერი,
სი ღვარას ქოლურუქი,
მუ გიწიი მა ეფერი?

ძ ღ ა ბ ი:

— ბოში, ნგარას ვლურუქუდა,
თიცალი სიტყვას იბრჩქილექ,
სქანი ერთელი აზრემც

ანწი მათი იბჩინენქ,
სიტყვაშ მინჯე ქორექი და,
მიღუნ, მუსუ იჩინექ.

ბ ო შ ი:

— ძღაბი, გიღუნანდი. მარა
ღროს რთხულენდი მა კიქეს.

საშველი არა მაქეს და გზა.
ასეთ საქმეს ხარჯი უნდა,
ჯიბეში არაა კაპიკი ფული,
მთლად შვეიკერებით და
საშვალეზას რა მოგვცემს.

გ ო გ ო:

— ბიჭო, რას ამბობ,
მუდამ მეშინოდა ამისა,
სულით და გულით შინდოდა
მე შენს ხელში ეყოფილიყავ
(„მოვსულიყავ“).

დედ-მამა მე მოვიძულე,
შე მკვდარო!, შენს გამო,
დღეს (კი) რას ამბობ,
არ გრცხვენია ამისა?

ბ ი კ ი:

— გოგო, ცოტა ხანს მაცალე,
უკეთესია, დამიჯერე,
მე შენ სად წაგივალ,
უფრო („უკეთესი“) კეკიანი მეგონე,
შენ ტირილით კვდები,
რა გითხარი მე ისეთი?

გ ო გ ო:

— ბიჭო, ტირილით თუ ვკვდები,
ისეთი სიტყვა მესმის,
შენს არაგულწრფელ („აქეულ“)
აზრებს

აწ მეცა ვცნობ,
სიტყვის პატრონი თუ ხარ,
წამიყვანე, რას უცდი („იყურები“).

ბ ი კ ი:

— გოგო, წაგიყვანდი, მაგრამ
ღროს გთხოვდი მე ცოტას,

! სი ღურელი — შე სასიკვდილე! მიმართვა, სიტყვა-სიტყვით „შე მკვდარო“, ხშირად მუხუბქ გაიციხვას, საყვედურს გამოხატავს (ბოთე, უგერგილო).

ტანი, კუჩხი ვამოდუ დო
უმოსო თინა მაწუხენც,
პეტრეს ჩაფლას ქობთხინც,
ორტყაფუსუ — პაულეს,
იზმახანც ქიჯინი დო
თეჟი ქორდა სქან სუდეს.

ძ ღ ა ბ ი :

— ბოშ, საჩილო ვაწოფექ,
თეზმა ქუგორკუდუდა,
შემთხვევაშა მუთ გიშეშეში,

ძიქვა ვამგოძუდუდა,
ქეარა გილაიკიტანდუო,

ორტყაფ ვამგორტყუდუდა.

ბ ო შ ი :

— ძღაბი, თეში უფრაშობა
მუთუნი ვაბლოლამუდას,
მუმამ სქუა გოხოლუქ,
მა ვებშქიდა ღორებას,
ენა ღარიბ ჭოფენია,
სი ქოლურუქ გონებას,
ვარი მა მაღუნუდი დო
ვარ მოღუნდი ქონებას?

ძ ღ ა ბ ი :

— ბოშ, ნანდულო საჭირო რე
ქონება გილუდასუნი,
თეში უკული რექ ღირსი,
ჩქიმპალი ცირა რღუნდასინი.

ბ ო შ ი :

— ძღაბი, ენა მის ვაუჩქუ,
ქონება მუქო ჭგირი რე,
სქანი მენდული მიღვა რდასი,

იშენი ღინაფილი რე.

ტან-ფეხი არა მაქვს და
უფრო ის მაწუხებს,
პეტრეს ქალამანსა ვთხოვ.
სარტყელს — პაულეს,
მანამდე დაიცადე და
იქ იყავი შენს სახლში.

გ ო გ ო :

— ბიჭო, საცოლო არა ყოფილხარ,
თუ ამდენი გაკლდა,
შემთხვევის დროს (ხალხში) რით
გამოდდიოდი,
თუ შარვალი არ გეცვა,
შიშველი („გაკიტიწებული“) მუცლით
დადიოდი,
თუ სარტყელი არ გერთყა?

ბ ი ჭ ი :

— გოგო, ამის უარესი
არაფერი დამმართოდეს,
მამის შვილი გახლავარ,
ვერ ვიკადრებ მოტყუებას,
ეს ღარიბი ყოფილაო,
შენ დარდით კვლები,
მე მომყვებოდი, თუ
მოყვებოდა ქონებას?

გ ო გ ო :

— ბიჭო, ნამდვილად საჭიროა,
რომ ქონება გქონდეს,
ამის შემდეგ ხარ ღირსი,
ჩემისთანა ქალიშვილი გყავდეს.

ბ ი ჭ ი :

— გოგო, ეს ვინ არ იცის,
რომ ქონება კარგია.
შენი პატრონი („მოიმედე“) ვინც გინდ
იყოს,
მაინც დაკარგულია.

ძ ლ ა ბ ი :

— ბოში, მა სი ვავაძუნუქ,
გვალო დობლურენი ხოლო,
მუზმას ნოფიქრებუექი,
ვაეორექი იზმა ბორო...
ვავაძუნუქ, დამიჯერი,
თენა ორე სიტყვაში ბოლო.

ბ ო შ ი :

— ჩქიმი ცოროფა დო ნდომათ
ოში ძლაბეფი ქიქუნა,
რდილქ ვამაძუნასინი,
ორდალუფი ირდუენა,
ხეს გეუქირინუა —
მის მოკონი იპუნა.

ძ ლ ა ბ ი :

— ბოში, დორონთქ დოქყუას,
სი მიქ ვაძუნასინი,
ნინას გილუდარგალუა
მართალცი დო ტყურასინი,
გვერო გინოლასირი რექ,
ვარექ სქანი კყუასინი,
უჯგუში რე სქან მენდულქუ
წუდეს ქინოლურასინი.

298. ჩ ი ლ ი

ქმანა აქნალბუ მათუ,
ვადოპიტებ არე-მარე,
ხვალე ქუდოფსქილადუდუ,
ნაწილ ოსურეფი მხარე.
მოკო თექი მიდავრთენი,
მოკო თექ დრო გავატარე,
აკა ორჩინელიშოთუ
ჩქიმი გური გუახარე...
წაზახი არაა წაზახ რენო,
ბრელი ელებორუანს,
წაზახი ოსურს ურავად დო

გ ო გ ო :

— ბიქო, მე შენ არ გაგყვები,
თუნდაც რომ („მთლად“) მოკვდევ,
რამდენსაც შენ ფიქრობდი,
არც იმდენად ბრიყვი ვარ...
არ გამოგყვები, დამიჯერე,
ესაა სიტყვის ბოლო.

ბ ი კ ი :

— ჩემი სიყვარულითა და ნდომით
ასი გოგო იწვის,
გაზრდილი რომც არ გამომყვეს,
მოზარდები იზრდებიან,
ხელს დავადებ („დავუწვდი“) —
ვისაც მინდა, წავიყვან.

გ ო გ ო :

— ბიქო, ღმერთმა დაწყველოს,
ვინც შენ გაგყვეს,
ენას ატარტალებ
მართალსა და ტყუილს,
ნახვერად შეშლილი ხარ,
არა ხარ შენს კყუახე,
უკეთესია შენი მოიმედე
შინვე მოკვდეს („ჩაკვდეს“).

ც ო ლ ი

ქვეყანა შემოვლილი მაქვს,
არ დამიტოვებია არე-მარე,
დამრჩენია მხოლოდ
 („ნაწილი“) ქალების მხარე.
მინდა იქით წავიდე,
მინდა იქ დრო გავატარო,
ერთი მოხუცობის უამს
ჩემი გული გავახარო...
მამაკაცი (განა) ყველა მამაკაცია?
ბევრი მოისულელებს,
მამაკაცი ცოლს ეუბნება და

შურო ვაგუგონუანს .
ლაზახი ადრე ინჯირუნი,
ოსური მოუწონუანს,
ოსური ბუხარს ეკახე დო
ოკადუ პიჯიში ბონუას —
ხაქაპურიშ ქუალას დო
საყვარელწკმა კკომუას.
საყვარელი ქუმურსუნი,
კარს დუბურგონუანს,
ოსურ კარს გუჯანჯნი,
გურმა ქიხუტოლუანს...
მუხმა ოსურ მიწონებუ,
დუს მინოხე ლაზახის,
ცალირი კეხი მუნუდგუ დო

უდგადგუანს მართახის.
საყვარელს ლოგინს ურჩანს (დო),
ქომონს ჯეეში ნაბადის...
... ოსურს დუდი მიანებე,
ინა ორდას თავსუფალი,
საყვარელიშ შენახას
ჭიქე სითი ქემეხვარი,
ოქუმარეს გედირთენი,
თხა დო ჩხოუ სი გეჰვალი,
საყვარელიშოთი ოკო
ოშ კვერცხი დო კილო ყვალი.
წისქვილიშე ქვიარ ქიმილი,
დიშქა ქიმილი დო წყარი,
ქოთომ დოქვი, ქიმეკაონი,
მიდართი დო დუს მეხვარი!
ბურჰულ გეჰოფ, ტყაშა მეუ,
ტყასი ოქვარალი ქვარი,
ნაგურეფი ზოჯუნქუდა,
მეუ დო ოქვარალი კარი.
ონჯუასი ქომორთენი,
ჟირ-სუმშია ქიმიოხვალი,

(ცოლი) სრულებით არ უგონებს.
მამაკაცი ადრე რომ წვება,
ცოლი მოუწონებს,
ცოლი ბუხართან ზის და
ცილობს პირის დაბანვას,
ხაქაპურის გამოცხობას („შეწვას“) და.
საყვარელთან (ერთად) კამას.
საყვარელი რომ მოვა,
კარს დაუბრაზუნებს,
ცოლი კარს რომ გაუღებს,
გულში ჩაიხუტებს...
რამდენი ცოლი მეგულება,
თავზე აზის ქმარს („მამაკაცს“),
ცალმხრივ გადაწონილი კეხი აქვს
დადგმული და.

უტყლაშუნებს მათრახს.
საყვარელს უგებს ლოგინს,
ქმარს (კი) — ნაბდის ძველას...
... ცოლს თავი მიანებე,
ის იყოს თავისუფალი,
საყვარლის შენახვაში
ცოტა შენც მიეხმარე,
დილით რომ ადგე,
თხა და ძროხა შენ მოწველე,
საყვარლისათვის უნდა
ასი კვერცხი და კილო ყველი.
წისქვილიდან ფქვილი მოიტანე,
შეშა მოიტანე და წყალი,
ქათამი შეწვი, მიაყუდე,
წადი და თავს უშველე!
წალდი აიღე, ტყეში წადი,
ტყეში საკაფი კაფე,
თუ ნასწავლი ბრძანდები,
წადი და საწერი წერე.
საღამოს რომ მოხვიდე.
ორ-სამჯერ ჩაახველე.

1 სამეგრელოში ქათამს ხის გრძელ შამფურზე („წვირზე“) წამოძმულს წვავენ, გამზად-
ბულს იქვე საღმე (შამფურზე წამოძმულს) მიაყუდებენ ხოლმე (სანამ სადილად არ დასხდუ-
ბიან).

2 ქვარუა — მოახოვება.

უგებ ართიანს ჯუნუნადა,
უცებ ვემუნაჯა კარი,
ვარენო, ქიბირადა,
სით ქოჯგვაჯგვი აჯა ბანი...
ირინერო რძელი კოჩი
ოზეს იშო გეგნაზარი,
ღირთუქინი, თექ დორხვალუ
ღუმ რგილი დო ჰიპე ცვალი...
მარა გურქ ვალგაჰვას,

ბრელს ოპირუ სქანიცალი.

299. პირველი ულა ლებარდემს

ლებარდემ(ი) მალეუფი
შიობშითი ჭარო,
ჩქინ პარტიას ოხოლედ(უ)
ხორშულ ცირა მარო,
ცირა ნაკლებო მიძირუ
თეშ(ი) შესადარო,
იში ამბე ირიკოს
ქარჩქინუნ ბარო.
შშვენიერი, მოსაწონი,
ტანი, მეჭინა დო სახე,
ქომოლს უჯგუ: გიჩქუდას,
გაჭირებას გიოძახე,

ეში აღმარენჯე კოჩქ
ღლასი ოკო ვადელახე...
შუთ ქუორეთ ლებარდეს
ჰეენსუ დო ნოტანს..
მაროს გური ვაწართუმუ,
თრო ორე კოხტათ,
აღუ კაკა კიეინუნს —
შურუცხის მიკმაროთანს.

300. ტაროზ-უბადოზ ბჰიში

ბოზია ირქენს, შერენც,
ზღვა ილუნს, პოპორს ორთუ,

ეგებ ერთმანეთს კოცნიან,
უცებ არ შეალო კარი.
თუ („არ არის“?) მღერიან,
შენც დასცხე ერთი ბანი...
ყოველნაირად მძღარი კაცი
ეზოს იქით გააცილე,
რომ დაბრუნდები, იქ დაგხედება
ცივი ღომი და ცოტა ყველი...
მაგრამ გული ნუ დაგწყდება
(„დაგეწყება“),
ბევრსა ჰირს შენისთანა.

პირველი წასვლა ლებარდემში

ლებარდემში წამსველელები
მივდიოდით ჭარად,
ჩვენს პარტიაში ერია
ხორშელი ქალიშვილი მარო,
ქალიშვილი ნაკლებად მინახავს
ამისი შესადარი,
მისი ამბავი ყველას („კაცს“)
აცოდინა ბარემ.
მშვენიერი, მოსაწონი,
ტანი, შესახედლობა და სახე,
ვაჟკაცსა სჯობს, იცოდე,
გაჭირებების დროს რომ დაგჭირდეს
(„დაუძახო“),

მის გვერდით მდგომი კაცი
არასდროს უნდა ვახხე ავად...
რაც ლებარდემში ვართ,
(სულ) წვიმს და ჟინელავს,
მაროს გული არ წახდენია,
სულ კოხტად არის,
აღუ კაკა გაჭივის —
ვარსკვლავს წყვეტს („ჩამოაგდებს“).

მწყემსი უამინდოგისა

ქარი ქრის, გიეობს,
ზღვა ღელავს, ყალუზე დგება,

სინთუანი ტიბუ დღაქ
ჯოჯოხეთიცალო გორთუ.
ქვენს, ვალუნც დო მერეხანს,
მეხი ქყონს ფელეკანს,
ათეჯგუა უჩა სერს
ქუიში გორუნს ზევე თხას.
საწყალ(ი) მინჯეშ(ი) გოჯოველს
ვალა თოლენს უბარჯღუნს,
თხაშ(ი) პეტელც ვეერჩქილე,
გურგინ(ი) რჩქილას ულასუნს.
წმინდა გიორგიში რაში
სარკოთ დიხას მილანწყუუნც,
ნარაგადუ ჯვეშეფიში
ტენის შიში ულასუნს.
ბართვი დო ჯაში ჭინჯი
ის ოშქურინუანს,
გაჩენდ(უ) დო გიიჩინე,
უქულ(ი) ათილინუანს.
ირ გურგინი, ვალიშ დროს
ბირგულც აშკვანს, ხვამულენს,
დო შურქ ქალა(ა)სქიდასენი,
ქუიშ ართგურო ხვამულენს.

ნათელი თბილი დღე
ჯოჯოხეთად იქცა.
წვიმს, ელავს, დელგმაა,
მეხი მუხას ხლეჩს,
ამისთანა შავ ღამეში
მწყემსი ეჭებს მამალ თხას.
საწყალ პატრონისგან მოძულეებულს
ელვა თვალსა სკრის,
თხის კიკინი არ ესმის,
გრგვინვა სმენას უხშობს („უშლის“).
წმინდა გიორგის რაში
საარაკოდ მიწას აქცევს,
ბეღებობს ნათქვამი
ტენის შიში უშლის
ბუჩქი და ხის ძირი
მას აშინებს,
გაჩერდება და მიმოიხედავს,
მერე გაივლის.
ყოველი გრგვინვისა და ელვის დროს
მუხლს იყრის, ლოცულობს,
და რომ სული შერჩეს,
მწყემსი ერთგულად ლოცულობს.

301. მამანტი დო მასილი

მ ა მ ა ნ ტ ი :

— გამარჯობა, ვასილი,
დიხა მუშენ ვასილი,
ბრელ ვარჯოფუ თასილი,
ხულა ხოლო ცარიელი —
ვართ მალაზა კასილი.

ვ ა ს ი ლ ი :

— ეო, მამანტი, მამანტი,
თიხა ქოპუნც(უ) ნამატი,
მუდგა ბრელი ბთასე ხოლო,
ვამობადუ მა ლატი,
თიშენი რე გილაშილე
ტომარე დო კალათი.

მამანტი და მასილი

მ ა მ ა ნ ტ ი :

— გამარჯობა, ვასილ,
მიწა რატომ არ მოსილე,
ბევრი არ გქონია ნათესი,
ხულაც ცარიელია,
არც ბეღელი გატენილი.

ვ ა ს ი ლ ი :

— ეი, მამანტი, მამანტი,
იმდენი მუავს ნამატი,
რაც უნდა ბევრი ვთესო, მაინც
არ მეყოფა მე სიმინდი.
იმიტომაა რომ დამაქვს
ტომარა და კალათა.

პილას ცხენქი დუღურუ დო .
 აწ მუჟო რე აპირენს,
 ხუთი დღაშა მახალ ცხენს
 ახუთიშა აქირენს.
 პილას თექ აღოლუნი,
 ათენა რე მაკვირენს...
 ართ დღას ქუქირებულ
 ჩქინ ანტიფა გვათუას.
 ნოქალაქშა ქემერთუ დო
 შარა ოკო ათუას,
 ცხენქ ულას გეურკუ დო
 კუდელს ქემუქვათუანს.

ანტიფა:

— ბინაშა ძიუთ ქემებრთი დო
 აწმუჟოთა ნაცალას,
 ღუჯეფ გეგლუწოთამუ დო
 ბორკეფ ქუუცანცალანს,
 ნუქ აღოლუნ, ვემებხვადი,
 ქუმოშქურუ მა ძალამს,
 ვადოღურას ე ოხერქ,
 მეულა ქუდუმაცალას...
 საქმე ჯგირო ვემიშენი,
 ოქმარეშე ქიიბჩინი,
 ხეთე ულას გივანწყი დო

აქ მშვიდობა დიიბჩინი.
 გოქკადილშა ქუმოვრთინი,
 ქუორწყექ დიიბქვინი,
 ბრელს ქუგუგონებულუ,
 ხე ბირგულშა გიიბშქვინი.

პილა:

— დომეცილიო ჩქიმი „ხაზნა“
 ჩქიმ ფარაში მაქკადალი,

პილას ცხენი მოუჟედა და
 აწ რას („როგორ“) აპირებს,
 ხუთ დღეში მშობიარე ცხენს
 ახუთში! (წასასვლელად) აქირავებს..
 პილას რომ ეს დაემართა,
 ესაა რომ მაკვირვებს...
 ერთ დღეს უქირავებია
 ჩვენს ანტიფა გვათუას..
 ნოქალაქევაამდე მივიდა და
 გზა უნდა გაათავოს,
 ცხენმა სვლას უკლო და
 კულს აქანავებს.

ანტიფა:

ბინაში ძლივს მივედი და
 (წინ) ვუყრი თივას,
 ყურები ჩამოუყრია და
 ფეხები უცანცალეხს,
 რა დაემართა, ვერ მივხვდი,
 მეშინია მე ძლიერ,
 არ მოკვდეს ეს ოხერი,
 მისვლა დამაცალოს...
 საქმე რომ კარგად არ მიდიოდა,
 დილითგანვე მივხვდი („ვიცანი“).
 მაშინვე წასვლას დავეშურე
 („დავეწყვე“) და

აქ მშვიდობა დავიბარე.
 „გაქკადილთან“² რომ მივედი,
 ვხედავ დავიღუპე („დავიწვი“),
 ბევრს გაუგონია,
 ხელი რომ მუხლზე დავირტყვი³.

პილა:

— მომიკალი ჩემი „ხაზინა“,
 ჩემი ფულის მკედელი?

1 სოფელია ჩხოროწყუს რაიონში.

2 გოქკადილი — „გაქკადილი“ (ხიდი), ადგილია ნოქალაქევის ახლოს.

3 ხელის მუხლზე დარტყმა ძლიერი სინანულის გამოშხატველი ექსტია.

მოჯგირე ვარ სი ცოფექ
ჩქიმ ოჯახიშ მაკყვადალი...
უცხენეთ მა ვებრგუქ,
მუყამსი რექ მაგაფალი...
ჯაკელასი გეგეკოფ
რადგანს თაში დიბქვინი,
ხოლო მუთ მუგახუჭენ —
ოჯახის გიიჯინი.

ან ტ ი ფ ა:

— პილა, ჯაკელ შხვაში რე დო
ხე მობკიდათ ხოლო ჩქიმს,
ართი ჩხუ ქოპუნს, მარა
სიმინდი ხოლო ქომიჭირს,
შურო ქიმენდებუქუ და,
გინოგიგა დამორჩილს,
ი დროს მათი ქოგიციდე
თიკალი ცხენს, ტანმორჩილს.

პ ი ლ ა:

— ვეგენდე, მუ შარა რე,
გვალო ვადგეგვიანას,
იცალ ცხენი, მა ვფიქრენქ,
ვაგაშიი ქიანას...
ირ დიხას თის ძირუნდი
ოგარსუ დო დიარას,
კუჩხი ქელაბტახუდუკო,
თინა გოთხინ თი მარას.

303. ნანა, მუჟი მალოლუ

ნანა, მუქი მალოლუ დო
ნანა, მუქი გემაძირუ,
ლაკადასი ვოხოროანდ დო
ოსურქ რობუშა გიმარგინუ,
მა ეს მუსი იფიფქრენდი,
ოსური რობუს გელუდუნი,
თურქ დო ურიას გურს მეკუნდე,
თინა მიეკრკელუდუნი.

მოკეთე კი არა შენ ყოფილხარ
ჩემი ოჯახის ამომწყვეტი...
უცხენოდ მე არ ვვარგევარ,
როდისა ხარ გადაძნდელი...
დეკეულს ავიღებ (შენგან)
რადგან ასე დავიწვი,
კიდევ, რაც (შენთვის) მოხერხებულია—
ოჯახში მიმოხიდე (და დამიმატე
საზღაურად).

ან ტ ი ფ ა:

— პილა, დეკეული სხვისია და
ხელი მოვკიდოთ ისევე ჩემსას,
ერთი ძროხა კი მყავს, მაგრამ
სიმინდიც მიჭირს,
სულ (ცოტათი) თუ მენდობი,
გადაგიხდი შემოდგომაზე,
იმ დროს მეც გიყიდი
იმისთანა ცხენს, ტანმორჩილს.

პ ი ლ ა:

— რომ არ გენდო, რა გზაა,
ძალიან არ დაგაგვიანდეს,
იმისთანა ცხენს, მე ვფიქრობ,
ვერ იშოვი ქვეყნად...
ყველგან მას ნახავდი
სატირალში და ქორწილში,
(ნეტავ) ფეხი მომტყდომოდა,
ის რომ გათხოვე იმ კვირას.

დედა, რა დამემართა

დედა, რა დამემართა და
დედა, რა ვნახე,
მალლობზე ვსახლობდი და
ცოლი ხრამში გადამივარდა,
მე ამას რას ვიფიქრებდი,
ცოლი ხრამში გადავარდებოდა,
თურქსა და ურიას გულს დასწავდა,
ის რომ მიკოტრიალებდა.

მუშა სქანი — მესჭიბოლი,
 დილა სქანი — მეტკიბირე,
 სქებ დო ტკიბირიშ სიმონკა
 ართიანშა ველუზმე,
 ართა ართნერო კუსანც,
 მის უქირკვ, მუთ გეგინე?!
 გაკირებას კუსანქ, მარა
 დარხინებას ქეთიბირე!

მამაშენი — მედოლაბე,
 დედაშენი — მესაცრე,
 დოლაბ-საცრის სიმძიმეს
 ერთმანეთს ვერ გაუტოლებ,
 ყველა ერთნაირად კენესის,
 ვის რა უქირს, რით გაუგებ?!
 გასაქირში კენესი, მაგრამ
 ლხინის დროს წაიმღერე!

305. კ ა შ ი ა

მ ა ყ ა რ ე :

— დედმაყარე გოხოლეთ
 საბაია ბარღეფელი,
 ხვალე მობრთინ ვაიჩქედან,
 ართო ვორეთ არყებუღი.

მ ე ნ ძ ე ლ ი :

— ვითი ხოჯი დოიღეილით,
 ხოლო ვა რე ბაღებუღი,
 იჯოჩ ართო მუს მიშით,
 დუდი რღოფუნა არღებუღი.

306. ჩიმი ოსური

მითოკეილი თი წანას,
 გვალას ვორდი იანარს,
 ოსურ ახალგაზრდა პუნსუ,
 ჟარნეჩ წანათ მიხანანს.
 ასე ჰკოლათ ორე, მარა
 ეგებ ანწი დიგვანას.
 ირფელ ართო თიქ ოქკუმუ,
 ნუთუნ ვაფშანს თიმ ქვარას.
 ლაგვანეფი გაკომტახუ,
 გეშმოღოთ ღვინიშენი,
 ტუტამ ლუმეს აყეთენს,
 ვეშმაწუხენს ქვირიშენი,

მ ა ყ ა რ ი :

— მაყრიონის თავკაცი გახლავართ
 საბაია ბარღეფელი,
 მარტოდ მოსული არ გეგონოთ,
 (ყველა) ერთად ვართ დაძრული.

მ ა ს პ ი ნ ძ ე ლ ი :

— ათი ხარი დაგიკალით,
 კიდევ არაა საქმარისი,
 ყველანი ერთად რად მოდიოდით,
 თავი გქონიათ აგდებული.

ჩიმი ცოლი

იმ დასაწევე წელს
 მთაში ვიყავი იანეარში,
 ცოლი ახალგაზრდა მყავეს,
 ორმოცი წლით უფროსია („მმეტობს“).
 ახლა მკლელდაა, მაგრამ
 იქნებ აწ გასუქდეს.
 ყველაფერი მან შეუქამა,
 არაფერი ავსებს მის მუცელს.
 ქვევრები დაშიმსხვრია,
 ამომავლო ღვინის გამო,
 ნაცრის ღომს აყეთებს,
 არ მაწუხებს ფქვილის გამო,

ქუთაშენი ქებული რე,
ნაკლები რე ტვინიშენი,
ხუთმა ღუკუ გაქირენს
ხუთი კაკალი თხირიშენი,
ახავაი, ჩქიმიშენი,
მუქო მებდინ ჩილიშენი,
ართიშენი ჟირს მიბუნა,
ნტერეფიში ჭინიშენი.

307. მარბებელი

ართი კოჩქი ქუმორთუ ღო
ოსურს გირიგენქია,
ოსურ, მარა მუ ოსური,
გვალო გაკეთენქია.
ათას მანათ ფარას მერჩანს,
ცხენ ღო უნანგერსია,
ნორჩალი ღო გექუნალს,
ოქრო-ვარჩხილ ბრელსია;
დეებლორი ბაღანაქ,
ვენდვი მარებელსია,
მაკეთენდუნ მიჩქულუ ღო
ტუტას ქალმოხვესია.
ყოფე მარა მუ სანგარო,
თე ოსური ბედიკვილი,
იქ ირღუნნი თი ოჯახი,
ქვერსეშია უჩათ ნწყვილი;

უკიბირე, რჩინუ, ხანგა,
ღვალეფ აფუ ჳირაკილო,
გინოზონი ცხენსი ქოგუ
პუნა, ოკიშ დირაკილი.
ათას მანათ ფარაქ გეთუ,
ცხენ ოკკომუ გერქია,
გოდანდალერ დედიბიქ
ქაშმოსქილუ ხესია:
ვეენდვათ მარებელს,
ლორონთიშე ქყელსია,
ინა ტერ ღო მოჯგირეს,
აკას ვედენდვენსია.

ქუესი მხრივ ქებულია —
ნაკლებია ტვინის მხრივ.
ხუთჯერ თავს გააქირავებს
ხუთი კაკალი თხილის გამო,
ვაგლახ, მე,
როგორ დაევიკარგე ცოლის გამო,
ერთის ნაცვლად ორს მოვიყვან,
მტრების ჭინაზე.

მაჰანაპალი

ერთი კაცი მოვიდა და
ქალს გაგირიგებო,
ქალი, მაგრამ რა ქალი,
მთლად გაგაკეთებო.
ათას მანეთს ფულს მოგცემს,
ცხენსა და უნაგორსაო,
ქვეშაგებსა და დასაგებს.
ოქრო-ვერცხლს ბევრსაო.
მოეტყუედი ბაეშვი,
ვენდე მაჰანაკალსაო,
მეგონა მაკეთებდა და
ნაცარში ჩამამხვესო.
ყოფილა, მაგრამ რა საარაკო,
ეს ქალი ბედდამწვარი,
ის რომ გაიზარდა, ის ოჯახი
შავ უფსკრულში ჩაიქცეს

(„ლაქცეული“)

უკიბილო, ბებერი, სულელი,
ლოყები აქეს დამქცნარი,
ნაჯღომ ცხენსა ჰგავს
კუზიანი, ზურგმოზხრილი.
ათასი მანეთი ფული გათავდა,
ცხენი შექამა მგელმაო,
გაძვალტყავებული დედაბერი
შემრჩა ხელშიო.
არ ენდოთ მაჰანაკალს,
ღვთისგან წყეულს,
ის მტერსა და მოკეთეს,
არც ერთს (არ) დაინდობს.

მუშ მანწარა — ახალგაზრდას
ჩინ ოსური ცუნდასინი,
ვარა გაბანქლუდასინი,
ბადიდ ახალ ცირასინი.

308. სი ქოული

სი ქოული, მა დომეტალენქო?
ოფქოფესენი, ვაგომიტალენქო?
სათანაჯო სარკილი დო
ღიხაზურგა მუნაფილი.
თელი გახარებული დო
ღურელი(ი) არძო ჩხონაფილი,
სქუა დოსქილადირი დო
დიანთილი ცუნაფილი...
მის მორსებუ? დომეტალენქო?
ქოფილ ვორექ,
თოკილ ვორექ,
ვაგომეტალენქო?

309. შამიღელიში ობირაში

ვო, დონწყვირი ობიშხას
ვადიფშქვილიო წყარს,
წყარი-შქვიდა ცოფე, მარა

ჩქიმ(ი)ჯგუა ვალოამუ შხვას..
ჩაფულაქ მილაღატუ, ვარა
კენჯეოჩურანდი ძგას;
ურაქ კვარტი მემოგ დო
ქედნომიტუე შქა წყარს;
შოუსვინი, დუდ(ი) ქობსოფი
კოდმე-ტკირს, ბალანგარს.
ჩილი ნათხიირი პუნს,
ბედიქვირი საცოდარს,
კოს მიდამიჩქვან(ე)დანი(ნი),
შეემიჩქე, დომინგარს.
იში ორქო ჩილამურს,

რა მწარეა, ახალგაზრდას
მოხუცი ცოლი რომ ჰყავდეს,
ან ებლარძუნებოდეს,
ბერიკაცი ახალ(გაზრდა) ქალიშვილს.

შენ მიღიხარ

შენ მიღიხარ, მე დამტოვებ?
რომ დამიპირეს, არ გამიშვებ?
სათანაჯო მოწმენდილი დო
ღიხაზურგა¹ მოღრუბლული.
ცოცხალი („მთელი“) გახარებული დო
მკვდარი — ყველა ცხონებული,
შვილი დარჩენილი დო
სიდედრი წყყვანილი...
ვის მოსწრებია? დამტოვებ?
დაქერილი ვარ,
გათოკილი ვარ,
არ გამიშვებ?

დამხრჩვალის სიმღერა

ო, დაქცეულ პარასკევს,
წყალში არ დავიხრჩვი?
წყალში დახრჩობა (უწინაც) ყოფილა,
მაგრამ

ჩემისთანა არ დამართია სხვას.
წაღებმა მილაღატეს, თორემ
მიეცურდებოდი ნაპირამდე;
ურა (ცხენმა) წიხლი მკრა და
ჩამტოვა შუა წყალში;
რომ მოუესვი, თავი ეხეთქე
კბოდე-ტკილს, ოხერს.
ცოლი ნათხოვნი მყავს,
ბედდამწვარ საცოდავს,
კაცს რომ გაუგზავნიდნენ,
მგონი მიტირებს.
მის ოქრო ცრემლებს,

¹ სათანაჯო (სათანჯო) და ღიხაზურგა — ადგილის სახელგებია ვალის რაიონში.

გურიმოქვე გეთვალუას
ჟი ბორია გემიგანს,
სამეხთხეკარ(ი)შა მომიღანს.
ჩქემი თოფი დო ლეკური
ვაქიგილაბუნო შხვას,
ჩქემი ქერი დო მიმინო
ვაქიგეუხენო შხვას,
ჩქემი წეარ-მეძობარი
ვაქიგეთხოზენო შხვას,
ჰანჯი მირაგადე ზარს,
ქელი ჩხონს უქკომუნ დო
ქვალი ქეკოზორგე ძვას(გ),
ჩქიმი დლა დალუური
ქიმიკოძე ბონდიშის.

310. მანი, უი, მუ ცოფხარე

ვაი, უი, მუ ცოფერე
საელიოშ მუხურსია,
ესაბედი დუუქოს
ალექსი დგებია პუხუსია.
ხელუა ჭგირი ნოჩქვედღ, მარა
ბორცხაშ(ი) ნოლი დოქყოლუე,
შურო ჭგირსე ნოგორუე,
გვაჟო ლორონთ(ი) გოქყორუე.

311. არძა ოსურ ოსურ მარე

არძა ოსურ ოსურ ვარე,
ტყურათ ონჯანს ცუდემ კარც,
ხეს ვებონც, პიჯის ვებონც,
თეში ეშედანტუ გვალც.
იში ცუჩა ქიმერთენი,
დღას ვაგუ ნახუშას,
ქუე დო კატუ მიკობორკუ
ბორბოლიაშ ნამოსას.
ორტვილიშა ინილენც,
ქიდიკყანც ხაჩქუას,
პურასკიას კვათუნც დო
ჯუმენიას გახუანც.

14. ქართული ხალხური სიტყვიერება

გულდასაწველ დატირებას
ზევით ქარი დაუქროლებს,
სამოთხის კარზე მომიტანს.
ჩემი თოფი და ლეკური
(კი) არ ჰკიღია სხვას,
ჩემი ქორი და მიმინო
(კი) არ უზის სხვას,
ჩემი მწვეარ-მეძებრები
(კი) არ მისდევს სხვას?
ბუზი მეუბნება ზარს,
რბილი თევზს შეუჰამია და
ქვალი მიხერგილია ნაპირზე,
ჩემი დღე დალუული
მიგდებულია ბონდის ხიდზე.

მანი, უი, რა ყოფილა

ვაი, უი, რა ყოფილა
საელიოს უბანში (ამუხურში“),
ელისაბედი მოუტაცნია („გაუქრია“),
ალექსი დგებიას, კუზიანს.
ხელობა კარგად ცოდნია, მაგრამ
ფრჩხილის „ღრძილი“ დასჭრია,
სულ კარგს ეძებდა თურმე,
მთლად ღმერთი გასწყრომია.

ყველა ქალი ქალი არაა

ყველა ქალი ქალი არაა,
ტყუილად აღებს სახლის კარს,
ხელს არ იბანს, პირს არ იბანს,
ისე ამოიყვანს („ამოიღებს“) ყველს.
იშის სახლში რომ მიხვიდე,
არასდროს ჰგავს დაგვილს,
თავი და კატა მიბორკილი
ობობას ქსელზე.
ბოსტანში ჩავა,
დაიწყებს თონხანს,
პრასას კრის და
ჯიჯალყას შემოაყრის (მიწას).

312. გოჭაუღუში ლირსი

ქომონჯიშა მიდმართუ-და
 გინიფრთუქუ ჰუქველო.
 დიანთილც გინუოშქვანქ
 უირი დღაშა ღურელო.
 მუანთილი დობხვადუ-და,
 თეში შეუწუხე გურცუ,
 თეში აკუპირე საქმეს,
 ღუოცვილაფუა დუცუ...
 ოქკომალც დღას ვევაკეთე,
 კეთებულცუ ობქომუნქუ.
 მეზობელიშ ოსურაფეც
 კუღელითუ ობქოფუნქუ.
 წიწილას დღასვ ვაბრდენქ,
 დებზარუა ხაფორთის,
 ართი-ეირც ირო ქიფთხ(ი)
 ირი წანაში დამორჩილც...

313. ღორონც ღოუჭაუღას

ღორონც ღოუჭყუღას,
 ოსურსქუღას ენდასუნი,
 სი ჯოგქქ დო შხვა უცორც,
 ოკო თიშა მერთასუნი,
 კაბა მუშენი მეკაქუნცუ,
 ეშმაკ ვემთუხედასუნი.

314. ასეიან ბოშპათიფი

ასეიან ბოშპათეფი,
 ნაბეტანი მეტი რენა,
 ეშე ცაშა ვალინესუ დო
 თუღო დიხას ვენტგრენა...
 გვალო ნაბტანს მეთხოზუნა
 ათე კარტიშ ლაჭაფის,
 ამღლა ოშის მიგენა დო
 კუშე წაგენა ათასის.
 ოშ დიხას გეგონენქ
 თეშ გურიშენ რაგადის,
 ფარა ქაშელიებუნა დო
 აგირენა ნაბაღს...

პატარძლის ლეჰსი

ქმრისთვის გაყოლა თუ შევეძელი,
 გადაეიქცევი ჰინჰრად,
 დედამთილს გადაეიქცევი
 ორ დღეში მკედრად.
 მამამთილი თუ დამხვდება,
 ისე შევეუწუხებ გულს,
 ისე გავუპირებ საქმეს,
 მოვაკვლევინებ თავს...
 საქმელს არასოდეს არ გავაკეთებ:
 გაკეთებულს შეგვამ,
 მეზობლის ქალებს
 კუღით დავიქერ.
 წიწილას არასოდეს გავზრდი,
 დავიზარებ „ხლაფორთს“,
 ერთ-ორს მუდამ ვითხოვ
 ყოველი წლის შემოდგომაზე.

ღმერთმა დასწყველოს

ღმერთმა დასწყველოს,
 ეინც ქალიშვილს ენდოს,
 შენ სძულხარ და სხვა უყვარს,
 უნდა მასთან მივიდეს,
 კაბა რად აცვია,
 (ქვეშ) ეშმაკი რომ არ ეჭდეს.

ახლანდელი ყმაწვილები

ახლანდელი ყმაწვილკაცები,
 ნამეტნად მეტს შერებთან („არინა“),
 ზევით ცაში ვერ ავიდნენ და
 ქვევით მიწაზე ვერ ეტევიან...
 („მთლად“) ნამეტანს მისდევენ
 ამ ბანქან თამაშს,
 დღეს ასს იგებენ და
 ხვალ წააგებენ ათასს.
 ას ადგილას გაიგონებ
 ამის შესახებ ლაპარაკს,
 ფული შემოეღევათ და
 აგირავენდნენ ნაბაღს...

315. მამაღუნუშ ბოგაჩიას

ვაეაღუნუქ გობეჩიას —
ირო ფჩანს კობეშიას.
ვაეაღუნუქ ყურასკუას —
სიმიინს ორღვანს, გუნგას ჩუანს.
ვაეაღუნუქ კეკუას —
ნინას გეუტერკუანს.
ვაეაღუნუქ ლაშქარას —
ქუგლამიტენს შუა შარას.
ვაეაღუნუქ სიჭინას —
მაღუნია მიჩინანს.
ვაღუნუქ ჩიქობას —
ირო ფჩანს ჩე ქობარს.

316. ოსური მიპუნი, ჯიმაღუფი

— ოსურ მიპუნ, ჩიმაღეფი,
მარა ვარე ჩიშიერი,
სერ დო ლაშით ჟუდეს ვარე
დო ვამიჩქე მიში რენი.
ონჯუას მეურს მუშ გემოშა,
ხანგა გიჩქე, იჯინენი;
სადილს ხოლო ვამიკეთენს,
წექრენს დობღურ იბჯინენი.
ჩხოულეფი ყირი პუნა,
ყირიხოლო ჭგირი რე,
ღვალ დო მარწვინ თინეფიშ რე,
წაქა წყორილ — ჩიმი რე.
ღობერ ქიგომიტახეს,
ახეთ მერთენ — ითირე,
მუ ბქიმიანა, ჭახახეფი,
ოსურ ვავორექ — ბეიყინე.
ღორონქ ოკო დოჰყუას
ათეცალიში მაჯინუ,
ნორჩალ აკომისოფეს დო
ვამაპალუ ონჯირუ.
— ოსურიში მოღუნაფა,
ეფო მიგორჩქუნო გვალო,
ოსურს ქიმიჰუნანთინი,
გინგართუნა თინა ბრალო.

არ ბავყვიბი ბოგაჩიას

არ გავყევი გობეჩიას —
ყოველთვის მაქმევეს კვახს,
არ გავყევი ყურაშვილს —
სიმიინდს ყრის, ნაქურჩალს ინახავს,
არ გავყევი კეკუას —
ტრაბახობს („ენას ატლიყინებს“).
არ გავყევი ლაშქარავას —
ღამტოვეს შუა გზ. ხე.
არ გავყევი სიჭინავას —
გამომყევიო მითვლის.
გავყევი ჩიქობავას —
სულ თეთრ პურს მაქმევეს.

ცოლი შვირითი, ძმბო

ცოლი შვირითე („მოყეყანე“), ძმბო,
მაგრამ არაა ჩიმიანი,
ღამით და დღისით შინ არაა
და არ ვიცი ვისი არის.
სადამოს მიდის თავის გემოზე,
სულელი გგონია, რომ იყურება,
სადილსაც არ მიკეთებს,
შიშშილით მოკვკდი, რომ ვიყურო.
ქროხა ორი გყავს,
ორივე კარგია,
ყველი და მანონი მაგათია,
შრატე გაზავებული — ჩემია.
ღობე ირგვლივ შემომიმტვრიეს,
ახლაც რომ მოხვიდე — ჩანს,
რა ვქნა, ვაეებო,
ქალი არა ვარ, რომ ვიკვილო.
ღმერთმა უნდა დაწყევლოს
ამისთანის მაცქერალი,
ლოგინი დამიგლიჯეს და
არ გამაჩინა საწოლო.
— ცოლის შერთვა („მოყეყანა“),
ადვილი („იაფი“) გგონია მთლად?
ცოლს რომ შოყეყანთ,
გადაგქცევათ ის ბრალად.

სქანი თოლიქ გალორუ დო
მიგორჩქ მარებელიშ ბრალო,
მარეპელს მუ ბრალ ულუ —
მუშ ხეთ მიცუნუო ძალო?
— ჩქიმ ოსური ბედი კვილს
ირფელ უჩქჲ ახალ მოდა,
ახალ მოდა რენია დო
ცუდეს გინაქუნსუ ქორგა...
ლებიაში ხაშუას
ნოშქერს ქიმნაბათქუნანს,
გოთანაშა თექ ელახე,
უკული დოუქყანს ზადუას.
ვართ ჯიმუ დო ვართ ზარფანა,
სუნელს ვოუკათუნანს,
თენა გლახა ქორენია —
თეს დლას ვათქუნანს.

317. ჩაბუ მურსუ

— ჩაგუ მურსუ ამუსერი,
სასინჯოთ ერჩქინელი,
ლიდაშ საქომონჯოთ მადუ,
გორილი დო მერჩქინელი.
— იმუ დლაქ სი დაგანწყუ,
ჩაგუ რდას ჩქიმი ტოლი,
თაში მუქ რე გაგაშერუ,
მუქი დაგიცვერუ თოლი?!
— მეჯინელო ტარიელი,
არამხუტუში ხე დო ტანი,
ჩხეშა ფართო, წელი ქიფე,
ერთი-მორთი სკვერიცალი.
— სქანიანემს გაურჩივე,
ჩაგუ რენი სქანიცალი,
სით ოხერი, თით ოხერი,
ეირიხოლო გაძიცალი.
— ე, ბოშეფი, ჩაგუ მურსუ,
ჩაგუ მურს, მოსოფუნს,
იშა-აშო ქილინწყით,
მხიარულო შეფხვადათ.

შენმა თვალმა მოგატყუა და
მიგაჩნია მაქანკლის ბრალად,
მაქანკალს რა ბრალი აქვს,
თავისი ხელით მოიყვანა ძალით?
— ჩემმა ცოლმა ბედდამწვარმა
ყველაფერი იცის ახალი მოდისა,
ახალი მოდააო და
სახლში აფარია ქოლგა.
ლობიოს ხარშისას
(დიღ) ნახშირს ჩააგდებს,
დიღამდე იქ უზის,
მერე დაუწყებს შექმავას.
არც მარილი, არც პილპილი,
სუნელს არ გაურევეს,
ეს ცუდიაო —
ამას არასოდეს იტყვის.

ჩაბუ მოდის

— ჩაგუ მოდის ამალამ,
სასიძოდ აჩენილი,
ლიდას საქმროდ მყავს,
მოძებნილი და მიჩენილი.
— ის დღე შენ დაგექცა,
ჩაგუ იყოს ჩემი ტოლი,
ასე რამ გაგასულელა,
რამ დაგიბრძავა თვალეზი?
— შესახედავად ტარიელი,
არამხუტუს ხელი დო ტანი,
თეძო ფართო, წელი წვრილი,
მიხვრა-მოხვრა შევლივით.
— შენიანებს გაურჩივე,
ჩაგუ რომ არის შენისთანა,
შენც ოხერი, ისიც ოხერი,
ორივენი სასაცილო.
— ე, ბიჰეზო, ჩაგუ მოდის,
ჩაგუ მოდის, მოარღვევს (არე-მარეს),
იქით-აქეთ დაეწყევთ,
მხარულად შევხვდეთ.

ლიდას უხარენსი გურს.
ჩაგუ მურსუ, მოსოფუნს,
ჩაგუ, ჩაგუ, ჩაგუ, ჩაგუ,
ჩაგუნია, ჩაგუნა...
ვოორაიდა, ვოსაირადა,
ჩაგუნია, ჩაგუნაა, ნა.

318. ნოსა-დიანთილი

აი ვოდო, აი ვოდა,
დიანთილეფიში ცოდა,
დიანთილენქ იგორანი
დუდიში ოცვილარი სოდა.

შარას მიფში, ქეშეფხვადი,
ნოსა-დიანთილიმ ჩხუბისია,
ეირიზოლო ართიანს
ქუურქენდეს ტურკისია,
გავჩენდი დო ქუურჩქილი
მა თინეფიში საჩიარს,
ნანა, მუსუდუ ურაგადუდუ
ნოსა-დიანთილი ართიანს.
— სი ხინაფილი¹, სი დედიბი,
კებურს ვეკინტიროო,
შარას გილმოლანძლაქენი
ჩქიმი გლაზა ძირიო?
— ხინაფალი სკან დიდა რე,
მუჟო გერდგაბალანქენი,
სქანი ამბე ბრელი მიჩქუ.
გიკვენსო ვამწკოვალანქენი.

319. სინჯა-მუანთილი

ს ი ნ ჯ ა

— ეი, მენძელ, კარ გომინჯი,
სუმარ მუურქ ბარლებული²,

ლიდას უხარებს გულს.
ჩაგუ მოდის, მოარლვეეს (არე-მარეს),
ჩაგუ, ჩაგუ, ჩაგუ, ჩაგუ,
ჩაგუნია, ჩაგუნა...
ვოორაიდა, ვოსარაიდა,
ჩაგუნია, ჩაგუნაა, ნა.

რძალ-დედამთილი

აი ვოდო, აი ვოდა,
დედამთილების ბრალი („ცოდვა“),
დედამთილებშა მოიძებნონ
თავის მოსაკლავი სოდა.

გზაზე მივდიოდი, შევხვდი,
რძალ-დედამთილის ჩხუბს,
ორიენი ერთმანეთს
უქნევდნენ ჯოხს,
გავჩერდი და ვუსმინე
მე მათს საჩივარს,
დედა, რას ეუბნებოდა
რძალ-დედამთილი ერთმანეთს
— შე მიხრწნილო, შე დედაბერო,
კერიასთან ვერ დაეტიე?
გზაზე რომ მლანძღავ,
ჩემი ცული (რამ) ნახე?
— მიხრწნილი შენი დედაა,
(ბევრს) რომ ტლიკინებ,
შენი ამბავი ბევრი ვიცი,
გიკვირს, რომ არ გაყვედარი?

სიმძ-სიმამრი

ს ი ძ ე

— ეი, მასპინძლო, კარი გამიღე,
სტუმარი მოვდივარ ბარლეველი,

¹ ხინაფილი — გამოფიტული.

² სოფლის სახელია.

მა წომოფრთი ღო გეპუნს
ღურელ-თელი არყებული.

მ უ ა ნ თ ი ლ ი

— სი ოყვილურ მაქლონინი,
ღოპქვი, ღოფხაშ არაო, მარა
იშენი ვარე ბაღებული,
ეზა კოჩი მუშ გოკოდ,
ღუღ რსოფუნა არღებული.

320. ნოსა ღო დიანთილიში ლერსი

მისით გაგომორსებუნა
ნოსა-დიანთილობა,
ტურკი ღო ალიაქოთი,
თითოკალო რთილობა,
სახელს მუშა გევოდვანქუ.
ართი დედაკაცი ორღუ.
ეირ სქუალემქ გეურჩქინღუ,
ეირხოლო უქიღეთ მორღუ.
მუშაქი აღრე დღულურესი,
ირფელ საქმეს დიდა ჭლონღუ,
მანხაქალი, მამარგალი,
მანონალი თინა ორღუ.
სქუალემს ქულუანღუ,
ქოთი ბონღუ, ქოთი რცხონღუ,
მუშ კიღარიშ მიკარღ სქუა
საოცარო ქუუუცორღუ,
მარა ბოლოს თენფეფიშე
წვალემაქი ვადაკორღუ.
თე ქერი-ოხერ უბედურსი,
ღიდ წვალემა ქუუძირე,
ქოთი თეზუმა ცოდილითი
გეარინაო შიიძინუ.
სქუალემქუ ქუმაქიშუ,
მუქითი ხოლო ღირჩინუ,
უჩაში სქუას ოსური ქუთხუ,

დიანთლს ოხიოლუ —
ღითომ ნოსა შიიძინუ.

მე მოვედი და უკან მომყვება
მკედარი და ცოცხალი დაძრული.

ს ი მ ა მ რ ი

— შენ რომ საკლავი გამოგზავნე,
შეეწვი, მოვხარაშე სულ, მაგრამ
მიანც არაა კმარებული,
ამდენი კაცი რად გინდოდა,
თავი გქონიათ აგდებული.

რძალ-დედამთილის ლეჟსი

ვისაც გამოგიცდიათ
რძალ-დედამთილობა,
ჯოხი და ალიაქოთი,
ცალ-ცალკე გაყოფა.
სახელს რად დავარქმევე,
ერთი დედაკაცი იყო,
ორი შვილი გაუჩნდა,
ორივე უნაკლოდ გაზარდა.
მამა აღრე მოუყვდათ,
ყველა საქმეს დედა უძღვებოდა,
მთოხნელი, მმარგველი,
მხენელი ის იყო.
შვილებს უველიდა,
კიდევ ჰბანდა, კიდევ ვარცხნიდა,
თავის მკერდთან გაზრდილი შვილები
საოცრად უყვარდა,
მაგრამ ბოლოს მათგან
ტანჯვა (წვალემა) არ დააკლდა.
ამ ქერივ-ოხერს უბედურს,
ღიდი წვალემა უნახავს.
მართლაც ამდენი ცოდვილობით
გეარინად შეუძენია (ქონება).
შვილები მოესწრო,
თვითონ კი დაბერდა,
უფროს შვილს ცოლი შერთო
(„უთხოვა“),

დედამთილს უხარია —
ვითომ რძალი შეიძინა.

მუსი ოხეარულდუ, ვარა
მაერა დღას ჭიჩინუ.
ნოსაქ(უ) მუჟანს მინილუნი,
ვიშა-აშო გიჯინუ,
მოქვა დო მუში წიწილეფი
ხათე მუშოთი გირჩქინუ.
დიანთილს ქაშქვიდუანს,
ირო ჩხუბის გუძინუ,
საცოდარი დიანთილს
კველათ დუდი გუწკირუ.
დიანთილს ონჯლორე უჩქუ,
ირო ოცადუ ფულუასუ.
ნოსა ამდლა ქარუნსი დო
ქომონს ოხვამილუანსუ,
გიფრთათია, ურაგადუ,
ქომონს ვაარინუანსუ,
ქომონჯი მუჟანს მიდურსინი,
თოლემს ოწკვირინუანსუ,
მუ ძალაჰსუ დიირძლუ დო
ქუდირთ შქაფიშ კილუასუ,
შქირენული დედიბიქუ
ოკო უყვირყვინუასუ.
ფშქირენსია უწუასუ,
დუუჰყანს ჭვილუასუ,
კველასი დო ნაკეაჩხირს
თისი უქირინუანს.
მინი ართი ლახუნსი დო
მინ მაერა აწვალენს,
შური ვეშუდეს, ვარა
ურიაცალო აწვალეს,
შუთენი შური ქელებუნი,
ორკილეს დო ოღვარეს.
ლახუნდეს, ქუძირუნა
მიკმაველი მეშარენს,
თინემს დუთხინუაფუნა,
მეზობელემქ დოხვამეს;
საწყალი დედაკაცი
ასე გერე წვალუბას,
მარა თითი ვერცხუებუ
ნაცოდირა ქონუბასუ.

(საქმეს) რას შევლოდა, თორემ
მეორე დღესვე იცნო.
რძალი როცა შემოვიდა,
იქით-აქეთ გაიხედა,
კრუხი და მისი წიწილები
მამინვე თავისთვის გაიჩინა.
დედამთილს ახრჩობს,
სულ ჩხუბს უმატა,
საცოდავ დედამთილს
ჯორკოთი თავი გაუპო.
დედამთილს რცხენია,
სულ ცდილობს დამალოს.
რძალი დღეს წერს და
ქმარს ახვედრებს,
გავიყოთო, ეუბნება,
ქმარს არ აყენებს,
ქმარი როცა წაეა,
თვალეებს (ბორბოტად) წკუტავს,
თვითონ კარგად გაძლება და
შეუდგება კარადის კეტვას,
მშვიერმა დედაბერმა
უნდა (უმწეოდ) უყუროს.
მშიაო, რომ უთხრას,
მოკვლას დაუწყებს,
ჯორკოსა და მუგუზალს
მას უღერებს.
ხან ერთი ცემს და
ხან მეორე აწვალებს,
სული არ ამოართვეს, თორემ
ურიასავით აწვალეს,
რაიმე თუ თქვა („სული მოითქვა“),
აკივლეს და აყვირეს.
ცემდნენ, უნახავთ
გზაზე გამვლელებს,
იმათ გაუშველეზიათ,
მეზობლებმა დალოცეს;
საწყალი დედაკაცი
ახლა („დგას“) წვალუბაში,
მაგრამ ისიც თავს არ ანებებს
ნაცოდვილარ ქონუბას.

ითმინენს ლახუასუ,
შქირენას ღო ხონებასუ;
უქულაში ნოსა მოცუნა ღო
თიშე ელუ ხარებასუ.
აბა, აწი არჩილითი
თიში პატიოსნებასუ,
ქიმიპონითი კუორინებულო,
წარი ეკონაცხილი,
უბირითი, უსხაპითი,
გინუოღვით ვარჩხილი,
მარა თიში გოძიცინი
მუთუნნერო ვაბძირით,
მაქრა ღლასუ, ვეკითხენქო,
ეუღე დოქუ დაჩხირითი,
დახე დიანთილ დოცვილუ
რეგოღვეერი კასილითი.
ბოლოს სუმი მედიატორენქ
ქეშიაფასეს ეუღე, ხულა,
მარა ინა ეუღე ვარე,
მართალიე, მუშა ფუვლა,
ქე მუთუნი ქოღირუდუ,
მუქანსუ ულუდუ დიდი გულა.
შხვა მეკო-მოკონფეი —
ჟირი დერგი კაზლა სვალი,
ჟირი მოქვა, წიწილეფი,
ქვინჯე — ჭიმუში ოკაქალი,
მუთუნი ვაღომიტებუნა,
ვართი კირზა, ვართი ჩოგანი...
დედობი, ეაოქუმალარო
თითო თუთას ქემირჩინენს,
თუთაქი მუქანსი შისრულუნი,
ალიონიშა გემწადგინეს,
უკლაში ნოსას ქემეუჩქვენს...
— მა ვორექი საცოდარი,
სოფელს გილურქუ სარიკოთი,
თუზმა ნაცოდლილა ოსურქუ,
მუქო სარარიკოთი გოფრთი,
ორჩინელიშე გევცოდლი
აკა სკუას ვევეცილი.

ითმენს ცემას,
შიმშილობას და მარხულობას;
უმცროსი რძალი მოპყავთ და
მისგან ელის ვახარებას,
აბა, აწი უსმინეთ
მის პატიოსნებას,
მოვიყვანეთ გაბრაზებული,
წარბშეკრული,
ეუმღერეთ, ვუცეკვეთ.
გადავაყარეთ ვერცხლი,
მაგრამ მისი გაცივება
ვერაფრით ვერ ვნახეთ,
მეორე დღეს, არ იკითხავ,
სახლი დაწვა ცეცხლით,
კინალამ დედამთილი მოკლა
დატენილი რეგოღვეერით.
ბოლოს სამმა მედიატორმა
შეაფასეს სახლი, ხულა,
მაგრამ ის სახლი არაა,
მართალია, რატომ დავმალო,
ცოტა რამედ ღირდა,
როცა ჰქონდა დიდი მაზანდა („გავლა“).
სხვა რაღაც-რაღაცეები —
ორი დერგი (იმერული) ყველი,
ორი კრუხი, წიწილეები,
როდინი — მარილის სანაყი,
არაფერი (არ) დაგვიტოვებია,
არც სუთი, არც ლაფერა,
დედობერი სარჩენად
თითო თვით მიუჩინეს (შვილებს),
თვე როცა შესრულდა,
ალიონზე წამოაყენეს,
უმცროს რძალს მიუგზავნეს...
— მე ვარ საცოდავი,
სოფელში დავდივარ საარაკოდ,
ამდენი ნაცოდვილარი ქალი,
როგორ საარაკოდ ვიქეც,
სიბერისას გავწამდი
არც ერთ შვილს არ შევეცოდე.

321. ზისპვი

ღურქულე, ზესქვი უჩა,
 ნენძგე მორჩე, კულელ ფჩა!
 ონჯუას ჩეთე ვადილურჩა

ვარა კუმე მა სი მუ რჩა?
 ვაგოკონო ქა და ფურჩა?

შაშვი

იკიკიკე, შავო შაშვო,
 ნისკარტ მოთეთროვ, კულდგაშლილო!
 სალამოს ადრე („თეთრად“) არ დაიძი-
 ნო („არ მოყუჩღე“),
 თორემ ზვალ მე შენ რა გაქამო?
 არ გინდა ჩალა და ფუჩიჩი?

322. ბრელშა მათუ ნაძირიფი

ბრელშა მათუ ნაძირიფი,
 გლახა კოკი ინგარდეს,
 ჩილამურიში მანგიორო
 კუბოს მუნაძიციანდეს,
 ჭოლორქ მიაშქვიდუა დო
 ათასნერო თხისანდეს.
 ღურუ ორე მოსამართე,
 ფასის გეიდვანც კოჩანაშა,
 ათეშ გურშენ ცოცხალეფს
 გოშქურუდან ღურა დლაშა.

323. გომორძგუა, ჯუმა, სქანი

- გომორძგუა, ჯუმა, სქანი,
- გომორძგუა, ჯუმა.
- მუქო ზოჯუნს მუასქანი?
- მარდიელი, ჯუმა.
- ჩქიმი მუმა დიო კუმა!
- სქან ჭირუმა, ჯუმა!
- თითო ყანწი გეგშვით ღუმა.
- სქან ჭირუმა, ჯუმა.

324. შიჰი ტურა

— ოქოთომეს მუ გოკოდუ,
 კვალი ქყელი, ჭიკე ტურა,
 ღორონთქ ვაგვაქუორასუ დო

ბეგრჯერ მინახავს

ბეგრჯერ მინახავს („მაქეს ნანახი“),
 ცულ კაცს მარხავდენენ („ტიროდნენ“),
 ცრემლის ნაცელად
 კუბოზე ზედ დასცინოდნენ,
 ძალი მიაკვდაო („მიეხჩოო“) და
 ათასნაირად ლანძღავდენენ.
 სიკვდილი არის მოსამართლე,
 ფასს დაგიდებს კაცობას,
 ამის გამო ცოცხლებს
 გემინოდეთ სიკვდილის დღისა.

ბამარჯობა, ძმაო, შენი

- გამარჯობა, ძმაო, შენი,
- გამარჯობა, ძმაო.
- როგორ ბრძანდება მამაშენი?
- მადლობელი, ძმაო.
- ჩემი მამა — ჯერ კვამლი! (მაგარი)
- შენი ჭირიმი, ძმაო,
- თითო ყანწი დავლიეთ წუხელ.
- შენი ჭირიმი, ძმაო.

პატარა ტურა

— საქათმეში რა გინდოდა,
 კვალ-დაწყველილო, პატარა ტურა,
 ღმერთი არ გაგიწყრეს და

ქოთომეფი ვაკომკემა.
სისა, სისა, სისა, ტურა,
ლორებაშენი ჩქიმი ღურა...
— ომბოლ, დიხას მითვოხეჩი,

დიდა ვაპუნსუ დო მუმა,
შქირენულო გილოურქუ.
მუთუნ ვაპიკომუ ღუმე,
ქოთომეფი ბრელი ნორცევე,
ართო-ჟირსუ მიდებუნა.
სისა, სისა, სისა, ტურა...
— ბორო ოსური, ბორო, ბორო,

ყვარლ მიდელუო შორო,
კარი ქოდორსქილადუ ღო
აშო იძიციანქო ხოლო?
სისა, სისა, სისა, ტურა.

325. მელია დო ოსურმეფი

სოფელარეფ მიჩინენა —
სახელ ჩქიმი მელია,
ოსურმეფიშ მოსაწონი
ზილ სისქეამა, ფერია.
ძალო მოგორანა, ვარა
მა ვაეორექ საზარალო,
ჩქიმ გურიშენ ინურენა
ჯოდორეფი მალალარო.
ამსერ გიმონწყილი ვორექ,
ქოთომეფიშ მალალარო,
ჰუმენერი სახარჯოს
ამსერ ივშინქ მა სარალო.
ამსერ დანიშნული მათუ
ართ ოჯახიშ ოკარიე,
ირი დიხას სიწყნარე რე,
ვართი კოჩიშ ზონარე.
ჯოდორეფი ვალალუნსი,
ამსერ მიღუ ოდარიე,
შა მთავრობა ვამოხუ დო
შირე პუნსი მოვარიე.

ქათმები არ შემიკამო („დამიკამო“),
სისა, სისა, სისა, ტურა,
ჩემი სიკედილი მოტყუებისათვის...
— ობოლი, სორაში („მიწაში“)

ვზივარ,

დედა არა მყავს და მამა,
დამშეული დავდივარ,
არაფერი მიჭამია წუხელ,
ქათმები ბევრი გყოლია,
ერთ-ორს წაიყვან.
სისა, სისა, სისა, ტურა...
— სულელო ქალო, სულელო,

სულელო,

ყვერული წაილო განა,
კარი (ლიად) დაგრჩენია და
აქეთ იცინი კიდევ?
სისა, სისა, სისა, ტურა.

მელია და ძალები

სოფლელები მიცნობენ —
ჩემი სახელი — მელია,
ქალების მოსაწონი
მაქეს სილამაზე, ფერია.
ძალად მაგინებენ, თორემ
მე არა ვარ საზარალო,
ჩემი გულისტვის ყავთ (ეზოში)
ძალები მყეფარად.
ამაღამ გამზადებული ვარ,
ქათმების წამლებად,
ხეაღინდელ საზარდოს („სახარჯოს“),
ამაღამ ვიშოვი მე საბარალო.
ამაღამ მინიშნებული მაქეს
ერთი ოჯახის საქათმე,
ყველგან სიწყნარეა,
არც კაცის ხმაა.
ძალები არ ყეფენ,
ამაღამ მაქეს (ნახელთები) დრო,
მე მთავრობა არ მეხება და
ვინა მყავს უარის მთქმელი.

ნებათ მუთუნს ვამუჩანა,
ძალით ოკო ივშეუ,
კოჩი მუშა გამიდღანუ,
შა თენერო მივქტუე.
სერი-სეროთ მიდვოცა
ოსურეფიშ მარჩულო,
თინეუ ვამოვლასუდასი
ქოთონეფიშ მარღულო.
ხორცის ირო ქოვქამუნქი,
ღდასი ვანიგაფუ ფარა,
პოლიცია ვამოფთხოზუ.
ვამონ ოსურეფიშ კყალა.

326. შინჯაჲი ლექსი

შიო, კინკა, სი ოხერი!
გურით მითმოჩინქენი,

მა მუ რდოლი სი ეფერი.
კინკას თოფი ქვევოლოთი,
ზაბარზანიზემა გოლუ,
დარჯაჲიში ნასოფაქ
ფირი ეერსის გინი ქოლუ.
კინკაქ ჭაშე ქვეგათანთხე,
თუღო გვთოხუ ემერი,
კინკაშ(ი) ზესხეკე გაგთოსოფუ.
ხარხი მოსოფუ ემერი.
კინკას ფსუა მებქკაჲი დო

ხუღე გებქკადი ემერი,
კინკაშ დუდი გოპუტონი,
ბუშბული დოპქე ემერი.
კინკას ხას(ი)ლა გელამწყი დო
ინგერ(ი) გებოზგი ემერი.
კინკას კინქიხე გელამწყი დო
ზარჯო ქათუღგი ემერი.
კინკას დუდი მეფსოფი დო
ვეს წიმოხუ ემერი.
სი ეფერი მუ ბოში-დი,
ის არაბას გედვანდინი,

ნებით არაფერს ვომკემენ,
ძალით უნდა ვიმოვიო.
კაცი რად გამამტყუნებს,
მე ასე (რომ) მოვიქტე.
ღამ-ღამ მივცუნცულდები
ქალების გასაძარცვად,
ისინი არ მომშლოდნენ
ქათმების გამზრდელად.
ხორცს მუღამ კი ვკამ,
არასდროს გადამიხდია ფული,
პოლიცია არ დამსდევს,
არა მენებს ქალების წყევლა.

შინჯარაჲას ლექსი

აქშა, კინკრაჲაჲე, შე ოხერო!
ჩომ მიბლვერ („გულით რომ
გამომყურებ“),

მე რა გიყავ შენ ისეთი.
კინკრაჲას თოფი ვესროლე,
ზარბაზნისოდენა გავარდა,
დარიჯაგის (ტყვიის ყალიბის) ნაგლეჯი
ორი ვერსის იქით გადავარდა.
კინკრაჲა ხიდან ჩამოვარდა,
ქვევით ამხვია ეგერ,
კინკრაჲას სისხლმა გამოხეთქა.
ხალხი მოსწყვიტა ეგერ,
კინკრაჲას ფრთა მოვქერი
(„მოვქეჲქე“) და

სახლი ავქედე ეგერ,
კინკრაჲას თავი გავპუტე,
ბუშბულიას (საბანი) შეგვერე ვეერ.
კინკრაჲას ფერდი მოვადრე,
ენგური გავბოგე ეგერ,
კინკრაჲას ბარძაყი მოვადრე,
ბოძად შევუყენე ეგერ.
კინკრაჲას თავი მოვგლიჯე და
ველზე ამხვია ეგერ.
შენ ისეთი რა ბიჭი იყავ,
ის რომ ურემზე დაგედო,

ფერო ხოჯი სი სო რუნდუ,
ის ცუდეშა გილანდენი?

327. კიდე (ოძიცი)

კიდე დიდი ხანტურელი,
მათუ ქომიქუნდასინი,
კიდეშ სვანჯი დლას ვარე

ჩას კვათუნს, თუნდასინი.
კიდეშ ჯა მუთ აკვათე,
შტიკი ვაულუდასინი,
კიდეშ ხეკუჯი მუთ აღინე,
ცეკა ვამაბუდასინი,
კიდეშ ფარა ირო ულუ,
თუთუმს ვეგლაშუნდასინი.
კიდექ ჭალეფი მოკვათუნი,
გვალო ვარდუ საციგანო,
მარგალემქ ქემიაშუე დო
გვალო დონწყუე საჩიგვარო.
კიდექ ჭალეფი მოკვათუნი,
თითო ღირუ თემანიშა.
ჩქიმ ჯაშ მაკვათალი კიდე
ვემელირი ქუმანიშა.

328. ჩიქვი ცოდა

ჩიქვი ცოდა ირჩილედ
მაფშალიაში ქებას,
შორაშე ხონარს ირჩილედ დო
ვარდუ გაჩინებას.

უკული მუქუთი ქეშეხვად
ფრინველეფიშ კრებას,
ოფოფიას თქუანდეს,
ჩიქვი ცოდაშ ერჩინელს,
მუდგა ცოდა ოკითხუნი —
ოკვირუ დო ვეჩინენს,
დეკვირუ დო გაიშავორ
ფრინველეფს ეჩინერს.

იმისთანა ხარი შენ სადა გყავდა.
რომ მას შინ წავიღებდა?

კოდალა (სალალოგო)

კოდალა დიდი ხატულა,
მეც რომ მყავდეს,
კოდალა არასდროს ისვენებს.

(„კოდალას დასვენება არაა“)
ხესა ჰრის, თუნდაც თოვდეს.
კოდალა ხეს რითი მოჰრის,
ხიშტი რომ არ ჰქონდეს,
კოდალა ხელსაწყოს რით წაიღებს,
კალათა რომ არ ეკიდოს,
კოდალას ფული ყოველთვის აქვს,
თუთუნს რომ არ ეწეოდეს.
კოდალამ ხეები რომ მოჰრა,
შთლად სახუმრო როდი იყო,
მეგრელებმა მიუშვეს და
მთლად დაქცია საჩიგვარო.
კოდალამ რომ ხეები მოჰრა,
თითო თუმნად ღირს,
ჩემი ხის მომპრელი კოდალა
ხვალამდე ვერ მისულიყოს (ცოკხალი).-

საწყალი ჩხიკვი

საწყალ („ცოდვა“) ჩხიკვს ესმოდა.
ბულბულის ქება,
შორიდან ხმა ესმოდა და
გაცნობით კი არა („არ იყო
გაცნობას“).-

ნერე თვითონაც შეხვდა
ფრინველების კრებაზე,
ოფოფს იტყოდნენ,
ჩხიკვი ცოდვის გაჩენილი,
რა ცოდვა აწევს („ეკითხება“),
აკვირდება და ვერ ცნობს.
დააკვირდა და ამოარჩია
ოცნაირ ფრინველებში.

მაფშალია ჯგირი ჩიტი რე
მეჭინა დო ქონებათ,
ჩიქვის პლანქ ვეიაჟოფუ
მუთუნი მიკოწონებათ.
ვაშუნსუ დო ვაჰკომუნსუ,
დასუსტებე ხონებათ,
ეშე მუშით ვეიადგინე
უბედურიში სქუას,
ეთიშენი რე შხვა ვაშუნი,
მუდგა ოკონი თქუას,
პირჯვარს მიაწერან უჩქენო

მუში ჰარგა ფსუას.

329. ვაღა, მუჰუ რე იცოუნდი

ვაღა¹, მუქუ რე იცოუნდი,

ქველეთანაშ მხარეს,
ქუეფი ქიგენთხაფუნა,
ართი კოჩიშ კარეს.
ბუყინი² ეკურთინეეს,
გუდა გოუცალეს.
თინა თისუ ვოუჩქედუო,
ქუკიშ ვალი გეძედენი,
ირი წანაში დამორჩილს
ღუდეს მულაჰეძედენი,
კოცუ აბრაგეფი გარქელ,
თინეფ გულეჩგვეჩგულენი,
ინათ იშენი კოჩი ვარე,
დუდმა ბრელს იცქევანსენი,
თოფური ხუჩა მულოუჰუ დო
გიმარამა ილანსენი.
ირფელამო ეფუა, მარა
ექ იშენი ვადირინე,
თოფამო დო ლეკურამო
ქუეფიში თხოზინი რე.

ბულბული კარგი ჩიტია
შესახედავად და ქონებით,
ჩხიკვმა (ალო ვერ აულო)
ვერავითარი წუნის დადებით.
არა სვამს და არა ჰამს,
დასუსტებულია მარხულობით,
ზევით თავისით ვერ დგება
უბედურის შვილი,
ამიტომაა, რომ სხვა არ ახსოვს,
რაც უნდა თქვას,
მას ჰგონია პირჯვრის წერას
(დაუწყებენ)

მის კრელ ფრთას.

ვაღა, რა მოხდა

ვაღა (ეს) რა მოხდა („რა არის, რომ
იქნა“),

ქველეთანას მხარეში,
თაგევი დასცემიან,
ერთი კაცი კარავს.
ბუყინი წაუქციეს,
გუდა გამოუცალეს.
ის მან (განა) არ იცოდა,
რომ თაგვის ვალი ემართა („ედო“),
ყოველ წელს შემოდგომაზე
შინ რომ ირეოდნენ,
კაცს აბრაგევი ეგონებოდა,
ღსინი რომ რხით დადიოდნენ,
ის ისეთი კაცი არაა,
თავს რომ ბევრს იქებს,
თათლი შინ უძევს და
გასაყიდად რომ დააქვს („წაიღებს“).
ყოველმხრივ საესეა, მაგრამ
იქ მაინც არ დიდგომება,
თოფით და ხმლით
თაგევის დენაა.

¹ კაცის სახელია.

² მაწენის დასაყენებელი ხის ქურქელი.

ქმო. კოლო, სი ოხერი,
 ირ ფრინველზე სი მანგარი,
 კოლონაში გახუზება,
 გახუთში ოქარალი.
 ჯიბალეფი — მანგარალი,
 დალეფი რე მათვალარი;
 თე ოხერი კოლონასი,
 მინულეზე მარანიშა,
 ღვინი გეშუსქირუაფუ
 ვით კოკიან ლაგვანიშა.
 ენა მინჯეს ქუძირუნი,
 თოფი ქათურხინუაფუ,
 ენა კოლოს ქუძირუნი,
 ოქნახუ ქაკულნჯირუაფუ.
 კარიშე ვაგმონტირელე დო
 მარანი აკურთინუაფუ;
 მინჯეს თოფი ქუსოთამე
 კოლო გამნურთინუაფუ,
 ვითი კოჩი ნაქირებუს
 კოლო გამნორთინუაფუ,
 გაშერებულ ღვინიშ მინჯეს
 კუჩხი უბირძლინუაფუ.

აქმა, კოლო, შე ოხერო.
 ყველა ფრინველზე („შენ“) მაგარო,
 კოლოს გაგიყიანება („იმტაზე მოსვლა“)
 გახუთში (არის) გასაწერი.
 ძმები — მომტირლები,
 დებია მოთქმით დაპტირებლები;
 ეს ოხერი კოლო,
 შესულა მარანში,
 ღვინო ამოუშრია
 ათკოკიან ქვევარში.
 ეს რომ პატრონს უნახავს,
 თოფი მოუღერებია,
 ეს რომ კოლოს უნახავს,
 საწნახელი (მხარზე) გადაუწვენია,
 კარიდან ვერ გატეულა და
 მარანი წაუქცევია;
 პატრონს თოფი უსვრია
 კოლო გაუგორებია,
 ათ კაცს, ნაქირავებს,
 კოლო ვერ გადმოუბრუნებია,
 გაგყებულ ღვინის პატრონს
 ფეხები გაუფშეკია.

331. მუნჩჰვიში ლეჰსი

მაჩვის ლეჰსი

პაიტ. მუნჩჰვი, სი ოხერი,
 ოკო ქულოგიდგე მახე,
 ღორთთცალო გოხვეწუქი —
 ქუმოძირე სქანი სახე,
 პინკეს გარძე თაედადებო
 ჯოლორეფსი ვაღუძახე,
 ამხანაგურო ქორთხულე
 ჩქიმი სვანა ვაკომტახე.
 ჩქიმი მუნჩჰვი, მუნჩჰვილე,
 კუჩხეფ კუნტა, სალარია,
 თე საწყალი ჩქიმი სვანა
 გოცოდუდას, მახარია.
 ჩქიმი მუნჩჰვი, მუნჩჰვილე,

პაიტ, მაჩვო, შე ოხერო,
 უნდა დაგიდგა მახე,
 გუხვეწუები როგორც ღმერთს —
 მაჩვენო შენი სახე,
 პინკას გაძლეფ თაემდებად
 (რომ) ძალღებს არ დაუძახხო,
 ამხანაგურად გოხოვ
 ჩემი ყანა არ დამიმტერიო.
 ჩემო მაჩვო, მაჩვუნავ,
 ფეხებმოკლე, ზოლიანო,
 ეს საწყალი ჩემი ყანა
 გეცოდებოდეს, მახარია.
 ჩემო მაჩვო, მაჩვუნავ,

ჩქიმი სიტყვას მურჩქილე,
ვარა ტყვიას ქუგოლოთა,
ირო ვამაყიენე.

მუთი კკომი, დაგბალუ,
დრო რე დუდი ქიჩინე,
სქან კანონქი ვამაგორუ,
სო რე მა სი გიჩივლე.

ჰაიტ, მუნჩქევი, თე ოხერი,
მუჰო შორშე მიჩინე,
ჩქიმ ნახაჩქა სიძინდითი
კისერ გოგისკინჩინე.

332. ჯოლორიში ლერსი

ართ ჭოლორი ქოპუნსუ დო
გერშა უგუ ნაფოლე,
ნიდგაქურენ გომიზაკუ,
ქომიკკოპუნსუ ნათოლე;
ბირგულაპი ძალამი რე,
ბორკილ დეჩიშა ვაწორე,
გოკომისოფუ მოჭგირეფი,
ტერიშა მუთუნი ვალოლე.
თეცალი ჭოლორი მისით ცუნს,
მუჰომი აცი გური,
დღაშით ძალამ მანგარირე,
სერიით უცორს ლური.
დეჭეფს აკას ვათხოზუ,

გვანილი დო კკოლასუნი,
ირო თის მიოცად
ეშმაკური რლოლასუნი.

333. ტურა დო ლუნა

თეუფანეს ქგმაკათ
უსვინდისე ტურაქ,
მარა შარას ქიდოხვად
ჩიქვანიხე ლუნაქ:
— ტურა, ქოთომც ვადგანებე,
მამიაქ ვადომლურას,

ჩემს სიტყვას უსმინე,
თორემ ტყვიას გესვრი,
ყოველთვის კი ვერ ვიკვილებ..
რაც კამე, გეყოფა,
დროა თავი იცნო,
შენი კანონი ვერ ვიპოვე,
სად უნდა გიჩივლო.
ჰაიტ, მაჩვო, ეს ოხერი,
როგორ შორიდან მიყურებს.
ჩემი ნათოხნი სიძინდით
კისერი გაგისქეულ.

ძალის ლემსი

ერთი ძალლი მყავს და
მგლისას უგავს თათები,
ვილაცამ გამითვალა,
შემიქამა ავმა თეაღმა.
მუხლის მხრივ სანაქებოა („ძალიანია“).
დაბორკილ ღორს ვერ გაასწრებს,
დამიგლოჯა ნათესავეები,
მტერს კი ვერაფერს აკლებს.
ასეთი ძალლი ვისაც ჰყავს,
როგორი გული ექნება,
დღისით ძალიან მაგარია,
ღამით უყვარს ძილი.
არ გამოეკიდება არც ერთხელ
ლორებს.

არც მქლესა და არც მსუქანს,
ყოველთვის იმის ცდაშია
ეშმაკური გაგიკეთოს.

ტურა დო ლუნა

თეუფანეს მიუვარდა
უსინდისო ტურა,
მაგრამ გზაზე დახვდა
ჩიქვანის ასული ლუნა:
— ტურა, ქათამს არ დაგანებე,
მამია არ მომიკვდეს,

მამიკე ვაგოკურცხას, ვარა
ფოქარუანც ლურას.
— ლუნა, პატენი, თქვა ზოჯენტე,
კანონეფიში გურათილი,
თეუფანეშ კეჲინითი
გური მათუ წყუნაფილი...
ანწი სქანი შქურინითი,
თავრე ულას მივოტალე,
მარა თენა ქორმუღას,
ღლას ვარხვამა, ირო რქყალე.

334. ჭირი დო ოსურეფი

ოს უ რ ი:

— სოდგარენი ვისუშენქ
წიწიაში წიაფისი,
ქირსი აქი გუ ოკოდუ,
ქირსი, ფოსო დინაფილსი,

ჰოუ, ჰოუს ვიძახუთ,
ჩქი ქოვლურუთ რკიაფისი,
ანწი დუდი ვააძირა,
ღურუუ ეკოძირაფილსი.

ქ ი რ ი:

— მადლობას მუგოშინა,
თე წიწიაში მარღულას,
მა ეში პატიცემას
ღორონთ გინმოგაფუნას,
მარა ეს მა ვეკგანდე —
ინა ღორონქ ვაღუას,
წიწილას მუთუნ ვეშიარკათ,
მუშათ გურქი აგუას.
ქირქი მოჰვას გიანთხუ დო
წიწილა მიდაწიალუუ,
ოსურუფი შეთხოზუნა,
ლუდეს მითა იპალუუ;

მამიამ არ გაიღვიძოს, თორემ
სიყვილილს დაგაწევს.
— ლუნა, ბატონო, თქვენ ბრძანდებით,
კანონების მცოდნე („ნასწავლი“),
თეოფანეს ყვირილით
გული ამტკივდა („მაქვს ნატკენი“),
აწი შენი შიშით,
აქეთ სიარულს მივატოვებ,
მაგრამ ეს კი გახსოვდეს,
არასდროს არ დაგლოცავ, მუღამ
დაგწყევლი.

ჭირი და ქალები

ქ ა ლ ი:

— სადღაც მესმის
წიწილას წივილი,
ქორს აქ რა უნდოდა,
ქორს ფესვ ამოსაგდებს
(„დაკარგულს“),

ჰოუ, ჰოუს ვიძახით,
ჩვენ კივილით ვიხოცებით,
აწ თაეი არ აჩვენო,
(მაგ) სასიყვილილეს („სიყვილილ-
მოჩვენებულს“).

ქ ო რ ი:

— მადლობას მოგახსენებ,
ამ წიწილის გამზრდელს,
მე ამის პატივისცემას
ღმერთი გადამახდევინებს,
მაგრამ მე ამას არ ვიხდიდე,
ის ღმერთმა ნუ ქნას,
წიწილას არაფერი არ მოაკლოთ,
რაც კი მოესურვება („გული ექნება“).
ქორი კრუხს დაეცა და
წიწილა წააწიალა,
ქალები მისდევენ,
სახლში არავენ არის („მოიძევება“);

არჯეა, ჭირი, ირული ვარა,
ოსურეფი გერთხონუნა,
წიწილას მიდაილანა დო
სითი დუსუ შერსოფუნა.

ქ ი რ ი:

— წიწიას იშენთ ვადვოცოთა,
ხუთი თოფიქ გოლასუნი,
ართი სუას დურქენქი დო
გეგნოფურინ გოლასუნი.

335. წყირიშ ლემსი

კუკინუნსუნი — კოლონა რე,
ტურინუნსუნი — წყირეფი რე,
თინემს ვემეწონებუნი,
მუ ეფერი ცირეფი რე.
ბარინეფწჳა თინეფი ჭანუ,
ყაჩაღეფი თინეფი რე,
ირი ტანს დოგილენა,

თიკალი გამოცდილეფი რე,
ოღურალი მუქო ვარე,

წყირი თესი გორთუდანი,
წყირიშ ნალანძლო ოსურეფი
კერიას იასორგუდანი,
წყირშა წიარს ვეგიაჰიშე,
მუქანს გაითოსოფუნანი.

336. ჭანჭიშ ლემსი

ასეიან ოსურენს
ახარენს პარკიშ ფარა,
ბრელს შურო ვაწოფუნ დო,
ჩილაპურით გილენგარა.
ქანჭის მუქო დიდხუნუნქ,
ენა ცოფე ლატარია,
ლახეაშიას გეგნუვორღვი

არიქა, ქორო, ირბინე, თოჩემ
ქალები მოგდევენ,
წიწილას წაგართმევენ და
შენც თავს წაგავლევენ.

ქ ი რ ი:

— წიწილას მიანც არ დავაგდებ,
ხუთი თოფიკ რომ გავარდეს,
ერთ ფრთას გავიქნევ და
გადაფრინდები მთას.

რწვილის ლემსი

რომ წივის — კოლოა,
რომ ხტის — რწყილებია,
იმათ რომ არ მოეწონებათ,
რა ისეთი ქალიშვილებია.
„ბარინებთან“ ისინი წევანს,
ყაჩაღები ისინია,
მთელ ტანს გაგიჩხრევენ
(„დაგივლიან“),
ისეთი გამოცდილებია.

სასირცხვილო („სასიკვილო“)
როგორ არაა,
რწყილი ამას გიმვრებოდეთ,
რწყილისაგან გალანძღული ქალები
კერიასთან იყოთ მიყრილი,
რწყილს შწევარი ვერ დაეწევა,
როცა გამოცვივდებიან.

ყაჭის ლემსი

ახლანდელ ქალებს
ახარებთ (აბრეშუმის) პარკის ფული,
ბევრს სულ არ მოსვლია (მოსავალი),
(დადიან და) ცრემლით ტირიან.
ყაჭს როგორ გავიჩენ („დავისვამ“),
ეს ყოფილა ლატარია,
ლახეაშიაში² ჩაყყარე.

1 ყაჭი — აბრეშუმის ჭია.

2 მდინარის სახელია კიწიაში (გეგეკორის რაიონში).

ეჩლოჩხორო ჩაფარია.
ათუ წირი ღანჭალას,
მათ ვეგუორდ მარჯვალას.
მუჭოთ მარჯვე ვაგორდინი,
ღანჭიქუთუ ქომიჩინუ,
დიდი კანაუ გითილუნე,
„შეიდობითუ“ დომიჩინუ.
თუდო ღანჭი ათუქუ დო
ჟი ფურცელი ჟღირაფილი,
ძღაბეფი თის დილუხენა
თოლი ელაშინაფილი.

337. მელიაში ლერსი

— გამარჯობა, დადიხე,
აკა ქოთომი ქუმაჩუქი,
ბედნიერი სკანი ხე,
— წი ქოთომი ვაჟუნსუ დო
წანას ქუმუმაკითხე.
— აწი ოკო ქუგუაჟუნე
ანტონიაში გოსორუას,

ანტონია, ვამლატა,
ჩქიმი მარდი გოჩხონუნს!..

338. ართი მაცარი ქოჟუნდუ

ართ ქაცარი ქოჟუნდუ დო
ინჩხილს მუოდიარე,
ინჩხილს ფურცელქ ქუდუკიუ დო
ლეკური გელუოხილუ.
ეშაფრთინი — ვეარკალე,
გუმაფრთინი — ვრაკვალე,
ქკადლუში ჩილი — მაზაკვალე,
ტურას გეხე ამარე.

339. კვინჩა დო მაფშალიაჟ ლეჰსი

ეუდეს ულუ ჟირ კიდალა,
მუკოჟიბუ ჟირ გალია,

ოცდაცხრა ჩელტი.

ამ წლევანდელ ყაჟობის დროს
არც მე ვიყავი („ვიდექი“) მარჯვედ,
რომ მარჯვე არ ვიყავი,
ყაჟმაც მიცნო,
დიდ კანს რომ გამოვიდა,
„შეიდობით“ დამიბარა.
ქვევით ყაჟი ძევს და
ზევით ფურცელი დამქენარი,
გოგოები მას გვერდით უსხედან
თვალმუდასიებულეები (ტირილისაგან).

მელიას ლეჰსი

— გამარჯობა, დადიანის ქალო,
ერთი ქათამი მაჩუქე,
ბედნიერი (იყოს) შენი ხელი.
— წელს ქათამი არა მყავს და
გაისად მომაკითხე.
— აწი უნდა შევეუდგე
ანტონიას (სამოსახლოში) სოროების
კეთებას,

ანტონია, არ მილატო,
ჩემი მადლი გაცხონებს!..

ერთი თიკანი მჰავდა

ერთი თიკანი მყავდა და
ინჩხილზე¹ ვაძოვე,
ინჩხილს ფურცელი დაცვივდა და
ლეკური ვიშვლიძე.
რომ ავედი — ვიკაქანე,
რომ ჩამოვედი — ვიტარტალე,
მჭედლის ცოლი — მზაკვარი,
ტურაზე ზის აგერ.

სკვინჩისა და ბულბულის ლეჰსი

სახლს ორი კედელი აქვს,
ზედ მივიდია ორი გალია,

¹ ინჩხილი — მცენარე.

ართმა კვინჩა მითომინე,
მაჟირაშა — მადშალია.
კვინჩასი დო მადშალიას
გეუტახედეს კამათი,
კვინჩას ვარა მუ აბირედ
მადშალიამ მასქვამათი.
ჯასჯ კვინჩა კუთანინ,
საფარსაგო ვარე თინა,
გლახა შარას გევორექ,
ვაი, ჩქიმ ცოლა, ვემებდინა!

340. მიმინო დო ჰყორიშ ლეჰსი

მიმინოსი ჰყორ უჰოფუ,
ჟირიხოლო ხეთ ქუკებუ,
დარიდებუ კვარიაშა —
მიმინოს ჰყორი გუუტებუ,
მედიატორეფი ქოხენა დო
მიმინო ჰყორსი ოდებუ,
დლასი მიასუ გაგონებუ —
მიმინო — დულა, ჰყორი — მართალი.

თენა არძას ქომიჩქუნა,
ათაში ვარე სამართალი.
მიმინო ჰყორს ქოძირუნსინ,
უჟულ ჰყორიშ რტინა ვარე,

სწორეთ უგუპუტორუო
ჰყორიშ მიკორთინა ვარე.
მიმინო მუსით რაგადანსინი,
ართი თინა ტყურა ვარე.

341. დინაფილი ცხენიშ ლეჰსი

ეჩდოხუთი თე თუთას
ვოჯანუდი კარეს,
გური შეწუხებული კოჩი
აზრენს ვორდი შხვანერს.
ჟირი ბოშენქ ქუმორთეს დო
ვალე გაგომიქანეს.

ერთში სკვინჩა მიზის.
ნეორეში — ბულბული.
სკვინჩასა და ბულბულს
აეტენათ კამათი,
სკვინჩას სიძღერა სად შეეძლო
ბულბულივით ლამაზად,
ხეზე სკვინჩა რომ კენესის,
საფარსაგო (საქმე) არაა,
ცულ გზას ვადგივარ,
ვაი, ჩემი ცოდვა, არ დავიკარგო!

მიმინოსა და მწყერის ლეჰსი

მიმინოს მწყერი დაუპერია,
ორივე ხელით უკავია,
დარიდებია ყვავის —
მიმინოს მწყერი გაუშვია,
მედიატორები დამჯდარან და
მიმინო მწყერს ეღაგება,
ვინმეს ოდესმე გაუგონია —
მიმინო — მტყუანი („მრუდე“),
მწყერი — მართალი?

ეს ყველამ ვიცით,
ასე არ არის სამართალი.
მიმინო მწყერს რომ ნახავს,
მერე მწყერი ვერ გაექცევა („გაქცევა
არაა“),

სწორედ გაუპტყვენლად
მწყერი ვერ მობრუნდება,
რასაც მიმინო ლაპარაკობს,
არც ერთი ტყუილი არ არის.

დაკარგული ცხენის ლეჰსი

ოცდახუთ ამ თვეს
ვიწექი კარავში,
გულმეწუხებული კაცი
სხვანაირ აზრებში ვიყავი.
ორი ბიჟი მოვიდა და
გარეთ გამიხმეს.

შეპწეობას მერჩანთია,
 გური ქუდომირჩქვანეს.
 ხათე გამწუაღუნნი თეს,
 კალაი ქოპიკებუ ხეს,
 შეუღირთი კარუას,
 ღორონთი ქუმარძენდუ ხვეს.
 მუდა სიტყუას ეკარუნდინი,
 გეობუნქ ჩილაშურ ჩხეს,
 მუშენია, მიწინთუდა,
 ვირგუნდი დინათალი ცხენს,
 ვო, ჩქიმი მიშა, უბედურო.
 უკვალეთ დინათფილი,
 ეგებ რობუხს დილაძუდე,
 ძალიში გინორგინათფილი,
 თუნთიში გოძინგონილი დო
 ჯიმტიში წყარიში რგილაფირი,
 სკანი მინჯე გეთხუებუ
 დიდი ონჯლორე ძირაფილი.
 მიშა, მა სი ვართირანდი
 სუმოშიანი საღარიშა,
 ეგებ გუმოჩამილი ორდე
 კირიბი დო ქაყარიშა.
 მეგოლეს არძა უჩქუ,
 შონეს მუდა ქუჩა რენი,
 მიშა, თეში ვაგოლოთანქ,
 მითინი ვაგვაუჩარენი.

შემწეობას მოგცემთო,
 გული გამიმაგრეს.
 მაშინვე აყუყუე ამას,
 კალამი დავიჭირე ხელში,
 შევედუქი წერას,
 ღმერთი მანლედა ხეავს.
 რამდენ სიტყუასაჲ ეწერდი,
 ცხელ ცრემლს ვღვრიდი,
 რატომო, თუ მეტყვით,
 ეგლოვობდი დაკარგულ ცხენს,
 ვო, ჩემო მიშა, უბედურო.
 უკვალოდ დაკარგულო,
 იქნებ ხრამში იდო,
 ძალად გადაჩეხილი,
 დათვის ნაძინგნი და
 ჯიმთის წყლით გაციებულნი.
 შენი პატრონი გეტხოვება
 დიდად სირცხვილსაჲში („ნახული“).
 მიშა, მე შენ არ გაცვლიდი,
 საჰასიან საღარზე,
 იქნებ გაყიდული იყო
 კრავსა და თიყანზე,
 მთიელმა ყველა იცის,
 სვანეთში რამდენი გზაა,
 მიშა, ისე არ დაგკარგავ,
 რომ ვინმე არ გავაშავო.

342. კოლონაში ლეჰსი

კოლოს ლეჰსი

შიო, კოლონა, სი ნავარი,
 ფრინველიშე სი მანგარი!
 კოლონაში ყაზახალა
 გაზეთიში ოჰარალი!
 კოლოშ(ი) ანბეს იკითხენქ(ე)და,
 ჩხენიდი გინძე, მუნდ(ი) დაბალი,
 კოლონას მინულეხ მარანიშა,
 გეშულუწუ ოთხ(ი) ლაგვანი,
 ენა მინჯეს ქუძირენი,

აქშა, კოლოვ, შე ოხერო,
 ფრინველთაგან შე მაგარო!
 კოლოს ვაჟაკობა
 გაზეთში(ა) გასაწერი!
 კოლოს ამბავს თუ იკითხავ,
 ცხვირი — გრძელი, საჭდომი — დაბალი.
 კოლო შესულა მარანში,
 ამოუწრუჰავს ოთხი ქვეერი,
 ეს რომ პატრონს დაუნახავს,

1 ცხენის სახელია.

ჯოლორ(ი) უთხოზინუაფუ,
ჯოლორეფი ოკუსოფუ,
კიბირ(ი) ურისინუაფუ.
კოლონაში ტყობააშე
თოფი ქათუნირუაფუ,
„კოლონაქ ვაბძირასია“ დო
ჩახმახ(ი) ქათურეჩინუაფუ,
კოლონაშა უბაზუნ-დო
ოშე ქაშურგინუაფუ.
„კოლონას ბტყაბარანქია“ დო
ოშ(ი) კოჩი ქუჭირუაფუ,
ტყაბარუას სი დეეთხი,
მინი ვეჰნორთინუაფუ.

243. გორდფიში ლეჩი

ვოლა ხეთას გოხოლდეი,
გოლასერი — ქალადიდე.
ოთხი გორდის გინულეებუ.
ოთხიხოლო აბრაგისე.
ინეფე უქიშინენანი.
ინა ტერიშ ალაგისე:
ჭგირი ცხენეც(ე) გეხენან დო
მეურქენა მართახისე.
ცხენი შურო ვაგითოჩქე,
ინეფიშ(ი) შონურ(ი) ნაბადისე,
მულა კუჩხის მედგენანი,
დიხას (მე)ნწყუნა ალაბის,
სოდე გიოქიშუანანი(ი),
თექე ჰუნა ქალაქისე,
სოთე აწოხეადენანი,
თექე რჩუნა ყაზახისე.
მუ ეფერი კოჩი ორდე,
ვაგიშელა რავადის.
გორდფე(ი) დოშაყარენან დო
ქიძახენა „მოლართისე“,
გორდფეც ლაზუტ(ი) დუტაზენა,
ქათუხენა კალათის.
გორდფეც შაყარუა ნოდე
გასარხულ შქა მარტის.

ძალი გამოუდენებია,
ძალები დაუგლეჯია (კოლოს),
კბილები დაულრქიალებია.
კოლოსაგან მალულად (პატრონს)
თოფი აუღია (ნაპარავად),
„კოლომ არ მნახოსო“ და
ჩახმახი შეუმართავს,
კოლოსთვის უხეტქია და
ძირს დაუნარცხებია.
„კოლოს ვატყავებო“ და
ასი კაცი უჭირავებია,
ვატყავებას შენ (თავი) დაანებე,
ვერც კი გადაუბრუნებია.

ბაჰაჰეზის ლეჩი

გუშინ ხეთაში გახლდი,
წუხელ („გუშინლაში“) — ქალადიდში.
ოთხი ბაყაყი გაეარდინლა („გასულა“),
ოთხივე ყაჩაღი.
იმათ რომ უქნიათ,
ის მტრისას („მტრის ადგილას“),
კარგ ცხენებზე სხედან და
მიიქნევენ მათრახს.
ცხენი სულაც არა ჩანს
მათი სვანური ნაბდის ქვეშ,
რამდენ ფეხსაც გადაადგამენ,
მიწას აპობენ („აქცევენ“) ალაბზე,
სადაც მისაწრებენ,
იქ წვავენ ქალაქს,
სადაც წინ შემოხედებთან,
იქ ძარცვავენ გლეხს.
რაც უნდა ისეთი კაცი იყო,
მათ ლაპარაკს ვერ გაიგებ („გამოიტან“).
ბაყაყები შეყრილან და
იძახიან „წამოდიო“-ო,
ბაყაყებს სიშინდი მოუტეხიათ,
ქვეშ უღვანან კალათებს.
ბაყაყებს შეყრა ჰქონიათ
განზრახული შუა მარტს.

ხეთერ(ი) გორდი ხორგასუ დო
ხორგულ(ი) გორდი ქალადიდუ.
გორდეფუ კითხეს „სო ურქიე?“
— „წყარც ფშენთია ყორათისუ“.

344. გორდი ლერსის იჩიებუ

გორდი ლერსის იჩიებუ
ზუგიდიში ქალაქის,
მუდა ნინას თქუანდუნე —
არზენდეს მანათის.
ხეთური გორდი ხორგასი რე
ხორგულ გორდი — ქალადის;
არა გორდის დიარა ნოდვე,
გაზაფხულოშ შკა მარტის,
ვორდეფ მოუწუებუდუ,
ქოზოჯუნდეს ტაბაკისუ.
დიდკოჩურო ხედესუ დო
გინგიწყუნდეს ნაბადისუ;
შუმელ-შუმელ გორდეფი
სტოლისი ქენკოგვართხედეს,
თითო მოქკადილი ყამა,
არძოს ქეგლაკვანწუდეს,
არა მუთუნი ქუწიკონი,
ხათე ლუსი რკვათუნდეს,
ვარა მუშენ ბზოგენდეს,
გორდეფ ჩქი მუ მაფუდეს.

345. გორდიჰ გორდული იჩუუ

გორდიჰ გორდულ იჩუუ დო
მა უწია მარგალური,
— გორდიშ ინასოფა ნაფუ,
ბეაქე ვაჰაპალუნი.
გორდი წყარსუ ინოჯან
ქვარა ილამბარუნი,
ციხეში კარს მა გუორდი,
გორდიჰ ქემანქვალუნი,

ხეთური ბაყაყი ხორგაში,
ხორგული ბაყაყი ქალადიდში.
ბაყაყებს კითხეს „სად მიხვალთო“,
— „წყალს დავლეეთო ყორათში“.

ბაყაყი ლექსს ამბობს

ბაყაყი ლექსს ამბობს
ზუგიდი — ქალაქში,
რამდენ სიტყვას („ენას“) იტყოდა —
აძლეედნენ მანეთს.
ხეთური ბაყაყი ხორგაში,
ხორგული ბაყაყი — ქალადიდში,
ერთ ბაყაყს ქორწილი ჰქონია,
გაზაფხულის შუა მარტში,
ბაყაყებს მოუწვევია,
ბრძანდებოდნენ ტაბაკის (გარშემო),
დიდკატურად ისხდნენ და
იხდიდნენ ნაბადს;
მთვრალ-მთვრალი ბაყაყები
მაგიდას უსხდნენ (რიხიანად),
თითო მოქკედილი ხანჯალი,
ყველას ეკიდა (კობტად),
ერთი რაჲ რომ გეთქვა,
მაშინვე ყურს (მო)გქრიდნენ,
ან რატომ დავგზოგავდნენ,
ბაყაყები რა (ნათესავეები) იყვნენ ჩვენნი.

ბაყაყმა ბაყაყური ილაპარაკა

ბაყაყმა ბაყაყური ილაპარაკა და
მე ვუთხარი მეგრული,
ბაყაყის (მიერ) მაქვს ანაგლეჯი,
წვერები რომ არ მამბადია.
ბაყაყი წყალში წევს
მუცელი გამოჰბერვია,
ციხის კარზე მე ვიდექი,
ბაყაყი რომ (ზავთით) მობაჯბაჯდა,

1 ყორათი — ადგილის სახელია.

დახე ოკიში ქანმოტახ,
გორდიქ მთოდვარუნი.

კინალამ ზურგი ჩამინგრია,
ბაყაყმა რომ დაიბლავლა.

346. გორდის ლექსი

ბაყაყის ლექსი

ხეთური კოლო ხეთასუ დო
ქალადიდის — ქალადის,
სუმი გორდეს დოშუმელე,
ქოგულენა ქალაქის,
არძაშ უჯგუშ გორდ ოკოფეს,
ქამთახვილეს კალათის.
(გორდესი თის იხეწებუბუ)
თის მიდვა გუტენსუნი,
ხეს მეფჩანთ მანათის.
ჩქიმ ტერს შეხვალამუდას
სუმი გორდი გაარული,
ხასლა წყუნაფილი მათუ,
გორდიქ დუმომბალუნი,
გორდის ექნაპუტორა რე,
ოშმეშ ვეგმაპალუნი.

ხეთური კოლო ხეთაში და
ქალადიდისა — ქალადიდში,
სამი ბაყაყი დამთვრალა,
დასეირნობენ ქალაქში,
ყველაზე უკეთესი ბაყაყი დაიჭირეს,
დამწყვდიეს კალათის ქვეშ.
(ბაყაყები იმას იხეწებუბიან):
იმას ვინც გამოუშვებს,
ხელში მიეცემთ მანეთს.
ჩემს მტერს შეხვედროდეს
სამი ბაყაყი გადარეული,
გვერდი ნატყენი შაქვს,
ბაყაყმა რომ დამანარცხა,
ბაყაყის დაგლეჭილია,
ულვაშები რომ არ გამაჩნია.

347. ოთხი გორდი

ოთხი ბაყაყი

გორდესიში ოსურემს
მუთუნ საქმე ვაუღლედეს,
სინჩხე ქოლოფუდესი დო
გორჩელს ქაშაფაზუდეს.

ბაყაყების ცოლებს
არაფერი საქმე არა ჰქონდათ.
დასცხომიათ და
ლოგინში („დაგებულში“) ნებივრობდ-
ნენ („მსუბუქად ისხდნენ“).
მზემ არ დაგვწვასო და
ქოლვა წამოუკოსებიათ,
ბევრი ფული მოგვიტანეთო და
ქმრები გაუყრიათ (სახლიდან).
ოთხი ბაყაყი წასულა („გადასულა“),
ოთხივე აბრაგი,
მათ რომ უქნიათ,
ჩემი მტრის ოჯახში („ადვილას“).
ხაზინას დასცემიან,
კარი ჩამოუტყრევიათ,
ფული გამოუტანიათ,
ნაბადი ჰქონდათ წამოგდებული,

ჩხანაქ ვადობქვანია დო
ქორვა ქიგნაფაზუდეს,
ბრელ ფარა მომილითია დო
ქომონჯეფ გეგნურღვაფუდეს.
ოთხი გორდის გინულებუ,
ოთხი ხოლო აბრაგემს,
ინემს უქიმინუნანი —
ჩქიმი ტერიშ ალაგეს.
ხაზინას ქიგნთხაფუდეს,
კარი გეგლუტახუდეს,
ფარა გეგმულალუდეს,
ნაბადი ქიგნაფაზუდეს,

შარას ქიგლეჯგვაჯგუდეს,
მეურემეფ ქეშხეხალამუდეს —
ჩხუბი გუტაბუდეს,
გორდუჰს მეურემეფი
ვიშო გოულახუდეს...
მეურემეფს ულუნა დო
სუდის უჩივლებუდეს...
გორდიქ ეკილუ სუდიშა,
ხე ქომითხუ ქუდიშა,
— „მუ აბზე რე, ჯიმალეფი,
წყარსი ვენძოხუნუანთო,
ურემუა ვამჩქუდ დო
ამდლა დუმოგურუანთო...“
— „სონი გორდი რექია“?
— „მა გოხოლუქ ჯვარული!“
თუთასი ეშე ვეუდგინუ
(მოსამართლეს),
გორდიქ დინაღვარუნი.

გზაზე რიხით დააბიჯებდნენ,
მეურემეები შეხვედრით —
ჩხუბი აუტეხიათ,
ბაყაყებს მეურემეები
(„ოქით“) უცემითა...
მეურემეები წასულან და
სასამართლოში უჩივლიათ.
ბაყაყი ავიდა სასამართლოში,
ხელი მოაკიდა ქუდზე,
— „რა ამბავია, ძმებო,
წყალში არ მაყენებთ („ჩამსვამთ“),
ურმის საქმე („ურმობა“) არ ვიცოდი და
დღეს მასწავლით?“
— „სადაური ბაყაყი ხარო“?
— „მე გახლავარ ჯვარული!“
(მთელი) თვე ზევით არ ამდგარა
(მოსამართლე),
ბაყაყმა რომ შეუყვირა.

348. ბერანუაში! ლერსი

ქირსეთუთას ბრელი ღინე,
იანარცე დიდი თოუ;
გვალა დო რზენ გეგნოთოუ,
სიმაღლეთ ეჩი ტკოუ!
შქერენით აზლოდუდუ
ცხენი, კამბეწი დო ჩხოუ;
ირო ღუდეს მულკორექე,
მინდორიშა ვამიწოუ.
ართ ჩხოუქუ ქა მომრქოუ,
მირულე დო მარაგოუ,
უღაქალე, უღვარენი,
ჩხოუქუთ ინმოღვაროუ —
„კაქ მუშენი ვაგაშოუ?“
ბარღეფალებქ მოღართუ დო
თაგილონცე კა ქითხოუ;

ლემსი დიღ თოვლეზი

ქრისტეშობის თვეს იყო დიდი ყინვები,
იანვარში დიდი დათოვა;
გადათოვა მთა და ველი,
სიმაღლით ოცი მტკაველი!
წიშწილით იხოცებოდა
კამეჩი, ძროხა და ცხენი;
ყოველთვის სახლში ვდგავარ,
მინდვრად კი ვეღარ წავალ.
ერთმა ძროხამ რქა მომიქნია,
გამორბის, რომ დამეჭახოს,
რომ ვუყვირე, ვუყვირენე,
ძროხამაც მომაყვირა —
„ჩალა რატომ ვერ იშოვე?“
ბარღეფელნი წამოვიდნენ და
თაგილონს² ჩალა ითხოვეს;

¹ „გერანი“ გადამეტებულს ნიშნავს, აქ — დიდი თოვლი.
² ბარღეფი უა თაგილონი — სოფლებია გალის რაიონში.

ართო დოშაყარესნი,
ართ ურემი ჰაქ ქილოუ,
თე ურემცე ქოუსქვესე
ქკოლა სოჯეთი — მაცუნთოუ.
მუ ფქიძინე ვემეფხვადი,
ჩხოულეფ ვამორინუანა,
ოღიარე ვებშუენი,
ვამილუ გამორსხა დო შარა;
ართ კგლ ჰა ღირ მანათ ფარა!
ჰა იბლე, თვრით გობხარე,
ჩუქუ მუჩუ ეზმა ძალა?!

549. ზუბიდუა ჰიპანეს

ხიტუს ხიტული(ი) ჟოხოლე დო
ი ამბესი ბესია.
თავადი დო ჟინოსქუა
ზუგლიშა ქიქანესია.
ქემერეთესინ,
კენჭი ქუურღვესია.
ჩე კენჭის ელუღესო,
უჩაქ ქუმურთესია.
„ახავეი დიპუს,
უსვაჟარე ბედსია!“
ორზოლქ ქიშელიის დო
სუჩა დიირთესია.
შქა შარაშა ქიმერეთესი,
ცხენენქ დაანდესია,
უზინდეს, ურკიპეს,
ვეშაჟონინესია.
მიოტეს ცხენეფი დო
კუჩხით მოლაზოჯესია.
დაეია დღას ქიმერეთესი,
შქვიდერქ ქოდოხჯადესია.
ტყეები გამკანწყესი დო
სუჩა მოლეღესია.
დოჰკირეს ტყებეფი დო
ჩაფიით დოქესია.
თი ზოთონჯ(ი) თი ჩაფიეფით
გეითიზოთესია.

ერთად რომ მოაგროვეს,
ერთი ურემი ჩალა შეიქნა,
ამ ურემს შეაბეს
მკლე ჭარები მოლასლასე.
არ ვიცი, თუ რა ვიღონო,
შინ ძროხები არ მაყენებენ,
რომ ბალახი არ ვიშოვო,
გამოსავალი (გზა) არა მაქვს;
მანეთად ღირს ერთი კონა ჩალა!
ჩალაც ვზიდო, თოვლიც გავკვალო.
რამ მომცა ამდენი ძალა?!

ზუბიდუნი დანიბარეს

ხიტუს ხიტული ერქვა და
იპ ამბავს ბესია (?).
თავადი და აზნაური
ზუგლიდში დანიბარეს.
რომ მივიღნენ,
კენჭი უყარეს.
თეთრ კენჭს რომ ელოდებოდნენ,
შავი მოუვიდათ.
-აჰ, დედანის,
უბედო ბედსო!“
საგზალი შემოეღიათ და
შინ დაბრუნდნენ.
შუაგზაზე რომ მივიდნენ,
ცხენები ჩაეფლოთ,
სწიეს, ჰიშეს,
ვერ ამოიყვანეს.
მიოტოვეს ცხენები და
ფეხით წამობრძანდნენ.
მეორე დღეს რომ მივიდნენ,
დამხრჩველი დახვდათ.
ტყავი გააპვრეს და
შინ წამოიღეს.
დაჰრეს ტყავენი და
ჩაფულებდად შეიკერეს.
ის ზამთარი იმ ჩაფულებით
გამოიზამთრეს.

— გუმორძგუა ილასია!
 — ღორონთქ გაცოცხლასია!
 — სქან წისქვილი მუქო ირთაფ?
 — დლაშე ქუნსი ქილასია.
 ეუკონანქ, ჯგარჯგალანს,
 დუუკონანქ, სარსალანს.

მუჟანს წყარი მიოკორდუნ,
 სანდრო ქეთაჩხარჩხალანს.

— გამარჯობა ილასო!
 — ღმერთმა გაცოცხლოსო!
 — შენი წისქვილი როგორ ბრუნავს?
 — დღეში ფქვავს ქილასო.
 რომ ავწევე, ღერღავს (ჯაგჯაგებს),
 რომ დავწევე, წმინდად ფქვავს
 (სრიალებს),
 როცა წყალი მიაკლდება,
 სანდრო ჩაჩხრიალებს.

351. შპირები

1. მეჩონგურეს — ჩონგური დო
 მასხაპალს — მარჩილია,
 მით ღორონთი ქორექქენი,
 თე ჩონგურს არჩქილია.
2. გიტარა, ნუ გაშქურინე,
 ძაფის გეგობუნუა,
 ბოში, ქომირჩქილექუ-და,
 ქეუსა დოგოგურუა.
3. ჩქიმი ჩიმა, ჩქიმი ბაძუ,
 ბანძას სამართალი ვაძუ,
 სიკოია დო მუშ მყარე
 ხოლო შარას გილებანძღუ.
4. კიქე ტურა მიქეაცალე
 ლაფში გილაღფირია,
 ორო ქოთომც ქოქკომუნცე,
 დლასე ვარე რძღაფილია.
5. ეფერ(ი) საქმეს მუკო(ვიღოთა,
 თოღუნც დეგონთხორაფუა,
 სქანი ვაგიღუნდას ხოლო,
 შხვადო ქეგომიბაფუა.

- მეჩონგურეს — ჩონგური და
 მოცეკვავეს — მარჩილიო,
 ეინც ღვთიანი ხარ,
 ამ ჩონგურს უსმინეო.
- გიტარა, ნუ შეგეშინდება,
 ძაფს გაგიბამ,
 ბიჭო, თუ მომისმენ,
 ქეუსა გასწავლი.
- ჩემო ძმაო, ჩემო ბაძუ,
 ბანძაში სამართალი არაა („არა ძევს“),
 სიკოია და მისი მყარი
 (ჯერაც) კიდევ გზაზე ბლღარძუნობენ.
- პატარა ტურა მიცუნცულეებს
 ლაშ-ჩამოვარდნილი,
 სულ ქათამს ჭამს, (მაგრამ)
 არასდროს არაა მაძღარი.
- ისეთ საქმეს დაგმართებ
 („ჩამოგიგდებ“),
 თვალებს დაგათხრეუენებ,
 შენიც რომ არა გქონდეს,
 სხვაგან გაშოვნინებ.

6. ეგებ ქორთულ(ი) ვაგარჩქილე,
მარგალურო მუგოშინა,
ქვგონებუნდა¹, გინობჰყვიდათ,
ართო გეებკეთათ ბინა.
7. ჩე გოლაშა ეკიელი დო,
ვინუოჩინი ოპორთეს,
ბოში, ნუ მონირხუქ ვარა,
ქუგოძირანქ ონჯლორეს.
8. ოში ბოგა მინომილებუ,
ართი ვადომფაფუაფ(უ),
სქანიჯგუა მოლექსეფი
განშე ქომიგვაგუაფ(უ).
9. ლექსიშენი ლექსის გიწინქ
ხოლო უმოს მოძინერს,
ლექსის ხოლო მუჰო უწინქ
თქვანჯგუა ქორა გოღვიანერს.
10. ოწოხოლე ცუდე რე დო
უკახალე ოკარიე,
ძღაბი, შა სი ქოიჯორქიდა
მინ გიძუნს მოვარიე.
11. ორტინიშა დილევილი დო
გელაბწილი პურასქია,
სქან დო ჩქიმი მარებელი
ტურას უქკომ შარასია.
12. ინჰას წყარო გევობი დო
დინომიდგუ ორკოლიშა,
ბოშებს ნიჩვი ნოგურუე
მეძობარე ჯოლორიშა.
13. ჩე რუბაშქა დოგიკუ დო
ჰავა გიქაქალუანს,
- იქნებ ქართული არ გესმის,
მეგრულად მოგახსენებ,
თუ ვნებავს, გადავწყვიტოთ,
ერთად ვავიკეთოთ ბინა.
- ჩეგოლაზე² ავედი,
გადახედე სასარეს,
ბიჭო, ნუ მეჭიბრები,
თორემ სირცხვილს განახებ.
- ასი ხიდი გაშვილია,
ერთი არ შემირხვევია,
შენისთანა მოლექსენი
განზე გადამიგდია.
- ლექსისთვის ლექსს გეტყვი
უფრო მომატებულს,
ლექსს როგორ ვეტყვი
თქვენსავით მუცელგაბერილს.
- წინ სახლი არის და
უკან საქათმე,
გოგო, თუ გიყვარვარ,
ვინ გყავს უარის მთქმელი.
- ბოსტანში შევედი და
მოვკრიფე პრასა,
შენი და ჩემი მაქანკალი
ტურას შეუქამია გზაში.
- ქიდან წყალი ამოვიღე (ამოვასხი) და
მიდგას დოქში,
ბიჭებს დრუნჩი დამსგავსებით
მეძებარი ძაღლებისთვის.
- თეთრი ხალათი შეგიკერავს
ჰაერი გილიტინებს (გიქიქინებს),

¹ ვარ. ქოგოკონდა.

² შთის სახელია — „თეთრი მთა“.

კიდრ გორდში ეშა გაფუ
გურს გიღარალუანს.

მკერდი ბაყაყებით გაქეს საესე
ჯულში გიპოტინებს.

14. ძღაბი წერილს მეგოქარანქ,
სი ქოაჩქუნო მოქარუა,
სი თეურე დოზოჯი დო
მა შორიშე გონჯარუანქ.
- გოგოვ, წერილს მოგწერ,
შენ იცი მოწერა?
შენ იქით დაბრძანდი და
მე შორიდან გამოგაჯავრებ.
15. წადი, მომშორდი,
ჯიმათ მოკოლი,
მილალატიო, ქირიმე,
ფოსო გოქყორდი.
- წადი, მომშორდი,
ქმად მინდოდი,
მილალატე? — ქირიმე,
ფესეიანად ამოვარდი (გაწყუდი).
16. ეიშო, ბოში, ნუ გერექი,
ვართი ეფერი წმინდე რექი,
გინობორხილ ქეინჯე რექი,
უჩა ძღაბიშ მინჯე რექი.
- იქით, ბიჭო, ნუ დგახარ,
არც ისე წმინდა ხარ,
გადახერხილი როდინი ხარ,
შავი გოგოს პატრონი ხარ.
17. ენგირი დო ხობი წყარი,
ენგირ ოხვარჩალაია,
ჩქიმ ქოროფილ ტანი სქვამი,
თომა ოქვაჩალაია.
- ენგური და ხობის წყალი,
ენგური საჩხრიალო,
ჩემი შეყვარებული ტან-ლამაზი,
თმა კი ქუჩუჩა.
18. გოლუაფირო, სი ჩქიმი კყონტო,
ჯგირ დო სქვამი სქანოთ მოკო.
- შემოგველე, შენ ჩემო ქორფავ,
კარგი და ლამაზი შენთვის მინდა.
19. ვამიჩქ გიტარა ვერგუ დო
ვამიჩქ გიტარაში ძაფი,
გიტარამ ძაფი ჯგირი რე,
ვერგუ მეგიტარე ძღაბი.
- არ ვიცი, გიტარა არ ვარგა,
არ ვიცი — გიტარის ძაფი,
გიტარის ძაფი კარგია,
არ ვარგა მეგიტარე გოგო.
20. ტეხირ გენწყვირს მუთ მინოფრთა?
მუთ მინოფრთა და ორგიათი,
ჯგირი ბოში ჩქიმოთ მოკო,
ბანძური ფაღვა მორდიათი.
- დაქცეულ ტეხურში როგორ გავიდე?
როგორ გავიდე და — ცურვით,
კარგი ბიჭი ჩემთვის მინდა,
ბანძელი ფაღვა ნათლიად.
21. შიო, ჩიტო, ქოფურინი,
სუა ქორჩანაფუდასი,
- აქშა, ჩიტო, გაფრინდი,
ფრთა გამოვსხმოდეს,

ჩემი ძორაფილ უბედურსი
ლურა ქოჭარაფუდასი.

ჩემს სატრფოს უბედურს
სიკვდილი ღირსებოდეს.

22. ოში ხინს შინიბლი დო
ართი ვადომზაკუაფ,
სქანიჯგუა მოშაირე
გინი ქომიბარტყუაფ.

ასი ხიდი გავიარე
ერთი არ შემიქანებია,
შენისთანა მოშაირე
იქით გადაშიგდია.

23. ხეს პლატუცი მიეინებუ,
მინი-მონი ვორტინუანქ,
სქანიჯგუა მოლექსეს
დოვლექსანქ დო ვორტინუანქ.

ხელში ცხვირსახოცი მიჭირავს,
აქეთ-იქით ვაბრუნებ,
შენისთანა მოშაირეს (მოლექსეს)
გავლექსავ და გავაქცევ.

24. ნაქას კარდია მიკობუ დო
ხერკე ვაუნწყუათია,
თქვა მტუქომი გლახა რეთინ,
მითინს ვაუწყუათია.

ნაქანე! ქვაბი მიცდია,
ორშიმოს ნუ ჩაპყოფთ,
თქვენ თუ როგორი ცუდი ხართ,
ნურავის ნუ ეტყვიოთ.

25. ნანა შური, მუქ მადლოლუ,
ჩიჩიე ბოშიქ მომადორუ,
ჩქიმი მოლორებაშენი
ჩქიმი კირქი გაალოლუ.

დედა („სულა“), რა დამემართა,
გლახაკვა ბიქმა მომატყუა,
ჩემი მოტყუებისათვის
ჩემი კირი შეეყაროს.

26. ბოში რექი ტანი სრული,
ჩქიმოთი რექ დანიშნული,
მა სი ვაგაღუნადა,
ჯოჯონეთის სკანი შური.

ბიქი ხარ ტანსრული,
ჩემთვის ხარ დანიშნული,
მე შენ თუ არ გაგყევი,
ჯოჯონეთში შენი სული.

27. დოპილუნი ქომისხუნუ
თეზმა გილაქიტლონიშა,
თიზმა ბოშეფი ქომიჩინე,
ვეგიშმართე მინდორნიშა.

რომ მომკლა, მირჩენია
ამდენ განაშაწიას,
იმდენი ბიქი მიყურებს,
მინდორში ეერ გავსულვარ.

28. დედამ ქუამ წამალ მიჩქუ —
ბაშლაყუში გოკირაფა,
მუანთილი ჭგირი რე დო
დიანთილიშ გონქირაფა.

თავის ტყვილის წამალი ვეცი —
ყაბალახის შემოხვევა,
მამამთილი კარგია და
დეღამთილი გაქრეს („გაწეშება“).

1 ნაქა — ჩაქვი, შუაეცხლზე ჩამოკიდებული.

29. ართი ვარდი-ფერი ვიბირი,
შხვა ვარდებსი ტოლუნდუხი...
ბოლო დროშახ ვამიჩქედუ,
ვარაას ქომიწოლუნდუნი.
- ერტი ვარდი ისეთი ვნახე,
სხვა ვარდებს სჯობნიდა.
ბოლო დრომდე არ ვიცოდი,
უარს რომ მეტყოდა.
30. ო, ხირუა, ხირუა!
დროქი მეგიდინუა,
დამორჩილი ქუმურსინი,
კონი გევორთინუა.
- ო, ქურდობავ, ქურდობავ!
დრო (პატივი) დაგეკარგა,
შემოდგომა რომ მოვა,
ისევე შემოგაბრუნებ.
31. ჩხოუშისა გუნულეზე,
ხირკე ვაუნწყუათია,
ლუმა ძღაბის ვეარშიყუდ —
მუმას ვაუწყუათია.
- ჩხოუშია აღიდებულა („გადმოსულა“),
ორშიმო არ ჩაყოთ შიგ,
წუხელ გოგოს ვეარშიყებოდი —
მამას არ უთხრათ.
32. ეიმოლეზე თქვა ზოჯუნთი,
თუდოლეზე — მა საწყალი,
შკას საზღვარი ეშაპუნა
მოგუმინუნს დიდი წყარი.
- ზემოთკენ თქვენ ბრძანდებით,
ქვემოთკენ — მე საწყალი,
შუაში საზღვარი გვიძევს („გვიყვება“),
მოშხუის დიდი წყალი.
33. ეი ბორია ირქენსი დო
ცაცხვიშ ღას მიაგანს,
ძღაბენს ქომოჩქ ვაშიბუნა დო
ბადიდემს მიაგარს.
- ზევით ქარი ქრის და
ცაცხვის ტოტს ეხეთქება,
გოგოებს ქმრები ვერ უშოვითა და
ბერეკაცებს მისტირიან.
34. ღოროფილ პუნს გილარდე,
ფულანდ ოკო გილაბდვე,
ჯგირშა მით გომთირანსი,
ომ მანათი გილაბდვე.
- შეყვარებული მყავს დებილი,
მინდა ფოლადი დავადო,
კარგში ვინც გამიცვლოს,
ასი მანეთი დავუმატო.
35. ართ ლედეშა მინივლი დო
დღას ვაგუდუ ნაქოსას,
ქოთომეფი ქინკობორკუდუ
ბორბოლიაში ნამოსას.
- ერთ სახლში შევედი და
არ ჰგავდა მისდღემში დანახვეტს,
ქათმები გამობმოდნენ
(„მიბორკილიყენენ“),
ობობას ქსელს („ნაქსელავს“).
36. ბოშო ბოში ჯგირი რექ,
მუთა გასაკვირი რექ,
სარკე გაღორენს, ვარა
პიჯი კირაქილი რექ.
- ბიჰად ბიჰი კარგი ხარ,
არც ისე გასაკვირი ხარ,
სარკე გატყუებს, თორემ
სახე („პირი“) დამკვნარი ხარ.

37. შაირისშენ შაირს ბთქუა,
ნინას ვაჟოთჯრაფუა,
წისქვილიშა გოგიტალე,
ქვირსგ მგონთირაფუა.
38. ბოში, მუქო ორისინა,
ატამაში წყაქალო,
სქანი კიბირეფი ქომუჩას
ოზეში გიშამარსალო.
39. გალიშა მიდავრთი დო
ქიპიდი ლისმარი,
ბოშის ოსურ ვაშიბუ დო
ქოცვილუნს სისმარი.
40. გალიშა მიდავრთი დო
ქიპიდი თანაქა¹,
ბოშის ოსური ქოშიბუ დო
გოთანაფუ თანაფა.
41. ეიშე კვიმა მოურსჯნი,
თუდო გეცხილანტჯდას,
ბოშეფიშ ნახანდილა
ძლაბეფს გესქელაღდდას.
42. ეიშე ტორონჯი მეფურინჯნს,
თუდო ოკო გეხანტე,
სქანიცალი მოშაირეს
ჩხვინდი ოკო მეტახე.
43. ბოშიშ ლუჩა ქიმებრთი დო
გელაბწილი ბაია,
სი ქომონჯიქ ვაგაშულა,
მუ ბქიპინა, ღაია.
44. ბოშ-შ ლუჩა ქიმებრთი დო
გელაბწილი წალამური,
- შაირისთვის შაირს ვიტყვი,
ენას არ მოგაცულებინებ,
წისქვილში გაგინვებ,
ფქვილს მოგათრევენებ.
- ბიქო, როგორ იღმიკებო,
ატმის კურკასავით,
შენი კბილეგი მომცა
ეზოს შემოსალობავად
(შემოსაკაეებლად):.
- გალში წავედი და
ვიყიდე ლურსმანი,
ბიქს ცოლი ვერ უშოვია და
ჰკლავს სიზმარი.
- გალში წავედი და
ვიყიდე თუნუქი,
ბიქს ცოლი უშოვნია („შოვნებია“) და
გათენებია აღდგომა.
- ზემოდან წვიმა რომ მოდის,
ქვევით ასხლეტოდეს,
ბიქების ნაჯაფი
გოგოებს დარჩენოდეს.
- ზევიდან ბტრედი მიფრინავს,
ქვევიდან უნდა დახატო,
შენისთანა მოშაირეს
ცხვირი უნდა მოამტერიო.
- ბიქის სახლში მივედი და
მოვკრიფე ბაია,
შენ თუ ქმარი ვერ იშოვე,
რა ექნა, ღაია.
- ბიქის სახლში მივედი და
მოვკრიფე წალამური²,

¹ თანაქა — თუნუქი, რომელსაც კეცს დააფარებენ და ზედ ნაკვერცხლებს დააუროან (მქალის, ხაქაპურის... გამოსაცხობად).

² წალამური, წელამი — ისლის მაგვარი მცენარეა (შალაფა).

ბოშის ოსური ვაშბუ დო
თოლს ქალაქუნდ ჩილაბური.

ბიჯს ცოლი ვერ უშოვია და
თვალთაგან სდიოდა („გარს
ევლებოდა“) ცრემლი.

45. სითი ქულა, მათი ქულა,
წორო გებდგათ ართი ხულა.

შენც კოკლი, მეც კოკლი,
ერთად დავდგათ ერთი ხულა.

46. ჩიტიმე დო ტორონჯიმე,
ვაგაქუნუქ, ლორონთიმე.

ჩიტის მადლმა და მტრედის მადლმა,
არ გაგყვები, ღმერთმანი.

47. სიმინს ოკო ჩიჩოლუა,
წისქვილშა დალა, ქულაგა.
ნოსალეფიმ ბრალი ორე
ჯიმალეფიმ რთულაგა.

სიმინდს უნდა ფშვნა,
წისქვილში წაღება, ფქვაო.
რძლების ბრალი არის
ძმების გაყოფაო.

48. თელ ქიანა აკიბრული
ართ ქვეპვერა წვალიშენი,
ჰიფე ჰინუთ დორღვინდესო
წოროფილ-მაზაკვალიშენი.

მთელი ქვეყანა შემოვირბინე
ერთი პატარა (წველა) ყველის გამო,
წერილი წნელით აგაპრელეს
ცბიერი („მზაკვარი“) შეყვარებულის
გამო.

49. კისერს ძია გემობუ დო
გონწყუმას გომციუუ,
სი მუქომი ძლაბი რდინი,
სქან მეზობელქ ქომიწუუ.

ყელზე მძივი მკიღია და
გახსნისას დამებნა („დამცივიდა“),
შენ როგორი გოგოცა ხარ („იყავი“),
შენმა მეზობელმა მითხრა.

50. გითუორექ ოროს,
ვტვიტუნქ დოლოს,
მუი ოკო ვეშიირე
სქანცალი ბოროს.

ვდგავარ ჩრდილში,
ვწიწკნი მდლოს,
რა უნდა ვეშიირო
შენისთანა ბრიყვს.

51. ართი თხა მა ქოპუნდუ,
თინა ხოლო ნაკაბეტა,
ასე თქვინ თის გაპატიე,
ანწიანიშო ვაგაბედა.

ერთი თხა („მე“) მყავდა,
ისიც ცოტა მოზრდილი,
ახლა რაც თქვი, გაპატიებ,
მომავალში არ გაბედო.

52. ქოსხაპი დო დოფიგურე,
თეცალ სხაპუა სო დიგურე.

იციკვე და ილეუბი გააკეთე
 („დააფიგურავე“)
ასეთი ციკვა სად ისწავლე.

53. ეფერ თოლენს უფაფუა,
უჩას მოფიქრებაფუა. ისეთ თვალებს ახამჯამებ,
სულს („შაეს“) მათიქრებინებ.
54. ეფერ თოლენს ურგინუა,
დულას გალგოღურდგინუა. ისეთ თვალებს არიალეზ,
მდულარეს ჩაგასხამ („დგაფუნით“).
55. მოლაფრთი ხობიშე,
ქუმოვრთი ტყობიშე,
სი ვენმოჭინი,
ფერი მუ ღაგიშე. წამოვედი ხობიდან,
მოვედი მალულად,
შენ არ შემომხედე,
ისეთი რა ღაგიშავე.
56. მა სქან ორთუმელს
ქიმკიეკირიშო,
სქან ჯვეშ პლატუკი
ქიმკიეკირიშო. მე შენს სასთუმალზე
მივწექი-თქო,
შენი ძველი ცხვირსახოცი
შემოვიხვიე-თქო.
57. ღორონთ, ჩხომი გენთიღონი
კინტირიაშ¹ ბადეშა,
მოქუდუმენ ჯვარ გიწერა ღო
ქოიჯუდი დადეშა. ღმერთო, თევზი შეიყვანე
კინტირიას ბადეში,
პატარძალს ჯვარი სწერია და
დაეკოცნე მდადი.
58. ძღაბ, სქან დუდი გომიშქეას
ბანძურ თუხარიკი ცხენო,
ოქროს ლაგამს მილაგიდვანქ,
ვარჩხილს გერდგუნქ უნანგრო,
მალაზონო მიღართი და —
მა თექ გახოლუუქ ბერო. გოგო, შენი თავი გადაზიქცრა
ბანძურ თოხარიკ ცხენად.
ოქროს ლაგამს ამოგდებ („ჩაგიდებ“),
ვერცხლს დაგადგამ უნაგირად,
მოლოზნად თუ წახვედი,
მეც იქ გეახლები ბერად.
59. მა ღო ჭინჭაქ ქივრულით,
მა ვორჯგინი ბირგულით,
ჭინჭაქ ინჰას ქენანთხუ,
გეშეპონი ფრიმულით. მე და ჭინჭრაქა გავიქეცით,
მე ვაჯობე მუხლით (სირბილით),
ჭინჭრაქა ჭაში ჩავარდა,
ამოვიყვანე წვერებით.
60. ფერი ძიქვა ქომუჩას,
ფართო სირმა გოცუნდას,
ნაქომონჯე მა ვამოკო,
ნაჩილუ კოს ქოცუნდას. ისეთი შარვალი („ძიქვა“) მომცა,
ფართო სირმა ჩაყუებოდეს,
ნაქმრევი მე არ მინდა,
ნაცოლარ კაცს ჰყავდეს.

¹ სახელია.

61. მელე ენგური, მოლე — სკურჩა,
დაგალორე, მუს(გ) მუჩა?
ჩხანაშ(ი) ნაჰვი ვაგიჩქელა,
ბუნებით ვორქე უჩა. გალმა ენგური, გამოდმა — სკურჩა,
მოგატყუებ, რას მომცემ?
მზისგან დამწვარი არ გეგონო,
ბუნებითა ვარ შავი.
62. ლექსიშენი ლექსის ვთქუანქ
ბოლო მეტი მოძინერს,
ვარა მუჰო ვაჰუნქე
სქანცალი მოდგინერს? ლექსის გამო ლექსს ვიტყვი
კიდევ უფრო მეტს („ნომბატებულს“),
ან როგორ გავყვები
შენისთანა (მუცელ)გაბერილს?
63. მა შურღგმა მუშო მოკო,
რინა ვამოხოლუნდა,
ქოროფილი მუშო მოკო,
შხვაშა გულეფიორუნდა. მე სიცოცხლე („სულისდგმა“) რად
მინდა,
ყოფნა თუ არ მიხარია,
შეყვარებული რად მინდა,
სხვასთან თუ დაფარფატებს.
64. ცხენ(ი)შა ნეი გიმაჰიძე,
ქუეი უხეტოროუნცე,
ეფერ ქოროფილი ჰუნცე,
გურ(ი)შა მიხეტოლოუნცე. სხვენზე კაკალი მიძევს,
თაგვი ღრღნის,
ისეთი შეყვარებული მყავს,
გულში მიკრავს („მიხეტებს“).
65. ვარანანი, ვარანანი,
ვარა ქიფე, ვარა ბანი,
ქიფე ფთქენი, — ბანი ვარე,
ბანი ფთქენი, — სქვამი ვარე. ვარანანი, ვარანანი,
ან წვრილი, ან ბანი,
წვრილი რომ ვთქვი, — ბანი არაა,
ბანი რომ ვთქვი, — ლამაზი არაა.
66. გითვორქე ცაცხვი ჭინს,
ბინდი მიქაქალუანს,
ქოროფილს მევეშორი,
გურს მიცხვანტალუანს. ვზივარ ცაცხვის ძირას,
ნიავე მიქაქანებს,
შეყვარებულს მოვშორდი,
გულსა მბრწყენს¹.
67. თედო, გათოლი ჩერი,
ქეთე, გეუფუტოლე!
ქეთე, ლორონთ(ი) ქორწანსულა,
თედო ქიხეტოლე! თედო, გათალე თითისტარი,
ქეთე, დაართე,
ქეთე, ღმერთი თუ გწამს,
თედო ჩაიხუტე!
68. ირ(ი) სუნელი დოეთასი დო
ვამითასუ ონბალე, ყოველგვარი სუნელი² დავეთსე და
არ დამითესავს ომბალო,

¹ ცხვანტალი — მოუსვენრად ყოფნა.

² სუნელი — მწვანელი, რომელიც სკმლის საკმაზად გამოიყენება.

მუ ჩქიმ(ი) ოსურ(ი) გიძიონ და
მუ ქორთული ტომარე.

რა ჩემი ცოლი გინახავს და
რა ქართული ტომარა.

69. ართი ქაცარი ქოპუნდუ,
ეზოს დინიკირტონუდუ,
ძღაბიშ ნაშქურინეფ ბოში
შუკას მიიტირკონუდუ.

ერთი ციკანი მყავდა,
ეზოში ბალახობდა („იკორტნებოდა“),
გოგოსგან შეშინებული ბიჭი
შუკაში გარბოდა (თავქუდმოგლეჯილი).

70. ო, ჯიმა ესაკე!
თოფ(ი) დო ლეკურ(ი) ხეს დაკე,
სოთინ(ი) ტურა ქოძირა და,
ყაზახურო მიანკე!

ო, ძმაო ისაკე!
თოფი და ხმალი ხელში დაიჭირე,
სადმე ტურა თუ ნახო,
ვაეკაცურად შეუტე!

71. ო, ცირა, ქოიახე,
ეი ოდა დო თუდო ხულა,
ვეგ(ი)ლათხა დო ვადოღურა!

ო, გოგო, ქოიავას ასულო,
ზევით ოდა და ქვევით ხულა,
არ ჩამოვარდე და არ მოკვდე!

72. ო, ცირა. შანგიშფერი!
ქობილუნა სქანიშენი,
ჩქიმ(ი) დო სქანი ჟოროფასი
ქოლასუნა ჭაბიშენი.

ო, გოგო, შავგერუმანო!
მკლავენ შენს გამო,
ჩემსა და შენს სიყვარულს
შლიან ჭავრის (შურის) გამო.

73. ელესია, მელესია,
ჩხომი ჭოფეს ღელესია,
სუმი ჩილი მიქი მეჩუ
ჩქინი გიო ევერესია?

ელესია, მელესია,
თევზი დაიჭირეს ღელეშიო,
სამი ცოლი ვინ მისცა
ჩვენს გიო — ბრმასაო.

74. პაპა მეურს გეგუთიშა,
ლეპარტიე — მაღლაკიშა,
სარხინოლეფ(ი) დოშუმერე,
ეუკინით ტაბაკიშე.

მღვდელი მიდის გეგუთში,
ლიპარტიანი — მაღლაკში,
სალხინოლეები დამთვრალან,
ანწიეთ ტაბაკიდან.

75. სქანი თოლი — ჩქიმი სარკე,
სქანი გური — ჩქიმი ტახტი,
უსქანეთი ჩქიმი რინა
ციხე რენ დო ნაობახტი.

შენი თვალი — ჩემი სარკე,
შენი გული — ჩემი ტახტი,
უშენობით ჩემი ყოფნა
ციხეა და ნაობახტი.

76. ბოშ(ი) მეურს სარხინოშა,
დიმეჯინე საქიფოშა,
ბოში ჭგირიექუ, მარა
მუთა გიგუ საჩიფოშა.

ბიჭი მიდის სალხენად (სალხინოში),
იყურება (ჩოხის) საქილეზე,
ბიჭი კარგი ხარ, მაგრამ
არაფერი გრგავს საცოლოს.

77. ხეს(2) ბეჭეტი მომოგუ ღო
 კისერს(2) მინდალიონია,
 ბოში, გური ქოგოღუნდა,
 ამსერ მიდამიფონია.
78. ართი ვარდი ქომიჩანსკ,
 ზოთონჯიში მათალუჲ,
 ეინოსქუას ველუდ(ი), მარა
 მარგალქ მიდმოსარგალუჲ.
79. სი ჩქიმოთი დაჩხირი ღო
 მა სქანოთი შანთილ რკინა,
 სი მშვიდობით ზოჯუნდა ღო
 მა სოილდა მიკობდინა.
80. მელე ცხენქი მდინუ ღო
 მოლე ორე წურაფილი',
 ცოროფილქ ვარია ქომიწუ,
 გური მათუ წყუნაფილი.
81. ჟიდოხიშე ქვიმა მურს,
 დიხას ოციცინუანს,
 ძღაბენს კაბა მიკაქუნს —
 ბოშენს ოძიციხუანს.
82. სადილო ბატი მიღუღუ ღო
 ოსერიშოთ ინდური,
 ჩქიმ ცოროფილ ვაიძირნანო —
 ონდეთ გილეზინდუნი.
83. ართ ქაცარი მათ ქოზუნდუ,
 გოლას მიკიტიტონუღუ,
 ძღაბიშ ნაშკურინეფ ბოში
 შარას ქიმიტირკონუღუ.
84. ძღაბ გიჰახე ჯაბისია,
 ალე ღურუ ჯაბისია,
- თითზე („ხელზე“) ბეჭედი მაქვს
 წამოცმული და
 კისერზე მედალიონი,
 ბიჭო, გული თუ გერჩის („გაქვს“),
 ამაღამ წამიყვანე.
- ერთი ვარდი მიღვას („მითესია“),
 ზამთარში მოყვავილე,
 აზნაურს ველოდი, მაგრამ
 გლეხმა („მეგრელმა“) წამათრია.
- შენ ჩემთვის ცეცხლი (ხარ) და
 მე შენთვის გაბურებული (შანთიანი)
 რკინა,
 შენ მშვიდობით ბრძანდებოდე და
 მე საღაც გინდა მივიკარგო.
- გაღმა ცხენი დაიკარგა და
 გაჰოღმა მოასწავლეს,
 შეყვარებულმა უარი მითხრა,
 გული მაქვს ნატყენი.
- ზევიდან წვიმა მოდის,
 მიწას ალბობს,
 გოგოებს კაბა აცეიათ —
 ბიჭებს აცინებს.
- სადილად ბატი მქონდა და
 ვახშმად ინდაური,
 ჩემი შეყვარებული ხომ არ გინანავთ —
 ძლივს რომ დაეთრევა.
- ერთი თიკანი მეც მყავდა,
 მთაში ძოვდა („იწიწკნებოდა“),
 გოგოს შეშინებული ბიჭი
 გზაზე გარბოდა (თავქუდმოგლეჯილი).
- გოგო ზის თუთის ხეზე,
 ალე დარდით კვდებოა,

1 წურაფა — მისწავლება, მითითება, (გზის) სწავლება.

ალე ჭაბის მუშენ ლურუქ —
ქიმერჩანა ძღაბისია.

ალე, დარდით რადა კვდები —
მოგცემენ გოგოსაო.

85. კუჩხის მუშომ რიზინა,
ბოშ, მუს დინმოტყვიზინა,
დიო ჳიქვე ვორუქ, მარა
წანას ხოლი იბძინა.
86. ზესქვი, მუ რე კუთანქუნი?
მალას მურსი გაზარხული,
ფარფალიაშ კოფუთი
გეხარებუ სქანი გური.
87. ვიშო, ბოში, თამაშა,
ხე გილაიდ ყამაშა,
სი ოსურსი მი მერჩანსი,
ონდლეს გილურქ ცუანაშა!
88. ახალ ღართი ქემკევქუნი,
ქელევჭინი საქილოშა,
მა სი ხათე ქოიჩინი,
მუთუნ ვაიგ(უ) საჩილოშა.
89. ჩე ცხენიში უნაგირი,
უჩა ცხენიშ მოსართელი,
თიდღან ქომიძირუღას,
ღიაჩქიშიშ ნოსა რდენი.
90. ზესკვი უჩა, კუდელ ფიჩა,
ოჭუმარეს მა სი მუ რჩა,
ვაგოკონო ქა ღო ფურჩა?
91. ჩქიმ ჩონგური, ჳგირ ჩონგური,
განშე უღუ ოფორალი,
ბოშ, ონჯლორე ვაიჩქუნო —
თელო ღიხაშ ონთხორალი?
92. ხეს რიზინი მიკინებ ღო
შარას გილებიბჭყინა,

ფეხზე მაცვია რეზინი,
ბიკო, რას მიშტერებ თვალებს,
ჭერ პატარა ვარ, მაგრამ
ვაისად კიდევ გავიზრდები
(„ვიმატებ“).

შაშვო, რასა კენესი?
მალე მოვა გაზაფხული,
პეპლების ქერით
გაინარებს შენი გული.

იქით, ბიკო, თამაშა,
ხელი გიდევს ხანჯალზე,
შენ ქალს ვინ მოგცემს,
შუადღეს დადიხარ ყანაში!

ახალი ჩოხა ჩავიცვი,
დავიხედე სამასრეზე,
მე შენ მაშინვე გიცანი,
არაფერი გიგავს საცოლოს.

თეთრი ცხენის უნაგირი,
შავი ცხენის მოსართავი,
ის დღე შენახოს,
ღედაჩემის რძალი იყო.

შაშვო შავო, კუდგაშლილო,
ღილით მე შენ რა ვაჭამო,
არ გინდა ჩალა და ფუჩეჩი?

ჩემი ჩონგური, კარგი ჩონგური,
განზე აქვს დასახურავე,
ბიკო, არა გრცხვენია,
ცოცხლად მიწაში დასამარხავო?

ხელში რეზინი მიჭირავს და
გზაზე ვღგავარ ფეხშიშველი,

ღიო ჰიკე ვორეჲ, მარა
საწანაშოთ იბძინა.

ჟერ პატარა ვარ, მაგრამ
საგაისოდ ვიმატებ.

93. აიანთარი, მაიანთარი,
ჩიტი გაფრინდა ცალმხარი,
გურწითე დო კვანთარი,
სეფიეთი დო კადარი,
მა მუსი ქოვრაგადანქინი —
არკას ვახოლუ მართალი.

აიანთარი, მაიანთარი,
ჩიტი გაფრინდა ცალმხარი,
გურწითე და კვანთარი,
სეფიეთი და კადარი,
მე რასაც ვლაპარაკობ —
ერთიც არ ურევია მართალი!

94. თენა თესია, თენა თესია,
ირი სიკეთე ეგნატესია.

ეს ამასაო, ეს ამასაო,
ყოველი სიკეთე ეგნატესაო.

95. ვორწყექ, მარა მუს ვორწყექ,
მუსი ორთუ ჩქინი „დადე“²,
ათეში მაძირაფუ კოჩი
უჯგუ ქიანასი ვარდე.

ვხედავ, მაგრამ რას ვხედავ,
რასა შერება ჩვენი „მდადე“,
ამის მნახველი კაცი
ჯობს ქვეყნად არ იყო.

96. ბოში, მუ რე გეგორთუნი,
ქუდი რე დო ბოხოხია?
შორშე ქობჯოგუდი, ვარა
ხოლოშა მუთ მოხოხია?

ბიჰო, რა გახურავეს,
ქუდია თუ ბოხოხია?
შორიდან მძულდი, თორემ
ახლოს რად მოხოხიდო?

97. ლუმა ვორდი სქან ქუდეს,
ჯოდორამო სხაპუნდეს,
ჩხოუს ქველა ვანოლვე დო
კატუს მიკიცხაკუდეს.

წუხელ ვიყავი შენს სახლში,
ძალდიანად ცეკვავდნენ,
ძროხას წველა არა ჰქონია და
კატას წველიდნენ (საცოდავად).

98. ელესია, მელესია,
ჩხომი ჭოფეს ლელესია,
აქინეშე მუ ოკოდუ
დავითია სვერესია?

ელესია, მელესია,
თევზი დაიჭირეს ლელეშიო,
აქ რა უნდოდა
დავითია ბრმას?

99. ჩქიმ გიტარა — ჯგირ გიტარა,
ნინას ვოტანტალაფუა,

ჩემი გიტარა — კარგი გიტარა,
ენას ვატარტალეზ,

¹ ჯადოსნური ზღაპარი ხშირად ამ შაირით იწყება. გურწითე და კვანთარი (ან — კვათარი) ფრინველები — გულწითელა და ტუის ქათამი. სეფიეთი და კადარი სოფლის სახელებია.

² შეყვარებული ვაჟი ძალად გათხოვილ სატრფოს, გადაცმული ქალის სახით, მდადედ ეპყოლია.

სქანიჯგუა უჩა ძღაბის
სიმიინს ეოკაკალაფუა.

შენისთანა შავ გოგოს
სიმიინდს ვაძარცვლინებ.

100. გამარჯობა, ჯიმა, სქანი,
დალუფუ ნორცჳე არძო სქვამი,
ართი შხევაშა ვემემიჩა,
ვაგთომისვა კისერს ხამი!

გამარჯობა, ძმაო, შენი,
დები გყოლია ყველა ლამაზი,
ერთი სხვას არ მისცე („მიმიცე“),
არ გამომისვა ყელში დანა!

101. ჩქიმ ცოროფილ სი ვარდიო,
ხეს მივალუნდინი,
აშო ვამგაზოჯედუო,
იშო მიჰანუანდინი.

ჩემი შეყვარებული შენ არ იყავ,
ხელს რომ მიქნევდი?
აქეთ ვერ მობრძანდებოდი,
იქით რომ მიბარებდი?

102. ჩქიმ ცოროფილ უბედურსჳ
ირო ჯანჳ, ირო ლურცჳ,
ვართ მურთაქა, ვართ ბალიში,
მუთუნ ვაკო თიში დუცჳ.

ჩემი შეყვარებული უბედური,
სულ წევს და სულ ძინავს,
არც მუთაქა, არც ბალიში,
არაფერი არ უნდა მის თავს.

103. ჩქიმ ცოროფილ(ი) ჩქიმ ხოლოს,
ართიან მიცორა ჟირხოლოს
დედაქ ვეშემიტყვან(ი), ვარა
გობლახუნა ჟირხოლოს.

ჩემი შეყვარებული ჩემს ახლოს,
ერთხანეთი გვიყვარს ორივეს,
დედამ არ შეგვატყოს, თორემ
გვცემენ ორივეს.

104. ირ ქიანა დომილებუ,
ვეგემხუნუ სანდალიშა,
დღას მუთუნი ვაამისხუნუ
ცირაშ ალაზღეარდალიშა.

ყოველი ქვეყანა დაძივლია,
არ ჩავმჯდარვარ სანდალში,
არაფერი მირჩენია
ცირას გვერდით (შოლტივით რხევით)
სიარულს.

105. სქანი დუდი გინომჩქევას
აბაზიან ქობალო,
ხეს ქოდმოკინუას
ჩქიმი აკასოფალო.

შენი თავი გადამიქცია
აბაზიან პურად,
ხელში მომცა („დამაპერინა“)
ჩემს დასაგლეჯად.

106. ბაზარიშა მიდაფრთი დო
ქიიპიდი უჩა ქოში,
ჩქიმ ბელიშა ნოჰარუე
ქიქე, კუნტა, უჩა ბოში.

ბაზარში წავედი და
ვიყიდე შავი ქოში,
ჩემს ბელზე თურმე ეწერა
(„წერებულა“),
პატარა, მოკლე, შავი ბიჭი.

107. სი—ჩქიმ ძუკუ, მა—სქან ძაკა,
სი ჩქიმ ჰვეერი. მა—სქან ხანგა,
გილვობაკა, გილვოჯღარაკა.
სი—ჩქიმ სირუმაში კაკა.
108. აბრეშუმში კაბა მოკო,
უჩა „რუში“ გოტუნდას,
ნაჩილ კოჩი მა ვამოკო,
ნაქომონჯას ქოტუნდას.
109. ჯვეში ცუდე დოქვასი დო
ახალი ცუდე გოროხას,
დუსუ ლაფიქ გინაწიუ
მედროვიე სოროფას.
110. სი რქელი დო მა კორობა,
მა ქოპილუნს სქან სოროფა,
მარა მუს აკეთენს
დონწყილ ვაგაფ მახორობა.
111. ართ ჭარგვალი ქიგემიდგუ
კიკილქ დომიკიკილუ,
ჩქიმი მერჩქინელი ბოში
შხვაქ დოპიკიბირუ.
112. შხვას ოკონი. მა ვამოკო,
მოკოდუნ ის ვემფეჩეს,
გური ქემმოტონაფეს-და
მიღვალუნუქ მელეჩეს.
113. ულა შოკო კახათიშა,
მენდი ვამილ(უ) სახათიშა,
ძლაბი. მუშა გაშქურინუ
ქიკე ბოშიშ ლაქაფიშა.
114. ირ ქიანა დომილუბუ,
ვეგემხუნუ ურემიშა,
- შენ—ჩემი ძუკუ, მე—შენი ძაკა,
შენ—ჩემი ჰვეიანი, მე—შენი სულელი,
დახანხალეზ, დავლაყაყეზ,
შენ — ჩემი სირმის დილკილოვ.
- აბრეშუმის კაბა მინდა,
შავი „რუში“ გაჰყვებოდეს,
ნაცოლარი კაცი მე არ მინდა,
ნაქმრევს ჰყავდეს.
- ძველი სახლი დაიწვას და
ახალი სახლი გაიბერტყოს,
თავზე ლაფი გადაეხას
წარმავალ („მედროვე“) სიყვარულს.
- შენ ჰრელი (ხარ), მე — ფერადი,
მე მკლავს შენი სიყვარული,
მავრამ რას აკეთებს,
სახლი არ გაქვს დაწყობილი.
- ერთი ჭარგვალი მიდგას
ჩრჩილმა გამომიხრა,
ჩემი დანიშნული ბიჭი
სხვამ წამართვა („კბილი დაასო“).
- სხვას რომ უნდა, მე არ მინდა,
ვინც მინდოდა, მას არ მიმცეს,
გული თუ მომავყანინეს,
გავყვები მელორეს.
- წასვლა მინდა კახათში,¹
იმედი არა მაქვს ჩანისა,
გოგო. რად შეგეშინდა
პატარა ბიჭის თამაშისა.
- ყველა ქვეყანა დამივლია,
არ დავმჯდარავარ ურემზე.

¹ სოფელია ზუგდიდის რაიონში.

- ჩქიმ დუღ ქოგისხუნულას
სქან ჟოროფილ ღურელიშა.
- ჩემი თავი გერჩიოს
შენ მკვდარ (უულ) სატრფოზე.
115. ტურა ცვიანს დედუიას კარსია,
დედუია ურაგალუ კიფესუ დო
ბანსია.
- ტურა ყმუის დედუიას კარზეო,
დედუია ეუბნება წერილ (ხმასა) დო,
ბახსაო..
116. შაირიშენ შაირს გიწინქ,
ნინას ვამგოთირაფუანქ,
წისქვილიშა გოიტენქ,
ქუას მეგოზინდაფუა.
- შაირზე (პასუხად) შაირს გეტყვი,
ენას არ მოგაცვლევინებ,
წისქვილში გაგიშვებ,
ქვას წაგათრევინებ.
117. ჭიკის გეზე ფარფალია,
კუჩხი მიოტახალაო,
გვალო დუდი დიწვილენი,
გაგაღუნუქ, მახარია.
- ჭიკზე ზის პეველა,
ფეხმოსატეხი,
მთლად თავიე რომ მოიკლა,
არ წაგყვები, მახარია!
118. შიო ჩიტი, ქოფურინი,
მურიცხიში მანორას,
სქანიცალი უჩა ბოში
მა ღორონთქ მაშორას.
- აქშა, ჩიტო, გაფრინდი,
ვარსკელავის სიშორეზე,
შენისთანა შაეი ბიჭი
მე ღმერთმა მაშოროს.
119. კიკე ცირა, თუმა ფალო,
სქანი თუმა ქომუჩას,
შურიშ გინართუაფალო.
- პატარა გოგო, მთლად თმა,
შენი თმა მომცა
გასართობად („სულის
გადასაყოლებლად“)..
120. კიკე ცირა — თუმა ჩე,
მაშქურინე ქუმაჩე.
- პატარა გოგო — თმა თეთრი,
მეშინია შიკბინო.
121. პლატოკის მნახუნდი დო
ბირცხაში ნოლი დობქყოლუ,
ჭგირი ბოშის ბგორუნდი დო
მუქო ღორონთ გობქყოლუ.
- ცხირსახოცს ვრეცხავდი დო
ფრჩხილის „ღრძილი“ დამზიანებია
(„დამპკრია“),
კარგ ბიჭს ვეძებდი დო
როგორ ღმერთი გამწყრომია.
122. ბოში, შუშას მეგიჯლუნა
ჩქიმ თოლიშ ნანგარას,
- ბიჭო, შუშას გამოგეზაენი
ჩემი თვალეების ნატირალს,

1 მახარია — გამხარებელი.

ქლოროფაში მუთა მიჩქუ,
მუს მაწვალუნქ ბალანას,
ჩქიმი გარდა შხევამ ქლოროფა
ლორონთქ ვადგვაცალას.

სიყვარულისა არა ვიცი,
რას მაწვალუმ ბავშვს,
ჩემს გარდა სხვისი სიყვარული
ღმერთმა არ დაგვაცალოს.

123. შიო, ჩიტი, ქოფურინი,
ფსუას ვავოფაჩაფუა,
ჩქიმ ქლოროფილ ქორექულა
ღიხას ვავოხაჩქაფუა.

აქშო, ჩიტო, გაფრინდი,
ფრთას არ გაგაშლევინებ,
ჩემი შეყვარებული თუ ხარ,
ყანას („მიწას“) არ გათოხნინებ.

124. დუდი მადუ ობონალი,
ბოში მადუ ოგორალი,
ღობგორიდა ქოპუნდას,
ბედნიერი პოფუდას,
ართი ტუფლი ვამციღღუ-და —
ტურას ეკუსოფუდას.

თავი მაქვს დასაბანი,
ბიკი მყავს მოსაძებნი,
თუ მოძებნე, მყავდეს,
ბედნიერი მყოლოდეს,
ერთი ტუფლი თუ არ მიყიდა —
ტურას დაეგლიჯოს.

125. ჩქიმ ჭუნაფა გოგონუნ-და
ბრელი ვედეგვიანა,
ბრელი კოსჲ ვოუწუა,
ვაქიმიინა დიარა.

ჩემი წაყვანა თუ გსურს,
ბევრი არ დაიგვიანო,
ბევრ კაცს არ უთხრა,
არ ქნა ქორწილი.

126. ქლოროფილი აკა პუნსუ,
ქემოძირას აკა წუნსუ,
წერილ ოკო მიღაბჲარე —
მიღამქონას საბატუნსუ.

შეყვარებული ერთადერთი მყავს,
(ნეტავ) მაჩვენა ერთ წუთს,
წერილი უნდა მივწერო —
წამიყვანოს შაბათს.

127. კიკე კითის მაკუ მა,
ძია გიმოხარკუ მა,
მუღგა ცოლამ კითხირი რე —
კოჩქე ვამკემანკუ მა.

ნეკი („პატარა თითი“) მტკივა მე,
(ქლარუნა) მძივი მკილია მე,
რალაც ცოდვის კითხვაა —
კაცი არ მოშეკარა მე.

128. ეჩღოხუთი იანარს
მათი იექუნქ ღიარას,
ართი ქოთომს ღოპილუნქ ღო
გეგმუორძლა ქიანას.

ოცდახუთ იანვარს
მეც გადავიხდი („ვიზამ“) ქორწილს,
ერთ ქათამს დაეკლაგ და
გამოვაძღობ ქვეყანას.

129. ქუთეშიშ ქალაქი ღო
სარღებოში¹ ღუქანობა,

ქუთაისის ქალაქი და
სარღებოს ღუქანობა,

¹ სოფელია ჩხორიწყის რაიონში.

ირფეიშენ ჯგირო ვორექ,
მაწუხენს უსქანობა.
სქანი თიშა მუმალ ვორექ,
მუქომ გიჩქუ სუმარობა.

ყველაფრით კარგადა ვარ,
მაწუხებს უშენობა.
შენს ოჯახში მოვდივარ (მომსველელი
ვარ),
როგორი იცი მასპინძლობა
(„სტუმრობა“).

130. პეი, ვარა! ვერჩქილეთო?
ჩქიმ ჭოროფილს ვეჩინენტო?
ჩქიმ ჭოროფილ პლანიში რე,
სახელი ვამარაგადე დო
ათაურენ განიში რე.

ეი, ვარა! არ გესმით?
ჩემს შეყვარებულს არ იცნობთ?
ჩემი შეყვარებული „პლანისაა“,
სახელს ვერ ვიტყვი და
ამ („აქაური“) მხრიდანაა.

131. ჩქიმ ჭოროფილ ბაღანა რე —
დადი ჩქიმიშ მახანა რე...
ირო ჯანუ, ირო ლურსუ,
მუ ოხვარ მონტებურსუ.

ჩემი სატრფო ბავშვია,
ბეზიაჩემის ხანშია;
ყოველთვის წევს, ყოველთვის ძინავს,
რა ეშველება („ცეცხლმოკიდებულს“).

132. გასაკვირი მუქო ვარე
ბადიდ უცოროს ცირასუნი,
დეეკვირი ბადიდის,
მუქო ოჩირხინანსუნი:
ძღაბი ვარე, ბოში ვარე,
ვაუჩქ მუ ქიმინასუნი...
ბადიდი მუქუ უცოროფუ
ცოდამ ენარჩქინასუნი.

გასაკვირი როგორ არ არის
ცირას რომ მოხუცი უყვარს,
დააკვირდი მოხუცს,
როგორ იბღინძება,
არც ბიჟია და არც გოგო,
არ იცის, თუ რა ქნას,
მოხუცი რამ შეაყვარა
ცოდვის გაჩენილს?

133. ვართ ცას ვონკუქ, ვართ დიხას,
ქუგმადღური ჯა დო ჯას,
ჩქიმ ჭოროფილ, უბედური,
ეკოთხოზუ შხვა დო შხვას.

ვერც ცას ვწვდები, ვერც მიწას,
მომკლა ხე-ხე სიარულმა,
ჩემი შეყვარებული, უბედური,
უქან მისდევს სხვასა და სხვას.

134. ღუმა სერო სიზუმარო
ჭოროფილენს ქუაკათი,
ქითა უშქური მუმარზიის დო
გიწოლალას დაუმარდი.
პის ვაჯუნინ მიჩქუღუ დო
კიდალას ქუარაგვი.

წუხელ ღამით სიზმარში
შეყვარებულეებში გავერიე,
წითელი ვაშლი შემომამძლიეს და
გამორთმევის დროს დავუმადლე,
პირზე ვაკოცე მეგონა და
კედელს თავი მივახალე.

135. ასეიანი ბოშკათეფი
ფარამ ოსურს იგორუნა,

ახლანდელი ვაჯაკეები
ფულიან ქალს ეძებენ,

დედიბეფი მოკუნა დო
კებურს ეკიხირხოლუნა,
კიბირ ვეგიაპალუნა დო
ნოლით ეკიგირგოლუნა.

დედაბერი მოჰყავთ და
კერის პირას დახოხიალებენ,
კბილები არ აბადიათ და
ღრძილებით ილოღნებიან.

136. ორტვინიშა ილებლი დო
ლოობთასი ონბალე,
მუ ჩქიმ ქომონჯ გიძირუ დო
მუ რუსული ტომარე.

ბოსტანშია ჩავიარე
დავთესე ომბალო,
გინდ („რა“) ჩემი ქმარი გინახავს და
გინდ („რა“) რუსული ტომარა.

137. ორტვინიშა ილებლი დო
გელაბწილი პურასქია,
ჩქიმ ქომონჯიმ მარებელი
ლუმა უქკომ(უ) ტურასია.

ბოსტანში ჩავიარე
პრასა მოვწყვიტე,
ჩემი ქმრის მაჰანკალი
წუხელ ტურას შეუჰამია.

138. თით ბალანა, მათ ბალანა,
ჟირხოლო ართ მახანა.

ისიც ბავშვი, მეც ბავშვი, —
ორივე ერთი ხნის.

139. ჰიჰე ცირა, მარკიხოლი,
დიშქა მუშენი ვახინკოლი?
— დობხინკოლინი — დომიჰვეს,
ვაბხინკოლინი — მომინჰეს.

პატარა გოგოვ, მერცხალო,
ფიჩხი („შეშა“) რად არ დაამტვრიე?
— რომ დავამტვრიე — დამიწვეს,
რომ არ დავამტვრიე — მირტყეს.

140. ჩქიმ ჟოროფილ, ბალანას,
ღვინ უჯოროსუ ლახარას,
ღვინით მუჟამ დიშუმუნი —
ირფელს ართო ბარდლაღანს.

ჩემს შეყვარებულს, ბავშვს,
ღვინო უყვარს ავადმყოფობისას,
ღვინით როცა დათვრება —
ყველაფერს ერთად ბეუტურებს..

141. ჩქიმ ჟოროფილ უხანე,
ღარიბი რე, უფარე,
მათ ვარისა ქოუწინქ —
გვალო გავამდიდარე.

ჩემი შეყვარებული, უხანო,
ღარიბია, უფულო,
მეც უარს ვეტყვი —
მთლად გავამდიდრებ.

142. ჰიჰე ფუთი — ნაბადას¹ —
ძღაბეფ გიარაგადანს:
— ფერი ბოში ქომუჩანი,
ტუფლით გიბაწყანდას.

პატარა ფოთსა და ნაბადაში —
გოგოები (ასე) ამბობენ:
— ისეთი ბიჭი მოგვცა,
ტუფლებით რომ დადიოდეს
(„კოხტაპრუწაობდეს“).

¹ „პატარა ფოთი“ და „ნაბადა“ ადგილის სახელებია ქ. ფოთის მახლობლად.

143. წყარიშ მალი წყარს მეურსუ,
მუჟო წყარიშ კვატაცალო,
ბოში, ოშუმემ გიციქირანს

ქუეიში მენახვატაცალო.

144. ჩე ქოთომი თიშენ მიცორს,
ჩე კვერცხი ოკო სკუსანი,
ჩქიმ ღოროფილ თიშოთ მოკო,

ჩქიმი ხოლოს ორდასინი.

145. ეზოში კარშა ენიბლი დო
ჯოლორქ ქიმიოყაპალუ,
ღუმუშ ფუჩხა ქაწოულთო დო
კუდეღს დოუქვათალუ.

146. არქა, ჯოლორ, ლალი, ლალი,
გაგუტუა სერიშ მალი,
მაჯინებს წაქა ჩი დო
მუმალარს ღუმუ დო ჭვალი.

147. ართი, უირი, სუმი, ოთხი,
მარკაშ ოკითხეშა მობრთი,
მარკას კურთა მედინაღუ,
შარანია! გედინაფუ.
შარაშიამ დონორეს
ღუს კვათუნა ჯოლორენს,
ქარზენა მანათის,
ქოლოზუნა კალათის.

148. ოსურიში თხილუა რე
ზოშიშ გომაბახებელი,
ბოში, ოსურს მუსუ თხილანქ
ჩხუ ხო ვარე მანტებელი.

149. გეგუთის ჩხვარუნა დო
ბანძას ქოხინწანანია,

წყალზე მოარული წყალზე დაღის,
როგორც წყლის იხვი,
ბიჭო, უღვაშები ისეთი გაქვს
(„გიციანტარებს“),
თაგის ვადანაკვინტივით.

თეთრი ქათამი იმიტომ მიყვარს,
თეთრი კვერცხი რომ დაღოს,
ჩემი შეყვარებული იმისთვის მინდა,
(რომ)
ჩემს ახლოს იყოს.

ეზოს კარში შევედი და
ძაღლმა დაიწკავწკავა,
ლომის ნაფუხენი მიეუღდე და
კუდი გააქიცინა.

არჩქა, ძაღლო, იყეფე, იყეფე,
არ გაუშვა ღამის მგზავრი („მჟვალი“),
მაყურებლებს შრავი აჟამე და
მომსვლელს ღომი და ყველი.

ერთი, ორი, სამი, ოთხი,
მარიკას საკითხავად მოვედი,
მარიკას ნიფხავი დაქარგვია,
შარაშია (ზედ) ვადაჟყოლია.
შარაშიას სასახლეში
თავსა ჭრიან ძაღლებს,
აძლევენ მანეთს,
ღობავენ (წნავენ) კალათს.

ცოლის ყარაულობა არის
ვაეის შემარცხენელი,
ბიჭო, ცოლს რას ყარაულობ,
ძროხა ხომ არაა გამქცევი.

გეგუთში ცეცხვავენ და
ბანძაში ანიავებენო,

¹ შარაშია — შერვაშიძე.

სუმარეფი, გემცადითი,
გეკეთებუნ, რჩანანია.

სტუმრებო, მომიცადეთ,
როცა გაკეთდება, გაკმევენო.

150. — ატლანობა, თემურ ყვარა,
ოსურ გისხუნუ დო ფარა?
— ჯგირ ოსური, ჯგირი ფარა,
ჟირხოლო ვაგაში(ი) ვარა,
— ფარა დაგეხარჯებუ დო
ოსური გეგოსკიდუ ვარა.

— ატლანობა, თემურ ყვარა,
ქალი გირჩეენია თუ ფული?
— კარგი ქალი, კარგი ფული,
ორივეს ვერ იშოვი თორემ,
— ფული დაგეხარჯება და
ოლი შეგრჩება („თორემ“).

151. ნანაია, ნანა,
ოსურს ვამუჩანა,
მუჩანინი, მუშოთ მოკო,
კინი მიდამლანა.

ნანაია, ნანა,
ქალს არ მომცემენ,
რომ მომცენ, რად მინდა,
ისეც წამართმევენ.

152. ნანაია, ჩქიმიშენი,
უჩას ვიქანქ ჩილიშენი,
ართის ვარი ჟირს მიპონანქ
ართიანიშ ჩინიშენი.

ვაკმე ჩემს თავს,
შავს ვიკერავ ცოლის გამო,
ერთს კი არა, ორს მოვიყვან
ერთმანეთის ჩინაზე.

153. შუმირ ვორექ ღვინითია,
ქიქე მომითმინითია.

მთვრალი ვარ ღვინითაო,
ცოტა მომითმინეთაო.

154. მოსაკითხის მოიჯღონა
ართ ცალი ხე ალუნჩას,
მიღუნ თინა იშენ მიღუ,
ვამიღუნ თის მი მუჩანს?

მოსაკითხს გამოგიგზავნი
ერთ მუჭა (ცალ ხელ) ალუნჩას,
რაცა მაქვს, (ხომ) ისეც მაქვს,
რაც არა მაქვს, მას ვინ მომცემს?

155. ბუღუ ბოში გოხოლუქი,
სოფელს ვიღვესირსოლუქი,
სკვამი ძღაბის ქოვძირუნქი,
ძამს ქუახუტოლუქი.

ბუღუ ბიქი გახლავარ,
სოფელში დავსრიალებ,
ლამაზ გოგოს რომ ვნახავ,
ძალიან ჩავეხუტებო.

156. ჩქიმ დიანთილ, ჩქიმი დედა,
უჩქიმოთი ვარგებედა,

ჩემო დედამთილო, ჩემო დედაც,
უჩემოდ ვერ გაგეძლოს („ვერ
ვარგებულებო“),
როგორც ჩემი მისვლა და
მაშინვე (ფეხები) გაგეფშოკოს!

მუქო ჩქიმი მეულა დო
ხათე გოზიკინაფედა!

157. ჯვებეს გიჩქვა, გუღუნია,
კუქას ჩხომი უღუნია,

ჯვებეს გიგზავნი, გუღუნია,
კუჭა(ვა)ს თევზი აქვსო,

გიშაგორუა — მაჟიდემ,
ფასი მინჯეს უჩქუნია,
შქირენულო თრდენ, ისი
ირო რძღაფა უჯგუნია.

ამორჩევა — მყიდველის (საქმეა),
ფასი პატრონმა იცისო,
მშიერი რომ იყო, იმას
ყოველთვის ძღომა ჯობიაო.

158. ეფერ ცხენი ქომუჩას,
ნიჩვიწყუმა ჯორადას,
ირდიხას ვობრულუა,
დაბალი დო გოლადას.

ისეთი ცხენი მომცა,
ღრუნჩთან ჯორა! იყოს,
ყველგან ვარბენინებ,
დაბალი იყოს (გინდა) მთა.

159. გური მულირი კონი ვორდი,
ლოგიძახი გამარჯვება,
ჟიშე ღორონთქ მორთხუას
თუდო ჩქიმი დატანჯება, —
ბრეჟ მუთუნო ვემმორჩქ
ოშ თუმანიშ დახარჯება.

გულმოსული კაცი ვიყავი,
დაგიძახე — გამარჯობა,
ზევიდან ღმერთმა მოგთხოვოს,
ქვევით ჩემი დატანჯვა,
ბევრ არაფრად მიმაჩნია
ასი თუმნის დახარჯვა.

160. ჩქიძი სკვამი ბებია,
ჯგირო ღოხაშ ლებია,
დაძმარებუი გეშელი
სკან ღირაჟიჟ ხეთია.

ჩემო ლამაზო ბებია,
კარგად მოხარშე ლობიო,
მწნილი ამოიღე
შენი დამკენარი ხელით.

161. ვოისა რადა, ბეგოში ბიგა,
ართის იფხირქ — ოთხის იბგა,
ვამუჩანქინ — გეგოღირგა.

ვოისარადა, ბეგოს კეტი,
ერთს ვიპარავ — ოთხს ვიხდი,
თუ არ მომცემ, აგაფრტქენი.

162. დედაქ კაბა დომიქუუ
ჟი დო თუდო ქურქულამი,

ფერი ბოში მა ვამოკო,
ბერგამი დო ბურქულამი.

დედამ კაბა შემიკერა
ზევით და ქვევით ქრელი
(წინწყლებიანი),
ისეთი ბიჟი მე არ მინდა,
თოხიანი და ცულიანი.

163. ირიფელი დოფთასი დო
ვამითასუ ფენჯგირე,

ყველაფერი დავეთესე და
არ დამითესავს ცოცხი,

1 ჯორა—ნიკორა, თეთრი ნიშანი.

თიზმა სი გოიჯინუდას,
მა ლექსიშა მორჯგინე.

იმდენი შენ იცოცხლე („გეყუროს“),
ბე რომ ლექსში მაჯობო.

164. ვაარწყექო, ვლურუქინი,
ქულმოსქილე ლუმუქინი?

ვერა ხედავ, რომ ვაველები,
რომ დამრჩა ლომი?

V. ისტორიული

352. არამ-ხუტუ

არამ-ხუტუ

ინგერ(ი) გოუძაფუნა ჯო

ქობოგუნა მოროჟაჲ,
არამ-ხუტუქ გემეველ
ჯო გუბანც ქოროშანც.
ჯვარელექ დიიშაყარჯ,
მუში ხატის ქახევეწნა:
— უბეჯური არამ-ხუტუ
ცირას ნემე მიჯამ(ი)ლანა!
— უბეჯური არამ-ხუტუ,
ჯვარს ჯუჯი ვაწეიხუნა!
ენა ვაჯეეჯერჯ ჯო
განაქკაჯას გოსხაპუ,
ოკალმახეშა ქიმერთენი,
ჯვარულ(ი) ხატექქ ქემააქიშოუ
ჯო დიხაშა ჯუჯი ქოუსანგუ.
მუში ნარჩვი იარალი
ასეთ(ი) ჯგეგეს ქოწოუსვანჯუ.
არამ-ხუტუ, აგეეში,
ვაპ, ვაპ, სო მიიში?

ენგურზე დაკილული ხილი გაუკეთებიათ
 („გაუძაფავთ“),
ბოგირს დებენ („ბოგავენ“) მოროჟაზე!
არამ-ხუტუ გამოვიდა
და გუბანზე² ლაყობს.
ჯვარელები შეგროვდნენ,
თავიანთ ხატს ეხვეწებთან:
— უბედური არამ-ხუტუ
ქალს ნუ წაგვართმევს!
— უბედურო არამ-ხუტუ,
ჯვარში თავი არ გაიფუქო!
ეს არ დაიჯერა და
ნახიდარზე გადახტა,
ოკალმახესთან³ რომ მივიდა,
ჯვარული ხატები წამოეწივნენ
და მიწაში უკრეს თავი.
მისი ნაძარცვი იარალი
ახლაც წმ. გიორგის უსვენია წინ.
უბედურო არამ-ხუტუ!
ვაი, ვაი, სად მიდილი?

1 მოროჟა—პატარა მდინარეა ჯვარში.

2 გუბანი — სოფელ ჯვარის ერთი უბანია.

3 ოკალმახე— ადგილია ენგურის ნაპირზე.

ზედი სქანი დალუერი,
ჯვარს მოთი ალელი.

353. ვო, ღადია

ვო, დადია, დადია,
რუხიშ(ი) ღენაბადია!
სქანი დაბადება დღასე
რღე თოფიშ(ი) რაბადია,
სი იშენი მუთუნ ვაგიტირც
ღო მა ქომ სქან(ი) ნაბადია.

354. აი, ღაფი

აი, დაფი, დაფი, დაფი,
გოლას მიკომიდგე დაფი,
დადია ლევანქ, გემორძევილქ,
მაფას გინააბუ ლაფი.
— მაფა, დია, დია, დია,
მომიციადი ათაქია,
ირო ქოგირაგადღღე
სუჯუნური ქადაგია.

355. გურიკოჩი — ჯგირი კოჩი

გურიკოჩი — ჯგირი კოჩი,
როსტო დგებიაში კოჩი,
როსტო — მანჯჩაში კოჩი,
მან(ჯ)ჩა — ჯოლორიაშ(ი) კოჩი.
მაფაშ კოჩიქ მორთასენი,
ლაკვაშია, ლვინი ქოჩი,
თინიკია, წიგნი ქარი,
მაქსემე, მელე ქოსი.
[მეულე] კოჩას დო იოთას,
დინორენან(ჯ) ეინოთას,
კოჩაქ აშო გინორთასე დო
იოთა თექ(ი) ქინორდას(ჯ).

356. ჟიშე ლორონთ მიტიბუნა

მა ფართალს მეგიჯღონა,
ქოგიჩქნანო კიჩუა,

17. ჭართული ხალხური სიტყვიერება

შენი ზედი დალუელი.
ჯვარში რად ამოიარე.

ო, ღადიანო

ო, დადიანო, დადიანო,
რუხში დაბადებულო!
შენი დაბადების დღეს
იყო თოფების გრიალი,
შენ მაინც არა გიტირს რა
ღა მე მომეც შენი ნაბადი.

აი, ღაფნა

აი, დაფნა, დაფნა, დაფნა,
მთაზე მიდგას დაფნა,
დადიანმა ლევანმა, გამარჯვებულმა,
მეფეს გადაასხა ლაფი,
— მეფევე, დედა, დედა, დედა,
მომიციადე აქაო,
მუღამ გეუბნებოდა
სუჯუნელი ქადაგი.

გურიკოჩი კარგი კაცია

გურიკოჩი კარგი კაცია,
როსტომ დგებუაძის კაცია,
როსტომი მანუჩარის კაცია,
მანუჩარი ჯოლორიას კაცია.
მეფის კაცი რომ მოვიდეს,
ლაკვაშია, ლვინო ასეი,
თინიკია, წიგნი წურე,
მაქსიმე, გაღმა გააქროლე (წიგნი).
(მიუტა) კოჩასა და იოთას,
რომ ღვანან (შიე) ეინოთაში,
კოჩა აქეთ წამოვიდეს
და იოთა იქვე (შიე) დარჩეს.

ზავიდან ღმერთი გვწყალობს

მე ფართალს გაგიგზავნი,
იციოთ კი დაკეცვა,

ამსერ მუთუნ ქოფჩისი-და,
ვაქკოპუნქ ღო გიჩუა,
ირფერშენ ნებას გარძენქ,
ბუაჯეს ვამომქინჩუა,
ჟიშე ლორონთ მიტიბუნა,
თუღო — მანჩა ჩიჩუა.

257. ბეჰა ღგეგია

გეგელუუ, გეგელუუ,
ბეჰა ღგეგია უბედური,
მუჰო ღრო-ხანქ ღგელუუ,
მარგალქ თოფი გოჯოთუ,
ხინს ქიგგოეკრელუუ,
სქანი ცხენ ღო უნაგირი,
წყარქ მიდაეკრელუუ,
სი უბედური კოჩი რდი —
ჯოლორქ ქიგგობებელუუ.

358. ნ ა ნ ა

სი მახუტი, ნანა სქუა,
ღო მა თაქი გიღურქულა²,
თურქი მეურს შარასუა
ბაბა-სქანიშ ნახურქულა.
მუ ბქიმინათ, სქუა-ნანა,
თურქეფ ვამორინუნანა,
კოს ირფესუ მიდულანა,
უკულ გითაშქვიდუნანა.
წოხოლეშე თურქეფი ღო
უკახალე ხიზნეფი,
გაკორთეს ნივთეფი ღო
ღაჩხირს ღოკვეს ფიცარეფი.
ბაბა-სქანი აქი ვარე,
ჩქე ბტყობუთუ ურთასია,
ბაბა-სქანი უხვადქარე

თუ ამალამ რაიმე მაქამეს,
არ შევექამ და შეგინახავ,
ყველაფრის ნებას გაძლევ,
(ოლონდ) წვერებს ნუ მომქაჩავ,
ზევიდან ღმერთი გეწყალობს,
ქვევით — მანჩა ჩიჩუა¹.

ბეჰა ღგეგია

გეგელუუ, გეგელუუ,
ბეჰა ღგეგია უბედური,
როგორ ღრო-ხანი დაგელია,
გლებმა („მეგრელმა“) თოფი გესროლა,
ხიღზე გაგაკორიალა,
შენი ცხენი და უნაგირი,
წყალმა გაათრია („გორვით წაიღო“),
შენ ავი („უბედური“) კაცი იყავი —
ძალმა დაგაეურკლა.

ნ ა ნ ა

შენ ჩამეხუტე, ნანა შვილო,
და მე აქ გიგალობებ,
თურქი მიდის გზაზედა
მამაშენის წალდნაკრავი.
რა ექნათ, შვილო, ნანა,
თურქები არ გვაყენებენ,
კაცს ყველაფერს წაართმევენ,
მერე ჩამოახრჩობენ.
წინ თურქები და
უკან — ხიზნები,
დაიყვეს ნივთები და
ცეცხლში დაწვეს ფიცრები.
ნამაშენი აქ არაა,
ჩვენ ვიმალეებით ურთაში³,
მამაშენი უბედური

¹ მანჩა (მანუჩარ) ჩიჩუა ისტორიული პირია.

² ყოველ წყვილ სტრიქონს ახლავს მისამღერი „ნანი-ნანინა“.

³ ურთა — შთის სახელია.

თურქეთს მიშაბურსანსია,
ულა დლასჯ დოგინინჯ:
„შალას გიშაღუნასია“,
ქიქერდ(ი), მარა ქოგინინჯ,
„ენა ვაგჯ ზურასია“.
ანჯარ. სქანი ხაზური ლე,
გიაღუნი ჩქარასია,
ლურჯა ხოლო კაზირი ლე,
დოგინემა შარასია.
მარა, სქუა, გოჩინა თეს,
რთხორე ირო ქორშუდასი:
ოქიმ ვაძირა დლასჯ ნტერსჯ,
ოში ქეკორთხოზუდასი!

თურქებთან ომობს,
წასვლის დღეს დაგიბარა:
„შალე (უკან) გამომყვესო“,
პატარა იყავ, მაგრამ გიცნო,
„ეს არა ჰგავს მნდალსაო“.
შენი აბჯარი მზადაა,
უკან მიპყვე ჩქარა,
ლურჯაც შეკაზმულია,
დაგილოცავ გზასაო.
მაგრამ, შვილო, აშას დაგაბარებ,
გთხოვ ყოველთვის გახსოვდეს:
ზურგი არ უჩვენო მტერს არასდროს,
ასიც რომ მოგდევდეს!

359. თოლსი ლური მომორდუ

თოლსი ლური მომორდუ დო
ონჯირუუ ვამირჩუდუ,
ლევან ნაქყებიას თქუანდეს,
მა მითინი შხვა მიჩქედუ.

თვალზე ძილი მადგა

თვალზე ძილი მეკიდა („მადგა“) და
ლოგინი არ მეგო,
ლევან ნაქყებიას იტყოდნენ,
ნე ვინმე სხვა მეგონა.

360. კაპია და ლევანი

კაპია: — ლევა, მუ რე მეიღუნი?

ლევა: — მუ ორე და კორტე.

კაპია: — ქაკ ცხენს ეკოღუნელო
ვამიძირუდიკო ნოტე.

ლევა: — სი აშენებულ სქუა,
აქ ვამაშუნი —
დახე შური გოტე.

კაპია: — ეირხოლოს დომიბალუნა,
შქაღინასი გორთე...

კაპია და ლევანი

კაპია: — ლევა, რა („არის რომ“) მიგაქეს?

ლევა: — რა არის და კურტანი.

კაპია: — ქაკი ცხენის უკან მიმყოლად
არ მენახე ნეტავ.

ლევა: — შე აშენებულ-შვილო,
აქ რომ ვერ ვიშოვე,
კინალამ სული გამძვრა

(„გავუშვი“).

კაპია: — ორივეს გვეყოფა
შუაზე რომ გაყო...

361. ახ, დობლური

ახ, დობლური, დობლური,
თურქიმ ლეკურ მოგამიღუ
მუს მოხვარჯ დონთური,

ახ, მოვკედი

ახ, მოვკედი. მოვკედი,
თურქის ხალღარტყმულს
რას მიშყელან ექმი,

ვართ მუთუნი შელორსა,
ვართ ნიორ დო თოფური...
ტანც ჩოხა ქვგმოსოფეს,
კუჩხის ვაჰმოდ თათგმანი,
ვემეფხვადი, მუ დუაშე,
თურქეფ დუც ბეკათუნანი?

362. აბა, ულა

აბა, ულა, ჭიმაღეფი,
წახაყიში სქუალეფი,
თას მაჰამბო გოქყვადილი

თავად-ჟინოსქუალეფი.
დადიანეფ კოფილი დო
ჩიქვანეფი ნტინაფილი,
არძო ხუნჯის გენტხაფილი,

შიშიში გოჩინაფილი...
აბა, ულა, აბა, ულა,
ვარა რგინა, ვარა დურა,

უტუში ჭარიში გომორძგუა,
თავადეფეშ გოქყვადუა,
კოჩა დო უტუშ ჭარეფიში
გომორძგუა, გომორძგუა...

363. უტუს ლაჰარული

ვორეროშა, ვორეროშა,
ვორი ვოხოხოია...
აბა, აშო, ჭიმაღეფი,
ყახახიში სქუალეფი,
ფოსნაველო გოქყვადილი —
თავად-ჟინოსქუალეფი...
ვოუდო, ვოუდო,
დილოუდო ნანინა...

არც რამე შელოცვა,
არც თავლი და ნიორი...
ტანს ჩოხა შემომახიეს,
ფეხზე წინდა არ მაცვია,
ვერ მივხვდი, რა დავაშავე,
თურქები რომ თავსა მკრიან?

აბა, წასვლა

აბა, წავიდეთ („წასვლა“), ძმებო,
გლეხის („ყახაყის“) შეილებო,
თესლ (-ძირად) გავწყვიტოთ
(„გაწყვეტილი“)

თავად-აზნაურები.
დადიანები დაქერილი და
ჩიქოვანება გაქცეული („ოტებული“),
ყველა ხუნღზე დანმული
(„დაცემული“),

შიშით გაშეშებული.
აბა, წავიდეთ, აბა, წავიდეთ,
ან გამარჯვება („ჯობნა“) ან —
სიკვდილი,

უტუს ჭარს გამარჯვება,
თავადების ამოწყვეტა,
კოჩას და უტუს ჭარების
გამარჯვება, გამარჯვება...

ვორეროშა, ვორეროშა
ვორი ვოხოხოია...
აბა, აქეთ, ძმებო,
გლეხის შეილებო,
ძირფესვიანად ამოწყვეტილი
თავად-აზნაურები...
ვოუდო, ვოუდო,
დილოუდო ნანინა.

364. უტუ მიჰაგასა და მართალია თოდუას

სო რეკ, უტუ, სო თხორუქუ,
ვარა სო რეკ, მართალია,
ართო ხოლოს ქორეთი-და

სადა ხარ, უტუ, სად მარხიხარ,
ან (შენ) სადა ხარ, მართალია,
ერთად ახლოს თუ ხართ,

ხოლო ჭგირი, მახარია...
ოცქვეფური თი კოჩი რე,
ქომოლური მით ღურუნი,
ართო ქომოლობაწყუმა
სიბრძნე ხოლო მის უღუნი...
სორტას ღორხვად გუბერნატორქ,
სი იშენი ვეკნიკონი,
უტუშ ქებას გილებირდეს,
სოიდგა მიაჩქილიკონი...

კიდევ კარგი, მახარია...
საქებარი ის კაცია,
ვაჟკაცურად ვინც მოკვდება,
ვაჟკაცობასთან ერთად
სიბრძნეც („ვისაც“) რომ აქვს...
სორტას დაგხვდა გუბერნატორი,
შენ მიინც (უჯან) არ დაიხიე,
უტუშ ქებას (ღაღიოდნენ და)
მღეროდნენ,
სადაც (კი არ) გეგლო ყური.

365. მენიკი ღაღინისა და კომირია ნინუას ბაშაირება

— გამარჯობა, ქომირია,
მადლობა ღორონს, ქომირია,
უტუშ ჭარს მუშენ აკათ,
სი იშ მუკოქოსელია.
— უტუშ ჭარს ვოკათუდი,
მა უფლებამოსილია.
სოდეთ მევეოქიშეთინ,
პატონეფი მოფსილია,
აქ მუს დონიბობოხუქი,
შარაშიაშ დოტებული,
გიფონანდუნ გიჩქედ, მარა
ქოდოგირტუ ღორებული.

— გამარჯობა, ქომირია,
მადლობა ღმერთს, გნახე,
უტუშ ჭარში რად გაერიე,
შე („იქით“) დასაღუპავო.
— უტუშ ჭარში ვერიე,
მე უფლებამოსილი,
სადაც მივასწარიო,
პატონები ეყლიტე,
აქ რას რიხიანობ,
შარაშიას (შერვაშიძის) დატოვებულო,
გეგონა შეგირთაედა („წაგიყუანდა“),
მაგრაშ
დაგტოვა მოტყუებული.

366. თენა რენო თი მამიტა?!

ესაა ის მამიტა?

თენა რენო თი მამიტა,
დიდ ბულაზის თქუნა,
თეზმა ლამფას სო ილანა,
სო რე მითაჩუნა,
ზღვას სანდალი მოურსუ დო
ჯიკის მიკასქუნა,
ზღაპიკ ილაბიჯთი დო

ესაა ის მამიტა,
დიდ ბოლაზს (რომ) იტყვიან?
ამდენ ლამფას (ფიცარს) სად
წაილებენ,
სად შეინახავენ,
ზღვაზე სანდალი მოდის და
ძირკვზე გამოაბამენ,
ზღვის პირზე დგა: ართ და

! მამიტა ადგილის სახელია ზღვის სანაპიროზე, სადაც ტობა (მდინარის სახელია) ერთვის ზღვას; მამიტაზე ამ ლექსსაც ამბობდნენ (მთქმელის შენიშვნა).

ჩხანა ილგოქუანა,
ქობალიში მანგიორო —
ქვიდის ულაქუანა.

მზე გწევთ,
პურის ნაცვლად —
მქადს ლექავენ.

257. მაცი ფიფიაში ლერსი

— ნამუ რექ მეურქენი?
— მა გოხოლექ,
მაცი ფიფია გარაგანი,
დემიშ სახე ქომილუ-და,
ვაშაბძენო ვარა ძვალი?
კოწია პატენსქუა რექო,
დულ მორცილი მარაგვამი?
ბათაიამ(ი) ქვიშორია
მეკენჯ(ი) ყოფე ბალანგარი.
მეტ მაღალე მა ვაპუნცუ,
ვართი კოფე, ვართი ბანი,
ჩქ პირდაპირ ჩხუპიშ მეთი
ვაშიჩქენა ნტება-განი.
მა დო ჩქიმი მაღალექე
ეფერ მანგარ(ი) ქიბლემით, —
მა ხუთ კოჩი ყამათ პილი,
იქ ამშე კოჩი ბირგულით,
რჯიშ ნაღათემი ტყვია
ამარ მემილ(უ) ფრამულით.
საჩინოს ქიმქოხვიდეს,
ე სოფელი მობკეაკვი,
მეფჩი კარტეიში ზალპი,
ყაზახ-რუსეფ თეშ დობზანთი,
კორ სორდ ინეფიში რსაფი?
მელე ინგვრც დიშქირი დო
მორლე ქეკვოსხაპი ძვასჯ.
დულუ ქიგნმორღვეს ტყვია,
ქუას მელულდო ჩხაჯი,
ბუყამც მა თექ ვაბლურიანი,
ნობტებუე ჩინჯი ხატი.

. მაცი ფიფიას ლემსი

— რომელი ხარ. რომ მიდობარ?
— მე ვახლავარ,
მაცი ფიფია გარაგანი!,
დევის სახე თუ მაქვს,
განა არა მაქვს (მისი) ძვალი?
კოწია ბატონიშვილი ხარ
(რომ) მოპლაკუნებ თავტრტველი?
ბათაიას ქვიშორია²
ლეითნება ყოფილა ტიალი.
მეთი მეგობარი მე არა მყავს,
არც წვრილი (ხმა), არცა ბანი,
ჩვენ პირდაპირ ბრძოლის მეთი
არ ვიცით გაქვევა-განი.
მე და ჩემმა მეგობარმა
ისე ძლიერად ვიოშეთ, —
მე ლუთი კაცი ხანჯლით მოვკალ,
მან ექვსი კაცი — მუზლით,
რუსის(აგან) ნასროლი ტყვია
აგერ მიმაქვს წვერებით.
საჩინოში მოშიმწყუდიეს,
ეს სოფელი (კი) მოვკაყვე,
მივეც „კარტეჩის“ ზალპი,
ყაზახ-რუსები ისე შევზარე,
კაცი სად იყო მათი დამხმარე?
ენგურის გაღმიდან გაღმოვეშვი,
გადმომმა გაღმოვსკუპდი,
თავზე ტყვია დამაყარეს.
ქვაზე გაქმონდა ჩხაქუნი,
როცა მე იქ არ მოვკვდო,
წყალობა (მათობდა) მქონია (ძირის)
ხატისა.

¹ გარაგანი (აქ) — ქარ-ბუქი ქვეა-ქუხილთან ერთად.

² ქვიშორია—ქვიშისფერი ცხენი.

დღაშით გვალას გოხოლჷქ,
სერით გობრჩქინდჷქ ზღვასჲ.
ნაბაკიემა ქიმუელუნი,
გორჩქინდ გურგინი დო ტყვაი.
სტრაჟნიკეჷქ გეკვირუუ —
ენა ჭოფენია მაცი!
სალავათი დიფუჩეს —
„დღას ვადორხვადღთ ანწი“.
ართი ღართი მუქმოქუნცუ,
სოთინ ვემიორე ნათი,
ჩე ტარამი ლეკურ მიღუ,
ვაბთჳრანქჲ ესე დღასი,
ჟაკო დიდი მორჩიება,
თეშ კვათნცე ძელ დო ძვალცე.
თოფი მიღუ გორინელი,
ტყვია შტუტერიში უღუ;
გურ დაჩხვრშორო ზანთალა,
თოლი აღმასიში მიღუ...

362. მაცი ფიფია და სვიმონ ჩიქოვანი

ათე ლექსის თქვანო ფთქუა,
მაცი ფიფია ძალოური,
ეგებუ ირ კოც ვოუჩქედას,
სვიმონქ მაცის ვალოუნი,
ეშენ მაცი ვადაბჩრახათ.
სვიმონი ორდ ბრალოური,
ლახირი დო რჩვილა კოჩქე,
ჯვარშა ეკანძგვალოუნი.
— სვიმონ, მუჭოდ ვალოუნი.
თქვანი ცოდაში ქვილი ჟვარს?
დღას თენა ხომ ვეგუნალ,

თელი ჩიქვანეფიშ გვარს.
სვიმონ, თესე ვაბთქუანდინ,
ითამ(უ) თინა გიჩქედლო?
თეცალ საონჯლორო ბედი
ორჩენელშო გიძედლო.
სვიმონიშ ლურა მარდი ორდ,
მარა იშენ გურსუ ბქუნსუ.

დღისით მთაში გახლავარ,
ღამით ვაჩნდები ზღვაში.
ნაბაკევი როცა მივალ,
ვაჩნდება ქუხილი და სეტყვა.
სტრაჟნიკებმა გაიკვირვეს —
ეს მაცი ყოფილათ!
სალავათი დაიფიცეს —
„არასდროს არ დაგხვდებით აწ“.
ერთი ჩოხა მაცეია,
არსად არ ემჩნევა ნაყერი.
თეთრტარიანი ხმალი მაქვს,
არასდროს მას არ გაეცვლი.
არ უნდა დიდი მოქნევა,
რე კრის რბილსა და ძვალს.
თოფი მაქვს ნაწრთობი (სროლაში),
ტყვია შტუტერიშა აქვს,
გული ცეცხლივით დადარა,
თვალი აღმასისა მაქვს...

ამ ლექსს თქვენთვის ვიტყვი,
მაცი ფიფია ძლიერი,
იქნებ ყველამ არ იცოდეს,
სვიმონმა მაცის რომ ალყა შემოარტყა,
ამის ვაპო მაცი არ დაეწარახათ,
სვიმონი იყო ბრალიანი,
ნაცეში და გაძარცული კაცი,
ჯვარში რომ ამოეთრა.
— სვიმონ, როგორ იყო, რომ მოგივიდა,
თქვენი ცოდვით დამწვარ ჟვარში?
ეს ხომ არასოდეს გაივლის
(„გადავარდება“),

მთელი ჩიქოვანების გვარში.
სვიმონ, ამას არ ვიტყვოდი,
ვითომ ასე („ის“) გეგონა?
ამისთანა სამარცხვინო ბედი
სიბერეში გელოდა („გელო“)?
სვიმონის სიკვდილი მადლი იყო,
მაგრამ მაინც გულსა მწვეავს,

სვიმონ ჩიქვანქ დოდურენი —
იშ ოსური მისე ჭუნსუ?

369. არსენა შონიაშ ლერსი

აბრაგობაშენ ქება ულუ,
ჩქენ შონია არსენას,
უონჯლორე დროში ღალა

ლორონთქ თისე დაცალას...
იშ ტერეფი ჯარსე ღურუ,
შიშით გილაცანცალანს.
არსენაშ მაგორ სტრაენიკეფი
ქიმკოქუნა ლაკადას,
ღუდი ვაუფულუნან თეში
ქუმოხვადეს არსენას.
არსენაქ თენა თქუუ:
მუ ამბე რე, ჯიმალეფი,
მუთას გოცილუთ შხვასი,
ღუდი განწირული კოსი
ვემთპორინუანთო ტყასი?
ვალურედათ იში მეტი,
ჩქიმღე სახელქ ვაგალასი,
ხუთ თქვანზგმა ორდასუნი, —
იქ ჩქიმ ხეშო ვაბადასი.

არძოს გორხუ შქათაბანს,
აკას ვადგოჩილითუა
თოფიშ ღუდიშ მაფართას,

ცხენი მენჩურუნდასუნი,
თიცალს ვუკათუანქ ზღვას.
არსენაქ ეარნეჩ საყენს
ქოსხაპ ინგერიში ფაფალას,

მაყია ჭურე ეყილუ
შინუტიში მამალას.
ეფას მუთა ილოლე,

თეშ გილურს მანგარას,

სვიმონ ჩიქოვანი რომ მოკვდა,
მისი ცოლი ვისა ჰყავს?

არსენა შონიას ლეჰსი

ყაჩალობის მხრივ ქება აქეს,
ჩვენს შონია არსენას,
უსირცხვილოდ თავის გატანა („დროის
ტარება“)

ღმერთმა მას დააცალოს.
მისი მტრები ჯავრით კვდებიან,
(დადიან და) შიშით კანკალებენ.
არსენას მძებნელი სტრაენიკები
გარშემო უელიან გორაკებს,
თავი ვერ დაუშალავთ („ისე“),
შეხვდნენ არსენას.
არსენამ ესა თქვა:
რა ამბებია, ძმებო,
სხვას არას გერჩით,
თავგანწირულ კაცს
არ დამაყენებთ ტყეში?
არ მომიკვდეთ („იმის მეტი“),
ჩემგან სახელი ვერ წაილოთ,
ხუთი თქვენოდენიც რომ იყოს,
მან ჩემთვის („ხელისთვის“) არ
იკმაროს.

ყველას გაგხვრეტ შუაში,
არც ერთს არ აგაცდენ
თოფის („თავის“) (ლულის)
სიფართოზე,

ცხენი რომ მიცურავდეს,
ისეთს შეერთავ (სისხლს) ზღვას.
არსენა ორმოც საყენზე
გადახტა ენგურის ფრიალოდან
(ნაპირიდან),
მეორე ნაპირზე („მხარეზე“) გავიდა
ერთ წუთში — („წუთის სისწრაფით“).
ახირებულად („იაფად“) ვერაფერს
უზამ,

ისე დაღის მაგრად,

ეჩიდოვითი სტრატეგიის
თხაცალო გავოშაყარანს.

370. არსენა შონიაშ მაგორალეშა

არსენა შონიაშ მაგორალეშა
ქინკაქუნეს ლაქადას,
— არქა, ბოშეფ, ხე გიმიბლათ,

ჩქინი საქმეჲ ვაწარათას.
მინქ დინჯირი დიხასი დო
მინქჲ ქენკატუობი ჭას,
ვარა მუთუნ ვექიმიწე,
თექ აკაშა გემარგას.
— მუ ამბე რე, ურიადნიკი,
მუს რე ისკენჩერკქენი,
ჩქიმდა მუთუნ ვადგარკებე,
მუთუნქ ოკო ვაგალას,

სი სრატეგიეფ მორატუნსუნი,
ხუთი თიხმაქ ვამბადას.
ტყეიას ვადვორჯლითუა
თოფიშ დუღიშ მათარათას,
სოდე გეიწურუანთი,
თექ გორსოფუნთ შქაბადას,
თქენი ზისხირაში დვარსე,
ქითათ ქოუკათუა ზღვასე.
არსენასე უსხაპულუ
ინგირიში ფაფალას,
მელე ეკუთლებულუ,
ართ მინუტიშ მამალას.
ექი მუთუნქუ ველოლოუ,
დო გილოურს მანგარას.
ქარნეჩდოვით სრატეგიისი
თხაცალო აკოშაყარანს.

371. ასლანი ჭურუაში ლეჰსი

ზეხარეშე მოფთხოზდეს
სუმი დლა დო სუმი სერს,

ოცდაათ სტრატეგის
თხასავით (ერთად) შეყრის.

არსენა შონიას მძებნელები

არსენა შონიას მძებნელები
შეყენენ მთიანეთს,
— არქა, ბიჭებო, ვიპარჯვოთ („ხელ
გამოვილოთ“),

ჩვენი საქმე არ წახდეს.
ზოგი მიწაზე დაწვეს და
ზოგი („ვინმე“) ხის უკან დაიმალოს,
თორემ ვერაფერს ვიზამთ („იქმნება“),
იქ („ერთხელ“) თუ გამავრდა.
— რა ამბავია, ურიადნიკო,
რას იფხორებდი,
მე ვერაფერს დამაკლებ,
ვერაფერს წაიღებ („ვერაფერი უნდა-
წაიღო“),

შენ რომ სტრატეგიები მოგყავს,
ხუთი იმდენი არ მეყოფა („მეყოს“).
ტყეიას არ ავაცდენ
თოფის თავის სიფართოეს,
სადაც დაგიმიზნებთ,
იქ გაგზებთქავთ შუაზე,
თქვენი სისხლის დვარს,
წითლად შეეჟურევე ზღვას.
არსენა გადამხტარიყო
ენგურის ფრიალო კლდეზე,
გალმა გასულიყო,
ერთ წუთში („სისწრაფით“).
იქ ვერაფერი უქნეს („ექმნა“),
და დადის მაგრად.
ორმოცდაათ სტრატეგის
თხასავით შეყრის.

ასლან ჭურუას ლეჰსი

ზემო მხრიდან მომდევდნენ
სამი დლე და სამი ლამე,

ინეფ(ი) მუკო მაქიმუნდ,
მა გევოხედინ(ი) ი ცხენს.
ქორთუეფი ქეიპილი,

განთხ(ი)შა ვე თვა(ა)რინენა,
ნანდულ(ი) მიჩქ, ვითოყირი
ტყვიამ მინაგეფი რენა.
თუთას ტყას ქედოსქიდენა,
გვერდის ტუჩა ვა(ა)ლინენა...
... ექი მა მიიფშინ(ი) ემი
(ინეფ) მუკო აგუდეს,
მუკოთ კვნიბინენდინი —
ლეტას აშა(ა)რაგუდეს.
„ზაკუსკა“ ქუთემის ოპკომი დო
ქემიფსევანჯი ბანოჯას!
მივარჩქილი ოჯახისენი,
ართ ღაზახი კარს ოჯანს,

ონანგერამ(ი) ცხენი მეკუნს,
ფუქვი — „თეს ქოპუჩანს“...
ხონი ქალაქის გეშე(ე)ბლი დო
შუქას აქილე ყარ(ა)ულეფი:
სუმს თოფი ქუუეებუ —
ეთი შხვას — ანგურეფი.
ცხენი შულადირი პუნდუ
ბანოჯაშე ნარულეფი,
ცხენწყარ პიკ ქემი(ი)ფსევანჯი,
თედო ქეჩა გემირჩედ,
მოსვანჯა დო... თი მინუტის
სუმ ქორთუემქ გემირჩინდ,
წორეთ ტერო დავაქტციეი,
მურო მუ ჯგირ(ი) გემირჩქედ.

მურთაქაში მანგიორო
კელე(ე) დუდ(ე)შა მემიქედ.
... დართი მუკო(ო)ნწყვილი(ი) მაფუ,
ცხენ(ი)შა ვამაფ(უ) მონქირელი.
თაქი აზრიქ ქუმქეჩანქ,

ისინი როგორ მოეწოდნენ
იმ ცხენს, რომელზედაც მე ვიჯექი.
ქართველები დავბოცე (ჩემს უკან
დენაში),

ფეხზე ვერა დგანან,
ნამდვილად ვიცი, თორმეტი (მათგანი)
ტყვიანაკარავია.
(ერთი) თვე ტყეში დარჩებიან,
ნახევარი შინ ვერ წავა...
... იქ რომ მე მივდიოდი, ისე
ისინი როგორ გაიგნებდნენ (გზას),
რომ უკან მოვიხედავდი —
ტალანში ეყარნენ.
საუბრე ქუთაისში ვკამე და
დავისვენე ბანოჯაში.
რომ (ყური) მივუგდე სახლს („ოჯახს“),
ერთი მოწიფული კაცი („ყაზახი“) კარს
აღებს,

უნავრიანი ცხენი მიჰყავს,
ვთქვი — „ამას მომცემს“...
ქალაქი ხონი გავიარე და
შუქას აქეთ ყარაულეებია:
სამს თოფი უქირავს —
ათ სხვას — აგურები.
ცხენი დადლილი მყავდა
ბანოჯიდან ნარბენი,
ცხენისწყლის პირას დავისვენე,
ქვეშ ქეჩა მეგო,
მოსვენება და... იმ წუთსვე
სამი ქართველი ამიჩნდა,
სწორედ მტრად მივიღე
(„დაეპტკიცე“),
ჩა კარგი (მათთვის მქონდა ნაქნარი).
მურთაქის მაგიერ
მკლავი თავქვეშ მედო.
ჩოზა გახდილი მაქვს,
ქენისთვის არა მაქვს შემოპერილი.
აქ აზრი გამიჩნდა („მომეცა“),

¹ ბანოჯა — სოფელი ქუთაისის ახლოს (ჩამწერის შენიშვნა).

ქიფიფიქრი ოზინერი,
პე, ლეკური, ქოკვათენქელა,
რექ ღორონთიშ(ი) გორჩქინელი!
ნაგვაზულს! დოფსვადეს,
ყარამანი² ოკათელ.
ყარამანი, ქომჩინიო?
მა ვორექ ქურუა,
მა უბადო კოჩ ვორექ,
პაბა, ნე მომდურუა,
დღგართუქ დო დორცვილენქ.
თექი ქელგორულუა.
ქაზახალა მუჭო ოკონი,
მა სი ნე მოგურუა.
... მოლე ჭარი გიიბირე (დო)
მუზ(ე)მა შარას ქულაღფი,
ბრელ(ი) მარგალი კეთილშობილ(ი)
თექი თავად(ი)-სქულაღფი.
ყარამანი, ჩემერცხი,
საქმაო რე გაჭირება,
უკახალე მილუდეს
აფხანაკურ(ი) გაჩინება.
ოპკოფი-და მღბდინქქ,
შემდგარი ლე განჩინება,
მუზემა მა სი ჰკოფი,
იზემა სქანი აშენება!..

ვიფიქრე ასნაირი,
პე, ლეკურო, თუ ქრი,
ხარ ლეთისაგან გაჩენილი!
ნაგვაზოუსთან დამხვედნენ,
ყარამანი ვრია.
ყარამან, მიცანი?
მე ვარ ყურუა,
მე ცული კაცი ვარ,
აბა, ნუ მომძღვრებ,
მოგიბრუნდები და მოგკლავ,
იქ დაგაძინებ.
ვაეკაცობა თუ როგორ უნდა
მე შენ ნუ მასწავლი.
... გამოლმა ჭარი ჩანს,
რამდენიც გზაზე ქვაა,
ბევრი მეგრელი კეთილშობილი
იქ (ურევია) თავადიშვილები.
ყარამან, ჩამომეხსენ,
საქმაოა გაჭირვება,
წინათ („უკან“) გექონდა
ამხანაგური ნაცნობობა.
თუ დამიჭირე. დავიყარებნი,
შემდგარია განაჩენი,
რამდენიც მე შენ დამიჭირო,
ისე („იმდენი“) შენ აშენდი!..

372. ქურუა დო ყარამანიში ლერსი

— მა ამბე გებგონინ,
ქაზახალა ლურამა,
მა ამბეს შეფხვადინ,
ტერი შეხვალამუ ფერს.
ურწმუნო დო სარწმუნო —
ღორონთიში ქუელსია,
ზენახარეშე მობთხოზულდეს
ხუთი დღა დო სერსია...
მოშვანდა დო მიწოტის,

ქურუას დო ყარამანის ლემსი

— მე რომ ამბავი გავიგონე,
ვაეკაცობა სიკვდილამდე.
მე რომ ამბავს შევხვდი,
მტერი შეხვდეს ისეთს.
ურწმუნო და სარწმუნო —
ლეთისგან წყეულს,
ზემო მხრიდან მომდევდნენ
ხუთი დღე და ღამე.
მოსვენება და... მყისვე („მინუტში“),

1 ნაგვაზუ — სოფელია სენაკის მაზრაში (ჩამწერის შენიშვნა).

2 გვარად კიციანი (ჩამწერის შენიშვნა).

ხუთი კოჩქ გემრჩინდჷ,
ხათე ტერო დამნიშნეს,
ვარა მუ ჯგირი გემირჩქედ,
მურთაქაში მანგიორო,
კვლე დუღმა მეძქედ.
ორტყაფუ ვაძაფუ მორტყაფილი,
ცხენშა ვაძაფუ მონჭირელი,
ჰე, ლეკური ქოკვათუ(ნე)-და,
ლორონთშე რექ გორჩქინელი.
ხუთი ხოლოს დუღ მებკვათი,
ხუთი ხოლო ქაშუაშქეი,
წენწყარიშა ელებლინი,
კათა ქორე შაყარელი,
დომძახეს: ნამ რექია?
— მა ვორექე ჭურუა,
ყარამანი, დემეთხი,
მა უბადო კოჩი ვორექე,
დუსე ნემ მომდურუა,
გურს ტყვიას გოქონთაქენ,
ჩხეშას დოითხინუა.
ყარამან კიკიანიშ ჯვარი
თუთაცალო მენათენს,
ხეს ლეკური უკებუნ,
ლათიში დერს მეკვათუნს.
ჩქიმი მახანა ბოშეფი
ჩქიმ ჭოფუას იძახუნა.
ხოლოშე მუთა აღოლენან დო
შორ-შორიშე იძახუნა.
გვალას ირემი მითორენი,
თიქ მუშენი ვეექვალ,
ღურუაშ მაქოფალი კოჩიშ
ჩილ დო სქუას გეენწარ...
ღურუა ჭოფესუნ თიმდლას
ზუგიდქ მუშენ ვეენწალ.

373. ვარადებულში ლერსი

ჯიმა ვარადებული,
დემო დაბადებული,

ხუთი კაცი გამომინდა,
მაშინვე მტრად მიმიღეს („დამნიშნეს“),
თორემ რა კარგი მათთვის (მემართა),
მუთაქის მაგიერ,
მკლავზე თავი მედო.
სარტყელი არა მაქვს მორტყმული,
ცხენისთვის არა მაქვს მოჭერილი,
ჰე, ლეკურო, თუ ჭრი,
ლეთისგან ხარ გაჩენილი.
ხუთივეს თავი მოეჭერი,
ხუთივე (ძირს) დავეცი,
ქანის წყალთან რომ ავიარე,
ხალხია შეყრილი,
დამიძახეს: ვინა ხარო?
— მე ვარ ყურუა,
ყარამან, თავი დამანებე („დამეთხოვე“),
მე ცული კაცი ვარ,
თავს ნუ მომამდურებ,
გულში რომ ტყვიას გესვრი,
თემოს მოგაშორებ.
ყარამან კიკიანის ჯვარი
მთვარესავით მონათებს,
ხელში ხმალი რომ უქირავს,
(მიდის და) სიმინდის ღეროს ჭრის.
ჩემი ხნის ბიჭები
ჩემს დაჭერას იძახიან.
ახლოდან ვერას მიზამენ და
შორ-შორიდან რიხიანობენ.
მთაში რომ ირემია („დგას“),
ის რად ვერ მოიწველა,
ყურუას დამჭერი კაცის
ცოლი და შვილი გამწარდა,
ყურუა რომ დაიჭირეს, იმ დღეს
ზუგიდი რად არ დაიქცა.

ვარადებულის ლექსი

ძმაო ვარადებული,
დევაღ დაბადებულო,

ზირგულსუ ტყვია მიგოგ დო

გურ გაფ გამაგრებული.
ჩიქვანქ დუდი გაგოცვილუ,
შური გადაღლებული,
სტრაენიკეფს თეშ გიშელი,
ნუჭოთ კოჩი ქებული,
ურიადნიკიქ ქორძირუ დო
(დუდი აურდებუნი).
ეზმა ხანც ვარადებულქ
ეკე ფერდ(ი)შა ქაშადინ,
უბედური კამანდას
სოლე იდინ, ვაგაგინ,
დათუშაქ თეშ შეწუხუ,
დახე ვარა ქანგარინ,
სტრაენიკეფს უკამანდ —
ვარადებულ დოპილათ,
ოცოცხლებელ ინა ვარდუ.
ვარადებულ თეს უძახუ:
ქახანც მომითვინითია,
ცხენც საკურთხო გიჯღონანთ,
უკულ ორმოცი ძირითია ..

374. ავთანდილ ხვიტია

მა ვორექი ართი ბოში
ავთანდილი ხვიტია,
ზუგის ციხეს ვოხვილუდი,

აკოშკაშე იმტია,
მა იმტინი მიჩქედუ დო
ლეტას იშო დიმწყვია,
სუფთა წყარიშ მანგიორო
ლეტამ წყარი მიფრთვია,
მილიციეფქ ეკმოძახეს —
აწი აშო ღირთია,
ციხეშ კარიშ მეულაშა
შქვითი ტყვია მიფრთვია.

მუხლში ტყვია გაქვს („მოხვედრილი“)
და

გული გაქვს გამაგრებული.
ჩიქოვანმა თავი შეგაცლა,
სულ-გაძაღლებულმა,
სტრაენიკეშში ისე გამოხვედი,
როგორც კაცი ქებული.
ურიადნიკმა დაგინახა („და“)
(თავი რომ აუგდია).
ამდენ ხან ვარადებული
ალმა ფერდს შეერიე („შევარდი“),
უბედურმა კომანდამ
ვერ გაიგო, თუ საით წახვედი,
დათუშა ისე შეწუხდა,
კინალამ ატირდა,
სტრაენიკებს უბრძანა („უკამანდა“) —
ვარადებული მოვკლათ,
საცოცხლებელი ის არ იყო.
ვარადებული ამას უძახის:
ცოტა ხანს მომითმინეთო,
ცხენს საკურთხად გიგზავნით,
მერე ორმოცი ნახეთო.

ავთანდილ ხვიტია

მე ვარ ერთი ბიჭი
ავთანდილ ხვიტია,
ზუგდიდში ციხეში ვიყავ
დამწყვდეული,

ფანჯრიდან გავიქეცი.
მე მეგონა გავიქეცი და
ტალახში (იქით) ჩავიძირე,
სუფთა წყლის მაგიერ
ტალახიანი წყალი მივირთვი,
მილიციელებმა მოძახახეს —
(„აწი“) აქეთ დაბრუნდიო,
ციხის კართან მისვლამდე
შვიდი ტყვია მივირთვი.

ჩქიმი აპბე(ე)ს იკითხენთ-და,
თითოულო მა ფთქუა,
სახელი კუკუ ბკოხონ დო
გვარი მილუ გვათუა.
ლორონს უჩქ, ბრალ(ი) ვამიღუდუ,
ტყურათ ვორდი ჩილათირი,

გაქირებას მეგოშინანთ,
რთხულენთ მუმარჩქილათენი.
ვაჯარენქ ქეთომრჩქინდღ,
ბერძენ(ი) დოცვილითია,
ფარას ბრელს მერჩანთ დო
გევოქიღენა ითია.
მა ბოშ(ი) კოხ მუ მიჩქედ,

კოჩ(ი) მუნერო ჩირთქედენი,
გლახა საქმეშ(ი) მოქმენდალა,
ფიფქრენღ(ი) გემოსქიღედენი.
შხვა არა ოქოფეს,
გესქიდეს ლოლუა დო ჰითანაქ,
ლოლუა დო ჰითათ დოცვილეს.
მა ჰიგვანწყუ ჰიანაქ.

მა ართ(ი) კოჩ(ი) მუს ვაკეთენდი,
ნაჩალნეკ(ი)შა ჰეფრთიკონი,
ვართ თინარღქუ სხახალა,
ტყა დო ტყას გილაფრთიკონი,
ცხენეფ(ი) გილეფჩირიკო დო
კოჩი გილაპილიკონი.
ჩქიმი(ი) სუდეშა ჰუმობრთი დო
შერიცალო გიიბჩინი,
ჩქიმი(ი) დიდა დო ჰიმაღენქ
ჩილამურით გობჯუდეს,
გობჯუდეს, გოფსხუპეს,
იარალი დომიჩვეს,
ქუხუნაშა გამნოპიღუნეს,
ბელიო გაგმოპითირეს.
ჰიმაღენს ვოხვამანდი

ჩემს ამბავს თუ იკითხავთ,
სათითაოდ მე ვიტყვი,
სახელად კუკუ მქვია და
გვარი მაქვს გვათუა.
ღმერთმა იცის, ბრალი არა მქონდა,
ტყუილად შემადღინეს („ვოყავი
შეცდენილი“),

გაქირებებს მოგახსენებთ,
გთხოვთ მომისმინოთ.
ვაქრები შემომიჩნდენს,
ბერძენი მოკალითო,
ფულს ბევრს მოგცემთ და
შეგრჩებათ ისიცო.
მე ახალგაზრდა („ბიჭმა“) კაცმა რა
ვიცოდი,

კაცი როგორ ცდება,
ცუდი საქმის გაკეთება („მოქმედება“),
ვფიქრობდი შემრჩებოდა.
სხვა ყველა დაიქირეს,
გადარჩენ ლოლუა და ჰითანავა,
ლოლუა და ჰითა(ნა)ვაც მოკლეს,
მე დამესია („დამედო, დამეწყო“)
ქვეყანა,

მე ერთი კაცი რას ვიზამდი,
„ნაჩალნიკთან“ რომ მივსულიყავ,
არც ის იყო ვაჟკაცობა,
ტყე-ტყე მეთარა,
ცხენები მეპარა და
კაცი მეკლა.
ჩემს სახლში მოვედი და
ვიუივით მიმოვიხედე,
ჩემმა დეიდა და ძმებმა
ცრემლებით გადამკოცნეს,
გადამკოცნეს, გადამეხვივნენ,
იარალი შემინახეს,
სამზარეულოში შემოიყვანეს,
საცვალი გამომიცვალეს,
ძმებს ვულოცავდი

ჩქიმ(ი) ნახელე(ე) კითა ღვინს,
ღიაჩქიმქ დოძიძახჲ:

„ჰუჰუ, ნანა, ჰუჰუ, სქუა,
ვაი ღიასქანიშენი,
ვაი, ღიასქანიშ(ი) ღურა,
ჟარი გომოკვანწილ(ი) რუსეფი
ამარ(ი)ნეშე ქუმუულა“.

დი(ი)მჭირი დო ვიმ ქოფსხაპი,
კუჩხიშ(ი) ბიწკი ვიწყუნე,
[ართიქ], დიღამ მაცვილარქ,
თოფი ქიგემიწურუ,
გურს ტყვიაქ ქუმობხვად,
ხათე ზისხირქ ქოფურუ...

შვილებით, ჭამალეფი,
ბოშ კათა დო შებვა დალეფი,
მისჯთი გურს ქორქუნდათ,
ძალამ(ი) დომინგართია,
ოხვამეშა გეკმაცუნით
თვალუა დო ზარითია.

ჟაარნეჩ(ი) ღღას დომირგითი
უჭიმოლ ყვალითია.

ტანისამოს(ი) მუთ მიღუნე,
ირფელ(ი) გამიფართითია,
დიდა დო ჭიწალენს გიჩინანთ —
შურ(ი)შა მომიხვართითია.

376. ემხპარეფიში მაცვილარი

აშხანაგეფს მუვეშორი,
უმოსო ვორექ ტყას,
საერთო ნტერს ვთხოზუქ, ვარა
მუთუნე ვაბდინაფუ ღღას.
ღღას ონჯლორე ვოუძირჲ
ჩქიმი ნათესე დო გვარს.
მათი ონჯლორე ვამიძირჲ
ეთი გინოქვილი ტყას...
ართი კოჩქ ქემორთუ დო
დოუხაბაკუ ჭუღეშ კარს,
არქა, კარი განჯია დო

ჩემს ნახელავ წითელ ღვინოს,
დედაჩემშა დამიძახა:

„ჰუჰუ, ნანა. ჰუჰუ, შვილო,
ვაი დედაშენს,
ვაი, დედაშენის სიკვდილი,
ორი გამოწკობული რუსი
აგერ მოღის“.

ვისკუპე („დავკირე“) და გადავხტი,
ფეხის წვერი ვიტყინე,
[ერთმა], ონერმა („დეღის მკვლელმა“)¹,
თოფი დამიმიზნა („მომიშვირა“),
გულში ტყვია მომხვდა,
მამინევე სისბლმა იჩქეფა...

მშვიდობით, ძმებო,
ბიჭებო და სხვა დებო,
კისაც გულსა (მე) გწვავდეთ,
კარგად („ძალიან“) მიტირეთ,
საყდარში ამოყვეით
მოთქმითა და ზარით.

ორმოც დღეს მიგლოვეთ
უმარილო ყველით.

ტანსაცმელი რაცა მაქვს,
ყველაფერი ფულად მიქციეთ, —
დედასა და ძმებს გიბარებთ —
(ჩემს) სულს უშველეთ.

ემხპარეფის მკვლელი

აშხანაგებს მოვეშორდი,
უფრო ვარ ტყეში,
საერთო მტერს ვდეე, თორემ
არასდროს არაფერი დამკარგვია.
არასდროს სირცხვილი არ უნახავს
ჩემს ნათესავსა და გვარს.
მეც სირცხვილი არ მინახავს
იმ გადამწვარ ტყეში...
ერთი კაცი მოვიდა და
დააბრახუნა სახლის კარზე,
არქა, კარი გააღეო და

¹ დიღამ მაცვილარი — „დეღის მკვლელი“, მსუბუქი საყვედურია.

ქენკიქუნია მალას,
ემხვარეჲქ ქემორთეს დო
ემერი რენანია ტყას.
მახიოლ თე ამბეჲქ,
თეს ველადი სუმ წანას,
სუმი წანას ბგორჯნდი დო,
სერს ვაბზოგენდი დო დლას,
ჯვალა დო რხენს გილეფში დო
თეს ბგორჯნდი ირ დიხას.
ქაწმადუნუ შპიონჲქ დო
იშო ქინშადუნუ ტყას,
სოდუ დანიშნული რდენი,
დუეხბოლი მა თი ჭას,
ქოვირი დო ტყვია გაიწიფშქვი,
ხეთე ქემოხვადუ წარს.
მაჲერთი დოპილი დო
უკული ვავორწყედი შხვას,
უკული მა თეჲქ მალოლენი,
ნტერს თიკალი ღოღამუდას,
ტყვიაჲქ ხეთე ქემოფხვადუ,
ქაჲვას გიშელ შქადიხას.
ლურა დლას ქიგმაშინ,
მა სოხუმიში რინაჲქ,
თეჲიანი დროშ ტარებაჲქ —
ძიკა, ლაყაფი, ბირაჲქ.
ჟირი, სუმი დლამ წოხოლე,
სიზმარ მადუდუ მა თი ტყას —
ორდენეფი მიკმოკოულუ,
მიშვოხედი უჩა ზღვას,
ჯვერეფ გიმალილოზდუ,
ჯვერშაპეფი გერდუ კარს.
ჩქიმი დიდა უბედური,
შორ-შორიშე მიმანგარდ,
ჩქიმდა მოულა ოკოდ, მარა
ჯვერშაპეფი ვამაშქვანდ,
დუეეკირი ჩქიმ დიდას,
ზისხირ ქიმანტოულდუ დვას,
უჩა ტანისამოსით
ქანშარდუ შქადიხას.
გიმაჲურციხინ, ქანვოჯანუჲქ

ჩაიციე ჩქარაო,
ემხვარეზი მოვიდნენ და
ვეგრ არიანო ტყეში.
გამიზარდა ეს ამბავი,
ამას ველოდი სამი წელი.
სამ წელიწადს ვეძებდი და
ღამეს არ ვზოგავდი და დღეს,
მთასა და ბარში დავდიოდი და
ამას ვეძებდი ყველგან.
წინ გამიძღვა შპიონი და
იქით შეყვა ტყეს,
სადაც დანიშნული იყო,
მიუუახლოვდი მე იმ ტყეს,
ვნახე და ტყვია წინ გავუშვი,
მაშინვე მოხვდა შუბლში.
მეორეც მოვკალი და
მერე არ ვხედავდი სხვას,
მერე მე იქ რომ დამემართა,
მტერს ისეთი დამართოდეს,
ტყვია მაშინვე მომხვდა,
თირკმელში გავიდა შუა ადგილას.
სიკვდილის დღეს გამახსენდა,
მე სოხუმიში ყოფნა,
იქაური დროსტარება,
სიცილი, თამაში, სიმღერა.
ორი-სამი დღის წინ,
სიზმარი მქონდა მე იმ ტყეში —
ორდენეზი მეკერა,
ვიჩქეი შავ ზღვაში,
გველები გარს მეხვია,
გველუშაპეზი იდგნენ კარზე.
ჩემი დედა უბედური,
შორ-შორიდან მომტიროდა,
ჩემთან მოსვლა უნდოდა, მაგრამ
ვეშაპეზი არ უშვებდნენ,
დაეკვირდი დედაჩემს,
სისხლი ეკიდა ლოყაზე,
შავი ტანსაცმლით
იდგა შუა ადგილას.
გამეღვიძა, ვწევარ

ზისხირკალი უფიმ ღვარს.
მა თინწყემა ქომიჩქედღ,
მუჰო ვეპიდ ბრელი ხანს.

მარა იზენი ვაკოფშქურდი,
ვეგნოურთი ჩქიმ შარას,
მა უკული ბრელ ხანს ვორდინ,
ნტერს თიზმა ხანს დოურჯნდას.

377. ლერსი მურზაჰან დადაჩქელიანიში

მურზაყანსი ლოლაშენი,
იხა ვეშქიდებულუა.
რუსეთიშა მიიშენი,
რუსენს აუციარგებულუ...
დიდი რუსი გადარუუ,
მურზაყანი ჭგირი კოჩი,
დუდი გეგნოდანდალუ,
მურზაყანი პილათია,
ჯარქი დიიშაყარუუ,
მურზაყანი დოცვილესი,
ქიანაქ ქიდიცანკალუუ.

378. ახავაი

ახავაი, ახითუ,
ჩუშენ გამაბახითუ,
ნინუაში — მუმული დო
ჩენიაში — კახი თუ,
კინწურესკუაშა ქემებრთინი,
მინულაშაზ დამითხუ.

სისხლივით ოფლის ღვარში.
მე მაშინ ვიცოდი,
რომ დიდხანს არ ვიცოცხლებდი
(„ვიქნებოდი“),
მაგრამ მაინც არ შევეშინდი,
არ გადაუხვიე ჩემს გზას,
მე რომ (მის) შემდეგ დიდხანს ვიყავი,
მტერს იმდენ ხანს ეცხოვროს
(„დამდგარიყოს“).

მურზაჰან დაღეშქელიანის ლექსი

მურზაყანს რომ დამართნია,
ის არ ეკადრებოდა!
რუსეთში რომ მიდიოდა,
რუსებს აბუჩად აუგდიათ...
დიდი რუსი გადარია,
მურზაყანი კარგი კაცი,
თავი გადასხიპა,
მურზაყანი მოგვკლათო,
ჯარი შეიყარა,
მურზაყანი მოკლეს,
ქვეყანა შეცახცახდა.

ვაგლახ

ახავაი?, ახით
რატომ გამაბახეთ (შეპარცხენეთ),
ნინუას შამალი და
ჩემიას — კახი გოჭი,
კინწურაშვილთან რომ მივედი,
შიგ შესვლამდე დამითხოვა.

379. კოწია დაღინი და დიმიტრი შელია

დიმიტრი შელია
— მზაკვალს უძახუნა
მეხვამილაფირი კოსი,

დიმიტრი შელია
— მზაკვარს ეძახინა
მიხვედრილ კაცს,

1 მისთვის კადრება არ შეიძლებოდა.

2 ახავაი — შორისდებული მწუხარებისა, სინანულისა (ახ+ვაი).

3 კახი — ღორი, რომელსაც ალაგ-ალაგ შავი ბალანი აქვს.

ეთი კოჩი გოხოლუქი —
ჭგორო დემეკვირი თოლსი,
ხარჯი დიმეტრი შელიასი,
საქმე რშიბუ კიჰე შორსი,
გუუტირხი მანაკვალს —
ხეს უჯგუშო ქონწყონსი.

კოწია დადიანი

— ეშმაკი ღო მანაკვალს,
შიჩქუ სოდე იფაფუნი,
თით ქომიჩქუ მი ღო მის
მიშა გური მის აფუნი,
გერსი იშა ვაამქურუ,
ეზოს ლაკვი იწყაფუნი,
შხური ტურას ვააკუმე,
რადგან გერს გური აფუნი.

ის კაცი გახლავარ,
კარგად დამაკვირდი თვალზე,
ხარჯი დიმეტრი შელიასი,
საქმე მოგუემია ცოტა შორს,
გაუტყუდი მზაკვარს —
ხელს უკეთ შეგიწყობს.

კოწია დადიანი

— ეშმაკი და მზაკვარი,
ვიცი, სად ზიმზიმებს,
ისიცი ვიცი, ვისა და ვის
ვინ ვის სწადია („გული აქვს“),
მგელს იმისა არ ეშინია,
ეზოში რომ ლეკვი წკავწკავებს,
ცხვარს ტურა ვერ შექამს,
რადგან მგელს სწადია.

380. ძუკუ ლოლუა

ჩქიმი ჭიმა, ძუკუ ლოლუა,
ვაგორწყეჟინ, მუ რლოლუა,
ნიტე ცოცხალ ქორცუას,
ხურხუა ქოგიხუტოლუა.

381. მელე — ბურდლუ

მელე — ბურდლუ, მოლე — ბიდა,
არძო მახინჯეფიშ დიდა.

382. წირი წანა (1905 წ.)

წირი წანა უბედური
მუქო გაფოცებული რე,
გვერდი კოჩი ცუდეს ვარე,
არძო ტყაშა ნტებული რე.
„ერთობაში“ დოშახინი,
სწორედ გახშირებული რე,
„გაუმარჯოს ერთობას“ —
იძახუნა არძო თესი,
მეფეშ კანონს ვემეჟუნა,
მიონწყუნა შხვა-შხვანერსი.

ჩემო ძმაო, ძუკუ ლოლუა,
რომ არ გხედავ, რა გიყო,
ნეტავ ცოცხალი იყო,
ყელში ჩაგიხუტებ.

ბალმა — ბურდლუ

გალმა — ბურდლუ, გამოღმა — ბიდა,
ყველა ქურდების დედა.

წლებანდელი წელი (1905 წ.)

წლებანდელი წელი უბედური
როგორ დამფრთხალია,
ნახევარი ხალხი („კაცი“) შინ არაა,
ყველა ტყეშია გაქცეული.
„ერთობის“ ძახილი,
სწორედ გახშირებულია,
„გაუმარჯოს ერთობას“ —
იძახის ყველა ამას,
მეფის კანონს არ მიჰყვებიან,
აწყობენ სხვადასხვანაირს.

ხენწიფე გაგლარავუს,
მუში კუნტა ტახტისია,
სრული ვარი ქოლუწუს
ლორონთის დო ხატისია.

ხელმწიფე ჩამოავდეს,
თავის მოკლე ტახტიდან,
სრული უარი უთხრეს
ღმერთსა და ხატს.

ბოშ-კოჩ ვორდი ქებულია,
რუს ხენწიფეშე ნტებულია,
რუს ხენწიფეჲ ქამმანწყუ დო
გაკომირლე სებურია.

ბიჭი ვიყავ ქებული,
რუს-ხელმწიფისაგან გამოქცეული,
რუს-ხელმწიფე შემომეწყო და
ღამირღვია კერია.

384. 1905 წანაში ლექსი¹

1905 წლის ლექსი

მუქ(უ) მალოლუნ(ი) მიგოშინა,
მა საწყალი კვარისი,
ჯაში გიმახუნაშენი
მიწოლენა ვარისი.
ეშებლი დო ქიგმვოფურინ
ართი კანდარიში წვანსი,
გიბჯინი, ქუმურთუმუ
თელი რუსეთიში ჯარსი,
ალიხანოვი დო შხვასი,
სტოლი ქეწუდგუმუდესი,
ქოჰკომუნდეს ზაპუსკასი,
მათი თხოვნა გემიშებლი,
თეცალ უბედური ეამსი.
გეეღირთუ ხეციაჲ,
ღუუქახუ ბერდენასი,
გეუწურუ დო ქემოღოთუ,
სუას ქუმოფხვადუ შქასი.
ქოფუბრინინ, ვამაღინუ,
ჯარსი ქეშუოლი შქასი.
გიბჯინინი, ქუმურთუმუ
ჩქიმცალი მათხუალსი,
მარა ვემუღებუდეს დო

თუ რა დამეპართა, მოგახსენებ,
მე საწყალ ყვავს,
ხეზე რომ დაეჯდე
(ამაზე) უარს მეუბნებიან.
ავედი და შეეფრინდი
ერთი ქადრის წვერზე,
გავიხედე, მოსულა
მთელი რუსეთის ჯარი,
ალიხანოვი და სხვა,
მაგიდა დაედგათ,
საუზმეს ჰამდნენ,
მეც თხოვნა შევიტანე,
ასეთ უბედურ დროს.
ადგა ხეცია²,
მოითხოვა („ღუუქახა“) ბერდანა,
ღამიმიზნა და მესროლა,
შუა ფრთაზე მომხვდა,
გაეფრინდი, მაგრამ ვერ წავედი,
შუა ჯარში ჩავვარდი,
გავიხედე, მოსულა
ჩემსავით მთხოვენელი,
მაგრამ არ მიეღოთ და

¹ შოქმელის განმარტებით ეს ამბავი მოხდა ზობში, რევოლუციის დროს.

² გვარია მეგრული თვადისა (მხეიძე).

გუჩერებუდესუ შქასი.
მთხოვნელეს მიაართვეს —
ართი მა დო მაჟრა შხვასი:
კვარიასი ბერდენა დო
პალურა კოსტა შამათას.

შუა ადგილას გაეჩერებინათ,
მთხოვნელეს მიაართვეს —
ერთი მე და მეორე სხვას:
ყუავეს ბერდენა და
პანლური კოსტა შამათავას¹.

385. 1905 წანა

1905 წელი

ართ დროს ქაქეინჯი რდუ,
ასე სოფელი ჭინაშქარი,
ნამუსუთ აშარდ მალაშქარო,
ალიხანოვ დო მუში ჯარი,
ომ ოჯახი ართო დოქუ,
ბრელს გეუქკად ჭუდე-კარი,
შხვა ოჯახეფ გოტყაბარუ,
ქიგიაშქუ უჩა ზარი...

ერთ დროს ქაქეინჯი იყო,
ახლა სოფელი ჭინაშქარი.
სადაც იდგა დასალაშქრად
ალიხანოვი და მისი ჯარი,
ასი ოჯახი ერთად დაწეა,
ბევრს გამოუქეტა სახლის კარი,
სხვა ოჯახები გაატყავა,
(თავზე) დასცა შავი ზარი...

386. 1900-იან წლებში უსამართლობას გამომჟღავნებულ ყაჩაღთა ლექსი (ელეფთერ ჭარცხია, დომენტი ჭუბაბრია, ესტატე საჯანია)

— მუ ამბე რე, ჭიმაღეფი,
შური ქოგიდგუნანო?
თქვანი კუნტა კარაბინა
ხესე ქოგიდგუნანო?
— მადლობას მუგოშინანთ
ჩქენი მოკითხირიშენი,
იარალის ჩქე ვებრზენთე,
მუთუნ გასაქირიშენი.
სუმინოლოს პილზნდესე
წარდგენა დო ჩინიშენი,
დიო შური ქომიდგენა
ნტერეფიში ჩინიშენი.
ჩქე ჩქენ წესი ვასრულითე,
გინიმწყეით მანტინეთე,
ინეფი თექ ქვდობტეთე
თოფეფიში მათხილეთე.

— რა ამბავია, ძებო,
სული თუ გიდგიათ?
თქვენი მოკლე კარაბინი
ხელში თუ გიჭირავთ?
— მადლობას მოგახსენებთ
ჩვენი მოკითხვისათვის,
იარალს ჩვენ არ დავთმობთ,
რაც არ უნდა გაგვიჭირდეს.
სამივეს გვზოცავდნენ
წარდგენისა და ჩინისათვის,
ჯერ კიდევ სული გვიდგას
ჩვენი მტრების ჭინაზე.
ჩვენ ჩვენი წესი ვასრულეთ,
მოვემზადეთ გასაქცევად,
ისინი კი იქ დავტოვეთ
თოფეების მცველად.

¹ შამათავა იმ დღეს მოხსნეს სამსახურიდან (ჩამწ. შენიშენა).

აბა სი რეჰი-შო, ალმასი რეჰი-შო (ნანა),

აბრეშუმო-შო აწმაძირეჰე-შო (ნანა,
დედავ, დედავ, მეზღინავო, ჩქიმი
კოდა)!

მუს მორთუნანი, ვამაძინეჰე-შო?

ქოდელახენი, ვამაძირეჰე-შო.

ორკოფანი-შო, ვამანტინენეჰე-შო,

ვარი შხვაშა-შო ვამანდვინეჰე-შო,

ეკიში გვალა-შო მაღალი რენი-შო,

თიშა წვანდიშა ამაღვ რენი-შო,

ანწი ულაღლა ამარი ლენი-შო,

მა სალდათო-შო ვამალინენი-შო.

სქანი გამა-შო ჩქიმი მი რენი-შო,

სქანი ჭოროფა ჰარამი რენი-შო,

როო გურიშა ალაშირენი-შო,

გვმაშინენი, მანგარინენი-შო.

388. მა სალდათო ვამალინე

ეკიშ გოლა მაღალი რე,

მა სალდათო ვამალინე,

მა სალდათო მიდაბრთენი,

დიაჩქიმს ქანგარინე,

დიაჩქიშიშ ჩილაშური

ვარჩხილიში კაკალი რე...

რუსეთიშა მიღონანა,

რუსულს დუმოგურუანა,

რუსულ თოფის მიღიდენა,

ხუსუ გილმობუნუანა,

„რას-დვას“ დამიძახუნა და

თეში გილმორულუანა.

ერთადერთი შენა ხარ-თქო, ალმასი

ხარ-თქო,

აბრეშუმად მიმაჩნიხარ-თქო,

რას მიშვრებიან. არ მიყურებ-თქო?

ავალ რომ გახდე, ვერ გინახულე-თქო.

რიმ დაგიპირონ-თქო, ვერ გიხსნი-თქო

(„გაგაქცეე“),

ან არადა სხვას-თქო ვერ ვანდობ-თქო

(შენს თავს),

ეკის მთა-თქო მაღალია-თქო,

მის წვერზე ამაველია-თქო,

აწ წასვლის დღე აგერაა-თქო,

მე სალდათად-თქო ვერ წავალ-თქო.

შენი ღარი-თქო ჩემთვის ვინ არის-თქო,

შენი სიყვარული ჰარამია-თქო,

სულ გულში მაქვს (მიდვას)-თქო,

რომ ვამახსენებდა, მეტრება-თქო.

მე სალდათად ვერ წავალ

ეკის მთა მაღალია,

მე სალდათად ვერ წავალ,

მე სალდათად რომ წავიდე,

დედაჩემი ატირდება,

დედაჩემის ცრემლები

ვერცხლის მძივებია (მარცვალა)...

რუსეთში წამიყვანენ,

რუსულს მასწავლიან,

რუსულ თოფს მიყიდიან

მხარზე ჩამომეკიდებენ,

„რას-დვას“ დამიძახებენ და

ისე მარბენინებენ.

1 მისამღერი: „ნანა“, „ნანა, დედავ, დედავ, დავიკარგო, ჩემი კოდა“.

ეკიშ გოლა, ტაბაკონა,
სალათუა ვაგმაგონა,
სალათუა მუშ მანწარა,
ხეს — თოფი დო ხეს — მაზარა.

ეკის მთა, ტაბაკონა,
სალდათობა არ ვაგმაგონო,
სალდათობა რა მწარეა,
ხელში — თოფი და მხარზე — მაზარა.

390. ეკიზ ბოლა ტაბაკონა

ეკის მთა ტაბაკონა

ეკიშ გოლა ტაბაკონა,
ოქრო ილი ჩქიმი წონა,
მოზინდაფე ეკობონა —
სალდათუა ვაგმაგონა.

ეკის მთა ტაბაკონა,
ოქრო წაილე ჩემი წონა,
მათრევეინე აღმართზე,
(ოღონდ) სალდათობა არ ვაგმაგონო.

391. ჩე კოთოგი

თეთრი ქათამი

ჩე ქოთოგი ჩელაია,
ჩე კვერცხიში მასქელაი;
ფუი, ღორონთ გოქყორელი
სალდათეფიშ მახუელი...
ვერე მითოდინუქუ დო,
კინოხ გიცენს მარჩული:
ჟინოსქუა, პაპა, ბერი,
მიდპალალარი-მანწყული.

თეთრი ქათამი თეთრონი,
თეთრი კვერცხის მდებელი;
ფუი, ღმერთი გაუწყრეს
სალდათების მთხოვნელს...
იქ ხომ დაიქარგები და
აქეთ გესევა მძარცველი:
აზნაური, მღვდელი, ბერი,
წამრთმევი და დამაქცეველი.

392. დიდათ კუნსუ, მუმათ კუნსუ

დედაცა მყავს, მამაცა მყავს

დიდათ პუნსუ, მუმათ პუნსუ,
არქა წამალს მიკაქუნსუ,
მა სალდათო მიღონანა,
მარსხებელი მითა პუნსუ.

დედაცა მყავს, მამაცა მყავს,
ყველა წამალს მინაყავს,
მე სალდათად წამიყვანენ,
მხსნელი არავინა მყავს.

393. ულა, ბაბა, ხოფაშა

წასვლა, ბაბა, ხოფაში

ულა, ბაბა, ხოფაშა,
თურქიშ მახორობაშა,
ვემნირთენია ბოგაშა,
ეკი ულა ხორგაშა.

წასვლა, ბაბა (მამა), ხოფაში,
თურქის სამოსახლოში,
ვერ გადაისვლებო ბოგაზე,
აღმა წასვლა — ხორგაში.

394. სალდათობა

სალდათობა

მორპარუნთი ბართისი.
უთი ვორეთ სათურქოსუ,

გწერთ ბართს,
ათნი ვართ თურქეთში,

შითი მა თქვა ვამორწყეთო,
გაჩვიდლეთუ ხეს ღო თოლსუ.
გოცოდლდათ მა საწყალი,
ვორექ ნაბეტანი შორსუ,
თქვანდა ულა მოკო მარა
ვემუშართე ართი წორსუ.
ართი საარიკო ვძირი,
ეთი ონწყუ სათურქოსუ,
ენა ღიო ვაუძირუ
ჩქინი ოდიშური კოსუ, —
გეხენა კორტანამი ხოსუ,
ცხადი რე, მა ვაეჯერენქ
თეში მაძირუაფუ თორს.
გილურქუ ღო ვნადირენქი,
სათურქოში ალაგესი,
თუნთის თოფით პილუნქუ ღო
ხეთი ვკოფუნქ ტყარი ღესი.

ათე ნადირობაშენი
ჩქიში ცქვაფას თქუანდესი.

95. სალდათალაში ლირსი

უცებასუ გემორღევსუ
კინოხ დოსქილადირეფი,
ბოშალაში ნაქიმიანა
საქვარ აკობანძღირეფი,
ჩქენი უფრამ ვეძუაფუ
მუთუნ რუსიში ნადინეფი...
ოსერიშოს მი გორუნს,
მინდორსი რე სადილეფი,
კიბირ გენქილირ მაფუნა
ჯეშ სუხარიშ ნანქილეფი,
ხეშა ვადმახვარხვალენა
ხუჯ თოფიში ტახილეფი.
ანწი მისუთ(უ), ქორშუთუნნი,
ბოშ კათა ღო შხვა ცირეფი,
ტყურათ ნობლატაფუეთო
ათე ღროშა, თქვა კვირეფი,
ჩქი იშენი იბჭუთუ ღო

ვინც მე („თქვენ“) არა მხედავთ,
დავიკოცნით ხელს და თვალეზს.
გეცოდებოდეთ მე საწყალი,
ვარ მეტად შორს,
თქვენთან მოსვლა მინდა, მაგრამ
ვერ მოვალწევ მთელ კვირას („სწორს“).
ერთი საარაკო ვნახე,
იმ დასაქცევ თურქეთში,
ეს ჯერ არ უნახავს
ჩვენს ოდიშელ კაცს, —
სხედან კურტნიან ხარზე,
ცხადია, მე არ ვუჯერებ
ამის მნახველ თვალს.
დავდივარ და ვნადირობ,
თურქეთის მხარეს („ადგილას“),
დათვის თოფითა ვკლავ და
ხელით ვიპერ გარეულ („ტყიურ“) ღორს.

ამ ნადირობის გამო
ჩემს ქებას იტყოდნენ.

სალდათობის ლექსი

უცებად აგვყარეს
ადრე დარჩენილები,
ახალგაზრდობისას ნაქნარი
საქმე გაფუჭებულები,
ჩვენზე ცუდად არ იქნება
არავინ რუსის დანაქარგი...
ვანშამს ვინ დაეძებს,
მინდორში ვსადილობთ,
კბილი დაგლეჯილი გვაქვს,
ძველი ორცხობილას ხვრით,
ხელს ვერ ვანძრევთ
თოფით მხარდატეხილები.
აწ ვისაც გახსოვართ,
ბიჭებს და სხვა გოგოებს,
ტყვილათ ვთამაშობდით
ამ ღრომდე, თქვე დამწვრებო,
ჩვენ მაინც ვიწვით და

თქვა მუქო რე მაჭინეთ,
ჩქი თიშენი გიშაჰსონეს,
კავკასიაშ მათხილეთ...
გინიბლით რუსიში ხეშა
რუსიშ კანონს ვარჩქილეთ,

ანწი ორე ჩქენ ჰყვადლა
ფერ დიხაშა მაზარენა,
ეფერ საქვარს მიშვოლითუ,
დუდი ვეშუმანგარენა.
სუმ წანას მირაგადუნა,
წანაშ პატიის მიზალანა,
ქეშებხვადეს თენა რე დო,
მუს ოხვარ მობწყინდათ,
ზემიჩქ ჩხუპის მიცხადენა —
წირსფალეფი, ქორშულათ!
თი ეამინო თეშ გუმმონწყით,
მუქოთ ჩხუპის ოსქუდას.
ტყურათ ბჰყვიდუნა თეშმა კათას,
ნიტე მითინს ორგუდას,
მითინ მუთუნს მორჩულდას...

396. სალდათიში მუნაჭარა

წენდიხას გობოლუდი,
კომისიაშ ხე ნქებული,
უჩა კენქი გეშამალა,
მუ რე გამიბედებუნი...
რუსეთიშა მალუო,
ონტკა ფშეით ფალუო...
ურწყინ-ურწყინ დურელეფი
თოლც კინმუფაფუნა,
არძოქ ართო დობლურათი —
„მუშენია“ ვათქუნა.
ბორკის ხეს ქიმეთხუნა,
ნთხორილც ქინაბათქუნა,
ოროს ქუქთოდოხოდუნა,
თუთუქე ქუთუბათქუნა.
მოკითხას მორკარუნთუ,

თქვენ როგორ გეყურებთ,
ჩვენ იმისთვის გაგვიყვანეს,
კავკასია (უნდა) დავიცვათ...
გადავედით რუსის ხელში,
რუსის კანონს ვემორჩილებით
(„ვეუსმენთ“),
ახლა ჩვენი უბედურება („წყვეტა“),
ისეთ ადგილას გვისტუმრებენ,
ისეთ საქმეში ჩაცვივდით,
თავს ვერ გამოვიტირებთ.
სამ წელს გვეუბნებიან (იმსახურებთო),
წლის პატიებას გვპირდებიან,
შეგვხვდა და ესაა,
რას გეიშველის, რომ მოვიწყინოთ,
მგონი ომს გვიცხადებენ,
პირისუფლებო, გახსოვდეთ!
იმ დროისთვის ისე გამომაწყვეთ,
როგორც ომს შეშენის.
ტყუილად გეწყვეტენ ამდენ ხალხს,
ნეტავ ვინმეს რგებდეს,
ვინმე რამეს მერჩოდეს...

სალდათის მონაწერი

წალენჯიხაში გახლდი,
კომისიის მიერ გამოძახებული,
შავი კენქი ამომილია,
(ეს) რა გამიბედავს...
რუსეთში წამსვლელად (ვართ),
არაყი ესვით ცარიელა.
გაუპატიოსნებელი მკვდრები
თვალს ახაჟხამებენ,
ყველანი ერთად რომ მოვკვდეთ —
„რატომო“ არ იტყვიან.
ფეხებში („წვივში“) ხელს წააკლებენ,
თხრილში ჩაადგებენ,
(თვითონ) ჩრდილში დასხდებიან,
თამბაქოს აბოლებენ.
მოკითხვას გწერთ,

აშმოკვენა მარტი ხეს,
ჩქიმი ბედი ვაგაგინე,
აფხაზიში მაკითხეს.
ჩქიმი ბედი თეში იჭუ,
მუკოთ ობედ საკვეცის,
ჩქიმი გური თეშ მუკობუ,
მუკოთ ჩხომი ანტკეცის

397. უარსიში ჩხუპი

ამხანაგეფ, ქაარწყეთ,
ყარსის მუქ მოხედღნი,
ურჯულოქ მოლართ დო
ქირსიანექ შეხვადღნი?
უკულ ტერიში ოჯახის,
თექ ჩხუპი დო ლემა რდღნი, —
ღურელ თურქით ეიოფშეს,
სოდე ინორობა რდღნი.
ბოლოს ქომიკამანდეს,
ქიმებრთით შტიკიშა,
ძალა ქუეოძირთღნი,
ინილეს ფიქირიშა,

თურქ იშენით ვამღირღნა
რუსიშ ჭიკე კითიშა.
ასეიან დრო ვემითვალე
კინოხიანი რიკხვიშა;
ნამ როტაში ვორექენი,
მიკოშპარე ქუღიშა,
ტყეია-წამალ ქიგლამიღუ
დახე ართი ფუთიშა.
სოხუმარეფ მინტებუნი,
საშიშ მუ რენი, ქოკითხით,
ოჯახამო მირულენა,
ნორჩალ მამუნა ოქიშის!
ბაბა, ჟუღეს ქორდათ, ვარა
უბაღო წანას მოჩრთოთ,
იშენ-იშენი გაკირღდა,
ნტებასეით ქოკიშეთ.

მარტი მაწვიმს ხელში.
ჩემს ბედს ვერ გაიგებს;
აფხაზის მკითხავი.
ჩემი ბედი ისე იწვის,
როგორც აბედი საკვეცზე,
ჩემი გული ისე ჰკიდია,
როგორც თევზი ანკესზე.

უარსის ბრძოლა

ამხანაგებო, ხელავთ,
ყარსიში თუ რა მოხდა,
ურჯულო წამოვიდა და
ქრისტიანი რომ შეხვდა?
მერე მტრის ოჯახში (ყოფილიყოს),
იქ ბრძოლა-ომი რომ იყო,
მკვდარი თურქებით აავსეს,
სადმე ხევეზევი თუ იყო.
ბოლოს „გვიკამანდეს“,
გადავედით ხიშტზე,
როცა ძალა დავანახეთ,
საგონებელში ჩავარდნენ (შევიდნენ
ფიქრში).

თურქი მაინც არ გვიღირს
რუსის ნეკა თითზე.
ახლანდელ დროს ვერ მივათვლით
წარსულის რიცხვსა;
როშელ „როტასაც“ ვეკუთვნი,
მაწერია ქუღზე,
ტყეია-წამალი დამაქეს
თითქმის ერთ ფუთამდე.
სოხუმელები რომ გარბიან,
საშიში რა არის, ჰკითხეთ,
ოჯახიანად გარბიან,
ლოგინი ჰკიდიათ ზურგზე!
ბაბა, სახლში დარჩით, თორემ
ცუდ წელიწადს მოცდებით,
და ძალიან თუ გაკირდა,
გაქცევასაც მოესწრებით.

ღუმა ზუგის გობოლუდი
 პოლიციაში(ნ) ქანაფილი,
 „უჩა კენჭი“ ეშაძალუ,
 ჩქიმ(ნ) დლა დო სერ(ნ) მუნაფილი!
 „უჩა კენჭი“ ლურუ ცოფე,
 ჩქიმი ბედი მოწებული,
 მა საღდათო მუღარი —
 ჩქიმ ცოროფილ(ნ) დოტებული.
 კინი აშო გახოლუქ,
 სუმი წანა გეთებუნი,
 მარა მუსუ ვოხვარუქ,
 ჩქიმ ცოროფილ მერტებუნი.

399. ჩხუპიში ლექსი

ვითაართ კვირკვეს ფაციქ დოღ —

ჩხუპი ოკო რდასია,
 პირველ თენა გგმაცხადეს —
 თურქიქ ეკილ ზღვასია.
 ზუ ოხვარუნ, მა ვამიჩქ,
 თესხეი ობარგალსია,
 ზუღეს კოც ვეპტალე დო
 მიქ რე ქიმიანსია...
 დოფშაყარეს ზაპასეფი,
 არძო ართ დიხასია,
 გერმანია წამალს უტენს,
 მიკაჰაბუ ცასია,
 მოღურსუ დო აშანთხოუ
 შაყარელი ჯარსია,
 მუჟე-მუჟე, სუმი ვერსის
 კოც გიჰყვიდანსია,
 მარა რუსით ყოჩალი რე,
 შემიჩქ ორჯინანსია.
 ოკუმარეს განწმორღვანდეს,
 უჩენიას ვორთღლით,
 ოკუმარეშე ონჯუაშა
 თისჯ მიკვოჰყორღლით,

წუხელ ზუგდიდში გახლდი,
 პოლიციისაგან დაბარებული,
 „შავი კენჭი“ ამომიღია,
 მოღრუბლული ჩემი დღე და ღამე!
 „შავი კენჭი“ სიკვდილი ყოფილა,
 ჩემი ბედი დამწვარი („მოკიდებული“),
 მე — საღდათად წამსვლელი,
 ჩემი შეყვარებული — დატოვებული.
 კვლავ აქეთ გეახლები,
 სამი წელი რომ გათავდება,
 მაგრამ რასა ვშველი,
 ჩემი შეყვარებული რომ გამექცევა.

ომის ლექსი

თერთმეტ კვირიკობისთვის ფაცაფუცი
 ატყდა („დავარდა“) —

ომი უნდა იყოსო,
 პირველად ეს გამოაცხადეს —
 თურქი ამოვიდა ზღვიდანო.
 რა ეშველება, მე არ ვიცი,
 ამდენ სამარგლავსაო,
 შინ არავის ვტოვებ და
 ვინ უნდა გააკეთოსო.
 მოგვაგროვეს „ზაპასები“,
 ყველა ერთ ადგილას,
 გერმანია წამალს უშვებს,
 ეწებება ცას,
 წამოვა და შუაში დაეცემა
 მოგროვილ ჯარს,
 ირგვლივ სამ ვერსზე
 ხალხს (კაცს) ხოცავს,
 მაგრამ რუსიც ყოჩალია,
 მგონი აჯობებს.
 დილით წამოგყვარიდნენ,
 „უჩენიას“ ვშვებოდით,
 დილიდან საღამომდე
 მას ვაკვლებოდით,

ეს გეფსურენდით დო
სათორ დიხას ფთხორენდით,
კოჩი ვარდ ჩქინი წირსფალი,
მიითინს ვავოცოდვდით,
მი გიგორენდ დანჯირეს,
სოდგა მიკვოსორგვდით.
ვაი, ჭუღეს ბლურედიკო,
თიწკმა ცოფე ოსხაპალი,
თითო შინელ ქომიღუნა,
ტანიშ მუკახუფალი,
ჩქინ წვალებურ სიცოცხლე რე
გურში ელაქუფარი,
ათეშ დემაქუფალ კოჩშა,
თოკ(ი) რე მუკახუნაფალი,
ღურო ოკეთებელი დო
კისერს მასქუფალი,
დაჩხირ აკარზამალი დო
ღულა ეიოფუნაფალი,
თეში დამაქუფალ კოჩი
თექ რე ინადლულაფარი...
მშვიდობით. ჩქიმი ფეშქე¹,
ულირ ვორექ ანწი ხეშე,
უიქენდო ვორექინი,
ქარილ მეგიჯლონი დროშე,
მადლობელი, მიჯინინი —
შხეა დოგორი ანწინეშე.

400. სო რამქ, სქუა!

ჩქიმი არამხეტუტალ ბოში —
ჩქიმი ართი სქუა,
სო იბდა დო იუ ფქიმიინა,
შურ მუს გინვორთუა...
თოლც სინათლექ მემიღინუ,
იშენ გორწყექ ირო,
გოძიციბულ სახე გიღუ,
სქანი გოლვაფირო,

იმას გავისტუმრებდით დო
საფარ მიწას ვთხრიდით,
კაცი არ იყო ჩვენი ქირისუფალი,
არავის ვეცოდებოდით,
ენ დაგიდედა დასაწოლს,
სადმე მივეყრებოდით.
ვაი, შინ მოვმკვდარიყავი,
მაშინ იქნებოდა სალხენი („საცეკვაო“),
თითო შინელი გვაქვს,
ტანზე მოსაგდებად („მოსამხობად“),
ჩვენი გაწვალებული სიცოცხლეა
გულსაწვავი,
ამის (ომის) დამწყებ კაცისთვის,
თოკია მოსაბმელი,
ყულფი გასაკეთებელი დო
კისერზე მოსაბმელი,
ცეცხლი ასანთები დო
მღულარე ასადულებელი,
ამის დამწყები კაცი
იქაა ჩასადნობი...
მშვიდობით, ჩემო ფეშქე,
წასული ვარ აწ ხელიდან,
რომ უიქედო ვარ,
წერილი გამოგიგზავნე დროზე,
მადლობა, რომ მიცადე („მიყურე“) —
სხეა მოძებნე ამიერიდან.

სადა ხარ, შვილო!

ჩემო არამხეტუსთანა? ბიკო,
ჩემო ერთადერთო შვილო,
სად წავიდე და რა ვქნა,
გული („სული“) რას გადავაცოლო...
თვალში სინათლე დამეკარა,
მანც გხედავ მუდამ,
გაცილებული სახე გაქვს,
შენ შემოგველე,

¹ ცოლის სახელი.

² არამხეტუ—საზღაპრო გმირის სახელია.

თინა ვარა ქომიჩქედას,
სო ნთხორუქ, წიე,
თექ ქიმმართინედას,
დუდი ქიგოცვილე,
ჩქიმი ხეჩია, ჩქიმი სქუა,
მუ ფქიპინა, ნანა,
აღბათ, ჩქიმი მანგიორო,
ჩიტეფ ვიგონგარა.
ურწკინუო მითოჯანუქ,
შხეაშ ქიანაშ დიხას,
ეგებ გვალო ხვალე რექი,
მითინ ვარე თი განს...

ის მიინც ვიცოდე,
სად მარზხინარ, ბიკო,
(ნეტავ) იქ მისელა შემედლოს,
რომ თავი დაგაკლა,
ჩემო ხეჩია, ჩემო შვილო,
რა ვქნა, ნანა,
აღბათ, ჩემ მაგიერ,
ჩიტეები დაგტირიან.
გაუპატროსნებლად წევხარ,
სხვისი ქვეყნის მიწაში,
იქნებ სულ მარტო ხარ,
არავინაა იმ მხარეში...

401. თუდოლეზე მუნაფილი

თუდოლეზე მუნაფილი,
ქიმოლეზე გოსარკილი,
ჩქიპ ჟოროფილ, მუში ქირი,
ჯარშია რე ეონაფილი.

ჰემოთკენ — მოღრუბლული

ქვემოთკენ — მოღრუბლული,
ზემოთკენ — მოწმენდილი,
ჩემი შეყვარებული, მისი ქირიმე,
ჯარშია წაყვანილი.

402. შანქარს წყარეი ქათუბინი

შანქარს წყარეი ქათუ(უ)ბენი,
თემ გაფექ [წ]დლულაფირი,
ჩქიპ(ი) ჟოროფილ(ი) აქი ვარე
სალდათო რე ეონაფილი,
ის[ი] რუსი აწვალენს(ი),
ჩქიპოთ ორე დინაფილი.

შანქარს რომ წყალი დაასხა

შანქარს რომ წყალი (ქვეშ) დაუსხა,
ისე გყავარ დამდნარი,
ჩემი შეყვარებული აქ არაა
სალდათადაა წაყვანილი,
იმახ რუსი აწვალენს,
ჩემთვის დაკარგულია.

403. ჩილი დო ჟომონჯი

ჩქიპ ქომონჯი აქი ვარე,
ჯარშია რე ეუნაფილი,
გილეობქე მა ლოგინსე,
ჩილამეოიმ ნდლულაფირი,
ჩქიპო ბეალარა სოთინ ვარე,
ქიანა რე მუნაფილი,
ჩქიმი ბედი კვილი ორე,
დაჩხირს ითოქუნაფილი.

ცოლი და შმარი

ჩემი ქმარი აქ არაა,
ჯარშია წაყვანილი,
ვზივარ შე ლოგინზე,
კრემლით დამდნარი.
ჩემთვის მზეობა არსად არაა,
ქვეყანა მოღრუბლულია,
ჩემი ბედი დამწვარი,
ცეცხლში მოყოლილი.

წიწილა დო კამაწყყარი,
ბოში, მუშე გამანწარი,
სუმ წანასუ გიჯინექ,
შაოთხას ქუმაჰარი.

წიწილი დო კამის წყალი,
ბიჯო, რატომ გამამწარი,
სამ წელიწადს დაგიციდი,
მეოთხეს მელირსე.

✓

VI. კლასობრივი და სოციალური

405. ბურლა

ვო, ბურლა-და, ბურლა-ვოდა,
ჩე ფრიმული რჩანცე!
დლასუ მისუ გაგონებუ
შქა გემასუ თვრა!
ლუჰუ ეკორთედუ-ვოდა,
ლეჯი ქოკომუნცუ,
ცურძენს ქიმიოშხედეს
ჯოლორი დო ტურა.
— „ტურა — აცაბაცა-ოდა,
სოქიშა მოოცაცა?
სი მიქ მერჩე
თემი საზგრეეთ?“
— „მარგალეფიშ ოსურეფი
ქოთომც ივარანა,
დაბა მინემაშქვითია,
ქობძირა დო ვარო?
მინეტ(ი) იბრუღია-ოდა,
გინოთ(ი) ვორტლეე
შხუ-შხუ, შხუ-შხუ დადულეფი,
შეფაშუ კახილეე,
სქანი ეურმაშია-ვოდა
გემიწკაფინეე,
გა დო გას გივოსხაპი დო
გიიფჩილითეე,

ბურლა

ვო, ბურლა, ბურლა-ვოდა,
თეთრი წვერები გაქვს („გასხია“)!
ვის გაუგონია ოდესმე
შუა ოქტომბერში თოვლის მოსელა!
ლომი წაქეულა-ვოდა,
ლორი ქამს,
ყურძენს შესეგია
ძალდი და ტურა.
— „ტურა, აცაბაცა-ოდა,
საით მიცუნცულეებ?
შენ ვინ მოგცა
თემი სახარკოდ?“
— „გლენის („მეგრელების“) ქალები
ქაშებებს მიმალავენ („უარობენ“),
აბა, შემიშვითო,
ენახავ თუ არა?
შიგაც შევირბინე-ოდა,
გარეთაც გამოვარბენინე
მსხვილ-მსხვილი დედლები,
სასეფე ბურვაკები,
შენი ეურმაშია-ვოდა,
წკაეწკავით გამომადევენე,
გორაკებს გადავახტი და
ავიცდინე,

სქანი ლატყვეთია-ვოდა,
გემიტყვეთინე,
დიფევრცხელია-ვოდა
გინიფჩილითეე“.

შენი ჩხაყუნა (თოფი)-ვოდა,
დამჩხაყუნე,
გადავკოტრიალდი-ვოდა
ავიცდინე“.

ასეიან(ი) პატინემქ
ოკონდა გესურას,
ოკონდა რსურებუდასია
მოზესხარე ნტერი.
ხოჯი დოუქვილი-ვოდა,
ფუჯი გეუძინი,
ბოგას ქიგელვარანცია
უდიდოლი გინი.

ახლანდელი ბატონები
(რომ) გესტუმროს,
გინდ გსტუმრებოდეს
მოსისხლე მტერი.
ხარი დავუქალი-ვოდა,
ფური დავუმატე,
ბაგაზე ბლავისო
უდედო ხბო.

406. ჰპოროში ნალი

მუეამიშა, უჩა ბედი,
მა თაში გილაბნთირუქენი?
უკული რენო მაკეთენქ,
ხესი გაშქოდინუქენი?
იშა იმედი ნუზგიდუნა,
მიითნს მუთუნს ვორგუქენი.
მიში ნარდი, მიში სქუა,
მის რე აწუსორგუქენი,
შხვაში ხესი აშვოჩინექ
ამარ ქიბრჩინუქენი,
პატონიში ხესი რენო
მა ჭგირი დლას ბძირუნქენი?

ჰმის გოღება

სანამ (გინდა), შავო ბედო,
მე ასე მათრიო?
მერე(ა რომ) გამაკეთებ,
ხელში რომ დაგეკარგები?
იმის იმედი ნუ გაქვთ,
რომ ვინმეს რამეში ვარგვივარ.
ვისი გაზრდილი, ვისი შვილი,
ვის წინ ვაგდივარ (ვემსახურები),
სხვის ხელს შევეყურებ
აგე, უკვე ვბერდები.
განა ბატონის ხელში
მე სიკეთეს (კარგ დღეს) ვნახავ?

407. ჰპოროში ობირაშე

ნანა, მუ ჭგირი რე რინა
თეცალ თუთარჩელა სერს,
შარა პატონს მუ გუურზე
ჩქინი ზისხირითი რძელეს.
ნიტე დლასე ქიწვაფუნო
თიცალი საუჯგუშო ეამი,
პატონეფიშ დოხორეს
ვერჩქილედას ჩიშუ-ჩაში.

ჰმის სიმღერა

დედა, რა კარგია ყოფნა
ამისთანა მთვარიან ღამეში,
მაგრამ ბატონს რა გაუძლებს
ჩვენი სისხლით გამაქლარს.
ნეტავ ოდესმე თუ იქნება
ისეთი უკეთესი დრო,
(რომ) ბატონების სასახლეში
არ ისმოდეს ჩამი-ჩუმი.

თეცალი უკანონობათ
გეეზხანგი, გეეფშტერი,
ლორონთ, თი დლა ქუმოძირი —
უპატონეთ გილეფშენი.

ასეთი უკანონობით
გავსულელი, გავშტერი,
ლმერთო, ის დლე მაჩვენე,
უპატონოდ რომ დავდიოდე.

408. ნაფარეშუმიფი ინგარა

ნაფარეშუმიფი ინგარა:
„ჩქინი საქვარი მუქო რენი,
დათხინაფას იბრჩქილეთ
პატონი დო ქკორიშენი,
გიმაჯოგეს ართიანქ
ათეჯგურა ქკორიშენი,
თავადობა მედინგნა
უსაქვარე მითი რენი“.
წიე, თენა ვაიკვენო,
პატონქ ვაჩიმერცხესინი?
ნტერს ეფერი დოლამუდას,
ჩქი თექ ვლოლესუნი,
უზოგარო გიმმონწყინა,
ხე მისით მებთხესინი.

ნაფარეშალნი ტირიან

ნაფარეშალნი ტირიან:
„ჩენი საქმე როგორაა,
დაცილება (განთავისუფლება) გვესმის.
ბატონისა და ყმისა,
შევიძულეთ ერთმანეთი,
ამისთანა ქკორის გამო,
თავადობა დაიკარგება
უსაქმო ვინცაა“.
ბიქო, არ გაკვირვებს,
რომ ბატონი არ მოგვეშვა?
ისეთი შტერს დამართოდეს,
ჩვენ რომ გვიყვეს,
უზოგავად (ტყავს) გაგეაძრობენ,
ხელი ვისაც მოგვეკიდეს.

409. ჩპინი ორდას ჩპინი სჰჰა

გური მაკუე, მიცანცალანს,
გური უდროვით ცვილირ მათუ,
ჩქინი ჯიმა, ქომიწი,
თეშ უჯგუში მუ იტუაფუ?
ჩქი ვორდათი თავსუფალი,
ვარდას თავად-უინოსქუა,
დოდურუდას პატონი დო
ჩქინი ორდას ჩქინი სქუა.
ჯესი თოფი ქიდეკინი,
ქიგლებუნე წელსი ყამა,
მუთუნი ნტერი ვედენდა,
ქიმიოგი თისითი გამა.
თეში ილიმი, მუქოთ ლომი,
მუქოთ ლიმენდ ჩქინი უტუ,
თეშ ქუმუნტე ნტერს დაჩხირი,
მუქოთ უტუქ ნტერსი მუნტუ.

ჩპინი იყოს ჩპინი შპილი

გული მტყივა. მიცანკალებს,
გული უდროოდ მოკლული მაქეს,
ჩემო ძმაო, მითხარი,
ამის უკეთესი რა იქნება?
(რომ) ჩვენ ვიყოთ თავისუფლად,
არ იყოს თავად-აზნაური,
მოკვდომოდეს ბატონი და
ჩენი იყოს ჩენი შვილი.
ხელში თოფი დაიკირე,
წელს ხანჯალი დაიკიდე,
(არავითარი) მტერი არ დაინდო,
დაარტყი თითო დარტყმა.
ისე იბრძოლე, როგორც ლომი,
როგორც იბრძოდა ჩენი უტუ,
ისე მოუკიდე მტერს ხანძარი,
როგორც უტუმ მტერს მოუკიდა.

ირო ვორდით თავისუფალო,
მოვსპათ თავად-უინოსქუა,
ლობჳვილათ პატონი დო
ვორდათ ართობაში სქუა.

მუდამ თავისუფლად ვიყოთ,
მოვსპათ თავად-აზნაური,
მოვკლათ ბატონი და
ვიყოთ ერთობის შვილი.

410. პატონჳპორალა

ბატონ-ჳმობა

ჯვეშო ორდუ პატონობა,
მილუდეს გასაქირი,
მემამულე, პაპა, ბერი
არძა ყაზაყიში ნტერი,
გაქირებულს ტყაბარანდეს,
ჯიბე აფუდეს ფსქელი.
ენა სწორი, მართალი რე,
ეჯგურაშენი დამიჯერი.
ქიგიბშინათ ჳვეშ დროება,
გაქირებად ათენერი:
უმუშელას მეულედუ
მუშა კოჩიში ნამუშერი.
მეჯკუმალი მოკოლუნდუ:
პაპა, დიაკონი, ბერი.
გვანილ-გვანილ კირიბეფით
ქვარა აფუდეს რძდეღი.
ჯვეში დროს, ჳივალეფი
მუშა-გლეხირდ ღორებული,
პაპეფ ხორცის ჳკომუნდუ დო
ენეფირდ ხონებული.
გიშინანა ჩქინი ჳვეში
დო რენა წურათას,
ჯვეში დროს მი მეჩანდ
მუშა-გლეხის გურათას.

ძველად იყო ბატონობა,
გასაქირი გვეონდა,
მემამულე, მღვდელი, ბერი
ყველა გლეხის მტერი იყო,
გაქირებულს ატყავებდნენ,
ჯიბე ჳქონდათ სქელი.
ეს სწორი, მართალია,
ამაზე დამიჯერე.
გაეისენოთ ძველი დრო,
გაქირება ასეთი იყო:
მუქთახორას მიჳქონდა
მუშა კაცის ნამუშეგარი.
მეჳამელები დადიოდნენ:
მღვდელი, დიაკონი, ბერი.
მსუქან-მსუქანი ბატკნებით
მუცელი ჳქონდათ მადღარი.
ძველ დროს, ძმებო,
მუშა-გლეხი მოტყუებული იყო,
მღვდლები ხორცს რომ სჳამდნენ,
ესენი მარხულობდნენ.
გაიზანებდნენ ჩვენი ძველები
და უთითებენ,
ძველ დროს ვინ მისცემდა
მუშა-გლეხს სწავლას.

411. პატონი ვლახუნდუ

ბატონი მცემდა

პატონი ვლახუნდუ —
მა თოლს ვწკურუნდი,
ზეცას ვაფჩანდუ —
შქირენს ვლურუდი.
პატონიშ სქუას
გიწმევტყურუნდი,

ბატონი მცემდა —
მე თვალს ვხუჳავდი,
ხემსს არ მაჳმევედა —
შიშშილით („შიშშილს“) ვკვდებოდი.
ბატონის შვილს
დავსტყუებდი,

ვაგძირან-მაქ დო —
შიშის ვლურუდი.
თეცალი ბედი მიქ მუჩუნი —
ირკოს ვეითხულე,
კინ მა გამკვირუნ —
თიცალს ვშქიდურე.
სერ დო დლაშითი
ეშრომენქ, ვშიბულენქ,
ჩქიმ ნაცოდისას
შხვაშე პიდულენქ.

412. ჯვეშინი მოღუწნაფილი

ცა დო დინა თიშენი რდუ,
ირკოჩქ იცხოვრუკონი,
ირკოს ნაბტანო ობალდუ,
ზომათ ქუულუდუკონი.
ჯვეში კოჩი უბედურსუ,
ირო ოკო ღურუკონი;
კოჩი-პატონქ სოლე მორთ,
ქუა ქოულუდუკონი,
ათე პატონი მუს ჯოხოდ,
კისერს მუნობხედესინი,
ოსურსქუას ათხინდეს დო
ქკორს აბჟითენდესინი,
ყაჯაყი ცოდა ქორენი
ისი ვეითხენდესინი...
უბედურეფ ჩქინ ჯვეშეფი
ნუ დლასი რდუ გერდესინი.

413. ვანი, შური საყვარელი

ვაი, შური საყვარელი,
რინა მუში მაპაბა რე,
რინაშ ნება ქორდასენი,
ქიანა მუში მათართა რე.
ძოკო წინდამი გოშერშილი,
ოიშა გინამართახა რე,
ძოკოში მანუგეშებელი —
მუში ხოჯი დო ავაფა რე.

19. ქართული ხალხური სიტყვიერება

არ მნახონ-მეთქი და
შიშით ვკვდებოდი.
ასეთი ბედი თუ ვინ მომცა —
ყველას ვეითხები,
თვითონ („ისევე“) მე რომ გამიკვირდება,
ისეთს ვკადრულობ.
ღამე და დღე („დღისით“)
ეშრომობ, ეშოულობ,
ჩემს ნაცოდვილარს
სხვისგან ვყიდულობ.

ძველიდან მოყოლებული

ცა და (დღე)მიწა იმიტომ იყო,
რომ ყველას ეცხოვრა,
ყველას („ნამეტნად“) ეყოფოდა,
ზომით რომ ჰქონოდა.
უბედური ძველი კაცი,
ყოველთვის უნდა მომკვდარიყო,
ბატონი საიდან მოვიდა,
ქუა რომ ჰქონოდა,
ის ბატონი რას ერქვა,
კისერზე რომ გვაჯდა,
წალიშვილს ათხოვებდენ და
ყმას მშითევეში რომ ატანდენ,
გლეხი ცოდვა არისო,
ამას არც კი იკითხავდენ...
უბედური ჩვენი ძველები
რა დღეში იყვნენ („იდგნენ“).

ვანი, სულო საყვარელი

ვაი, სულო საყვარელი,
ყოფნა რა საამურია,
ყოფნის ნება რომ იყოს,
ქვეყანა რა ფართოა.
ძოკო ქუქყით გაზინთული,
ასჯერ გამათრახებულისა,
ძოკოს მანუგეშებელი —
მისი ხარი და კავია.

ირ წუთის თის გაშინე
პატჯნ-კკორალაში ხანდა,
პატჯნი ჭიხას ინორდ დო
მუსუ ვაგუწუნდუ ლანდა.

414. პარადი ბუშა

ვოს რადა, ვარადი გუშა,
გაქირებულ ცვანაშ მუშა,
კილე მუკოლაფირი მათუ
ლეტაშ, დიხაშ მუქნაბურსა.

ვოს რადა, ვარადი გუშა,
ტყურათ იმუბშუე მუშა,
ვამიჩქ მუ ბკომა დო მუ ფშვა,
შხვას მალაზეფს ითმეუფშა.

415. პატონობაშ ბინოლასა

უსამართობა აშნოძე
ოდიშური ალაგეს,
პატონობაქ გინოლუნი,
მუს თქუანა სამანჯელს?
პატონეფი ნოკკომშე
ხალხიშ თია ჯამანგერს,

ხალხიქითი გეეცუ
ქიმკოყუნა ლაკადენს.
უსამართო პატონეფი
შურო მუთას აბადენს,
ხალხ დო მუში პატონენქი
ნაფიჩხუს გაკანთხეს.
პატონენქ ეცოდეს, ვარა
დუსუ ქეგლუკვათუნდეს.
შიშით ღურელი პატონეფი
ეკი ქიმოყაყანდეს,
შქირენიში ღურელეფსი
ღურჩა სერშა ვამართეს.
ღურდე მუჭო ქოძირესი,
ქიქე გურქი დემარგეს,
მუნეფიში მანდილოსნეფ

ყოველ წუთას მას ახსენდება
ბატონ-ყმობის ჯაფა,
ბატონი ციხე(-სიმაგრეში) იდგა და
მას კი არ ევლო გარს (ეზოსთვის) ლობე.

პარადი ბუშა

ვოს რადა, ვარადი გუშა,
გაქირებული ყანის მუშა,
მკლავები დავარდნილი მაქქეს
ტალახთან, მიწასთან ნაბრძოლი.

ვოს რადა, ვარადი გუშა,
ტყუილად რად ვიმუშაო,
არ ვიცი რა ვკამო და რა ვსვა,
სხვას ბელღებს ვუვსებ.

პატონობის გადავარდნა

უსამართლობა ყოფილა („დებულა“)
ოდიშის მხარეში,
ბატონობა რომ გადავარდა,
რას იტყვიან სამაგიეროს?
თურმე ბატონები კამდნენ
ხალხის კუთვნილ შემოსავალს
(„ჯამაგირს“),

ხალხიც წამოცვივდა
მიყვებიან ფერდობებს.
უსამართლო ბატონები
არაფრის მაქნისია,
ხალხი და მისი ბატონები
ნაფიჩხუსთან შეიბნენ.
ბატონები შეეცოდათ, თორემ
თავს მოჭრიდნენ.
შიშისგან მკვდარი ბატონები
აღმა (შინისკენ) მილასლასებდნენ.
შიშით დახოცილები
შინ ღამემდე ვერ მივიდნენ.
სახლი რომ დანახეს.
ცოტა გული გაუმაგრდათ,
იმათი მანდილოსნები

წვანერს გიოკაყანდეს.
 გურმეშირილი პატონეფი
 მინდორს ქამწოყირტანდეს.
 მარია დო კესარიას
 სუმ ღუდეღი ღუმუ ჟოფუდეს,
 ოჩამრეშა მითულუნა,
 შქასერს ქეითიკაკუდეს.
 ჩხვარუა ვანორჩქედესი დო
 ართიანშა ქოუტრეფუდეს,
 კაკუტ¹ მეუტახუდეს,
 ხეშე გაგწოლაფუდეს,
 კაკუტში ნოტეხეფი
 კუჩხის ქიგლანთხაფუდეს;
 ონჯლორეში გურიშენი
 კოჩი ვემკუნქაფუდეს,
 მუჰო შხაფილ კერიცალო
 მუნეფი ქიითიჩქვაფუდეს.
 მუნეფიში ქომოლ-პატონეფი
 ცხვეკის ქიიშატახანდეს,
 ქვარა ქალაფუნანი,
 ორტყაფ ქუმურტყაფუდეს,
 ღუმუ ლიბუ ჟოფუნანჯ დო
 ნოღურს ქიიშაბაჯანდეს,
 თითი ვაუცირუდესი,
 თეში ქინულვაფუდეს.
 ხვარჩინი ვაშიბუდესინი,
 ხეთი გოუქაბუდეს,
 კირზა ვაშიბუდესი დო
 კითით ქიმშეცახუდეს,
 ხვარჩინი ვაშიბუდესინი,
 ბირცხათ ქიდუგაფუდეს,
 ბირცხაში დანაგეფი ღუმუსუ
 პატონეფი ვარძლაფუდეს,
 კითი მეჭვილი პატონეფსი
 რგილ წყარს გითეკაბუნდეს,
 „ირო თაში იყიინია“
 ნგარა დოუქყაფუდეს.

მწვანილს ნაყავდენენ.
 გულწასული ბატონეფი
 შინდორში იყლაპებოდნენ.
 მარიას და კესარიას
 სამი თავთავი ღომი გამოსვლიათ,
 საცეხველში შესულან
 შუალამისას (იყვენ კაკა-კუკში).
 ცეხვა არ ცოდნიათ და
 ერთმანეთისთვის უხეთქიათ,
 საცეხველი გატყდომიათ,
 ხელიდან გავარდნიათ,
 საცეხველის ნატეხები
 თურმე ფეხზე დასცემოდათ;
 სირცხვილის გამო
 კაცი არ მიუკარებიათ,
 ვით შშიერი კერატები
 („თვითონ“) ჩქამუნებდნენ.
 მათი ქმრები, ბატონები
 ფიჩხს ამტვრევდნენ,
 მუცელი რომ ჩავარდნოდათ,
 შემოერტყათ სარტყელი,
 ღომი რბილი მოსვლოდათ და
 ჩენჩოს ანაივებდნენ,
 მაგრამ ისიც ვერ გაეცრათ,
 ისე ჩაეყარათ.
 ჩოგანი რომ ვერ ეშოვათ,
 ხელით გაუწებავთ,
 „კირზა“² ვერ ეშოვათ და
 (ღომს) თითით ზელავდნენ.
 ხვარჩინი³ რომ ვერ ეშოვათ,
 ფრჩხილით ამოელათ (ღომი),
 ფრჩხილით ამოღებულ ღომს
 ბატონები ვერ გაეძლო,
 თთღამწვარ ბატონებს
 ზედ ასხამდნენ ცივ წყალს,
 „მუღამ ასე იქნებაო“
 ტირილი დაუწყიათ.

¹ კაკუტი—დიდი მსხვილი ჯოხი, რითაც ცეხებენ.

² კირზა — ღომის შესაზელი ჯოხი.

³ ხვარჩინი, ჩოგანი — ღომის ამოსადები („დასაგები“) ხის პატარა ნიჩაბი.

416. უბედურიჲ სჳალეფი

უბედურიჲ სჳალეფი.
თავად-ჟინოსჳალეფი,
პატონობაჲ მელდინეს,
რენა ომორგულეფი.
მუთ ულუდა — გაგმოჩეს,
აკა ვარე უვალეთ...
მუთა გაკეთინენა დო
ტყურათ ლუმეს ნიმალენთ.
უბედურიჲ სჳალეფი,
თავად-ჟინოსჳალეფი,
ჯვემეფ იმენი ქოჳყორდუ დო
ვერდუ ომორდულეფი.

417. ჟინოსჳალობაჲ მაგორულენს

ჟინოსჳალობაჲ მაგორულეს¹
მუჲ გოკონა გორათინი?
იმა ეაგისხუნუნანო,
დუდი ვადილორათინი?
თქვანი ამბე გაძიცალო
კოსუთ ვაგაგონათინი?
თქვა მუთენი გილუნანდა,
დუდი დიიცხორათინი?
ფართო ბარი დეკინათ,
თითი დოხა თხორათინი?
ირკოჩ(ი) ჟინოსჳალა რენ დო
მიჲ იცუას ჯაზახიჲ?
არძას ქიეჲქირუნოუ
მუშ(ი) ლულა დო მუშ(ი) მართარს
რუს(ი) ხენწიფეშ(ი) მათრახიჲ.

418. ფჳათი დო ფხხვარათი

ფჳათ დო ფხხვარათ,
ბერგის მივარჩქვანათ.

უბედურის უვილეგი

უბედურის უვილეგი
თავად-აზნაურები,
ბატონობა დაეკარგათ,
არიან მგლოვიარედ.
რაც ჰქონდათ — გაჳყიდეს,
ერთიჲ არაა უვალოდ...
ვერაფერს აკეთებთ და
ლომს ტყუილად ხარჯავთ.
უბედურის უვილეგი,
თავად-აზნაურის უვილეგი,
ძველები მაინც იხოცებიან და
ახლები კი არ იზრდებიან.

აზნაურობის მძებნელებს

აზნაურობის მძებნელებმა
რა გინდათ მოძებნოთ?
მას არ გირჩევენიათ,
თავი არ მოიტყუოთ?
რომ თქვენი ამბავი სასაცილოდ
კაცს არ ვაგონოთ?
თუ თქვენ რაიმე გაქვთ,
რომ თავი ირჩინოთ?
ფართო ბარი დაიკავოთ,
მით მიწა თხაროთ?
ყველა აზნაურია და
ვინ იქნეს გლეხი?
ყველას მოეწია
მის მრუდსა და მის მართალს
რუს ხელმწიფის მათრახი.

ვფჳათი და ვცეხვოთი

ვფჳათ და ვცეხვოთ (ლომი),
თოხს მივეჩვიოთ.

¹ ე. ო. მაგორალენს — „მძებნელებს“.

419. ვო, ჩქიმ ცოდა

ვო, ჩქიმ ცოდა, ნანა,
ოსურს ვამუჩანა,
მუჩანინი, მუშოთ მოყო,
ხათე მიდამლანა.

420. შოუ, ნანა

შოუ, ნანა, შოუ, სქუა,
ცაშა მეგიჟოფუ ფსუა,
სქან იღბალი იწუაფუ
თავადი ღო ეინოსქუა.

421. ჩილა

აშო, ჩელა!, სი ჩერჩელა,
სი მონობას გეგაფილი,
სი უჩხონჩხე, სი სერგელა,
სი კინერი ელაფირი!

აშო, ჩელა. ბორო ჩელა!
ოკუქმალო შხვას ღეს არზე,
ეცალ რინას დიდო უჩგუ,
შუროთ ქიანას ვარდე.
აშო, ჩელა, ბათომიშა,
ღუდ გეგიძუ სასწორიშა,
დიო ჯგირო დორხენდუნა,
ბოლოს ღუცგ მერქექუნა.
აშო, ჩელა. ეიშო, ჯაგა!
ჩქინი ნახაჩქა რე ცუანა,
მარა გვერდის მიდამლანა,
ჩქინ ნაშრომუს ვამუჩანა.
აშო, ჩელა, ეიშო, ლომა!
ჩქი ბლასუნა მეტი შრომა,
ირო ქომუბშენთ(ი), მარა
ვორეთ ეირიხოლო კკოლა.

ვაი, ჩემი ცოდა

ვაი, ჩემი ცოდა, ნანა,
ცოლს არ მომცემენ,
რომ მომცენ (კიდეც), რად მინდა,
მაშინვე წაპაროშევენ.

შოუ, ნანა

შოუ, ნანა, შოუ, შვილო,
ცისკენ გაქვს გაშვერილი ფრთა,
შენი იღბალი იქნება
თავადი და აზნაური.

ჩილა

აქეთ, ჩელა, შე ზოზინავ,
შე მონობას დაჩვეულო,
შე უჩიგრო, შე ზანტო,
შე კისერდაშავეებულო („კისერ
ავარდნილო“)!
აქეთ, ჩელა, სულელი ჩელა!
შესაქმელად სხვას თავს აძლევ,
ასეთ ყოფნას დიდადა ჯობს,
ქვეყანაზე სულ არ იყო.
აქეთ, ჩელა, ბათუმისკენ,
თავი ვიძევს სასწორზე,
ჯერ კარგად გაგხედნიან,
მერე თავა წაგაცლიან.
აქეთ, ჩელა, იქით, ჯაგა!
ჩვენი განათონხია ყანა,
მაგრამ ნახევარს წაგვართმევენ,
ჩვენს ნაშრომს არ მოგვცემენ.
აქეთ, ჩელა, იქით, ლომა!
ჩვენ გვშლის მეტისმეტი შრომა,
სულ ვმუშაობთ, მაგრამ
ვართ ორივენი მკლენი.

¹ ჩელა, ლომა, ბუსქა, ჯაგა...—ხარის სახელებია. ჩელა მომდინარეობს სიტყვისაგან „ჩე“— „თეთრი“.

აშო, ჩელა, ვიშო, ბუსქა!
ნება ვარე ნემე კუსა,
ოში დიხას ქყოლირი კოჩქ
ქუას მუ წამალი ვუსვა?
შარას გილებტანცალანთე
ალიონიშე შქასერიშა,
ჩელა, თეში დობღურუთე,
ვეითმართენა სარჯელიშა.
ქკოლათ პუნსუ ჩქიმი ბუსქა,
ჰუდეს ვარე ჭა დო ფურჩა,
ირფელი შხვაქ მიდამილუ
დო ჩქიმ ბუსქას აწი მუ ბჩა?
ჰოჲ, ჩქიმ ჯაგა, ჩქიმი ჩელა,
დუდი მათუ ონგარალი,
მათი დუცუ მონოფხენა
ნგერ დო ტურა ოქყვადალი.
ჯაგა, ლომა, ბორკილეფი,
სილარიბეშ ქოფილეფი,
დლას(ჯ) ვაგებხარებუთუ
შხვაში მონა-მორჩილეფი.
ქურია დო ნაბადა რე
ჩქინი კლასი, გიმნაზია,
ჩელა, ლეტას ქაშენჯირი,
ინკორი დო იკვაზია.
ბოში ჯგირი ვორექ, მარა
ჯიბეს ვარე ქყელი ფარა.
რადგან ღარიბ ვორექქენი,
ღოროფილსუ ვამუჩანა.
დღამ დო სერით ქომუბშენქ,
ჩხურ მაწუხენს, მინი ჩხანა,
მარა ჯგირი ვამ(ჯ)კმოქუნსუ,
შქირენული მათუ ქვარა.
ჰოჲ, ჩქიმ(ი) ჩელა, ჩქიმი ჯაგა!
მდიდარი რე გომორძგვილი,
ღარიბ ვორექ, მდიდარს მეტუნს
ჩქიმი სქევამი ღოროფილი.
ჯაგა, ლომა, ბუსქა, ჩელა!
თოლსუ სინათე ვანობღვენა,

აქეთ, ჩელა, იქით, ბუსქა!
ნება არაა, ნუ კენესი,
ას ადგილას დაქრილმა კაცმა
სატკივარს რა წამალი წავესვა?
გზაზე დაკვანკალუმბ
ალიონიდან შუალამემდე,
ჩელა, ისე მოკვედებით,
ვერ გამოვალთ ტანჯვიდან.
მკლელა მყავს ჩემი ბუსქა,
შინ არაა ჩალა და ფუჩეჩი,
ყველაფერი სხვამ წამართვა
და ჩემს ბუსქას აწ რა ვაჭამო?
ჰოი, ჩემო ჯაგა, ჩემო ჩელა!
თავი მყავს სატირალი,
მეც თავზე მასხედან
მგელი და ტურა გასაწყვეტი.
ჯაგა, ლომა, შებორკილები,
სილარიბისგან დაქერილები,
ვერასდროს ვერ გაეიხარებთ,
სხვისი მონა-მორჩილები.
ქურია და ნაბადაა!
ჩვენი სკოლა, გიმნაზია,
ჩელა, ტალახში ჩაწეკი,
იცოხნე და ინეზივერე.
ბიჭი კარგი ვარ, მაგრამ
ჯიბეში არაა წყეული ფული.
რადგან ღარიბი ვარ,
შეყვარებულს არ მომცემენ.
დღე და ღამე ვმუშაობ,
სიცოცხე მაწუხებს, ხანაც სიცხე,
მაგრამ კარგად არ მაცვია,
მშვიერი მაქვს მუტელი.
ჰოი, ჩემო ჩელა, ჩემო ჯაგა!
მდიდარია გამარჯვებულნი,
ღარიბი ვარ, მდიდარს მიჰყავს
ჩემი ღამაში შეყვარებული.
ჯაგა, ლომა, ბუსქა, ჩელა!
თვალში სინათლე არა გვქონია,

1 ქურია, ნაბადა—ადგილის სახელებია.

მუ კირდენი, ვანობჩქვენა,
 ასე ქობძირითი თენა.
 ჩქი ვორეთ(ი) დამნაშავე,
 ჩქინი დუსუ იბლუმპუნთუ,
 ჩქინი სახეს ვავორწყეთ,
 მაალ წყარს მეულუთუ,
 ჩქი უხარჩქენტ ქობალსია
 არძა მუქთახორასია,
 ჩქი ურჩანთ ფარჩემსია
 უსაქვარე კახმემსია.
 ჩქი უკეთენტ ღობორემს
 ნგერეფი დო ჯოდორემს,
 ჩქი ვოლოთანთ ტყვიასია
 მუშას, ჩქინი ჯიმასია.
 ჩქი ჩქინ დუსუ ბლალატენტ,
 გერ დო ტურას ვამარგენტ,
 ჩელა! ანწი მობალუნა
 ტვერ დო ლეტაშ(ი) აშახუნა,
 მათრახეფიშ მოთვენება,
 ჩხურ დო შქირენიშე ღურა.
 ერთობა რე, ჩქიმი ჩელა,
 უძლეველი დიდი ნძალი,
 ის ვარჯგინანს ნტერიშ ტყვია,
 ლეკური დო ზარბაზანი.
 ჯაგა, ლომა, ბუსქა, ჩელა!
 ანწი გიჩქიდანი თენა:
 შხვადო ვარე ჩქინი შველა,
 ჩქი ჩქინ ნძალა დამირსხენა.
 ჩელა! მა გირჩენქ(ე) თეს,
 კიმწუჟეძახათ ჩქინი ნტერს:
 გოუმორძგვას ერთობას,
 გვერშაპიში ეკორთას!
 ჩელა, მობლასათ ნტერი,
 ლომი, თუნთი, ტურა, ნგერი,
 არძა ჩქინი მაქუქმალი,
 არძა ღორონთიში ჭყელი.

422. სმსია

ჩქიმი ჯიმა სესია,
 მუ გოქე დო მუ რლოლესი,

რა კირდა, არა გეცოდნია,
 ახლა ვნახეთ ეს.
 ჩენა ვართ დამნაშავე,
 ჩენს თავს ვილუპავთ,
 ჩენს სახეს ვერა ვხედავთ,
 მდინარი წყალი მიგვატივტივებს,
 ჩვენ ვუთოხნით პურს
 ყველა მუქთახორას,
 ჩვენ (ფეხქვეშ) ვუგებთ ფარჩემს
 უსაქმო კახებებს.
 ჩვენ ვუშენებთ სასახლეებს
 იგლებსა და ძაღლებს,
 ჩვენ ვესვრით ტყვიას
 მუშას, ჩვენს ძმას.
 ჩვენ ჩენს თავს ვლალატობთ,
 მგელსა და ტურას ვამაგრებთ,
 ჩელა! აწ გვეყოფა
 მტვერსა და ტალახში ჯდომა,
 მათრახების მოთვენა,
 სიცივისა და შიმშილისაგან სიკვდილი.
 ერთობაა, ჩემო ჩელა,
 უძლეველი დიდი ძალა,
 მას ვერ აჯობებს მტრის ტყვია,
 ხმალი და ზარბაზანი.
 ჯაგა, ლომა, ბუსქა, ჩელა!
 აწ იცოდეთ ეს:
 სხვაგან არაა ჩენი შველა,
 ჩვენ ჩენი ძალა დაგვიხსნის.
 ჩელა! მე გირჩევ ამას,
 წამოვძახოთ ჩენს მტერს:
 გაუმარჯოს ერთობას,
 გველუშაპის წაქცევას!
 ჩელა, მოვშალოთ მტერი,
 ლომი, დათვი, ტურა, მგელი,
 ყველა ჩენი მჭამელი,
 ყველა ღვთისაგან წყეული.

სმსია

ჩემო ძმაო სესია,
 (თუ)რა გკირს და რა გიქნეს,

ქოგიწინქ ქესია,
შხვაშო ხაჩქ, შხვაშო ბარკ,
შხვას ეურღვა ღერცია,
ირო ქვიტე კილაგანც
სქან მაღაზაშ კერცია,
თავადი დო ეინოსქუა
ვემერჩანც ხერცია.
ირო შხვაშო მუშენქინი,
მუ მერჩანც ხევსია.
პატონობაქ მეღინუე,

ტყურა გაღორესია,
რკინაში ულუ გერღგღენი,
ითამ გეგონწყესია.
ფულადი ქიმშაფუნესი დო
კინე ქიგერღგესია.
მუ გოჭინ, სესია,
ხე ქიშეთხი ტერცია,
მანგარც ქიღლუქახუღენი,
ის გეურაჲ ფერსია.

423. შპირინა

გეხვეწათ, ჭიმაღფე,
ქეანა მიქეთი დარცხოუნი,
ზღვა დო გვალა, ცა დო ღიხა
მუშუში ადგის დანწყოუნი,
ბუათ ქეანა განათ დო
წყარით ღიხა დარტოუნი,
ვეძირე დო ვორწყეთენი,
იფიქრე დო გათოუნი.
ქარწყეთო, ამხანაგეფი,
შქირენქ მეროუ ქეანასინი?
ცალიერ საკეფი გილამღუნა,
ვემტირეთი შარასინი.
ოში ანთასეშა პიდულენთ,
შომიღუნა ხირილო,
ქილა ვარე, ფუთი ვარე,

ცოტას გეტყვიო,
სხვისთვის თოხნი, სხვისთვის მარგლავ,
სხვას აუური ღერსაო,
ყოველთვის სინათლე კიაფობს
შენი ბელლის ქერშიო,
თავადი და აზნაური
არ მოგცემენ ხეირსო,
ყოველთვის სხვისთვის რომ შრომობ,
რა მოგცემს ხევასო.
ბატონყმობა გადავარღაო

(„ღაიკარგაო“),

ტყუილი, მოგატყუესო,
რკინის უღელი რომ გედგა,
ვითომ აგხსნესო,
ფოლადი შიგ შეადუღეს და
ისევე ზედ დაგადგესო.
რას იყურებდი, სესია,
ხელი მოჰკიდე მტერსაო,
მავრად რომ შეუქახებდე,
მას შეუცვლი ფერსაო.

შიმშილობა

გეხვეწოთ, ძმებო,
ქვეყანა ვინაც დააარსა,
ზღვა და მთა, ცა და მიწა
თავ-თავის ადგილას (ვინაც) დააწყო,
მზით ქვეყანა გაანათა და
წყლით მიწა დააღბო,
არა ჩანს და რომ ვხედავთ,
რომ იფიქრა და გაათავა.
ხედავთ, ამხანაგებო,
რომ შიმშილი მოერია ქვეყანას?
ცარიელი ტომრები დაგვაქვს,
გზაზე რომ ვერ ვეტევით.
ასი ათასად ვვიღულობთ,
მოგვაქვს ნამალავად,
ქილა! არაა, ფუთი არაა,

1 ქილა—საწყაოა.

ვეღრათ გიმოწირილო,

დიდ ზარალო მიმოჩქენა,
გავაკეთათ ცირილო.
მუდანერი ქოქირსენი,
მის შეულებ ქარუა,
კოჩქ ძედონდ, ვარაგადე,
ჯოდორს უქირს ლალუა.
გიცხადენტ, ჭიმალეფი,
ფულის უჯგუ თქულა,
წისქვილეფი მივატეთი,
ხეთ დუვოქყით ქულა,
ლაიტი მისი ქოულენი —
გენტხაფა დო რჩულა.
ირო კიბირს უძირუანთ,

აშვორეთ ღვანას,
გოწორუა ფერი კოც,
დუმუ ვოუქკუმუ მარას,
ცხენი ვაქუნსუ, ჩხოუ ვაქუნსუ —
სხებულენს ფარას,
წი გეგნილას ეგებ, მარა —
მუ ოხვარ წანას.
დუცუ ლაფიქ გინაწიუ
თეცალ დროში ღალას.
ათე ლექსი თიშენ ბჷარი,
სოფელ ოკო დილასენი,
მისით სურსუ, ნება ულუ,
ჩონგურს გიობირასენი,
ვარენ ფერი ქოვთქვეიდა,
კოჩქ ქილეკვირასენი.

424. შქირენაში ლერსი

ტიქე ამბეს მუგოშინანთ,
ეგებ ქოგიჩქჯდანე მარა,
ლაფტიში ქვირქ დემელიუ,

ჯიბეს ვარე კაპეკ ფარა.

ვეღროთია ვადაზომილი

(„გადაწურული“),

დიდ ზარალდ მიგვაჩნია,
რომ გავეკრათ (და ისე) გავაკეთოთ.
რამდენ(ნაირი) რამ ქირს,
ვის შეუძლია აღწერა,
კაცი შეღონდა, ვერ იტყვის,
ძალს უქირს ყეფა.
გიცხადებთ, ძმებო,
დამალვას ჯობს თქმა,
წისქვილები მივატოვეთ,
ხელით დავიწყეთ ფქვა,
სიმინდი ვისაცა აქვს —
(არის) დაცემა (თავდასხმა) და ძარცვა.
სულ მარცვლებს („კბილს“) ვუსინჯავთ
(სიმინდს),

ვდგავართ ყანაში,
ისეთ კაცსაც გეტყვი („მიგითითებ“),
რომ (მთელი) კვირა დომი არ ეკამოს,
ცხენი არა ჰყავს, ძროხა არა ჰყავს,
სესხულობს ფულს,
წელს იქნებ გადაიტანოს, მაგრამ
რა ეშველება ვისად.
თავს ლაფი გადაესხა
ამისთანა დროს („წაღებას“).
ეს ლექსი იმისთვის დავწერე,
სოფელი უნდა დაიაროს,
ვისაც სურს, ნება აქვს,
რომ ჩონგურზე დაამდეროს,
თუ ისეთი რამ ვთქვი, რაც არაა,
კაცი („რომ“) დააკვირდეს.

შიგშილოზის ლექსი

ცოტა ამბავს მოგახსენებთ,
თუმცა იქნებ იცოდეთ,
სიმინდის ფქვილი გამითავდა
(„დამელია“),
ჯიბეში არაა კაპიკი (ფული).

მუქო მანი, ბრელი შხვეფი
ჩილაშურით გილენგარა,
დუსუ ვეპილ შქირენით —
შეძობელემც ვაულუ ვარა.
ოქკომალი ვამიქკომუნი,
ქილუაფუ ართი მარა,
ჩხვინდიქ დემეგირძოლუ დო
წიარისა ქომიგ ქვარა.
ღობუნას ვაებედუქუ,
ხუთ კოჩე მოყო მოხვარე,
ძალა ვარე, ღონე ვარე,
ქავოლურუქ გოფხვალე.
გოწოს ჯოდორ თიცალ პუნდუ,
გამგოსოფანდ შალუარც,
წე ღუჩა ქუმორთენი —
ვეგეგონე ლალუას.

425 მეწინაჰვილეს

ღორონქ დღას ვარდოლას
სასინწარო, ორგუალი,
შორ შარაშე მომირთუმუ,
ართი მადუ ოთხუალი:
ეკა ქილა სიმინდ მიდუ,
თენა მადუ ოქუალი,
ათეშ მეტი ქომილუდა,
მეზობლენქ ქოთქუანი.

426. ბაჰირეზაშ წანას

შქირენ დღასი ვამიძირუ,
გოწონერ დო წირიშ მეტი,
ოქკომალი ბლომათ მიდუ,
ღარღილი დო ქვირიშ მეტი.
სერით მუთა მაწუხანს
კიდაქი დო წყირიშ მეტი,
მოხუცებულ კოჩი ვორექ,
ელშობიჯუ თხირიშ კეტი.

როგორც მე, ისე სხვებიც
(დადიან და) ცრემლებით ტირიან,
თავს შიმშილით არ მოვიკლავ —
მეზობლებსაც არა აქვს თორემ.
საქმელი არ მიჭამია,
იქნება ერთი კვირა,
ცხვირი დამიგრძელდა და
მწვევარს მიგავს მუცელი.
დაჯდომას ვერა ვებდავ,
ხუთი კაცი მჭირდება მომხმარე,
ძალა არაა, ღონე არაა,
შევაკედები, რომ დავახველო.
შარშან ძალღი ისეთი მყავდა,
შარვალს ჩამოგაგლეჯდა,
წელს სახლში რომ მოხვიდე,
ვერ გაიგონებ ყეფას.

მეწინაჰვილეს

ღმერთმა არასდროს გიყოს
სასიმწარო, სამგლოვიარო,
შორი გზიდან მოვსულვარ,
ერთი მაქვს სათხოვნი:
ერთიოდ ქილა სიმინდი მაქვს,
ისა მაქვს დასაფქვაევი,
ამის მეტი თუ მაქვს,
მეზობლებმა თქვან.

ბაჰირეზის წელს

შიმშილი არასდროს მინახავს,
შარშანდელისა და წლევეანდელის მეტი,
საქმელი ბლომად მაქვს,
ღერღილისა და ფქვილის მეტი.
ღამით არაფერი მაწუხებს
ბაღდინჯოს და რწყილის მეტი,
მოხუცებული კაცი ვარ,
ხელთ მიპყრია („გვერდით მიყენია“)
თხილის კეტი.

წირი წანა — უჩა წანა,
კილი ჰა დო მანათ ფარა,
ჰა იბლა დო თირი ფხარა,
ირო კვენც, ვარე ჩხანა,
ვაგობჰყორდათ — ვარე შარა.

წლებანდელი წელი — შავი წელი,
კონა ჩალა და მანეთი ფული,
ჩალა წაეილო თუ თოვლი კველო,
სულ წვიმს, არაა მზე,
არ გავწყდეთ — არაა გზა.

428. ეი, ვარა

ეი, ვარა

ეი, ვარა, ფომტაშ ფარა,
გინიგ, ვარა გორტყაბარა.

ეი, ვარა, ფოსტის ფული,
გადაიხადე, თორემ გაგატყაყებ.

429. ახაჰაჰა, სილარიბე

გაბლაჰ, სილარიბე

ახაჰაჰა, სილარიბე,
მუ გლაჰა რე ი ოხერი,
ძვალი, ძელი სუსტი აფუ
დო გინოჰუ გლაჰა ფერი.
ის ვაულუ დლას მოსევანჯა,
ართი აფუ დლა დო სერი,
მოჯგირე გან(ი)შე უჯინე დო
შორშე უძიციანს(გ) ნტერი,
მუთუნ(ი) ვარე გასაკვირი
ასეიან(ი) დროებას,
კოჩანას ვაგორუნა,
პატის ცენა ჰონებას.
კოჩი დე(ე)ლარიბებუნე,
დოუჰყანა წონებას,
მდიდარ(ი) ირო ხიოლს რე,
ლარიბ(ი) ლურუ გონებას.

ვაგლაჰ, სილარიბე,
რა ცუდია ის ოხერი,
ძვალი, რბილი სუსტი აქეს
და აძევს ცუდი ფერი.
მას არა აქეს მოსვენება,
ერთია მისთვის დღე და ღამე,
მოკეთე განზე უყურებს და
შორიდან უციინის მტერი.
არაფერი არაა გასაკვირი
ახლანდელ დროში,
კაცობას არ დაეძებენ,
პატივს სცემენ ჰონებას.
კაცი რომ დალარიბდება,
დაუწყებენ დაწუნებას,
მდიდარი სულ სიხარულშია,
ლარიბი კვდება დარღით.

430. ვაარწყეთო?

არა ხედავთ?

ვაარწყეთო, ჰიმალეფი,
მუჰო ჰიანა ირთუ(უ)ნი,
მუშა კათაშ ნაშრომეთი
ლალა კათა ირძლე(უ)ნი.

არა ხედავთ, ძმებო,
ქვეყანა როგორ ტრიალებს,
მუშა ხალხის ნაშრომით
ზარმაცი ხალხი რომ ძღება.

431. მუზაზი ბაღი

მუშა ვორექ უბედური,
სერით ვაძილ თოლსი რული,
დღაშით ულუს ათუსკუქი,
ვაძარზენა მოსვანჯასი.
შურო ღორონთი ვაჯოფენო
მუშაშ დაბადებაშ დღასი?
მუშას მე რე გახარენსი,
მე რე წუმუძინანსინი,
თი საწყალიში ნახანდისი
ოშ კოჩ ურგინუნანსინი,
ვაი, საწყალი ცოდა მუშა,
მუშა — ბატონიში მონა,
მუთ გოკონი ქიმიენი,
ვარე სკანი წიმოძინა.

432. ვითოჰირი წანერი ვორდი

ვითოჰირი წანერი ვორდი,
ციხეა დემოხუნესენი,
ეთიწყმა ჩქიმი გური
შქაშა გოპირთესენი,
ჯიშალეთიში ბრალი მათუ —
ხირუა დემოგურესენი.

433. ტჰვე ბუთუ ავაჰიაში სიტჰვა

ლორონთი, ხეს ნუ ემოლა,
კოჩით ვორექ განაწირი,
მიშათ იმენდ(ი) მილუდენი,
ქირსუფალო მა ვაბძირი.
მილალატეს, დამიმზადეს
საქმე ხერხით გასაწირი,
თე დღა თაში მობჰუდუ-და,
ასშახ მუშენ ვაგაპწირი,
ტან-ხასილას კან ვეგებჰუ
ფიცარიში გინაჯირა.
კუჩხის ბორკილ ემიძუნ დო

მუშის ბაღი

მუშა ვარ უბედური,
ღამით არა მაქვს („თვალში“) ძილი,
დღისით ულელში ვუბივარ,
არ მაძლევენ მოსვენებას.
სულ ღმერთი არ ყოფილა
მუშის დაბადების დღეს?
მუშას რა გაახარებს,
რა (მისცემს წარმატებას),
იმ საწყალის ნაჯაფარს
ასი კაცი რომ ექაჩება,
ვაი, საწყალი საცოდავი მუშა,
მუშა — ბატონის მონა,
რაც გინდა ქნა,
არაა შენი (წარ)მატება.

თორმეტი წლისა ვიხავი

თორმეტი წლისა ვიყავი,
ციხეში რომ ჩამსვეს,
მაშინ ჩემი გული
შუაში („რომ“) გამიყვეს,
ქმების ბრალია,
ქურდობა რომ მასწავლეს.

ტჰსალ ბუთუ ავაჰიას სიტჰვა

ღმერთო, ხელს ნუ აიღებ (ჩემზე),
კაცისგან ვარ განაწირი,
ვისი იმედიც მე მქონდა,
ქირსუფალად მე ვერ ვნახე.
მილალატეს, დამიმზადეს
საქმე ხერხით გასაწირი,
ეს დღე თუ ასე მელოდა („მედო“),
აქამდე რად არ გამწირე,
ტანსა და გვერდებზე კანი არ მადევს
ფიცარზე წოლისაგან.
ფეხზე ბორკილი მაძევს და

თოლს ვამიღუ გაღე ჳინა.

ვართ ჳკომეა, ვართი ჳუმა,
ომანე რე ჩქინი ბინა,
გაჳირება თაში ოკო,
ასე მუმეხვარი, ჳინა!

434. ვიშო, ლორონჳ ღოჳჳუას

ვიშო, ლორონჳ ღოჳჳუასი
ციხეშ გუმეშენებელი,
კიდაჳი დო წყირი ნოხვე,

კოჩიშ გუმეშტერებელი.
ღოჯირა დო ჳოიციენს
ართო, აუარებელი,
დასაჳაცუს ვემერჩანს,
მუფერ ორღე მარგებელი.
კიდაჳი დო წყირიშ გეშა
ნაჳუთ ჳეშეპოთი ხეშა,
მის ოჳიში ჳინვოტახი,
მის ჳიმვოტახი ჩხეშა,
ძამი კოჩი ვაპოფეჳო
უიარაღო კოჩიშ გეშა!

435. ურძღაფელა პაპა

ვევა პაპას,
ვეუვა პაპას,
მუ ეიოფშანს
პაპაშ ყვაყვას?!
თაჳით ჳკუნს დო
ეიშოთ იღანს,
გახარჳე ჳვარა
გიღუბიზანს.

436. პაპა ღო ღიაკონი

გამარჯობა, პაპა, სი დო
გუმორძგუა ცახუჳის,

თვალში არ მაჳეს („გარეთ“)
მხედველობა.

არც ჳამა, არც სმა,
ბუნაგია ჩემი ბინა,
გაჳირვება ასე უნდა,
ახლა მიშველე, ძმაო!

ღმერთმა დაწყველოს

(„იქით“), ღმერთმა დაწყველოს
ციხის ამშენებელი,
(შიგ) ბალღინჯო დო რწყილი ყოფილა
(„მჳდარა“),

კაციის გამაშტერებელი.
როგორც კი დაწვები, დაგესევა
ერთად, აუარებელი,
გასაჳანს არ მოგცემენ,
რაც უნდა იყო ვაჳკაცი („მარგებელი“).
ბალღინჯო დო რწყილი,
როჳელიც კი ხელთ ვიგღე,
ზოგს ზურგი ჩაუშტერეიე,
ზოგს მოვუნგრიე თეძო,
ძალიანი კაცი არ ვყოფიღვარ
უიარაღო კაციის პირობაზე?

გაუმადღარი მღვდელი

ვაი მღვდელსა,
უი მღვდელსა,
რა გაავსებს
მღვდლის მუცელსა?!
აჳაც ჳამს დო
იქითაც წაიღებს,
გასახეთჳი მუცელი
გაბერილი (დააჳეს).

მღვდელი ღა ღიაკვანი

გამარჯობა, მღვდლო, შენ დო
გამარჯვება ცახუჳის,

პაპა დო მუშ დიაკონი
გითოხედეს ცაცხუშ ჯინს,
საქმე ქაშალუებუდეს,
ქუჯინედეს საკურთხის.

437. პაპეფ დოშაყარელენა

პაპეფ დოშაყარელენა,
გითოხენა ცაცხუშ ჯინსი,
ღურელს ქოტყაბარანა დო
ფელს ვარძენა პასუხისი.

438. პაპა გერე წირუას

პაპა გერე წირუას,
თოლენს გეურწყინუანს,
დიაკონი მზაკვალი —
ძღაბენს ოძიციუნას.

■

პაპა გერე ნაცალას,
ბორკი გეუცანცალანს,

439. პაპა ნოდია

— პაპა ნოდია,
ღუმე სორდია?
— ოხირუსია.
— მუ იხირია?
— ქაკი ცხენია.
— სო იხირია?
— მინჯე-ღუსია.
— მიქე რძირუა?
— მინჯე კოჩქია.
— მუ მეგოგუა?
— ორქოშ კეტია.
— სო მეგოგუა?
— კოფე-ღუსია.
— ჰო, ჰო, ჰოია, მახიოღუა!

მღვდელი და მისი დიაკონი
ისხდნენ ცაცხვის ძირას,
საქმე შემოლოდათ,
უცდიდნენ საკურთხის.

მღვდლები შიკრებილან

მღვდლები შიკრებილან,
სხედან ცაცხვის ძირას,
მკვდარს ატყავებენ და
ოცხალს არ აძლევენ პასუხს.

მღვდელი დგას წირვაზე

მღვდელი დგას წირვაზე,
თვალეზს პრაწავს,
დიაკონი მზაკვარი —
გოგოებს აცინებს.

■

მღვდელი დგას თივაზე,
ფეხი უცანცალეზს.

მღვდელი ნოდია

— მღვდელი ნოდია
წუხელ სად იყავი?
— საქურღლადაო.
— რა მოიპარეო?
— ქაკი ცხენიო.
— სად მოიპარეო?
— პატრონის თვეთანაო.
— ვინ გნახაო?
— პატრონმა კაცმაო.
— რა დაგარტყაო?
— ოქროს კეტოო.
— სად დაგარტყაო?
— კეფაზეო („კეფა-თავზეო“).
— ჰო, ჰო, ჰო, გამიხარდაო!

პაპა

ლუმა სისმარქ გიმადირე,
მა მაწუხენც თიში ჯარი,
ფართას ქვდობსქვლაღღ
ჩქიმი ოხვამეში კარი,
დინახლე ხვალე ვორდი დო
ხეს მილულუ ოქროშ ჯვარი.

დიაკონი

გიფულენი, მუ ქამიშა,
თე სისმარი გვალო შხვა რე!

პაპა

ეფშა ხურჯონ მუმობულუ,
უჩა ჯორცე გივოხედი,
ხეს ლაგამი მიკებულუ.
სირმათ მოქკადილი ლეედი;
კვრები დო თუშ ხორციოთ
ართო ეფშა მაფუდ სტოლი,
გინიშ აფხა, გურ დო ჩხონჩხი,
ართო გვანილ, ართო ქონი;
ქვარა რძლევი მაფუდ, მარა
რძლევი ვამაფულუ თოლი.

დიაკონი

სქანოთ უბედური ბედი
გვალო ქოიძირზნო თოლო,
შურუბადო, ურძღაფელა,
თაშ ვარექო ცხადო ხოლო?

441. ჭარწყეთო, ჯინაპათა!

ქარწყეთო, ჯინაპათა,
ქიანა მუქო ირთუენი?
მუშა კათაში ნახანდიით
ლალა კათა ირძლეუენი,
დიდ კათაში სამჯავროს,
სამართალი იქუენი,

მღვდელი

წუხელის სიზმარი ენახე (მეზმანა),
მე მაწუხებს იმის ჯავრი,
ფართოდ (ლიად) დამრჩენოდა
ჩემი სამლოცველოს კარი,
შიგნით მარტო ვიყავი და
ხელში მქონდა ოქროს ჯვარი.

დიაკვანი

რომ დაგიმლო, რა დრომდე,
ეს სიზმარი სულ სხვა არის!

მღვდელი

სავსე ხურჯინი მეკიდა,
შავ (ფერის) ჯორზე ვიჯექი,
ხელში აღვირი მექირა,
სირმით მოქვდილი ლეედი;
კრავის და გოქის ხორციოთ
სულ სავსე მქონდა „სტოლი“ (სუფრა)-
ხბოს ბეჭი და გულ-ღვიძლი,
სულ მსუქანი (და) სულ ქონი;
მუცელი მაძლარი მქონდა, მაგრამ
გამძლარი არ მქონდა თვალი.

დიაკვანი

შენთვის უბედური ბედი
სულ თვალითა დაგინახავს,
მსუნაგი, გაუმძლარი
ცხადშიაც ასეთი არა ხარ?

ხედავთ, ძმებო!

ხედავთ, ძმებო,
ოვგორ ტრიალებს ქვეყანა?
რომ მუშა ხალხის ნაშრომით
ზარმაცი ხალხი ძლება,
დიდკაცების სამსჯავროში,
რომ სამართალი იწვეს (იწვება),

დო საცოდალი მართალი
თორსა ლეტას ინწყუენი?!
უსაქვარეფი კოჩანენა,
შხვაშ ქობალც ოსხუპუნა,
სეინდისწაულირი კათა
ჯიმაში ზესხგრც ქობუპუნა,
დუცუ მუთას ორგენა დო
მუშა კათას ქოლუპუნა;
მოხანდეფქ გოკურცხუდა,
დიდებც ბედის ოკუპუნა.
ვოკურცხით, ჯიმაღეფი!
ნტერი მიკვორთინუათ,
უკაწალა თე ცხოვრება
შორძგვე გემკვორთინუათ,
ათე ჩქენი ქომოლობა
ქიანას მუორჩქილუათ!

442. ვო, რირუა, რირუა

ვო, რირუა, რირუა,
მუ ჩგირიე ხირუა,
სერით ირო გილუოცაა,

დღაშით დიფხუხინუა.

ლალე, ლალე, ლალებელი,
სი სოფელიშ მალებელი,
კვერცხის ემაკოფალი დო
შოკვამ გუმანწვალებელი.

ვის დოგიძახუნან,
თექი ოკო გოჯუმაფა,
საყარულოს ხუალა ოკო,
პუსშა ოკო მობუნაფა.

ჩქიმ ხორუა ცოდაშ ბიგა,
ართის ვიხირქ — ჩხოროს ვიგა,
იაგორა ძიძიგური —
არძა მახინჯეფიშ დიდა.

და საცოდავი მართალი
საფლობ ტალახში იფლობა?!
უქნარები (დიდ)კაცობენ,
სხვის პურს ჩასქიდებთან,
სინდისწამხდარი კაცები
ძმის სისხლსა ხრუპავენ,
(თავიანთ) თავს ვერას რგებენ,
მუშა ხალხს (ცი) ღუპავენ;
მშრომელებმა თუ გაიღვიძეს,
დიდებს ბედს დაუწვავენ.
გამოიღვიძეთ, ძმებო!
მტერი (შევძრათ) შევაბრუნოთ,
ეს უკუღმართი ცხოვრება
მარჯვნივ შევატრიალოთ,
ეს ჩვენი ვაჟკაცობა
ქვეყანას გავაგონოთ.

ვო, რირუა, რირუა

ვო, რირუა, რირუა,
რა კარგია ქურდობა,
ღამით ყოველთვის ფეხაკრეფით
დავდივარ

დღისით ვხვრინავ.

ლალე, ლალე, ლალებელი,
შე სოფლის შემომვლელო,
კვერცხის ამლებო და
კრუხის გამაწვალებელო.

ვის რომ დაგიძახებენ,
იქაა საჭირო სიმარჯვე,
საყარულოს დარღვევა უნდა,
ზურგზე უნდა წამოკიდება.

ჩემი ქურდობა — ცოდვის ჯოხი,
ერთს ვიპარავ — ათს ვიხდი,
იაგორა ძიძიგური —
ყველა ქურდების დედა.

ვო, ხირუა, ხირუა,
 დროქი მეგიდინუა,
 დამორჩილი ქიმოურსუნე,
 კინე გევორთინუა...
 სერიშ დუღუე გეგმათ მიღუ,

ეჩ ქოთომიშ ხირუა,
 ეჩ ქოთომი მის ვაღუნცუნ,
 წუღეს ეკურთინუა.
 ოკარიეს ეღვორექ დო
 თოღეფს ეღუმანუა,
 ქოთომეფს დუღუ ვსოფუ,
 საკის ენვომბალუა...
 მინჯე კოჩიქ ობკოფუ,
 ქეშევეხვადი უჩა ბედს,
 ჩქიმ ნაწვილა ქოთომეფი
 პუხშა მიმოზუნაფეს...
 მა ვაირჩენტ, ჯიმალეფი,
 თე ქოთომიშ ხირუას,
 ღიო ქიმშაატყურუნას,
 უჯულ ქეკოადინუნას.

444. ციოუ, ნანა, ციოუ, ნანა

ციოუ, ნანა, ციოუ, ნანა,
 ქემწობლური ენწერეფს,
 წემოქვეილი თე სერეფს...
 ვასა! მეურს, მეტყობუნს,
 ჩქიჩქ თულეფსი მეკოფუნს,
 გინს ვარიას ვოვრაგად,
 კამბეშისით ეკოფუნს.
 ციოუ, ნანა, ციოუ, ნანა,
 ვგნოულ ვორექ ხირუაშა,
 დღაშით სახე ვამაძირე —
 ხალხშა, ჩილი დო სქუაშა,
 ციოუ, ნანა, ციოუ, ნანა.

პეი, ქურდობა, ქურდობა,
 დრო დაგეკარგა (ვაგივიდა),
 შემოდგომა რომ მოვა,
 ისევ ავატრიალებ...
 ყოველამ („ღამის თავიდან“) გეგმად
 მაქეს,

ოცი ქათმის მოპარვა,
 ვისაც ოცი ქათამი არა ჰყავს —
 სახლს წაფუქცევ.
 საქათმის გვერდით ვდგავარ და
 თვალებს ვნაბავ,
 ქათმებს თავსა ვგლეჯ,
 ტომარაში ვუძახებ (ვაგდებ)...
 პატრონმა („კაცმა“) დამიჭირა,
 შეეხვდი შავ ბედს,
 ჩემ მიერ დაკლული ქათმები
 ზურგზე ამკიდეს...
 მე არ გირჩევთ. ძებო,
 ამ ქათმის ქურდობას.
 ჯერ შეგიტყუებ,
 მერე დაგლუპავს („დაგკარგავს“).

იოუ ნანა, იოუ ნანა

იოუ, ნანა, იოუ. ნანა,
 მოკვედი (ამ) ეწრებში,
 წამომწვარი ამ სერებში...
 ვასა მიდის, მიიმალება,
 ჩვილ გოჭებს იჭერს,
 ზბოს უარს არ ეუბნება,
 კამეჩსაც აიღებს.
 იოუ, ნანა, იოუ, ნანა,
 გადასული ვარ ქურდობაზე,
 დღისით სახეს ვერ ვუჩვენებ —
 ხალხს, ცოლსა და შვილს,
 იოუ, ნანა, იოუ, ნანა.

1 სახელია კაცისა.

445. ჟამსა დღაჲ ზღოთანდუ

ჟამსა დღაჲ გოთანდუ დო
ვემოულუ წირუამა.
იო კოჩ ართო ვანოულორ რე
არჟალა დო ზღოუანა.

446. მაფშალია უღუს უსკუ

მაფშალია უღუს უსკუ.
ურემ ეკალირჯიკანანსუ,
მაფშალიამ გალიასუ
გირინ მითიძვირინანსუ.
მაფშალია რაგადანს:
გირინქ ვიშო დიკინასუ.
ჩქიმ გალიას მუს პითოხე.
მუში ფაცხას ღინტირასუ.

447. ჯამუ დო კოკახე

თიშენი ვორექ ერჩქანდელ.
ვალდებულა ვაფუე.
მართალ კათა ვეწინდებუ.
მა სიმართლე ვაფთქე.
საზოგადოთ გუწვეცხადე.
ჯარი ოკობკათე.
ღო მოწყენილ დრომ ოძიკეთ
თენა ქაშუკათე.
თაქ ამბეს მოგოშინანთ.
ჯამუქ ჰოფუ ართ ჩხოლნი,
კოკეიხექ მაჟრა დღას
მუთ შეხვეწუ დო თხოლნი.

კოკახე

— ჯამ ბატონი! სი ჰოფიო
ოთიფურეს ჩქიმი ჩხოლუ?
მუწეხვარი, მიჰყოლოფი.
ვითოხეთ რე გინი ზოუ,
დიარჯა ის ვაუჩქუ,
გინქ ღიდა მიოთხოუ,

კვირა დღე გათინდა

კვირა დღე გათინდა და
არ მივდივარ წირვაზე,
ყველა ერთად გადასულია
ძარცვასა და ქურდობაზე.

ბულბული უღელშია შებმული

ბულბული უღელშია შებმული,
უკან ურემი მისქრიალებს,
ბულბულის გალიაში
ვირი ზის.
ბულბული ამბობს:
ვირმა იქით გაიწიოს.
ჩემს გალიაში რასა ზის,
თავის ფაცხაში დაეტიოს.

ჯამუ და კოკაიას ასული

გაჩენილი იმისთვის ვარ,
დავალემა შევასრულო,
მართალი ხალხი არ მენდობა,
მე სიმართლე რომ არა ვთქვა,
საზოგადოებას გამოვეცხადო,
ხალხი (ჯარი) შევეყარო,
და მოწყენის დროს სასაცილოდ
ეს შევავლო (შევეურო).
აქ ამბავს მოვახსენებთ.
ჯამუმ რომ დაიქირა ერთი ძროხა.
(და) მეორე დღეს კოკაიას ქალი
რაც ეხვეწა და თხოვა.

კოკაიას ქალი

— ჯამუ ბატონო, შენ დაიქირე
სათიბში ჩემი ძროხა?
დამეხმარე, მიწყალობე.
თხუთმეტი (დღე) არის, რაც ხბო შობა,
ბალახობა მან არ იცის,
ხბომ დედა მოითხოვა.

ათურქ დო ურიას გურს მეჭუნს,
გინს უძუძურაო ძირით.

ჯ ა მ უ

— სწორეთ ჩხოუ მა ობჟოფი,
მუკომკირუ ბაწარით,
უსუღეთ ვემმაჩე,
თქვა თეშინე მანწვალით.
გიჩქუდას, უირი დლა რე
ტკბილ სადილი მანწარით,
დო ზარალი ოკო გემწყე
ათე ჩხოუ მაქვალით.

კ ო კ ე ხ ე

— დია¹, პატონი მუს მიწინთ,
კინი თქვანდა დიბრითთ,
მიოჯინით ოსურობას,
პატიოსან ქუდი გირთვით,
ჩქიმ ჩხოუში ნაზარალი
ართი უირო მირთვით,
დო უზურ-ზომა გედვალირი,
ხეს ფარა მირთვით.

ჯ ა მ უ

— აბა, უჯინი თე ოსურს,
მუს რე გილარაგადანს
ჩქიმი ცვანას ქაარწყეთო
თეშ მათართა-მაგანას,
ჩქიმი ნაზარალ ვეიაჭკირე

ხუთი კოს მაგანამს.

ნაზარალიშა ვაბჭერდუქ

ხუთი თეცალი მაგანას.

კ ო კ ე ხ ე

— ჯამ პატონი, ჩხოუ ქომუჩი,
ნუ მოძირა თე ცოდას,

თურქსა და ურიას გულს დაწვევს,
ხბოს უძუძურად რომ ნახავ.

ჯ ა მ უ

— სწორედ ძროხა მე დაეკირე,
მიბია ბაწარით,
„უსუღოდ“ ვერ მოგცემ,
თქვენ ისე მაწვალეთ.
იცოდეთ, ორი დღეა
ტკბილი სადილი წამიმწარეთ,
ზარალი უნდა აენახლაურო
ამ მეწველი ძროხით.

კ ო კ ა ი ა ს ქ ა ლ ი

— დია, ბატონო, რას მეუბნებით.
ისევე თქვენთან დაებრუნდით,
შეხეთ (ჩემს) ქალობას,
პატიოსანი ქუდი დაიხურეთ,
ჩემი ძროხით ნაზარალევი
ერთი-ორად მიირთვით,
და განკუთვნილი, ზომა დადებული
ფულა ხელზე მიირთვით.

ჯ ა მ უ

— აბა. შეხედე ამ ქალს.
რას ლაპარაკობს,
ჩემს ყანას ხედავთ
ამ სიფართესა და სიგრძეს,
ჩემს ნაზარალევეს ვერ აქრის
(მოცელავს),

ხუთი კაცი ნამგლიანი.

(ნაზარალევის სახლაურად) მე არ
დავჭერდები

ხუთ ამდენსაც.

კ ო კ ა ი ა ს ქ ა ლ ი

— ჯამუ ბატონო, ძროხა მომეცი,
ნუ მაყურებინებ ამ საცოლაობას,

¹ დია — შორისდებული გაოცებისა.

გინქ შვირენს დოღურუ დო
დიდას ძუძუქ მეჭუორდას,
ნაზარალი ხეს მირთვი,
ფარა მუთ გოკოდას,
დო ვარა თამ გაწირენქო
კოჩქ მუთუნი შერცოდას?

ჯამუ

— აბა, მუ ორე ქოგიჩქნდა,
ართის გიწინქ ოფულარს,
მოჯგირული საქმესი დო
ღოროფილიშ ორჩქილარს,
ჩქიმ სურვილი სკანოქუმა რე,
მუთ ღოროფას ორჩქინანს.

კოკეხე

— დია, პატონი, მუს მიწინქ,
აქ მუ მიღუ მა ცოდას,
თქვანიშენი მუთას ბზოგე,
მუთუნ დასაქანცე რდას,

ნიტე ეფერ ქომუჩუნი,
მუთუნი დამაფასინენდას,
დო სქან გურაშ სასაშველოთ
ჩქიმ ჩხოუს მარზენდას.

ჯამუ

— ოსური რექ, მუ გიწუა,
კოჩი რდენი, ხოლო შხვა რე,
მუთ გიწინი ათენარე —
ჩქიმი გურსუ ღოროფა რე.
ქოს თქუანქ-და, ჩხოუს მერჩა,
ბაწარი გებუ ჩხორო ფა რე,
ვარდა ეში ვემუმაჩე,
ჩქიმი გურსუ გოლოფა რე.

კოკეხე

— ჯვარი აქაურობას,
მა თურქიში ონთირალი,
ჯამუ, მა ქუორექო

ხბო შიმშილით კვდება და
ძროხას რქე უშრება,
ნაზარალევი ხელზე მიირთვი,
ფული რამდენიც გინდოდეს,
(და) ან ასე გაწირავ
კაცმა რაიმე რომ შეგცოდოს?

ჯამუ

— აბა, რა არის თუ იცი,
ერთს გეტყვი საიდუმლოს,
სამოყვრო საქმესა და
საყვარლის სასმენელს,
ჩემი სურვილი შენთანაა,
რაც სიყვარულს აჩენს.

კოკაიას ქალი

— დია, ბატონო, რას ამბობ,
აქ რა მაქვს საცოდავს,
თქვენთვის არას დავზოგავ,
რაიმე საშუალება (საძრობა) რომ
იყოს,
ნეტავი ისეთი რამ მომცეს,
რამელ დაფასება შემეძლოს
შენს გულს ვუშველი და
ჩემი ძროხა მომცე („მაცლევდეს“).

ჯამუ

— ქალი ხარ, რა გითხრა,
კაცი რომ იყო, სხვაა,
რაც გითხარი, ეს არი —
ჩემს გულში სიყვარულია.
ჰოს თუ იტყვი, ძროხას მოგცემ,
ცხრაფა ბაწარი აბია,
თუ არადა ისე ვერ მოგცემ,
ჩემს გულში გვალვაა.

კოკაიას ქალი

— ჯვარი აქაურობას,
მე თურქის სათრევი,
ჯამუ, ნუთუ მე ვარ

სქან ოსურიმ ოთირალო.
სქანი ოსური ზისნახე რე,
სი ლეკურიმ ოქკირალე,
მიშქიდანქდა შორს ვაგაფუქ,
ცხენს ვაკო ოთხი ნალი.

ჯ ა მ უ

— ასე ჩხოლს მეუყენი,
რადგანს იმენდი ქომუჩინი,
ეცალი ჩხოლს ერის მერჩა,
ოლონს კოჩო ქომიჩინი,
ირიფელი სკანოთ მოკო,
მუთ გოკონი მომეჩინი...
კოკეხეს ქუმოღუნს
მუშ ჩხოლ დო მოჩქარენს,
სიკოიაქ ქეშეხვად,
მერაგად მოშარეს,
თითო-თითოთ ქოუწუთ
ნუთ პირობა დოკარეს.
— „თიქ დასურო ქუმორთუდა,
გეკუბათქუნქ ოფარეს,
ძღაბ, დასურო ქუმორთუდა,
ხეს მერთხუნს მოყვარეს,
სი მანგარო დუუსქიდი,
დურკიე მოხვარეს,
ჩქი თექინე იბიით
იბტუობუაფუთ ოფსქალეს,
შურს ხვალე ავოტალე,
გამკუონწყუთ ოსარეს“.
მაჟრა დღას გოთანდუ დო
ჯამუქ გახოლეს თაქ,
გოლანერი პირობაშე.
ფიქრენს ვაძირას შხვაქ,
მარა ტერს ლოლაჰუდას,
ჯამუს გუთანდუნი დლაქ,
მოჯგირეში საწყინქუ დო
ტერიში ოძიციინაფალქ.
მუჭო წესი დო რიგინი
ხე ქიმეთხუ მოჯგირეს,
კოკეხექ შიორკოლ —

შენს ცოლზე გასაცვლელი.
შენი ცოლი მზეთუნახავია,
შე ხმლით გასაჭრელო,
თუ მიკადრებ, შორს არა ვარ,
ცხენს არ უნდა ოთხი ნალი.

ჯ ა მ უ

— ახლა ძროხა წაიყვანე,
რახან იმედი მომეცი,
ასეთ ძროხას ოცს მოგეცემ,
ოლონდ კაცად მიცანი,
ყველაფერი შენთვის მინდა,
რაც გინდა შემომითვალე...
კოკაიას ასულს მოჰყავს
თავისი ძროხა და მოიჩქარის,
სიკოია შეხვდა (და)
მოელაპარაკა მგზავრს,
სათითაოდ უამბო
რაც პირობა „დაწერეს“.
— „ის თუ მართლა მოვიდა,
დავუბეგვავ გვერდებს,
ქალო, მართლა თუ მოვიდა,
ხელს მოგვიდებს მოყვარეს,
შენ მაგრად დაუდექი (დაურჩი),
მოუხმე (დაუკივლე) დამხმარეს,
ჩვენ იქ ვიქნებით
სასკეში დამალული,
მარტო სულს შევარჩენ,
გაეხდი პერანგს“.
მეორე დღეს გათენდა და
ჯამუ გეახლათ აქ,
გუშინდელი პირობისამებრ,
ფიქრობს სხვამ არ ნახოს,
მაგრამ მტერს დამართოდეს,
ჯამუს რომ დღე გაუთენდა,
ნათესაეებისათვის საწყენი და
მტრის გასაცინი.
როგორც წესი და რივი
ხელი მოხვია მოკეთეს,
კოკაიას ასულმა იკივლა —

მუშეხვართ, მორჯგინეს!
ყარულქ გეურჩქინდ,
ჯამუ ვარე ოჯგირეს,

ნტინა მინდომუ, მარა
ოქოფეს, დონჯგილეს.

კოკეხე

— რადგან ამდლა მუმაკათინ,
ვარდი ჩქიმი ნაჰანეფი,
ოქუქუმალო მინორჩქუე,
ჩქიმიცალი საწყალეფი,
სულიშა მიდგოსარგალუა,
გეგორენა ვაქარეფი,
სქანი ოკირალო მუკომიბუ
მაკარიაში ბაწარეფი.

ჯამუ

— სი ურჯულო, მტუშენ ბლოლი,
თეცალ საქმეში ენწყულა,
სუმარს თაში ზედუდუო,
თე საქმეშა მოწულა,
უცხო მითინი ვავორდიო.
ვართ პირველი შემთხულა,
ნებით ილი მუთ გოკონი,
ონჯლორე რე რჩულა.

კოკეხე

— ეცალი სიტყვა მუთას გოხვარ,
ნუმ რაგადა ბოდიშის,
სასახლოთ დავიბალ
ოსური რულეს ოდიშის,
ქუმურსუნნი, დოგილენს,
ქორლოლანს თბისქის,
სიკომ კეტიშ ნაზუპეფის
ქოგიძირუნს ოქიშის.

ჯამუ

— იმენდი რე მიღენტუნნი
პატიოსან ნათხუას,

მომეშველეთ, დამჯაბნეს!
ყარული გაუჩნდა,
ჯამუს ფერი ეცვალა (არაა კარგ
ყოფაში),-

გაქცევა დააპირა, მაგრამ
დაიჭირეს, მიტყუაეს.

კოკაიას ქალი

— რახან დღეს მომივარდი,
არ იყავ ჩემი დაბარებული,
თურმე შესაკუმელად მიგაჩნია
ჩემისთანა საწყლები,
სასამართლოში წაგათრევე,
დაგიდგებიან ვაქრები,
შენს შესაკრავად ჩამოკიდებული მაქვს
მაკარიას თოკები.

ჯამუ

— შე ურჯულოვ, რად მიყავი,
ასეთი საქმის აწყობა,
სტუმარს ასე ხედება,
ამ საქმეში მოწვევა?
უცხო არვინ ვიყავით,
არც პირველი შემთხვევა,
რაც გინდა ნებით წაიღე,
სირცხვილია ძარცვა.

კოკაიას ქალი

— ასეთი სიტყვები არ გიშველის,-
ნუ მეუბნები ბოდიშებს,
სახელად გეყოფა
ცოლი გყავს ოდიშში,
როცა მოვა, დავივლის,
გავიკეთებს „ობისკს“ (გაგჩხრეკს)-
სიკოს ჯოხის ნარტყამს
ზურგზე შეამჩნევს (დაგინახავს).

ჯამუ

— იმედია მიიღებთ
პატიოსან თხოვნას,

დაპირება მეთუ რენი,
ჯამე ტყუილს ვათქუნანს,
ლოროსს უჩქუ, მა ეაბწუხე
თქვანი თეცალი ლანძღუას.

კოკეხე

— სიფარშივე გემტკიცებუ,
ღირაკილი ნინას თქუა,
დუს ლაფიქ გინგოწუ,
მუქო თოლეფს უფაფუა,
ურიაცალო გაგაწვალე,
ოკორკირქ — გიხართუა,
სუდიშა მიდგოსარგალუა,
ჯინას ქენგობათქუა.

გულია ჩაჩა

— „გერიგით, ბაბა-სქუა,
დანხირ ვარე უშქირატ,
ხორციელი კოჩი ვარ,
ქრისტე ვარე უჩილათ,
მუქო წესი დო რიგინი
სახარებას ურჩქილათ,
მინაუათ მეუტუათ
კეთილი საქმეს უძინათ.
მა სიმართლე ქეშმარიტი,
მემოწმებუ თე საქმეს“.
ქინინეს ჯგირობუა,
მოციქულეფქ მიდართეს,
ოშ მანათი ხეს ფარა
ოსურს მეჩეს გილართელს,
ხუთი თუმანიში მოკისერეთ
ბაძალუა მიართვეს.

ჯამღჯთის მოწონებუ
კოკელიხე ჯგირიცალო,
სიფარშივეთ გილუნოვე,
წინორჩქუე ჩილიცალო,

დაპირება რაც არის.
ჯამე ტყუილს არ იტყვის,
ღმერთმა იცის, მე არ ვწუხნდები
თქვენგან ასეთი ლანძღვით.

კოკაიას ქალი

— სიყალბე გიმტკიცდება,
ცბიერ („გადრევილ“) ენას იტყვი,
თავზე ლაფი დაგესნა,
როგორ ახამხამებ თვალებს,
ურიასავით გაგაწვალებ,
შეგკრავ — შეგბოკავ,
სასამართლოში წაგათრევე,
ციხეში ჩაგაგდებ.

გულია ჩაჩავე

— „მორიგდით, ბაბა, შეილებო,
ცეცხლი არაა უშრეტელი,
ხორციელი კაცი კი არა,
ქრისტე არაა უცდომელი,
როგორც წესია და რიგი
სახარებას ვუსმინოთ,
შეცოდება ვაპატიოთ
კეთილ საქმეს ვუმატოთ.
მე სიმართლე ქეშმარიტი
მემოწმება ამ საქმეში“.
იცნეს სიკეთე,
მოციქულები წავიდნენ,
ასი მანეთი ხელში ფული
ქალს მისცეს საღამოუამს,
ხუთი თუმნის თავდებად
ბაძალუა დაუდგა („მიართვეს“).

ჯამღჯთის მოწონებია
კოკელიხე კარგავით,
ნაცდურობით დადიოდა თურმე,
თურმე ცოლად მიაჩნდა,

კოკებეს გოჯოგუ,
ჩქინი ჯამუ კირიცალო,
ბოლოს ჯამუ მეკათაფუ,
უგმუსთელი ვირიცალო.
ჯამლეთი ქორქია რე
ჯვეში დროში ვაქარიე,
კოკელიხეში რკაფი დო
სიკოიაში ლაქალიე¹.

კოკელიხეს შესწულებია,
ჩვენი ჯამუ კირივით,
ბოლოს ჯამუ მივარდნია
გამოუტდელ ვირივით.
ჯამლეთი ქორქია არის,
ძველი დროის ვაქარია,
კოკაიას ქალის კივილი და
სიკოიას ჩხუბია.

VII. თანამეღროვე

448. საქორთუო

თელ ქიანამ არა კუნთხუს
გგმნაგორათ მიოჩქენა,
ირო გაზარხული რე დო
საქორთუოს უძახენა.
სქვამ ცირეფც, სქვამ ბოშეფც
მერჩქინელი თაქ ულ ბინა,
ვარა მუშენ იყიი გლახა
თე კუნთხუსუ ენარჩქინა?
ქართ-კახეთის გილენქენი,
დგგარძღაფუე უშური-გური,
არაგვი, მტკვარ-ალაზანი
მოქურჩუნსუ ქომოლური,
თოფურცალი ჰამო ხილცე
ბინეხ გინობუნაფილი,
ატენიში ჯიშიშ ღვინი,
ცურძენი ქინძმარაული...
უკულ კობტა იმერეთი
ორტვ-ნცალო მოკვანწილი,
თაქ გურია დო აქარა,
სონეთი, ფშავ-ხევსურეთი,

საქართველო

მთელი ქვეყნის ყველა კუთხეში
ჩჩეულად (ის) მიაჩნიათ,
ბუდამ გაზაფხულია და
საქართველოს ეძახიან.
ლამაზ ქალებს, ლამაზ ვაყებს
ზინა აქ აქვთ მიჩენილი,
ან რატომ იქნება ცული
ამ კუთხეში გაჩენილი?
ქართლ-კახეთს რომ შემოივლი,
გაგიძღება სული, გული,
არაგვი, მტკვარი, ალაზანი
მოთქრიალებს ვაყეაცული.
თაფლსავით ტკბილ ხეხილზე
ვენახი გადახლართული,
ატენური ჯიშის ღვინო,
ვენახი ქინძმარაული...
მერე კობტა იმერეთი
ზოსტანივით მოკაზმული,
აქ გურია და აქარა,
სვანეთი, ფშავ-ხევსურეთი,

¹ ლაქალი — ხმამალაი ლანძღვა, გინება, უკმაყოფილების გამოთქმა.

ჩქინი მოკეთე დო ჯიმა —
აფხაზეთი დო ოსეთი...
უჩა ზღვასჷ ოხუტოლჷ
ედემიში სქეამი გური,
სატეგარი, ღართი, კაბა,
ერთი-მორთი ოდიშური,
ჭიჭე-დიდის ინოძენა
ცოტნე დადიანიშ გური.
საქორთუო რე თე მხარე
თაშ სქეამაშე ხარხუნტელი.
აშენებულ ჩქენ ყებური,
დალუური ჩქინი ნტერი!

449. საქორთუოს

გუმორძგუა საქორთუოს,
თე ოქროშ კილობანს,
ულიმორ რინასი დო
ხეამარდულ მშვიდობას.
გუმორძგუა ჩქინ ქიანაშ
ხანდაშ ბურჯი სქელენს,
შუპალუშ იმენდენს —
ჩქინი ომორდელენს.
ჩქინ ქიანას მუთ ოსკევანს,
ოკო ქიიბჩინათინ,
საქოროფო ობად დიხას
უმოს ქემკუოჯინათინ.
ჩქინი სქეამი საქორთუოს —
საქოროფო, სახიანს,
ჩაით გინოქვაჩალერს,
გოფაჩილ ვარდიანს,
ჯვეშ ქომოლ ქიანას,
დიხაშ გურ მარდიანს.
ასე თაშ ვორწყეთინ,
ვახვამანთ ართიანს.
უმარდუთ ხემანჯღვერენს —
არწივენს მართვიანს,
ხეამარდი დო კვათიერს
კომუნისტურ პარტიას.

ჩვენ მოკეთე დო წა —
აფხაზეთი დო ოსეთი...
შე ზღვას ეხუტება
ედემის ლამაზი გული.
სატეგარი, ჩოხა, კაბა,
მიხვრა-მოხვრა ოდიშური,
დიდ-პატარას (მკერდქეშ) უძვეთ
ცოტნე დადიანის გული.
საქართველოა ეს მხარე
ასე ლამაზად მოჩუქურთმებული,
დე იხაროს ჩვენმა კერამ,
დაილოს ჩვენი მტერი!

საქართველოს

გუმარჯოს საქართველოს,
ამ ოქროს კილობანს,
უმორად ყოფნას და
დალოცვილ მშვიდობას.
გუმარჯოს ჩვენის ქვეყნის
შრომის ბურჯ შეილებს,
მომაელის იმედს —
ჩვენს მოზარდებს.
ჩვენს ქვეყანას რაც შეშვენის,
უნდა შევიგნოთ („ვიცნოთ“),
სასიყვარულო („აბაღია“) მიწას
უფრო (რომ) მივხედოთ.
ჩვენს ლამაზ საქართველოს —
საყვარელს, მშვენიერს,
ჩაით გადაქორილს,
გაწლილ ვარდიანს,
ძველ ვაჟკაც ქვეყანას,
მადლიან მიწის გულს,
ახლა ასე რომ ვხედავთ,
ვულოცავთ ერთმანეთს.
ვუმადლით ხელმძღვანელებს —
არწივებს მართვიანებს.
დალოცვილსა და გამჭირებს
კომუნისტურ პარტიას.

ჩემი ნინა ქორთული,
სარიკო ღო მორკული,
მიღორს ჩემი დიდაცალო,
თიშო ვორექ, თიშო ვხანდექ,
უბირქ მადეშალიცალო.
თისი ქოგუალუაფუქ
სანთელო ღო ოკმაფუო,
სიცოცხლე ღო სამოთხე რე
ოფუჩური საქორთუო...

451. ჩემი კუნთხე

დეკვირით, მუშ მასქემა რე,
ჯოროფაში ნამინჯარუ,
ჩემი კუნთხე — ჩემ სამარე,
შხვადო ღურა ვამიქარუ!
    ირო ორდა, მახარია,
    თოლიგე ღო შურიგე!
ულუღუ ღო უღუ ძალო
სქან ხეამას ღო სქან ჭყალას,
ბუა — რინიში მაძინალი

ღუსე გიგობარჩხალანს.
    ირო ორდა, მახარია,
    თოლიგე ღო შურიგე!
სქან კიდარი — ჩემი ნანა,
ხავერდი რე ხუჭუქელი,
გოლუფ ელგორჯგინანა,

ჩაით გინოქუჩუჩელი.
    ირო ორდა, მახარია,
    თოლიგე ღო შურიგე!
რინ მუშ მოკო, ვამიღორდენ,
რინს თაშ ეფას მინ უტენს,

ირო მოკო ვარდი ორდენ,
გურსუ გიმობინუდენ.

ჩემი ენა ქართული,
საზღაპრო და საოცარი,
მიყვარს („ჩემი“) დედასავით,
მისთვის ვარ, მისთვის ვშრომობ,
ვემღერი ბულბულივით.
მას შემოგვევლები
სანთლად და საკმეველად,
სიცოცხლე და სამოთხეა
საფიცარი საქართველო...

ჩემი მხარე („პუთხე“)

დააკვირდით, რა ლამაზია
სიყვარულის ნაპატრონევი,
ჩემი კუნთხე — ჩემი სამარე,
სხვავან სიკვდილი არ მიწერია!
    სულ იყავი, მახარია,
    თოლიგე და შურიგე.

ჰქონდა და აქვს ძალა
შენს ლოცვას და შენს წყევლას,
მზე — სიცოცხლის მომნიჭებელი
    („მომმატებელი“)
თავს დაგნათის („დაგბრკვეილებს“)-
    სულ იყავი, მახარია,
    თოლიგე და შურიგე!
შენი მკერდი — ჩემი ღედა,
ხავერდია ხუჭუქა,
(ბრგე) მთები გვერდით გიდგანან
    (ამაყად),

ჩაით გადაქორჩილები.
    სულ იყავი მახარია,
    თოლიგე და შურიგე.
ყოფნა რად მინდა, რომ არ მიყვარდე,
ყოფნას ასე აღვილად ვინ შეეღევა
    („უშეებს“),

მინდა სულ ვარდი იყო,
მკერდზე (მქონდე) დაბნეული.

1 თოლიგე, შურიგე—საალერსო-საფიცარი მიმართვა („თვალ“, „სულო“).

ირო ორდა, მახარია,
თოლიგე დო შურიგე.

სულ იყავი, მახარია,
თოლიგე და შურიგე!

452. გოლეფს ნირსი მობუდუ დო

გოლეფს ნირსი მობუდუ დო
ეკ-ეკ(ი) მიკიბაწარუდუ,
გიმათილს, ნოქურსი¹ თუდო
წყარიში რაჩხალი აზარუდუ,
ჟიმოლეშე მუქანასოფა
მოფუნდუ დო უროს გუდუ,
წყარიშ გვარგვალ როფა-როფა
ქუენს გითმიპუროსქუდუ.

453 კურორტი მენჯი

კურორტი რე ჭვეშ აბანო,
კურორტი რე ჩქინი მენჯი,
მიქით მოართუნ, ქენაკითხუ —
გემო ნოღეე კინოღვენჯი.
საქორთუოშ სკვამი კუნთხუ,
კურორტო რე გინორთელი,
გურ-ნერვებით შეწუხებულ
თაქ სქილადე გვლო ბრელი.

454. ჯინხაშპარი

მიღვას შარა მერჩამუნი
ზუგდიდიშე ბუაიოლს,
ჭვეშ სოფელი ქაქვინჯი რე,
გვლო უირი სათიშ ოლს.
ვაილუნა ვითი ვერსი —
ქიკნაჯინი დიკოხონს,
ვაუძირუ თქვანუ თოლს.
მუკი-მუკი სუკუფი რე,
მოთინილი, ფალო ტკილი,
ანთას წანაშ ჭვეშ ცურუთ
მოზარდილი, გოფინილი,

მთებს ნისლი ეკიდა და

მთებს ნისლი ეკიდა და
ზევით-ზევით ებმოდა,
ჩამოთოვილზე, ბილიკს ქვემოთ
წყლის ჩხრიალი ეგებებოდა,
ზემოდან მონახეთქი
მოდულდა და უროს ჰგავდა,
წყლის გვარგვალი მსხვილ-მსხვილ
ქებებზე იმსხვრეოდა.

კურორტი მენჯი

კურორტია ძველი აბანო,
კურორტია ჩვენი მენჯი,
ვინც მოვიდა, კვლავ შოაკითხა —
გემოს (დატოვება სკოღნია).
საქართველოს ლამაზი კუთხე,
კურორტადაა გადაქცეული,
გულ-ნერვებით შეწუხებულ
აქ მორჩენილა ძალიან ბევრი.

ჯინხაშპარი

ვისაც გზა მოგცემიათ
ზუგდიდიდან აღმოსავლეთისაკენ,
ძველი სოფელი ქაქვინჯია
სულ ორი საათის სავალზე.
არ გაგივლიათ ათი ვერსიც (კი) —
გახედე დაღმარის,
(რაც) არ უნახავს თქვენს თვალებს —
ირგვლივ გორაკებია,
აღმართული, სულ ტკილი,
ათასი წლის ძველი სუროთი
მოზარდული, გარშემოხვეული,

¹ ნოქური — „ბილიკი“ (მდრ. საბა-ნოქეი).

ჟიღი საუენიში იშო,
ემერ წყურგილ მუკმოფუნს,
გვართა-გვართათ მუკმონორცქ
ქუშუ კვრდეს გიოფუნს,
უკული ტკილს უზოგარო
გიანთხუ დო გვარგვალანს,
ჯუნუნს ცუროფილიცალო,
ბონუნსუ დო ხვარჩალანს,
ეთმოცენს, ვარკალანს,
ბუამ ჩხორიას გენშუტუობ,
შქას ქაშაბარჩხალანს.

ცაშ წვანდიშა ანუჯნ ფერი,
არძა ჩე დო არძა რჩინუ,
სუკიში წვანს ჟიმოლეშე
ცხემურეფე მიკორჩხინუ.
ვინაჯინექ ვიშა-აშო,
ღუგარძლუე შური, გური,

ხეშქა გურიცალო მოჩქ,
ჯვეშ ოხვამე წენჯიხური,
ლუგელა დო თუდო სკური,
ნაოხვამუ ობუჯური,
ულირ ბორჯიმ მოწამე დო
ამდლა არძა უმინჯური.
მუხურ ნაცხა გოჭკადირს¹,
უჯინექჲ კარაკანო²,
მინდორ გინოსულონგირი
გოფაჩილი შქა აკანო,
თუდოლეშე შორს იძირე
ურთა, თეკართი დო ეკი³,
ჟიმოლეშე გვალა, გვალას —
მუნორსხილი ეკი-ეკი,
კურკუციას⁴ გინოქანჩ,
გინოხულ სუკიმ ღუს,

ორი საუკუნის იქით,
ეგერ წყარო მოჩუხჩუხებს,
„ბოლქვა-ბოლქვად“ მომსკდარი
ქვის კლდეს ენარცხება („ედუღება“),
მერე ტკილს უზოგავად
ესლება და თუხთუხებს,
კოცნის შეყვარებულებით,
ბანს და დგაფუნით რეცხავს,
კვივა, ბზინავს,
მზის სხივი (შიგ) შეპარულა,
შუაში ბრჭყვიანობს.

ცას წვერი რომ წვდება ისეთი,
ყველა თეთრი და ყველა ბებერი,
გორაკის წვერზე ზემოდან
რცხმელებია დაქარული.
გადახედავ იქით-აქეთ,
(სიხარულით აგვესება) („გაგიძღება“)
სული, გული,

ხელისგულივით მოჩანს,
ძველი საყდარი წალენჯიხისა,
ლუგელა და ქვევით სკური,
ნასაყდრალი ობუჯისა,
გარდასულ დროთა მოწამე და
დღეს ყველა უპატრონო.
მუხურის „ნაცხა გოჭკადირს“,
ხედავ მკაფიოდ,
მინდორი გადასწორებულები
გაშლილი შუა ადგილას,
ქვემოთკენ შორს ჩანს
ურთა, თეკლათი და ეკი,
ზემოდან კი მთა მთაზე
მობმული აღმა-დაღმა,
შემადლებულზე გადაშოლტილია
გადამხობილი გორაკის თავზე,

¹ სოფ. მუხურში, მდინარე ხობისწყალზე გადებულ ძველ ხიდს „ნაცხა გოჭკადირი“ ეწოდება დღესაც.

² „კარაკანო“, „წკონდა“ — ნათლად.

³ მთისა და სოფლის სახელები.

⁴ კურკუცია — კონუსისებრი ადგილი (მთქმელის განმარტებებია აქ წარმოდგენილი).

ქარიატაში¹ მამორას
შქას ჭორშეფი აშაღუნს,
ფუთქურიში გოხვახვილს
ცურუმ ნაბად გინაქუნს.
თუდო წენწყყარ მეურსუ დო
სირმაცალო მიკოცუნს,
თეშ მასქვამა ოძირაფუს
დლა დო სერს უჯინექ, —
კინ ჭინაშა გური გაფუ,
სქვამ ბუნებამ ჰამო ლანდი —
თოლიშ წვანს ალგაფაფუ,

კოჩიშ შური ეფას ვერძლუ,
დირძლუქუნი, კინ გურ გაფუ.

455. ხობიწყყარი ხორხომანს

საიჯაშ² შქაბან მუხურს,
ხობიწყყარი ხორხომანს,
თაქ მუანქე კიროთის,
თაქ ჩქიმ გური ჰორპოცანს.
თაქ რე ჩქიმი ტანიშ კყიში,
ლაფარონი დო ენწყერი,
მორიეთ დუს მუნმორე
ურუმ ტები ქვერეწეში.
თაქ ბუდურანს, თაქ პირანს
ჩქიმ მუმალ ჩხორია,
თაქ იგანს ირ ხასლაშე
ჩქიმ უემინა ბორია.
თიშენი რე თაქ წუმობლი,
ოდორიათ დუს ულუა,
გუმანათე ცაში კარს
ხე დო კუჩხის გუთგულუა.

ქარიატას სიშორეზე
შუაში კოშკებია დატანებული,
ხავსით შემოხვეული
სუროს ნაბადი ახურავს.
ქვევით ქანისწყალი მიდის და
სირმასავით უვლის,
ასეთ ლამაზ სანახავს
დღე და ღამე უყურებ,
კვლავ („გულით“) გწადია უყურო,
ლამაზი ბუნების საამო ლანდი,
წამწამის („თვალის“) წვერზე
დაგფარფატებს,
კაცის სული ადვილად („იფად“) არ
ძღება,
რომ გაძღები, კვლავ გწადია.

ხობისწყალი მოჩხრიალებს

სა(ჭ)იჯაოს შუაგულ მუხურში
ხობისწყალი მოჩხრიალებს
(„მოხორხოცებს“),
აქ გამოვეშურე შეჭირვებისას
აქ ჩემი გული ლაღობს.
აქაა ჩემი ტანის მწყემსი
ლაფარონი და ეწერი,
მომრევედ თავზე მადგას
ულრანი ტყე უზარმაზარი.
აქ ბუდობს, აქ ყვავის
ჩემი მომავალი სხივი,
აქ ქრის ყოველი მხრიდან
ჩემი გიჟმაჟი ნიავე.
იბიტომ მოვედი („წინ დავვარდი“) აქ,
(გამუღმებით?) თავს ეუველი,
გამთენებელ ცისკარს
ჩელ-ფეხს შემოვავლებ.

¹ სოფლის სახელია.

² ადგილის სახელია.

ძალით მუთუნ(ი) ვამიწუა,
 ვამომინტუა კოკოქიშა,
 ფერ ენოსკუა მა ვამოკო,
 ხე მეუთხუდას(ი) ბურჭულიშა.
 ირკოს ჩქიძი ხმა უსხუნუ
 მამუღალიშ(ი) ლურჯულიშა.
 მა მუთუნი ვამისხუნუ
 სკვამი ნინა ქორთულიშა!

ძალით არაფერი მითხრა
 არ მომიკიდო კეფაზე,
 ისეთი აზნაური მე არ მინდა,
 ხელი ეკიდოს წალღზე.
 ყველას ჩემი ხმა ურჩევნია
 ბულბულის გალობას („კიკიკის“).
 მე არაფერი მირჩევნია
 ლამაზ ქართულ ენას!

457. მიცორს ფაცხა მარბალიში

მიცორს ფაცხა მარგალიში,
 მოცუნაფილი ფარგალიში,
 თექი ოკო მულარდას —
 სქვამი ცირა მარგალიში,
 ტანი — ოსარსალაია —
 შინარჩქევან საქვარიში,
 ირო კურცხე, უშულად —
 გამუნარყი თაქარიში,

მიჰპარს ფაცხა მიგრული

მიყვარს ფაცხა მეგრული („მეგრელის“),
 გამოყვანილი ფარგლის,
 იქ შიგ უნდა იდგეს
 ლამაზი გოგო მეგრელის,
 ტანი — ნარნარი,
 მიჩვეული საქმიანობას,
 სულ მღვიძარე, დაუღლეი —
 ჩამომავალი თაქარისა (ენერგიული,
 სწრაფი),

მოქყუდ ქიმიბუნათი დო
 ღვინი გევშვათ მარანიში,
 არძოქ ართო დიბშუმათინ —
 თითი ვარე ანგარიში.

პატარძალი მოვიყვანოთ და
 ღვინო დავლიოთ მარნისა,
 ყველანი ერთად რომ დავთვრეთ,
 ისიც არაა კარგი („ანგარიში“).

458. ჭალადიღის ფალუნს ვარდი

ჩქინ ქიანას ვარდი ფალუნს,
 ირიფელი იხარენს გურს,
 ეიშა ეღები დო ბალოტის
 ასე ვორწყეთ გვალო სქირს.
 სქირუ მინდორს წიმორჩანს
 მანდარინა, სქვამი ვარდი,
 გიჯინეკინი, გახიოლე,
 გურს მეგიდინუ დარდი.
 მუ კოჩი რე თენა რგუნი,
 ვაი, შური, თიში მარდი,
 ხანდა, გუმორძგუა სქანი,
 სი ჩქიმ თოლიშ ნაჯორადი.

ჭალადიღი ხარობს ვარდი

ჩვენს მხარეში ვარდი ჰყვავის,
 ყველაფერი იხარებს გულს,
 უწინ ქონწყოსა და ქაობს
 ახლა ვხედავთ მთლად გამშრალს.
 მშრალ მინდორზე ხარობს
 მანდარინი, ლამაზი ვარდი,
 რომ გაიხედავ, გაგიხარდება,
 გულიდან დარდი გადაგეყრება.
 რა კაცმა დარგო ეს,
 ვაი, სულო, მისი მადლი,
 შრომავე, გამარჯობა შენი,
 შენ ჩემი თვალის მონაძებნი იყავ.

ბედნიერი კოლხიდარემს
მუქიე მაკიშენი,
რიონში გინულაშა
შუროთი ვაშიშენი.
ათასობით გექტარ ღიხა,
ქიშიძინუ. ქიშუე,
ოწყარე დო ოევაბუე
ართო გაყოქვიშუ...

რიონს. გენმასოთანა დო
ზღვა ახოლე ნაბადანსი,
მუ სარიკო ბძირითია,
ხალხი გილარაგადანსი.

460. ჩაიშ მაწილარენს

ჩაიშ მაწილარი ოსურეფი
ჩაის ეშადურქულანა.
ხეს კარაჩხა უეკეუნა.
დუდშახ მუთმოქუჩუჩანა.
თე მუშაობა მუგალენა,
იღუაფუთ ჯამთელო,
მუქო დიშადურქულანთუ,
ვოლუაფირო სანთელო.

461. სახელოვანი უზაფათი

ეკი, ზანა, ფოცხო რე დო
სახელოვან უშაფათი,
ერიკოჩი თეს ოცქენადუ,
თექი განოლითი მათი.
თელ ფაბრიკა დიივლი დო
ხოლო ბრელი ეძირი შხვათი,
ჩაით გინოქეაჩალერი,
დობერა დო ლაკარდათი.
წიმოძედუ არდგილეფი,

ბედნიერ კოლხიდელებს
რა მოესწროთ,
რიონის ადიდებისა („გადასკლისა“)
სულ არ ეშინიათ.
ათასობით ჰექტარი მიწა
შეიძინა, იმოვა,
კონკყო („საწყლე“) და საბაყაყო
ერთად დააშრო („მოქვიშა“,
„დაახშო“)...

რიონს (გადა)აგდებენ და
ზღვა შეერთვის ნაბადანს,
რა საოცარი („საარაკო“) ვნახეთო,
ხალხი ლაპარაკობს.

ჩაის მკრეფავებებს

ჩაის მკრეფავი ქალები
ჩაის (პლანტაციოში) ჰიკეციებენ.
ხელში კალათი უჭირავთ,
თავამდე ავსებენ („აქოჩრებენ“).
ეს მუშაობა მოგიხდებათ,
იქნებით ჯანმრთელად,
როგორ ჰიკეციებთ შიგ (პლანტაციოში),
შემოგეცლეთ სანთლად.

სახელოვანი უზაფათი

ეკი, ზანა, ფოცხო არის და
სახელოვანი უშაფათი,
ყველა („კაცი“) ამას აქებდა,
იქ გეახელით მეც.
მთელი ფაბრიკა დაეიარე და
ბევრი სხვა რამეც ვნახე,
ჩაით გადაქოჩრილი,
დაბლობი და გორაკებიც.
იღო ადგილები,

1ადგილის სახელია ფოთთან ახლოს.

ესაბიგოთ დინაფილი,
გვიპარა დო ინკირია,
ჯვეშ ჯალეფი ხინაფილი.
ვარა თეჟი ჯვეში შარა,
მითინს ვაღოფუ ძირაფილი,
ახალ ნაკეთებუ შარა,
გიკვირდუნა, ძირათინი.
მეჩაიე ოსურეფი
სარკოთ დიშადღურქულანა,
ხეს კარაჩხა უქებუნა,
დუღმეხ მითმოკუტულანა...
კოლმეურნე ოსურეფი
ნაჰუთ ჩაის აბარენსი,
მზიარულო მუშენსი დო
ოჯახის ახარენსი.
ეკობონი სამარგალოს,
ირდინას ჩაი ჩანს,
ოსური, კოჩი თის წილუნსი,
მუჰო მონდა ალიჩას...

452. ჩაი ვარი ოქრო ჩანს

კოლექტივს ჩაი ჩანს,
ჩაი ვარი ოქრო ჩანს,
ძღაბეფი აშატკარჩალანა,
ბოშეფი აშახორხოშანს.

463. ოთასური

ცაფა ხონუა გავათეთ,
ქიდიბუყეთი თასუა,
გვანილ ხოჯეფს გეპუნქი დო
პინუს მიკმუფაცხუა,
ოთასურსი გითმეობირა,
აგაფას უქანცუა.
რკინაშ ჩერტი გემიძუ დო
მიპირებუ ფარცხუა.
კოლმეურნე ოსურეფი,
ქორძირითო კათელო,

ესარგებლოდ დაქარგული,
გვიპარა და ანწლი,
ძველი ხეები გამოფიტილი.
(„ან“) იქ ძველი გზა,
არავის ჰქონია ნანახი (არავის უნახავს).
ახლად გაკეთებული გზა
გაგიკვირდებათ, რომ ნახათ.
მეჩაიე ქალები
საარაკოდ ჟღურტულებენ,
ხელში კალათა უჭირავთ,
თავამდე ავსებენ („აპიპინებენ“)...
კოლმეურნე ქალები,
რომლებიც ჩაის აბარებენ,
მზიარულად მუშაობენ და
ოჯახს ახარებენ.
მთიან („ალმართ“) სამეგრელოში,
ყველგან ჩაი თესია (ხარობს),
ქალი, კაცი მას კრეფს,
როგორც მწიფე ალუჩას...

ჩაი პი არა ოქრო თესნია

კოლექტივში ჩაი ხარობს (თესია),
ჩაი კი არა ოქრო ხარობს,
შიგ ქალები ტყარცალებენ,
ბიჭები ხორხოცობენ.

თმსპინა

ცაღვა ხენა გავათავეთ,
დავიწყეთ თესვა,
მსუქან ხარებს მიეყვები და
წკნელს ვუფაცხვენებ,
სათესაოს ვამღერებ,
სახნისს ვარხევ.
რკინის ჩელტი მიძევს და
ვაპირებ ფარცხვას.
კოლმეურნე ქალებო,
გნახეთ თავშეყრილი,

საქმეს ჯგირსი აყეთენთინ,
ქუგორწყეთი ნათელო.
თე მუშაობა მუგალენა,
ილუაფუთ ჯანმრთელო,
მუჟო აშალურქულანთი,
გოლუაფირი სანთელო.

464. ჭიღიბჰჰათ ბარბუა

კოლექტივიშ მოხანდფი
ირაზმუ დო ინწყუაფუ,
ართოიან ნახაჩქათი
მოსავალი ილუაფუ.
გაიშაბლობათ, გაიშაბთხორათ,
მულირი რე ხაჩქუა,
დიხას თასი ქემეფჩათ,
ქოდიბჰჰყათ თასუა.
ზარმაცეფი ვამოკონა,
თოკით თოკო ხართუა.
თასიქ მუში ქოქმინუ,
ქოდიბჰჰყათ ბარგუა.
ოქროშ ფერი ქიგნოდვალუ
ჩქინ ნახაჩქა ჭვანასია,
იშა წილი ვაუკათუ,
ზარმაცი დო ლალასია,
გომორძგუა, ჯიმალეფი,
კოლექტიური ხანდასია!

465. რკინაშ ხოჯი

გოფუშინი, რკინაშ ხოჯი,
სი ვაგოკო ჰა დო ფურჩა,
სქან ბარბალიშ კიბირეფც
ჯიმალობას მიეოფუჩა.
რაშა რერა ვორერა,
სი ჩქიმ რკინაშ მოზვერა.
აკოფხონათ სანძღვარეფი
ჯვეშ ბორჯიში აქნახურგა,
ხანდაშ ქართას გაკიბკათათ
რკინაშ ბუსქაქ, ყაზაყ-მუშაქ.

21. ქართული ხალხური სიტყვიერება

საქმეს კარგს რომ აყეთებთ,
გხედათ ნათლად.
ეს მუშაობა მოგიხდებათ,
იქნებით ჯანმრთელად,
როგორ კიკვიებთ (ყანაში),
შემოგველეთ სანთლად.

დავიწყომ გარბვლა

კოლექტივის მშრომელები
ირაზმება და ეწყობა,
ერთიანი ნათონით
მოსავალი (ბევრი) იქნება.
შემოვლობოთ, შემოვბაროთ,
მოსულია თოხნა,
მიწას თესლი მიეცეთ,
დავიწყომ თესვა.
ზარმაცები არ გვინდა,
თოკით უნდა შებოჰჰვა.
თესლმა თავისი ქნა,
დავიწყომ მარგველა.
ოქროს ფერი გადასდებია
ჩვენს ნათოხნ ყანასაო,
მასში წილი არ უდევს,
ზარმაცსა და მკონარესო,
გაუმარჯოს, ძმებო,
კოლექტიურ შრომასაო!

რკინის ხარი

ლაქშინე, რკინის ხარო,
შენ არ გინდა ჩალა-ფუჩეჩი,
შენი ბორბლის კბილებს
ძმობას შევეფიცავ.
რაშა რერა ვორერა,
შენ ჩემო რკინის მოზვერო.
გადავენათ საზღვრები
ძველი დროის განამიჯნი,
შრომის წრეს შევეურთდეთ
რკინის ხარი, — გლეხი-მუშა.

რაშა რერა ვორერა,
უჭგუშ ვამაგორენა.
თასო მოფსპათ კულაკეფი,
ვაეჰამათ უხეაში ფუჩხა,
გეგნოხონი უტახ დიხა,
გეიორღვი ჭიკიმ ჩხვინჩხვა!

რაშა რერა ვორერა,
ხანდა ვადმალორენა.
შურო მუთას მოხვარჯნა
გორდა ცხენიშ ენაბუცხა,
მოხანდეფც თოლც ურძლანცჳ
სქან ბარბალიშ გინაბურსა.

რაშა რერა ვორერა,
ხანდა ვადმალორენა.
გოქვარქვაშელ მინდორეფი
გიჭინენა, გელჯნა,
კოლექტივიშ მოხანდეფი
სქან მოხვარას ელჯნა.

ხო, რერა, ორერა,
სი ჩქიმ რკინაშ მოზვერა.
აღრე თასის ქინვორღვანთ
სქან ხვეიან ნახონას,
ართინერო გინუესვათ
ნახურგა დო ნანთხორას.

რაშა რერა ვორერა,
სი ჩქიმ რკინაშ მოზვერა.
ვინტეფც ჭგერო მოუწირი,
ფრთხილას, ნტერეფქ ვაგენას,
შარას ვეჩვერცხიებუთ
სქან ბორბალიშ ნაგორას.

ირხიალი, გიგობირა
რაშა რერა ვორერას.

რაშა რერა ვორერა,
უკეთესს ვერ მოვძებნით.
მოვსპოთ კულაკების თესლი,
არ შევვარგოთ სხვისი ნამცეცი,
გადახანი უტეხი მიწა,
აჰყარე ძირკვის ფესვი.

რაშა რერა ვორერა,
არ მოგვატყუებს შრომა.
სულ ვერაფერს გეიშველის
გორდა ცხენის ანაფხოვნი,
მშრომელებს თვალს უძღვებს
შენი ბორბლის დანაფხრეწი.

რაშა რერა ვორერა,
არ მოგვატყუებს შრომა.
გაკრიალებული მინდვრები
გიცილიან (და) გელიან,
კოლექტივის მშრომელები
შენგან შველას ელიან.

ხო, რერა, ვორერა,
ჩემო რკინის მოზვერო.
აღრე ჩავეყრიოთ თესლს
შენს ხევერიელ ნახნავეში,
ერთნაირად გადავესვათ
თხრილებსა და ნახერგსა.

რაშა რერა ვორერა,
შენ ჩემო რკინის მოზვერო.
ქანჭიკებს კარგად მოუჭირე,
ფრთხილად, მტრებმა არ გაეწონ,
გზას არ ჩამოვცილდებით
შენი ბორბლის მონაძებნს.

იგუგუნე, დაგამღერებ
რაშა რერა ვორერას.

466. ჯვეში დო ახალი ჯპარი

ჯვეშო ვორდით დინაფილი —

ბორკილი ხესი, შინაფილი,
ფაცხაშ ლუდე გემდღუდეს —
ბორიაშ ელართინაფილი.

ძველი და ახალი ჯპარი

ძველად ვიყავით დაღუპული
(„დაკარგული“).

ხელში ბორკილი, დასიფებული,
ფაცხა სახლი ჯვედგა,
ქარის გადაწვენილი.

ასე დროქე გაგმითირუ,
ვარე პატონი, ვარე ქკორი,
პარტია დო მთავრობაქ
ქემოძირეს შარა სწორი,
ჩქენ სოფელი ჯვარი ორე,
გვალაშ ბორკი — ლაკადასი,
ბეადალუში მხარეშე —
ინგერი გემაგვარგვალანც.
ჯვარზენიში ფერდემც
ჩაი მუკიქვიჩინანც,
მოხანდეფიშ ნახანდუ
ორ წუთისგ იძინანც.
მახსანილაში მალალ კირდეს
ბულდოზერეფ ზარზალანც,
არწივეფიში ბუდეს მხარეს
მიაცეთენს სკვამ შარას.

467. კოჩი ვაბანს პასუხის

კაპიტონი დო გრიშა,
სილიბისტრო ხოლო დოწიკიეთო?
ვემგართეს თქვანი თიშა!

სილიბისტროქ უწუ კაპიტოს:
— მუქო ვლოლათ სიმინს?
— ამო ქიმიილი დო
ქამშუვოლვათ ზიზილს,
ჩათა იშენი ვათქუანს —
მისხუნუნა დაშა,
ამუსერი ქუმორთი დო
ჩქი გიიერთათ შქაშა.
ხალხიქ ვაგამიგანი, ვარა
მომოგანა ანძუსის,
მის გახირენი, იხირით,
კოჩი ვაგენს პასუხის.
წი მუთ ქიიმუბშეეთინი,
გევორღვით ხაბოს,
ოკიცე! იშენი გენწყვირიე,
მინვართე კანონს!

ახლა დრო გამორცვალა,
არაა ბატონი, არაა ყმა,
პარტიამ და მთავრობამ
გვიჩვენა გზა სწორი,
ჩენი სოფელი ჯვარი არის,
მთის ქვემოთ („წვივზე“) დაღმართზე-
დასავლეთის მხრიდან —
ენგური მოთუხთუხებს.
ჯვარზენის ფერდობებზე
ჩაია აქოჩრილი,
მშრომელთა ნაჯაფი
ყოველ წუთას იმატებს.
მახსანიას მალალ კლდეზე
ბულდოზერები ზანზარებენ,
არწივების ბუდის მხრისკენ
აქეთებენ ლამაზ გზას.

კაცი არ აბეზს პასუხს

კაპიტონ და გრიშა,
სილიბისტროც გავსართ?
ნურც მისულხართ (ყოცხალი) თქვენს
სახლში!

სილიბისტრომ უთხრა კაპიტონს:
— რა („როგორ“) ვუყოთ სიმინდს?
— აქეთ მოიტანე და
აზოშილში ჩავყაროთ (შეეუროთ),
ჩათა მაინც არ იტყვის,
გვიჩვენია დას,
ამალამ მოდი და
ჩვენ გავიყოთ შუაში.
ხალხმა არ გავვიგოს, თორემ
ანწუხზე წამოგვაცემევენ,
ვისაც მოპარვა შეგიძლიათ, იპარეთ,
კაცი არ აგებს პასუხს.
წელს რაც ვიმუშავეთ,
ჩავყარეთ ხრამში (გავანიორწყლეთ),
ოკიცე მაინც დაქვეულია,
ვერ შემოვა კანონი!

1 სოფელში შემოსასვლელი ადგილის სახელი („საკიცე“, სადაც კეცს აქეთებენ).

აბა, ბოზეფ, იმუშეთ,
გეგმა თქვანი გათეთ,
კაპიტოს ურემით მეუღლედუ,
ჩათას მეუღლედ კართეთ.

აბა, ბიჭებო, იმუშავეთ,
თქვენი გეგმა გაათავეთ,
კაპიტონს ურემით მიჰქონდა,
ჩათას მიჰქონდა კალთით.

469. მუშო ბოკო, ბაბა, თინა

მუშო გოკო, ბაბა, თინა,
ვემეილებუ განათლება,
ჯგირო ქიგურუასუნი,
ირკოც ულუ თემი ნება,
შშობლეთიშოთ მანგარ ორე
თეზმა ფარაშ გახარჯება,
ე დიბლომი ქალად ორე,
რჩქინას ულუ შეფასება,
ფარაში ნაწიდერი დიბლომს
ვეკოტუნსუ განათლება.

რად ბინდა, ბაბა, ებ

რად ბინდა, ბაბა, ეგ,
არ მიგილია განათლება,
კარგად რომ ისწავლოს,
ყველასა აქვს ამის ნება,
შშობლებისთვის მძიმეა („მაგარია“)
ამდენი ფულის დახარჯვა,
ეს დიბლომი ქალადღია,
ცოდნასა აქვს დაფასება,
ფულით ნაყიდ დიბლომს
არ მოსდევს („არ მოჰყვება“)
განათლება.

470. ორჩანი მათე

ორჩანი მათე

მეს უჯინეჲ ეზმა ხანს,
სი ამხანაგ ჩქიმი მათე,
მოლაღატეფს ვეგნასუნა,
გინოჰყვიდი, საქვარ გათე,
ელაგიჩა, სი ჩქიმ მათე,
კოლექტივს ქააკათე,
ნუმ ორჩანე, შიასრული,
საქვარ ოკო გეგნოკვათე.
კულაკეფს ვაურჩქილა,
ინეფს უსხუნუნა წართე,
ათე საქვარს გან-განიშე
მეურდე დო ვააკათე.
მარა ინეფს ვაუჯინა,
კილე მანგარო ქიკინკართე,
სქანი სამუშა მონწყილობა
კოლექტივს ქოუკათე.
ხოჯეფ თის ქუუხუნე,

რას უყურებ ამდენ ხანს,
შენ, ჩემო ამხანაგო მათე,
ზოლაღატეებს არ გადაყვე,
გადაწყვიტე, საქმე გაათავე,
გირჩევე, ჩემო მათე,
კოლექტივში შეხვიდე (გაერიო),
ნუ ოჩანობ, შეასრულე,
საქმე უნდა გადაქრა.
კულაკებს არ უსმინო,
იმათ ურჩევენიათ წახდე,
ამ საქმეს გარე-გარე
უდგებოდე და არ გაერიო.
მაგრამ იმათ არ უყურო,
მკლავი კარგად წაიკაბიწე,
შენი სამუშაო მოწყობილობა
კოლექტივში შეიტანე.
ხარები იმას მიაყოლე,

ართი მაყირას ქიმიოქართე,
კოლექტიურ ორინჯეფს
ართო უღუ თექ ოქართე.
ქვემას, ლეტას ვაუჯინა,
ენათ დუსუ ნუმ იმართლე,
თასუაში ბორჯი მურსუ,
სი ხონუას ოკო ქართე.
ვადუჯერა კულაკეფს,
ინეფი ოკო ასამართე,
მუქოთ მოღალატე ტურა
დუთხინუე, ქაგიფართხე.
ვარა მი მოგიწონუანს,
ამხანაგეფს გაგემართე,
ათეჯგურა ჯგირი საქვარს,
განიშე ურდე, ვემშაკათე.
ფერდის მუკინწვალებუქ
ექი მშრომელს სო გულგართე,
ვაგისხუნუნო კოლექტივიშ
ფართო ცუნანს სი აშარდე.
ხვალე გილეწვალებუქ,
ამხანაგეფს მიშაკათე,
ართო ხონათ, ართო თასათ,
დო თინეფს ოკიში ვართე.
მარა ოკო ქოგიწუე,
დეგევალებუ, ჩქიმი მათე,
კოლექტივიშ საქვარიშა
მეში დროს სი ქიგლართე.
აბა, მორო გილართეს,
მუს აკეთე კილართე,
ამხანაგური დავალებას
მუს უწოლე, მუეამს ათე.
ხელისუფლება სი გოხვარ,
ირფელი გაში, ჩქიმი მათე,
ფართალი ვემიგოკორდ,
სი მერჩანა ხათე-ხათე.
(დუღ) დიცილი, ვაგახარა,
სქანი ტერი დო მოხანათე,
კოლექტივიშა მიშულას
ოჩანი ვარდა, ჩქიმი მათე.

ერთი მეორეზე გადაბი,
კოლექტივის საქონელს
ერთად აქვს იქ ბაქი.
წვიმას, ტალახს არ უყურო,
ამით თავს ნუ იმართლებ,
თესვის დრო მოდის,
შენ ხენას უნდა მოუბრუნდე.
არ დაუჯერო კულაკებს,
ისინი უნდა გაასამართლო,
როგორკ მოღალატე ტურა
ღაითხოვო, ჩამოიფერთსო.
ან ვინ მოგიწონებს,
ამხანაგებს გამოაკლდე (გამოეყო),
ასეთ კარგ საქმეს,
განზე დაუდგე, არ შეხვიდე.
ფერდობზე წვალობ
იქ მშრომელს როგორ მიგესვლება,
არ გირჩევნია, კოლექტივის
ფართო ყანაში იდგე.
მარტო წვალობ,
ამხანაგებში გაერო,
ერთად ხნათ, ერთად თესოთ,
და იმათ ზურგი არ შეაქციო.
მაგრამ უნდა გითხრა,
დაგევალება, ჩემო მათე,
კოლექტივის საქმეზე
თავის დროზე იარო.
აბა, დაბინდებისას,
რას აკეთებ (რომ) გამოხვიდე,
ამხანაგურ დავალებას
რას ეტყვი, როდის შეასრულებ.
ხელისუფლება შენ გეხმარება,
ყველაფერს იშოვი, ჩემო მათე,
(ფართალი) არ მოგაკლდება,
შენ მოგცემენ მაშინათვე.
თავი დადე, არ გაახარო.
შენი მტერი და მუხანათი,
კოლექტივიშა შესვლისას
ნუ ოჩნობ, ჩემო მათე.

471. კოლექტივი

კოლექტივიზაცია,
ვაშიძირუ ღლასია...
კოლექტივი ჭგირი, მარა
მუ რე ათე „ზაცია“.
მიშაბრთა დო ვემშაბრთა,
ეგებ ჭგირი რღასია!

•

კოლექტივი გჟონწყითი
ინგირიში ჭალესია,
ტერი მაფუნა კულაკეფი
შარვანი დო ალესია.

•

ჩემი ჩონგური ტუმუ-ტუმუ,
განათებას ქუმურთუმუ,
კოლექტივში მიშებლი დო
უნარლებუ ღუმუს ბჰკუმუ.

472. კოლექტივიშ მუხუდო

(ს ა ხ უ მ ა რ ო)

კოლექტივიშ მუხუდო
სურდგელს უკომ დუქუ დო,
სურდგელ ვარიას იჩიებუ —

ინგირს გილაქუქუ დო.
ბრიგადირი რაგადანს:
უჩიულუქ ურქუ დო,
მუ უქიმინ წყეულს,
აწ მუხუდო ვეურს.

473. მენჯიშ წყარი

ჯვეში ხინჯო ნაკეთებუ
მელე-მოლე მოკირილი,

კოლექტივი

კოლექტივიზაცია,
არ მინახავს არასდროს...
კოლექტივი კარგი, მაგრამ
რაა ეს „ზაცია“.
შევიდე თუ არ შევიდე,
იქნებ კარგი იყოს!

•

კოლექტივი ჩამოვაყალიბეთ
ენგურის ჭალაში,
მტერი გვყავს კულაკები
შარვანი დო ალესი¹.

•

ჩემი ჩონგური „ტიმ“ და „ტამ“,
განათლება მოსულა,
კოლექტივში შევედი და
უნადვლო ღომს ვკამ.

კოლექტივის მუხუდო

(ს ა ხ უ მ ა რ ო)

კოლექტივის მუხუდო
კურდღელს შეუჭამია დაუფქვავს და,
კურდღელი უარზეა („უარს
ამბობს“), —

ენგურზე წამოცუტკებულა და.
ბრიგადირი ამბობს:
ვუჩივლებ წავალ და,
რა უქნია წყეულს,
აწ მუხუდო აღარ ამოვა.

მენჯის წყალი

ძველ ხიდად ნაკეთები
გაღმა-გამოღმა მოკირული

¹ შარვანი, ალესია—სახელებია.

ხინჯის დღესუ ეირ წისკვილსი --
თხორილ აფუ გოქკირილი.
თეჟი ციი! გინიმოლუ,
ნერჩი ქუათი მოფინილი,
სოდეთ დიშაძუ დიდი ქუა
წვანდი ეშე მოთინილი,
თაჟ ეთმურსი წყითე წყარი,
წამალი ხოლო ოშინერი,
წყარი გური დო ჯერღვეფიში
წამალო რე გორჩქინელი.
ქიანა თაჟი გილუურსი,
ლახალა ცოფე ოშინერი,
პროფესორეფს ბრელიშა ცოფუ
შემოწმებულ-გოჯინელი.
წყარქი ბრელი ოსქილიდუ
ლახარათი ნდლულაფირი,
ირი კოჩი თეს ქუმარდუ
შულირი დო ცონაფილი.
ჯვეშ ნაჯიხუ თაქირენ დო
თურქეფიში ბატარია,
ხალხის თაჟი ნოკათუე
უტუ მიქა დო მართალია,
მეპატონეფს მალონაფეს
გიმოჩამილ ნატალია.
კოლუბიაკინს თაჟ ელურდუ
თარჯიმანო ქანთარია.
თე ადგილსი ჩქინ მთავრობა
ბრელი ჯგირსი მოპირუნა,
მუსით ქიჩიეზუნანი,
არძა ქუმოსაჟირუნა.
თაშ ფიფქრე, გაჟირება
ხესი ქაშმოდინუნა,
მა ქიბრჩინუქი, მარა
ომორდულაღეფ ძირუნა.

ხიდის თავთან ორ წისკვილს
თხრილი აქეს გაქრილი.
იქ ცივი გადმოჰქუხს,
ფსკერი ქვით (აქეს) მოფენილი,
სადაც ძეგს დიდი ქვა
წვერ(ით) მაღლა შემართული,
აქ ამოდის მლაშე წყალი
და წამალი ასნაირი,
წყალი გულისა და ძარღვების
წამლადაა გაჩენილი.
ქვეყანა აქ დადის,
ავადმყოფობა ყოფილა ასნაირი,
პროფესორებს მრავალჯერ ჰქონიათ
შემოწმებულ-გასინჯული.
წყალმა ბევრი მოარჩინა
ავადმყოფობით დამდნარი,
ყველა ამას უმადლის
მოსული და წაყვანილი.
ძველი ნაციხარი აქაა და
თურქების ბატარეა,
ხალხს თურმე აქ კრებდა
უტუ მიქავა და მართალი (თოდუა),
მეპატონეებს მოაყვანიენს
გაყიდული ნატალია.
კოლუბიაკინს² აქ ედგა (გვერდით)
თარჯიმნად ქანთარია.
ამ ადგილას ჩვენი მთავრობა
ბევრ კარგს (რასმე) გეპირდება,
რასაც კი ამბობენ,
ყველა(ფერი) გვეპირდება.
ასე ვფიქრობ, გაჟირება
(„ხელში“) გაგვექრება,
მე კი ვბერდები, მაგრამ
მოზარდები ნახავენ.

1 მდინარის სახელია.

2 მეფის მოხელე, რომელიც უტუ მიქავას აჯანყებასთან დაკავშირებით ჩამოვიდა სამეგრელოში.

მუსხანიე ვაჰირუნა
 ბეაშ სინათლე, ტიზუ ჩხანა,
 ღორონთჸ გოგითანუანი
 მომავალი ოში წანა.
 აწი მინდორი დო ტყათი
 გოფალუას ჸიდიჸყანა,
 ჩჸით გობჸურცხათ, ჸიმაღეფი,
 გეშაბლობათ ჩჸინ-ჩჸინ ცუანა.
 ფალაგესი დიშახე დო
 ბირას დიჸყანს მახშალია,
 ქუნციშ ჸინსი მითოჩანსი
 კარაკუჩხა დო იაია.

475. ობირეში

გლახა საქმეს, ჸიმაღეფი,
 შორშე ოკო მუჸულუე,
 ათე ლეჸსი თიშენ ბჸარი,
 ჩონგურს ჸეგვოღურქულუე,
 ჩონგურ-გიტარაში ხონარს
 სჸეჸაჸას ქუმუჸუნუე,
 ათე ჩჸიმი ჸიჸე ლეჸსით
 არძო გუოძიციხუე.
 დაჩხარ მუჸანს მეშჸირტუნე,
 ოკო აკუტურუე,
 ათე ამბე შურ-გურიით
 მოკო დობხანტურუე.
 ირკოჩ ვალდებული ორე
 პატიოსნება იხვარას,
 გლახა დღას ვაჸიმიწას
 თე ხანტილი ჸიანას,
 ართ მაჸირას ხე უნწყუას
 ართ გურიით გიღართასი,
 გაჸირებას ართი მაჸირას
 მოხანდეთი გინართასი.
 შხვას მუთუნე ვემდღლათი,
 მტერი ვეგიბძილუათ,
 ჩჸი ართიანს ჸიმაღურო

რახანია არ გეინახავს
 მზის სინათლე, თბილი მზე,
 ღმერთმა გაგითენოთ
 მომავალი ასი წელი.
 აწ მინდორიკა და ტყეც
 აყვავებას დაიწყებს,
 ჩვენც გავიღვიძოთ, ომებო,
 შემოვლობოთ ჩვენ-ჩვენი ყანა.
 ბარდებში ზის და
 სიმღერას დაიწყებს; ბუღბული,
 ბუჩქის ძირას ხარობს
 ენძელა და ია.

სასიმღერო

ცულ საქმეს, ომებო,
 შორიდან უნდა მოუარო,
 ეს ლეჸსი იმისთვის დავწერე,
 რომ ჩონგურზე დავაჸიკჸიკო,
 ჩონგურ-გიტარის ხმაზე
 ლამაზად ავაცოლო,
 ამ ჩემი პატარა ლეჸსით
 ყველა გავაციხო.
 ცეცხლი რომ ჩაჸრება,
 უნდა შეუკეთო (აანთო),
 ეს ამბავი სულით-გულით
 მინდა დავასურათო.
 ყველა ვალდებულია
 პატიოსნება შეინახოს („იხმაროს“),
 ცული არასდროს არა ჸნას
 ამ დანატულ ჸვეყანაზე,
 ერთი-მეორეს ხელი შეუწყოს
 ერთგულად იაროს,
 გაჸირებაში ერთმანეთს
 შემწედ („შშრომელად“) გადაეჸცეს.
 სხვას არაფერი წავართვათ,
 მტერი არ გავაციხოთ (ჩვენს თავზე),
 ჩვენ ერთმანეთს ძმურად

ხე ოკო უნწყუათ.

მითინს ვაუღალატათინი,

ართიანს ქალვოფუჩუათ.

ართ შური დო ართ გურითი

ჯგირობუას უნკუათ.

ქაარწყეთო, თე ქიანა,

ნანა, მუში მასქვამა რე,

ბუნებაში უკულნემე

კოჩიშ ხეში ნაკვანწა რე.

ქირგუქი-და, პატიოსანო,

ჯგირო ოკო მიხვარე,

ვერგუქი-და, გიჩქუდასი,

შხვას ოკო ვადაბრალე.

476. შპვითი ნომგბერი

შქვით ნომგბერქ მუ მიღუნი,

ვაგაქყორღუ მოხანდეფს,

არწივიში მანგიორო

ჩაქუჩ-მაგანა დოხანტეს.

თელ ქიანაშ ირი საქმე

მშრომელ ხალხის მიანდეფს

დო უსაქმურ მაქკომალეფს

გურს დაჩხირი ქუმუნტეს...

თურმე ხალხი კოფილ ჟოფე,

ბურჯუაშ ბადეს მესქველე,

აწი ჩქინდე მუთა გაში

ჯეშებურო დესქველე.

477. მუვემგადათ თასუაშო

ახალ წანაქ ქუმშადრთუ,

ჯეშის ვაგმუემშვიდებათ,

ვითაამშენის დობხვადათ

ხიოლით დო დიდებათ.

სამუშაო იარალეფი

ფართობიშა მიღებლათ,

სტახანოური მუშაობა

კოლექტივშა გემშებლათ.

ხელი უნდა შევეწყუთ.

რომ არავის ვუღალატებთ,

ერთმანეთს შეეფიცოთ,

ერთი სულითა და (ერთი) გულით

სიკეთეს ვესწრაფოთ.

ხედავთ, ეს ქვეყანა,

დედა, რა ლამაზია,

ბუნების შემდგომ

ადამიანის ხელითაა მოკაზმული.

თუ ვარგისარ, პატიოსნად,

კარგად უნდა მოიხმარო,

თუ არ ვარგისარ, იცოდე,

სხვას არ უნდა დააბრალე.

შვიდი ნომგბერი

შვიდმა ნომგბერმა თუ რა მოიტანა,

არ დააიწყდებათ მშრომელებს,

არწივის ნაცვლად

ჩაქუჩ-ნამგალი დახატეს.

მთელი ქვეყნის ყოველი საქმე

მშრომელ ხალხს მიანდეფს

და მუქთახორა („უსაქმურ“) მკამელებს-

გულზე ცეცხლი მოუციდეს...

თურმე ხალხი დაქერილი ყოფილა,

ბურჯუას ბადეში გაბმულა,

აწ ჩემგან ვერაფერს იშოვი,

ქველებურად რომ გასუქდე

(„დასქელდე“).

მოვემგადაოთ სათესად

ახალი წელი დადგა,

ქველს გამოვემშვიდობოთ,

თექესმეტს დავხვდეთ

სიხარულითა და დიდებით.

სამუშაო იარალეფი

ფართობში წავიღოთ,

სტახანოური მუშაობა

კოლექტივში შევიტანოთ.

ათე ღუღიშე მიგანწყუათ
ხოხუა ღო ბარუას,
მუნაზიმა დიხეფიში
წიმინდუა-კვარუას.
ბუა ღო თუთა უცხადენს
კოლმეურენეს ცოროფას,
აბა, მი რე მოქიშაფუ
ეცალი გინძე გოლოფას.
ლეტას აშმეფშქვიდუღითი
ეიშახიან კოროფას,
ეცალ წანა ბუნებაქ
ირო ქომიძყულოფას.
ღოვპირათი ბერგეფი,
გუთანი ღო ბურკული,
სქემას აკეონწყუათი
„ოდოიასი“ ღურკული.
ქვევრი კოჩი თინა ცოფე,
ხეთე გური ქუჩენი,
ურგებელი სამართალი
ხვემურს ქიმთაკუქუნი.

ამ თავიდან შვეულგეთ
ხენასა და ბარეას,
მოზომილი მიწების
წმენდა-მოახოებას.
მზე და მთვარე უცხადებს
კოლმეურენეს სიყვარულს,
აბა, ვინ მოსწრებია
ასეთ ხანგრძლივ („გრძელ“) გვალვას.
ტალახში ვიხრჩობოდით
წინანდელი წვიმების დროს,
ამისთანა წელი ბუნებამ
მუდამ გვიწყალობოს.
მოეპიროთ თოხები,
გუთანი და წალდი,
ლამაზად შევაწყოთ
„ოდოიას“ ქიკიკი.
ქვეიანი კაცი ის ყოფილა,
ვინც მაშინვე მიხვდა,
ურგები სამართალი
რომ გადააგღო („ხერელში ჩაჩურთა“).

478. ასეიანი ექიმეფი

ახლანდელი ექიმეფი

... ეიშახუ წამალეფსი
სოფელს გილაკაკუნდეს,
გლეხეფ დებლახითიკონი
მინჯე მითინი ვაპუნდეს.
მინსი ჰირი ოკირედუ,
ვარა მითინ ბზაკუნდეს,
ჩქინ ექიმი მაკითხედუ —
სოფელს გილეფაფედეს.
ისხი ჯგირქი მალოლეფი,
მუსხი ღურედ უხანეთ,
ართი კუჩხის ვაგოდგუნდ
ეიშახ ექიმ უფარეთი.
ვაილედუ-და, გინირთუდი
გური ქვილი მწუხარეთი,
გითოხვამა მიოჩქედეს
ორფელიში მოხვარეთი.
ასეიანი ექიმეფს

... წინათ წამლებს
სოფელში ნაყადენენ ხოლმე,
გლეხები რომ ავად გაემხდაროყავით,
პატრონი არავინ გეყავდა.
ზოგს ჰირი სქირდა,
ან ვინმე გაგეთვალავდა,
ჩვენი ექიმი იყო მკითხავი —
სოფელში დაზიმზიმებდნენ.
იმდენი კარგი დაგვემართოს,
რამდენი კედებოდა უდროოდ,
ერთ ფეხს არ გაადგამდა
წინათ ექიმი უფულოდ.
თუ არ გქონდა, გადაიქცეოდი
გულდამწვარ მწუხარედ,
გამოლოცვა მიაჩნდათ
ყველაფრის მშველელად.
ახლანდელ ექიმებს

განათლება ვაარკუნა,
ფარა თინემს ვააკონა,
ოკო გორას სქანი ჭუა,

მუსხი ჭგირიში ღირსიდანინ,
ვამათქუე, მუ გიწუა.

479. დეკუტატი

იფრელს უჯგუ ხალხიშ ნღობა,
ხალხიშ ნღობა, ჭიმალობა,
სოდე ხალხის ვაუცოურქინ,
მუშო გოკო ღიდი კოჩანა,
მუშო გოკო ღიდი ქონება,
ილიონ ოქრო გიღუდასი,
ოქრო არძა გეთებუ ღო
ხალხი ვაგეთებუ ღდასი...

480. შოთა რუსთაველიშ ლექსი

საქორთუოშ ოცქეფური
ჯემე ნიეთ ორე ღოტებული,

ბრელი ნერი ნინაშა რე
გინოღალირ, გოტებული.
ჩქინ მთავრობა რუსთაველს
შხვამ უჯგუშო აფასენს,
ღიდი შოთაშ გაშინალო
გინმოდვანა ათასემს.

ე მეჩა საუეუნოს
ჯვალა მომიახალეს,
ფიფქრენქ, ღდას ვათქუნა,
შოთა, სქანი სსაქალეს.
თიშ მასქეამათ ეთმექარუნქ
ღოროფა ღო მსაქალეს,

კოჩიშ გასაკვირი ორე,
უკათუა კალკალეს.
ფრიღონი ღო ავთანდილი,

განათლება არ აკლიათ,
ფული იმათ არ უნდათ,
შენში სატკიეარს (ავადმყოფობას)
ექებენ,
რამდენი კარგის ღირსნიც არიან,
ვერ ვიტყვი, (ან) რა გითხრა.

დეკუტატი

ყველაფერს სჯობს ხალხის ნღობა,
ხალხის ნღობა, ძმობა,
სადაც ხალხს არ უყვარხარ,
რად გინდა ღიდეკაცობა,
რად გინდა ღიდი ქონება,
მილიონი ოქრო რომ გქონდეს,
ოქრო ყველა გათავდება და
ხალხი არ გათავდება არასდროს...

შოთა რუსთაველის ლექსი

საქართველოს საქებური
ძველი განძია („ნიეთია“)
დატოვებული,

ბევრ(ნაირ) ენაზეა
გადაღებული, გამოშვებული.
ჩვენი მთავრობა რუსთაველს
სხვებზე მეტად აფასებს,
ღიდი შოთას მოსაგონებლად
(„გასახსენებლად“)

სდებენ ათასებს.
ამ მეოცე საუკუნეში
მთლად გაგვიახლეს,
ფიქრობ, არასდროს იტყვიან,
შოთა, შენს საყვედურს.
ისე ლამაზად აღწერ
სიყვარულსა და მეგობარს
(მეგობრობას)

კაცის გასაკვირალია,
(რომ) გაურევე შიგადაშიგ.
ფრიღონი და ავთანდილი,

როსტევანი, თინათინი,
იფრელს თინა ქომიწინა,
ფატმანს ქუარჩქილათინი.
ტარიელი გილუჯგვაჯგუ,
ჩილაპურიშ ნდლულაფირი,
სოროფილი ვაძირუნი,
გური აფუ შინაფილი,
დარეჯანი ქაჯენს აფ(უ)
ქოფილი დო სუნაფილი.

481. მუ ოხვარ

მუ ოხვარ ი კათას,
იმუშუას ბრიგადას,
მა სიმინდი ქომუჩას დო
გერა რდას დო მიდგა რდას.

482. ცირა დო გოზი

ბ ო შ ი:

— გამარჯობა, ცირასქუა,
სო მეული თაურე?

ც ი რ ა:

— კოლექტივმა მანჭუაფუ,
ყვანა მილუ თაურე.

ბ ო შ ი:

— მუქომ ილი ძღაბიშ ყვანა,
ქოლირუნო გოჯინაშა?

ც ი რ ა:

— ნამუ რენი, ჯგირი რე დო
ხოლო გურ მათ მოძინაშა.

ბ ო შ ი:

— ხოლო მიძინანქი ვარი,
თინა დიგახაჩქედასი!

როსტევანი, თინათინი,
ყველაფერს ის გვეტყვის,
ფატმანს რომ მოვეუსმინოთ.
ტარიელი დაბორგავს,
კრემლით დამდნარი,
შეყვარებული რომ ვერ ნახა,
გული აქვს გასიებული,
დარეჯანი ქაჯებსა ჰყავთ
დაჰკერილი და წაყვანილი.

რა ეშველება

რა ეშველება იმ ხალხს,
ინუშაოს ბრიგადაში,
მე სიმინდი მომცეს და
გერა იყოს და ვინც გინდა იყოს.

გოგო და გიჟი

ბ ი ჰ ი:

— გამარჯობა, ქალიშვილო,
სად მიდიხარ აქეთ?

გ ო გ ო:

— კოლექტივში მეჩქარება,
ყანა მაქვს აქეთ.

ბ ი ჰ ი:

— როგორი იქნება გოგოს ყანა,
ღირს კი ნახვად?

გ ო გ ო:

— რაც არის, კარგია და
კიდევ ვაპირებ მომატებას.

ბ ი ჰ ი:

— კიდევ მოუმატებ კი არა,
იმისი გათონა შესძლო ნეტავ
(რაცა გაქვს).

ც ი რ ა :

— ხაჩქუას ქილიივქყა —
ვეებგინა გათებას.

ბ ო შ ი :

— ეჯგურა ხაჩქუა ქოგიჩქუ-და,
მოლმატუნი ოსურო.

ც ი რ ა :

— მიღგატუნე, სქან ოჯახის
ჯგირ ღო სქევაში ქოტუნო?

ბ ო შ ი :

— რადგან ხაჩქუა ქონორჩქვენი,
სი ირფელი გაღვენუ.

ც ი რ ა :

— მა სქან ლუდეს ჩქიმი ვქკომე,
სი ონჯლორე გაჩქვენუ.

ბ ო შ ი :

— მა ეს ვამიფთაკილუა,
ჯგირ წირსუფალი გატვენუ.

ც ი რ ა :

— უმუშერას მიღგატუნე,
სქანჯგუა ჭკუა მალვენუ.

ბ ო შ ი :

— მა სი მუშე გიღონანქ,
ღიხა ღემახაჩქე-და?

ც ი რ ა :

— სქანჯგვა ბოშიშა მატუნალქ
ქომონჯიშა ღლას ველას.

გ ო გ ო :

— თოხნას დაეიწყებ,
ვერ ვიგრძნობ გათაებას.

ბ ი ჭ ი :

— თუ ამისთანა თოხნა იცი,
გამომყევი ცოლად.

გ ო გ ო :

— რომ გამოგყევი, შენს ოჯახში
გაქვს ქონება? („კარგი და ლამაზი
ძევის?“)

ბ ი ჭ ი :

— რადგან თოხნა გცოდნია,
შენ ყველაფერი გექნება.

გ ო გ ო :

— მე შენს სახლში ჩემი რომ ვქამო,
შენ შეგრცხვება („სირცხვილი
გეცოდინება“).

ბ ი ჭ ი :

— მე ამას არ ვიუკადრისებ,
კარგი ჭირისუფალი გეყოლება.

გ ო გ ო :

— ზარმაცს („უმუშევარს“) რომ
გამოგყევი,
შენისთანა ჭკუა მექნება.

ბ ი ჭ ი :

— მე შენ რად წაგიყვან,
თუ ყანას (მიწას) ვთოხნი?

გ ო გ ო :

— შენისთანა ბიჭის გაყული
ქმარს („ქმართან“) არასდროს
გაყვეს („წავიდეს“).

ბოშ ი:

— ჩქიმჩკგურა სქვამი ბოშის
საქომონჯოთ მიწონენქო?

ცირა:

— სი ტყურას მალორენქ დო
მა მართალს გიწოლენქო?

ბოშ ი:

— ნამთინ ძღაბენს დედ მოწონა,
დიგურეთ ხაჩქუანი.

ცირა:

— ჰიქე დუსუ ქუმეთხილე,
ვარკოფანი ამქუანი.

483. ცირა დო ბოშ ი

ობირე

ბოშ ი:

— ცირა, აშო მიკმოჯინი,
სკან თოლეფიშ ჰირიმა,
ართ შურით დო ართ გურით
სქანათ მოკო ჯგირი მა.

ცირა:

— ბოში, მა სი მუ გიწუა,
გური გაგიხარე ფერი,
ჩაი ბრელი დოვწილათი,
ირო ვონჯარუათ ნტერი.

ერთად:

— აბა, ართო გილაფრთათი
კილე კილარდვაფილო,

ართიანი მიწორდანი,
სქანი გოლუაფირო.

ბიჭი:

— ჩემისთანა ლამაზ ბიქს.
საქმროდ მიწუნებ?

გოგო:

— შენ („ტყუილს“) მატყუებ და
მე მართალს გეტყვი?

ბიჭი:

— ზოგ გოგოებს თავი მოსწონთ,
თოხნა რომ ისწავლეთ.

გოგო:

— ცოტა თავს მოუფრთხილდი,
არ დაგიკირონ ამ დილით:

გოგო და ბიჭი

სასიმღერო

ბიჭი:

— გოგო, აქეთ შემომხედე,
შენი თვალების ჰირიმე,
ერთი სულით და ერთი გულით
შენთვის მე კარგი მინდა.

გოგო:

— ბიჭო, მე შენ რა გითხრა
ისეთი, რომ გული გაგიხარო,
ჩაი ბევრი მოვკრიფთო,
მულამ ვაჯავროთ მტერი.

ერთად:

— აბა, ერთად ვიაროთ
ხელიხელგადახვეულად („მკლავგაყრი-
ლად“);

ერთმანეთი გვიყვარდეს,
შენ შემოგველე.

ბოშო:

— მა ფჩხუბენდი, ჩქიმი ცირა,
სი თაქ ღოვხვადი გომორძგვილო,

ძღაბი:

— სი ჩხუბენდი, მა ვმუშენდი,
ასე ართო ვორეთ წორო,
ქომორთინი, ქოდორხვადი,
მეტი მუ გოკოდუ მორო.

ერთად:

— აბა, ართო გილაფრთათი
კილე კილარღვაფილო,
ართიანი მიცორდანი,
სქანი გოლუაფირო.

ბოშო:

— მოსაქვარეთ ვადამწონა,
მა გოხოლუქ ბრიგადირი,
მუ ფქიშინა, სქან ჟოროფაქ
გემილანდლუ დუდიში ტვინი.

ძღაბი:

— სქანი სიტყვა მალამო რე
გურიში გიმახარებელი,
მალას მიდამიღონი, ვარა
კარს გისოფუ მარებელი.

ერთად:

— აბა, ართო გილაფრთათი
კილე კილარღვაფილო,
ართიანი მიცორდანი,
სქანი გოლუაფირო.

484. მუშოთი გოკო, პეხუ, ფარა?

მუშოთ გოკო, პეხუ¹, ფარა?
იშუე დო ძუდასჯი,

ბიჭი:

— მე ვომობდი, ჩემო გოგო,
შენ აქ დამხვდი გამარჯვებული.

გოგო:

— შენ ომობდი, მე ვმუშაობდი,
ეხლა ერთად ვართ (ორივენი),
რომ მოხვედი, დავხვდი,
მეტი რა გინდოდა, აბა.

ერთად:

— აბა, ერთად ვიართო
ხელიხელგადახვეულად,
ერთმანეთი გვიყვარდეს,
შენ შემოგვევლე.

ბიჭი:

— მოსაქმედ არ დამიწუნო,
მე გახლავარ ბრიგადირი.
რა ვქნა, შენმა სიყვარულმა
ამიძღვრია თავის ტვინი.

გოგო:

— შენი სიტყვა მალამოა
გულის გამხარებელი,
მალე წამიყვანე, თორემ
კარზე ბობოქრობს მაჰანკალი.

ერთად:

— აბა, ერთად ვიართო
ხელიხელგადახვეულად,
ერთმანეთი გვიყვარდეს,
შენ შემოგვევლე.

რად გინდა, პეხუ, ფული?

რად გინდა, პეხუ, ფული?
რომ იშოვო და იღოს,

¹ პეხუ — კაცის სახლია.

ბარგე გიღუდას, ვამგოქუნდას —
კურთხუს ნიკობუდასანი?
საონჯლოროთ გიღეშე დო —
დარდი ვაგიღუდასანი?
მუშოთ გოკო თენერ ღვენა —
ქუდორსქილაღუდასანი,
მუშოთ გოკო ქვერსემ ღუდე,
კარი ვეგლაბუდასანი,
ჩხურუს მილაცანცალანდე —
ბუხარ ვემეიდგუდასანი,
ვართ ლახარას გარგებუდას,
ვართ სუმარი რჷუნდასანი?
მუშოთ გოკო თეჯურა ღუდე —
თექე ქეგერქუდასანი...
ვარ მუშ გოკო იმუშუე,
გემო ვაგიღუდასანი,
ფალო ქკისე ძვაბუნდე დო
კუჩხის ვამგოქუნდასანი,
ღებიას გაღურუდე დო
ღვალი გიზეპუდასანი,
ართ კიზ ბეასე დღას ვაშუნდე,
ხუთი ჩხოუ რჷუნდასანი.
ვარ მოთ გოკო თბინეხე,
ღურზენ მეზეპუდასანი,
ეჩ კოკიან ბოქკეფით
კურთხუს კინოიდგუდასანი,
ვართ სი შუნდე, ვართ შხვას ჩანდე,

შური ქუგოღუდასანი,

გიმოჩამას წყათუნდე დო
ძმარო გინგართუდასანი?
მუშოთ გოკო თეცალი ღვენა —
ქოდორსქილაღუდასანი.
წისქვილიშა ხუჯით მიშე,

გვერშაპ ხოჯეუ რჷუნდასანი,
ხიხილერი აგაფაშა
თინეფი ეკოღუნდასანი,
„ოუქ კვალს“ — დოუძახუქ,

ტანსაცმელი გქონდეს, არ გეცვას,
კუთხეში ეკიდოს?
სამარცხვიროდ დადიოდე და —
დარდი არა გქონდეს?
რად გინდა ასეთი ქონება —
(უპატრონოდ) დაგრჩენოდეს,
რად გინდა უზარმაზარი სახლი,
კარი რომ არ ებას,
(შიგ) სიცივით ცახცახებდე,
ბუხარი არ გქონდეს მიდგმული,
ვერც ავადმყოფობისას გარგოს,
არც სტუმარი გყავდეს?
რად გინდა ასეთი სახლი,
იქვე დაგწვოდეს...
ან რად გინდა იმუშაო,
გემო არა გქონდეს,
ცარიელა მჰადს ძიძგინდე და
ფეხზე არ გეცვას,
ლობიოს მიაკვდე და
ყველი ოხრად გეყაროს,
ერთ კოვზ რძეს არ სვამდე არასდროს,
ხუთი ძროხა (კი) გყავდეს.
ან რად გინდა ვენახი („სავენახე“),
ყურძენი (უხვად) გეყაროს,
ათკოკიანი კასრებით,
კუთხეში გედგას,
არც შენ დალიო, არც სხვას

დაალევირო,

სულიც რომ მიგდიოდეს
(„გივარდებოდეს“),

გაყიდვისას წყალს ურევდე და
ძმარად გექცეოდეს?
რად გინდა ასეთი ქონება —
(ოხრად) დაგრჩენოდეს.
წისქვილში მხრით მიდიოდე

(მიგქონდეს საფქვავი),

გველშაპი ხარები (კი) გყავდეს,
ჩრჩილით შექმულ კავში
ისინი გებას,
„კვალს მიპყე“ — დაუძახებ,

გაღე მისოფუდასანი...
ეს ეოუჭგუნო, ეჭგვრა ხოჭეფ,
კოლექტივის ჟუნდასანი,

აგაფაში მანგიორო,
გუთანს მეუქქულასანი,
სტანანოვი კოლმეურნე
თისგ ეკოლუნდასანი.
უხუჯურო მიქციანი —
ოთხ ვერშოკის ნწყუნდასანი...
მუში დროშა მუშენდას დო
მუში დროშა ჭკუნდასანი,
ვარდა ხოჭეფ მუშოთ გოკო,
ქოდოჩსქილადულდასანი.

485. კოლონა დო ჩიმი ჩხუბი

თინენ ვორექ თე ქიანას,
საქმე ჭგირო ვათუე,
მართალსი მა მი შენდევბ,
დღას სიმართლე ვაფთქუე!
ირდისხას მუაცხადუქ
ჯარი აკოპკათუე,
ეთექიან ორჩქილარო
თენა ქაშუკათუე:
— ართიშახ, ჭიმაღლეფი,
ეიშო მიფში თეკართის,
სწორეთ გილართელ ბორჯის
გოხოლელი ჭალადის.
კოლონენქ ქომიციის
დახე დუდი მეფხვატეს,
იარადი გეგლენწყეს,
გელასირეს, გემართეს...
მუზმა აკოფსიროტ, მარა
იშენი გუმაფაფუდეს,
ფრანტულს იჩიებუდეს,
ჩქინობურას ვაუდეს...
ჩქიმი ლურა ეაუჭგუნო,
კოლო ჩხუბის მიპირენს,
მარა ბურკულს ვირქინუა,

22. ქართული ხალხური სიტყვიერება

(ისინი კი) გარეთ გარბოდნენ.
ამას არა ჯობია, ამისთანა ხარები
კოლმეურნეობას („კოლექტივის“)
ჰყავდეს,

კაცის ნაცვლად,
გუთანს ებას,
სტანანოველი კოლმეურნე
მას უკან მიჰყვებოდეს,
უხერხულად რომ მოიქნენ,
ოთხ ვერშოკს აქცევდნენ.
თავის დროზე მუშაობდეს და
თავის დროზე ჭამდეს,
ან ხარები რაღად გინდა,
(ოხრად) დაგრჩენოდეს.

კოლონა და ჩიმი ჩხუბი

იმიტომ ვარ ამ ქვეყნად,
საქმე კარგად გაეათავო,
მართალს მე ვინ მენდობა,
არასდროს სიმართლე რომ არა ვოქვა!
ყველგან გამოვაცხადებ
ხალხს შეეკრებ,
იქ მოსასმენად
ამას გაუტრევე:
— ერთხელ, ძმებო,
იქით მივდიოდი თეკლათში,
სწორედ სამხრობის ეამს
გახლდით ჭალადიდში.
კოლოები მომცვიდნენ
კინალამ თავი მომაკენიტეს,
იარალი აიხსნეს,
ალესეს, გამართეს...
რამდენი ამოველიტე, მაგრამ
მინც გარს მებეკოდნენ,
ფრანგულს ლაპარაკობდნენ,
ჩვენებურს არა ჰგავდნენ...
ჩემთვის სიკვდილი არა ჯობს განა,
კოლო ომს მიპირებს,
მაგრამ წალდს ვიქნევე.

დევოტიას კიბორენს...
აწ ქაფხადალდ ვამიჩქედუ,
მეტი კოლო მაჩხუბარი,
რიონ პიჯმა გიშებლი დო
ქეგლაბარგულ კოლომ ჭარი.
გიშელ უნჩამ კოლოქი დო
პკითხუ სახელი დო გვარი,
მარა ეშენ, გიჩქედანი,
მუოშინი სწორეთ ვარა,
ჟინ ღორონს ქანუეხეხევი
დეეპწერი პიჯუარი...
ქეგვამქვი დო მემიტირხუ,
ხესი ქომკინებუ ტარი,
თიწკმა პიკეკ ქუმაქუტრინ,
დუღმა ვარე ოკქვაფალი.
გაკირებული თეკინეშე
შითინი ვარდუ ჩქიმიცალი,
ფერი წაულორ მადუდუ დო
ფტანცალანდი მა საწყალი.
ინტე — სოვრე ინტებუდი,
ვაგაფულედ კუჩხიმ კვალი,
ოკოლონე — ოლეტედ
ქალადიდი გიონწყყალი...
ჩქინ მთავრობაქ ბრელი მანაჩქ
ექსევატორეფიმ ჭარი,
ნამუქითი ქალადის
დაასქირუ ქყოქვომ წყარი...
დოსქილადირ კოლონეფ
ჯაბიმ გოჩინაფილი,
გორდი მინდორს მესხაუნს
თოლი გოპირქინაფილი.
საარკოქ მაქიშესინ,
გულ აფუნა შინაფილი,
არძას ქეშგეცოდებუნა,
თინენს ქაარჩქილათინი...
გორდი კოლოს ეჩიებუ —
ასე ვორეთ დინაფილი.
ოდო, ასე ქალადის
იფრელ ჭგირ დო სქვამი ფუნს,

კბილებს ვულეწავ...
აწ თუ შემხვდებოდა, არ ვიცოდი,
მეტი კოლო მოჩხუბარი,
რიონის პირზე გავედი და
ნოგროვილა კოლოს ჭარი.
გამოვიდა უფროსი კოლო და
ბკითხა სახელი და გვარი.
მაგრამ ამაზე, იცოდეთ,
სოვასხენე სწორედ უარი,
ძალა ღმერთს შეეხეხეწე
გადავიწერე პირჯვარი...
დავარტყი და გადამიტყდა,
ხელში მიჭირავს ტარი,
მაშინ ცოტა შემეშინდა,
თავის ქება საკირო არაა.
გაკირებული იქ
არავინ იყო ჩემსავით,
ფერი წამხდარი მქონდა და
ვცახცახებდი მე საწყალი.
გაიქცევი — საით გაიქცეოდი,
ვერ დამალავდი ფეხის კვალს,
საკოლო — სატალახო იყო
ქალადიდი დასაქცევი...
ჩვენმა მთავრობამ ბევრი გამოგზავნა
ექსევატორების ჭარი,
რომელმაც ქალადიდში
დააშრო ქაობის წყალი...
დარჩენილი კოლოები
დარდისაგან (არიან) გამეშებული,
ბაყაყი მინდორში მიხტის
თვალებგადმოკარკულული.
ვასაოცარს რომ მოესწრნენ,
გული აქვთ გასიებული,
ყველას შეგეცოდებათ,
მათ რომ მოუსმინოთ.
ბაყაყი კოლოს ეუბნება —
ახლა ვართ დაღუპული („დაკარგული“).
ჰო-და, ახლა ქალადიდში
ყველაფერი კარგი და ლამაზია
(„დულს“),

გორდი ვაყაყალანსი დო
კოლო ვეგლაპუტინუნს.

გომპეშო არ ყიყინებს და
კოლო არ პუტუნებს.

486. ჩქიმ ჩონგური

ჩემი ჩონგური

თე ჩონგური მაბირეთ
უძღვინეს-ე ოდიშის,
საკუთარო ნაკეთებუ,
თენა ვაგე ნოდიშის.
ჩქიმ ჩონგური, გიჩქედანი,
ნათოლა რე მარგალიში,
უკილეთე კეთებული —
მუთა ორკე ანგარიში;
ურთხელიში ოფორალი,
ჯორი გედგე ბზაქალიში,
ქეარა მორგვალეზული რე,
მუნახაზა ფარგალიში.
საზოგადოს ვალინანთ
მა დო ჩქიმი ჩონგური,
პარტიანო ალაღური,
ვაგაფუთუ ორგული...
კუბოთ მოკო იში ქეარა,
ეგებ უცებ დობლური,
ართო ოკო მიიბლათ
ლაკადა დო ხორგული.
ანდერძის დიიბჩინა —
წორო-წორო დომთხორანი,
ქეარას ქინმოსვანჯუანი,
ქემნობდგანი ოფორალი.
ჰე, ჩონგური, მა დო სი
გინიბგათ ჩქენი ვალი,
მინჯექ სი ვაგერგე-და,
ენა ვა რე სქანი ბრალი.
ჩონგურეფი ბრელი სორგუ,
მუქოთ ჯვეში ბარაბანი,
მაბირეთ სი ვა გიჯგუ,
ნამთინი სქანი გვარი,
ჰე, ჩონგური, ქედობჰყათ
სქანობურათ ლურჯული,
უადილათ ჩაქუჩი,

ეს ჩონგური მომღერლად
უძღვენეს ოდიშს,
საკუთარად გაკეთებული
არ ჰგავს ნადის (ნახელავს).
ჩემი ჩონგური, იცოდეთ,
გათლილია მეგრელის (მიერ),
უნაკლოდ გაკეთებული —
არ აკლია ანგარიში (სრულყოფილი):
უთხოვრის საფარველი (აქვს),
ჯორა უდგას ბზის,
მუცელი მომრგვალეზულია,
მონახაზი ფარგლისა.
ხალხს ვემსახურებით
მე და ჩემი ჩონგური,
პარტიისთვის ალაღული,
არ ვყავართ ორგული...
კუბოლ მინდა მისი მუცელი,
ეგებ უცხად მოვკვდე,
ერთად უნდა ჰოვიართო,
გორაკი და ვაკე (მხარე).
ანდერძს დავიბარებ —
ორნივე ერთად დაგვმარხონ,
მუცელში ჩამასვენონ,
(ზედ) საფარი დამადონ.
ჰე, ჩონგურო, მე და შენ
მოვიხადოთ ჩვენი ვალი,
პატრონი თუ არ გამოგადგა,
ეს არაა შენი ბრალი.
ჩონგურები ბევრი ყრია,
როგორც ძველი ბარაბანი,
ნომღერლად შენ არ გჯობს
ვერც ერთი შენი გვარი(დან),
ჰე, ჩონგურო, დავიწყოთ
შენებურად ქიკვიკი,
უადილოთ ჩაქუჩი,

მაგანა დო ბურჭული.
ანწი ვამიძირუდანი
ბურჯუაში კუჭული,
კულაკობაქ დემარცხ,
სოდგა მიკოკუჭუნი.

ნამგალი და ცული.
ანწი არ დაგვენახოს
ბურჯუას კუჭულა¹,
კულაკობა დამარცხდა,
სადლაც რომ მიკუნჭულა.

487. ინბირიში ლეხნარა

მნბურის ხეობა

ჯვარც გინილენც მანქანა დო
კვრდეს მეურცუ მიკე-მიკე,
ირო ინგვრც გინოთხოზე,
ვეგნურთანეც განიმიკე;
თუდო წყარი პოპორც ორთე,
ეი მანქანა მიკვარკვანტე,
მანქანაში ელნათურა
ოქროში სინთეთ იკარკანტე.
მეურცუ დო მიკვარკვანტ
მიკოთხოზე ქვრქემ ოგასე,
სოციალისტურ ეპოქაშა
კოც ვაუძირე თენა დლასე.
ჯვეში დროსე მი შინანდე
შონეში მალე მანქანასე,
მარა ასე მინისარსალ
გოქვადილი მაგანასე²;
„ომუნეშ“³ ჯიხას მიკილენც,
გინმაჯინე ფაფალასე,
თუდო ინგერი გვარგვალანც,
უკეჟინენც მანქანას
დო შონეშე ჯას არხენცე
კომბინატიში ქარხანას.

ჯვარიდან გავა მანქანა და
კლდის ციკაბოებს მიჰყვება,
სულ ენგურის კიდეც გასდევს,
განზე არ გადაუხვევს;
ქვევით წყალი ღვართქაფსა სცემს,
ზევით მანქანა მისრიალებს,
(და) მანქანის ელნათურა
ოქროს სინათლით ეაშკაშებს.
მიღის, ბზრიალით მიჰყვება
(და) ქარაფის კიდეც გასდევს,
სოციალისტურ ეპოქამდე
ეს არავის არ უნახავს.
ძველ დროში ვინ ახსენებდა
სვანეთში წამსვლელ მანქანას,
ახლა სრიალით გაივლის
ხიდს მაგანაზე;
„ომუნეს“ ჯიხას ჩაუვლის,
(და) ქარაფებს გადაჰყურებს,
ქვევით ენგური თუხთუხებს,
უყეიენებს მანქანას
და სვანეთიდან ხეს აწვდის
კომბინატის ქარხანას (ქალაღდის
კომბინატს).

488. რკინაში შარა

რკინიგზა

მატარებელ მოურცია,
რაგადი რე, ფაცია,

მატარებელი მოღისო,
ამბობენ, ფაციფუცია,

¹ კუჭულა — ილიომური გამოთქმა, ამ შემთხვევაში ნიშნავს: ბურჯუას კუჭულა (ბოლო) არ გვენახოსო. კუჭულას უწოდებენ, რასაც წვეტიანი დაბოლოება აქვს.

² მაგანა — ენგურის შენაკადი მდინარის სახელია.

³ ომუნე — ადგილის სახელია ენგურის სანაპიროზე.

„სანაკიშე გინილენცი,
ლარჩვას იყიი სტანცია“.
ირფელ ართო გაფინთებე,
მუ რე, მოლვარანცია,
ქვაბი გოფურაფილი რე,
ლულა გვარგვალანცია,
მუ ნძალა რე ურთანცენი
თეზმა ბარბალამცია?
ირფელ ართო გაკოტვრხზ,
რეიცას ღაჩვრთასია.

„სენაკიდან (რომ) ვადმოვა,
ლარჩვას! იქნება „სტანცია“.
სუყველა ერთად დამფრთხალა,
რა არის, რომ მოზღავესო,
ქვაბი გახურებულა,
მლულარე თუხთუხებსო,
რა ძალა აბრუნებსო?
ამოდენა ბორბლებიანს?
ყველაფერი დაიმსხვრევა,
ლიანდაგს რომ ვადანსცდესო.

489. ღეღის წერილი ომში წასული შვილისადმი და შვილის პასუხი

ღეღაში მინაპარა

ღეღის მინაწერი

— სი ჩქიმ მანგარალი ხუტუ?,
სო რე ოგვიჩინანქენი!

შენ, ჩემო დამტირებელო ხუტუ,
სადა ხარ (უწყინარო და) ბრგე
(ვაუკაცო)!

მართალო გეგოკყორდიო,
მუთუნც ვა მიჩინანქენი?
თოლიშ სინთე მიდამიღ
თქვეანიღურე ჭინაქენი,
ვემეფხვადი, მუ ფქომინე
თქვეან მარდულ ღიდაქენი?..
მარა იმენდ ქემოსქიდუ,
მალას გამახარენთენი,
ღო თქვეანი უძირაფუო
ღურას ვაპაყალენთენი.

მართლა დაგავიწყდი,
რომ არაფერს არ მითელი?
თვალის სინათლე წამართვა
თქვენევენ ცქერამ,
ვერ ვხვდები, თუ რა ვქნა
თქვენმა გამზრდელმა ღედამ?..
მაგრამ იმედი კი მრჩება,
რომ მალე გამახარებთ,
და თქვენ უნახავად
სიკვილს არ მომაყარებთ (არ მაცლიო
სიკვილს).

თეზმა თიშენ გინომიღუ,
ურგებელი ვარეთენი,
იმენდ მიღუ, ვადინთუ
სიმართალიშ კართესენი.

ამდენს (ტანჯვას) იმით ვიტან,
რომ ურგები არა ხართ,
იმედი მაქვს არ დაიკარგებით
სიმართლის კალთაში.

წერილი ხუბასაზან ღეღას ფრონტიდან (1942 წ. 7/8)

უპირველეს ირფელიშე
გისურვენქ ჭვირობუას,

უპირველეს ყოვლისა
სიკეთეს გისურვებ,

1 სოფელ ხეთის (ხობის რაიონი) პატარა უბანი.

2 ხუტუ ჭიჭიხია.

დო ფთხულე ბუნებას,
ირიართო ჭგირო რცლას...
ჯარიში დიდი მეთაური
სქან სქუასუთ იფოთუანც,
ღიაჩქიმი, გრანატებც
ნტერეფც ვობურინუანთ,
ქომოლურო ლემენა დო
თენეფც ვოკათეჟ მათი;
ანწი, დიდა, ძირათაშა,
თაქი ვათე ქარუასჯ,
სქან სუმხოლო სქუალეფი
ღორონთქ ქეგოქარუას.

და შევსთხოვ ბუნებას,
ყოველთვის კარგად გამყოფოს...
ჯარის დიდი მეთაური
შენს შვილსაც საიმედოდ თელის.
ღეღაჩემო, გრანატებს
ბზრიალ-ბზრიალით ვუშენთ მტერს,
ვაუკაცურად ომობენ და
მათში ვურევივარ მეც;
აწი, ღედა, ნახვამდის,
აქ ვათაეებ წერას,
შენი სამივე შვილი
ღმერთმა გაღირსოს (დაგიბრუნოს).

მეგრული ლექსის სტრუქტურის საკითხები

მეგრული ლექსის სტრუქტურა ყველა არსებით მომენტში ემთხვევა ქართული ხალხური პოეზიისათვის დამახასიათებელ სტრუქტურას¹, თუმცა გვაქვს რიგი თავისებურებაც, ისევე როგორც (მართალია, ნაკლები ზომით) გარკვეული თავისებურება შეინიშნება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში შექმნილ პოეტურ ნიმუშებს შორისაც.

მეგრული ლექსთწყობა დღემდე საგანგებო შესწავლის საგანი არ ყოფილა². პროფ. იოს. ყიფშიძე თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში „მეგრული ენის გრამატიკა“, რომელიც დღემდე რჩება მეგრულის ერთადერთ სრულ აღწერად, გამოთქვამს მოსაზრებებს მეგრული ლექსთწყობის შესახებაც³. ავტორის დაკვირებით, მეგრული ლექსთწყობა, მსგავსად ქართულისა, ტონურ-სილაბურია, ე. ი. ემყარება მახვილთა დასმის წესებს და მარცვალთა რაოდენობის თანაბრობას ტაქში. ამ თანაბრობის დასაცავად დასაშვებია ბოლოკიდური ხმოვნის მოკვეცა, ხმოვნის ამოღება, აგრეთვე ხმოვნის დამატება. და მაინც, მარცვალთა თანაბრობა ხშირად დარღვეულია.

ლექსის ყველაზე გავრცელებული საზომია რვა მარცვლიანი ტაქვი. გვაქვს ნარევი საზომებიც (ათ და რვა მარცვლიანი ტაქვთა მონაცვლეობა). ლექსი შედგება ორმარცვლიანი და სამმარცვლიანი ტერფებისაგან:

ორმარცვლიანი ტერფები⁴.

ბატონეფი/ გამი/გონით/ ათე/ ჩქიმი/ გურიშქვა,
გური/ წაუ/ლირი/ მათე/ მა ლო/რონსე/ ვიფუ/ჩუა.
„ბატონებო, გამოგონეთ ეს ჩემი გულისტკივილი,
გული წამხდარი მაქვს, მე ღმერთს ვფიცავარ“.

¹ ქართული ლექსის შესახებ იხ. ს. გორგაძე, ქართული ლექსი, თბილისი, 1930; ავ. გაწერელია, ქართული კლასიკური ლექსი, თბილისი, 1953 (იქვეა ვრცელი ბიბლიოგრაფია); გ. წერეთელი, მეტრი და რითმა ვეფხისტყაოსანში, თბილისი, 1973.

² ავად. გიორგი წერეთელი აღნიშნავდა, რომ მეგრულ-ლაზური და სვანური ლექსთწყობა თითქმის სრულებით შეუსწავლელია და ამის გამო ქართული (და ქართველური) ლექსის ისტორიის კვლევა-ძიება გაჩნელებულიაო. ეს აზრი გაკრით ბეჭდურადაც გამოთქვა იხ. მისი — მეტრი და რითმა ვეფხისტყაოსანში, თბილისი, 1973 წ., გვ. 53.

³ И. Книш и д з е, Грамматика мингрельского (иверского) языка, СПб, 1914, გვ. 0146—0150.

⁴ მახვილიანი ხმოვნები აქ და ქვემოთ აღნიშნულია შავად.

სამმარცვლიანი ტერფები:

მახა/მა სქანოთ/კირიბი/ვორდა,

ირ გა/ვირებაშ/გალუ/აფარი...

„მახა (გამხარებელი), მე შენთვის კრავი ვიყო,

უოველი გაკირვების სანაცვლო („შემოსავლები“)“...

ლექსი ჩვეულებრივად რითმიანია. გამოყენებულია გართიმის სხვადასხვა სახეები (ხშირად ერთსა და იმავე ლექსში).

ასეთია იოს. ყიფშიძის მოსაზრებები.

როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ამ გაკვრით გამოთქმულ მოსაზრებებში ბევრი რამ საყურადღებოა, თუმცა ზუსტი კანონზომიერებები ავტორს არ დაუდგენია (ვთქვათ, ხმოვანთა დაკლება-დამატებისა). ვერ გავიზიარებთ ტაეპთა ანალიზს ტერფების მიხედვით (პატრო/ნეფი და მისთ.). ბუნებრივია, იოს. ყიფშიძეს „მეგრულის გრამატიკაში“ ვერ მოეთხოვთ ლექსის სტრუქტურის ვრცელ ანალიზს და იმ თავისებურებათა გამოვლინებას, რაც მეგრულ ლექსს, როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ახასიათებს.

მუხლი. მეგრული (ისევე როგორც საერთოდ ქართული) ლექსის ორგანიზაციის საფუძველს წარმოადგენს განსაზღვრული მარცვალთრაოდენობის მქონე მთლიანი მონაკვეთების. ე. წ. მუხლების მიმდევრობა სალექსო სტრიქონში ანუ ტაეპში¹. სალექსო სტრიქონთა ერთობლიობა ქმნის სტროფს, რომელიც ჩვეულებრივად ოთხი ტაეპისაგან შედგება და შეკრულია რითმით.

სალექსო სტრიქონის უმცირესი სტრუქტურული ერთეული არის მუხლი, რომელიც წარმოადგენს მონაკვეთს, მოქცეულს ორ ცეზურას შორის. მუხლის საზღვარი, როგორც წესი, ემთხვევა სიტყვის საზღვარს: მუხლის დასაწყისი — სიტყვის დასაწყისს, მუხლის ბოლო — სიტყვის ბოლოს². მუხლი შეიძლება შედგებოდეს ერთი ან რამდენიმე სიტყვისაგან. მაგრამ არ შეიძლება ერთი სიტყვა ორ სხვადასხვა მუხლში იქნეს განაწილებული (გახლეჩილი), რამდენადაც მუხლის საზღვარი (ცეზურა) სიტყვის შიგნით არ გადის ხოლმე. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ რამდენი სიტყვისაგანაა შედგენილი მუხლი, მთავარია სიტყვათა ეს რაოდენობა არ არღვევდეს მუხლის საზღვარს, მთლიანად ეტეოდეს მუხლის ყალიბში და არ იყოს ამ ყალიბზე არც მეტი, არც ნაკლები. მაგალითად, სტროფი:

¹ მახელის როლის წინ წამოწევა და ქართული ლექსის ანალიზი ე. წ. „ტერფები“-ში ხდებოდა მრავალ გაუგებრობას იწვევს. ამის შესახებ იხ. გ. წერეთელი, მეტრი და რითმა ეფესისტკაოსანში, თბილისი, 1973 იხ. აგრეთვე ჩვენი — ქართული სალექსო სტრიქონია აგებული უოგიერთი საკითხი, „ციცქარი“, 1974, № 7.

² გ. წერეთელი, დასახ. წიგნი, გვ. 13. მუხლის აღსანიშნავად გ. წერეთელი ხმარობს ტერმინს „სეგმენტი“. მუხლის შესახებ იხ. აგრეთვე ჩვენი ზემოთ აღნიშნული წერილი (იქვეა ლიტერატურა).

ასე, ჩონგურ, /ქოფთქუათი/
სქან ღო ჩქიმი /გაპირება/,
ჩონგურ, სი მუ /შეგიღებუ/,
ვეგიადღე /განჩინება).

„ახლა, ჩონგურო, ვთქვათ
შენი და ჩემი გაპირება,
ჩონგურო, შენ რა შეგიძლია,
ვერ დასდებ განაჩენს.“

შედგება ოთხი ტაქისაგან, თითოეული მათგანი კი ორი ოთხმარცვლო-
ანი მუხლისაგან¹, რომელიც ნებისმიერი გზით შეიძლება იყოს შედგენი-
ლი, ოღონდ სიტყვათა ეს რაოდენობა ოთხ მარცვალში ჩაეტიოს. ჩვენს მაგა-
ლითში ზოგი მუხლი შედგება ერთი ოთხმარცვლიანი სიტყვისაგან (ქოფთქუა-
თი, გაპირება, შეგიღებუ, ვეგიადღე, განჩინება), ზოგი ორი ორმარცვლიანი
სიტყვისაგან (2+2: ასე ჩონგურ), ორი ერთმარცვლიანი და ერთი ორმარ-
ცვლიანი სიტყვებისაგან სხვადასხვა კომბინაციით (1+1+2: სქან ღო ჩქიმი,
2+1+1: ჩონგურ სი მუ)... ასევე შეიძლებოდა გვექონოდა 1+3,
3+1, 1+2+1 და მისთ. ანალოგიური მდგომარეობაა სხვა ზომის მუხლებშიაც
(ვთქვათ, სამმარცვლიანებში, ხუთმარცვლიანებში). მაგალითად, ხუთმარც-
ვლიანი მუხლებისგანაა შედგენილი ტაქებები:

5/5 მახა, მა სქანოთ/კირიბი ვორდა,/

5/5 ირ გაპირებამ /გალუფარი.../

„მახა (გამხარებულო), მე შენთვის კრავი ვეყო,

ყოველი გაპირების სანაცვლო („შემოსავლები“)...“

აქ გვაქვს მუხლები: 5 (გალუფარი), 2+1+2 (მახა, მა სქანოთ), 3+2 (კი-
რიბი ვორდა), 1+4 (ირ გაპირებამ)...

სალექსო სტრიქონი (ტაქი) შეიძლება შედგებოდეს ორი ან მეტი მუხლი-
საგან. ერთმუხლიანი სალექსო სტრიქონი ფრიალ იშვიათია (გვხვდება თითო-
ორი სტროფის სახით). მეგრულში ჩვეულებრივია ორმუხლიანი და ოთხ-
მუხლიანი ტაქები, თუმცა ეს უკანასკნელი (ოთხმუხლიანი ტაქი) შეიძლება
გაეიგოთ როგორც გამწვანო, ერთ სტრიქონად წარმოდგენილი ორი ორმუხ-
ლიანი ტაქი. სამმუხლიანი ტაქი მეგრულისათვის დამახასიათებელი არაა².
ამრიგად, ყველაზე ჩვეულებრივი ორმუხლიანი ტაქებია.

თავის მხრივ, მუხლი შეიძლება იყოს ერთმარცვლიანი, ორმარცვლიანი, სამ-
მარცვლიანი, ოთხმარცვლიანი და ხუთმარცვლიანი. ყველაზე ხშირია ოთხმარ-
ცვლიანი და სამმარცვლიანი მუხლები³. უფრო დიდი ზომის მუხლები მეგრუ-
ლისათვის ბუნებრივი არაა.

1 მუხლთა შორის საზღვარს აღენიჭნავთ ცეზურის ნიშნით /.

2 შდრ. ერთ-ერთი ავტორის მიერ ქართლის გავლენით დაწერილი სამმუხლიანი ლექსი:

4/4/2 ცროფასი /ჯაკო ეზმა/ განჩი,

4/4/2 ა. კილა ღო /ჩქიმი გური/ განჯი!

„სიყვარულს არ უნდა ამდენი გადაყრული ლაპარაკი,

აჰა, გასაღები და ჩემი გული გააღე!“

3 რამდენადაც მუხლი მარცვალთა გარკვეული რაოდენობის შემცველი ერთეულია, ამ

ერთმუხლიანი ტაეპებისაგან შედგება კითხვა-პასუხის სახით შეთხზული ლექსი (არსებითად ურითმო):

5 — პაპა ნოდია,
5 ლუმა სორდია?

— მღვდლო ნოდიაჲ,
წუხელ სად იყავიო?*

ორმუხლიანი ტაეპები:

4/4 ჩქიმი ჭიმა/გუჯმახანი
4/4 აჲ ლინი/ქვდმახვამი!

„ჩემო ძმაო, გუჯმახან,
ერთი ლინი გადმომილოცე!“

4/3 ჩქი უკეთენთ/დობორემს
4/3 ნგერეფი დო/ჯოლორემს,
4/3 ჩქი ჩქინ ღუსუ/ბღალატენთ,
4/3 გერ დო ტურას/ვაშარგენთ.

„ჩვენ ვუშენებთ სასახლეებს
მგლებსა და ძალებს,
ჩვენ ჩვენს თავს ვღალატობთ,
მგელსა და ტურას ვაშარგებთ.“

ოთხმუხლიანი ტაეპები:

4/4//4/2 ეო. ბურღა-დო/ბურღა-ოდა/ჩე ფრიმული/რჩანც!
4/4//4/2 დლასჲ მისჲ გაგონებუ/შქა გჲმასჲ/თჯრა!
242//2/4 ლუმუ ეკო/რთედუ-ოდა/ღეჯი ქოჲკო/მუნცჲ,
26//4/2 ხურამენს ქიმი/ოშხუდეს /ჯოლორი დო/ტურა.

„ეო, ბურღა-და, ბურღა-ოდა თეთრი წვერები გაქვს,
ოდესჲე ვის გაუგონია შუა ოქტომბერში თოვა!
ლომი წაქეულა-ოდა, ღორი ქამს.
უურამენს შესეგია ძალი და ტურა“.

მცირე ზომის მუხლები (ერთმარცვლიანი, ორმარცვლიანი) ჩვეულებრივად სტრიქონში ბოლო ადგილს იჭერენ (მოსდევენ უფრო დიდი ზომის მუხლებს)¹.

ლექსის ზომები. სალექსო სტრიქონი (ტაეპი). მეგრული სალექსო ზომები, ქართულისაგან განსხვავებით, საკმაოდ ერთგვაროვანია. სალექსო სტრიქონი, როგორც წესი, ორმუხლიანია, მუხლის ყველაზე ხშირი ზომაა ოთხი მარცვლი. ამრიგად, გაბატონებული ტაეპის სქემაა 4/4, რაც ქართულის ე. წ. „მაღალი შაირის“ იდენტურია. ამასთან ერთად, გვაქვს სამმარცვლიანი მუხლიც, რაც განსაკუთრებით ხშირად მოსდევს ოთხმარცვლიან მუხლს და ქმნის შეიდმარცვლიან ტაეპს 4/3. ეს ზომა ქართულშიაც ჩვეულებრივია.

ძალიან ხშირია ჰეტერომეტრული სტროფები, როდესაც სტროფის ზოგი სტრიქონი რეამარცვლიანია (4/4), ზოგი კი შეიდმარცვლიანი (4/3), ან, იშვიათად, ექვსმარცვლიანი (4/2). ეს საზომები (4/4 და 4/3) არის ძირითადი და გაბატონებული მეგრულ ლექსში.

შეიძლება ჩაიწეროს რიცხვითი მნიშვნელობით: ერთმარცვლიანი მუხლი = 1, ორმარცვლიანი = 2, სამმარცვლიანი = 3, ოთხმარცვლიანი = 4, ხუთმარცვლიანი = 5.

¹ ეს აიხსნება მუხლთა დალაგებაში სიდიდის კლებადობის ტენდენციით. იხ. ჩვენი ზემოთ მითითებული წერილი.

მეგრულში იხმარება ათმარცვლიანი ტაეპიც (5/5). თუმცა ძალიან იშვიათად. ასევე ფრიად იშვიათია სხვა საზომები (იხ. ქვემოთ).

მოულოდნელია, რომ მეგრულისთვის უცხოა ზომა 5/3 (ან ინვერსიით 3/5), ე. წ. „დაბალი შაირი“, რაც ესოდენ ბუნებრივია და გავრცელებული ქართულში. ეს მნიშვნელოვანი სხვაობა გაფერმკრთალდება, თუ გავითვალისწინებთ იმ ვითარებას, რაც ქართულ დიალექტებში გვაქვს. ქართული დიალექტების ლექსთწყობის თავისებურებანი საგანგებოდ რომ იყოს შესწავლილი, ძნელი არ იქნებოდა იმის ჩვენება, რომ დასავლურ-ქართული არეალი (იმერული, გურული, აჭარული) აღმოსავლურ-ქართულისაგან განსხვავებით (ქართლ-კახური, ხევსურული...), გაცილებით ნაკლებად იყენებს „დაბალ შაირს“ და არსებითად „მაღალ შაირს“ (4/4) უქერს მზარს¹. მეგრული ლექსი არა ერთ სხვა მომენტშიც ამჟღავნებს მსგავსებას ქართული ენის დასავლურ დიალექტებთან.

რვა მარცვლიანი ლექსი (სქემა 4/4):

ართი დროსი/მებადეთი/
ელემში/ბალის ვორდი,
მებალობა /მოსქვანდუ დო/
ბედნიერო /დინორდი/.

ბოში, აშო /მიკოჩინი,
სი უხანე, /ბელი ჳილი,
ჳიჳე უჩა /ეროქი-და,
ჩხანას ვორექ /წომოჳილი.

„ერთ დროს მებალედ
ელემის ბალში ვოჳე,
მებალეობა მშვენოდა და
ბედნიერად ვიდექ (შოი)“.

„ბოჳო, აჳთ შემომხედე,
შე უხანოე, ბელდამწვარო,
ცოტა შაეი თუ ვარ,
მზეზე ვარ დამწვარი“.

შვიდმარცვლიანი ლექსი (სქემა 4/3):

ჩქიმი ჳიმა, /სესია,
ქარწვექო /თესია,
ირო სინთე /კილაგანც
სქან მალაზას /ჳეელცია.

„ჩემო ძმაო, სესია,
ხედავ ამას?
ყოველთვის სინათლე კიაფობს
შენს წყეულ ბელელში“.

სხვა ზომის ტაეპები იშვიათია. გვხვდება ათმარცვლიანი (5/5) ტაეპებიც (მეტწილად ქართულის გავლენა ჩანს):

ნტარ მოფთხოზუდას /თოფ დო ლეკურიო,
სუსტი მათუდას /ხე დო ბირგული,
ათეშ გურიშენ /ეშემეოლუა,
ეშენ ვეპიქი /გაჳირებული.

„მტარი მომდევნეს თოფითა და ხმლით,
სუსტი მქონდეს ხელი და მუხლი,
ამის გულისთვის ნუ შემიცოდებ,
ამის გამო არ ვიქნები გაჳირებული“.

სინჯა მურსია/, მოსოფუნსია,
სინჯაშ ნაბადი /მოჳოსუნსია.

„სიძე მოღისო, (არე-მარეს) მოანგრევსო,
სიძის ნაბადი (გზას) მოხვეტავსო“.

¹ ე. ბარდაველიძე. ხალხური ლექსის აქცენტური თავისებურებანი, „ლიტერატურული ძიებანი“, ტ. 12, 1959 წ., გვ. 308.

სპორადულად გვხვდება ხუთმარცვლიანი ტაები სხვადასხვა სტრუქტურისა (5 და 4/1):

5 — პაპა ნოღია,	— „მღედლო ნოღიე,
5 — ლუმა სო რღია?	წუხელ სად იყავიო?
5 — ოხირუსია.	— საქურდავადო.
5 — მუ იხირია?	— რა მოიპარეო?
5 — კაკი ცხენია.	— კაკი ცხენიო“.

შდრ. ინტონაციურად სხვა ზომა, სადაც სამი ტაები ხუთმარცვლიანია, მაგრამ ეს ხუთი მარცვალი ორ მუხლად გაიგება¹:

5 4/1 უსქანეთი მა,	„უშენოდ მე,
5 4/1 კოტანეთი მა,	კოტიანეთი მე,
4/4 მუშოთ მოკო, მახარია,	რად მინდა, გენაცვალე,
5 4/1 სქანი კირიმა	შენი კირიმი“

ასევე იშვიათია ექვსმარცვლიანი ტაები 4/2 (ან 2/4) ზომისა, რომელიც ჰეტერომეტრულ სტროფში შეიძლება შეგვხვდეს, ან კიდევ აქა-იქ გამოერევა წვეილი სტრიქონის სახით:

4/2 ვო, ჩემ ცოლა, / ნანა,	„ვო, ჩემი ცოლე, ნანა,
2/4 ოსურს / ვამუჩანა,	ცოლს არ მომცემენ,
4/4 მუჩანინი, // მუშოთ მოკო,	რომ მომცენ, რად მინდა,
2/4 ხათე / მიდამლანა	მაშინვე წამართმევენ!“
4/2 მუ უქჰინ / წყუელს,	„რა უქნია წყუელს,
4/2 აწ მუხულო / ვეურსა	აწ მუხულო აღარ ამოვია“

ექვსმარცვლიანი ტაები, შედგენილი სამმარცვლიანი მუხლებისაგან (3/3), მეტად იშვიათია და ისიც მთლიან სტროფს კი არა ქმნის, არამედ მის რამდენიმე სტრიქონს სხვა (უფრო დიდი ზომის) ტაებებთან ურთიერთობაში:

3/3 კვინს, ვალუნს/მერეხანს,	„წვიმს, ელავს, დელგამა,
3/3 მუხი კუონს/ფულეკანს,	მუხი მუხას ხლუნს,
4/3 ათუჯუა/უჩა სერს	ამისთანა შაე ღამეში
3/3 კვიშ გორუნს/ხვერე თხას.	მწყემსი ეძებს ბრმა თხას“.

ასეთი სტროფი (3/3) შეიძლება გაგებულ იქნეს აგრეთვე როგორც 4/3 (იხ. ქვემოთ).

თითო-ორჯო (უპირატესად ხელოვნურ) ლექსებში გვხვდება სხვა ზომაც:

¹ გამოკვეთილი ორი მუხლი აქ მაინც არაა. შდრ. ანალოგიური ზომა ქართულ თანამედროვე ხალხურ ლექსში:

ღეღაე, გამიშვი
ზემო დაგვაში,

კოლექტივის და/ვეხმარები
ჩაის დარგვაში.

4/4/2 ცოროფასი /ვაკო ეზმა/ განჩი (იხ. ზემოთ.)

4/7 ვო, მუთუნო/გინმორთინუასია,	„ო, რადმე გადამაქცაო,
4/7 მათშალიათ/გინმორთინუასია,	ბულბულად გადამაქცაო,
4/7 მათშალური/ქოდმოგურაუსია	ბულბულის (ენა) მასწავლაო
4/7 დო თე ბალის/ქენმორინუასია	და ამ ბალში დამაყენაო“

თავიდან ბოლომდე რეამარცვლიანი (4/4) ან შვიდმარცვლიანი (4/3) ზო-
მით გაწყობილი ლექსები იშვიათია. განსაკუთრებით ეს შეეხება შვიდმარცვლი-
ან (4/3) ლექსს. ცოტად თუ ბევრად დიდი მოცულობის ლექსში ეს ზომები
შერწყმულია: ზოგი სტრიქონის ზომაა 4/4, ზოგისა 4/3.

ჰეტერომეტრული სტროფები ყველაზე ხშირად იქმნება რეამარცვლიან
(4/4) და შვიდმარცვლიან (4/3) ტაქტთა მონაცვლეობით. დასაშვებია ამ მონა-
ცვლეობათა ყოველგვარი კომბინაცია სტროფში, მაგრამ შედარებით უფრო
ხშირია შემთხვევები, როდესაც კენტი სტრიქონები რეამარცვლიანია, ხოლო
წყვილი — შვიდმარცვლიანი:

8 სოფლარეფ / მიჩინენა —	„სოფლელები მიცნობენ —
7 სახელ ჩქიმი / მელია,	სახელი ჩემი — მელია,
8 ოსურეფოშ / მოსაწონი	ქალებს მოსაწონი
7 მილ სისქვაბე, / ფერია.	მ.ქეს სილაშაზე, ფერია“.

საერთოდ, სტროფის კენტი (არა სარითმო) სტრიქონები მეტ თავისუფ-
ლებას იჩენენ მარცვალთრაოდენობის მხრივ, განსაკუთრებით კი მესამე სტრი-
ქონი¹, რომელიც მარცვალთრაოდენობით შეიძლება მეზობელ სტრიქონებზე
მეტი იყოს:

7 4/3 რინაშარა/შურცია,	„რინიგზა მოდისო,
7 4/3 რაგადი რე/ფაიცია,	ლაპარაკია, ფაცი-ფუციო,
8 4/4 განათლება/მის გოკონი,	განათლება ვისაც გინდათ,
7 4/3 ლარჩეასი რე/სტანცია.	ლარჩეაშია სადგური“.
6 4/2 — გამარჯობა/დომეი	„— გამარჯობა, დომე(ნტი)!
6 4/2 ირო ჭგირსი/ნდომე.	ყოველთვის კარგს ნდომობ.
8 4/4 — ვამიჩქ მუთუნს/ვაკეთენქი,	— არ ვიცი რამეს ვაკეთებ,
6 4/2 ვამიჩქ დუს ვილორე!	თუ („არ ვიცი“) თავს ვიტყუებ“.

გვხვდება სტროფებიც, რომელთა პირველი და მესამე სტრიქონი რეამარ-
ცვლიანია (4/4), ხოლო მეორე და მეოთხე — ექვსმარცვლიანი (4/2 ან 2/4).

8 4/4 ლებარდუშა/შალუეფო	„ლებარდუში წამსვლელები
6 4/2 მიიფშითი/ართო,	მივილილით ერთად,

¹ მესამე სტრიქონი ხშირად თავისებურებას იჩენს ქართულ ხალხურ ლექსშიც. იხ. ქ. ბარ-
და ველიძე, ქართული ხალხური ლექსთწყობის საკითხები, თბილისი, 1960, გვ. 41.

- 8 4/4 ჩქინ პარტიას/ოხოლულუ
- 6 4/2 ხორშელ ცირა/მარო.

ჩვენს პარტიაში ერია
ხორშელი ქალიშვილი მარო.

პეტეროპეტრულია ეს ზომაც:

- 8 4/4 გამუნონწყი/შქართუნი დო
- 5 4/1 ჭიფჩინი/მა,
- 8 4/4 ბჟა დო თუთას/ქოგურაფუ
- 5 4/1 იში კირი/მა!

„დადახაღე საზანი და
ვიცანი მე.
მზეს და მთვარეს დამსგავსებია
მისი კირიმე!“.

თუმცა ეს ზომა შეიძლება გავიგოთ როგორც 4/4/4/1 — ოთხმუხლიანი-ტაეპი.

გვაქვს ცალკეული შემთხვევა, როცა სტროფის მესამე სტრიქონი ნაკლებ-მარცვლიანია, ვიდრე დანარჩენი:

- 8 ტანი მშენი/ერი ვიღუ,
- 8 ულა გიჩქუ/სი სქვერიში,
- 7 კირი/ქობლოლამუდას
- 8 სქანი ჩელა/კისერში.

„ტანი მშენიერი გაქვს,
სიარული იცი შვლისა,
კირი შემეყაროს
შენი თეთრი ყელისა“.

საერთოდ, საზომები 4/4 და 4/3 მკაცრად არაა მეგრულში ერთმანეთისა-გან გამიჯნული.

საინტერესოა სხვადასხვა ზომის ტაეპთა გაერთიანება ერთ სტროფში:

- 6 ეოჯანუქი/ჩქიმ ჟარგვალს
- 8 კარ კილერო/უმინჯურო,
- 6 ჭომორთ ვირ/მარკიხოლქ,
- 7 ღურქულეს/მხიარულო.

„ეწეეარ ჩემს ჟარგვალში
კარგამოკეტილი, უპატრონოდ,
მოვიდა ორი მერცხალი,
იკიკიკეს მხიარულად“.

მართალია, ასეთი სიკრულე ხშირად მოჩვენებითია, რადგან წარმოთქმობს სხვადასხვა სტილის გათვალისწინებით (იხ. ქვემოთ) ეს სტროფი შეიძლება რეა-ლიზებული იყოს გაცილებით უფრო სიმეტრიული სახით:

- 7 (ან 8) ეოჯანუქი/ჩქიმ ჟარგვალს[ი]
- 8 კარ კილერო/უმინჯურო,
- 7 (ან 8) ჭომორთ ვირი/მარკიხოლქ[ი]
- 8 ღურქულესი/მხიარულო...

მუხლებს შორის საზღვრის მოშლა და სხვადასხვა საზომთა შენაცვლება-ზოგჯერ ტაეპში მუხლთა ურთიერთშეწყობის კანონიკური სახე (4/4, 4/3) დარღვეულია, მუხლთა შორის საზღვარი მოშლილია. ეს მაშინ ხდება, როცა მუხლის სავარაუდო საზღვარი არ ემთხვევა ტაეპში რეალურად ნახმარი სიტყვის საზღვარს: სიტყვა იწყება მუხლში და მთავრდება მომდევნო მუხლში, ამრიგად მუხლის საზღვარი — ცეზურა — აღმოჩნდება ამ სიტყვის შიგნით¹. მაგალი-

¹ ზედარებით იშვიათია შემთხვევა სიტყვის ისეთი გაკვეთისა, რომ ერთ-ერთ მხარეზე ერთი მარცვლი დარჩეს. ასეა ქართულშიც.

თად, თუ რეამარცვლიან ტაეპში (4/4) შეგვხვდა სიტყვათა ასეთი მიმდევრობა. [2+6], [6+2], [2+4+2], [2+3+3] (სადაც კვადრატულ ფრჩხილებში ჩასმული ციფრი აღნიშნავს სიტყვაში მარცვალთა რაოდენობას), ცხადია, ასეთი ტაეპი ვერ გაიყოფა ორ თანაბარ ნაწილად (4/4) სიტყვის განლეჩის გარეშე. ნაგალითად,

4/4 ჩელა, ბუსქა/ბორკილეფი,	„ჩელა, ბუსქა, შებორკილებო,
4/4 სილარბიშეშქოფილეფი,	სილარბის მიერ დაპერილეფო,
2+6 4/4 ღლასი ვეგე/ხარებუნა	გერასღროს გაიხარებუნ
4/4 სქანი მონა/მორჩილეფი.	შენი მონა-მორჩილები“.

აქ მესამე სტრიქონში ცეზურა ჰკვეთს ექვსმარცვლიან სიტყვას: პირველი ორი მარცვალი წინა მუხლს მიეკუთვნება, მომდევნო ოთხი მარცვალი კი ცალკე მუხლს შეადგენს. ასევე:

2+4+2=4/4 გური შეწუხებულ მადუ	„გული შეწუხებული მაქვს,
2+6=4/4 შური აკო/კოროფილი,	სული დარღვეული,
4/4 ღარიბ ვორექ/მდიდარს მექუნს	ღარიბი ვარ, მდიდარს მიჰყავს
4/4 ჩქიმი სქვამი/ქოროფილი.	ჩემი ღამაში შეყვარებული“.

აქ მეორე სტრიქონი ისეთივეა, როგორც ზემოთ ვნახეთ. პირველ სტრიქონში კი იკვეთება მუხლთა საზღვარზე მოხვედრილი ოთხმარცვლიანი სიტყვა („შეწუხებულ“). ასევე:

4/4 ოკუმარეს/გედირთენი,	„ღლით რომ ადგე,
4/4 თხა დო ჩხოუ/სი გეპვალი,	თხა და ძროხა შენ მოწველე,
6+2=4/4 საყვარელი/შოთი ოკო,	საყვარლისთვის უნდა
4/4 ოშ კერტცი/ლო კილო ყვალი.	ასი კერტცი და კილო ყველი“.

აქ მესამე სტრიქონში (6+2) ცეზურით იკვეთება ექვსმარცვლიანი სიტყვა.. ქართულ კლასიკურ ლექსში ასეთი მოვლენა იშვიათია, ხალხურ პოეზიაში კი უფრო ხშირი¹. მეგრულში ასეთი რამ საკმაოდ ხშირად გვხვდება და საზომის სერიოზულ დარღვევად არ აღიქმება.

¹ განსაკუთრებით ხშირია ცეზურით სიტყვათა განკვეთა და მაღალ და დაბალ შირთა აღრევა მესტვირულ პოეზიაში. მაგალითად, შირსიტყვითა/მესტვირემ//ღმერთი მაღალი/ახსენა (5/3//5/3), ღმერთმა მოგეც/გამარჯვება//ოძელაშვილო/არსენა (4/4//5/3) და მრ. მისთ. მესტვირულ პოეზიაში საზომთა ხშირი შერევის ერთ-ერთი მიზეზი ის უნდა იყოს, რომ მესტვირული ლექსი იმდერება ხმის აწევით ყოველ კენტ მარცვალზე ასეთი შენაცვლებით: '—'—'—' და ა. შ. მაგალითად, შირ-სიტყვი-თა მე-სტვირემ — ღმერთი — მაღალი ახ-სენა!.. ასეთ პირობებში მაღალ და დაბალ შირთა შირის სხვაობა მიჩქმალულია და მესტვირეს სული არ ეშლება ორივე ზომა ერთნაირად იმდეროს (მთავარი ცეზურა ორსავე ზომას რვა მარცვლის შემდეგ აქვს). თითქოს მთელი თექვსმეტმარცვლიანი სტრიქონი დაყოფილია ქორეებად ('—') და ყურადღება არ ექცევა არა მარტო შირის სხვადასხვა ზომას, არამედ სიტყვათა შირის საზღვარსაც (-თა მე-, ლი — ახ...).

ანალოგიური ხასიათის დარღვევა მუხლთა შორის საზღვრისა, ცხადია, შვიდმარცვლიან ლექსშიც შეიძლება მოხდეს. კანონიკური მიმდევრობა 4+3 შეიძლება რეალურად წარმოდგენილი იყოს როგორც $2+3+2=5/2$ ან $2/5$, $3/4$. ამ დარღვევათაგან პირველი სამი ($2+3+2$, $5/2$, $2/5$) დარღვევად არც კი აღიქმება (განსაკუთრებით $2/5$). ამგვარი მიმდევრობები ($2/5$, $5/2$) პრაქტიკულად ფასდება როგორც $4/3$ ზომის ტოლფასი (ამიტომაც იგი ასე ხშირი). მაგალითად,

4/4 ართი კონჩი /კომორთუ დო/	„ერთი კაცი მოვიდა და
2/5 ოსურს /გირიგენჯია/,	ქალს გაგირიგებო,
4/4 ოსურ, მარა /მუ ოსური/,	ქალი, მაგრამ რა ქალი,
2/5 გვალო /გაქეთენსია/.	მთლად გაგაქეთებსო.
4/4 ათას მანათ /უარას მერჩანს/,	ათას მანეთ ფულს მოგცემს,
2/5 ცხენ დო /ანანგერსია/,	ცხენს და უხაგირსაო,
4/4 ნორჩალსი დო/გეჟუნალსი/,	ლოგინსა და დასახურავს,
4/3 ოქრო-ვარჩხილ /ბრელსია/.	ოქრო-ვერცხლს ბევრსაო.“

შვიდმარცვლიან ლექსში შეიძლება მუხლთა შორის საზღვრის დარღვევის სხვაგვარი შემთხვევაც შეგვხვდეს, მაგალითად, $6+1$ (იშვიათად $1+6$):

4/4 მაზაკვალსი/უძახუნა	„მაზაკვარს ეძახიან
6+1 მეხვამილა/ფირი კოს...	მიხვედრილ კაცს“...
4/3 ვო, დონწყვირა/ობიშხას	„ო, დაქცეულ პარასკევს
6+1 ვალიფშქვილიო წყარს?	წყალში არ დაიხობრჩვი?“

უფრო საგრძნობია რიტმის დარღვევა მაშინ, როცა საქმე გვაქვს $4/3$ მიმდევრობის ინვერსიასთან ($3/4$):

4/3 ვო, დალია,/დალია,	„ო, დალიანო, დალიანო,
2/5 რუხის/დონანადალი,	რუხში დაბადებულო,
2/5 სქანი/დაბადება დღას	შენი დაბადების დღეს
3/4 რღუ თოფიშ/რამბადაია	იყო თოფების ბათქა-ბუთქი!“

ექვსმარცვლიან ტაეპში ($4/2$) დასაშვებია ინვერსია ($2/4$):

ო, ჩქიმ ცოლა/ნანა,	„ო, ჩემი ცოლა, ნანა,
ოსურს/ვამუჩანა	ცოლს არ მომცემენს!“

მარცვალთა მეტ-ნაკლებობის გათანაბრება მუხლთა სხვადასხვაგვარი ტემპით წარმოთქმის გზით. მკაფიოდ გამართულ ტაეპში მარცვალთა განსაზღვრული რაოდენობა და მუხლთა მიმდევრობა დაკულია. მაგრამ ესაა იდეალური ნორმა, რომელიც არაიშვიათად ირღვევა¹. ქვემოთ შევეხებით მეგრული წარმოთქმის ზოგ თავისებულებას („ორ სტილს“), რაც ტაეპში განსაზღვრული

¹ მეგრულ ლექსში მარცვალთა რაოდენობის დარღვევაზე და მის გასათანაბრებლად ხმოვანთა დამატება-დაკლებაზე გაკვირით მიუთითებს ი. ყიფშიძე. იხ. დასახ. ნაშრ., გვ. 0146—0147.

მარცვალთრაოდენობის დაცვისა და მუხლთა გამოყვეთის მნიშვნელოვან მარგულრიგებელ ფაქტორად გვევლინება. ამჟერად კი განვიხილავთ ისეთ შემთხვევებს, როცა ტაეპში, მის რომელიმე მუხლში მარცვალთა რაოდენობა საკიროზე მეტია ან ნაკლები და ლექსის წარმოთქმისას ეს თითქმის არ იგრძნობა ამ მუხლების სხვადასხვანაირი ტემპით წარმოთქმის გამო.

ერთ-ერთი შაირი ასე იწყება:

1+1/3 ჭეინს, ჭეინს/ჩხაპალანს,
4/3 ძღაბ ელახე/ელაფარას...

„წეიმს, წეიმს, ეინელავს,
გოგო ზის „ლაფაროში“...

პირველი სტრიქონი ხუთმარცვლიანია, მეორე — შეიდმარცვლიანი, მაგრამ გამოითქმის ეს ლექსი ისე, თითქოს ორივე სტრიქონი შეიდმარცვლიანი იყოს (ასეთი ზომისა 4/3). პირველი სტრიქონის ორი მარცვალი (ჭეინს, ჭეინს) აქ ცალკე მუხლს ქმნის და ფუნქციურად ტოლია მომდევნო სტრიქონის ოთხმარცვლიანი მუხლისა (ძღაბ ელახე). ეს იმიტომ ხდება, რომ ორი მარცვალი „ჭეინს, ჭეინს“ გამოითქმის დაყოვნებით, ხმოვნის გაგრძელებით (ჭეინს, ჭეინს), დროის თითქმის იმ მონაკვეთში, რაც ოთხმარცვლიანი მუხლის (მაგალითად, „ძღაბ ელახე“) გამოთქმას სჭირდება. რომ ეს ასეა, იქიდანაც ჩანს, რომ ამ ორი მარცვლის („ჭეინს, ჭეინს“) შეცვლა შეიძლება ოთხმარცვლიანა სიტყვით (ვთქვათ, ყიდოხიმე ჩხაპალანს „ზევიდან ეინელავს“). მაგრამ არ შეიძლება მისი შეცვლა ორმარცვლიანი სიტყვით (ვთქვათ, ამღლა „ღღეს“). თუ მისი ხმოვნები ხელოვნურად არ გავაგრძელებთ. მეორე მხრივ, საკმარისია ამ სტროფს დაუშვართ ორმარცვლიანი სიტყვა და „ჭეინს, ჭეინს“ უსაათუოდ უნდა წარმოითქვას როგორც თითო მარცვალი (მაგალითად, ამღლა ჭეინს, ჭეინს/ჩხაპალანს), აქ ჭეინს სიტყვაში ხმოვნის გაგრძელება დაუშვებელია, რადგან მუხლი უკვე შევსებულია (ოთხმარცვლიანია)¹.

ასევე ნაკლებია სამი სტრიქონი ცნობილ სასიმღერო სტროფში:

1+1/4 ართ ვარდ გამკოპწილი,
1+4/2 ხეს მიკინებუ თინა,
1+1/4 შურს თის შეეუნთხუა,
4/4 წამ-წამიშე ვიფთმინა.

„ერთი ვარდი მოვწყვიტე.
ხელში მიჭირავს ის,
მას ვუნოსავ,
ყოველ წუთს ვიგონებ“.

პირველ და მესამე სტრიქონს ორ-ორი მარცვალი აკლია, მეორეს — ერთი. სინამდვილეში ამ სტრიქონთა წარმოთქმის ან სიმღერის დროს ეს ხარვეზი არ

¹ მსგავსი მაგალითის დაქებნა ქართულში შეიძლება:

1+1/3 წეიმს, წეიმს, /ხოშაკალავს,
4/3 დედაბერი/ხბოს დავლავს...

სადაც ორი მარცვალი „წეიმს, წეიმს“ აღჭურვილია ოთხმარცვლიანი მუხლის ფუნქციით (და ჩვეულებრივად დაყოვნებით გამოითქმის). პირველ მუხლს რომ ორი მარცვალი დაუშვართ (ვთქვათ, „ცივა“), მაშინ მუხლი შეივსება და „წეიმს, წეიმს“ დაყოვნებით ვეღარ წარმოითქმება (ვთქვათ, „წეიმს, წეიმს, ცივა, /ხოშაკალავს...“). მარცვალთა ამგვარი დაცვება აქ უთუოდ ემსახურება გარკვეული ექსპრესიული მხარის გადმოცემას, რაც ჩვენი მსჯელობის საგანი არაა.

იგრძნობა. ამ სტრიქონთა გათანაბრება სულ ადვილია ხმოვნის დართვით (ართი ვარდი... ხესი მიკინებუ, შურსი თისი და მისთ.). ან კიდევ ხმოვანი გრძლად წარმოითქმის (ართ ვაარდ... ხეეს მიკინებუ, შუურს თისის...). ეს ლექსი ჩვეულებრივად სწორედ ასე წარმოითქმის და იმღერება (ხმოვანთა გაგრძელებით). ექსპერიმენტი რომ ჩავატაროთ, და ვთქვათ, პირველ სტრიქონს ორი მარცვლი დავემატოთ (მაგალითად, შარას ართ ვარდ/გამგოაწილი „გზაში ერთი ვარდი მოვწყვიტე“...) მუხლი შეივსება, მაგრამ ახლა კი შეუძლებელი გახდება როგორც ხმოვნის გაგრძელება (ართ ვაარდ), ისე ხმოვნის დამატებაც (ართი ვარდი).

ამავე მიზეზის გამოა, რომ ცნობილი სუფრული სიმღერა „გეშვია, გეშვია“ („დალიეო, დალიეო“) იმღერება (და იბეჭდება კიდევც!) ორი ხმოვნით „გეეშვია, გეეშვია“, ე. ი. ფაქტიური ზომა 3/3 შეცვლილია საჭირო ზომით 4/4.

რალაც ანალოგიური რამ შეინიშნება მაშინაც, როდესაც რეამარცვლიანი (4/4) ტაეპებისაგან შედგენილ სტროფში აღმოჩნდება შეიღმარცვლიანი ტაეპა (3/4). ამგვარი ტაეპის სამმარცვლიანი მუხლი თანხმოვანზე უნდა იყოს დაბოლოებული (თუ რატომ, ამის შესახებ იხ. მეტყველების ორ სტილთან დაკავშირებით). მაგალითად,

4/4 ელესია, მელესია,
3/4 ჩხომ კოფეს/ლელესია,
4/4 ვირ ოსური/მივი მეჩუ.
4/4 ჩქინი ვიო/ყვირესია.

ჟელესია, მელესია,
თევზ დაიპირეს ლელეშო.
ორი ცოლი ვინ მისცა
ჩვენს ვიო ბრმასაო“.

აქ „ჩხომ კოფეს“ უდრის პარალელურად შესადლებელ ოთხმარცვლიან მუხლს — ჩხომ კოფესი (ან ჩხომი კოფეს). რომ ეს ასეა, იქიდან ჩანს, რომ ამ ვითომ სამმარცვლიანი მუხლის შეცვლა არ შეიძლება ნამდვილად სამმარცვლიანი სიტყვით (ა, ე, ო-ზე დაბოლოებული სამმარცვლიანი სიტყვით). მაგალითად, ასეთი სიტყვებით „ჩა გეშუ ღელესია“ („ხე ძეეს ღელეშო“).

გვაქვს საპირისპირო შემთხვევებიც, როცა სტრიქონში ან მუხლში მარცვალთა რაოდენობა საჭიროზე მეტია. მაგალითად,

5+4 ყოროფა ირფელს/ქორღოლანსი
4/4 შეგიწუხებს/შურ ღო გურსი...

„სიყვარული ყველაფერს გიზამს,
შეგიწუხებს სულსა და გულს“...

5+4 ღიდა ღო მუმა/ოცადუნა
4/3 მანგიორიშ/გორუსა,
4/4 მანგიორი/მიპონენი,
2/5 მითა/მომიწონუანს.

„ღედა და მამა ცდილობენ
მაგიერის მოძებნას,
მაგიერი რომ მოვიყვანო,
არავინ მომიწონებს“.

4/4 ნანა, შური, მუქ მალოლუ,
5/4 ჩიჩი ბოშიქ/დომადორუ...

„ღედა, სულო, რა დამემართა,
გლახაკმა ბიკმა მომატუა“.

5+4 „ოსურო მალმა/ყუნია“ ღო
3+5 ვარაქ/ვამარაგადუ...

„ცოლად გამოყვევიო“ ღო
უარი ვერ ვუთხარი...“

4/4 ცხენი შურო/ვაგიოთიქე
5+3 ინეფიმ შონერ/ნაბადის.

„ცხენი სრულებით არა ჩანს
მათი სვანერი ნაბადის ქვეშიდან“.

6+4 კოლონას მინულებ/მარანიშა,
4/4 გეშულუწუ/სუმ ლაგვანი...

„კოლო შესულა მარანიშა,
ამოუწრღჳეს სამი ქვეერი...“

ასეთ შემთხვევაში ზედმეტი მარცვალი ფაქტობრივ არ წარმოითქმის. მის დასაძლევად რამდენიმე საშუალება არსებობს. ერთი მათგანია ვიწრო ხმოვნების რედუქცია, აგრეთვე მეზობლად მდგომ სწოვანთაგან ერთ-ერთის გაუმარცვლოვნება. მაგალითად, ჩიჩიე ბოშიქ/დომალორუ გამოითქმის როგორც ჩიჩიე ბოშიქ/დომალორუ (ე. ი. ტაეპის რეალური ზომაა არა 5/4. არამედ 4/4) ასეთი შემთხვევები ქვევით გვეჩვენება განხილული. იქ, სადაც ამგვარი საშუალებებით მარცვალთა თანაბრობის დაცვა ვერ ხერხდება, გამოყენებულია ზედმეტი მარცვლის მქონე მუხლის სწრაფი წარმოთქმა, რითაც ეს ზედმეტმარცვლიანი მუხლი დროის იმავე მონაკვეთში წარმოითქმის, რაც „ნორმალური“ მუხლის წარმოთქმას დასკირდებოდა. ასეთი წარმოთქმისას ზედმეტმარცვლიანი მუხლის ესა თუ ის ბმოვანი სანახევროდ გამოითქმის, უმარცვლოდ, მაგალითად, ცორ[ო]ფა ირფელს (როგორც ოთხი მარცვალი), დიდა დო მ[უ]ქმა, ოს[უ]რო მალმაჯენია, ვარაქე ვამარაგადუ, [ი]ნეფიმ შონერ ნაბადის, კოლონას მინ[უ]ლებ...

შედარებით იშვიათად მარცვალნაკულ მუხლში (და ტაეპში) საკირო მარცვალთაოდენობის მისაღებად დასაშვებია უფუნქციო ხმოვნის ჩართვა (გ, უ), რომელიც თიშავს თანხმოვანთა კომპლექსს (არაპარმონიულს): ბრელა // ბგრელი // ბურელი „ბერი“, სამშობლო // სამშობულო, თათმანი // თათუმანი „წინდა“, სირმა // სირუმა „სირმა“, სიზმარი // სიზუმარი „სიზმარი“...

ამგვარი მობილური წარმოთქმა სიტყვებისა და მუხლებისა, როგორც ეტყობა, არაა მხოლოდ მეგრულისათვის დამახასიათებელი თვისება. საკიროების შემთხვევაში ასეთ ხერხს მიმართავს, მაგალითად, გურულიც. ამიტომაც, რომ სრული სტილით ჩაწერილი გურული (ან მეგრული) ლექსი ზოგჯერ ვერსიფიკაციის ნორმებს არღვევს. მაგრამ ადგილობრივ ეპოზზე გამოთქმულ ამავე ლექსში ეს დარღვევა თითქოს არც კი შეიმჩნევა. ასეთ შემთხვევაში, როგორც ჩანს, ლექსის ზომა, მისი რიტმი „ასწორებს“ არაკანონიკური წყობის სტრიქონს.

იქმნება შთაბეჭდილება (რაც, ვფიქრობთ, სინამდვილეს შეეფერება), რომ მეგრულ ლექსში დიდი როლი (უფრო მეტი, ვიდრე საქართველოს სხვა კუთხეთა ხალხურ პოეზიაში) ენიჭება ერთგვარ „რიტმულ იშპულსს“, რომელიც ასწორებს, ნორმის ყალიბში აქცევს ამა თუ იმ სტრიქონის ვერსიფიკაციულ უზუსტობას. ამ „იშპულსის“ თანახმად, არაკანონიკური მუხლი კანონიკური ხდება: საკიროების მიხედვით მუხლს ემატება ან აკლდება მარცვალი, სიტყვა ნაწილდება მუხლთა შორის, ღდება ხმოვნის დაგრძელება ან მარცვლოვანობის რედუქცია. ამიტომაც, რომ მეგრული ლექსის შესახებ მსჯელობა მხოლოდ

ჩაწერილი (მით უფრო — არაზუსტად ჩაწერილი) ტექსტის მიხედვით ხშირად ძნელდება: საჭიროა ლექსის რეალური წარმოთქმის გათვალისწინება¹.

წარმოთქმის ორი სტილი. მეგრული ლექსის სტრუქტურა ძნელი გასაგები იქნება, თუ არ გავითვალისწინებთ მეგრული მეტყველების ერთი თავისებურება, რაც გარკვეული მიზეზების გამო პოეზიის ენაშიც მეტად ფართოდ გამოყენებული. მხედველობაში გვაქვს ის გარემოება, რომ სიტყვის აბსოლუტურ ბოლოში თანხმოვნის მომდევნოდ შეიძლება დამატოს ვიწრო ხმოვანი (ო, ზ, უ) და პირიქით — თუ სიტყვა ბოლოვდება ვიწრო ხმოვნით (ო, ზ, უ), ეს ხმოვანი ფაკულტატურად შეიძლება მოიკვეციოს. ამ მიზეზთა გამო მარცვალთ-რაოდენობა სიტყვაში მოზილური ხდება. რამდენადაც მეგრული ლექსისათვის (ისევე, როგორც ქართული ლექსისათვის საერთოდ) მთავარ მარჯვნივებულ საწყისს წარმოადგენს გარკვეული მარცვალთრაოდენობის მუხლთა ურთიერთ-შეხამება (მიწყობა) და მათი კანონზომიერი მონაცვლეობა სალექსო სტრიქონებში, ადვილი გასაგებია, თუ რაოდენ ღრმა ცვლილებების მოხდენა შეუძლია განსახილველ წესს ლექსის აგებულებაში.

დგინდება გარკვეული კანონზომიერებები:

1. თუ სიტყვა (ნებისმიერი სიტყვა, მისი ნებისმიერი ფორმა) ბოლოვდება თანხმოვნით, მას მუდამ შეიძლება დაერთოს ხმოვანი *ო* (ზუგდიდურ კილოკავში *ო-ს* ნაცკლად შეიძლება დაერთოს ნეიტრალური² ხმოვანი *ე*), ან კიდევ *უ* (*ო-ს* პარალელურად). ეს უკანასკნელი (*უ*) უფრო ხშირად მაშინა გვაქვს, როცა სიტყვა *ს-ზე* ბოლოვდება³:

ამოსავალი ფორმა

კოჩიშ „კაის“
კოს „კაც“
დიდათ „დედით, დედად“
დიდაქ „დედამ“
ქარუნს „წერს“
ქარუნთ „წერთ“
თაქ „აქ“

ხმოვანდართული ფორმა

კოჩიში
კოსი (//კოსე, კოსუ)
დიდათი (//დიდათე)
დიდაქი (//დიდაქე)
ქარუნსი (//ქარუნსუ//ქარუნსე)
ქარუნთი (//ქარუნთე)
თაქი

1 შემთხვევითი არაა, რომ მეგრული ლექსწყობის არა ერთი თავისებურება გამოძახილს ჰქონდა ქართლის დასავლურ დიალექტებში. ანალოგიური ხასიათის მსგავსება, როგორც ცნობილია, შეინიშნება ენაშიც, ეთნოგრაფიაშიც... ქართულ კლასიკურ ლექსში, აგრეთვე მოწვევით გაშვებული ქართლ-კახურ ან ხევსურულ პოეზიაში ასეთი ლაბილური გამოთქმა მუხლებისა არაა ჩვეულებრივი მოვლენა.

2 ამ ხმოვანს ხშირად უწოდებენ „ირაციონალურ ხმოვანს“, რაც უხერხულია: ამ მეგრული-ლისათვის (და მრავალი სხვა ენისათვის) სრულებით ჩვეულებრივ ხმოვანში „ირაციონალური“ არაფერია, ფაქტობრივ ეს ხმოვანი წარმოადგენს შუა რიგის მაღალი აწეულობის (ე. ი. ვიწრო) ხმოვანს. რიგის მხრივ ე კორელატია ა-სი (ე. ი. არც პალატალურია და არც ლაბიალური, ამ მხრივას ის ნეიტრალური), ხოლო სივიწროვის მხრივ ი-სა და უ-ს გვერდით დგას.

3 შდრ. უ-ს დართვა ქართულ დიალექტებში (უპირატესად ქვემო იმერულში): რასუ, მასუ, აქვ/სუ, წერსუ... აქ შეიძლება მეგრულის გაელენაც იყოს. ანალოგიური მოვლენა გვაქვს ლეჩხუმურშიც (ოლონდ პაუზის დროს). *იხ. შ. ძ ი ძ ი გ უ რ ი*, ქართული დიალექტოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 1970, გვ. 183.

ამ კანონის მოქმედების შედეგად სიტყვის მარცვალთაროდენობა იზრდება ერთი ერთეულით.

თავისი ფუნქციით ეს მავრცობი ი (ზ, უ) ქართულის ე. წ. ემფატიკური ხმოვნის ა-ს (და ი-ს) მსგავსია, შდრ. ქართ. დედამ // დედამა, დედის // დედისა, ოქროს//ოქროსი, აქ//აქა... მაგრამ მეგრულში ამ მავრცობთა გამოყენება აბსოლუტურია, ქართულში კი შეზღუდულია (მაგალითად, ზმნებთან ა-ს ხმარება არაა ბუნებრივი — წერსა, ვწერთა... ემფატიკური ხმოვანი ქართულში არ იხმარება რიგ სხვა შემთხვევებშიც)¹.

2. მეორე კანონზომიერება საპირისპირო ხასიათისაა: თუ სიტყვა ბოლოვდება ვიწრო ხმოვნით (ი, ზ, უ), ამ სიტყვის ხმარება შეიძლება ბოლოკიდური ვიწრო ხმოვნის მოკვეთითაც, რის გამოც სიტყვა ერთი მარცვლით მოკლდება. ასე შეიძლება მოუვიდეს თანხმოვნის მომდევნო ვიწრო ხმოვანს განუჩრჩევლად მისი ფუნქციისა (მაგალითად, ი ხმოვანს სახელობითში, უ ხმოვანს — ზმნის მესამე პირის სუბიექტის ნიშანს და სხვ.).

ამოსავალი ფორმა

პარალელური კვეცილი ფორმა

ძღაბი „გოგო“	ძღაბ
ბოში „ბიბი“	ბოშ
ოსური „ქალი“, „ცოლი“	ოსურ
ლოქარი „დაწერე“	ლოქარ ²
კოჩეფი „კაცები“	კოჩეფ
რჩინუ „მოხუცი“	რჩინ
კატუ „კატა“	კატ
ლოქარუ „დაწერა“	ლოქარ ²
ქარუნდუ „წერდა“	ქარუნდ
ტიბუ „თბილი“	ტიბ
მოკყუდუ „პატარძალი“	მოკყუდ
დუჭვილუ „მოუკლავს“	დუჭვილ
ეჩიებუ „ესაუბრება“	ეჩიებ

თანხმოვნის მომდევნო ვიწრო ხმოვანი სიტყვის ბოლოში არ იკვეცება ა გარკვეულ შემთხვევებში:

ა) როდესაც ი, უ, ზ-ზე დაბოლოებული სიტყვა ერთმარცვლიანია: სი „შენ“, ეი „ზევით“, თუ „გოჭი“, წყუ „ჭა“, ძუ „ძევს“...³.

ბ) როდესაც სიტყვის ბოლოკიდური ვიწრო ხმოვანი წარმოშობით (და ფა-

¹ დიალექტებში (მაგ. რაქულში) მავრცობი ა ხშირია ზმნებთანაც. იხ. შ. ძ ი ძ ი გ უ რ ი, იქვე, გვ. 242.

² ლოქარ შეიძლება იყოს კვეცილი ფორმა როგორც ლოქარუ „დაწერა“, ისე ლოქარი „დაწერე“ ზმნისა.

³ გამოწვევას „ყოფნა“ ზმნის ფორმები: რდი „იყავ“, რდუ „იყო“, რომელთა ბოლოკიდური ხმოვანი იკვეცება და დარჩენილი რდ კომპლექსი მიეკედლება წინამავალ სიტყვას, ხმოვანზე დაბოლოებულს, მაგალითად, თავირდ „აქ იყო“//თავი რდუ, ან თავირდ „აქ იყავი“//თავი რდი...

კულტურად გამოთქმითაც) ორკეცია, ვრძელია. გამოთქმაში ასეთი ხმოვანი შეიკლება მოკლე (resp. ჩვეულებრივი, ერთი) ხმოვნით შეიცვალოს, მაგრამ სრული დაკარგვა არ ხდება. ასეთია, მაგალითად, ქოფთხიი// — ქოფთხი „ვთხოვე“ (მაგრამ არ შეიძლება — ქოფთხ), ქოფთხუ// — ქოფთხუ „თხოვა“, ქალოცუუ// — ქალოცუ „დაცვივდა“¹.

გ) ვიწრო ხმოვნის მოკვეცა შედარებით ნაკლებადაა გავრცელებული პაუზის წინ (მაგალითად, ფრაზის ბოლოს). მაგალითად, შეიძლება ითქვას თე კოჩ რჩინ ცოფე „ეს კაცი მოხუცი ყოფილა“ (// თე კოჩი რჩინშ ცოფე), მაგრამ შედარებით იშვიათია თე კოჩ ცოფე რჩინ ან რჩინ ცოფე თე კოჩ. ასევე შეიძლება ითქვას ჯას კატ გილახე „სეზე კატა ზის“ ან კატ გილახე ჯას, მაგრამ არაა მთლად ბუნებრივი. ჯას გილახე კატ.

ვიწრო ხმოვანთა დართვა და მოკვეცა თანხმოვანზე დაბოლოებულ სიტყვათა ბოლოში ერთნაირადაა დამახასიათებელი როგორც ჩვეულებრივი სასაუბრო ენისათვის, ისე ლექსის ენისათვის. მეტიც, სასაუბრო მეტყველებაში კვეცილი ფორმები უფრო ხშირია (შეიძლება ამის ერთი მიზეზი იყოს მეგრული მეტყველების ტემპის საერთო სისწრაფე).

ენის ნორმის თვალსაზრისით როგორც კვეცილი. ისე სრული ფორმები კანონზომიერია და ისინი თავისუფლად ენაცვლებიან ერთმანეთს. არაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ ფრაზაში ზოგი სიტყვა შეიძლება სრული სტილით იყოს წარმოთქმული, ზოგი კი — კვეცილი ფორმით. მაგალითად, შეიძლება ითქვას ეირი რჩინუ კოჩი მურსი „ორი მოხუცი კაცი მოდის“, აგრეთვე: ეირ რჩინ კოჩ მურს. ასევე: ეირი რჩინ კოჩ მურს, ეირ რჩინ კოჩი მურსი და ა. შ.

მ ა გ ა ლ ი თ ე ბ ე :

სრული სტილი

კვეცილი სტილი

ძღაბი (ბოში), აშო მორთი!

„გოგო (ბიკო) აქ. მოდი!“

სერითი ჩხუში მინჯესი ქომურთუმუ

„ღამით ძროხის პატრონი მოსულა“

თიში ღიდასი ღუღი აჰუღუ

„შის ღედას თავი ტკიოდა“

სუმე ჯოღორი ქოძირუნი...

„სამი ძალი რომ ნახა...“

ძღაბ (ბოშ), აშ(ო) მორთ!

სერით ჩხუშ მინჯესი ქომურთუმ

(//ქომურთუმუ).

თიშ ღიდას ღუღ აჰუღ (//აჰუღუ)

სუმ ჯოღორ ქოძირუნ...

განხილული მოვლენის მიხედვით შეიძლება ვილაპარაკოთ წარმოთქმის ორი სტილის შესახებ მეგრულში: სრული (უკვეცილი) და უსრული (კვეცილი)

¹ შევნიშნავთ, რომ, როდესაც „გრძელი“ ხმოვანი შეცვლილია უბრალო (მოკლე) ხმოვნით, მხვეილი იდიოლექტურად შეიძლება თავის ძველ ადგილზე დარჩეს, და, ამდენად, ბოლოდან მეორე მარცვალზე აღმოჩნდეს, მაგალითად, ქალოცუუ//ქალოცუ „დაცვივდა“, ქო-მოთხიი//ქომოთხი „მათხოვე“ (შდრ. ქომოთხი „მოჰკიდე ხელი“). იხ. ჩვენნი „მხვეილის ადგილის შესახებ მეგრულში“. კრებული „თბილისის უნივერსიტეტი გიორგი ახვლედიანს“, თბილისი, 1969.

სტილის შესახებ. სრული სტილი უპირატესად იხმარება მეტად დინჯი, ნელი მეტყველების დროს ან როდესაც მთქმელი ჩასაწერად კარნახობს. ჩვეულებრივ სიტუაციაში კი კვეცილი სტილი უფრო ხშირია. იქნებ ამის გამოა, რომ ჩაწერილ ტექსტებში ხშირია სრული სტილით გაფორმებული ფრაზები, მაშინ, როდესაც რეალურად ეგვევ ფრაზები კვეცილი სტილით ისმის. პროზაში კვეცილი და სრული სტილის აღრევა გაუგებრობას არ იწვევს, ლექსის ჩაწერისას კი ასეთი აღრევა ხშირად უხერხულობას ქმნის. ლექსში, იმას მიხედვით, თუ როგორია მისი სტრუქტურა, ტაქსის მუხლიაზრევი შედგენილობა, მარკველივანობა... თითოეული ხმოვნის დაკლებამ ან დამატებამ შეიძლება ლექსი დაარღვიოს. ამ სტილთა ხმარების შეუფარდებლობა კონკრეტული ტაქსის მოთხოვნებთან იწვევს იმას, რომ ჩაწერილ ლექსში გრამატიკული შეცდომა არაა, ენის თვალსაზრისით ყველაფერი რიგზეა, მაგრამ ლექსი მაინც არ გამოდის: ლექსის თვალსაზრისით ჩანაწერი ზუსტი არაა. მოვიყვანთ მხოლოდ ერთ მაგალითს¹. პოპულარული ლექსის „დიდოუ, ნანა“ დასაწყისი ასე შეიძლება ჩაიწეროს:

4—5 ვითოერი წანერი ვორდი,	(9 მარცვალი)
6—4 მოკოდუ ტორონჯი პკოფიკონი.	(10 მარცვალი)
5—4 ჩქიმი დუდიში გემუანო	(9 მარცვალი)
4—7 ჩქიმი ხეთი მოკოდუ მობრდიკონი ²	(11 მარცვალი).

ეს ლექსი ასე ჩაწერილი უხეიროა როგორც ლექსი, თუნცა გრამატიკულად ჩანაწერი სწორია. სინამდვილეში ეს ლექსი წარმოითქმის და იმღერება (ე. ი. უნდა ჩაიწეროს კიდევ) ასე:

4/4 ვითოერი/წანერ ვორდი,
4/4 მოკოდ ტორონჯ/პკოფიკონი,
4/4 ჩქიმ დუდიში/გემუანო
4/4 ჩქიმ ხეთ მოკოდ/მობრდიკონი.

ესაა მწყობრი აგებულების რეამარცვლიანი ლექსი, თითოეული სტრიქონი შედგება ორი ოთხმარცვლიანი მუხლისაგან (4/4). რა შეიძლება? მარცვალთა რაოდენობა სტრიქონებში გათანაბრდა, მუხლები გამოიკვეთა. როგორ მოხდა ეს? რიგი სიტყვა წარმოდგენილ იქნა კვეცილი ვარიანტით (წანერ, მოკოდ, ტორონჯ, ჩქიმ, ხეთ), რიგი სიტყვა კი დარჩა სრული ფორმით (ვითოერი, ვორდი, პკოფიკონი...).

სხვა შემთხვევაში, სხვა ლექსში ან სტროფში შეიძლება სათანადო სტრუქტურის მისაღებად გამოყენებული იყოს სხვა საშუალებებიც (იხ. ქვემოთ).

მეტყველების სრულ და კვეცილ სტილთა თავისუფალი მონაცვლეობა, რაც მეგრულისათვის საერთოდ და დამახასიათებელი, ფართოდ გამოყენებული

¹ ჩვენ ვანგებ არ მოგვყავს მაგალითები სხვადასხვა დროს გამოცემული ტექსტებიდან. ლექსის არაზუსტი ჩაწერის საილუსტრაციო მასალას ყოველ გვერდზე შევხვდებით.
² თარგმანი: თორმეტი წლისა ვიყავი, მინდოდა მტრედი დამეჭირა, ჩემდა („თავის“) სასიამოვნოდ, ჩემი ხელით მინდოდა გამეზარდა.

ლექსის ენაში სასურველი მარცვალთრაოდენობის მქონე მუხლის მისაღებად: თუ სიტყვა გრძელია და მუხლში ვერ თავსდება, მას შეიძლება ბოლო ვიწრო ხმოვანი მოეკვეცოს, პირიქით, თუ თანხმოვანზე დაბოლოებული სიტყვა მოკლეა და მუხლს ვერ ავსებს, მას შეიძლება ვიწრო ხმოვანი დაემატოს და მისთ. ხმოვნის დაკლება-დამატებას ლექსში არეგულირებს ლექსის საჭიროება — მუხლის შევსება მარცვალთრაოდენობის საჭირო ზომამდე. ამიტომაც, რომ, თუ, მაგალითად, საჭიროა ოთხმარცვლიანი მუხლი და ეს მუხლი მთლიანად შევსებულია, მას არ შეიძლება მარცვალი დაემატოს, რადგან ოთხმარცვლიანის ნაცვლად ხუთმარცვლიან მუხლს მივიღებთ. მაგალითად, სტროფში:

ართი კოჩი/ქომორთუ ღო
ოსურს/გირიგენჭია,
ოსურ, მარა/მუ ოსური,
გვლო/გავეთენსია...

„ერთი კაცი მოვიდა და
ქალს გაგირიგებო,
ქალი, მაგრამ რა ქალი,
მთლად გააკეთებსო...“

მესამე სტრიქონის პირველ მუხლში არ შეიძლება სიტყვას „ოსურ“ დაემატოს ი, რადგან მუხლი ხუთმარცვლიანი გამოვა (ოსური მარა/მუ ოსური). პროზაში ასეთი დამატება ხმოვნისა, რა თქმა უნდა, დასაშვებია.

შდრ. ასევე:

ვაი, შური საყვარელი,
მუ კოჩ ქორე შყყარელი,
აქას ფერი ვეგინოძუ,
ჩქიმ ცოროფილ ვაშარენი.

„ვაი, სულო საყვარელო,
რა ხალხია შეყრილი,
არც ერთს ფერი არ აძეის,
რადგან ჩემი შევყარებული (მათ შორის)
არა ღვას.“

აქ არ შეიძლება კვეცილი ფორმები კოჩ, ჩქიმ, ცოროფილ... შეიცვალოს სრული ფორმებით: კოჩი, ჩქიმი, ცოროფილი, რადგან ლექსი დაირღვევა.

ასეთი შემთხვევა გვაქვს თითქმის ყოველ ლექსში, მეტიც — ყოველ სტროფში და ყოველ ტაქტშიც კი. აქედან ცხადი უნდა იყოს, თუ რაოდენ არსებითი ხანიათისაა მეგრული ლექსისათვის წარმოთქმის ორი სტილის გათვალისწინება.

არ შეიძლება საკითხის დასმა, თუ რომელი სტილი ჯობია: ორივე ბუნებრივია და დასაშვებია, მეტყველებაში ორივეა გამოყენებული და ტექსტის ჩაწერისას (განსაკუთრებით ლექსის ჩაწერისას)! ამ გარემოებას ანგარიში უნდა გაეწიოს.

„გრძელი“ (ორმაგი) ხმოვნების საკითხი. მეგრულში საკმაოდ ხშირია „გრძელი“ ანუ ორმაგი ხმოვნების ხმარება¹. ისტორიულად ასეთი ხმოვნები

¹ ვინეორენტ. რომ გამოთქმის ორი სტილი ლექსისათვის კი არ არსებობს და ლექსში გამოყენებული „პოეტური ლიენცია“ კი არაა, არამედ ენაში საერთოდ არსებული მოვლენა, რომელიც თავს იჩენს ლექსშიც, სადაც ლექსის სპეციფიკის გამო მარცვალთა დამატება-დაკლება აღარაა ფაქულტატური.

² „გრძელი“ (ორმაგი) ხმოვნების შესახებ მეგრულში იხ. ი. ყ ი ფ შ ი ძ ე, ხსენ. ნაშრ., გვ. 101; ა რ ნ. ჩ ი ქ ო ბ ა ვ ა, ჭანუისი გრამატიკული ანალიზი, თბილისი, 1936, გვ. 20; მ. ხ უ ბ უ ა, მეგრული ტექსტები, თბილისი, 1937, გვ. XIV.

მუდამ მეორეულია. „გრძელი“ ხმოვანი დაუდგარია, ფაკულტატურად ის მუდამ შეიძლება მოკლე ხმოვნად (ცალმაგ ხმოვნად) გამოითქვას. მაგალითად,

ქოვოთხი//ქოვოთხი
ლიითასუ//ლიითასუ
ქოთხუ//ქოთხუ
ღუთასუ//ღუთასუ
ვაათასუ//ვაათასუ
ქააკონო?//ქაკონო?
ვობირეუ//ვობირე
გეეშერუ//გეშერუ

„ვათხოვე“
„ლიითესა“
„თხოვა“
„ღაუთესა“
„ვერ დათესა“
„უნდა?“
„ვამღერე“
„გავიღა“¹.

„გრძელ“ ხმოვანთა გრძლად წარმოთქმა უფრო ხშირია ზუგდიდურ კილო-კავში, მოკლედ წარმოთქმა — სენაკურში, თუმცა მოკლედ წარმოთქმა ზუგდიდურშიც დასაშვებია, ხოლო გრძლად წარმოთქმა — სენაკურშიც².

„გრძელი“ ხმოვნები მიღებულია გარკვეული ფონეტიკური პროცესების შედეგად, აგრეთვე მორფემათა შეხედრის ნიადაგზე. ამჟამად ეს საკითხი არ გვიანტერესებს. ამგვარ „გრძელ“ (ორმაგ) ხმოვანთა მოკლედ წარმოთქმა განვიოთარების უფრო ახალ ეტაპს ასახავს. ეს პროცესი თავს იჩენს ნასესხებ სიტყვებშიაც, მაგალითად, ქართ. გაათავა — მეგრ. * გაათავუ — გაათუუ// — გაათუ.

ლექსის სტრუქტურასთან დაკავშირებით „გრძელი“ ხმოვნების განხილვა იმიტომაც საჭიროა, რომ ამგვარი ხმოვნის შემცველი სიტყვა ფაკულტატურად ლექსის საპირობისდა მიხედვით შეიძლება წარმოითქვას როგორც ერთი ან როგორც ორი ხმოვანი³. მაგალითად, დასაშვებია დებლორი // დებლორი „მოვტყუვი“, ვენდვათ//ვენდვათ „არ ენდოთ“, ლიიპკვი დო ლიიფხალი//ლიიპკვი დო ლიიფხალი „დავიწვი და დავიდაგე („დავიხბუყე“), მაგრამ ქვემოთ მოყვანილ ნაწყვეტებში ლექსის ზომა მოითხოვს ორმაგი ხმოვნის მქონე ვარიანტის ხმარებას (და ასეც გამოითქმის).

დებლორი ბლანაჟ,
ვენდი შარებლისია...
ვენდვათ შარებელს...
ლიიპკვი დო ლიიფხალი,
მონტუ დახიირიში ალი...

„მოვტყუვი ბეწვი,
ენდე მაქანკლსიაო“...
„არ ენდოთ მაქანკალს“...
-დავიწვი და დავიდაგე,
მიკილია ცეცხლის ალი“...

1 „გრძელი“ ოთ არ გვხვდება, რადგან თანახმად ცნობილი წესისა ოო—აა//ა „გამონაკლო-ლია“, მაგ., ეჩ+დო+ოთხი „ოც+და+ოთხი“. რიცხვით სახელებში ოცს ზევით შემადგენელ ელემენტები ცალ-ცალკე აღიქმება, რის გამოც ხმოვანთა შერწყმა არ ხდება. შდრ. ვით+დ/ო+ამში—ვითა+ამში „16“ და ეჩ+დო+ამში „26“. ასევე ვით+დ/ო+ოთხი—ვითა(ნ)-ოთხი „14“, მაგრამ ეჩ+დო+ოთხი „24“.

2 „გრძელ“ ხმოვნებს ზოგჯერ სავანებო ნიშნით ვადმოსცემენ (ნი, ა, ე და მისთ.) ზოგჯერ .ი ორმაგი დაწერილობით (ნი, აა, ეე და მისთ.). ფონოლოგიურად „გრძელი“ ხმოვანი უდრავს ორ ხმოვანს და, ამრიგად, ცალკე ფონემას არ წარმოადგენს.

3 შდრ. ი. ყი ფ შ ი ძ: ხმოვანთა სიგრძე-სიმოკლეს მეგრული ლექსისათვის არსებითი მნიშვნელობა არა აქვსო. ხსენებული ნაშრომი, § 157, გვ. 0146.

შღრ. დაჩხირს დიპქვი // დიიპქვი „ცეცხლში დავიწვი“, მა დებლორი // დებლორი თე საქმეს“ „მე მოვტყუვდი ამ საქმეში“...

ხმოვნის გაუმარცვლოვნება. ორი ერთმანეთის გვერდით მდგარი იდენტური ხმოვანი, როგორც ვნახეთ, ფაკულტატურად გამოითქმის როგორც ორი, ან როგორც ერთი ხმოვანი. არაიდენტურ ხმოვანთა უშუალო მენობლობა ცოტათი განსხვავებულ ვითარებას გვიჩვენებს. ერთ-ერთი მთავარი ფონეტიკური პროცესი არაიდენტურ ხმოვანთა შეხვედრისას არის ასიმილაცია, ხმოვანთა შერწყმა, რაც იძლევა „გრძელ“, ორმაგ ხმოვანს. შემდგომ ეს ორმაგი ხმოვანი ისევე შეიძლება გამოითქვას, როგორც საერთოდ ორი ხმოვანი, ე. ი. მოკლედ ან გრძლად (ფაკულტატურად). მაგალითად, ვა-ოკო-ვააკო-//ვაკო „არ უნდა“, ქო+ოკო-ქააკო-//ქაკო „კი უნდა“, *გო-იქკირუ — გიიქკირუ // — გიქკირუ „გაიჭრა“, გო-უქკირუ — გუუქკირუ // გუქკირუ „გაუჭრა“, ვა-იქკირუ — // ვეიქკირუ — ვეიქკირუ „არ გაიჭრა“ და მისთ.¹.

ორი არაიდენტური ხმოვნისაგან შემდგარი კომპლექსი², როცა ერთ-ერთი ხმოვანი ვიწროა (ე. ი. ი ან უ), შეიძლება წარმოითქვას ორგვარად: უცვლელად ან ვიწრო ხმოვნის გაუმარცვლოვნებით (მისი გადაქცევით უმარცვლო ზგერად): ასეთ შემთხვევაში უ-ს ნაცვლად წარმოითქმის უმარცვლო ულტრამოკლე უ (გრაფიკულად შეიძლება აღვნიშნოთ როგორც ვ), ხოლო ი წარმოითქმის როგორც ულტრამოკლე ი (რასაც გრაფიკულად აღვნიშნავთ როგორც ლ-ს).

ასეთი ორგვარი წარმოთქმა ფაკულტატურია.

უ	ს
სოურე „საიდან“	სოურე
გოლუაფირო „შემოგველე“	გოლუაფირო
ამუოჩინი „ჩაუბედე“	ამუოჩინი
ვაუბალუდე „არ ეყოფოდა“	ვაუბალუდე
ამქუანი „ამ დილით“	ამქუანი
•	•
ქიანა „ქვეყანა“	ქიანა
ართიანს „ერთმანეთს“	ართიანს
ვაიჩქუნო (—ვაგიჩქუნო)მ „არ იცი?“	ვაიჩქუნო

1 ან პროცესებს აქ, ცხადია, დაწვრილებით ვერ შევხვებით.

2 მხედველობაში გვაქვს სიტყვის შუაში (ინლაუტში) მოქცეული ხმოვანთკომპლექსი.

3 მეორე ობიექტური პირის ნიშანი გ, როცა მას წინ უძღვის რაიმე ხმოვანი და მოსდევს ი (ე. ი. პოზიციური V გი), მუდამ შეიძლება დაეკარგოს. ამიტომ გვაქვს პარალელური ფორმები: ვაილუ//ვაილუ „არა ვაქვს“, ვაგიჩქუ//ვაიჩქუ „არ იცი“, მევილუ//მევილუ „მევაქვს“... საინტერესოა, რომ ხმოვანთკომპლექსი, მდებარე გ-ს ჩაჯარღის შიგთავად, არ განიცდის ასიმილაციას და შერწყმას. დაწვრილებით სხვაგან.

კინოსორგუ (—კინოგისორგუ)
„ცუთხეში“ გიცრია“
ვიგეიძინა (—ვეგევიძინა)
„არ დაგიმატებ“

კინოასორგუ
ვეგეძინა

იმის მიხედვით, თუ რამდენმარცვლიანი სიტყვაა საპირო კონკრეტულ შუხსლში ან ტაეპში, შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას გამოთქმის ნებისმიერი, ამ კონკრეტული უმთხვევის შესაფერისი, წარმოთქმა. რამდენიმე პარალელური მაგალითი (ხაზგასმული სიტყვა ჩაწერილია ისე, როგორც ის წარმოთქმის მოყვანილ სტრიქონში):

ქიანა

რინაშ ნება ქორდასინი,
ქიანა მუშ მთარათა რე!
„ყოფნის ნება რომ იყოს,
რა ფართეა ქვეყანა!“

სიკოთა

ანუ, ბანუ, წიგნის ქარუ,
სიკოთა ლოგინს ჭანუ.
„ანი, ბანი, წიგნში წერია,
სიკოთა ლოგინში წევს“.

ართიანს

ზე ქემეფრათ ართიანს,
ირო წორო იპუათ.
„ხელი მივეცეთ ერთმანეთს,
ყოველთვის ერთად ვიყოთ“.

სოურე

სი სოურე მოზოჭუნქი,
ბატონსქუა მელთა.
„შენ საიდან მობრძანდება,
ბატონიშვილო მელია“.

გოლუაფირო

სქანი გოლუაფირო
„შენ შემოგველე“.

ქანა

ქანა აქნალები მათუ,
უაღოტებუ არე-მარე.
„ქვეყანა შემოვლილი მაქეს,
არ დამიტოვებია არე-მარე“.

სიკოთა

ჩქიმი ჭიმა, ჩქიმი ბაძუ,
ბანძას სამართალი ეაძუ,
სიკოთა დო მუშ მაყარე
ხოლო შარას გიღებანძლუ.
„ჩემო ძმაო, ჩემო ბაძუ,
ბანძაში სამართალი არაა,
სიკოთა და მისი მაყარი
ახლაც გზაზე ბლარძუნობენ“.

ართანს

გეფშვათ ღვინი ხარათია,
ართანს ქოღებხევათითა.
„დაჯლოთ ღვინო ჩაფითაო,
ერთმანეთს ვადაულოცოთო“.

სოვრე

ნოტე ქომოჩინუას,
სოვრე გიღეწიორუქ.
„ნეტაე მაყურებანა,
საით დაგოგმანობ“.

გოლუაფირო

ქომიწიო, გოლუაფირო,
მუქამიშა გიჩინა.
„მითხარ, შემოგველე,
სანამ გიყურო“.

ხმოვნის ამოღება. საკმაოდ ხშირია ხმოვნის ამოღება სიტყვის შიგნიდან. ეს შეეხება ვიწრო ხმოვნებს (ი, უ), რომლებიც სიტყვის არაგანაპირა მარცვალში გვაქვს¹. რედუცირებული და არარედუცირებული ფორმები ჩვეულებრივად პარალელური ხმარებისაა.

ამოღებულია ი

მეირა—//მეარა	„მეორე“
გურიშე—//გურშე	„გულიდან“
გურიშა—//გურშა	„გულში, გულიკენ“
სქანიცალო—//სქანცალო	„შენსავით“
გევილაჭოთუ—//გევალაჭოთუ	„ჩამოაგლო“
ვემილაძე—//ვემლაძე	„შიგ არა ძვეს“
ორდესიკო—//ორდესკო	„ყოფილიყვენს“
ვაგეშიხელუ—//ვაგეშხელუ	„არ მექდა“

ამოღებულია უ

მასუმა—//მასმა	„მესამე“
უკუშელა—//უკშელა	„სიბნელე“
ოკუშარე—//ოკშარე	„დილა“

პირველი სტრიქონი სასიმღერო ლექსიდან „ნანა“,

არკვანიშა მიშამჩანუ	„აკვანში მიწვეს
ვარღიშ პირი მა,	ვარღის კოკორი მე“,

მეიძლება შეიცვალოს არკვანშა (ი-ს ამოღებით) და მიშამიჭანუ (ამოღებული ი-ს აღდგენით), მაგრამ ასეთი ვარიანტი ლექსს დაარღვევდა (ტაეპის ზომას 4/4), ამიტომ პირველ მუხლში გამოყენებულია ურედუქციო არკვანიშა, ხოლო მეორე მუხლში — რედუცირებული მიშამჩანუ.

აპრიგად, ასეთ შემთხვევებშიც საქმე გვაქვს პარალელურ ფორმებთან, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან მარცვალთრაოდენობის მიხედვით. ცხადია, ლექსში ის ფორმა იქნება გამოყენებული, რომელიც კონკრეტულ შემთხვევაში მარცვალთრაოდენობის მხრივ სათანადო ლექსის ზომას შეეფერება.

მაგალითად, ავიღოთ პეტერომეტრული სტროფი, რომლის კენტი სტრიქონები რეპარცელიანია, ხოლო წყვილი — შვიდმარცვლიანი.

8 შიო, ჩიტო, ქოფურინი,	„აქშა, ჩიტო, გაფრინდი,
7 ქემეული თენა თის,	მიუტანე ეს იმას,
8 დიო ხესი ქემეჩი დო	ჯერ ხელში მიეცი და
7 უკულ ქააქული პის.	მერე აკოცე პირზე“.

¹ შტრ. ვემითილანს—//ვემთილანს „არ შეიტანს (ქვეშ)“. ამავე ზმნაში ეს ი არ ამოვარდება. თუ თავიიდურა მარცვალშია, მაგალითად, მითილანს „შეიტანს“ (არ შეიძლება მითილანს). აფიქსიისეული ი არ დაიკარგება მაშინაც, თუ მას მხოლოდ ერთი მარცვალი მოსდევს, მაგალითად, ვეგემიძე „არ მიძევს“ (არ შეიძლება ვეგემიძე), მაგრამ ვეგემიძელუ//—ვეგემიძელუ „არ მედო ზედ“.

ამ სტროფის გადაკეთება სულ ადვილია იზომეტრულ რვაშარცვიან ან შვიდშარცვიან ლექსად წარმოთქმის ორი სტილის კანონზომიერების მიხედვით. მაგალითად, საკმარისია სარიტმი სიტყვებს, რომლებიც თანხმოვანზე ბოლოვდებიან (თის, პის), დაემატოს მაერცობად ი ხმოვანი და მივიღებთ რვაშარცვიან ლექსს (ასეთი ვარიანტი დასტურდება კიდევ):

8 შიო, ჩიტი, ქოფურინი,
8 ქემეული თენა თისი,
8 დიო ხესი ქემეჩი დო
8 უჯულ ქააჯული პისი.

ასევე ადვილია ეს სტროფი შვიდშარცვიან ლექსად გადაკეთდეს, საკმარისია კენტ სტრიქონებს დავაკლოთ ხსენებული კანონის თანახმად ერთ-ერთი ი:

7 შიო, ჩიტი, ქოფურინ,
7 ქემეული თენა თის,
7 დიო ხეს ქემეჩი დო
7 უჯულ ქააჯული პის.

მეტიც, შეიძლება ამ ლექსის პირველი ორი სტრიქონი ექვსშარცვიანი გახდეს:

6 შიო, ჩიტ, ქოფურინ,
6 ქემეულ თენა თის...

ერთგვარად უცნაური ისაა, რომ ყველა ეს ვარიანტი აღიქმება როგორც თითქმის ერთი ზომის ლექსი.

მეგრული სალექსო ზომის ამგვარი მობილურობა, რის გამოც სამ- და ოთხშარცვიან მუხლებს შორის ზღვარი შეიძლება წაიშალოს (თუშცა ყოველ „ონკრეტულ შემთხვევაში ის ან სამშარცვიანია, ან ოთხშარცვიანი), ზოგჯერ აძნელებს საკითხის ცალსახად გადაწყვეტას, თუ რა ზომისაა ტაეპი: გააჩნია როგორ წარმოთქვამთ მას ან როგორაა იგი ჩაწერილი (ცხადია, მხედველობაში არა გვაქვს აშკარად არაზუსტი ჩანაწერი).

ყველა განხილული შემთხვევა — სიტყვის ბოლოში ვიწრო ხმოვანთა მოკვეცა და დართვა (რაც წარმოთქმის სტილს ქმნის), „გრძელ“ ხმოვანთა ორგვარი წარმოთქმის შესაძლებლობა, ხმოვნის ფაქულტატური გაუმარცვლოვნება, ხმოვნის ფაქულტატური ამოღება, რაც გარკვეული კანონზომიერების მიხედვით ხდება და არა თვითნებურად, — ისეთი ფონეტიკური მოვლენებია, რომელთაც უშუალო კავშირი აქვთ ლექსის სტრუქტურის საფუძველთან — მარცვალთაროდენობასთან მუხლში. ყველა განხილული შემთხვევა იწვევს ისეთ პარალელურ ფორმათა არსებობას, რომლებიც ერთმანეთისგან მარცვალთა მეტ-ნაკლებობით განირჩევიან. ლექსში ეს საშუალება ფართოდაა გამოყენებული სასურველი (მოცემული ლექსის ზომისათვის აუცილებელი) სალექსო

სტრიქონის მისაღებად. ლექსის ჩაწერისას (ან წარმოთქმისას), თუ ამგვარ შესაძლებელ პარალელურ ფორმათა აღრევა მოხდა, ლექსი მახინჯდება, თუმცა ენის გრამატიკული ნორმის თვალსაზრისით დარღვევას ადგილი არა აქვს.

განხილული თავისებურებები მეგრულ ლექსს ერთგვარად მობილურს ხდის, უფრო ელასტიკურსა და „დაუდევარს“, ვიდრე, მაგალითად, აღმოსავლეთ საქართველოს (მაგალითად, ქართლ-კახურ, ხევსურულ) კლასიკურად ნაქედ ხალხურ ლექსებს. ასეთს პირობებში შედარებით წინაა წამოწეული იმ „იდეალური რიტმის“ როლი, რაც სათანადო ლექსს უდევს საფუძვლად და მის ფონზე ხდება ტაქტის მარცვალთაოდენობისა და ცეზურების ნიველირება.

მახვილის საკითხი მეგრულ ლექსში. მახვილის ადგილი სიტყვაში მეგრულ ქართულიაგან ნაწილობრივ განსხვავებული აქვს¹. მაგალითად, ორმარცვლიან სიტყვებს მახვილი ქართულივით ბოლოდან მეორე მარცვალზე აქვთ ცოჩი „კაცი“, თასუნს „თესავს“, გოლა „გუშინ“). სამმარცვლიან სიტყვებში მახვილი ბოლოდან მესამე მარცვალზეა როგორც ქართულში (მაგალითად, ქოთომი „ქათამი“, დოთასუ „დათესა“...), მაგრამ თანხმოვანზე დაბოლოებულ სიტყვებში მახვილი მეორე მარცვალზეა ჩვეულებრივად (დოთასუნს „დათესავს“, ქოთომეფიშ „ქათამებიან“...). გვხვდება ასეთი შემთხვევა ჰმოვანაზე დაბოლოებულ ზმნებშიც: ქომოთხი (—ქომოთხი) „მათხოვე“ (შდრ. ქომოთხი „მოკიდე (ხელი) და მისთ)². ასეთ სიტყვებშიც დასაშვებია მახვილის დასმა ბოლოდან მესამე მარცვალზე (იდიოლექტურად). განსაკუთრებით ლექსში მახვილთა სხვაობა (ქომოთხი და ქომოთხი) შედარებით ნაკლებად იგრძნობა.

მახვილის ადგილს სიტყვაში და საერთოდ მახვილს მეგრული ლექსის სტრუქტურისათვის მნიშვნელობა არა აქვს ისევე, როგორც ეს ქართულ ლექსშია³. რა ადგილზედაც არ უნდა ჰქონდეს სიტყვას მახვილი, სალექსო სტრიქონში თეორიულად ის მუდამ შეიძლება შეიცვალოს იმდენივე მარცვლის მქონე სხვა სიტყვით, თუნდაც მას მახვილი სხვა ადგილას ჰქონდეს (მაგალითად, დოთასუ „დათესა“ შეიძლება შეიცვალოს სიტყვით დოთასუნს „დათესავს“, ჭიმალენს „ძმებს“ სიტყვით ჭიმაშო „ძმისთვის“ და მისთ.). ცხადია, სალექსო სტრიქონში მახვილთა რაოდენობა და მათი თანამიმდევრობა (ცონფიგურაცია) ლექსის სტრუქტურისათვის მნიშვნელობას მოკლებულია:

დუდიშ ტვინი/განომრთონუ ' — — — —
შეჩვენებულ/მარბეღქი — — — —
„თავის ტვინი ვაღამიბრუნა
წყენებულმა მაქანკალმა“.

1 დაწერილებით იხ. ჩვენს ზემოთ ნახსენებ წერილში.

2 ყველა ასეთი შემთხვევა მეგრულში მეორეულია და გარკვეული ფონეტიკური მიზეზებით აიხსნება.

3 იხ. ჩვენი: მახვილის როლისათვის ქართულ ლექსში, „მაცნე“, 1975 წ. № 1 (აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის სესიის ანგარიში).

ეს სტრუქტურები ერთმანეთის ექვივალენტურია მახვილთა განლაგების სხვადასხვაობის მიუხედავად¹.

სრულიად უსაგნოა მეგრულ ლექსში „ტერფების“ ძებნა. ასეთი რამ, როგორც ცნობილია, უცხოა ქართული ლექსისთვისაც. ტერფების მიხედვით მეგრული ლექსის ანალიზი, რაც ი. ყიფშიძეს აქვს მოცემული², ამდენად სინამდვილეს არ შეეფერება (იმ ხანებში ასეთი აზრისა იყვნენ ქართული ლექსის შესახებაც და ი. ყიფშიძე, როგორც ჩანს, ამ აზრს მიემხრო). მართლაც, ი. ყიფშიძის ნიმუში ორმარცვლიანი ტერფებისა ასეთია:

პატონეფი/გამიგონით/ათე/ჩქიმი/გურიშ/ჭუა.

გური/წაუ/ლირი/მაფუ/მა ღო/რონსე/ვიფუ/ჩუა³.

აქ სიტყვებს უცნაური მახვილები აღმოაჩნდათ⁴:

პატონეფი	„ბატონებო“	უნდა იყოს: პატონეფი
წაულირი	„წამხდარი“	წაულირი
ვიფუჩუა	„ვიფიაც“	ვიფუჩუა
მა ღორონსე	„მე ღმერთს“	მა ღორონსე.

არაფერს ვამბობთ სიტყვათა განკვეთის შესახებ, რაც ასეთ ანალიზს წარამართა მოსდევს.

მეგრული ლექსი რომ ტონურ-სილაბური ყოფილიყო, ასეთი არაბუნებრივი მახვილები დაუშვებელი იქნებოდა, ცხადია, შეუძლებელი იქნებოდა სხვადასხვა მახვილთგანლაგების მქონე სტრუქტურთა ექვივალენტობაც.

სინამდვილეში ესაა მწყობრი ოთხმარცვლიანი მუხლებისაგან შედგენილი სტრუქტურები („მალალი შაირი“), სადაც მახვილს არავითარი მორგანიშნებელი მნიშვნელობა არა აქვს:

პატონეფი/გამიგონით/ათე ჩქიმი/გურიშ/ჭუა,

გური წაუ/ლირი მაფუ/მა ღორონსე/ვიფუჩუა.

აქ ერთ შემთხვევაში მუხლთა შორის საზღვარი მოშლილია (გური წაულირი მაფუ), ამგვარი შემთხვევების შესახებ უკვე გვექონდა საუბარი⁵.

1 სქემში პირობით ხაზი (/) აღნიშნავს მახვილიან მარცვალს, რეალი (◌) — უმახვილოს. ეს ნიშნები გრძელ და მოკლე ხმოვანთა აღსანიშნავად იხმარება ხოლმე, მაგრამ პირობით მისი გამოყენება მახვილიან და უმახვილო ხმოვანთა აღსანიშნავადაც შეიძლება (სათანადო უნიშვნით).

2 ი. ყიფშიძე, დასახ. ნაშრ., § 162, გვ. 0148.

3 თარგმანი იხ. ზემოთ, გვ. 343.

4 რატომღაც ნაკლები ყურადღება ექცევა იმ ფაქტს, რომ ერთ სიტყვაში აღმოჩნდა ორი მახვილი, რომელიც ფაქტობრივ ზუსტად ერთნაირად ფასდება ლექსში. ბუნებრივი კი არაა ერთ სიტყვაში ორი ერთნაირად მნიშვნელოვანი მახვილის ვარაუდი და ლექსთწყობის სქემებში აირივ ამ მახვილის უნიშნელოდ ერთნაირად დაფასება? ეს ეხება ქართულ ლექსსაც.

5 იხ. აგრეთვე ჩვენი: ქართული სალექსო სტრუქტურის სტრუქტურის ზოგიერთი საკითხი, „ციცკარი“, 1974 წ., № 7.

ასევე არაბუნებრივია „სამმარცვლიანი ტერფების“ გამოყოფა ათმარცვლიან (5 + 5) ლექსში:

მახა, /მა სქანოთ/ კირიბი/ ვორდა
ირ გაკირებამ/გალუ/აფარი,
მახა,/მა სქანოთ/სანთელი/ვორდა
ხატიშ/წოხოლე/ონდლუ/ლაფარი¹.

ფაქტობრივ ესაა ხუთმარცვლიანი მუხლებისაგან (და არა ორ- და სამმარცვლიანი ტერფებისაგან) შედგენილი ლექსი, რომელიც მთავარი ცეზური იკვეთება ხუთი მარცვლის შემდეგ (5 // 5). ამ ხუთმარცვლიანი მუხლის შიგნით შეიძლება მოთავსდეს სიტყვათა ნებისმიერი კომბინაცია, ოღონდ მარცვალთა საერთო რაოდენობა უნდა იყოს ხუთი (არც მეტი, არც ნაკლები). ასეთ პირობებში სიტყვათა განკვეთები არსად საჭირო არაა და მახვილსაც მნიშვნელობა არა აქვს:

მახა, მა სქანოთ/კირიბი ვორდა
ირ გაკირებაშ/გალუაფარი,
მახა, მა სქანოთ/სანთელი ვორდა
ხატიშ წოხოლე/ონდლულაფარი.

მეგრული ლექსის წარმოთქმა (როგორც საერთოდ ქართული ლექსისა) დასაშვებია ისეც, რომ მახვილი ეცემა მუხლში მხოლოდ ერთ მარცვალს (ე. წ. „სალექსო წარმოთქმა“, განსხვავებით „სამეტყველო წარმოთქმისაგან“). მაგალითად, პატონეფი, გამიგონით/ათე ჩქიმი/გურშიშ ჭუა... მახა, მა სქანოთ/სანთელი ვორდა... დასაშვებია ნარევი („სამეტყველო-სალექსო“) სტილით წარმოთქმაც.

სტროფი. სტროფი ჩვეულებრივად ოთხტაეპიანია (მაგალითები იხ. ზემოთ), მაგრამ გვხვდება როგორც უფრო მოკლე (სამტაეპიანი), ასევე უფრო გრძელი (ხუთ-, ექვს- და მეტტაეპიანი) სტროფებიც. სტროფს ამთლიანებს საერთო რითმა.

ორტაეპიანი სტროფი (რითმის სქემა a a) იშვიათი არაა. გვხვდება როგორც ცალკე შაირის სახით, ისე ამა თუ იმ ადგილას უფრო ვრცელ ლექსში. რამდენიმე მაგალითი:

პივე ცირა — თუმა ჩე,
მაშქურინე ჭუმარე.

„პატარა გოგო — თმა თეთრო,
მეშინია მიკბინო“.

შარას მიფში ვარდი ბძირი,
ჩინს ხომულა, წვანსუ პირი.

„გზაზე მივდიოდი, ყვავილი ვნახე,
ძირში გამხმარი, წვერში — კოკორი“.

¹ თარგმანი: გენაცვალე („მახარებლო“), მე შენთვის კრავი ვიყო, ყოველი გაჭირვების (ტამს) თავზე შემოსაელები, გენაცვალე, მე შენთვის სანთელი ვიყო, ხატის წინ დასადნობი.

სამტაეპიანი სტროფი იშვიათად გვხვდება:

ზესქვი უჩა, კუღელ დიჩა,
ოქუმარეს მა სი მუ რჩა,
ვაგოკონო კა დო ფურჩა?

„შაშვი შავო, კუღაშლილო,
დილით მე („შენ“) რა გაქამო,
არ გინდა ჩალა და ფურჩი?“

ქიჰე ცირა, თომა ფალა,
სქანი თომა ქომუჩას
შურიშ გინართუაფალა.

„პატარა გოგო, მთლად თმა,
შენი თმა მომცა
სულის გადასყოლებლად“ .

პირველ მაგალითში რითმის სქემაა a a a, მეორეში — a b a.
იშვიათთა ხუთტაეპიანი სტროფიც. მაგალითად,

ირკოჩ ჟინოსქუა რენ დო
მიქ იეჟუს ყახახიქ,
არძოს ქიეჟუპირუნოუ,
მუშ ლულას დო მუშ მართარს,
რუს ხენწიფეშ მართახიქ!

„ყველა თვადიშვილია და
ვინ იქნეს გლეხი,
ყველას მიეწია,
მის მრუდსა და მის მართალს,
რუს ხელმწიფის მართახი!“

აქ მეოთხე სტრიქონი თითქოს ჩამატებულს ჰგავს ექსპრესიის გასაძლიერებლად, რეჩიტატიული წარმოთქმისათვის. რითმების სქემა: a b c d b.
ექსტაეპიანი სტროფიც:

ქუთეშიშ ქალაქი დო
სარღებოში დუქანობა,
ირფელიშენ ჭგირო ვორაქ,
მაწუხენს უსქანობა,
სქანი თიშა მუშალ ვორაქ,
მუჰომ გიჩქუ სუშარობა.

„ქუთაისის ქალაქი და
სარღებოს დუქანობა,
ყოველმხრივ კარგადა ვარ,
მაწუხებს უშენობა,
შენთან (ოჯახში) მომსვლელი ვარ,
როგორი იცი მასპინძლობა.“

გვხვდება, როგორც ვთქვით, გაცილებით დიდი ზომის სტროფებიც.

სტროფი შეიძლება ბოლოვდებოდეს რეფრენით (ან ტაეპის ბოლოში გვექონდეს იგი). ასეთი რეფრენია „პა, ნანა“, „ოუ ნანა“, „ოუ ნანა, ნანა“, „დიდა-ვოი ნანა“... გვხვდება უფრო დიდი ზომის რეფრენებიც (მებდინავო, ჩქიმი ცოდა, „დავიკარგო? ჩემი ცოდვა“) და სხვ.

რითმა. რითმა მეგრული ლექსის აუცილებელი ელემენტია: ურითმო ლექსი (თეთრი ლექსი) მეგრული სთვის დამახასიათებელი არაა¹. ერთმანეთს ერთნება სტროფის წყვილი ტაეპების ბოლო ნაწილი (ე. ი. მეორე და მეოთხე სტრიქონები, თუ ტაეპი მეტ სტრიქონს შეიცავს, გართმევა მანც ამ პრინციპით მიღის). ესაა გართმევის ყველაზე გავრცელებული და ჩვეულებრივი წესი (ფორმულა: a b c b):

მეურემე ურემს გეხე,
ღეს უეებუ ჰინუ გინძე,

„მეურმე ურემზე ზის,
ხელში უქირავს გრძელი წყნელი,

¹ შენიშვნები მეგრული ლექსის რითმის შესახებ იხ. აგრეთვე ი. ყიფშიძის დასახ. ნაშრ., გვ. 0148—0149.

მუერსი დო მიიბირსი,
მუ რე მუში დუღიმ მინჯე.

გოთოხეკ ცაცხვი ჭინს,
ბინდი მიქაქალუნანს,
ქოგმაშინე ყოროფილი,
გურსი მიცხვანტალუნანს.

მიდის დო მიომღერის,
თვითონა თავისი თავის პატრონი¹.

„ეზივარ ცაცხვის ქვეშ,
ნიაი მიქრის,
გამახსენდება საყვარელი,
გული მეთანდარება“.

ჯვარედინი რითმები (როცა პირველი სტროფი ერთმება მესამეს, მეორე კი — მეოთხეს $a b a b$) მეგრულს არ ახასიათებს. ასევე არ გვხვდება, ცხადია, პირველი სტრიქონის გართმევა მეოთხესთან და მეორისა მესამესთან ($a b b a$).

იმეფიათია მეგრულში პარალელური რითმები, როცა პირველი სტრიქონი ერთმება მეორეს, მესამე — მეოთხეს და ა. შ. ($a a b b c c$). ასეთი რამ შეიძლება შეგვხვდეს მოკლე, ორსტრიქონიან ლექსში, შაირებში ან კიდევ ზოგჯერ ლექსში ამა თუ იმ ადგილას:

ეი, ვარა, ფოშტამ ფარა,
ვინიგ ვარა — გორტყაბარა!

შარას მიფში, ვარდი ბიირი,
ჭინს ხომულა, წყანსი პირი.

„ეი, ვარა, ფოსტის ფული,
გადაიხადე, თორემ გაგატყავებ!“

„გზაზე მივდიოდი, ყვავილი ვნახე,
ძირში გამხმარი, წვერში — კოკორი“.

გვხვდება გართმევის ისეთი შემთხვევებიც, როცა ერთმანეთს ერთმება პირველი, მეორე და მეოთხე სტრიქონი, ხოლო მესამე სტრიქონი ურითმოა ($a a b a$). ასეთი რამ ხშირია მოკლე ერთსტროფიან „შაირებში“, შედარებით იშვიათია გრძელ ლექსებში.

პაპა გერე წირუას,
თოლენს გურწყინუნანს.
ღიაკონი მზაკვარი
ძღაბენს ოძიციუნანს.

ელესია, მელესია,
ხხომ ჭოფეს ღელესია,
ეირ ოსური მიქი მეჩუ
ჩქინი გიო ყვერესია.

სანაკი დო ფუთი შქას
შეფორჩილი ღუმე ჩანს,
ყოროფილქ შემიდინუ,
ფერ დო ხორცის მუ მუჩანს.

„მღვდელი დგას წირვაზე
თვალეხს პრაწავს,
ღიაკვანი მზაკვარი
გოგოებს აცინებს“.

„ელესია, მელესია,
თევი დაიჭირეს ღელეშიო,
ორი ცოლი ვინ მისცა
ჩვენს გიო ბრმასაო“.

„სენაკსა და ფოთს შორის
გაბმულად ღომი თესია,
საყვარელი დამეკარგა,
ფერსა და ხორცს რა მომცემს?“

¹ მეგრულ შაირებში, ისევე როგორც მრავალ სხვა ხალხთა შაირებში, ხშირად პირველი ორი სტრიქონი აზრობრივად არ უკავშირდება ბოლო ორ სტრიქონს (რომელშიც მთავარი აზრია გამოთქმული). ამასთან, ზოგჯერ პირველი სტრიქონი სრულიად უაზროა და რიტმისა და რითმის შექმნას ემსახურება (მაგალითად, იხ. ქვემოთ „ელესია, მელესია“), იხ. აგრეთვე ი. ყიფშიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 0149.

გვხვდება შინაგანი რითმის გამოყენების შემთხვევებიც, მაგალითად,

აშო, ჩელა, სი ჩერჩელა,
სი მონობას გეგაფილი...

ლაქეთ, ჩელა, შე ჩოჩილაჲ,
შე მონობას ნაჩევეო^ა.

თავისებურადაა გარითმული ქვემოთ მოყვანილი ლექსი, სადაც რითმა აქვს მეორე, მეხუთე და მეათე სტრიქონებს:

— ღორჭო, კოჩი მეგჩქვინი,
სი მუ ღოლი სქულაღვი?
— ბაღე მუკომიღვი, მარა
ეჭი-ეჭი გოგიფაჩი,
გიოთგილი ქულაღვი.
ჩქიში ვითოჩინაშენი
ხუთი კაა მიღგაღლე
უქკომური, უშუმური,
პუზინეე გოხარცილი
სქანი ურცხო სუმარეფი.

— ღორჭო, კაცი რომ გამოგიგზავნე,
შენ რა უყავ (შენი) შეიღები?
— ბაღე მომიღვი, მაგრამ
აქა-იქ გაგირღვი,
გაგიძვერი ქვებში.
ჩემს ყურებაში
ხუთი ცალი წაგვივა
უქმელი, უსმელი,
ქიპ-ვახეთქილი
შენი უცხო სტუმრები^ა.

ხშირად ერთსა და იმავე ლექსში სხვადასხვა სტროფები გარითმულია სხვადასხვაგვარად¹.

მეგრულში გამოყენებულია როგორც ზუსტი, ისე არაზუსტი რითმებიც. ამ უკანასკნელი სახის რითმა საკმაოდ ხშირია (გაკლებით ხშირი, ვიდრე, მაგალითად, ფშავ-ხევსურულ ან ქართლ-კახურ ლექსებში). მაგალითები იმდენად ხშირია, რომ აქ მხოლოდ ორიოდ ნიმუშს დავასახელებთ სარითმო სიტყვებისა: ჩხანა — შარა, წანა — ფარა, გური — ქომიჩუნი, ვადმარინე — მართალი რე, იბრჩქილექ — იფჩინენქ, გიროგენქია — გაკეთენსია, რაგადელქ — მარებელქ, ფელეკანს — სვერე თხას...

რითმა შეიძლება იყოს ერთმარცვლიანი, ორმარცვლიანი და სამმარცვლიანი. მართალია, იშვიათი როდია მეტმარცვლიანი რითმებიც, რაც ასე ამშვენებს ლექსს, მაგრამ ლექსის სტრუქტურის თვალსაზრისით სამზე მეტმარცვლიანი რითმა ქარბია (და არა აუცილებელი).

გარკვეული სტრუქტურის სალექსო ტაქსს (მუხლთა მიმდევრობას) შეესაბამება რითმათა გარკვეული (მინიმალურად აუცილებელი) მარცვლოვნობა. რამდენადაც „სარითმო კლაუზულას“ წარმოადგენს ტაქსის ბოლო მუხლი, თუ რამდენმარცვლიანი უნდა იყოს რითმა, — დამოკიდებულია მოცემულ მუხლის მარცვალთრაოდენობაზე. სახელდობრ, ძირითადი ზომის (4/4) რეამარცვლიანი ტაქსისათვის აუცილებელია მინიმუმ ორმარცვლიანი რითმა — ასევე ორმარცვლიან რითმას მოითხოვს ამ ზომის (4/4) ეარიანტები (მაგალითად, 26, 62, 242):

¹ თუ სტროფი ოთხზე მეტ ტაქსს შეიცავს, რითმაც მას ბოლომდე ვაკეება.

ართი დროსი მებაღეთი
ელემიში ბალის ვორდი,
მებაღობა მოსქევანდუ ღო
ბედნიერო დინუეორდი.

„ერთ დროს მებაღედ
ელემის ბაღში ვიყავ,
მებაღეობა მშვეენოდა და
ბედნიერად ვიღექი შიგ“.

ქარბი (ოთხმარცვლიანი) რითმა გვაქვს, მაგალითად, სტროფში:

სი რექ ბუა ღო სი რექ თუთა,
?ანათობელ სი სერიში,
ჭირი ქობლოლამუდას
სქანი ჩელა კისერიში.

„შენ ხარ მზე და შენ ხარ მთვარე,
მანათობელი ღამისა,
ჭირი შემეყაროს
შენი თეთრი ყელისა“.

შეიღმარცვლიანი (43) ტაეპის რითმა სამმარცვლიანია. ასევე სამმარცვ-
ლიანია ამ ზომის სხვა ვარიანტთა (25, 16, 61) რითმაც:

ღობღურა და ღომინგარი,
გომითხორი საფულე,
სქანი ჭიქე კუჩხეფითი
ღიხა ქენმოკაბულე.

„თუ მოკვდე, დამიტრე,
გამითხარე სამარე,
შენი პატარა ფეხებით
მიწა დამატყენე“.

აღსანიშნავია, რომ შეიღმარცვლიან ლექსში შეიძლება გვექონდეს ერთ-
მარცვლიანი რითმაც, ეს უფრო მაშინაა, როდესაც სტროფის ბოლო სიტყვა
(ერთ-ერთ სტრიქონში მაინც) ერთმარცვლიანია. მეორე სარიტმო ერთეული
ერთმარცვლიანი რომც არ იყოს, შეიძლება წინა სარიტმო სტრიქონის გავლენ-
ით ბოლო მარცვალზე ხმის აწევა მოხდეს.

ეო, დოწყვილი თბიზხას
ვადიფშქვიდიო მა წყარს,
წყარიშ შქვიდა ეოფე, მარა

„ო, დაწყველილ პარასკევს
არ დაეხრჩე მე წყალში?
წყალში დახრჩობა (წინათაც) ყოფილა,
მაგრამ

ჩქიმცალ ვალოლამუ შხვას.

ჩემისთანა არ დამართვია სხვას“.

ექვსმარცვლიანი სარიტმო ტაეპი (42, 24) ორმარცვლიან რითმას მოით-
ხოვს:

ღებარდეში მალუეფი
მიიფშითი ჭარო,
ჩქინ პარტიას ოხოლულდუ
ხორშულ ცირა მარო.

„ღებარდეში წამსელელები
მივდიოდით ჭარად,
ჩვენს პარტიაში ვრია
ხორშელი ქალიშვილი მარო.“

ბუა დიდა რე ჩქიმი,
თუთა — მუაჩქიმი.
ხვიჩა-ხვიჩა მურიცხეფი —

„მზე დედაა ჩემი,
მთვარე — მამაჩემი,
მსხვილ-მსხვილი (მოჩახჩახე)
ვარსკვლავები —
და და ძმა ჩემი“.

ღა და ჭიმა ჩქიმი.

ექვემოთაღნიშნული სარიტომო ტაეპი, შედგენილი სამმართველოანი მუხლები-საგან (33)¹, მოითხოვს სამმართველოანი რითმას:

ქვინს, ვალუნს, მერეხანს
მეხი ჰყონს ფელეკანს
ათეჯგურა უჩა სერს
ქვიშ გორუნს ხვერე თხას.

„წვიმს, ელავს, დელგმაჲ,
მეხი მუხას ფხრეწს,
ამისთანა შავ ღამეში
მწყემსი ეძებს ბრმა თხას“.

როდესაც სარიტომო ტაეპის ბოლო მუხლი ერთმართველოანია (მაგალითად, 41), რითმაც ერთმართველოანია:

გემნოუნწყი შქართუნი დო
ჭიიფჩინი მა,
ბჟა დო თუთას ქოგურაფუ
მუში ჰირიმა.

„გადავხალე საბანი და
ვიცანი მე,
მზესა და მთვარეს დამსვავსებია
მისი ჰირიმე“.

ხუთმართველოანი მუხლებისაგან შემდგარი სარიტომო ტაეპი (5/5), რომელიც ათმართველოანი ლექსის კმნის, იგუეებს როგორც ორმართველოანი, ისე სამმართველოანი რითმას (ასეა ქართულშიც).

სარიტომო ერთეული, ცხადია, შეიძლება იყოს მთლიანი სიტყვის ბოლო ნაწილი (გურწყინუნანს — ოძიციუნანს); ან კიდევ შედგენილი იყოს სხვადასხვა სიტყვისაგან (მაგალითად, ღუმუ ჩანს — მუ მუჩანს). საინტერესოა, რომ რითმის ნაწილად დასაშვებია ინვერსიულად ნახმარი კავშირი დო „და“ იქნეს გამოყენებული (ფრიად სპორადულად): მუხულო — დუქუ დო „მუხულო“ — „დაუფქვეას და“.

სქემატურად სარიტომო ტაეპის მარცვლობას, ტაეპის სტრუქტურასა და რითმის მარცვლოვანობას შორის ურთიერთობა ასე წარმოიდგინება²:

სარიტომო ტაეპის მარცვალოვანობა	სარიტომო ტაეპის სტრუქტურა	რამდენმართველოანია რითმა
8	44	2
	(26)	2
	(62)	2
7	43	3,1
	34	2
	25	3,1
	61	1
6	42	2
	24	2

1 როგორც ვნახეთ (იხ. ზემოთ) ასეთი ზომა (3/3) ფაქტობრივ უღრის შეიღმართველოანი (4/3) ლექსს. მართლაც, ასეთი ზომის ფიქტიურობა მაშინვე აშკარა გახდება, თუ სამმართველოანი მუხლებად ხმოვნით დაბოლოებულ სიტყვას ავიღებთ.

2 მსგავსი რამ შეინიშნება ქართულ ლექსშიც. იხ. გ. წერეთელი, მეტრი და რითმა ვეფხისტყაოსანში, თბილისი 1973 წ., გვ. 55 შმდ.

კენტი მარცვლოვნობის სარიტომო მუხლები მოითხოვენ მარცვალთა კენტი რაოდენობისაგან შემდგარ რითმას, ხოლო წყვილი მარცვლოვნობის სარიტომო მუხლები — წყვილ, ორმარცვლიან რითმას. გამოწვევის ქმნის ათმარცვლიან ლექსი (ხუთმარცვლიანი ბოლო მუხლით), რიმელშიც ორმარცვლიანი რითმა დასაშვებია.

რითმის გავრცობა. წარმოთქმის ორ სტილთან დაკავშირებით აღვნიშნეთ, რომ თანხმოვანზე დაბოლოებულ ყოველ სიტყვას შეიძლება დაერთოს ვიწრო ხმოვანი ი (ან ჯ და გარკვეულ შემთხვევებში უ). თუ ასეთი დართვა მოხდა სარიტომო მუხლების ბოლოში, ცხადია, რითმის მარცვლოვნობა ერთი ერთეულით გაიზარდება. თანხმოვანზე დაბოლოებულ სიტყვას მითითებული ხმოვნები ყოველთვის შეიძლება დაერთოს, ოღონდ ლექსში მოქმედებს ერთი შეზღუდვა: ამ ხმოვნის დართვამ არ უნდა დაარღვიოს ლექსის სტრუქტურა — სარიტომო მუხლები ამ ხმოვნის დართვის შემდეგ არ უნდა გახდეს ხუთმარცვლიანი (ე. ი. შეუთავსებელი 4/4 და 4/3 ზომებისათვის) და ტაქტი არ უნდა გახდეს, მაგალითად, ცხრაშარცვლიანი. საერთოდ კი ამგვარი დართვის შესაძლებლობა აფერმკრთალებს სხვაობას ისეთ ზომებს შორის, როგორცაა 4/4 და 4/3, რამდენადაც საქმარისია სამმარცვლიან მუხლს დაერთოს ხმოვანი და 4/3 გადაიქცევა 4/4-ად. ასეთი შემთხვევა მართლაც ხშირია.

მაგალითად, სტროფი, სადაც სარიტომო ტაქტები შეიღმარცვლიანია, სამმარცვლიანი სარიტომო სიტყვა შეიძლება ოთხმარცვლიანად გადაკეთდეს (ასეთი ვარიანტები არსებობს კიდევ):

8 ჩე გოლაშა ეიხილი დო
7 გინოჩინი ოქორთეს
(//ოქორთესი)
8 ბოში, ნუ მონირზექ, ვარა
7 ქოგოძირანქ ონქლორეს
(//ონქლორესი).

„თეთრ მთაზე“ ავედი და
გადაეხედე სასარეს,
ბიჭო, ნუ შეჩიბრები, თორემ
სირცხვილს განახებ.“

რითმის გავრცობა შეიძლება აგრეთვე ა ხმოვნით (რომელიც ქართულში ცნობილი მავრცობის ა-სა და ო-ს ტოლია)¹. ეს მაშინ შეიძლება მოხდეს, როცა ა? ა-ს წინ ი ან უ ხმოვანია. სხვაგვარად, რითმის მავრცობი ი და ა ერთმანეთთან ერთგვარად დამატებითი დისტრიბუციის დამოკიდებულებათაა: ი ავრცობს თანხმოვანზე დაბოლოებულ სარიტომო სიტყვას, ხოლო ა — ხმოვანზე (ი, უ) დამთავრებულს. მაგალითად,

¹ მაგალითად, ქართ. ვაყაცსა გული რკინისა, აბჯარი თუნდაც ხისა... ქართულში რითმის გავრცობა ფრიად ხშირია ხალხურ ლექსებში. თანამედროვე სალიტერატურო პოეზიაში უკვე შედარებით იშვიათია.

შხვას უთასუ, შხვას უხაჩქუ
შხვას ეურღვა ღერცია.
ირო სინთე კილაგანც
სქან მალაზას კყელცია.

„სხვას უთესაუ, სხვას უთოხნი,
სხვას აუყრი ღერსაო,
ყოველთის შუქი კიაფობს
შენს წყეულს ბელღლშიო“.

ეს ა შეიძლება დაერთოს თანხმოვანზე დაბოლოებულ ისეთ სიტყვას, რომელიც უკვე გავრცობილია კანონზომიერი ი ხმოვნით, მაგალითად,

ჩქიმი ჟიმა სესია,
ქაარწყეჟო თეს-ი-ა...
ტყეია ქეგუძინესი დო
კინჩხის ქეგერღეს-ი-ა...¹

„ჩემო ძმაო სესია,
ხედაე ამასაო?
ტყეია დაუმატეს და
ქედზე დაგადგესო“.

ი-ს, როგორც ენახეთ, ყოველთვის შეუძლია განაგრცოს თანხმოვანზე დაბოლოებული ყოველგვარი სიტყვა, განურჩევლად სიტყვის პოზიციისა, ა კი მხოლოდ რითმის საერცობია, სხვა შემთხვევაში ის სიტყვას არ დაერთვის².

რითმის გავრცობა (ქართულშიც, მეგრულშიც) ემსახურება, ერთი მხრივ, რითმის გამდიდრებას (რითმის მრავალმარცვლიანად გადაქცევას), ხოლო მეორე მხრივ, მარცვალთრაოდენობის თვალსაზრისით ნაკლები სარითმო მუხლის შევსებას საჭირო ზომამდე.

ტოგო გუდავა

¹ რითმის ორმაგი გავრცობა ქართულშიც ხდება ზოგჯერ ა+ო-ს მეშვეობით: თავსაო — ყავს-ა-ო.

² ასეთია ქართული რითმის საერცობი ო და ა-ც.

შენიშნები და პრაქტიკები

შემოკლებანი

- დ. არაუ. Д. И. Аракчиев, Музыкально-этнографические очерки грузинской народной музыки, Москва, 1908.
- ბერ. შ. ბერიძე, მეგრული (ივერიული) ენა, თბილისი, 1920.
- ხ. მაკალ. ს. მაკალათია, სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია, თბილისი, 1941.
- კ. ხაშუშ. ქართული ხალხური პოეზიის მასალები (მეგრული ნიმუშები), გამოსაცემად მოამზადა კ. სამუშიამ, თბილისი, 1971.
- უიფშ. И. Кипшидзе, Грамматика мингрельского (иверского) языка, СПб, 1914.
- ცაგ. А. Цагарели, Мингрельские этюды, I-II, СПб, 1880.
- ხუბ. შ. ხუბუა, მეგრული ტექსტები, თბილისი, 1937.
- თხუფა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფოლკლორისტიკის კათედრის არქივი.
- ფ. არკ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის ფოლკლორის განყოფილების არქივი.
- ფ. არკ. ხ. იმავე ინსტიტუტის ფოლკლორის განყოფილების არქივის სამეგრელოში ჩაწერილი მასალების კოლექცია.
- СМОМПК Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.

1. ფ. არქ. ს. 251, გვ. 84-85. მთქმელი: ნელი ანთია, სოფ. ქკალუშა (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: დოდო გეგია, 1970 წ. ივლისი.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი :

კირიალესა, კირიალესა,
ახალ წანას მიგახევაძა,
ღორღონთ გოგითანუანსუ,
ენა ჭვეში, შხვა ახალი,
ირფელამო გეეხარი,
სქანი ბანი, სქან მალაზა
ლაიტიში ებშა...

კირიალესა, კირიალესა,
ჩქინ მენძელი, გედ მალას,
ფარაშ მეჩამაქ ვედგეზარას,
ასე მიდაბრთ გეალაშა,
ანწი ვამულ წანაშა...

კირიალესა, კირიალესა
ახალ წელს მოგილოცავ,
ღწერთი გავითენებს,
ეს ძველი, სხვა ახალი,
ყველაფრით გაიხარე,
შენი ბანი, შენი ბელელი
სიშინდით საესე...

კირიალესა, კირიალესა,
ჩემო მასპინძელო, აღდექ ჩქარა,
ფულის მოცემა არ დაგეზაროს,
ახლა წავედი შთაში,
აწ აღარ მოვალ გაისამდე...

ფ. არქ. ს. 249, გვ. 286. მთქმელი: თალიკო როსტობაია, სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: ეთერ რეხვიაშვილი, 1970 წ. ივლისი.

კირიალესა, კირიალესა!
ახალ წანას მოგახევაძანქ,
ენა ჭვეში, შხვა ახალი,
ირიათო გეეხარი!

კირიალესა, კირიალესა!
ახალ წელს მოგილოცავ,
ეს ძველი, სხვა ახალი,
სულ გაიხარე!

ოსუფა № 12088.

2. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 97. მთქმელი: კოჩა აფშილავა, 80 წლის, სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); 1970 წ. ივლისი.

3. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 308. მთქმელი: ანდრო კოტიას ძე ეჭიბია; ჩამწერი: ანდრო ეჭიბია (შვილიშვილი), სოფ. სახარბუდიო (ცხაკაიას რ.), 1965 წ.

4. თსუფა № 12104.

5. თსუფა № 12087.

6. СМОНПК ნაკვ. XXXII, განყ. III, გვ. 103. ყიფშ., გვ. 188.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი :

აიოზა რე, ბაიოზა რე,
ბაიოზაშ წორს თანაფა რე...

აიოზაა, ბაიოზაა,
ბაიოზის სწორს აღდგომაა...

თსუფა № 11132, გვ. 30.

აია რე, ბაია რე,
ბაიაშ წორი თანაფა რე,
ქისე რე ღო კაანდა რე —
ღორონთიშ ნაქურთხი ღლა რე.

აიაა, ბაიაა,
ბაიას სწორი აღდგომაა,
შობაა და კალანდაა —
ღეთის ნაქურთხი ღლეა.

ფ. არქ. ს. 251, გვ. 261. მთქმელი: ბ. დარჯანია, სოფ. ონოლია (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1970, ივლისი.

ბაიოზა („ბზოზა“) ღლესასწაული იყო, აღდგომამდე ერთი კვირით ადრე იხდიდნენ. „ბაიას“ დაკრეფდნენ, კერიას გარს შემოუწყობდნენ, ზედ კვერცხებს დაყრიდნენ. თევზს შეწვავდნენ (ფ. არქ. ს. 251, გვ. 261).

7. ივ. ჭავჭავიძე. ქართ. ერის ისტორია, 1, გვ. 118 (თბ., 1913); ყიფშ., გვ. 188.

8. ჩაწერილია 1960 წ. დ. გეგეპკორში.

9. СМОНПК ნაკვ. XVIII, განყ. III, გვ. 229; ყიფშ., გვ. 185. ასე ამბობენ, როცა რაიმე დაკარგულს ეძებენ.

10. ბავშვები თამაშობისას (მაგ., კენჭაობის თამაშის დროს) ასე აჯავრებენ ერთმანეთს, ნეტავ შეგეშალოს, რომ ჭერი ჩემი გახდესო.

11. ცაგ., გვ. 85.

12. ცაგ., გვ. 85. თარგმანი ცაგარლისა; ყიფშ., გვ. 132.

13. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 161. მთქმელი: ეთერ გვარამია, სოფ. ქვედა ჩხოროწყუ; ჩამწერი: ღაზმირ გახარია, 1968 წ., ივლისი.

14. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 11—12. მთქმელი: თამარ ადამია, ქ. ფოთი; ჩამწერი: სიუზა კუჭავა, 1969 წ. ივლისი.

15. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 147-ა-147. მთქმელი: პოკრო (პროკოფი) ხარჩილაეა, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ. ივლისი.

16. თსუფა № 11273. მთქმელი: თედორე ცაავა, 87 წლის, სოფ. ლეცე (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: რ. ცანავა, 1971 წ. ივლისი.

17. ფ. არქ. № 2328. სასიმღერო, თქმული თადა გოგუას მიერ (67 წლის). სოფ. ხაბუმე (ჩხოროწყუს რ.); ჩამწერი: მამანტი კვირტია, 1936 წ.

18. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 51. მთქმელი: ბარბარე დარჯანია, 90 წლის, სოფ. ონოლია (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: სტეფანე დარჯანია, 1965 წ. ივლისი.

19. თსუ ფოლკ. კათედრის 1973 წ. ფოლკლ. ექსპედიცია ტეხურის ხეობაში. ჩაწერილია თ. ცანავას მიერ, მთქმელი: ვალიკო მირცხულავა, 70 წლის, სოფ. ტალერი (გეგეპკორის რ.).

20. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 41. მოქმელი: კაპიტონ გახარია; დაბადებული 1913 წ. სოფ. მუხური (ჩხოროწყუს რ.).

მახუტელა ნადირთაბატონის ტყაშმაფას (ტყის დედოფალს) იცავს საზარელი ოჩოკოჩის (ვაც-კაცის) ძალადობისაგან. ტყაშმაფას დაედევნება ოჩოკოჩი, ტყის დედოფალი კივილით გარბის და უხმობს მახუტელას. მახუტელა ოჩოკოჩს ერთხელ ესერის ტყვიას. დაჭრილი ოჩოკოჩი ემუდარება მახუტელას — კიდევ მესროლეო, მაგრამ მახუტელა ამ თხოვნას არ ასრულებს, რადგან იცის, რომ მეორედ ნასროლი ოჩოკოჩს ჭრილობას გაუმრთელებს. ეს მითოლოგიური პასაჟი დღემდე შემორჩენილია საბავშვო თამაშობაში. სოფ. მუხურში (ჩხოროწყუს რ.) ჩაწერილია ასეთი გადმოცემა: ერთ-ერთი საბავშვო თამაშის დროს გაქცეულ ბავშვს თუ მეორე ბავშვი დაეწია და თავზე, მხარზე ან ზურგზე ხელა დაარტყა, დაზარალებული დამრტყმელს ეტყვის — „დამიმატე, მახუტელო“ (გემიძინი, მახუტელა). გამარჯვებული არ უნდა შეცდეს და მეორეჯერ არ უნდა დაარტყას.

21. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 306. მოქმელი: ანდრო კოტიას ძე ეჯიბია (1862 — 1952 წ.), სოფ. სახარბელიო (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ა. ეჯიბია, 1965 წ. ივლისი.

22. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 130. მოქმელი: ავქსენტი ყალიჩაეა; ქ. ზუგდიდი, 1970, ივლისი.

23. ყიფში., გვ. 132. იხ. აგრეთვე ცაგ., გვ. 86.

24. ფ. არქ. № 2298. მოქმელი: 70 წლის გლეხი-მომღერალი ივანე მათეს ძე ჩომახია (ქ. ზუგდიდი). ჩამწერი: მ. კვირტია, 1935 წ. შღრ. აქვე № 22.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

სამორწილო

ჩქიმ ქოთოში ქოჩორე,
ჩხორო კოდი გოფჩოლე;
სი ჩქიმ ჟიმა, ჟიმაჟოჩი,
ეაშუნდი-და მუშა მორთი;
გეშეია, გეშეია,
ახალი დო ჭვეშია,
გეშაშვი დო გეშახუმი,
აშო მომიჩაკალე!
ჩქიმი ჟიმა გუჯმახანი,
გეშვი ღვინი, ქოღმახვამი;
ვარა გეშვი, ვარა გელო,
ვაგილ დოხუნაში ბეღი.

ჩემი ქათამი ქოჩორა,
ცხრა კოდი დაეცალე,
შენ ჩემო ძმაო, ძმაკაცო,
თუ არ დალეედი, რაზე მოხვედი;
დალეო, დალეო,
ახალი და ძველიო,
ამოსვი და ამოწრუპე,
აქეთ (ბარბაციო) მომიტანე!
ჩემო ძმაო გუჯმახან,
დალეო ღვინო, გადმომილოცე;
ან დალეო, ან აღეჟი,
არა გაქვს დაჯდომის ბედი.

ფ. არქ. ს. 229, გვ. 171. გაგონილი სოფ. შხეფში (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: .არტემ ნინუა, 1923 წ.

25. ფ. არქ. ს. 260, გვ. 118. მთქმელი: ვლადიმერ სალია, 1971 წ. ივლისი-წალენჯიხა; ჩამწერი: ნიკოლოზ კილანავა.

26. ცაგ., გვ. 85. თარგმანი ცაგარლისა; ყიფშ., გვ. 132.

27. ცაგ., გვ. 86. თარგმანი ცაგარლისა.

28. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 140. მთქმელი: ლოლი (ლოლა) კოწიას ასული ხასია-კილანავა, 60 წლის; ჩამწერი: ბეჟან კილანავა, სოფ. რეფი-შეშელეთი, 1970 წ. ივლისი.

29. ფ. არქ. № 2325. ჩაწერილია სოფ. ლესიკინეში (ჩხოროწყუს რ.) ძაბული აქსნეტის ასული ვეკუას თქმით; ზოგი მთქმელი ამ ლექსს უწოდებს „ბუხუიაშ დიარას“.

30. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 105. მთქმელი: კოჩა აბშილავა, 80 წლის, სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); 1970 წ. ივლისი.

31. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 227. მთქმელი: მინა ხუხუა; ჩამწერი: ომარ ხუხუა, სოფ. კიწია (გეგეკორის რ.), 1965 წ. ივლისი.

32. ჩაწერილია 1971 წ. სოფ. ნოქალაქევეში (ცხაკაიას რ.).

33. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 237. მთქმელ-ჩამწერი: ალექსანდრა ფარცვანია-ქ. (ცხაკაია, 1965 წ.

34. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 297. მთქმელი: ლადი სალაყაია; ჩამწერი: ა. ეჭიბია, 1965 წ., ქ. ცხაკაია.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

არაკვანიში ობირეში

ნანაია, ნანაშ სქუა,
ნანაშ კირი მა!
არკვანიშა დიშამ/ი/ჩანქ
ვარდიშ პირი მა!
პის ცახორკი გამნ/ე/გონწყი,
დიშგოჩინი მა,
ხენწ/ი/ფეშ სქუას ქოგურაფუქ,
ვაგიჩინი მა!
ჯაზახიში სქუა რექი,
მარა კუპუქი,
თელ ქიჯანას ვეეალუ
სქანი უჯგუში
ოში შხევა თომა ღირუ
სქანი ხუპუქი,
ანწი ვიკურცხინე ღო
(გურს) ქუმაპუქი.
კვლისს ქოგიხტოლუა,
რჩანქი ძუძუსი,
ბუათი მუენანს დოგორძღანქი,

აკვანის სიმღერა

ნანაია, ნანა-შვილო,
ნანას კირიმე!
აკვანში მიწვეხარ
ვარდის ყვაილი მე!
სახიდან თავსაფარი ვადაგზადე.
ღაგზელე მე.
ხელმწიფის შვილს დამსგავსებხარ,
ვერ გიტანი მე!
გლუხის შვილი ხარ,
მაგრამ ყვაილი,
მთელ ქვეყანაზე არ მოიბოვება
შენზე უკეთესი
ას სხვად თმა ღირს
შენი ხუპუქი,
აწ გაიღვიძე და
მკერდზე მაკოცე.
მკერდზე მიგიხუტებ,
გაქმევე ძუძუს,
რძით რომ გაგაძლებ.

გიბირკი „ღბრ-ღბრუსი“,
გვეძე, ჭვარი გიწერსი დო
ჰამოთი რლურსი,
ვორწყემ — ფიქრეფ ვაგიმონკენს
თე ჰიჰე დუსი.
ჯარა მუ სქანი საქმე რე
დიო ფიქრეფი?
სი მუთუნს/ი/ ვამ/უ/გარკენა
სქან ძუძუეფი.
მიირდუქ, ქაწორხებადუ
ტერ-მოჭგირეფი,
ჭგირო ძირუნქ ქიჯანასი
მუ რე ამბე/ე/ფი!
ქოჩო, თი ღროს გაღვენუე
ოფიქრებელი,
გურს გიჟვილუნდას იცი/ი/
წუთიმ სოფელი:
სითინუე ჰიჰე უჩქე,
სილულე ბრელ/ი/ულე,
ენეფს დიო ვეჩინენქ,
რეჰ ბედნიერისი
ირფელიშენი იძიცი,
ნანა, დიო სი...
დიღქ იხუე, გუმანგარე
ქიანაშ რსიოლსი,
ღუდ ცალიერ ვედკინა,
ქეუთი იოფში...
ხვალე სქან გურ/ი/შენ რე
ქიანა მიჯორსი!
სქუაგეე, გიჯორდასი
სით სქან ქიანა,
თეჰი დაბადგებულენა
სქან ბაბა-ნანა,
ირი ჩქინ გასაჰირს
თინა ბოხილანა.
ირ სიკეთეს სქანდუ ველუთ,
თოლ/ი/ მიყირზანა!
ხეხუ ოლე ჰელეჰყვართი...
მა ირიართო გიბირქ დო
სი თოლ დოჰუტი...
ესხი ხანიშ ჩქიმო რჩილათ
მეშიჩქ, დოშურდი...
ნანაია, ნანა-სქუა,
მუთ ვორდ/ი/, ვაპუნდი.

გიმლერ „ღბრ-ღბრუ“-ს,
გვეძე, ჭვარი გიწერია და
საამურად გძინავს.
ვხელაფ ფიქრები არ გიმძიმებენ
ამ პატარა თავს.
ან რა შენი საქმეა
ჭერ ფიქრები?
შენ არაფერს მოგაყლებენ
შენი ძუძუეფი.
გაიზრლები, წინ დაგხვდებიან
მტერ-მოყვარეები,
კარგად ნახავ ქვეყანაზე
რა ამბებიან
ქოჩო, იმ ღროს გეჰენბა
საფიქრებელი,
გულს მოგიკლავს („გიკლავდეს იქნება“).
წუთისოფელი.
ზისწორე ცოტა იცის,
სიმრულე ბევრი აქვს,
ამას („ამეფს“) ჭერ არ იცნობ,
ნარ ბედნიერისი
ყველაფერზე იცინე,
ნანა, ჭერ შენ,
დიდი გახდი, გაუმარდო
ქვეყნის ტრიალს,
თავი ცარიელი არ დატოვო („არ დაიკავო“)...
ქეუთი ააფსე...
ზხოლოდ შენი გულისთვისაა,
რომ ქვეყანა მიყვარს!
/ღელა/შვილობას, გიყვარდეს
შენც შენი ქვეყანა,
იქ დაბადებულან
შენი დედ-მამა,
ყოველი ჩვენი გასაჰირისგან
ის გვიცავს.
ყოველ სიკეთეს შენგან ველით,
თვალი გვაქვს მიმტერებელი,
ხელები გვერდით დაიწყვე...
ჰე სულ გიმლერ და
შენ თვალები დახუჭე...
ამდენი ხნის ჩემი სმენით,
მგონი, დიდალე...
ნანაია ნანა-შვილო,
როგორ ვიყავი, როცა არა მყავდი.

35. თსუფა № 11143, გვ. 72—80. მთქმელი: თ. ჯიქია; ჩამწერი: ნ. სიკინავა, სოფ. ქაქვიჩი (ზუგდიდის რ.), 1971 წ. აგვისტო.

36. ფ. არქ. № 9983. მთქმელი ს. აფაქია-კვიციანი მიერ 1935 წ. სოფ. კირცხში (ჩხორაწყუს რ.); ჩამწერი: მამანტი კვიციანი.

37. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 5. მთქმელი: ს. ქარდავა, წალენჯიხა, 1971 წ. ივლისი. ჩაწერილი და გადმოქართულებულია ნ. კილასონიას მიერ. ქართული ტექსტი, ექსპედიციის ხელმძღვანელმა დოც. გიზო ჭელიძემ, საექსპედიციო მუშაობის ანგარიშთან ერთად, გამოაქვეყნა ა. ს. პუშკინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის მრავალტირაჟიან გაზეთში — „საბჭოთა პედაგოგი“ (№ 25, 1971, 7 ოქტომბერი).

38. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 193. მთქმელი: ვალენტინა მიმინოშვილი, 1971, ივლისი, წალენჯიხა; ჩამწერი: ნ. ქახნაია. სამეცნიერო-ფოლკლორული ექსპედიცია ენგურის ხეობაში (ხელმძ. დოც. გ. ჭელიძე).

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ნანო, ნანოია...

ია პატონეფი,

შეენიერო პატონეფი,

ვარდიშ პატონეფი.

ნანო, ნანოია...

ია პატონეფი,

სქანო ვარდი, სქან ქუჩიჩი,

სქან ლეხისუ მოუშუში,

ნანო, ნანოია...

ია პატონეფი,

ნანო, ნანოია...

ია ბატონებო,

მშეენიერო ბატონებო,

ვარდის ბატონებო.

ნანო, ნანოია...

ია ბატონებო,

შენი ვარდი, შენი კოკორი,

შენს ავადმყოფს ულხინე („მოუშუშე“),

ნანო, ნანოია...

ია ბატონებო...

ფ. არქ. ს. 252, გვ. 99. მთქმელი: კოჩა აფშილავა, 80 წლის, სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); 1970 წ. ივლისი.

39. თსუფა № 12586. მთქმელი: მაკი თოდუა, სოფ. სალხინო (გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: ე. ბერიშვილი, 1972 წ.

40. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 148-ა — 148. მთქმელი: პოკრო (პროკოფი) ხარჩილავა, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ. ივლისი.

41. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 78. მთქმელი: ისაკ კაკულია, 80 წლის, სოფ. ალერტი (გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: ნ. ცანავა, 1967 წ. ივლისი.

42. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 83. მთქმელი: მამანტი კვიციანი, მეგრული ზეპირსიტყვიერების ცნობილი შემკრები; დაბა ჩხორაწყუ, 1966, ივნისი.

43. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 58—59. მთქმელი: ოლია აკობია, 65 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

44. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 250—251. მთქმელი: ვერა კოსტას ასული ხოფერია-

ნიქობავა, გამოთხოვილა თეკლათიდან ცხაკაიანში; 70 წლისა: ჩამწერი: დოდო კილასონია, 1970 წ. 12 ივლისი. შდრ. ქართული ხალხური „წუხელი სიზმარი ენახე, ნეტავ, დედავ, რაო...“ მეგრული ტექსტი ქართულის მიბაძვა უნდა იყოს. შდრ. ვარიანტი:

უორან ორბენს დინობედუ

უორან ორბენს დინობედუ,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
ხოჯეთ მინდორს ღორანდეს,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
ჟირი გვარიემქ მოფურინუ,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
ზღვას კიდობან მეულედუ,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
ჩიტეთ ჭაშე კურპულანდუ,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?
დიდი ჭაქი ეკირთუნი,
მუშა უჩქუ, დიაჩქიმი?

უოროლე ბოსტანში იჯლა

უორანი ბოსტანში იჯლა,
რას ნიშნავს („რაზე იყის“), დედაჩემო?
ხარები მინდორში ბლაოდნენ,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
ორი ყუავი მოფრინდა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
ზღვას კიდობანი მიქონდა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
ჩიტები ხიდან ვიფრევებდნენ,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?
დიდი ხე რომ წაიქცა,
რას ნიშნავს, დედაჩემო?

თსუფა, 1973 წ. სამეცნ.-ფოლკ. ექსპედიცია. მთქმელი: ნინა ლომია, სოფ. აბედათი (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: თინა არზიანი, რე. № 2, გვ. 12.

45. თსუფა, 1973 წლის სამეცნ.-ფოლკ. ექსპ. მასალებიდან; მთქმელი: ნინა ლომია, 66 წლის, სოფ. აბედათი (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: თინა არზიანი, რე. № 2, გვ. 13.

46. თსუფა № 11136, გვ. 46—48. ტრადიციულ დატირებაში ასეთი შინა-არსი ახალი მოვლენაა (ინდივიდუალური მთქმელის შემოქმედება). ასეთი დატირება, რომელიც თვითნაკეთები ფორფიტებით სრულდება, სამეგრელოში ამ ბოლო წლებში გავრცელდა.

47. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 44—45. მთქმელ-ჩამწერი: აგრაფინა ელიზბარის ანული გვათუა-ხუბუტია, 65 წლის, რუსული ენის მასწ., პენსიონერი, დაბა ჭვარი, 1966 წ. ივლისი. ლექსი დაწერილია 1926 წელს.

48. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 165—167. ენგურის ხეობის სამეცნიერო-ფოლკლორული ექსპედიცია (ხელმძ. დოც. გ. ჰელიძე); მთქმელი მ. ქარადავა (ასრულებს ფანდურზე). ჩამწერი: კ. სამუშია და ნ. ჭახნავია, 1971 წ. ივლისი, წალენჯიხა. ეს ლექსი ჩართულია ტრადიციულ „სულის მოყვანის“ ტექსტში

49. ჩაწერილია 1968 წლის ოქტომბერში.

50. ჩაწერილია 1968 წლის ოქტომბერში.

51. თსუფა № 11330, ჩამწერი: დოდო კილასონია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.), 1971, ივლისი.

52. უიფშ., გვ. 186.

53. ს. მაკალათია, სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია, 1941, გვ. 351.

54. უიფშ., გვ. 186.

55. ჩაწერილია ფირზე ვარლამ, კალისტრატე და ვერა გამზარდიების შესრულებით. სოფ. სუჯუნა (აბაშის რ.).

56. ჩაწერილია სოფ. სუჯუნაში (აბაშის რ.) მომღერლების ძმების ალექსანდრე, ვარლამ და კალე გამზარდიების შესრულებით. 1960 წ., ივლისი.

57. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 143—144. მთქმელი: კ. გამზარდია, სუჯუნა (აბაშის რ.). 1969 წ. ივლისი.

58. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 139. 1970 წ. ივლისი, ფოთი.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ოჩაშ ხვე დო ხვარიელი

ჰანის ბარაქა და ხვაივი

ოჩეშ ხვე დო ხვარიელი,
ვო, პო, ვო, პოო,
ოჩეშ ხვე დო ხვარიელი,
ვო, პო, ვო, პოო,
ჩინ მალაზა ეფშა რე დო
ვო, პო, ვო, პოო,
ტერეფიში ცარიელი,
ვო, პო, ვო, პოო.

ყანის ბარაქა და ხვაივი (ხარ),
ვო, პო, ვო, პოო,
ყანის ბარაქა და ხვაივი (ხარ),
ვო, პო, ვო, პოო,
ჩვენი სასიძინდე სავსეა და
ვო, პო, ვო, პოო,
მტრებისა კი ცარიელი,
ვო, პო, ვო, პოო.

ჩაწერილია სოფ. სუჯუნაში (აბაშის რ.), მომღერლების (და-ძმების) ვერა, ვარლამ, კალისტრატე და ალექსანდრე გამზარდიების შესრულებით.

59. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 75. ჩამწერი: შარლოტა კვანტალიანი და არჩ. სააკაძე, 1971 წ. ივლისი, ენგურის ხეობა.

60. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 116—119. ჩაწერილია 1971 წ. ივლისში, წალენჯიხა; მთქმელ-ჩამწერი: ელადიმერ სალია, 1971 წლის სამეცნიერო-ფოლკლორული ექსპედიცია (ხელმძღვანელი დოც. გ. ჭელიძე) ენგურის ხეობაში.

61. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 111. მთქმელი: ვ. სალია, წალენჯიხა, 1971 წ. ივლისი; ჩამწერი: შ. კვანტალიანი.

62. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 81. მთქმელი: ელადიმერ ზოსიმეს ძე სალია, წალენჯიხა, 1971 წ. ივლისი; ჩამწერი: შარლოტა კვანტალიანი და არჩ. სააკაძე.

63. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 55. მთქმელი: ელადიმერ ნაჭყებია, 65 წლის; სოფ. ხეთა (ხობის რ.); 1967 წ. მარტი.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

მეურამე გოხოლუჭი

მეურამე ბახლავარ

მეურამე გოხოლუჭი,
ხეს მიკებუ კინუ გირძე,
მეურაქუ დო მიიბფრქ,

მეურამე გახლავარ,
ხელში მიკირავს წყელი გრძელი,
მიედევარ და მივიმღერო,

პორექ ჩქიმი დღღი მინჯე;
კალ-კალეშა გომპინე
პატონ-ჰკორალაში ხანდა,
პატონი ჭიხას ინორღე დო
მა ვაგომიქუნდე დანდა;
ასე დროქ ვაგომითრუ,
დეს ვადუღე მითინ შხვას,
მითა პუნც მახოჯალი,
ჩქიმ ნახანდას მა იხვარქ.
კამბეშეფი ჭვირი პუნც,
დღამ დო სერით მიბერსანა,

ჩეეშებურო ვაშქირენა,
ვახვალუნა, ვაქუსანა.

ვარ ჩემი თავის პატრონი:
ზოგჯერ გამახსენდება
პატონ-ყმობის (დროინდელი) ჭაფა,
პატონი ციხეში (—სასახლეში) იღვა და .
მე (ეზოსთვის) ლოზე კი არ მეულო ვარს
ახლა დრო გამოიცვალა,
თავს არ დავუღებ არავის სხვას,
არავინ მყავს მბრძანებელი,
ჩემს ნაშრომს მე ვიხმარ.
კამეჩები კარგი მყავს,
ღლე და ღამ მძლავრად დადიან
(„მიგლიჭინებენ“)

ქველებურად არ შიათ,
არ ახველებენ, არ კენესიან.

ფ. არქ. ს. 259, გვ. 89. მთქმელი: ვალოდია სალია; ჩამწერი: შ. კვანტა-ლიანი და ა. სააკაძე, 1971 წ. ივლისი, წალენჯიხა. ვ. სალიას ეს სიმღერა გაუერცია, 1968 წელს მოსწავლეთა მხატვრული თვითშემოქმედების მე-6 რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე „მეურმეთა ცეკვამ“ ოქროს მედალი დაიმსახურა (იქვე, გვ. 89). ჩვენ მხოლოდ ხალხური გამოვაცალეყვეთ, შესავალი და ბოლო ნაწილი ავტორისეულია და აქ არ შეგვიტანია.

64. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 137—139.

65. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 164. ჩაწერილი არტემ ნინუას მიერ სოფ. შხეფში (ცხაკაიას რ.), 1923 წ.

66. ქ. სამუშ., გვ. 59. მთქმელი: ვახტანგ ჯორჯიკია; ჩამწერი: კ. სამუშია; ზუგდიდი, 1965 წ.

67. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 288. ავტორ-მთქმელი: ლადი სალაყაია, ჩამწერი: ანდრო ეჯიბაია, ქ. ცხაკაია, 1965 წ., ივლისი.

68. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 278—279. მთქმელი: ლადი პეტრეს ძე სალაყაია, სოფ. მენჯი, ცხაკაიას რ., ჩამწერი: ანდრო ეჯიბაია.

ლადი პეტრეს ძე სალაყაია დაიბადა 1881 წელს სოფ. თეკლათში (ცხაკაიას რ.). მიღებული ჰქონდა ორკლასიანი განათლება. ბავშვობიდანვე შეუყვარდა ხალხური ლექსები. იყო კარგი მომღერალი. ძუკუ ლოლუასთან, რემა შელეგისთან, ერქომანიშვილებთან დადიოდა, ლექსებს თხზავდა და მღეროდა. ნოკო ხურცია (ცნობილი ლოტბარი) მისი ლექსებით მოხიბლული იყო. ლადი სალაყაია გარდაიცვალა 1945 წლის 6 სექტემბერს (ჩამწერის შენიშვნა). ლ. სალაყაიას ლექსები ჩამწერმა ექსპედიციას გადასცა 1965 წელს.

69. ფ. არქ. ს. 253, გვ. 276—277. მთქმელი: ტაია პეპუს ძე რიგვავა, 85 წლის, სოფ. ოქუმი (გალის რ.); ჩამწერი: ნიკოლოზ კილანავა, 1969, ივლისი.

70. დ. არაყიშვილი, გვ. 93—96. ყიფშ., გვ. 119. იხ. აგრეთვე ბერ., გვ. 149; ამ ლექსის ბოლო ორი სტროფი ცალკე გვხვდება:

აბა, ჩიტი, ქოფურინი,
 თენა ქემეული თის,
 ღიორღე[ე] ლუბას ქემლუ[ე]ლვი,
 უჯულ[ი] ქააჭული პის.
 აბა, ჩიტი, სქანი კირი,
 მუს მომილა დენართის,
 კიკე მუქაართინუანს
 ჩქიმი გური წყუნათირს.

აბა, ჩიტო, გაფრინდი,
 ეს მიუტანე მას,
 ჭერ უბეში ჩაუდე,
 მერე აყოცე პირზე.
 აბა, ჩიტო, შენი კირიძე,
 რას მომიტან დაბრუნებისას,
 ცოტა (რამ) მოაბრუნებს
 ჩემს ნატყენ გულს.

ბერ., გვ. 117. მთქმელი: ერ. ჩაჩიბაია; ჩამწერი: შ. ბერიძე, სოფ. გურძემი, 1918 წ.

71. დ. არაყიშვილი, გვ. 93—96, ყიფშ., გვ. 118—119.

72. ჩამწერი: ვლ. გაგუა (ყვათანის სასწავლებლის ზედამხედველი). დაიბეჭდა СМОНПК, X, განყ. I, გვ. 109, ყიფშ., გვ. 125.

73. ყიფშ., გვ. 109—110. მთქმელი: მარო ცხაკაია (სოფ. ნაოლაღევი). ჩამწერილია ი. ყიფშიძის მიერ.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ცოროფელის ეონდურქეი,
 გური ალაკვილი მათუ,
 ჩქიმ ორღენი მიჩქედუ ღო
 მულა დიხას დომიკქვაფუ.
 თიშ ცქუმალა ღო ცოროფა
 უნაყოფოთ მებღინათუ,
 ჩქიმი ღუღიშ ოსხუნურსი
 ჭინა შხეაშა ქულუქვაფუ.

შეყვარებულს ვემღური,
 გულმოკლული („დამწვარი“) ვარ,
 მეგონა ჩემი იყო და
 საღ არ („რამდენ ადგილას“) დამიკვებნია.
 მისი ქება და სიყვარული
 უნაყოფოდ დამკარგვია,
 (ვინც) ჩემს თავს მერჩიენა,
 ცქერა სხვისთვის დაუწყია.

მთქმელი: არტემ ნინუა, 1938. ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა 1957 წელს.

74. ბერ., გვ. 74—75. ავტორი (?) რემა შელეგია.

რემა შელეგია — პოეტი-მომღერალი (30 წ.), ახალ-სენაკი და სოფ. ჯოლო (შ. ბერიძის შენიშვნა). როგორც ამ, ისე სხვა ავტორიან ლექსებში მრავალი სტრიქონი ხალხურიდანაა აღებული.

75. ბერ., გვ. 73—74. ავტორი კიწი გეგეჰკორი (ახალ-სენაკი, ამჟამად ქ. ცხაკაია).

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ართ ვარდ გამკოპწილი,
 ხეს მიკინებუ თინა,
 შურს თის მეუნთხუა,
 მიცორს თის ქივიფშინა — და სხე.

ეს ლექსი ფრიად გავრცელებულია, ოღონდ ჩვეულებრივად მღერიან პირველი სტროფისა და ბოლო სამი სტროფის გარეშე.

76. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 177. მთქმელი: შალიკო ქობალია, სოფ. ლეკუხონე (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1970 წ. ივლისი. ვარიანტი მეექვსე სტრ.: გურქ მემაკუ უგემურო „გული დამწყდა უგემურად“. იხ. აგრეთვე შ. ბერიძე, გვ. 70—71. ლექსის ავტორად შ. ბერიძე სახელებს ცნობილ მომღერალს ძუკუ ლოლუას.

77. ყიფშ., გვ. 110—111. მთქმელი: თედორე კვირიაა (სოფ. ნაოდალევი). ჩაწერილია ი. ყიფშიძის მიერ.

78. ყიფშ., გვ. 108—109. დაწერილია პროფ. ი. ყიფშიძის თხოვნით მიხ. გაბუნias მიერ (სოფ. ბანძიდან) 1910 წელს მურღულში (ბათუმის ოლქი).

79. СМОНПК, XVIII, განყ. I, გვ. 28 (ჩაწერილია სოფ. ცაიშში). ყიფშ., გვ. 144—145.

80. ცაგ., გვ. 66—67, ყიფშ., გვ. 123.

81. ჩაწერილია კლ. გაგუას მიერ. СМОНПК, X, განყ. I, გვ. 109, ყიფშ., გვ. 125.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

მახა, მა სქანოთ კირიბი ვორდა —
სქან ოხვამერო გოლუფიერი,
შური, მა სქანო სანთელი ვორდა —
ხატიში წოხოლე ონდლუფაფარი.
მახა, თის რთხოლუე სი ჩქიმი ორდე,
თინუ შარეფიშ მაწურაფალი,
ლურაში უკული სი ჩქიმი ორდე —
ჩხე ჩილაშერიში გიმარღვაფალი.

მახა, მე შენთვის კრავი ვიყო —
შენს სალოცავად შესაწირავი („შემოსაელები“),
სულო, მე შენთვის სანთელი ვიყო —
ხატის წინ დასადნობელი.
მახა, იმას გთხოვ, შენ ჩემი იყო,
სწორი გზის მიმითებელი,
სიკვილის შემდეგ შენ ჩემი იყო —
ცხელი ცრემლების დამყრელი.

ფ. არქ. ს. 249, გვ. 181. მთქმელი: ბ. შონია, სოფ. ლეკუხონე (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1970 წ. ივლისი. შღრ. აგრეთვე აქვე № 16 და მისი ვარიანტენი.

82. ბერ., გვ. 157. ავტორი ლალი გაგუა (პედაგოგი). დაწერილია 1886 წელს.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი:

სი ორდი ვარდი უგუფაჩუ/უ/
ვორდი მახირე მა მაფშალია,
გუგოლურქულე, გუგოპუაფე,
შური ქოვინთხე მე, მახარია,
სი ქოვინთხე თი თუთარჩელა,
ძუდეში ხოლოს ბაღიშ კარია,
მაფშალიაშოთ გოფაჩილ ვარდიშ
მინჯეთ ორდასო რჩინუ ყვარია?!

შენ იყავ ვარდი გაუშლელი,
ვიყავ მომღერალი იაღონი შე,
გიპიკპიყე, აგაყვაყე,
დაგვოსუე მე, მახარია,
შენ გაიხსენე ის მთვარიანი ღამე,
სახლის ახლოს ბაღის კარი,
იაღონისთვის გაშლილი ვარდის
პატრონად იყოს ბებერი ყვავი?!

ფ. არქ. ს. 230, გვ. 292. ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია, 1965, ქ. ცხაკაია, ჩამწერის შენიშვნა: „ჩემს ოჯახში გავიხილი“.

სი ორდი ვარდი უგუფუშქებუ,
ვორდი მახირე მა მათშალია,
გოგოლურქულე, გოგოპირაფე,
შურით ქოგინთხე მა, მახარია.
მუჟო ათენა თაში ქორდენი,
მემიშქ ვათქუა სითი ვარია,
მაფშალიაშო გოფაჩილიში
ვარდისში მინჩე რდასო კვარია.

შენ იყავ ვარდი გუფუფრჩქენელი,
ვიყავ მომღერალი ბულბული მე,
გიჟიკიკე (გარს), აგაყვავილე,
გისუნე კიდევ მე, მახარია.
რომ ეს ასე იყო,
მგონი, არც შენ თქვა უარი,
ბულბულისთვის გაშლილი
ვარდის პატრონი იყოს ყვევი?

ფ. არქ. № 2303. ჩამწერილია 1931 წ. ზუგდიდელი მასწავლებლის მაქსიმე ვეკუას მიერ. შდრ. აქვე № 15.

83. მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1914 წ. ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა 1957 წელს.

84. მთქმელი: ალუშა ქარცხია; ჩამწერი: მ. ხუბუა. სოფ. ხიბულა (ხობის რ.); 1921 წ., იხ. მ. ხუბუა, „მეგრული ტექსტები“, გვ. 329.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

წვალებური სიციცხლეს
კოჩიშოთ ღურა უჯგუ;
აიშახ რინა მოკოლ, მარა
ანწი შურო ვაშოხუჯუ,
სქანი ჭინა-შეჩინაქ
ღამაჰუნგუ, ღუმამუნჯუ.

ნაწვალეზ სიციცხლეს
კაცისთვის სიკვდილი სჯობია,
აქამდე ყოფნა მინდოდა, მაგრამ
ეხლა სრულიად არ მსიამოვნებს,
შენმა ყურებმა-შეხედვამ
ღამაჰურა, ღამაჰუნჯა.

ფ. არქ. № 10181. სოფ. კითაწყარო (ზუგდიდის რ.). ჩამწერი: ალ. ლაშხია, 1936 წ.

85. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 152. მთქმელი: ნიკანდრო ჭლამაძე, 53 წლის, სოფ. გეჯეთი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1968 წ. ივლისი.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ქოროფა

ქოროფა რე ღურუუ,
მიქე მენომიწურუუ,
საქმეშა გურქ ვეგეშადუ,
ქიანა გაკმორულუ/./
სერით ლოგინს ვაღმანჯირ,
ღლაშით ვადმორულუ,
მუჟო თოლი ქემკობდვინი,
დახე გემობუნუ.

სიყვარული

სიყვარული არის სიკვდილი,
ვინ მომიგზავნა,
საქმეს გული ვერ დაეუღე,
ქვეყანა შემომარბენინა.
ღამით ლოგინში ვერ დაეწევი,
ღლე არ დამაძინა,
როგორც კი თავი („თვალი“) მივდევი,
კინაღამ დამახრჩო („ჩამოგვლია“).

ბერ., გვ. 72. ლექსის ავტორად შ. ბერიძე ასახელებს ცნობილ ლოტბარს რემა შელეგიას.

86. ჩაწერილია ელ. გაგუას მიერ. СМОНПК, XVIII, განყ. I, გვ. 6, ყიფშ., გვ. 126.

87. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 64. მთქმელი: მარიამ თირქია. ჩამწერი: იონა გოგი-ნავა, სოფ. უშაფათი (ცხაქაიას რ.), 1965 წ.

88. ბერ., გვ. 149. მთქმელი: სტეფ. გაგუა; ჩამწერი: გრ. ხუროძე, 1919 წ. ახალ-სენაკი (ამქამალ ქ. ცხაქაია).

89. ფ. არქ. № 2319. ეს ლექსი, 1914 წელს ბეგლარ კვირტიას მიერ ჩაწე-რილი, 1931 წელს სოფ. კირცხის (ჩხოროწყუს რ.) სკოლის მოსწავლეს ვერა კვირტიას გადაუცია მამანტი კვირტიასათვის.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

მაფშალია მაგლობელი,
მაზირეთ ოკო ორდიკონი,
სქანდა ვარდი მიბარულუ,
ბალის ოკო ღორგიკონი,
ინა ღლას ვახომულუ,
მა სი ქოვიპორდიკონი.

ბულბულო, მაგლობელო,
მომღერლად უნდა ყოფილიყავ,
შენთვის ვარდი შქონდა მიბარებული,
ბალში უნდა დაგერგო,
ის არასდროს გახმებოდა,
მე შენ რომ გუყვარებოდი.

ფ. არქ. ს. 229, გვ. 65. მთქმელი: მარიამ თირქია; ჩამწერი: იონა გოჯინავა, სოფ. უშაფათი (ცხაქაიას რ.), 1965 წ., ივნის-ივლისი.

მაფშალია, იგივე ბულბული, აღიარებულია ვარდის მომღერლად. სამეგ-რელოში მაფშალია (ბულბული) სვიის (ფშალიას) მომღერლადაა მიჩნეული და ამიტომ მას მაფშალიას ეძახიან. ლეგენდა მოგვითხრობს, რომ „ფშალიას“ მომ-ღერლად მაფშალია (ბულბული) ტყის დედოფალმა — „ტყაშმაფამ“ დააწესაო. სვიის ყვავილობის პერიოდში მას გამუდმებით რომ არ უმღეროს ბულბულმა, ფშალია (სვია) ამოუვა ენაზეო. შემოდგომის ბოლოს, როდესაც ფშალია (სვია) სიცივისაგან დაჰქნება, — მაფშალია (ბულბული) მღერას შეწყვეტს და გულ-წითელა ჩიტად გადაიქცევაო. ლეგენდაში გადმოცემული ამბავი ბულბულის ფერისცვალების შესახებ ანალოგიურადაა ასახული ს.-ს. ორბელიანის ლექ-სიკონშიც (ქართ. ხალხ. პოეზ. მას. კ. სამუშიას შედგენილი, 1972, გვ. 98).

90—91. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ჟვანია, სოფ. ჰითაწყარი (ზუგდი-დის რ.); 1962 წ. მარტი.

92. თსუ ფოლკ. კათ. 1973 წ. სამეც.-ფოლკ. ექსპ. მასალებიდან, ჩამწერი: თ. ცანავა, მთქმელი: მელანია გვარამია, 75 წლის, სოფ. კურზუ (გეგუქკო-რის რ.).

93. ფ. არქ. № 2321. ეს ლექსი (სიმღერა), 1914 წელს ბეგლარ კვირტიას მიერ ჩაწერილი, 1931 წელს სოფ. კირცხის (ჩხოროწყუს რ.) სკოლის მოსწავ-ლეს ვერა კვირტიას გადაუცია მამანტი კვირტიასათვის.

94. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 159. მთქმელი: პორფილე საჭაია, 70 წლის, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ., ივლისი.

95. ხუბ., გვ. 334.

96. ფ. არქ. № 2303. ჩაწერილია 1931 წ. მასწ. მაქსიმე ვეკუას მიერ ქ. ზუგ-დიღში.

97. ხუბ., გვ. 333.

98—99. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 100—102. მთქმელი-ჩამწერი: აგრაფინა ცო-მაია-იოსავა, ქ. ცხაკაია, 1965.

100. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 24. მთქმელი: ალ. სიკინავა, სოფ. ლესიკინე (ჩხოროწყუს რ.); ჩამწერი: ნაშირა სიკინავა, 1969 წ., ივლისი.

101. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 165—166. მთქმელი: ეთერ გვარამია, სოფ. ქვედა ჩხოროწყუ; ჩამწერი: ლამზირა გახარია, 1968 წ., ივნის-ივლისი.

102. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 58. მთქმელი: ლუკა სიგუა, 68 წლის, სოფ. ნახუ-ნაო (გეგეკეორის რ.); ჩამწერი: ნატო ცანავა, 1968 წ., ივნის-ივლისი.

103. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 238. მთქმელი: რაჟდენ ზვამბაია, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

ე ა რ ი ა ნ ტ ი (მესამე-მეოთხე სტრ.):

ვიწუენი მოკო, მარა
დრო ვარე დო მუ ფქიშინა.

მინდა ვითხრა, მაგრამ
დრო არ არის და რა ვენა.

104. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 199. მთქმელი: ნუცა ზვამბაია, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

105. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 178. მთქმელი: რ. კილანავა, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

106. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 149. მთქმელი: ლ. ლურჯაია, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ., ივნის-ივლისი.

107—109. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 70. მთქმელი: ფიდული ნანობაშვილი; სოფ. ონოლია (გეგეკეორის რ.); ჩამწერი: სტეფანე დარჯანია, 1965 წ. ივლისი.

110. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 224. მთქმელი: იულია მატუა, სოფ. ცხიროგალი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

111. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 142—143. მთქმელი: შ. ქარდავა, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

112. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 168. მთქმელი: ხუხუ ლურჯაია, 76 წლის, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

113. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 98—99. მთქმელი: კაკა ყოლბაია, 83 წლის, სოფ. კუბურხინი (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1968 წ. ივნის-ივლისი.

114. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 44—45. მთქმელი: ლუნა არქანია, 52 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

115. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 27—28. მთქმელი: ძიკი ხასია, 55 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

116. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 148—149. მთქმელი: შურა ხურცილავა, 60 წლის, სოფ. თავილონი (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულავა, 1968 წ. ივნის-ივლისი.
117. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 147—148. მთქმელი: შურა ხურცილავა, 60 წლის, სოფ. თავილონი (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულავა, 1968 წ. ივნის-ივლისი.
118. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 88—89. მთქმელი: ეკატერინე ბაბუა, 52 წლის. სოფ. თავილონი (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულავა, 1968 წ. ივლისი.
119. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 143—144. მთქმელი: შურა ხურცილავა, სოფ. თავილონი (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულავა, 1968 წ. ივნის-ივლისი.
120. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 97. მთქმელი: ისაკ კაკულია, 60 წლის, სოფ. ალერტი (გეგეკორის რ.); ჩამწერი: ნ. ცანავა, 1967 წ. ივნის-ივლისი.
121. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 157. მთქმელი: ნიკანდრო ჭლამაძე, 53 წლის, სოფ. გეჭეთი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1968 წ. ივნის-ივლისი.
- 122—123. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 153—154. მთქმელი: ნ. მილორავეა, სოფ. რეფი (ვალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968, ივნის-ივლისი.
- 124—125. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 105—106. მთქმელი-ჩამწერი: აგრაფინა ცომაია-იოსავა, ქ. ცხაკაია, 1965 წ.
126. ფ. არქ. № 10148. მთქმელი: დ. ბოკუჩავა; ჩამწერი: ბ. გობეჩია, ზუგდიდის რ., 1936 წ.
127. ფ. არქ. № 10197. სოფ. ნახუნაო (გეგეკორის რ.); მთქმელი: კონია ცანავა; ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.
128. ჩაწერა ს. სხირტლაძემ 1969 წლის ნოემბერში.
129. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 207—209. მთქმელი: ვ. ოკუჩავა, 83 წლის, სოფ. ნამიკოლოთ (გეგეკორის რ.); 1965 წ. ივლისი.
130. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 28.
131. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 161—163. მთქმელი: ვ. გვასალია, სოფ. ნოჯინვეც (ხობის რ.); ჩამწერი: ზ. ცხადაია, 1967 წ. ივლისი. შდრ. 149.
132. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 152—156. მთქმელი: ვერა გვასალია, სოფ. ნოჯინვეცი (ხობის რ.); ჩამწერი: ზოია ცხადაია, 1967 წ.
133. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 158—160. მთქმელი: ვერა გვასალია, სოფ. ნოჯინვეცი (ხობის რ.); ჩამწერი: ზოია ცხადაია, 1967 წ. ივლისი.
134. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 132. ავტორ-მთქმელი: ვლადიმერ ბეჟანის ძე ნაჭყებია; ჩამწერი: ვ. ნაჭყებია, 1967 წ.
135. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 131. ჩამწერი: ვ. ნაჭყებია, თბილისი, 1967. ლექსი გამოთქმულია ვლადიმერ ბეჟანის ძე ნაჭყებიათა მიერ (სოფ. ხეთა, ხობის რ. 1920 წ.)
136. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 131. ჩამწერი: ვ. ნაჭყებია; ავტორ-მთქმელი: ვლადიმერ ბეჟანის ძე ნაჭყებია, 1920 წ., სოფ. ხეთა (ხობის რ.).

137. ფ. არქ. ს. 235. მთქმელი: ბაბუცა გარგილია; ჩამწერი: კ. სამეშია, ქ. ზუგდიდი, 1967 წ. აგვისტო.

138. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 69—ბ. მთქმელი: ფადულა ნანობაშვილი, სოფ. ონოლია (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: სტეფანე დარჯანია, 1965 წ. ივლისი.

139. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 48—ა. მთქმელი: მინიკა ქაჯაია, 61 წლისა, დიასახლისი, ჩონგურზე დამკვრელი, მომღერალი; ჩამწერი: სტეფანე დარჯანია, 1965 წ., სოფ. ონოლია (გეგეპკორის რ.).

140. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 173—174. მთქმელი: პეტრე იოსეს ძე ჩხარჩხულია, 75 წლის, სოფ. ხაბუმეში (ჩხორაწყუს რ.) მცხოვრები, იუმორისტა მთქმელ-მომღერალი, მახვილსიტყვაობის ოსტატი; ჩაწერა მ. კვიციანი. 1966 წ.

141. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 49—51. ავტორი: ზოსიმე ჭანტურია, გარდ. 1923 წ. ლექსი დაწერილია 1909 წელს. სოფ. ჩქვალერი (წალენჯიხის რ.). 1966 წ., ივნისი.

142. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 208—209. მთქმელი: ა. კვარაცხელია, სოფ. ნაკიფუ (წალენჯიხა), 1966 წ. ივნისი.

143. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 296. ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია, 1965 წ. ივლისი, ქ. ცხაკაია.

144. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 294—295. ავტორი-მთქმელი: ანდრო ეჯიბია, ჩაწერილი მის მიერ, 1965 წ. ივლისი, ქ. ცხაკაია.

145. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 289—290. ავტორი-მთქმელი: ლადი სალაყაია, ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია, 1965 წ. ივლისი, ქ. ცხაკაია.

146. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 155—156. მთქმელი: რეზა შელეგია, ცხაკაიას რ. ზალხური სიმღერების გუნდის ლობჯანი. ლექსი დაიბეჭდა ცხაკაიას რაიონულ გაზეთში „მთლიანი კოლექტივიზაცია“ 1935 წ. 24 მარტს, № 16. გადმოიწერა ილო წირღვავაძე.

147. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 119—121. ავტორი-მთქმელი: ლადი სალაყაია, სოფ. მენჯი (ცხაკაიას რ.), დაიბეჭდა ცხაკაიას რაიონულ გაზეთში „მთლიანი კოლექტივიზაცია“ 1937 წ. 8 მარტს. ჩამწერი: ილო წირღვავაძე, 1965, ივლისი.

148. ბერ., გვ. 162—163. ავტორი ლ. გაგუა, 1888 წ. სოფ. კოტიანეთი.

149. ბერ., გვ. 119. შ. ბერიძის შენიშვნა: „1908. ს. მ. გადმომცა ავტორმა“.

150. ბერ., გვ. 75—76. მთქმელი და ჩამწერი ნ. კ. ბერიძე (ახალსენაკი). ზღრ. ი. ყიფშიძე, გვ. 159.

151. ბერ., გვ. 76. ჩაწერილია შ. ბერიძის მიერ (1919 წ.). მთქმელი: ოლღა ბოფერია.

152. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ყვანია, სოფ. ჭითაწყარი (ზუგდიდის რ.); 1962 წ. მარტი.

153—158. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ყვანიას და ქიონია დიმიტრის ასული შავდია-ყვანია, 60 წლის, მღეროდა კიჩი გეგეპკორის ანსამბლში, უკრავს

ჩონგურსა და გიტარაზე. ბევრი ტრადიციული სიმღერა ახსოვს. აქვს საკუთარი რეპერტუარიც. სოფ. კითაწყარი (ზუგდიდის რ.), 1962, მარტი.

159—160. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ევანია, სოფ. კითაწყარი (ზუგდიდის რ.); 1962 წ. მარტი.

161. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) დიმიტრის ძე ევანია, დაბადებული 1882 წელს, ცხოვრობს ზუგდიდის რაიონის სოფ. კითაწყარში, განთქმული მოლექსე-მომღერალი.

162. ფ. არქ. ს. 260, გვ. 77. ჩაწერილი 1971 წლის ივლისში, სოფ. ოქუმი (გალის რ.); ჩაწერი: ნიკოლოზ კილანავა.

163. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 85. მთქმელი: ვლადიმერ სალია, წალენჯიხა. 1971 წ., ივლისი; ჩაწერი: შ. კვანტალიანი და ა. სააკაძე. ტექსტს ახლავს მთქმელის შენიშვნა: „ეს სიმღერა გამოყენებულია ფილმში „მაცი ხეიტია“ ჩვენი შესრულებით. ამას ლევან დადიანი, თურმე, თავის სატრფოს უმღეროდა“.

164. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 36—37. მთქმელი: ლევან ფიფია, სოფ. ჩქვალერი (წალენჯიხის რ.); ჩაწერი: ნინო კილასონია, 1971 წ., ივლისი.

165. ფ. არქ. ს. 258, გვ. 29—30. მთქმელი: ზინა ქანტურია; ჩაწერი: ნინო კილასონია, 1971 წ. ივლისი, ენგურის სეობა.

166. ფ. არქ. ს. 253, გვ. 282—283. მთქმელი: ვლადიმერ გერგია, სოფ. ოქუმი (გალის რ.); ჩაწერი: ნიკოლოზ კილანავა, 1969 წ. ივლისი.

167. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 108—109. მთქმელი: პარმენ ქარდავა, 55 წლის. სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); 1970 წ. ივლისი.

168—170. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 34—35. მთქმელი: იულია პავლეს ასული ჯახია, 50 წლის, სოფ. ლეკუხონე (გალის რ.); ჩაწერი: ვ. ქეცბაია, 1970 წ. ივლისი.

171. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 88. მთქმელი: კირილე უზარაშვილი, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); ჩაწერი: ს. უზარაშვილი, 1970 წ. ივლისი. კ. კილანავას ჩანაწერი მასალებიდან.

172. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 329. მთქმელ-ჩაწერი: თამარ გამბარდია, ქ. ფოთი, 1969 წ. ივლისი.

173. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 165. მთქმელი: დომე ბახია, სოფ. ონოლია (გეგეკეორის რ.); ჩაწერი: სოსო სიგუა, 1969 წ. ივლისი.

174. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 160. მთქმელი: ნადია საჭაია, 60 წლის, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩაწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ. ივლისი.

175. თსუფა № 12076. მთქმელი: თებრო აშორტია, 75 წლის, სოფ. დიდი ჭყონი (გეგეკეორის რ.); ჩაწერი: რუსუდან ცანავა, 1972 წ. ივლისი.

176. თსუფა № 11102. მთქმელი: ბეგი ძაგანია, სოფ. ნაჭაბაო (გეგეკეორის რ.); ჩაწერი: სოსო სიგუა, 1971 წ. ივლისი.

177. თსუფა № 11472. მოქმელი: ლენა ხურცილავა, სოფ. სალხინო (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: სოფიო ჩოხელი, 1971 წ. ივლისი.

178. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 70. მოქმელი: ციციხო თოდუა, 57 წლის; ჩამწერი: ი. გოგინავა, სოფ. ეკი (ცხაკაიას რ.), 1965 წ. ივლისი.

179. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 226. მოქმელი: მინა ხუხუა; ჩამწერი: ომარ ხუხუა, სოფ. კიწია (გეგეჭკორის რ.); 1965 წ. ივლისი.

180—181. ავტორ-მოქმელი: მურთაზ ჩახავა; 1971 წ.

182. თსუფა № 11366, გვ. 20—24. ჩაწერილია სოფ. ბალდაში (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: თინა ცანავა; მოქმელი: კოსტა წულაია, 76 წლის, 1971 წ., ივლისი.

183. მოქმელი: არტემ ნინუა; ჩაწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა 1956 წელს.

184. ფ. არქ. ს. 243, გვ. 127—129. მოქმელი: ბესარიონ ცანავა, 83 წლის, სოფ. ნახუნაო (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: თინა ცანავა, 1968 წ., ივლისი.

185. ფ. არქ. № 8768. ჩაწერა ს. კილაიამ, ქ. ცხაკაი, 1936 წ.

186. ფ. არქ. № 10176. გაგონილი სოფ. კითაწყარში (ზუგდიდის რ.); ჩაწერა ალ. ლაშხიამ, 1936 წ.

187. ფ. არქ. № 8766. ქ. ცხაკაია, ჩამწერი: ს. კილაია, 1936 წ.

188. ფ. არქ. № 8769. ჩაწერილია ს. კილაიას მიერ 1936 წ. ქ. ცხაკაიაში.

189. ფ. არქ. № 2303. ჩაწერილია 1931 წ. ზუგდიდში მაქსიმე ვეკუას მიერ. სხვა ვარიანტები იხ. ყიფშ., გვ. 146, სამუშ., გვ. 25.

190. ქ. სამუშ., გვ. 24. მოქმელი: აკაკი სამუშია; ჩამწერი: ქ. სამუშია. სოფ. ღია-პალური (წალენჯიხის რ.), 1957 წ.

191. ქ. სამუშ., გვ. 27. მოქმელი: კირილე თოდუა; ჩამწერი: ქ. სამუშია; ქ. ზუგდიდი, 1961 წ.

192. ქ. სამუშ., გვ. 30. მოქმელი: გვანჯი კატუკია; ჩამწერი: ქ. სამუშია.

193. ქ. სამუშ., გვ. 30. მოქმელი: ჯოტო ქარცხია; ჩამწერი: ქ. სამუშია; ქ. ზუგდიდი, 1966 წ.

194. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 32 (ს. კუჭავას ჩანაწერი). მოქმელი: ტატიანა ადამია, ქ. ფოთი, 1969 წ., ივლისი.

195. ფ. არქ. № 2323; ეს ლექსი, ჩაწერილი 1914 წელს ბეგლარ კვირტიას მიერ, 1931 წელს მოსწავლე ვერა კვირტიამ (სოფ. კირცხში მცხოვრები) გადასცა მამანტი კვირტიას.

196. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 169. ავტორ-მოქმელი: სოფ. ნოსირის მცხოვრები. კოლია მამულია. ამ ლექსზე მუსიკა დაწერა ლოტბარმა ლონგინოზ მიმინოშვილმა, მღერის ცხაკაიას კულტ-სახლის გუნდი. ჩამწერი: არტემ ნინუა, 1963 წ. ქ. ცხაკაია; მოქმელი: ჭუტული მიმინოშვილი.

197. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 228—229. მოქმელ-ჩამწერი: თამარ გამზარდია. ქ. ფოთი, 1969 წ. ივლისი.

198. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 227—231. მთქმელი: მედენი შედანია, 75 წლის, სოფ. კახათი (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: თინათინ ცანავა, 1970 წ. ივლისი.

199. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 232—234. მთქმელი: მედენი შედანია, 75 წლის, სოფ. კახათი (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: თინათინ ცანავა, 1970 წ. ივლისი. ამ ლექსის შესავალი ნაწილი ცალკე სიმღერის სახითაა გავრცელებული („დიდოუ ნანა“).

200. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 262—265. მთქმელი: ბუცა ბესარიონის ასული სახეიშვილი, სოფ. ხორში (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: რეზო ავალიანი, 1965 წ. ცხაკაია.

201. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 14—25. მთქმელი: დომენტი მათეს ძე კვარაცხელია, 72 წლის, წ/კ მცირემპოდნე, სოფ. ნაიფუ (წალენჯიხის რ.); 1966 წ., ივნისი.

202. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 194—205. მთქმელი: ვერა გვასალა, სოფ. ნოჯიხევი (ხობის რ.); ჩამწერი: ზოია ცხადაია, 1967 წ. ივლისი.

203. მთქმელი: ავქსენტი ყალიჩავა; ჩამწერი: მ. ხუბუა, სოფ. ხიბულა (ხობის რ.); 1921 წ. იხ. მ. ხუბუა, მეგრული ტექსტები, თბ., 1937, გვ. 315—318 (შემოკლებით).

204. ფ. არქ. № 2319. ეს ლექსი 1914 წ. ბეგლარ კვირტიას მიერ ჩაწერილი, 1931 წელს სოფ. კირცხის (ჩხოროწყუს) სკოლის მოაწავლეს ვერა კვირტიას გადაუცია მამანტი კვირტიასათვის.

205. ფ. არქ. № 8669. გაგონილი კოლია მაქსიმეს ძე სიჭინავასგან (35 წ.); ჩამწერი: ნ. აბშილავა, 1936 წ., ცხაკაიას რ.

206. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ქვანია, სოფ. ჭითაწყარი (ზუგდიდის რ.); ჩაწერილია 1962 წლის მარტში. კაკა (კონსტანტინე) ქვანიას გადმოცემით, ეს ამბავი მომხდარა აფხაზეთის ერთ-ერთ სოფელში ქორწილის დროს. კაკა გრიგოლს გაჰყოლია გრიგოლის მამის შერვაშიძის ოჯახში ქორწილზე. დამით გრიგოლი წინ გაუძღვა კაკას დასაძინებელი ოთახისაკენ, გზად გაატარა იმ ოთახში, სადაც, თურმე, იწვა გრიგოლის ორი და. ერთ-ერთი და მოლოქსე ყოფილა და დილით ეს ლექსი გადაუცია კაკა ქვანიასათვის. კაკას პასუხიც გაუგზავნია.

207. ყიფში, გვ. 113. ჩამწ. თევდ. კვირაია. ვარ. უმატებს: „შურო ბედი ქოგილუნ-და, ეგებ ვართ ღოგოკორდეე! „სულ ბედი თუ გაქვს, იქნებ არც დაგაკლდე“.

208. იხ. აკ. შანიძე, ეკური ქალვაჟიანი, ლიტერატურული ძიებანი, ტ. XI, 1958, გვ. 379—393.

ტექსტი წარმოდგენილია უცვლელად, დავტოვეთ გამომცემლის შენიშვნებიც (გარდა ტექსტოლოგიური ხასიათის მითითებებისა). უცვლელადაა დატოვე-

ბული სტრიქონთა სათვალავიც. ტექსტს ახლავს აკ. შანიძის წინასიტყვაობა, რომელიც აქვე მოგვთქვას:

1916 წლის ივნისში ეკში ვიყავი მეგრულის შესასწავლად და ვკრებდი ხალხური შემოქმედების მასალებს. მოქმედებს შორის იყო ერთი იქაური ახალგაზრდა ქალი (მაშინ გაუთხოვარი) მანუ შურღაია, რომელმაც ძველი სენაკიდან მომიტანა რვეული, რომელშიც აღმოჩნდა კარგა მოზრდილი ლექსი — გაბაასება ქალსა და ვაჟს შორის². ეს მიწერ-მოწერის ლექსი უთუოდ მდაბიო ხალხიდან გამოსული კაცის შემოქმედების ნაყოფია, მაგრამ არ ვიცი, ვისი. ლექსი, რომელსაც „ეკური ქალვაიანის“ სახელით აღვნიშნავ, მაშინვე გადმოვწერე და ვთარგმნე.

რვეულს აკლდა თავში ერთი ფურცელი, შუაში — აგრეთვე ერთი და ბოლოში — ერთი თუ ორი. ბოლოში შინაარსი როგორღაც არეულია და შეიძლება ნაკლები (ან ფურცლებ-არეული) იყო დედანი, საიდანაც გადმოეწერათ. რაც გადარჩენილა, შეადგენს 398 ნახევარტაეპს, ანუ 199 ტაეპს.

ეკური ქალვაიანის ერთი ნაწყვეტის ვარიანტი ი. ყიფშიძეს აქვს შეტანილი თავის ქრესტომათიაში 115-ე გვერდზე (№ 13: „მიცორქიე, თქუანდი ნი“³ აქ ნახე სტრიქონები 41—44). ზოგიერთ ადგილს გვაგონებს იმავე ქრესტომათიაში 125-ე გვერდზე № 3-დ დაბეჭდილი „სქანი ჰირი ჩქიმი ღუს“ (შდრ. აქ სტრიქონები 229—234).

„ეკური ქალვაიანი“ — ეს არის სასიყვარულო გაბაასება ლექსად ვაჟსა და ქალს შორის. გაბაასება მკვანხე სიტყვებით იწყება, მაგრამ ბოლოს შერიგება ბდება.

სულ სხვა ტიპისაა ის ქალვაიანი, რომელიც კითხვა-მიგების საფუძველზეა აგებული პროზად და რომელსაც ცოდნისა და გონება-მანვილობის გამოჩენა აქვს დასახული მიზნად. იგი ხშირად გვხვდება XVIII—XIX საუკუნეთა ხელნაწერებში⁴ და ბევრჯერაც გამოიცა (პირველად 1873 წ.)⁵.

ეკურ ქალვაიანს ვბეჭდავ, როგორც ხალხური შემოქმედების ნიმუშს, და,

¹ ევი სოფელია ძველა სენაკიდან ხუთიოდე კილომეტრის მანძილზე, მისგან ჩრდილო-დასავლეთით, ქედს ვადალმა, რომელსაც ეკის მთას (ეკიშ გოლას) ეძახიან.

² ეს რვეული ძველ სენაკში ჰქონებოდა იაგორ გუნიას ოჯახს.

³ Грамматика мингрельского языка с хрестоматиею и словарем (М., 22, VII), СПб, 1914 г.

⁴ მარტო S ფონდიდან ე. თაყაიშვილს აღწერილი აქვს 14 ხელნაწერი, რომლებიც ქალვაიანის ტექსტს შეიცავენ: E. Такайшвили, Описание рукописей Общества распространения грамотности населения, т. II (1906—1912), №№ 60, 62, 65, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 300, 304, 311.

⁵ ზ. ჰიენაძის 1887 წ. გამოცემას შეთერთმეტე აწერია, მისსავე 1898 წ. გამოცემას — ოცდამეცამეტე. მჯრზე კიდევ გამოიცა რამდენჯერმე.

რომ იგი ყველასთვის გასაგები იყოს, თარგმანსაც ვურთავ პარალელურად¹. მას მნიშვნელობა აქვს დაალექტოლოგიური საკითხების კვლევისთვისაც.

ტექსტის შესახებ უნდა შევნიშნო შემდეგი: დედანში (M), საიდანაც ეს გაბაჟება გადმოვწერე, გამოყენებულია მხოლოდ დღევანდელ სალიტერატურო ქართულში ხმარებული ასოები. დამწერმა არ იცის არც ყ და ზ ნიშანი, არც ხმოვნის სიგრძის გამოხატვა რაიმე საშუალებით, ვთქვათ ორი ასოს დაწერით. მის ნაწერს სხვა თავისებურებაც ახასიათებს. საერთოდ, ტექსტი გადმოწერილია ზუსტად, მაგრამ, სადაც რაიმე შეცდომა იყო და შესწორება აუცილებელი გახდა, ყველაფერი ეს აღნუსხულა: დედნის წაკითხვა სქოლიოებშია ნაჩვენები M ასოთი. [სქოლიოები გამოვტოვეთ. რ ე დ.] ხელნაწერის თავისებურებათაგან აღსანიშნავია შემდეგი:

1. ხშირია ნ ასოს გამოტოვება ხმოვნის შემდეგ, როდესაც ამ ხმოვანს თანხმოვანი მოსდევს. ისეთი შთაბეჭდილებაა, თითქო ცხვირისებრ ხმოვანთან გვეკონდეს საქმე, ისეთთან, რომლის ცხვირისმიერობა (ნახალობა) არ არის აღნიშნულიო. ასეთ ვითარებაში გვხვდება ყველა ხმოვანი, ინის გარდა, ა, ე, ო, უ. მაგალითები: ნ გამოტოვებულია²:

ა) ცალკეულ სიტყვებში: ა(ნ)ბე 3, მოსვა(ნ)ჯა 69, მა(ნ)გიორი 164, 342, გევო(ნ)წუი 285, ღორო(ნ)თქ 343, 345, 348, 349, 377, 384.

ბ) არსებითი სახელის შრ. რიცხვის მიცემით ბრუნვაში: თხალე(ნ)ს 64, ბატე(ნ)ს 68, ხოჯე(ნ)ს 60, ჭვანე(ნ)ს 76 (სწერია: ყვანეს), ლუდე(ნ)ს 82 (სწერია: ყუდეს).

გ) ზნათა აწმყო-მყოფადის (იშვითად უწყვეტლის) ფორმების სამსავე პირში, უმთავრესად მხ. რიცხვში, როდესაც ბოლოს მოსალოდნელია ან კ, ე ნ ქ, ა ნ ს, ე ნ ს, ნ დ კომპლექსები: თქუა(ნ)ქ 144, გილუფათქუა(ნ)ქ 148, ეა მოძირა(ნ)ქი 289, რაგადა(ნ)ქი 241, 311; მეგიჯლონა(ნ)ს 291, მიცანცალა(ნ)ს 363; მეთმეგეჩინა(ნ)დი 165, კეითხულე(ნ)ქი 295, ჩემე(ნ)ქი 79, მაჩემე(ნ)ქი 91, გიკეთე(ნ)ს 185 და სხვ.; პუ(ნ)ქი 180, ეა ვკუ(ნ)ქი 182, რქარუ(ნ)ქი 58, ბქარუ(ნ)ქი 72, ქარუ(ნ)ქი 293, გილაბა(ც)უ(ნ)ქი 62, ეა ძირუ(ნ)ქი 97, დოპილუ(ნ)ს 210, ვლანძლუ(ნ)დი-ნი 168 და სხვ.

გვხვდება, რა თქმა უნდა, ნარიანი ფორმებიც: ფიქრენქო 115, მომისპენქ 380, რთხულენქ 361, პუნს 238, რყვილუნს 134 (-რყვილუნს), ვლანძლუნქი 7 და სხვ., მაგრამ უმეტესად უნარობებია.

2. ხანდახან აწმყო-მყოფადის პირველისა და მე-2 პირის ფორმაში ბოლო-

---

¹ კარგა ხანმა განვლო მას შემდეგ, რაც ეკურო ქალაქიანი გადმოვწერე და ვთარგმნე. ზოგი რამ მას აქეთ მიმავიწყდა და ყოველი შემთხვევისათვის ესთხოვე და ტექსტსა და თარგმანს გადამიხედეს პროფ. ვ. თოფურიაშ და პროფ. ს. ჭიქიაშ, რომელთაც ზოგი შენიშვნა მომცეს. ამისათვის მათ დიდ მადლობას მოვახსენებ.

² გამოტოვებული ნ აქ ფრჩხილებშია ჩასმული. მიწერილი ციფრი აღნიშნავს სტრიქონს, სადაც სათანადო სიტყვა გვხვდება.

კიდური ქ-ც არ არის დაწერილი: ბედ(ნქ) 71, 83, დიპილუ(ნქ) 294, 328, ქე-მეგიჯლონა(ნქ) 390 და სხვ.

ი. ყიფშიძეს თავის გრამატიკაში აღნიშნული აქვს, რომ ნქ შეიძლება ჩამოპშორდეს აწმყო-მყოფადის ფორმასო; მას მოჰყავს ასეთი ფორმები: ბქარუ(ნქ), ქარუ(ნქ), პილუ(ნქ), წვილუ(ნქ), ვაკეთე(ნქ), აკეთე(ნქ), ვოგორა(ნქ), ოგორა(ნქ) (გვ. 063); ვოცქვა(ნქ), ვოგვანუა(ნქ) (064), ვოქარაფუა(ნქ) (078). ასე რომ შეიძლებოდა არც აღმედგინა სათანადო სრული ფორმები.

3. ე ბგერა, წარმოშობილი ყ-საგან მისი დასუსტების გზით¹, გვხვდება თავშიც და შუაშიც. იგი გამოხატულია ან ყ ნიშნით, ან სულ აღუნიშვნელია. იწერება მხოლოდ თავკიდურში, შუაში კი გამოტოვებულია. ამ მხრივ დამახასიათებელია დაპირისპირება: ყუას 384 (=ლუას „ქნას“, „ყოს“) და ვეუას (=ველუას) 386 („არ იყოს“). მაგალითები:

ა) ყ=ლ: ყოროფა 25, 45, 143, 221; ყოროფას 31, 193; ყოროფათ 187, ყოროფაშე 237, ყუდეს (მხ. რ.) 127, 135, 357; ყუდეშა 217, 229, ყუდეს (მრ. რ.=ლუდენს) 82; ყვანეს 76 (=ლვანენს). თავკიდურშია „წვილუა“ ზმნაში და იგი წესით ყ-თი უნდა გადმოიყეს. ეს ყ მაშინაც რჩება, როცა მას უძღვის მე-2 პირის ობიექტური ნიშანი: რყვილუნს (=რწყვილუნს) 134.

ბ) სიტყვის შიგნით, სადაც ე ჩვეულებრივ ხმოვნებს შორის არის მოქცეული, იგი არ არის აღნიშნული: ქომა(ლ)ინდა 11, ვა გი(ლ)ორქი 171, გი(ლ)ორდე 18, 100, მი(ლ)ორდე 106, მი(ლ)ონა(ნ)ს 27, ვა გა(ლ)უნუქ 39, 53, ვა(ლ)უნაეა 51; გა(ლ)ი(ი) 56, გილაბა(ლ)უ(ნ)ქი 62, გილარა(ლ)უნ(ნ)ქი 68, 70, ქოგი(ლ)ოთა(ნქ) 92 და სხვ.

გამონაკლისის სახით ყ შუაშიც გვხვდება ერთხელ: იყი (=იღიი) 204.

4. ვ ნიშნით ზოგჯერ უ ხმოვანი არის აღნიშნული: თქვა (=თქუა(ნქ)) 250, ნუ დობქენქ (=ნუ დობქუნქ) 265, მოკმოქენს (=მკემოქუნს) 268, მაჭვალს (=მაჭუალს) 390.

5. ჯ ბგერის ნაცვლად ო არის ნახმარი: დონაბადი (=დენაბადი) 36, დომალორე (=დემალორე) 1 და სხვ.

6. ორი ხმოვნის ნაცვლად ერთია დაწერილი: დემეთხი(ი) 6, გაი (=გაღიი) 56, ვა გაში(ი) 55, იყი (=იღიი) 204, ვემი(ი)რთე-ნი 228, დიპილუ (=დიპილუნქ) 294, 328, მიწუ(უ) 52, გითხუ(უ) 114, მაშოლუ(უ) 271 და მისთ.

ეს მაშინაც ხდება, როცა ე არის ჩავარდნილი და ორი ხმოვნის დაწერის საჭიროება უფრო საგრძნობია: ლაფი (=ლაღაფი) 201, ვილაფათი (=ვილაღაფათი). 32, მიოთა (=მიოღოთანქ) 394.

7. მერყეობა შემდეგი კომპლექსების წერაში: სქ და სყ, შქ და შყ, ჩქ და ჩყ. ჩვეულებრივ სქანი იწერება (მაგ., 38, 123, 130, 138), მაგრამ გვაქვს სქანი-ც: მუასკანი 87, დიასკანი 108, დიასკანქ 116. იწერება სყუა 89, 122, ოსურსყუა,

¹ Н. Марр, Грамматика чанского языка, § 1.

მაგრამ: სქუს 94, სქუაშ 96; გოშკურუ 29, მაგრამ: შაშქურინე 21. გვხვდება: ჩქიმი 199 და ჩქიმი 25, მემიჩქ 323 და მემიჩქუ 254; ქოშიჩქუ 3 და გიჩქუდას 53. საინტერესოა, რომ ქართ. „მეწისქვილე“ „მეწისკვილე“ იქცა (124).

209.

1. ცაგ., გვ. 70. ყიფშ. გვ. 136.

ალ. ცაგარელი შენიშნავს, რომ ამ მშვენიერ სიმღერას ჩონგურზე ამღერებდა სამი ქალი და ერთი ვაჟი სოფ. ჯვარში. სამწუხაროდ, ამ სიმღერის გაგრძელება ჩემს ჩანაწერებში არ აღმოჩნდაო. ეს ლექსი ასევე ერთი სტროფის სახით აქვს გამოქვეყნებული ი. ყიფშიძეს.

2. СМОНПК, ნაკვ. XVIII, განყ. I, გვ. 24 (ჩაწერილია სოფ. ცაიშში). ყიფშ., გვ. 143. ჩამწერი: ქრ. გვოზღევი.

3—10. ყიფშ., გვ. 131—136.

11. დ. არაყიშვილი, გვ. 93—96., ყიფშ., გვ. 120.

12. ჩამწერი: გურ. კარტოზია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკიას რ.), 1949 წ.

13. დ. არაყიშვილი, გვ. 93—96; ყიფშ., გვ. 120.

14—15. ყიფშ., გვ. 113—114. ჩაწერილია თევდ. კვირაიას მიერ. № 15-სათვის: შდრ. ბერ., გვ. 53—54.

17—19. ყიფშ., გვ. 113—115. ჩაწერილია თევდ. კვირაიას მიერ.

20—21. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 63. მთქმელი: ვასასი არზიანი, სოფ. შხეფი (ცხაკიას რ.); ჩამწერი: მ. ბარკალაია, 1967 წ., იენის-ივლისი.

22—23. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 33. მთქმელი: ძიკი ხასია, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

24—28. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 93. მთქმელი: ანტო ახალაია, 90 წლის; სოფ. ალერტი (გეგეკოროს რ.); ჩამწერი: ნ. ცანავა, 1967 წ. იენისი.

№ 25-ისათვის არის ვარიანტი: ლორონთიში გორჩქინელი — „ღეთის მიერ გაჩენილი“ (თსუფა № 12503).

29—30. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 77. მთქმელი: ისაკ კაკულია, 80 წლის, სოფ. ალერტი (გეგეკოროს რ.); ჩამწერი: ნ. ცანავა, 1967 წ. ივლისი.

31—35. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 153. მთქმელი: ნიკანდრო ჭღამაძე, 53 წლის, სოფ. გეჯეთი (ცხაკიას რ.); ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1968 წ. ივლისი.

36. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 130. მთქმელი: ლ. წირღვავა; ჩამწერი: ი. წირღვავა, ქ. ცხაკია, 1965 წ., იენისი. შდრ. ხუბ., გვ. 332.

37—43. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 271—275. № 41-სათვის სხვა ვარიანტი იხ. ყიფშ., გვ. 120. № 42-სათვის შდრ. აქვე 75.

44—47. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 66—68. მთქმელი: ნიკანდრო ჭღამაძე, სოფ. გეჯეთი (ცხაკიას რ.); ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1967 წ., ივლისი.

№ 44-ისათვის არის სხვა ვარიანტიც:

სი მიხორქი, მა რჯოგუქი,
ეს მი მოგიწონუნას?

შენ მიყვარხარ, მე გძღუვარ,
ამას ვინ მოგიწონებს?

26. ქართული ხალხური სიტყვიერება

ქირსიანს აწვალუნქ ღო
შურსი მუ გიჩხონუნს?

ქრისტიანს აწვალუბ და
სულს რა გიცხონუნს?

ბერ., გვ. 130. მთქმელი: ვ. გუნია, სოფ. ეკი, ჩამწერი: აკ. შანიძე, 1916.

მა მიფორქ, სი რჯოგუქ,
ეს მინ მოგიწონუნს,
ჩქიმი გოჯოგაფაშენი
ლორონთ/ი/ ვაგოჩხონუნს.

მე მიყვარხარ, შენ გძლევარ,
ამას ვინ მოგიწონუნს,
ჩემი მოძულეებისათვის
ღმერთი არ გაცხონუნს.

მთქმელი და ჩამწერი: თებრო ოდიშარია (სოფ. ნოსირიდან). ჩაწერილია სოფ. ნოქალაქევეში.

48—54. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 26—40. ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.), 1967 წ. ივლისი.

55—57. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 226. მთქმელ-ჩამწერი: ალექსანდრა ფარცვა-ნია, ქ. ცხაკაია, 1965 წ. იანუარი.

58. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 157. მთქმელ-ჩამწერი: აგრაფინა ცომაია-იოსაფა. ქ. ცხაკაია, 1965 წ. ივლისი.

59—60. ფ. არქ. № 8780—8786. ჩაწერილია 1936 წ. სოფ. ნახუნაოში (მარტვილის, ამჟამად გეგეპკორის რ.). მთქმელი: გიორგი ჭილაია; ჩამწერი: ს. ჭილაია.

61. ფ. არქ. № 2340. მთქმელი: კონა ზარქუა; ჩამწერი: მამანტი კვირტია. სოფ. კირცხი (ჩხოროწყუს რ.), 1931.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

შარას მიფში, ვარდი ბძირი —
ჯინს ხომია, წუანსი — პირი,
ბოში, მუშენ დამიწონი,
სი ხანი ღო ბედი ქვირი!

გზაზე მივიღოდი, ვარდი ვიბოვე —
ძირში ხმელი, წვერზე — ყვავილი,
ბიჭო, რად დამიწუნე,
შე („ღრო და“) ბედდამწევარო!

ფ. არქ. № 8780—8786. ჩაწერილია სოფ. ნახუნაოში (მარტვილის, ამჟამად გეგეპკორის რ.), 1936. მთქმელი: გიორგი ჭილაია; ჩამწერი: ს. ჭილაია.

იხ. აგრეთვე ბერ., გვ. 181 (შესამე სტრ.: ღორთფაშე გური ქვილი — „სი-ყვარულისგან გულდამწევარი“). ახლოსაა ძირითად ვარიანტთან.

62. ბერ., გვ. 186. ჩამწერი: სტულდ. ს. შამათაფა, სოფ. ალერტი, 1919 წ.

63. თსუფა № 11274. მთქმელი: ელენე გაბისონია, 47 წლის, სოფ. კურზე (გეგეპკორის რ.). ჩამწერი: რ. ცანაფა, 1971 წ. ივლისი.

64—69. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 151—164. მთქმელი: ტარას აბლოთია, სოფ. თაგილონი (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულაფა. 1968 წ., ივლისი. № 65-სათვის შდრ. ხუბ., გვ. 334.

70. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 137. ჩამწერი: ა. კვარაცხელია, სოფ. ნაკიფუ (წა-ლენჯინის რ.), 1966 წ. ივლისი.

71—75. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 190. გაგონილი სოფ. შხეფში (ცხაკაიას რ.)

სხვადასხვა პირებისაგან, ჩამწერი: არტემ ნინუა. № 75-სათვის შღრ. აქვე № 42.

76. ფ. არქ. № 2331—2339. ჩაწერილია 1927 წელს მამანტი კვირტიას მიერ სოფ. კირცხში (ჩხოროწყუს რ.).

77—78. ბერ., გვ. 153. მთქმელი: ბ. გ-ვა. ჩამწერი: სტუდ. ალ. კანკავა, 1919 წ., ახალ-სენაკი (ამჟამად ქ. ცხაკაია).

79. ბერ., გვ. 130. მთქმელი: ელ. ევანია, სოფ. უფალიშკარი; ჩამწერი: აკ. შანიძე, 1916 წ.

80. ბერ., გვ. 77. შ. ბერიძის შენიშვნა: ქართული ვარიანტი —

სიყვარულს რა არ შეუძლია,
მას აბღალი რას მიხედება,
იანვარში სიცხეს მისცემს,
შვა ივლისში გაყინდება.
(შიაწერენ ს. გუგუნავას).

81. ცაგ., გვ. 66; ყიფშ., გვ. 136.

82. ყიფშ., გვ. 113. შღრ. აქვე № 22.

83. მთქმელი: ქიონია ევანია-შავდია, სოფ. კითაწყარი (ზუგდიდის რ.), 1962 წ.

84. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 138.

85—100. მთქმელი: ქიონია ევანია-შავდია, სოფ. კითაწყარი (ზუგდიდის რ.); 1962 წ. № 91-სათვის; შღრ. ხუბ., გვ. 333.

101—102. მთქმელი: ქიონია ევანია-შავდია, სოფ. კითაწყარი (ზუგდიდის რ.); 1962 წ., მარტი. № 101-ისათვის შღრ. სხვა ვარიანტი:

სტოლს გილაძუნ, ვარდი რენო?
გურს მილუნი, დარდი რენო?
სქან ღო ჩქიმი შორ-შორს რინა
ცოლამ მეტი მარდი რენო?

მაგიდაზე რომ ძევს ვარდია?
გულში რომ მაქვს, დარდია?
შენი და ჩემი შორ-შორს ყოფნა
ცოლდის გარდა მადლია?

ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, 1967, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.).

103. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 62.

104—105. ჩაწერილია ქ. ფოთში, 1969 წელს; ჩამწერი: სიუზა კუქავა. № 104-სათვის: შღრ. ხუბ., გვ. 336.

106—108. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 184—185. მთქმელი: მამია ყურუა, 75 წლის, სოფ. ოქტომბერი (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: მერი ლორთქიფანიძე, 1970, ივლისი.

109. თსუფა № 12503, მთქმელი: მარო ციკოლია, 66 წლის, სოფ. დიდი-ქყონი (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: ნაირა კემულარა, 1972, ივლისი.

110—111. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 69. მთქმელი: ნინო ლოპია; ჩამწერი: ი. გოგინავა, სოფ. მენჭი (ცხაკაიას რ.), 1965, ივლისი.

112—113. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 4. № 112-ის ვარ. (მეორე სტრ.): მეფორა-ჩილი ღუმე ჩანს „ზედმიყოლებით (ერთმანეთზე მიწოლილი) ღომი თესია“.

114. თსუფა № 11333. მთქმელი: ნ. ბერაია; ჩამწერი: დ. კილასონია, სოფ. სალხინო (გეგეპკორის რ.); 1971 წ., ივლისი.

115. თსუფა № 11113. მთქმელი: თეიმურაზ ჩაჩავა, სოფ. თამაკონი (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1971 წ., ივნის-ივლისი.

116. თსუფა № 11113; მთქმელი: თ. ჩაჩავა, სოფ. თამაკონი (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1971 წ., ივლისი. შდრ. აქვე № 12.

117. თსუფა № 11148. მთქმელი: ი. ჭიქია, ჩამწერი: ნამზირა სიკინავა, სოფ. ქაქვიჩი (ზუგდიდის რ.); 1971 წ., აგვისტო.

118—119. ფ. არქ. № 10184. განაგონი სოფ. კითაწყარში (ზუგდიდის რ.), ჩაიწერა ალ. ლაშხიამ, 1936 წ.

120—121. ფ. არქ. № 2303—2318. ჩაწერილია 1931 წ. ზუგდიდელი მასწავლებლის მაქსიმე ვეკუას მიერ.

122—123. ფ. არქ. № 10158. გავონილი სოფ. კითაწყარში (ზუგდიდის რ.), ჩაიწერა ალ. ლაშხიამ, 1936 წ.

124—129. ფ. არქ. № 8790—8794. მთქმელი: კოლია ბაძალუა; ჩამწერი: ს. კილაია, გეგეპკორის რ., სოფ. ნახუნარო, 1936 წ.

130—133. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 19—20. მთქმელი: საშა მაკარის ასული გაგუა, 52 წლის, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაიის რ.); ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, 1968 წ., ივნისი.

134—135. ფ. არქ. № 10201. მთქმელი: კოწია ცანავა, 82 წლის, სოფ. ნახუნარო (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.

136—137. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 225. მთქმელი: იულია მატუა, სოფ. ცხიროვანი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ., ივნის-ივლისი.

138—139. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 153—154. მთქმელი: ნ. მილორაია, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი ვ. ქეცბაია, 1968 წ.

140—142. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 270. მთქმელი: გია ძაძუა, ვალი; ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ., ივნის-ივლისი.

143—145. მ. ხუბ., გვ. 332—335. № 143-ისათვის შდრ. აქვე № 24.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ახ, ყოროფა, სი ურჯულო,
მუკო ვილუკ უხუჯურო,

მინსი გვალა გაკეთენქ დო
მინს ქილიტე უმინჯურო.

ახ, სიყვარულო, შე ურჯულოვ,
როგორ დახვალ უკულმართად
(„მოუხეხებულად“),

ზოგს მთლად ააშენებ („გააკეთებ“) და
ზოგს დატოვებ უპატრონოდ.

ფ. არქ. ს. 247, გვ. 25. მთქმელი: ალ. სიკინავა; ჩამწერი: ნ. სიკინავა, სოფ. ლესიკინე (ჩხოროწყუს რ.), 1969 წ., ივლისი.

210. მთქმელი: პაულე ბერაია, სოფ. დარჩელი (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: კ. სამუშია, 1961 წ., კ. სამუშია, გვ. 56.

211. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 172—173. მთქმელი: ხურთქი სოსრანის ასული ქობალია, სოფ. ლეკუხონე (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1970 წ. ივლისი. იხ. აგრეთვე კ. სამუშია, გვ. 53.

212. მთქმელი: ნინუცა ფიფია (ავტორად ასახელებს დანიელ ფიფიას); ჩამწერი: კ. სამუშია, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.), 1961 წ. იხ. კ. სამუშია, გვ. 52.

213. ბერ., გვ. 79—80. მთქმელი: გუჯუ არჩაია (უფეხო მეჩონგურე, 30 წლის); ჩამწერი: სტულ. მიხ. კანკაია (1919 წ., ახალ-სენაკი, ამჟამად ქ. ცხაკაია).

214. ბერ., გვ. 62. ჩაწერილია სოფ. კურზუში ო. და გ. ბერულავების მიერ.

215. ცაგ., გვ. 78. თარგმანი ცაგარლისა. ყიფშ., გვ. 159.

216. მთქმელი: გვანჯი ალექსის ძე ჩიქოვანი, დაბადებული 1880 წ. სოფ. ჭკადულაშში (ზუგდიდის რ.). ცნობილი მთქმელი და ენამოსწრებული კაცი იყო. ჩაწერილია 1962 წლის მარტში.

217. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 290. მთქმელი: იაგორ წითლიძე, 60 წლის, სოფ. ორსანტია (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: ეთერ რეხვიაშვილი, 1970 წ. ივლისი.

218. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 132. მთქმელი: ავქსენტი ყალიჩაია; ზუგდიდი, 1970 წ. ივლისი.

219. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 55. მთქმელი: ოლია აკობია, 65 წლის, სოფ. კალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

220. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 100. ავტორ-მთქმელი: პოკრო (პროკოფი) ხარჩილაია; ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ., ივლისი.

221. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 75. ავტორ-მთქმელი: ლევა ნაქყებია, 80 წლის, სოფ. კოლხიდა (გაგრის რ.); ჩამწერი: ნატო ცანავა, 1967; ივნისი.

222. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 43. ავტორ-მთქმელი: კაპიტონ გახარია, სოფ. მუხური (ჩხოროწყუ); ექსპედიციას გადასცა 1966 წ. ივნისში.

223. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 41. ავტორ-მთქმელი: კაპიტონ გახარია, სოფ. მუხური (ჩხოროწყუ), 1966 წ. ივნისი.

224. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 291. ავტორ-მთქმელი: ლადი სალაყაია; ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია, 1965 წ. ივლისი, ქ. ცხაკაია. შდრ. აგრეთვე, კ. სამუშია, გვ. 56.

225. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 287. ავტორ-მთქმელი: ლადი სალაყაია; ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია, 1965 წ. ივლისი. ქ. ცხაკაია.

226. ბერ., გვ. 169—170. ავტორი ლ. გაგუა, 1918 წ. ქ. ფოთი.

227. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 168—170. ენგურის ხეობის სამეცნ-ფოლკ. ექსპ. (ხელმძღვანელი გ. ჭელიძე), 1971 წ. ივლისი; ჩაწერილია წალენჯიხაში; ჩამწერი: კ. სამუშია და ნ. ქახნაკია.

228. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 149-ა — 150. ავტორ-მთქმელი: პროკოფი ხარჩი-
ლავა, სოფ. ოზუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ. ივ-
ლისი.

229. ფ. არქ. ს. 260, გვ. 67—68. ჩამწერი: ნიკოლოზ კილანავა, 1971 წ. ივ-
ლისი, სოფ. ოქუმი (გალის რ.).

230. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 172. მთქმელი: მოკო ლაბახუა; ჩამწერი: არტემ
ნინუა, 1947 წ. იხ. აგრეთვე, კ. სამუშია, გვ. 60.

231. თსუფა № 11103. მთქმელი: ვიტალი ჯახუა, სოფ. ნაჯახაო (გე-
გეჰკორის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1971 წ. ივლისი.

232—236. ავტორ-მთქმელი: მურთაზ შოთას ძე ჩახავა, დაბადებულ
1938 წ. ქ. ფოთში. განათლება — უმაღლესი. მუშაობს ქ. ფოთის მასწავლე-
ბელთა სახლის დირექტორად. წერს საბავშვო მოთხრობებს, ლექსებსა და პიე-
სებს. ლექს-სიმღერები ჩაწერილია 1971 წ. სექტემბერში.

237—239. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 101—102. მთქმელ-ჩამწერი: აგრ. ცომაია-
იოსავა, ქ. ცხაკაია, 1965 წ.

240—242. ფ. არქ. ს. 253, გვ. 235—236. მთქმელი: მარგო ჯოჯოს ასული
კილანავა; ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.). 1969 წ.
ივლისი.

243. ბერ., გვ. 179. ჩამწერი: მოწ. ვ. ჩაჩიბაია. 1919 წ. სოფ. კიწია.

244. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 137—139. ჩამწერი: ა. კვარაცხელია, სოფ. ნა-
კიფუ (წალენჯიხა), 1966 წ. ივლისი.

245. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 143.

246. თსუფა № 11102. მთქმელი: ბეგი ძაგანია, სოფ. ნაჯახაო (გეგეჰკო-
რის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1971 წ. ივლისი.

247. ცაგ., გვ. 78, თარგმანი ცაგარლისა (ზოგი ცვლილებით). ყიფშ.,
გვ. 159.

248. ცაგ., გვ. 69. ყიფშ., გვ. 134.

249. ყიფშ., გვ. 115.

250. ყიფშ., გვ. 112—113. ჩაწერილია თვედ. კვირაიას მიერ.

251. ცაგ., გვ. 73. თარგმანი ცაგარლისა. ყიფშ., გვ. 123.

252. ცაგ., გვ. 74—75. თარგმანი ცაგარლისა. ყიფშ., გვ. 121—122.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

— ღორჯო, ღორჯო, ქვილითამი,
სი მუ ღოლი სქუალეთი,
— მოსა ქიშკომიდეგი, შარა
გიოთილი ქუალეთი,
ჩქიმი მენდოთ ვედიტუა,
სქანი უცხო სტუმარეთი.

— ღორჯო, ღორჯო, ქვირითიანო,
შენ რა უყავ შეილები,
— ბადე დამიგე („მომიდეგი“), მაგარამ
გაგიძვერი ქვების ქვეშ,
ჩემი იმედით არ დატოვო
შენი უცხო სტუმარები.

თსუფა № 12604. მთქმელი: ალ. ბერიშვილი; ჩამწერი: ჯ. ბერიშვილი; სალ-
ხინო (გეგეკორის რ.) 1972, ივლისი.

253. ავტორ-მთქმელი — ბ. სართანია, ჩამწერი: კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი,
1961 წ. ქართული ხალხური პოეზიის მასალები, კ. სამუშიას შედგენილი,
1971, გვ. 95. ამავე კრებულში დაბეჭდილია „ჩანსულოს“ სხვა ვარიანტიც:

ჯონდო ვორქე ჯონდორული,
მეფეთ-მეფე, სევმორქმული,
მარკინე ღო გიმარჯინე
ნჯილფეი ღო ალ-ქაქეთიში —
ტყაშმაფა ღო ოჩოკოჩიში¹,
ნდემეფი ღო გვერუშაბეფიში.
თაქ მუ ორე მითოხენი?
მუ სანგარო, მუ ოხერი?!
მოჯგჯრე რე ღო ვარ ნტერი,
თენა ოკო ქეშობტყეენი!..
ვა, ღობლური, ჩქიმი ცოდა!
თოლგებ მითურზინუნც,
ზუმინუნც, თხვრინუნც,
კიბირც უქკვრქკინუნც;
ობკეუმუნც და ობკეუმას,
იშო, ღორონთქ ღოქეუას!..
ღურა უქგუ, ჯიმაღეფი,
ოთხით გილაჩოჩუნს....
ეშმაკი ღო მახაკეაქ
ჯონდო მუქო მომუნსა?²
ქგგოძირანთ ნდემეფიში
ღურას, აკოქოსუნს,
ათე ჩქიმი ყახაყალა
ირკოჩქ ოკო ქოთქუნს,
მანგარ ბოშებქ მიკინით,
„ჩანსულო“ მიბირით,
სუსტებქ იშო დიკინით,
ოსურებქ კიკინით!
მა ღო ჩქიმ უჩა ბედიქ
აიშათ ბრელმა იბრკინით,
მუ ალდაჩხვრ გემორზენი,
თენა ირკოჩქ ქიჩინით!
ღლა-ამღლარი დირუმუჟ,
მარა წვში იჩინით,
ვადანებათ ჩქიმი ღლდი,
გეგშაბზინდით კიბირით.

ჯონდო ვარ, ჯონდორული,
მეფეთ-მეფე, სევმორქმული,
მოქიდავე და დამძლევი
ჯიქების და ალ-ქაქების —
ტყის მეფის და ოჩოკოჩის,
ღეკების, გველ-ვეშაბების,
(ნეტავ) აქ რაა, რომ ზის?
რა ტიალი, რა ოხერი?
მოყვარე არის თუ მტერი,
ეს უნდა შევიტყო!..
ვაი, მოვეკდი, ჩემი ცოლვა!
თვალებს აბრიაღუნს,
ზმუის, ხვიხინუნს,
კბილებს აკრაქუნუნს;
თუ შეშვამს, შეშვამოს.
ფეი („იქეთ“), ღმერთმა დასწყეველოს!..
სიკედილი სჯობია, ძმებო,
ოთხით სიარულს (იორგას)...
ეშმაკა და მზაკვარმა
ჯონდო როგორ მოათინიეროს?!
დაგანახებთ ღევების
სიკედილსა (და) დაქეუვას
ეს ჩემი ვაქაყობა
ყოველმა (კაცმა) უნდა თქვას,
ძლიერმა ბიქებმა აქეთ მოიწიეთ,
„ჩანსულო“ მიმღერეთ,
სუსტებმა იქით გაიწიეთ,
ქალებმა — იყილეთ!
მე და ჩემმა შაემა ბედმა
აქამღევ ბევრჯერ ვიოზეთ (ვიქიდავეთ!)
თუ რა ცუცხლის ალი მდაგავს,
ეს ყველამ გაიგეთ (იკანით)!
ღეკეანღელი ღღე დაბნულდება,
მაგრამ წინ იტქირეთ,
არ დაანებოთ ჩემი თავი,
კბილით გამომათირეთ.

¹ ტყაშმაფა — ტყის მეფე-ქალი (მითიური არსება).

² ოჩოკოჩი — ტყის კაცი, ვაჟ-კაცი — ზღაპრული არსება.

მთქმელი: სპირიდონ კვარაცხელია, ავტორ-მთქმელად ასახელებს აწ გარდაცვლილ იონა სართანის. იხ. ქართული ხალხური პოეზიის მასალები, კ. სა-მუშაის მიერ შედგენილი, 1971 წ., გვ. 96.

254. ფ. არქ. № 2295. ჩამწერი: მ. კვირტია, ჩაწერილია 1931 წ. სოფ. კირცხში, მისი ვარიანტი დაბეჭდილია ი. ყიფშიძის მიერ (გვ. 146). გვაგონებს აკ. წერეთლის „გამოიცვალა ქვეყანა“-ს (ჩამწერის შენიშვნა).

255. ფ. არქ. № 8780—8786. ჩაწერილია 1936 წ. სოფ. ნახუნაოში (მარტვილის, ამჟამად გეგეპკორის რ.). მთქმელი: გიორგი ჭილაია, ჩამწერი: ს. ჭილაია.

256. ფ. არქ. № 2330. გიტარაზე დაამღერა სოფ. კირცხის მცხოვრებმა კონა ისლამის ასულმა ზარქუამ. ჩაწერილია 1931 წ. მ. კვირტიას მიერ.

257. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 100—101. მთქმელი: კაკა ყოლბაია, 83 წლის, სოფ. ჭუბურხინჯი (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1968, ივნისი.

258. მთქმელი არტემ ნინუა. ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა 1956 წელს.

259. ფ. არქ. 246, გვ. 11. მთქმელი: თამარ ადამია (ქ. ფოთი); ჩამწერი: ს. კუჭავა, 1969 წ., ივლისი.

260. სოფ. ზამისკური (ხობის რ.), ანდრო კუკავას ჩანაწერი, გადმოგვცა გიორგი ბუკიამ 1962 წლის მარტში.

261—262. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 231, მთქმელი: იულონ ხუხუა; ჩამწერი: ომარ ხუხუა, სოფ. კიწია (გეგეპკორის რ.), 1965 წ., ივლისი.

263. იქვე, გვ. 57. მთქმელი: ვალიკო მირცხულავა; ჩამწერი: თ. ცანავა, 1973 წ., VII, სოფ. ტალერი (გეგეპკორის რ.).

264. თსუ ფოლკ. კათ. 1973 წლის ექსპედიციის მასალებიდან. მთქმელი: ნადია მარკოზია, 73 წლის, სოფ. ტალერი (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: თინა ცანავა, გვ. 47.

265. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 27. მთქმელი: ლუბა თოდუა, 70 წლის; ჩამწერა: თაველა თოდუა, სოფ. შეშელეთი (გალის რ.), 1970 წ., ივნისი.

266. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ევანია, სოფ. ჭითაწყარი (ზუგდილის რ.); 1962 წ., მარტი.

267. მთქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ევანია, სოფ. ჭითაწყარი (ზუგდილის რ.); 1962 წ., მარტი.

268. ფ. არქ. ს. 251, გვ. 282. მთქმელი: გ. გახოკიძე, სოფ. ნაჯახაო (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1960 წ., ივლისი.

269. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 125. ჩაწერილია 1971 წლის ივლისში, ენგურაზ ხეობის სამეცნიერო-ფოლკლორული ექსპედიციის (ხელმძღვანელი დოც. გ. ქელიძე) მიერ. მთქმელ-ჩამწერი: ე. სალია.

270. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 128.

271. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 62. მთქმელი: შურა ჯალაღონია, სოფ. კოტიანეთა (ცხაკიას რ.); ჩამწერი: ნინო კილასონია, 1971 წ., ივლისი.

272. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 123—125. მოქმელი: ავქსენტი ყალიჩავა, ზუგდილი, 1970 წ., ივლისი.

273. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 122—123. მოქმელი: ავქსენტი ყალიჩავა, 70 წლის; მოქმელი-იმპროვიზატორი, იუმორისტი, ზუგდილში გადმოსულია სოფ. ახალი ხობულიდან (ხობის რ.); 1970 წ., ივლისი.

274. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 116. მოქმელი: მაკარ ჩახაია, 52 წლის, სოფ. კახათი (ზუგდილის რ.); 1970 წ., ივლისი.

275. ფ. არქ. ს. 251, გვ. 283. მოქმელი: გ. გახოციძე, სოფ. ნაჯახაო (გეგეკორის რ.); ჩამწერი: სოსო სიგუა, 1970 წ., ივლისი.

276. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 82. მოქმელი: კირილე უზარაშვილი, 55 წლის, ჩამწერი: სოველი კირილეს ასული უზარაშვილი, სოფ. შეშელეთი (გალის რ.); კოტე კილანავას მიერ შეკრებილი მასალებიდან.

277. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 48. მოქმელი: ვასილ ზოსიმეს ძე კვარაცხელია, სოფ. ჭგალი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ჭუსტან მარლანია; შეკრება კ. კილანავამ; 1963 წლის ივლის-სექტემბერში.

278. თსუფა № 11226-ა, სოფ. წაჩხურა (გეგეკორის რ.), ჩამწერი: ნ. კე-მულარია; მოქმელი: ვ. თოდუა, 1971 წ.

279. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 203—204. მოქმელი: ნინუცა ზემბაია, სოფ. რეფო (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1968 წ., ივლისი.

280. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 34. მოქმელი: ლუნა არქანია, 52 წლის, სოფ. ქალა. (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

281. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 49—50. მოქმელი: ძიკი ხასაია, 55 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

282. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 25. მოქმელი ძიკი ხასაია, 55 წლის, სოფ. ქალა. (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

283. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 6—9. მოქმელი: კლარა მირცხულავა, 37 წლის, სოფ. ქვემო ბარღები (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულავა, ფილოლოგიის ფაკულტეტის V კ. სტუდენტი, 1968 წ. ივლისი.

284. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 170. მოქმელი: ეუეუნა ხარბედია, 59 წლის, სოფ. საჯიჯაო (ხობის რ.); ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1968 წ. ივნისი.

285. ფ. არქ. № 2325. ჩაწერილია სოფ. ლესიკინეში (ჩხოროწყეუს რ.). ქობ-სამკითხველოს გამგის კოჩია დგებუაძის მიერ 1936 წ.

286. ფ. არქ. № 8771. ჩამწერი: ს. კილაია, ცხაკაიას რ., 1936 წ.

287. ფ. არქ. № 10195. მოქმელი: კოწია ცანავა, სოფ. ნახუნაო (გეგეკორის რ.); ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.

288. ფ. არქ. № 10202. მოქმელი: კოწია ცანავა, სოფ. ნახუნაო (გეგეკორის რ.); 82 წლის; ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.

289. ჩაწერა კაკა ევანიამ 1965 წელს ქ. ზუგდილში.

290. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 4. მოქმელი: სევასტი მალანია, 83 წლის, ჩამწერი:

ანა შალვას ასული შალამბერიძე, სოფ. ნაქალაქევი (ცხაკაიას რ.), 1967 წ. ივლისი.

291. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 160. მთქმელი: ეთერ გვარამია, სოფ. ქვედა ჩხორაწყუ (ჩხორაწყუს რ.); ჩამწერი: დაზმირ გახარია, 1968 წ., ივნისი.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

— ვაიქუნანო, მუამბე რე
ლუმა თაურე კიჲინი რღუნ?
— ბაბუს ბებმა უჩხუბებუ,
ღახე უქკომ კიბირით.
— მუ ნოკობუე, გიჩქუნადა,
გაქირებულ ხუნგა რენ?
— არშიყობა დოუქყაფ,
დუბანძღაფ მუდგარენ.
— ნამუს ურკჲინუ. გიჩქუნადა
ბაბუს ურკინებ დადიშან?
— ბაბუ მორიებ, შურწაუღირ,
ქუდურაგუაფ ართიშა.
— მუ ბლოლუა თე ბაბუს,
ხეერე რე დო ქულა რენ,
არშიყობაქ ვეშაიტენუ,
მუდგა ბაბუშ ღურა რენ.

— არ იცით, რა ამბავია,
წუხელ აქედან ყვირილი რომ იყო?
— ბაბუა ბებიას წასჩხუბებია,
კინალამ შეუქამია კბილებით.
— რა ნდომებია, თუ იცით,
გაქირებულსა და ყრუს („რომ არის“)?
— არშიყობა დუწყია,
წალაბუცებია რალაუ.
— რომელს უჯობნია, თუ იცით,
ბაბუა რომ ბებიას ექიდავა?
— ბაბუა მორეგია, სულწამხლარი,
ძირს დაუცია ერთხელ.
— რა ვუყო ამ ბაბუსა,
ბრმა და კოჭლი რომაა,
არშიყობა ვერ შიატოვა,
მაგ სასიყვდილემ („რალაუ ბაბუსას სიყვდილია“).

ფ. არქ. ს. 235, გვ. 192. მთქმელი: ევრა გვასალია, სოფ. ნოჯიხევი (ხობის რ.); ჩამწერი: ზოია ცხადაია, 1967, ივლისი.

292. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 178. მთქმელი: ევრა გვასალია, სოფ. ნოჯიხევი (ხობის რ.); ჩამწერი: ზოია ცხადაია, 1967 წ. ივლისი.

293. ფ. არქ. ს. 253, გვ. 164. მთქმელი: ლიპარიტ წითლიძე, 83 წლის, სოფ. ორსანტიაში მცხოვრები, ზუგდიდის რ.; ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1969 წ. ივლისი.

294. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 123. ჩამწერი: ვალერიან ნაჭყებია, პენსიონერი მასწავლებელი, თბილისში მცხოვრები, 1967 წ. ივლისი; ლექსი გამოთქმულია 1907 წ. 14 მაისს სოფ. ხეთაში (ხობის რ.) ვლ. ნაჭყებიას მიერ.

295. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 126—127. ჩამწერი: ვალერიან ნაჭყებია, გეოგრაფიის მასწავლებელი, ამჟამად პენსიონერი, ქ. თბილისი, 1967 წ. ლექსები გამოთქმულია 1910 წელს ვლ. ნაჭყებიას მიერ.

296. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 244. მთქმელი: ეახსი არზიანი, სოფ. შხეფი (ცხაკაიას რ.), მეჩონგურე-მომღერალი, 88 წლის; ჩამწერი: ა. ფარცვანია, 1965; დეკემბერი.

297. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 40—47. მთქმელი: დომენტი კვარაცხელია, 72 წლის, სოფ. ნაყიფუ (წალენჯიხის რ.); ჩამწერილია 1966 წ. ივნისში. დ. კვარაცხელია ხალისიანი იუმორისტი მთქმელია, ამღერებს ჩონგურზე და ფანდურ-

ზე, თხზავს საკუთარ ლექსებსა და სიმღერებსაც.

298. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 30—35. მთქმელი: დომენტი კვარაცხელია, 72 წლის, სოფ. ნაიფფუ (წალენჯიხის რ.); 1966 წ. ივნისი.

299. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 280—281. ავტორ-მთქმელი: ლადი სალაყაია; ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია. ლექსი გამოთქმულია 1921 წ.

300. ბერ., გვ. 127—128. ავტორი: გრ. მეუნარგია. ჩამწერი: სტუდ. მ. კაკაია (ჩაწერილია ქ. ფოთში ავტორისაგან).

301. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 218—219. ჩამწერი: ა. კვარაცხელია, სოფ. ნაიფფუ (წალენჯიხის რ.), 1966 წ., ივნისი.

302. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 284—286. მთქმელი: ლადი სალაყაია; ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია, 1965 წ., ქ. ცხაპია.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

პილასი ცხენის ლეხი

პილას ცხენი დიდურ დო
აწი მუქო აპირენსი?
პილას მუქო აღოლენი
მა თენა რე მაკვირენსი.
პილა ცხენს ეარზენს
უქირეთი მათხუალსი,
ახუთაშა ქუქირებუ
ჩქინ ანტიფო გვათუასი;
ცხენქი ულას მურკუ დო
კუდეღს მეუქვაჩაუნსი,
ბინაშა ძიუთუ მერთუ დო
აწმუცოთანა ნაცალასი,
ხუჯი გეგლალაფუდუ დო
ბორკი გეუცანცოლანს,
— ვადოღრას ვ ოხერქუ,
ქუმოშქურუ მა ძალამს...
საქმე ჭგირო ვემომუნი,
ოქმარეშე ქიბჩინი,
ხათე ულას მეეანწყი დო
ემ შვიდემა დიბჩინი.
გოქკადილმა ქომობრთინი,
ქუორწყელი დიბქეინი.
ბრელს გაუგონებუდუ
ბირგულმა ხე ვიბშქეინი,
ეუტე კოჩქი დიძახუნი,
პილა რდენი ქიბჩინი.

პ ი ლ ა:

— ებჰყვიდილო, დომხვილიო
ჩქიმი მაცხოვრებელ ცხენი,

პილას ცხენის ლეხი

პილას ცხენი მოქვედომია და
ახლა რას აპირებს?
პილას როგორ მოუვიდა
მე ესაა რომ მაკვირებს.
პილა ცხენს არ აძლევდა
მთხოვნელს ქირის გარეშე,
ახუთამდე უქირავებია
ჩვენს ანტიფო გვათუას;
ცხენმა სიარულს უქლო და
კუდს მიაქანავებს
ბინაში ძლივს მივიდა და
მიუგდებენ ნათიბს,
ყური ჩამოუყრია და
ფეხი უცახცახებს,
— არ მოკვდეს ეს ოხერა,
მეშინია მე ძალიან.
საქმე კარგად რომ არ იყო,
დილიდანვე ვიცანი,
მაშინათვე გზას გაუუღექი და
იქ მშვიდობა დაეიბარე,
გაქვიდილთან რომ მივედი,
ვხედავდი, რომ დავიწვი.
ბევრს გაეგონა
მუხლზე რომ ხელი დავიბრტყი,
იქიდან კაცმა რომ დაიძახა
პილა რომ იყო — ვიცანი.

პ ი ლ ა:

— დამაქიე? მომიკალი
ჩემი მაცხოვრებელი ცხენი,

ჩქიმი ფარაშ მაქადალი,
მოჯირე ვარ ჟოფექ ტერი.
მუასქანი მორდიადუ,
ასე ხოლო გიიბშინი,
ჯაკელასი გეგიტოფუ,
რახანს თაში დიბქვინი.

ანტიფა:

— პილა, ჯაკელა ჩქიმი ვარე,
ხე მობთხათი ხვალა ჩქიმსი,
აჟა ჩხუ ხვალე პუნსი,
სიმინდი ხოლო ქომიჭირსი,
შურო ქემენდებუქი და
გინოგია დამორჩილს,
ქოგიფიდე თიკალ ცხენს
ქვაქვალაი ტანმორჩილს.

პილა:

— ვეგენდენი მუ შარა რე,
გვალას ვედგევიანას,
ირდიხას თის ძირუნდი,
ოგარუ დო დიარას,
კუჩხი მემიტახულუკო
თინა გოთხინ თი მარას.

ფ. არქ. № 8770. ჩაწერილია ცხაკაიას რ-ნის სოფ. მენჯში. ჩაწერა ვლადი-
მერ სალაყაიამ 1936 წ.

303. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 267. მთქმელი: გერმან ალექსანდრეს ძე ავალიანი,
5.VIII.65 წ. სოფ. ხორში (ცხაკაიას რ.). ჩამწერი: რეზო გერმანეს ძე ავა-
ლიანი.

304. კ. სამუშ., გვ. 111. ავტორი კიბა ფაჟავა; მთქმელი: ალექსანდრე ფა-
ჟავა (კიბას შვილიშვილი); ჩამწერი: კ. სამუშია.

305. კ. სამუშია, გვ. 102. მთქმელი: აექსენტე ლუკავა; ჩამწერი: კ. სამუ-
შია, სოფ. ლიპაალური (წალენჯიხის რ.). 1965 წ.

306. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 26. მთქმელი: ძიკი ხასია, 55 წლის, სოფ. ქალა
(წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968, ივლისი.

ვარიანტები:

ოსური მიჯნის იანარს

გვალას ვორდი თი წანას,
ოსურ მიპუნ იანარს,
ახაიგაზლა მიჩქულუ დო
ჟარნეჩი წანათ მიხანანს,

ცოლი მოვიყვანე იანვარში

მთაში ვიყავ იმ წელს,
ცოლი მოვიყვანე იანვარში,
ახალგაზრდა მეგონა და
ორმოცი წლით უფროსია („მმეტობს ხნით“).

ჰივე ჰკოლა ჰორე, მარა
მის უჩქ, ეგებუ ლიგვანას,
ჩხორო ჩოგან ლუმუ ოკო
ელანწვილი იმ ჰვარას.
ენა ხოლო ლეფთხინე დო
ქეშუხვადი მასუმასი,
(უჩა დლაში ნასხუნასი),
დიო ტუფლის მიღვანს დო
გალე მიღვანს თათუმანს.
ჩქიმი ოსურს იჩინენდათ,
ირფელ უჩქუ ახალ მოდა,
ომარულიშ მანგიორო,
პიჭშა ქუგურღეფუ სოდა...

ცოტა მჰლე კი არის, მაგრამ
ვინ იცის, იქნებ გასუქდეს,
ცხრა ჩოგანი ლომი უნდა
დასაქცევ მის მუცელს.
ესეც მოეიშორე და
შეეხვდი მისამეს,
(შაე დლეში ანარჩეეს),
ჩერ ტუფლს ჩაიცივამს და
გარეთ ჩაიცივამს წინდას.
ჩემს ცოლს იცნობდეთ,
ყველაფერი იცის ახალი მოდა,
უმარულის მაგიერ,
სახეზე („პირზე“) შეუყარია სოდა.

ფ. არქ. ს. 241, გვ. 103. მთქმელი: სვეტლანა ხარგელია, სოფ. რეფი (გა-
ლის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1968 წ., იელისი.

მითოპვილი ართ წანას

ერთ დასაწვავ ველს

მითოპვილი ართ წანასუ,
ბგურაფულენდ გიტარასუ,
ოსურ ახალგაზრდა პუნდუ —
ჯარნეჩ წანათ მიხანანდუ,
ირფელს თინა ყინტუნდუ დო
ხეეს მუ მეჩანდ ჩქიმ ფარას!
ბედნიერი პოფერეკე,
წოხოლიან ჩილიშენი,
ჰქუა ჭკვირი ნოღე, მარა
ნაკლებ ჟოფე ტვინიშენი;
ლაგვანეფი ოკომტახუ,
ვეშმოცოთუ ლვინიშენი,
ტუტას ირო ჰოციარუნს,
ჰოდმოხორუ ჰეირიშენი;
მუთუნ ოსურ კეშიალე,
ლაქალი დო ჰყალაშენი,
ვაი, მუში დიდასი დო
ვაი, მუში ბაბაშენი, —
ათეჭგურამ ხალაშენი...

ერთ დასაწვავ წელს
ესწავლობდი გიტარას,
ცოლი ახალგაზრდა მყავდა —
ორმოცი წლით იყო უფროსი,
ყველაფერს ის ყლაპავდა და
ხეავს რა მისცემდა ჩემს ფულს!
ბედნიერი ვეოფილვარ,
წინანდელ ცოლთან („გამო“),
ჰქუა კარგი ჰქონია, მაგრამ
ნაკლები ყოფილა ტვინის მხრივ.
ჰვეერები დამიმსხვრიდა,
ამომავლო ლვინის მხრივ,
სულ ნაცარს ცრის,
დამასახლა ფქვილის მხრივ.
ვერავითარი ჰალი ვერ აუვა,
ჩხუბისა და წყველის მხრივ,
ვაი, მის დედას და
ვაი, მის მამას,
ამისთანის შობისთვის...

ფ. არქ. ს. 230, გვ. 266—268. მთქმელი: გ. ავალიანი, ჩამწერი: რ. ავალიანი,
სოფ. ხორში (ცხაკაიას რ.), 1965, იელისი.

307. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 178-ა — 179. ჩამწერი: არტემ ნინუა; მთქმელი
კ. ჯარჯანია, ქ. ცხაკაია. 1963 წ. ამ ლექსს მღერის ცხაკაიას კულტსახლის ანსამ-
ბლი (ჩამწ. შენიშვნა). ვარიანტი იხ. „ქართ. ხალხ. პოეზ. მასალ.“ (კ. სამუშიას
გამოც.), გვ. 100. ორი სხვა ვარიანტი აქვე მოგვყავს:

ართი კონქი/ ქემორთუ დო
 ოსურს გირიგენქია,
 ოსურ/ი, მარა მუ ოსური,
 გვალა გაკეთენქია.
 ათასობით ფარას მერჩა,
 ცხენ/ი/ დო უნაგერსია,
 ჩხორო უღულ/ი/ კამეჩებს დო
 მაჰვალ ჩხოუ დო გენსია.
 მუანთილი მდიდარი რე,
 შხვასით ვადგარკენსია,
 სკან/ი/ კოჩანას ქოძირუნს —
 მუშ/ი/ დუნს ვა/გ/იზოგენსია.
 (ასე ძღაბის) იკითხენქდა,
 გასიამოუნენს ბრელსია,
 სისკვამე ვე/ე/კითხა, ვარა
 საქმე აკოცენსია.
 მიოჯინალო უჩა რე
 სიყვერე აბრკოლენსია,
 მარა ენას მუ ბლოლათ,
 თიშ/ი/ რჯულს თაშ მოძენსია.
 თითქმის ჰიქე ქულა ქორე,
 ჩხეშა აკმუცენსია,
 ჩხვიდ/ი/ ნაბ/ე/ტან გირძე გელგუ
 თეთ/ი/ ჰეს გაბრკოლენსია.
 მუზმათი რენ კაპასი რე,
 მუთუნს ვე/ე/თმინენსია.
 ირფელ/ი/ ოკო შეუსრულე,
 მუსუთ/ი/ დე/ე/ჩინენსია.
 ექ ირფელი შხვანერ/ი/ იყი,
 სოდეც დე/ე/ბინენსია,
 დღაშე ხუთ/ი/შაბ გოლახუნს
 ექიან/ი/ მიღმარენსია.
 ყურადღებას ნუ მიაქცენქ
 ათე თვისებენსია,
 ის ქონება დიდი მუ/უ/დუ,
 საქმეს გა/გ/იკეთენსია.
 მუშ/ი/ ლირსი/ი/ რენი, მათ/ი/ ვამიჩქუ,
 ათეცალი მარებელი...
 რადგანს თენა აკა ვარე
 ჩქიმ/ი/ დუდიშოთ მარგებელი.
 მა ის ვავალორინ/ი, მარა
 ხომ დაალორენს შხვა ბრელს,
 ოკო მიართვეე
 თეცალ/ი/ ხალხიშ მანებელს.

ერთი კაცი მოვიდა და
 ქალს /ვა/გირიგებო,
 ქალი, მაგრამ რა ქალი,
 მთლად გააკეთებო.
 ათასობით ფულს მოგვემ,
 ცხენსა და უნაგირსაო,
 ცხრა უღელ კამეჩებს და
 მეწველ ძროხასა და ხზოსაო.
 სრმაზო მდიდარია,
 სხვასაც არ დაგაკლებსო,
 შენს კაცობას (რომ) ნახაეს —
 თავს არ დაზოგავსო (შენთვის).
 (ახლა გოგოს) თუ იკითხავ,
 გასიამოუნებს ბევრსათ,
 სილამაზე არ იკითხო, თორემ
 საქმე ჩაიშლებოთ („დიდრღევეაო“).
 შესახებდავად შავია,
 სიბრმავე აბრკოლებსო,
 მაგრამ იმას რა ეუყოთ,
 მის რჯულს ასე მოსდგამსო.
 თითქმის ცოტა კოჭლი კია,
 თეძო მორღეული აქვს („ერღევეა“),
 ცხვირი მეტად გრძელი აქვს („ადგას“).
 ესეც ცოტას აბრკოლებსო,
 რამდენადმე კაპასია,
 არაფერს არ ითმენსო,
 ყველაფერი უნდა შეუსრულო,
 რასაც დაიჩინებსო.
 იქ ყველაფერი სხვანაირი იქნება,
 სადაც დაიბინავებსო,
 დღეში ხუთჯერა ცემს
 იქ მდგომთაო.
 ყურადღებას ნუ მიაქცევ
 ამ თვისებებსაო,
 მას ქონება დიდი მოაქვს,
 საქმეს გაგიკეთებსო.
 რის ლირსია, მეც არ ეციო,
 ამისთანა მაჰვანკალი...
 რადგან ეს არც ერთი არაა
 ჩემთვის („თავისთვის“) სასარგებლო.
 მე მან ვერ მომატყუო, მაგრამ
 ხომ მოატყუებს სხვა მრავალს,
 უნდა მიართვა
 ამისთანა ხალხის შვენეს.

ბერ., გვ. 72—73. მთქმელი: ილარ. ცაგურია (23 წლ.); ჩამწერი: მასწ. პროკ. ჭაიანი, სოფ. გურძემი.

მარჯვლი

მაჰანკალი

ართი კოჩქ ქუმორთუ დო
ოსურს გირივენქია,
ოსურს, მარა მუ ოსურს
გვალა გაკეთენსია.
ათასობით ფარას მერჩანს,
ცხენი დო უნანგერსია.
მუშალორეს ბაიანა —
ენდღი მარებელსია,
ფერი ოსური გამომწყონეს,
ჩხეშა აკმუცენსია,
დღაშე ხუთიშახ გობლახუნა,
თეჟიან მულმარენსია.

ერთი კაცი მოვიდა და
ქალს გაგირივებო,
ქალს, მაგრამ რა ქალს,
მთლად გაგაკეთებო.
ათასობით ფულს მოგკემს,
ცხენსა და უნაგირსაო.
მომატყუეს ბაეშვი —
ვენდუ მაჰანკალსაო,
ისეთი ქალი შემომიყვანეს
თქო ერღვევა,
დღეში ხუთჯერ გვემს,
იქ (სახლში) მღგომთ.

ფ. არქ. ს. 226, გვ. 225. მთქმელი: კოწია კვეშელაეა; ჩამწერი: ომარ ხუ-
ხუა, სოფ. კიწია (გეგუქკორის რ.), 1965 წ., ივლისი.

308. ცაგ., გვ. 69; ყიფშ., გვ. 343.

ამ სიმღერის ტექსტისა და წარმომავლობის თაობაზე ორი აზრი არსებობს.

ა. ცაგარლის აზრით, ეს სიმღერა და მისი ტექსტი დაკავშირებულია გადმოცე-
მასთან, რომლის მიხედვით, ოდესღაც სამურზაყანოელ მემამულეს მოსურვე-
ბია ცოლად შეერთო სამეგრელოს მემამულის ქალიშვილი, მაგრამ სასიძოს სა-
სიდედრო შეჰყვარებია. დედას თავისი ქალიშვილი ოთახში ჩაუშეწყვდევია და
თვითონ სასიძოს სამურზაყანოში წაჰყოლია. ეს სიმღერა, გადმოგვცემს ა. ცა-
გარელი, მეგრელთა თქმით, საპატარძლოს მოთქმას, რომელიც ვედრებით მი-
მართავს სასიძოს, გამათავისუფლო.

ამ სიმღერის განსხვავებული (უფრო სრული) ვარიანტი გამოქვეყნდა 1894
წელს „მასალათა კრებულის“ მე-18 ტომში. აქ უფრო დაწვრილებითაა მითი-
თებული დედა-შვილის ურთიერთობაზე, ქალიშვილის სასიძოსადმი ვედრებაში
ხაზგასმულია: სიმართლე რომ გაირკვევა, შემდეგ ხომ არ მეტყუე უარსო. ამ
ვარიანტშიც ნათლად ჩანს, რომ საპატარძლო დატოვეს და მის ნაცვლად სი-
დედრი წაიყვანეს. ეს ფაქტი ორჯერ არის ტექსტში აღნიშნული. აი, ეს ვარი-
ანტიც:

სი ქოული, მა დომიტალენქო?
სქანი ოხვენს მა გემიტალენქო?
ქოფილი ვორაქ, თოკილი ვორაქ,
ვაგომიტალენქო?
ღიხაზურგა საჩკილი დო
სათანჯო მუნაფილი,
სქუა დოსქილადირი დო

შენ რომ მიღიხარ, მე მტოვებ?
შენს დასაქლომზე მე მსეამ?
დაქერილი ვარ, გათოკილი ვარ,
არ გამათავისუფლებ?
ღიხაზურგა — მოწმენდილი დო
სათანჯო — მოღრუბლული,
შვილი დატოვებული დო

დიანთილი ქუნაფილი...
დომიტალენქო?
მომინტალენქო?
ვარა უკული ვამივარენქო?
ვალთი ვორექ, ხალირი ვორექ,
ვამკოტალენქო?
გაფილი გეჩილათილი დო
ჩილათირი წურაფილი,
სქუა დოსქილაირი დო
დიანთილი ქუნაფილი...
სი ქოული, მა დომიტალენქო?
ქოფილ ვორექ, თოკილ ვორექ,
ვაგომიტალენქო?!

სიღერდი წაყვანილი...
დამტოვებ?
ცეცხლს მომიკიდებ?
ან შემდეგ უარს არ მეტყვი?
დამწვარი ვარ, დაფერფილი ვარ,
არ გადამარჩენ?
გაგნებული — (გზას) ამცდარი და
ამცდარი — გზანასწავლი,
შეილი დარჩენილი და
სიღერდი წაყვანილი...
შენ მიღიხარ, მე მტოვებ?
დაქერილი ვარ, გათოკილი ვარ,
არ გამათავისუფლებ?

როგორც ვხედავთ, სხვადასხვა პირის მიერ სხვადასხვა დროს ჩაწერილი ორივე ტექსტს ა. ცაგარლის მიერ მოტანილი გადმოცემა უძვეეს საფუძველად და, მიუხედავად მცირე ვარიანტული სხვაობისა, ისინი ძირითადად ერთმანეთს ავსებენ, ერთ შინაარსს გადმოსცემენ.

როგორც ზოგიერთ შრომის სიმღერებში, აქაც ახალი აღრესატი გაჩნდა, რის გამოც მან კლასთა ბრძოლის ამსახველი სიმღერის სახე მიიღო. ამას ხელი შეუწყო იმანაც, რომ აღნიშნული ტექსტებიდან სასიმღეროდ მხოლოდ რამდენიმე ტაეპი იქნა გამოყენებული, თანაც დაემატა სიტყვა „ბატა“.

სი ქოული, ბატა,
მა დომიტალენქო,
გურს გენია მონტებულსუ
ვაშეშიბრალენქო?
ქოფილი ვორექ, თოკილი ვორექ,
ვაგომიტალენქო?2

შენ მიღიხარ, ბატა,
მე მტოვებ?
გულზე ცეცხლმოკიდებულს
არ შემობრალებ?
დაქერილი ვარ, გათოკილი ვარ,
არ გამათავისუფლებ?

ამ სასიმღერო ტექსტში გამოტოვებულია დიდი მწუხარების მოტივაცია, არ ჩანს მიზეზი, ყურადღება მხოლოდ შედეგზეა გამახვილებული.

ახალი მასალების მიხედვით¹, ეს ლექსი ხალხმა გამოუთქვა ყურსალების (კაცის ქურდების) მიერ გატაცებულ ყმებს — თუთაშხია ანთიასა და კუზაი: შელიას. თუთაშხია ანთია ლევან დადიანს დაუბარებია და მისთვის დაუეცალებია ძაღლების მოვლა. თუთაშხიას კატეგორიული უარი უთქვამს ამაზე, რის გამოც ის გაურთზგავთ. ვაროზგილი თუთაშხია კუზაიასთან ერთად სოფ. ლიაში ყურსალებს შეუპყრიათ და აფხაზეთის მხარეში წაუყვანიათ. ბორკილები დაუდ-

1 „მასალათა კრებული...“ ტ. XVIII, 1894, გვ. 20. გადმობეჭდილია ი. ყიფშიძის დასახ. წიგნში, გვ. 142.

2 ზოგიერთი ვარიანტი კიდევ უმატებს ორ ტაეპს: „ლურას ვორექ მერინელი, ვეშეშბრალენქო“ (სიკვდილის პირას ვარ მიმდგარი, არ შემობრალებ?). (იხ. კ. სამუშაის მასალები, გვ. 86). იხ. აგრეთვე ბერ., გვ. 73.

3 კ. სამუშაიმ ჩაიწერა ზუგდიდის რაიონში.

კიათ მათთვის, მაგრამ დიდი თოვლი მოსულა. ყურსალებს უფიქრიათ, ამ თოვლში მინც ვერ გაიქცევიანო და ბორკილები აუხსნიათ, შეშინა დაკრა და მოტანა დაუელებიათ მათთვის. თუთაშხიას ეკალ-ნარისაგან თხილამურები გაუკეთებია და გამოპარულა, კუზაია კი იქ დარჩენილა; იგი მისტიროდა თუთაშხიას, მე რატომ მტოვებ აქაო. „ლექსიც ამ ამბავთან დაკავშირებით შეუქმნია ხალხს. დროთა განმავლობაში, — გადმოგვცემს კ. სამუშია, — ეს ლექსი სიმღერად გადასულა ხალხში“.

ეს გადმოცემა მარჯედ აქვს გამოყენებული სერგი კილაიას თავის ცნობილ წიგნში „ეკატერინე ჰვაჭავაძე“ (წ. I, გვ. 263). აქ „ბატა“¹, რომელიც ქალის მოფერებითი ზედმეტი სახელია, შეეცლილია კაცის („ბათას“) სახელით ბათა ზუგდიდის სასლთუს-უეკსმა დაიბარა და გადასცა ბატონის ბრძანება, რომ მას ძაღლების მოძვლელად უნდა ემსახურა. ბათამ ამაზე უარი უთხრა. იგი გაროზგეს, ბორკილები გაუყარეს და ციხეში (დილეგში) ჩააგდეს. ამ ციხეში აღმოჩნდა აგრეთვე ბათას მეზობელი. ბათამ გაპარვა გადაწყვიტა. „ბათა მეორე დღესვე გაიპარა ციხიდან. მეზობელმა ბათას ლექსი გამოუთქვა.

სი ქოული, ბათა, ვა შემობრალენქო...

ეს გრძელი, გაბმული მოთქმა ბორკილგაყრილი, დატანჯული და წამებული აღამიანის ბედზეა. ამ უქანასკნელ გადმოცემაში არა გვაქვს ყურსალებთან დაკავშირებული ამბავი. როგორც ჩანს, ახალი დროის გადმოცემები ნებისმიერ აღრესატებსა და გარემო პირობებზე ამაზვილებენ ყურადღებას.

აღრინდელი გადმოცემა, რომელიც საფუძვლად დაედო ამ სიმღერა-გოდებას, ა. ცაგარლის მიერ არის ჩაწერილი. სწორედ ამაზე მიუთითებს ზემოაღნიშნული ვარიანტები, რომლებიც სიზუსტით გადმოგვცემენ თქმულების შინაარსს.

309. ცაგ., გვ. 61—62; ყიფშ., გვ. 140—141.

ეს ლექსი დაკავშირებულია პარასკევის საკრალურ გაგებასთან. მეგრელთა რწმენით, პარასკევი (ობიშა) არ არის ბედნიერი დღე. ამ დღეს უბედურება ემუქრება აღამიანს. განსაკუთრებით არ უნდა ენდოს მდინარეს. ა. ცაგარლის წინააზრებით, ობიშა — „პარასკევი“ უნდა ნიშნავდეს „ბედის დღეს“. ეს არის კვირეულის ყველაზე ცუდი. უღებო დღე. „ამ სიტყვის ეტიმოლოგია: — განაგრძობს ა. ცაგარელი, — ბურჯანითა ნოცული“. მაგრამ იქვე მიუთითებს სენაურ „ობი“, „კევი“, „უები“ სიტყვებზე; რომლებიც „ბედს“, „ბედისწერას“ აღნიშნავენ და ძირითად დაკავშირებულია მეგრულ „ობიშხასთან“. ივ. ჭავჭავაძის მიერ უმეგბს, რომ „უობი“ შეიძლება ტაროსის ღვთაება იყოს. „იქნებ თავდაპირველი „ცა-ღრუბლის“, სეტყვა-აედრის ღვთაება „უობი“ ან „კევი“ იყო. რუსეთშიც პარასკევი არაბედნიერ დღედ ყოფილა მიჩნეული. სალდათებთ ერთ-ერთ სიმღერაში ნათქვამია: „Породила его во несчастный день во пятницу“.

¹ „ბატა“ მოფერებითი და საპატიო სახელია ქალისა (ყიფშ., გვ. 261).

შავიღვალთვი ოპირაში

ღამხრჩაულის სიმღერა

ვო, ღონწყეილი ობიშხას
 ვადიშქვილიო მა წყარს!
 ქომურთუმულ/ვ/ ჩქიმი დღას,
 ქოთი ქვევაში ზღვას.
 წყარი-შქვიდა ცოფე, მარა
 ჩქიმპალ ვალოლამე შხვას.
 ჩაფუ/უ/ლაქ მილაღატუ, ვარა
 აკიბღენდი ხოლო ძგას.
 ურაქ კვარტი ქეგემაშქუ,
 ქეშშომოცოთუ მა შქად/ი/ხას,
 ორგიაქ ჭგირო ვეგემაშქუ
 დო ქობსქედი პოპო რწყარს.
 ჩილი დოკოფილი ბუნსუ
 ჰარა ჰვილი ჩქიმი დღესუ,
 გეგელმოლუ თიქი ხუსუ,
 ჩქიმი გურსუ თინა ჰუნსუ.
 მუქ მადოღუნ/ი/, ქუჩქუღდას,
 მუქოთ/ჰ/ ვაბშირუნსი დღას, —
 გამისოფანს ჩელა დეას,
 დო გურქვილი დომინგარს.
 ჩქიმი დინაფილი შურსუ
 ეინ ბორია მომიგანს,
 ოშ თვალი დო ჩილამურსუ
 ოშურეთ/ი/შა მომიღანს.
 თენა რენო მართებული?
 ახავი, ჩქიმი დღას!
 ჩქიმი თოფი დო ლეკური
 ემერ/ი/ ქივილაბუ შხვას,
 ახავი, მუქ მადოლუ!
 მა ამარი ქიმქამბორუ!
 ჩქიმი მათხოზინა ჭოლორუ
 ემერ/ი/ შხვასუ გაფორუ.
 შხვა მითინი ანწი გარათ
 ვარა მუშე მა მინგარს?
 ცოროფილეფიში გამათ
 ჰანდი მიწოლუნსუ ზარს.
 ძელი ჩხოშქე ოკუემუ დო
 ძვალი კინოხბუძე ძგას.
 ჩქიმი თია დოკვიმუ დო
 ქაწოხბვადი ჩქიმი დღას.

ო, დაქეულ პარასკევს
 წყალში არ დაეხრჩვი!
 მოსულყო ჩემი დღე,
 კიდევ მიშოვა ზღვამ.
 წყალში დახრჩობა (უწინაჲ) ყოფილა, მაგრამ
 ჩემისთანა არ დამართია სხვას.
 წაღებმა მილაღატეს, თორემ
 გავიდოდი კიდევ ნაპირზე.
 ურა (სხენმა) წიხლი დამარტყა,
 ჩამაგლო მე შუა ადგილას,
 მხარული კარგად ვერ მოვიქნეი („დავარტყი“)
 და გვერჩი მღელვარე წყალში.
 ცოლი მოყვანილი („დაქერილი“) მყავს
 წერა დამწვარ ჩემს თავს,
 დავარგე („მხრიდან მომწყდა“) ის,
 ჩემს გულს ისა წვაეს.
 რა დამემართა, რომ იცოდეს,
 რომ არასდროს მნახავს,
 დაიგლეს თეთრ ლოყვებს,
 და „გულდამწვარად“ დამიჭირებს.
 ჩემს დაკარგულ სულს
 ზენა ქარი დაუქროლებს,
 მის დატირებასა და ცრემლს
 სასულეთში მომიტანს.
 ესაა მართებელი?
 ვაგლახ, ჩემს დღეს!
 ჩემი თოფი და ლეკური
 აგერ ჰკილია სხვას,
 ვაგლახ, რა დამემართა!
 მე აგერ გამარინდა
 ჩემი მღევარი ძალი
 ეგერ სხვას ეფერება.
 სხვა ვინმე აწი ტირილით.
 („ან“) რატომ მიტირებს მე?
 შევვარებულების ნაცვლად
 ბუზი მეტყვის ზარს.
 რბილი თევზმა შექვამა და
 ძვალი მიხერგილია ნაპირზე.
 ჩემმა არჩიემა იწვიმა და
 შეეხვდი ჩემს დღეს.

ყიფშ., გვ. 139—140, ჩაწერილია სოფ. ცაიშში (ზუგდიდის რ.), დაიბეჭდა
 СМОНПК, XVIII, განყ. I, გვ. 10.

310. ყიფშ., გვ. 112. ჩაწერილია ი. ყიფშისძის მიერ თევდ. კვირაიას თქმით.

311. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 113. მთქმელი: მიმოზა უზარაშვილი, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ. ივნისი.

312. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 163—164. მთქმელი: ეთერ გვარამია, სოფ. ქვედა ჩხოროწყუ; ჩამწერი: დაზმირ გახარია, 1968 წ., ივნისი.

313. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 99. მთქმელი: რევაზ მესხია, 20 წლის; ჩამწერი. იზოლდა სამუშია, 1969 წ., ივლისი.

314. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 22. მთქმელი: ძაუ უბილავა, 71 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ა. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

315. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 257. მთქმელი: თამარ ჩიქობავა, სოფ. საჩიქობაო (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: დოდო კილასონია, 1970 წ., ივლისი.

316. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 80—82. მთქმელი: კირილე უზარაშვილი, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); ჩამწერი: ს. უზარაშვილი, 1970 წ., ივლისი.

317. თსუფა № 12591. მთქმელი: მიხეილ დიმიტრის ძე ბერიშვილი, 54 წლის, სოფ. სალხინო (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის III კ. სტუდენტი ჭულიეტა ბერიშვილი, 1972 წ. ივლისი.

318. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 227. მთქმელი: მინა ხუხუა-ჩამწერი: ომარ ხუხუა, სოფ. კიწია (გეგეჭკორის რ.), 1965 წ. ივლისი.

319. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 169; ჩაწერილი სოფ. შხეფში (ცხაკაიას რ.) არტემ ნინუას მიერ, 1943 წ. სხვა ვარიანტი იხ. ზემოთ № 305.

320. ფ. არქ. № 8684. ჩამწერი: ლ. თათარიშვილი, ქ. ცხაკაია, 1936 წ.

321. ყიფშ., გვ. 148.

322. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 150-ა — 151. მთქმელი: პოკრო (პროკოფი) ხარჩილავა, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ. ივლისი.

323. ავტორ-მთქმელი: მურთაზ ჩახავა; ჩაწერილია 1971 წ.

324. მთქმელი: ვერა გამზარდია, სოფ. სუჯუნა (აბაშის რ.); ჩაწერილია 1968 წ. გამოთქმა — ჰიკე ტურა — „პატარა ტურა“ შეიქმნება აფხაზურის კალკი იყოს.

325. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 126—127. მთქმელი: ანა (სონია) შეროზია-წირღვავა, 67 წლის, ქ. ცხაკაიაში მცხოვრები; ჩაწერა ელადიმერ (ილო) წირღვავამ. 1965 წ. ივლისი.

326. ჩაწერილია სუჯუნის სკოლის მასწ. ფილიმონ მატკაეას მიერ. დაბეჭდა СМОНПК, ნაკვ. X, განყ. 11, გვ. 260. ყიფშ. გვ. 127—128.

შო, კინვა, სი ოხერი,
 მა მუ რლოლი სი ეფერი,
 კინვას თოფი ქუოცთი
 ზარბაზანს გუნი ეფერი.
 კინვას ტყეიპ ქუმოხედა,
 ნომდორს გერაგუ ემერი,
 კინვას ზისხირი მეგერქუნსი
 ლობერი გოსოფუ ემერი.
 კინვას დუდი მეევათი დო
 ჩამური გოვთოლი ემერი,
 ოქ ლუმეს ჩხეარუნსუნი,
 ოსური ქორენო ეფერი?
 კინვას ბურდლა გოვებტონი,
 ბუმბული გოჯასი ემერი,
 თექ ცირა დინჯირუნი,
 მის უწონებუ ეფერი.
 კინვას ხასილა გელაენწყი დო
 ინგერი გოვეკალი ემერი,
 თექ ურემი მინურსუნი,
 მითინს ქორცუნანო ფერი.
 კინვას ნინძგი მეევათი დო
 ჩონგური გოვთოლი ემერი.
 თის ცირა ვიობირს,
 მითინი ქორენო ეფერი?

აქმა, კინვრაქაე, შე ოხერო,
 მე რა გიყავ შენ ისეთი,
 კინვრაქას თოფი ვესროლე
 ზარბაზანს რომ ჰგავს ისეთი.
 კინვრაქას ტყეია მოხვდა,
 მინდორზეა წამოგორებული ეგერ,
 კინვრაქას სისხლი დგაფუნით მიდის
 ლობე გაგლიჯა ეგერ.
 კინვრაქას თავი მოვეპერი და
 ჩამური გავთალე ეგერ.
 იქ რომ ლომი გაეცხეოს,
 არის კი ისეთი ქალი?
 კინვრაქას (ბურტყლი) გაეპტე,
 ბუმბული გავტენე ეგერ,
 იქ რომ გოგო დაწვება
 ვის ეგულუბა ისეთი?
 კინვრაქას ფერდი აუაძრე და
 ენგურზე ხილად გავლე („გაპქედე“) ეგერ,
 იქ რომ ურემი გავა,
 გყავთ ვინმეს ისეთი?
 კინვრაქას ნისკარტი მოვაქერი და
 ჩონგური გავთალე ეგერ,
 მასზე გოგო დაამღერებს,
 არის ვინმე ისეთი?

ფ. არქ. ს. 230, გვ. 157—158. მოქმელი: რემა შელეგია, ქ. ცხაკაიას ეთნოგრაფიული გუნდის ლობტბარი. გამოქვეყნებულია ცხაკაიას რაიონულ გაზეთში „ნათლიანთი კოლექტივიზაცია“, 1935 წ. 4 იანვარი, № 4. გადმოწერა კ. წიორღვაძემ, 1965 წ., ივლისი.

327. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 4. მოქმელი: სევასტი ივანეს ძე მალანია, 83 წლის, სოფ. ნაქალაქევი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ანა შალამბერიძე, 1967 წ. ივლისი.

328. ფ. არქ. ს. 241, 31—32. მოქმელი: ძიკი ხასია, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

329. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 56—57. მოქმელი: ოლია აკობია, 65 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

330. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 12—13. მოქმელი: თამარ კალანდარიშვილი, სოფ. შხეთი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, 1968 წ., ივლისი.

331. მოქმელი: ვარლამ გეგენავა, 1915 წ.; ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა 1957 წელს.

332. ფ. არქ. № 2327. თქმული ნეჩონგურე კოლმეურნე ბიქტორ კიკალიშვილის მიერ (სოფ. კირცხი), 1936 წ., ჩამწერი: მამანტი კვირიტია.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი :

ართ ჯილორი ფერი პუნსუ,
გერმა უგუ ნაფულე,
მოფიგირეს ეკმეზოფუნსუ დო
ნტერმა მუთუნ ვალოლე,
დონჭირელო ლალუნსენი,
მემიჩქ ოქე ნათოლე,
ბირგულიმენი ქებული რე,
ბორკილი ლეჩიმა ეაწორე.

ერთი ძალი მყავს ისეთი,
მგელს მიუგავს თათი,
მოკეთეს გლეჩს და
მტერს ეერაფერს უზამს.
დაწოლილი რომ ყფეს,
მგონი გათვალულია („ვირს“),
მუხლის მხრივ ნაქებიია,
დაბმულ ღორს ვერ გაასწრებს.

333. ფ. არქ. ს. 262, გვ. 40. მთქმელი: ანტო ნაჰყეზია, სოფ. პირველი
ჯუმითი (ჩხორაოწყეს რ.); ჩამწერი: ნ. ჭახნაჯია და რ. დარასელია, 1971 წ.:
იელისი.

334. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 242—243. მთქმელი: ვერა ჩიქობავა, ცხაკაია; ჩამ-
წერი: დოდო კილასონია, 1970 წ., იელისი.

335. თსუფა № 12475; მთქმელი: მელიტონ ცაავა, 41 წლის, სოფ. ლეცე
(გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: ნაირა კემულარია, 1972 წ., იელისი.

336. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 222. ავტორ-მთქმელი: ისაყ ხუხუა; ჩამწერი: ომარ
ხუხუა, სოფ. კიწია (გეგეჰკორის რ.), 1965 წ., იელისი.

337. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 221. მთქმელი: ისაყ ხუხუა; ჩამწერი: ომარ ხუხუა,
სოფ. კიწია (გეგეჰკორის რ.), 1965 წ., იელისი.

338. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 222.

339. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 170. სოფ. შხეფში (ცხაკაიას რ.) ჩაწერილი არტემ
ნინუას მიერ, 1943 წ.

340. ფ. არქ. № 8672. ჩამწერი: ე. თათარიშვილი, 1936 წ. 2. VIII, ცხა-
კაიას რ.

341. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 219. ჩამწერი: ომარ ხუხუა; მთქმელი: ისაყ ხუ-
ხუა, სოფ. კიწია (გეგეჰკორის რ.), 1965 წ. იელისი. მცირედ განსხვავებული
ვარიანტი იხ. ბერ., გვ. 78.

342. ჩაწერილია სოფ. გურქემში მ. ჩაჩიბიას მიერ. დაბეჭდ. СМОНПР.
ნაკვ. X, განყ. 11, გვ. 262; ყიფშ., გვ. 127.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი :

კოლოში ამბეს მეგოშინანთ.
ქორთხენთ, ქუმარჩქილათინი,
მა კოლონას ვერკინინი,
თიწკმა ვორდი ჩილათირი.
კოლო ვარე თაქიანი,
ჯოხოლენა ჭგალური,
ხასილეფ არპო ტახირ მადუე,
კოლოქ დომონდლაღენი¹.

კოლოს ამბავს მოგახსენებთ,
ჯოხოეთ, მომისმინოთ,
მე რომ კოლოს ვეჰიდავე,
მაშინ შევედი („ვიყავი შემედარი“).
კოლო არაა აქაური,
განლაეთ ჭგალელი,
გვერდები სულ ჩამტერეული მაქვს,
კოლომ რომ (ძირს) დამანარცხა..

¹ ვარ.: დომორაგენი „რომ დამცა“.

შიო, კოლო, ბალაგარი,
ლონე ნორღვე დიდ მანგარი,
მარანიშ კარ გოგისოფუ,
ლაკვანშა დუდ მოგისოფუ,
სუმ ლაგვან ღვინ გვეგშუმ,
ღვინიშ შუშირ კოლონას
კუნთხმა კინოიჩინნი,
ოქნახ ჭიკნოახვილუაფ,
ოს ფუთიან ოქინახ
ხუჯშა ჭიკნორიგინუაფ...
კარს ვაგმონტირუნნი,
მარან გაყოიროთინუაფ,
ყარულს ქუეგინაფუდუ ღო
მურა მეთხოზინუაფ.
კვარტ უზუბ მურაშა ღო
ჯინახშა ჭიშურგინუაფ.
ვაჟა, მურა, სქანი ღურა!
მურა, სო მიჩავაგალუდი,
კოლოს დიდი ღონე უღუ,
ოს ეოვბალუდ სქანიჭგუა.
მარანიშ მინჯეს გურ მორათუმ,
თოფი ქათურხინუაფ,
თოფ უბეზ კოლონაშა,
ღინახშა ქაშურგინუაფ,
კოლო ზისხგრეშ მაწული,
ვიშ დუჯვილუნა ამქუანი,
მახოლო მოხიოლუ, მურაო!
ჯაბ ვამოკუე აწი შურაო.

აქშა, კოლო, მუღრეგო,
ლონე გქონია დიდი (მაგარი),
მარანის კარი გაგივლეჯია,
ქვეერისთვის თავი მოგივლეჯია,
სამი ქვეერი ღვინო დაგივლეჯია,
ღვინით მთერალ კოლოს
კუთხისკენ რომ გაგივლეჯეს,
საწნახელი შეგიმჩნევი,
ასფუთიანი საწნახელი
მხარზე შეგიდგამს.
კარში რომ ვერ გატეულა,
მარანი წაგიქცევი,
ყარულს გაუგია („უგრძენია“) და
მურა გამოუღვენებია.
წიხლი ჩაუცხია მურასთვის და
მიწაზე გაუკოტრიალებია.
ვაი, მურა, სიყდიელი შენი!
მურა, სად მიჩანჩალებდი,
კოლოს დიდი ღონე აქეს,
ასი არ ეყოფოდა შენისთანა
მარანის პატრონს გული მოსვლია,
თოფი მოუღრებია,
თოფი უხეტქია კოლოსათვის,
მიწაზე გაუკოტრიალებია;
კოლო სისხლის მსმელი,
(„ქე“) მოუკლავთ ამ დილით,
მეც მიხარია,
აწ სულ არა მაქეს დარდი.

ფ. არქ. ს. 233, გვ. 5—6. მთქმელი: ათანასა ბურდლუს ძე კირტავა, 80 წლის, დაბა წალენჯიხა, 1966 წ. ივნისი.

კოლო ბძირი დუდნება,
ვებხანგი ღო გეებშტერი,
ხან ჭკოლა რე, ხან გვინილი,
ხეს უკებუ მეშთერი.
კოლო მექ გაგაყალ,
სი ნიჩვი გირძე, მუნდ დაბალი,
კოლონაში შელება რე
გაზეთიშა ოქარალი.
კოლოს ქუმოცუმენუე,
გუესოფუ ართ მარანი,
მარან გუესოფუდუ ღო
ლაგვან ეკურთინუაფუ,
ქაქაში ეფშა ოქინახი
ხუჯიშა ქუკულენჯირუაფუ.

კოლო ვნახე თაენება,
გავეოდი და გავშტერი,
ხან მკლეა, ხან მსუქანი,
ხელში უჭირავს საქრეთელი.
კოლო, რამ გაგაგიჯა,
შე დრუნჩ გრძელო, საჭდომ დაბალო,
კოლოს შეძლებაა
გაზეთში გასაწერი.
კოლოს მოსწყურებია,
გაუგლეჯია ერთი მარანი,
მარანი გაუგლეჯია და
ქვეერი წაუქცევი,
ქაქით საესე საწნახელი
მხარზე გადაუწვენი,

1 მურა — ნაწილაკია „რალა თქმა უნდა“, „თუმცა“, „განა“.

მარანიში ეკორთასუ
მინჯე გოუკურტხინუაფუ,
ჩახმახი ქათურხინუაფუ,
ლეინით შუმილ კოლონას
თოლუფ გამურთინუაფუ,
შინჯეს თოფი ქოლუქოთამ,
კოლო გეგნურგინუაფუ.
დოხთურენს ქუმურთუმუ
კოლო გემნურთინუაფუ,
ირ სახსარი დოუნწყუმუ,
ტყვია ქამშუხვილუაფუ,
კოლონაში ნალ ზისხირსუ
წისქვილ გეურთინუაფუ.

მარის წაქცევას
პატრონი გაუღვიძებია,
ჩახმახი მოუშართავს,
ლეინით დამთვრალ კოლოს
თვალები გადმოუკარკლავს,
პატრონს თოფი უსვრია,
კოლო გაუგორებია,
ექიმები მოსულან
კოლო გადაუბრუნებიათ.
ყოველი სახსარი დაუსხნით,
შიგ ტყვია უპოვიათ,
კოლოსაგან გამონადენ სისხლს
წისქვილი დაუტრიალებია.

ფ. არქ. ს. 232, გვ. 28—29. ჩამწერი: მადონა ხუბუტია, სოფ. ჭვარის II საშ. სკოლის X კლ. მოსწავლე, 1966 წ., იენისი.

343. ყიფშ., გვ. 149. СМОНПК, ნაკვ. XVIII; განყ. 1, გვ. 89 (სოფ. ქაქვინი-ჯი, ზუგდიდის რ.).

ი. ყიფშიძე მიუთითებს ამ ლექსის სხვა ვარიანტზეც (დასაწყისი სტრიქონები):

სუმი გორდის გინულეზუ,
სუმისოლო კაჩადის,
დიხას კუჩხის ვიაშქვანა,
გითმონწყუნა ალაბის,
ინენს უქიმიუნა ნი,
ჩქიმი ტერიშ/ი/ ალაგის,
სფიჩქა ქოლუკებუნა დო
გინმოკუნა ქალაქის,
სამაყაროთ შეულან დო
ვილათხულენა ნაბადის.

სამი ბაყაყი გაეარდნილა („გადასულა“)
სამივე ყაჩადი,
მიწაზე ფეხს რომ დაქკრავენ,
ხლეჩენ (მიწას) ალაბზე,
მათ რომ უქნიათ,
ჩემი მტრისას („მტრის ადგილას“),
ასანთი დაუკავებიათ და
ცეცხლს უკიდებენ („წაყვენ“) ქალაქებს,
სამაყროდ მიდიან და
თხოვლობენ ნაბდებს.

344. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 238. მთქმელი: ვერა ჩიჭობავა, ქ. ცხაკაია; ჩამწერი: დოდო კილასონია, 1970 წ., ივლისი.

345. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 139. მთქმელი: ლოლი კოწიას ასული ხასაია-კილასონია, 60 წლის; ჩამწერი: თსუ ასპირანტი ბეჟან კილანავა, სოფ. რეფი-შე-შელეთი (გალის რ.); 1970 წ., 15.VII.

346. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 224. მთქმელი: კოწია კვაშილავა; ჩამწერი: ომარ ხუხუა, სოფ. კიწია (გეგეკეკორის რ.), 1965 წ., ივლისი.

347. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 26—28. მთქმელი: იზოლდა სიჭინავა, სოფ. ლე-სიჭინე (ჩხოროწყუს რ.); ჩამწერი: ნამზირა სიჭინავა, 1969 წ., ივლისი.

348. კ. სამუშ., გვ. 113. მთქმელი: რუბენ ჩხაპელია; ჩამწერი: კ. სამუშია. სოფ. ჭვარი (წალენჯიხის რ.), 1965 წ.

349. მთქმელი: მიხეილ ბაღათურია; ჩამწერი: გურ. კარტოზია. სოფ. ნო-ქალაქევი (ცხაკაიას რ.), 1949 წ., ივლისი.

350. მთქმელი: ფარნა კარტოზია (85 წლის); ჩამწერი: გურ. კარტოზია. სოფ. ნოქალაქევი (ცხაქაიას რ.), 1949 წ.

351. 1. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 58. მთქმელი: ფენია ზაქარაია, 65 წლის; ჩამწერი: იზოლდა მარკელია, სოფ. შუშელეთი (გალის რ.); 1970 წლის ივლისი. კიკე ტურა (და დიდი ტურა) აფხაზურის კალკი ჩანს.

2. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 4.

3. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 137. ჩამწერი: ა. კვარაცხელია; სოფ. ნაკიფუ (წა-ლენჯიხა), 1966 წ., ივლისი (ხალხში გაგონილი, მთქმელის შენიშვნა).

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ო, ჯიმა, ჩიმი ბაძუ,
ბანძას სამართალი ვაძუ,
ტოტია დო მუშ მაყარე
თემ-შარას გიღებანძუ.

ო, ძმაო, ჩემო ბაძუ,
ბანძაში სამართალი არაა,
ტოტია და შისი მაყარი
თემშარაზე ბლლარქენობენ.

ბერ., გვ. 130. მთქმელი: ლალი ხეცია, სოფ. ძველი სენაკი; ჩამწერი. აკ. შანიძე, 1916 წ.

4—6. ყიფშ., გვ. 146—147. ჩაწერილია შ. დადიანის მიერ.

7—15. ფ. არქ. № 8695—8706. ჩაწერილია მოსწავლე ლენა თათარიშვილის მიერ. 1936 წ. ცხაქაიას რ., სოფ. ზანა.

16—17. ფ. არქ. № 8786—8789. ჩაწერილი ქ. სენაკში ს. ჭილაიას მიერ, 1936 წ.

18—21. ფ. არქ. № 8795—8798; ჩაწერილია 1936 წ. გეგეკორის რ., სოფ. ნახუნაო; მთქმელი: კოლია ბაძალუა; ჩამწერი: ს. ჭილაია.

22—24. ფ. არქ. № 10207—09. მთქმელი: კოწია ცანავა, 82 წლის, სოფ. ნახუნაო (გეგეკორის რ.); ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.

25. თსუფა № 11275.

26. თსუფა № 11276.

27. თსუფა № 11277.

28. თსუფა № 11279.

29. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 7.

30. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 11.

31. ფ. არქ. ს. 226, გვ. 20.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ჩხოუშია მოძინე დო
ხერკე ვაუნწუათია,
პაულეს ოსურ მოქუნსუ დო
ქუეს ვაუნწუათია.

ჩხოუშია აღიდებულა („მომატებულა“) და
ორშიმო (შიგ) არ ჩაყოთო,
პაულეს ცოლი მოქაყეს და
ქუეს არ უთხრათო.

¹ მლინარის სახელია ზუგდიდის რაიონში.

თსუფა № 11396, ჩამწერი: მერი ლორთქიფანიძე; მთქმელი: ელისაბედ-
ფოჩხუა, სოფ. მუხურჩა (გეგეჰკორის რ.), 1972 წ.

32. თსუფა № 11412, ჩამწერი: მ. ლორთქიფანიძე; მთქმელი: პავლე გა-
ბუნია, სოფ. ბანძა (გეგეჰკორის რ.), 1972 წ.

33. თსუფა № 12598, № 12600. მთქმელი: ალექსანდრე ბერიშვილი, 57
წლის; სოფ. სალხინო (გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა ბერიშვილი, 1972 წ.
იელისი.

34. მთქმელი: ძაძუ ბალათურია—კაცულია; ჩამწერი: გურ. კარტოზია. სოფ.
ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.).

35. თსუფა № 12072. მთქმელი: მადონა ხურცილავა, სოფ. სალხინო (გე-
გეჰკორის რ.); ჩამწერი: რუსუდან ცანავა, 1972 წ. იელისი.

36—44. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 38—43. მთქმელი: შექე ბაკრაძე, 75 წლის,
მუშა; ჩამწერი: ზონა ბაკრაძე, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); 1970 წ.-
იელისი.

45—46. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 143—145. მთქმელი: ლოლი ხასაია-კილანავა-
60 წლის; ჩამწერი: ბეჟან კილანავა, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); 1970 წ.-
19.VII.

47—48. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 284—285. მთქმელი: თალეო როსტომია,
სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: ეთერ რეხვიაშვილი, 1970 წ., იელისი.

49—50. ფ. არქ. ს. 251, გვ. 156—158. მთქმელი: ოლია სხულუხია, 75
წლის, სოფ. სალხინო (გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: თინათინ ცანავა, 1970 წ.-
იელისი.

51. ფ. არქ. ს. 251, გვ. 201. ჩამწერი: ლამზირა სიკინავა, 1970 წ., იელისი,
სოფ. ლესიკინე (ჩხოროწყუს რ.).

52—56. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 131—134. მთქმელი: აექსენტი ყალიჩავა, ზუგ-
დიდი, 1970 წ., იელისი.

57—59. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 142—143. მთქმელი: ნ. კვარაცხელია, წალენ-
ჯიხა, 1970 წ., იელისი.

60—62. ყფშიძე, გვ. 113—114.

63. ფ. არქ. ს. 262, გვ. 29.

64. ყფშ., გვ. 148. ჩამწერი: შ. დადიანის მიერ.

65. ყფშ., გვ. 119 (დ. არაყიშვილი, გვ. 93—96).

66—75. ი. ყფშიძე, გვ. 131.

76. ბერ., გვ. 192. ჩამწერი: ა. ქუთათელაძე, სოფ. მარტვილი, 1919 წ.

77. ბერ., გვ. 154. მთქმელი: ბ. გ-ვა. ჩამწერილი სტულ. აღ. კანკავას მიერ-
1919 წ. ახალ-სენაკში.

78. ბერ., გვ. 130. მთქმელი: ს. გუნია, სოფ. ეკი; ჩამწერი: ა. შანიძე,
1916 წ.

79—80. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 15—16. მთქმელი: ნ. ჭღამაძე, სოფ. გეჯეთ
(ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1967, იელისი.

81. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 5. მთქმელი: ფედოსია ცანავა, 70 წლის, ცხოვრობს სოფ. ნაქალაქევში (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ანა შალამბერიძე, 1967 წ., ივლისი.

82—84. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 11. მთქმელი: ნიკანდრო ჯღამაძე, 56 წლის, ცხოვრობს სოფ. გეჯეთში (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ანა შალამბერიძე, 1967 წ., ივლისი.

85—87. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 276—277. მთქმელი: ნ. კვარაცხელია, სოფ. ხორში (ცხაკაიას რ.); 1965 წ., 5.VIII. ჩამწერი: რეზო ავალიანი.

88—89. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 120—121. მთქმელი: ნ. ფიჩხაძე; ჩამწერი: ს. აჯიაშვილი, 1962/63 წლებში შეკრებილი ქ. ცხაკაიას II საშ. სკოლის მასწავლებელ ტ. ყიფიანის მიერ.

90—91. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 88. მთქმელი: ისაკი კაკულია, 80 წლის, სოფ. ალერტი (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: ნ. ცანავა, 1967 წ., ივლისი.

92. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 18. სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.), 1969 წ. ივლისი.

93—95. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 85—86. მთქმელ-ჩამწერი: აგრაფინა ბახვას ასული ცომაია-იოსავა, დაბადებული 1895 წ. ქ. ცხაკაიაში მცხოვრები. თავისი შეკრებილი მასალები ექსპედიციას გადასცა 1965 წელს.

96. ხუბ., გვ. 335.

97—99. მთქმელი: ვერა თედორეს ასული გამზარდია (მომღერალი), 55 წლის; ჩაწერილია 1970 წ., სოფ. სუჯუნა (აბაშის რ.).

100. მთქმელი: ვ. გამზარდია, 45 წლის, მომღერალი, სოფ. სუჯუნა; აბაშის რ., 1958 წ.

101. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 118—119. მთქმელი: მზევინარ სოხაძე, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ., ივნის-ივლისი.

102. მ. ხუბ., გვ. 392.

103. ბერ., გვ. 55. მთქმელი და ჩამწერი: თ. ოდიშარია (სოფ. ნოსირიდან); ჩაწერილია სოფ. ნოქალაქევში.

104—108. მთქმელი: ქიონია ევანია-შავდიასი; სოფ. ქითაწყარი (ზუგდიდის რ.); 1962 წ.

109—111. ფ. არქ. № 2303—2318. ჩაწერილია 1931 წ. ზუგდიდელი მასწავლებლის მაქსიმე ვეკუას მიერ სხვადასხვა პირებისაგან.

112. ფ. არქ. № 10158. ჩამწერი: ალ. ლაშხია, სოფ. ქითაწყარი (ზუგდიდის რ.), 1936 წ.

113. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 42. ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.), 1967 წ., ივლისი.

114. ფ. არქ. № 2319. ჩამწერი: მ. კვიციანი, 1931 წ.

115. თსუთა, 1973 წ. სამეცნ.-ფოლკ. ექსპ.; მთქმელი: დ. ჯანჯღავა. სოფ. აბულათი (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: თინა არზიანი.

116. თსუთა № 11234.

117. მთქმელი: ბ. ბერიშვილი, სოფ. სალხინო (გეგეპკორის რ.), ჩამწერი. გ. ბარკალაია, 1973 წ., ივლისი.
- 118—127. ფ. არქ. ს. 239, გვ. 151—164. მთქმელი: ტარას აბლოთია, 62 წლის, სოფ. თაგილონი (გალის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა მირცხულავა, 1968 წ., ივნის-ივლისი.
128. მთქმელი: ძაძუ ბალათურია-კაკულია; ჩამწერი: გურ. კარტოზია. სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.), 1949 წ., ივლისი.
129. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 77. მთქმელი: ისაკ კაკულია; ჩამწერი: ნ. ცანავა, სოფ. ალერტი (გეგეპკორის რ.), 1967 წ.
130. ჩაწერილია 1970 წელს, დება აბაშა.
- 131—137. ფ. არქ. № 2303—2318. ჩაწერილი 1931 წელს ზუგდიდელი მასწავლებლის მაქსიმე ვეკუას მიერ.
138. ფ. არქ. № 8780—8786. ჩაწერილია 1936 წ. გეგეპკორის რ-ნის სოფ. ნახუნაოში; მთქმელი: გიორგი ჭილაია; ჩამწერი: ს. ჭილაია.
139. ფ. არქ. № 2342. მთქმელი: კონა ზარქუა; ჩამწერი: მამანტი კვირტია, სოფ. კირცხი (ჩხოროწყუს რ.).
- 140—141. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 61. მთქმელი: ვასასი არზიანი, სოფ. შხეფი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: მ. ბარკალაია, 1967 წ., ივნისი.
- 142—144. თსუფა, 1973 წლის სამეცნ.-ფოლკ. ექსპედიციის მასალებიდან. მთქმელი: ნინა ლომია, 66 წლის, სოფ. აბედათი (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: თანა არზიანი, რე. № 2, გვ. 7, 11.
- 145—146. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 175. მთქმელი: ძიგი (ძიკი) ქობალია, სოფ. ლეკუხონე (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1970 წ., ივლისი.
- 147—148. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 226. მთქმელ-ჩამწერი: ალექსანდრა ფარცვანია, ქ. ცხაკაია, 1965 წ., დეკემბერი.
149. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 246. მთქმელი: გ. კინტირია; ჩამწერი: ა. ფარცვანია, 1965 წ., ცხაკაია.
- 150—155. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 32—35. ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.); 1967 წ., ივლისი.
156. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 39. ჩამწერი: მ. ბარკალაია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.); 1967 წ., ივლისი.
- 157—158. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 170. მთქმელი: გუთუ ლოლუა; ჩამწერი: არტემ ნინუა, ჩაუწერია გუთუს შვილიშვილისაგან (ეექვე ძიძიგურისაგან), თბილისი, 1963 წ.
159. ფ. არქ. № 10200. მთქმელი: კოწია ცანავა, 82 წლის, სოფ. ნახუნაო (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.
160. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 137. მთქმელი: რ. დანელია, სოფ. ნაჯახაო (გეგეპკორის რ.); ჩამწერი: ს. სიგუა, 1967 წ., ივლისი.

161. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 57. მთქმელი: შოთა ჭიქია, სოფ. მუხური (ჩხორო-წყუხ რ.); 1966 წ. ივნისი.

162—164. მთქმელი: ძაძუ ბალათურია-კაკულია; ჩამწერი: გურ. კარტოზია. სოფ. ნოქალაქევი (ცხაქაია რ.), 1949 წ., ივლისი.

352. ცაგ., გვ. 70—71; ყიფშ., გვ. 159—160.

სამეგრელოში გავრცელებული არამ-ხუტუს ლექს-სიმღერა წარმოშობით საფერხისო უნდა იყოს, რაზედაც მიუთითებს ტექსტში დაცული რეფრენი. როგორც აღვნიშნეთ, ასევე ახლად ჩაწერილი თქმულებებისა და გადმოცემების მიხედვით, არამ-ხუტუ წარმოდგენილია რეალურ პიროვნებად.

ყველა გადმოცემის მიხედვით, არამ-ხუტუ ან ალანია (ყარაჩელი). ან ჩერქეზი, ზოგჯერ აფხაზადაც თვლიან, მაგრამ გადმოცემათა უმეტესობა მის ალანობას უჭერს მხარს. ა. ცაგარლის გადმოცემით, მეგრელები გამოჩენილ, ძლიერი ფიზიკური ძალის მქონე კაცზე ამბობენ, რომ ის „ალანი კაციო“, ასეთ კაცზე აგრეთვე ამბობენ: „ნამდვილი არამ-ხუტუა“. ერთხელ არამ-ხუტუ სტუმრებია აფხაზეთის მფლობელ ქელიშ-ბეის (შერვაშიძეს)! არამ-ხუტუ საჩუქრებს ელოდა, მაგრამ მან ორი გლეხის მეტი ვერაფერი მიიღო. შერვაშიძეს რომ შეუტყვია სტუმრის უცხოელობა, უთქვამს: ჭვარი არ მომიგლიჯოსო. გაბრაზებულ არამ-ხუტუს უკითხავს: ჭვარი რაღა არისო; უთქვამთ, რომ ჭვარი სოფელია ენგურის ხეობაში¹. თავისი ამხანაგებით არამ-ხუტუ ჭვარში წასულა. გაუტაცია ქალი და ენგურზე გადამხტარა, აქ მუხლი დახიანებია. დადევნებია 20 შეიარაღებული ჭვარელი ციმიტია და ქარდავა. ამათჯან არამ-ხუტუს ოთხი მოუკლავს, ბოლოს თვითონაც დაღუპულა ამ ბრძოლაში. წამოღებით ვერ წამოუღიათ და იქვე დაუწვავთ. მისი იარაღი წამოუღიათ და ჭვარის წმინდა გიორგის ეკლესიისათვის შეუწირავთ, რადგან თვით ეს წმინდა გიორგი (ჭგეგე) დახმარებია ჭვარელებს არამ-ხუტუს დამარცხებაში. ამ ეკლესიის ერთ-ერთმა დარაჯმა, — განაგრძობს ა. ცაგარელი, — ერთხელ მიამბო. რომ მან ბავშვობაში ნახა არაჩუქულებრივი ჯოხი (ლაბაშა), რომელიც თითქოს არამ-ხუტუს ეკუთვნოდა. ეს ყოფილა რკინის წვეტიანი და რკინის სახელურისანი ჯოხი, ასეთი ჯოხით იარაღდებოდნენ მთიელები, რადგან იგი აადვილებდა მთებში სიარულსაც².

ივ. ჭავჭავაძის მიერ სამურზაყანოში ჩაწერილ არამ-ხუტუს თქმულებას განიხილავს და თავს იკავებს ამირანის თქმულებასთან მის კავ-

¹ ახლად მოპოვებული თქმულება (გადმოცემა) უმატებს, რომ ადრე შერვაშიძე სტუმრად სწვევია არამ-ხუტუს, რომელსაც ღიღი საჩუქრებით გამოუსტუმრებია შერვაშიძის ამაღლა, ყველასთვის თითო-თითო უნაგრიანი ცხენი უჩუქებია.

² ამ დეტალს, ე. ი. „ჭვარის“, როგორც ლეთისმსახურების სიმბოლოსა და სოფლის სახელს, რომელიც არამ-ხუტუმ არაპირდაპირი მნიშვნელობით გაიგო, თქმულებაში უმატებს ე. საშუაისი ჩაწერილი გადმოცემა.

³ ა. ცაგარელი, დასახ. წიგნი, გვ. 72—73.

შირზე! ამ საკითხს ეხება მიხ. ჩიქოვანი თავის მონოგრაფიაში „მიჯაჭვული ამირანი“².

ახლად მოპოვებული მასალები ავსებენ ზემოაღნიშნულ გადმოცემებს, ხაზს უსვამენ არამ-ხეტუს უმცროსი ძმის სიზმარს, რომლითაც წინასწარ იგრძნო ძმამ არამ-ხეტუს დაღუპვა, მოგვითხრობენ არამ-ხეტუს სასწაულმოქმედ ლაბაშაზე (ჯოხზე), რომლითაც ენგურის ხეობის ერთი ნაპირიდან მეორეზე ხტებოდა და ა. შ. საერთოდ, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ არამ-ხეტუ ალანელი გმირია, რომელმაც შეეცდომით ჭვარელებზე იყარა ჭავრი და აქ დაიღუპა. ამას თვით ჭვარელებიც გრძნობდნენ და ამიტომ მათ საფერხისო სიმღერაში გამოთქმულია სინანული, არამ-ხეტუმ რატომ ჩამოიარა ჭვარში. რატომ გაიტაცა ქალი და ამ სახელოვანმა გმირმა ასე უბრალოდ რისთვის გაიფუქა თავიო.

353. ყიფშ., გვ. 160.

ი. ყიფშიძის გადმოცემით, „დადიანს ჰყავდა მოღეჭე კაცი. დადიანს მოახსენეს: შენი მოღეჭე მოღეჭე არ არის, ის მხოლოდ დაზეპირებულს ამბობსო. დადიანმა იფიქრა, გამოეცდო. დაიბარა და ჰკითხა: — აბა, ჩემზე თქვი რამე ლექსო (ყიფშ., გვ. 160).

იჩქევება, რომ ეს ლექსი გამოთქმულია კიბა ფაქეავს მიერ მთავარ დავით დადიანზე დავითის გამთავრების დღეს... აქვე ასეთი ეპიზოდითაა მოთხრობილი: კიბას ძღვენი მიუროთმეცია დადიანისათვის, მთავარს სამაგიეროდ ჭახრაი ცხენი მიუცია სამასბროდ. კიბას ოჩოფება მიუდგამს და ისე დაუწყია ცხენზე შეჭდომა. სიცილით გულწასული მთავრისათვის უთქვამს: უბელო რაშის ჩუქება მთავრისაგან არ გაშიგონიაო. მთავარს ბრძანება გაუცია: კიბიას მოვერცხლილი უნაგირიც მიაართეთო. კიბიას ჰქონია ლექსი ამ ჭახრაც ცხენზედაც.

ჩაწერილია კიბას ლექსი ლევან დადიანზე:

დადა, ლერსის ქოფთქუა,
მუთუნს ქვგორგუდასენი,
მეჭინელო ჭვარი რეჭ,
კიბირ ვაგორჯდასენი...

დადიანო, ლექს ვიტყვი,
თუკი რამეს გარგებს,
შეხედულებით კარგი ხარ,
კბილი რომ არ გაყლდეს.

ერთ-ერთ გაღეჭესებში მეტოქე საბაია კიბა ფაქეავს დადიანის „დოღა-ხორცელ“ იხსენებს.

— კიბა რეჭო, მეურჩინი —
სი ჩიჩიე, ყუა წინდამი,
დადაში დოღმასორე,
ჩიჩუაში საწინდარი⁴.

— კიბა ხარ, რომ მიდიხარ,
შე გლახა, შებლწვირანო,
დადიანის დოღმასორე,
ჩიჩუას ნაბუჯარო.

1 ი. ვ. ჭავეახიშვილი, ქართული ერის ისტორია. ტ. 1, 1928, გვ. 149.

2 მიხ. ჩიქოვანი, მიჯაჭვული ამირანი, 1947.

3 ჩამწ. ე. სამუშია.

4 ჩამწ. ე. სამუშია.

„დოლმახორე“ ნიშნავს გვერდით მოსახლეს. „დოლმახორანს“ — ჩემს. გვერდით სახლობს. „ყველაზე დამცირებული ყოფილა „დოლმახორე“, რომელიც ჰყოლია აზნაურებს და შეძლებულ პირებს. დოლმახორე იყო ღარიბი და შეუძლო გლეხი ან ნატყვევარი, ნაყიდი თუ ხიზანი. ის სახლობდა შეძლებულის მიწაზე და მას ემსახურებოდა: ხნავდა, თესავდა და სხვ. ასეთ ყმას მებატონე ცოლსაც შერთავდა“¹. უნდა ვიფიქროთ, რომ კიპა ფაყავა მართლაც ღადიანის „დოლმახორე“ იყო. რადგან მას მოლექსეობის ნიჭი აღმოაჩნდა, იგი სასახლეში მთავრის გამართობის ფუნქციას ასრულებდა. შემონახულია კიპას პასუხი მეტოქის ზემოთ მოტანილ საყვედურზე. პასუხში გამოყენებულია ხალხურ პოეზიაში გავრცელებული ანაფორები, განმეორებანი, „რაც სტროფის მთლიან აზრობრივ-ინტონაციურ დასრულებას აკიანურებს“². როგორც პასუხიდან ჩანს, საბაიაც არ ყოფილა თავისუფალი გლეხი, მას დგებიას ბეგარა მართებია და მიხთვის ორმოცი კეცი გამომცხვარი მკაღი უნდა მიეტანა ახალ წელს. ამას აყვედრის კიპა მეტოქეს:

— ვარა სო ქიი თეზმა,
ვარა მუთუ ღარღლე,
ვარა მუთუ ცვრი თინა,
ვარა მუთუ ტატურე,
ვარა თესხიი ნეძიში ბაჟა
მუთუ მუნეუცაცხურეჲ?

— ან საღ დაფქვი ამღენი,
ან რით დაღერღე,
ან რით გაცერი ის,
ან რით მოზილე,
ან ამღენი ნიგვზის ბაჟა
როგორ მოაფრქევი?

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

პოა, დაღია, დაღია,
ლორონთიში/ დანაბაღია,
ოყურეშის გეებგონი
სქან/ი/ თოფიშ რაბაღია,
სი ჩე/ე/რცხინე, მა ქომუჩი
სქანი ჭგირ/ი/ ნაბაღია.

პოი, დაღიანო, დაღიანო,
ღეთისგან დაბადებულო,
ოყურეშში გავიგონე
შენი თოფის ბათქა-ბუთქი.
შენ მოიხსენი, მე მომეცი
შენი კარგი ნაბაღი.

ბერ., გვ. 64—65. ჩამწერი: შ. ბერიძე; მთქმელი: ბეს. ხოფერია (ახალსენაკი).

354. ცაგ., გვ. 65; ყიფშ., გვ. 121.

შენიშვნებში ა. ცაგარელი მიუთითებს, რომ აქ მოხსენებული მეფეები არიან ლევან დაღიანი (II) და იმერეთის მეფე გიორგი, რომელიც ლევანმა ტყვედ წაიყვანა. ეს ფაქტია ნაგულისხმევი ამ ისტორიულ ლექსში. სუჯუნის წმინდა გიორგის ქადაგმა, როგორც ჩანს, იმერეთის მეფეს ადრევე ამცნო, რომ ის დამარცხდებოდა. ა. ცაგარელის გადმოცემით, ყოველი წლის 23 აპრილს

1 ს. მაკალათია, სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია, 1941, გვ. 240.

2 ჯ. ბარდაველიძე, ქართული ხალხური ლექსთწყობის საკითხები, 1960, გვ. 41.

3 ჩამწ. კ. სამუშია.

სუჭუნის ქადაგი შეკრებილ ხალხს აუწყებდა ქვეყნის მომავლის შესახებ (ცაგ. გვ. 66).

355. ცაგ., გვ. 75. თარგმანი ცაგარლისა. ყიფშ., გვ. 124.

იმერეთის მეფემ, დავით II (1784—1789) და შემდეგ სოლომონ II (1789—1810) გაილაშქრეს სამეგრელოს მთავრის კაცია დადიანის შვილის გრიგოლის (1788—1804) წინააღმდეგ, რამდენჯერმე გადააყენეს იგი და მის ნაცვლად დანიშნეს გრიგოლის ძმა, სუსტი ნებისყოფის მანუჩარი, რომელიც სოლომონის მორჩილი იყო.

„ეს ისტორიული ლექსი, ექვს გარეშეა, შეეხება სამეგრელოს ახალი ისტორიის ერთ-ერთ მღვლვარე ეპიზოდს. სამეგრელოს მთავრის კაცია დადიანის სიკვდილის შემდეგ (1788 წ.) მთავრად გამოაცხადეს კაცია დადიანის შვილი გიორგი. მაგრამ იმერეთის მეფე დავითი მხარს უჭერდა კაციას მეორე შვილის, სუსტი მანუჩარის კანდიდატურას. ამის გამო მეფე დავითი არაერთხელ შეიჭრა ქარით სამეგრელოში და მთავრად მანუჩარი გამოაცხადა. მაგრამ როგორც კი მეფე წაიხიდა, გიორგი ისევ ართმევდა მანუჩარს მთავრის წოდებას. ბოლოს და ბოლოს მანუჩარი იძულებული გახდა დამორჩილებოდა თავის ძმას გიორგის და ეცნო ის მთავრად. ამის ნიშნად მან გიორგის გადასცა სალიპარტიანოს მხარე, სადაც მანუჩარს რეზიდენცია ჰქონდა.

მანუჩარს, თავის პატრონს, მიბაძა თავადმა ჯოლორია დგებუაძემაც და გიორგის გადასცა თავისი სამფლობელო თამაკონი, რომელიც აგრეთვე სალიპარტიანოში შედიოდა. მოყვანილ ლექსში მანუჩარი მოხსენიებულია როგორც „ჯოლორიას კაცი“, რაც, უნდა ვიფიქროთ, ირონიული მინიშნებაა იმის თაობაზე, რომ, როგორც ამბობენ, თავადი ჯოლორია დგებუაძე მანუჩარს თავის იარაღად იყენებდა ზემოთ ნახსენები არეულობის დროს“ (ცაგ., გვ. 76).

356. ფ. არქ. № 10196. მთქმელი: კოწია ცანავა, სოფ. ნახუნაო (მარტვილის, ამჟამად გეგეკორის რ.); ჩამწერი: მ. ჩხენკელი, 1936 წ.

357. თსუფა № 12623. მთქმელი: აპოლონ კეშელავა, 49 წლის, სოფ. ნამიკოლაო (გეგეკორის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა ბერიშვილი, 1972 წ. ივლისი.

დგებები (დგებუაძეები) თავადები იყვნენ. ბეჟა (ბეჟანი) ცხოვრობდა სოფ. ნამიკოლაოში, ფლობდა დიდ მამულს, მიწას გლეხები ამუშავებდნენ და შოსაელის ნახევარს ბეჟას აძლევდნენ.

ერთხელ ბეჟას დაუკითხავად ჯანაშიებმა დაკრიფეს ყურძენი. ბეჟა ძალიან გაჭავრდა, ეს „მარაშინა“ (მარიამობის) დღე იყო. ჯანაშიები ხიდთან დაუხედნენ დგებიას და შუა ხიდზე მოკლეს. ეს ამბავი გალექსეს და მღეროდნენ (მთქმელის შენიშვნა).

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი :

1.

ჯოლორია, გეველუ,
მუჟო ბეჟი დეგელუ,

ჯოლორია, გეგელუ,
როგორ ბელი დეგელია

კოკოიაშ ტყეაჲ
ხინჯის ქიგგოერკულუ,
ასე ზოლო ვალერიო,
ჯოლორქ ქიგგობებელუ!

კოკოიას ტყეაჲმ
ხიდზე გაგაკორიალა,
ახლაც არ მოკვიდ?
ძალმა დაგაკურკლა!

ს. მაკ., გვ. 240. ს. მაკალათიას ცნობით, დადინების მოურაეებში ყველაზე მკაცრი და წუებრალეებელი ყოფილა ჯოლორია დგებია, რომელიც გლეხებს შოუკლავთ და მასზე ეს ლექსი გამოუთქვამთ (იქვე, გვ. 240).

2.

ბეჲა, ბელოქ დაგელუუ,
ჯოლორქ ქიგგობებელუუ,
სქანი ბოხოხიაში ქელი
ტეხირქ შილაკერკელუუ.

ბეჲან, ბელი დაგელია,
ძალმა დაგაკურკლა,
შენი ბოხოხის ქელი
ტესურმა გორეთ წაილო.

358. СЛОМПК, XVIII, განყ. I, გვ. 6. ჩაწერილია ს. ცაიშში. ყიფშ., გვ. 138, კ. სამუშ., გვ. 20. ჩამწერი: ქრ. გვოსდევო.

359—360. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 145. მთქმელი: ლ. ქუთელია, ზუგდიდი, 1967 წ. ივლისი. ჩამწერი: ყუყუნა ნაქყებია.

№ 359. კიპაია ფაჲავას ნათქვამი კაჲიაა; კიპაია და ლევან ნაქყებია ერთმანეთს ალექსებდნენ. ორივე ცნობილი მოლექსე იყო.

361. კ. სამუშ., გვ. 19. მთქმელი: ალ. ფაჲავა, ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად ასახელებს თავის ბაბუას — კიპა ფაჲავას. ჩამწერი: კ. სამუშია, 1953 წ. კ. ზუგდიდი.

ლექსი „ახ, მოკვიდი“ წარმოთქმულია თურქი დამპყრობლების მიერ დატყვევებულ კიპა ფაჲავას მიერ დასჯის წინ (1856 წ. ომერ-ფაშას შემოსევის დროს). დასჯა საჯარო ყოფილა. აქ გადმოცემული ამბავი ხალხში ფართოდაა გავრცელებული. მე ჩაწერე კიპას შვილიშვილის, 85 წლის ალ. ფაჲავას გადმოცემით. თურქების მიერ კიპა ფაჲავას დასჯა მოხსენებული აქვს დ. ლეონოჯავას შრომაში — „გლეხთა აჯანყება სამეგრელოში“, თბილისი, 1957 წ. (იხ. კ. სამუშ., გვ. 19).

362. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 12. მთქმელი: ხარიტონ კაყინას ძე აქუბარდია, 70 წლის, მასაწვლებელი, სოფ. ფიჩორი (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ჩიქოს ასული ქეცბაია, 1970 წ. ივლისი.

363. მთქმელი: კალისტრატე გამზარდია (მომღერალი); 1970 წ. სოფ. სუჯუნა (აბაშის რ.).

364. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 72—73. ჩამწერი: მელენტი მხეიძე, სოფ. გურღემი (გეგეკორის რ.): 1965 წ. 15 ივლისი.

365. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 165. გაგონილი ალექსი ნინუასაგან; ჩაწერილია არტემ ნინუას მიერ, 1924 წ. ცხაკაიას რაიონი, სოფ. შხეფი.

სოფ. შხეფში მცხოვრები ქოძირია ნინუა, რომელსაც მონაწილეობა მიუღია უტუ შიკავას ცნობილ აჯანყებაში, უტუს ლაშქრის დაშლის შემდეგ, და-

დიანის შიშით მთაში განმარტობით ცხოვრობდა. მიენდო აზნაურ ნიკოია ძი-
ძიგურს, მაგრამ ნიკოიამ იგი გასცა. აიენიდან წარმოუთქვამს მენიკ დადიანს
აღნიშნული შაირი გათოკილი ქოძირიას მისამართით. ქოძირიასაც საპასუხო
შაირი უთქვამს. შემდეგ ქოძირია გაუროზგავთ, დაუმწყვდევიათ შხეფის ცი-
ხეში. იქიდან გამოსულს ცეცხლისთვის მიუცია ნიკოია ძიძიგურის სახლი.

366. ფ. არქ. ს. 260, გვ. 55—56. მთქმელი: რაია შამათავა-ეხვიაია, დაბ.
1894 წ., სოფ. კოკი (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: ნიკოლოზ კილანავა, 1971 წ.,
იელისი.

367. კ. სამუშ., გვ. 88—89. მთქმელი: იზლო (ისილორე) ფიფია; ჩამწერი:
კ. სამუშია, სოფ. ნაბაკევი (გალის რ.). მთქმელმა, 89 წლის მოხუცმა, დასძინა:
„დიდი იყო, შვილო, ეს ლექსი, მაგრამ დამავიწყდა. ხომ იცი, ძროხა რომ და-
ბერდება, რძე დააკლდება, კაცს კი სიპარდე და მახსოვრობაო“. მთქმელთა გად-
მოცემით, მაცი ფიფიას ამბები ჰგავს ანტ. ფურცელაძის „მაცი ხეტიამი“
აღწერილ ამბებს. მაცი ხეტია ჩვენს მხარეში არავის გაუგონიანო. იქნება ანტ.
ფურცელაძემ მაცი ხეტიას მიაწერა მაცი ფიფიას ამბებში. შდრ. ქვემოთ
ლექსები ხეტიას შესახებ. არსებობს მრავალი ვარიანტი (ნაწყვეტების სახით):

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ე :

1.

გვარი ფიფია მიღუნ დო
სახელ ბჟოხო ჰიქე მაცი,
დინახალე ფანელი მიკმოქუნს დო
გალე გობძე რკინაშ ღართი,
ათე რკინაში ღართიშა
ინომიძე ოქროშ სათი,
თის ქვეკოჩინეჲქ დო
თიწკეშა გეშალე ნატი (ნარტი),
ართ ქიანაშა მიშებლი დო
თი ქიანა ქათიბართი,
საჩინოშა მიშებლი დო
ოში ცხენი გაშაბრაჲი,
ათეშენი დახე დოპილეს,
იბრული ბირგულით,
ტყვია ბჟოფი ფაშატით,
ტყვიაჲქ ქემობხვალე ხვას,
იშო გიშმორავუ ტყას,
ჩხოლუშია ილებლი დო
ჩხვერკი ქიმელულე წყარს,

გვარად ფიფია მაქეს და
სახელად მქვია პატარა მაცი,
შაგნით „ფლანელი“ მაცივია და
გარეთ მაკრავს („მაძევის“) რკინის ახალუხი.
ამ რკინის ახალუხში
მიძევს ოქროს სათი,
მას დახვებდა და
მაშინ ამიხლება ნატერა,
ერთ ქვეყანაში შევედი და
ის ქვეყანა გავთელე,
საჩინოში შევედი და
ასი ცხენი გამოვრეკე,
იმის გამო კინაღამ მომკლეს,
გაიქეცი სწრაფად („მუხლით“),
ტყვია დაუიჭირე ფაშატით,
ტყვია მომხვდა შუბლში,
(იქით) შემაგდო ტყეში,
ჩხოლუშია ამოვიარე და
ფიხი მოჰქონდა წყალს,

1 სოფლის სახელია.

ანგელოზებზე მიწებს,
თონა ვაქიმიანა დას...

ანგელოზებმა მითხრეს,
ის არ ჰქნაო არასოდეს.

ფ. არქ. ს. 248, გვ. 44. მთქმელი: ვასილ ზოსიმეს ძე კვარაცხელია, 63 წლის, სოფ. ჭგალი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ჯუსტან კოტეს ძე მარღანია, 1970 წ. იელისი.

2.

გვარი ფიფია მიღწულ და
სახელი ვკობოდუო მაცი,
ღორღონთქ თუმი ღუმბადალუ —
ერო ვქიმინიყო მარცხი.
ვალე ფანელი მიკმოქუნს,
ღინახალე რკინაშ ღართი,
თი ღართიშა ელაშიძელ
ოქროში მონწყილი სათი.
თი საათის გიოჯინი —
თელ ქიანა შა გოვზაჯვი...

გვარად ფიფია მქონდა და
სახელად მერქვა მაცი,
ღმერთმა ისე დამბადა —
ყოველთვის მექნა მარცხი
ვარეთ ფლანელი მაცეია,
შოგნით რკინის ახალუხი,
იმ ახალუხში მელო
ოქროს („მოწყობილი“) საათი,
იმ საათს დაეხედე —
მთელი ქვეყანა გავჩხიბე („გავზაჯვე“).

ფ. არქ. ს. 252, გვ. 101. მთქმელი: კოჩა აბშილავეა, 80 წლის, სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); 1970 წ. იელისი. მთქმელის გადმოცემით მაცი ფიფია ტყეში გასულთა შორის ყველაზე გამორჩენილი აბრაგი იყო, მაცი ხეიტია არ გავგივია, მაცი ფიფიამ მოკლა რუსი მოხელე (კარანოვი?), მღვდელი ოდიშარიაც მან გაძარცვა, მასზე ბევრი ღიღი ლექსი იყო, მაგრამ მე მეტი არ მახსოვსო (იხ. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 101).

3.

არიე ამბეს თქუანდესუ...
მაც ფიფია ქიმეტხოზუ
მარშანია და მუშ ქარს,
აჩხარუაქი გაჩენდუ და
შხვაქ ქიმთახსაუ ტყას
აჩხარუა ჭოფედუნო,
ბოშ ვამიძირუ ღლასუ,
თედო ბირგული ქუღაშკუ და
ლუდ ქიმჯაბიჯ ეშე ქასუ.
გეცადინი გააპირუ —
ვითომ გუედირთუ ძალას,
მარა მა და ჩქემი ცხენქ
ქაშეაკათო ლეკურით,
აჩხარუა ღოცწმინდუ და
თქვა თქვან ღურელს მეუცუნით.

საარაკო ამბავს იტყოდნენ...
მაცი ფიფია მისღვეს
მარშანიასა და მის ქარს,
აჩხარუა გაჩერდა და
სხვა შუვარდა („შებტა“) ტყეში.
აჩხარუა რომ ყოფილა,
ბიჭი (მისთანა) არ მინახავს არასდროს,
ძირს ჩაიშულა („მუხლი დაუშვა“) და
ოავი მიაბჯინა ზევით ხეს.
დაცდა დააპირა,
ვითომ ძალაზე დადგა,
მაგრამ მე და ჩემი ცხენი
დავეერიეთ ხმლით („ლეკურით“),
აჩხარუა გაეაქრე („დაეწმინდე“) და
თქვენ თქვენი მკვდრები წაზიდეთ („გასწიეთ“).

1 ა ჩ ხ რ უ ა — მაისის მოწინააღმდეგე იყო.

ფ. არქ. ს. 259, გვ. 21—22. მოქმელი: ელპიტე კანტურია; ჩამწერი: ნინო კილასონია, 1971 წ. ივლისი, ენგურის ხეობა.

4.

მა ვორექ ჰიქე მაი,
ჯიჲეს ელაშიძე სათი,
პრისტაეფუმა ჯომიჩუნ
ყვინთელ ტინტილაში ნარცი.

ჲე ვარ პატარა მაი,
ჯიჲეში მიღვეს საათი,
პრისტაევისთეს მიჰშია
ყვითელი ხელიკის (გამონაცალი კანი).

ოსუფა № 11235.

368. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 60. მოქმელი: ოლია აკობია, 65 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივნისი.

369. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 24—25. მოქმელი: ზინა კანტურია; ჩამწერი: ნინო კილასონია, 1971 წ. ივლისი, ენგურის ხეობა.

ყაჩალ არსენა შონიას შესახებ მრავალი ლექსი არსებობს. იხ. აგრეთვე ყიფშ., გვ. 156—159; კ. სამუშია, გვ. 89.

370. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 50—51. მოქმელი: ოლია აკობია, 65 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ. ივლისი.

371. ბერ., გვ. 94—100. მოქმელი: მ. გ. (სოფ. ნოღა ს. კიწიას ახლოს). ჩამწერი: შ. ბერიძე. აქ ნაწყვეტებია წარმოდგენილი.

372. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 29—32. მოქმელი: რომა ბურღლუს ძე ჭლარკავა, 68 წლის; ჩამწერი: კოტე კილანავა, სოფ. რეფი-შეშელეთი, 1970 წ. სექტემბერი. მოქმელმა აღნიშნა: „სანამ ლექსს გეტყუდე, ორიოდე სიტყვით გეტყვი, ვინ იყო ყურუა და ყარამანი. ორივე ამხანაგები იყო. ერთმანეთს ემტერებოდნენ. ამ ლექსს ყურუა ლაპარაკობს. ყარამანის მომხრე ხუთი სხვაც ყოფილა. ყარამანის გვარი არ გვახსოვს, მაგრამ ლექსში ამბობს: „ყარამან კიციანის ჯვარი მთვარესავით ანათებსო“. ჯვარი, ალბათ, მეფის ნაჩუქარი იყო, გვარად კიციანი ყოფილა“.

373. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 146. მოქმელი: შაბი მებონია, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ. ივლისი.

ეს ლექსი გამოთქმულია ტყეში გასულ ვარადებულ საჯაიაზე. კატორღიდან გამოქცეული ვარადებული დიდხანს იმალებოდა მშობლიურ სოფელში — ჯალირაში. ჯალირა ობუჯის ერთ-ერთ ნაწილს ეწოდება. იგი სოფლებს იცავდა მძარცველებისაგან. პოლიცია დევნიდა, მაგრამ ხალხი ინახავდა. ასე ცხოვრობდა დიდხანს. ბოლოს ვიღაცამ გასცა. მას თავს დაესხა სტრატეგების რაზმი ჩიქოვანის მეთაურობით. ბრძოლის დროს ვარადებულმა მოკლა ჩიქოვანი, ორი სტრატეგი და ჩიქოვანის ცხენი. ვარადებულს მუჯლში მოხვდა ტყვია. გაიქცა და პატარა გამოქვაბულში დაიმალა. ჩუმად მიეპარნენ და ტყვიებით დაცხრილეს თურმე. ხალხი შუალამემდე დარაჯობდა უპატრონოდ დატოვებულ მკვდარს. შემდეგ კი პატივით დაასაფლავეს (ჩამწერის შენიშვნა, იხ. ფ. არქ. ს.

247. გვ. 147). ეს ლექსი მცირე ვარიანტია იმ ლექსისა, რომელიც დაუწერია, თურმე, არეთას (გვარი არ ახსოვთ). სრული სახით ლექსი არაა მოღწეული (ჩამწერის შენიშვნა. იქვე).

374. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 49. მოქმელი: აგრაფინა გვათუა-ხუბუტია, 1966 წ. ივლისი, წალენჯიხის რ. სხვა ვარიანტები:

1.

ალესი ხვითია

მა გოხოლუქ თი ალესი,
გვარი მილუ ხეიტია,
ზუგიდ გევეილს ობჟოფეს,
ხეთური ჭიხას იბნტია.
რესეფი თეს შირაგად:
ალესი, აშო დირთია,
ეუჩხით ვაგალინენა დო
ჩექმა ვარა შირთია.
ასე ვაბდინუდენი ვარა
მივოტენდი ხირუას,
დღასუთი ვადუეკორდული
ოხვამე დო წირუას.

ალეასი ხვითია

მე ვახლავართ ის ალექსი,
გვარი მაქვს ხეიტია,
დასაწვავ ზუგდიდში დამიჭირეს,
ხეთის ციხიდან გამოვიქეცი.
რუსები ამას შეუბნებია:
ალექსი, აქეთ დაბრუნდიო,
ფეხით ვერ წახვალო და
ჩექმები შინც შიირთეიო.
ეხლა თუ არ დავიკარგები,
ქარდობას მივატოვებდი,
არასოდეს დავაკლდებოდი
ლოცვასა და წირვას.

ფ. არქ. № 9981. სოფ. ლესიჭინეს (ჩხოროწყუს რ.) მცხოვრები პაშა ვე-
კეას მიერ თქმული — 1935 წ., ჩამწერი: მამანტი კვირტია.

2.

ალექსანდრე ხვითია

ალექსანდრე ხეიტია,
ზუგიდურ ციხეს ბხვილუდი დო
თეურეშე იბნტია,
ზიარობაშ მანგიორო,
ლეტამ წყარი ბუინტია,
არქა, სინჯა-სქელაღეფი,
ჟურა მიდამლითია,
თქვანი ჩხე ჩილამური
კვდვარს ქიგნობითია.

ალექსანდრე ხვითია

ალექსანდრე ხეიტია,
ზუგდიდის ციხეში ვიყავ დამწყვედული და
იქიდან გავიქეცი,
ზიარების ნაცვლად,
ტალახიანი წყალი ვცლაპე,
არიქა, სიძე-შვილებო,
შინ წამიღეთ,
თქვენი ცხელი ცრემლები
მკერდზე დამასხით.

ფ. არქ. ს. 246, გვ. 5. მოქმელი: ლოლი ხასაია-კილანავა, 59 წლისა, სოფ.
რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); ჩამწერი: კ. კილანავა, 1969 წ., ივლისი.

3.

ართი კოჩი მა ჟუორექ

ართი კოჩი მა ჟუორექ,
ავთანდილი ხეჩია,

ერთი კაცი მე ვარ

ერთი კაცი მე ვარ,
ავთანდილ ხეჩია,

ზუგდიდში ციხეს ვოხელ —
„აქოშაშე“ იპრტია.
„მელინციაჟ“ დომიძახუ:
— ავთო, აშო დირთია,
ვედიფრთინი, თიშ გურშენი
შკვითი ტყვია მიერთვია,
დობღური და ვაფთხორათ,
ჯასი ჭიგმაბღვითია,
ღიაჩქიშიშ ჩილაშური
გურსი ჭიგმოზითია.

ზუგდიდის ციხეში ვიჭეკი —
ფანჯრიდან გაიქეცე.
მილიციამ დამიძახა:
— ავთო, აქეთ დაბრუნდიო,
რომ არ დაებრუნდი, ამიტომ
შვიდი ტყვია მივირთვი,
თუ მოვეკდე, არ დამმარხოთ,
ხეზე ჩამომდეო.
დედაჩემის ცრემლები
გულზე დამასხით.

თსუფა № 12497. შთქმელი: აბრამ თოდუა, სოფ. სალხინო (გეგეჰკო-
რის რ.); ჩამწერი: ნაირა კემულარია, 1972 წ., ივლისი.

375. ბერ., გვ. 80—90. შთქმელი: გუჩუ არჩაია; ჩამწერი: შ. ბერიძე,
1919 წ., ახალ-სენაკი (ამჟამად ქ. ცხაკაია).

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

მუჰუ გვათუა

სახელ ჭუჭუ ბეოხოდ დო
გვარი შილულუ გვათუა,
ჩქიში ამბეს იკითხენო-და
თითულო მა ვთქუნაქ:
ლორონს უჩქუ, ბრალ ვამილუ,
ძალით ვორექ ჩილათირი,
თოლს ჩილაშური გოპუნს დო

რთხულენთ ქამარჩქილათინი...
ვაქარენქ ქათორჩქინეს —
ბერძენ დოზილთია,
ფარას ბრელს მერჩანთ დო
გემოსქიდუნა ითია.
მა ბოშ კოს მუ მიჩქულუ,
კოჩი მუქო ჩირთულდნი
სიავე საქმეშ მოქმედება
ფფიქრენდი, გემოსქიდულდნი.
ათე საქმეშე გვესქიდით
მა დო ლოლუა ჭითანაქ,
ლოლუა ჭითანა ოკოფეს,
მა გემანწყუ ქიანაქ...
ჩქიმ ცუდეშა ქუმოვრთი დო
ნგერიცალო გიივჯინი,
არძო ჩქიში დო დო ჭიმა,
ძიულდოღურათ ჭიოზინი.
ათე საქმექ ქომოხვადუ
კა, ახაი წანა ნწყვირს,

მუჰუ გვათუა

სახელად ჭუჭუ შერქვა და
გვარად შქონდა გვათუა,
ჩემს ამბავს თუ იკითხავთ,
თვითუელად მე ვიტყვი:
ღმერთმა იცის, ბრალი არა მაქვს,
ძალით ვარ შემტდარი,
თვალში ცრემლებით მაქვს სავსე („გარს
მუკება“) და

გთხოვთ მომისმინოთ...
ვაქრებმა შემოშიჩინეს —
ბერძენი მოკვალთო,
ფულს ბევრს მოგვემთო და
შეგვჩრება ისიცო.
მე ყმაწვილმა კაცმა რა ვიცოდი,
ო-ე კაცი როგორ ცდება,
აეი საქმის ჩადენა („მოქმედება“)
ვფიქრობდი, შემრჩებოდა,
ამ საქმეს გადავჩრით
მე და ლოლუა ჭითანავა,
ლოლუა ჭითანავა დაიპირეს,
მე დამედვენა ქვეყანა...
ჩემს სახლში მოვედი და
მგელივით მიმოვიხედე,
ყველა ჩემი და და ძმა,
ძლივს-ძლივობით ვიცანი.
ეს საქმე მოხდა
სწორად ახალ წელს დაქცეულს,

გოხელი დო ვახვამანი
ჩიმაუნს ქიქა ლინს...
ლიაჩქიქ ღომიძახე —
მ-ურსია ეირი რუსი...
ხათე ტყეია ქომოყოთუ,
არხოქ მეშიღინე ღუსი...
მშვიდობით, ჩიმაღდი,
თქვანი ქირი ჩიმი გურსი.

ვიქეი და ველოცავდი
ძმებს ქიქა ლინოს...
ღაღაქემა დამიძახა —
მოღისო, ორი რუსი...
მაშინე ტყეია მესროლა,
აზრი დაქეარა თავეში...
მშვიდობით, ძმებო,
თქვენს ჰერი ჩემს გულში.

ფ. არქ. ს. 229, გვ. 204. მოქმელი: ერმილე წოწორია; ჩამწერი: ნაზი ბარ-თაია, სოფ. ინჩხური (გეგეუკორის რ.); ჩაწერილია 1953 წელს. ჩანაწერი ფოლ-კლორულ ექსპედიციას გადაეცა 1961 წელს.

ქუქუ გვათუა იყო ყაჩალი, რომელსაც ჰყავდა ამხანაგი — ლოლუა. ვაქ-რებმა ქუქუსა და მის ამხანაგს დაავალეს ერთი ბერძენი ვაქრის მოკლა. ეს ბერძენი ადგილობრივ ვაქრებს კონკურენციას უწევდა. ვაქრებმა დაასაჩუქრეს ქუქუ და მისი ამხანაგი. ბერძენი ვაქარი მოკლეს. მთავრობის მოხელეებმა და-უწყეს დევნა მკვლელებს. ლოლუა ჰითანავა ადრე დაიქირეს. შემდეგ ახალი წლის წინ ღამეს თავის სახლში მისულ ქუქუ გვათუას თავს დაესხნენ და დაი-ქირეს.

376. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 47—49. მოქმელი: ოლია აკობია, 65 წლის, სოფ. ჭალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკ. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

ძმები ვმხვარები, ტყეში გასულთა შორის, მეტად ცნობილი ყაჩაღებია, მათ შესახებ მრავალი ლექსია შექმნილი.

377. ფ. არქ. № 8738. მოქმელი: სალომე ხუბუა, 71 წლისა, სოფ. ფოცხო (ცხაკაიას რ.); 10.VII. 1936 წ., გ. ესებუას მასალებიდან. ლექსი ნაწყვეტი ჩანს.

378. ფ. არქ. ს. 234, გვ. 232. მოქმელ-ჩამწერი: ალექსანდრა ფარცვანია, ქ. ცხაკაია, 1965 წ.

გადმოცემის მიხედვით, კინჩხა-გორდიდან (გეგეუკორის რ.) სენაკში გად-ნოსახლებულა სამი ძმა კინწურაშვილები, მებატონეს გამოჰქცევიან. აქ ელი-ზბარ დადიანს ძმებისათვის სამოსახლო მიუცია. ძმებს ფაცხა შემოულობათ. ვივრით დაუხარავთ და საკმლად ნადირის ხორცს შოულობდნენ. დადიანს სოფელში ხარკის ამკრები გაუგზავნია. ნინუას მამალი და ჩემიას გოქი მიურ-თმევია მუხარკისათვის. კინწურაშვილებს არაფერი გააჩნდათ და რას მისცემ-დნენ. ხარკის ამკრებს ლექსად უთქვამს დადიანისთვის თავისი თავგადასავალი.

379. მოქმელი: კაკა (კონსტანტინე) ევანია, სოფ. ჰითაწყარი (ზუგდიდის რ.); 1962 წ., მარტი.

მოქმელის გადმოცემით, კოწია დადიანი ერთხელ თავისი ამალით წავიდა ქარობაში სოფ. ნაჭარგულში. იქ ნახა და მოეწონა ერთი ქალი, რომელიც მო-სამსახურედ ჰყავდა დიმიტრი შელიას და მისი ხასაც იყო. კოწია თავისი ამა-ლით ეწვია დიმიტრის. შეიქმნა დიდი ქეიფი. ეს ქალიც აქ ტრიალებს და კოწიას თვალი სულ მისკენ უჭირავს. დიმიტრიმ შენიშნა ეს და ექსპრომტი მისწერა.

შეორე გვერდზე კოწიამ პასუხი დაწერა და დიმიტრის გაუგზავნა.
არის სხვა ვარიანტიც:

დიმიტრი შელია

— მზაკეალს უძახუნა,
მეხეაპილაფირი კოს,
მა თი კოჩი გოხოლუქ,
ჭგირო დემეკვირი თორს.
ხა/კი დრიმი შელიაში,
საქმე ნორღვე ქიქე შორს,
გუუცხადი მზაკეალს.
ხეს უჭგეუო ქოინწყუნს.

ბერიშა დადიანი

თი არღვილუე მათ ქომიჩქ,
მზაკეალუე იფაფუნი,
მზაკეალი შინუ რენ დო,
მიშა მის გურ აფუნი,
გერს იშა ვააშქურუ,
ევოს ლაკეფე იწაფუნი,
ტურას შხური ვააქკომე,
რადგან გერსი გურ აფუნი.

დიმიტრი შელია

— მზაკერს ეძახიან,
მიხვედროლ კაცს,
მე ის კაცი გახლავარ,
კარგად დამაკვირდი თვალეშმი.
ხარკი დრიმი შელიასი,
საქმე გუქონია ცოტა შორს,
გაუნხილე (აგუეცხადე!) მზაკერს,
ხელა კვთ შეგიწყობს.

ბერიშა დადიანი

ის ადგილები მეც ვიცი,
სადაც მზაკერები ზომიზიბენ,
თუ ვინაა მზაკერი,
თუ ვის ეინ სწადია (გულოთ),
მგელს იმისა არ ეშინია,
ეზოში რომ ლეკვები წაკეკავებენ,
ტურა ცხვარს ვერ შექამს,
რადგან მგელს (თუითონ) სწადია.

ფ. არქ. ს. 229, გვ. 182. გაგონილი საქ. სსრ ხელოვნების დამსახ. მოღვაწის კიწი გეგექკორისაგან; ჩამწერი არტ. ნინუა, 1951 წ.

სოფ. ხორშის მებატონის დავით დადიანის ძმისშვილის გრიშა დადიანისა და სოფ. ობუჯის მცხოვრები დრიმი (დიმიტრი) შელიას გაშაირება. დრიმი შელიასა და გ. დადიანს ერთი ქალი მოსწონდათ. შელიასთან სტუმრად მყოფად დადიანი თავის სატრფოსთან მოინდომებს შეხვედრას.

380. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 170. გაგონილი რემა შელევისაგან. ჩამწერი: არტემ ნინუა, ქ. ცხაკაია, 1951 წ.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

სი ჩქიმი ჩიმა ძუკუ/ ლილუა,
ვაპუნქი დო მე რლოლუა,
სქანი დუდი ქომეჩასი —
გურშა ქოიხუტოლუა.

შენ ჩემო ძმაო, ძუკუ ლოლუა,
არა მყავება და რა გიყო,
შენი თავი მომცა —
გულში ჩავიხუტებ.

თსუფა № 11231.

381. ფ. არქ. ს. 260, გვ. 27. მთქმელი: გიორგი ჭუმბურიძე, 36 წლის, სოფ. ოქუმი (გალის რ.); ჩამწერი: ნიკოლოზ კილანავა, 1971 წ. ივლისი.

მთქმელის შენიშვნა: ცხენის ქურდები ერთმანეთს დიდ პატივს სცემდნენ. იმ სოფელში, სადაც ქურდი ცხოვრობდა, არაფერს მოიპარავდნენ. საქონლის

დაკარგვის შემთხვევაში პატრონი მაშინათვე მივიდოდა მის კუთხეში ცნობილ ქურდთან, რომელმაც ენგურის გაღმა-გამოღმა ქურდების ასეველ-დასავალი იყოლა. იგი დახმარებას აღმოუჩენდა დაზარალებულს. ისტორიულად ცნობილი ყოფილან ინგურს გაღმა (ზუგდიდის მხარეს) ბურდლუ აბესაძე და გამოღმა (გალის მხარეს) ბილა სეჟანია. ამაზეა ეს ლექსი (ფრთიანი გამოთქმა) შექმნილი.

382. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 81. მთქმელი: ოლია სიჭინავა, 70 წლისა, სოფ. ლესიკინე (ჩხოროწყუს რ.); ჩამწერი: ნამზირა სიჭინავა, 1967 წ., ივლისი.

383. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 3—4. მთქმელი: ილიკო კილანავა, 63 წლისა, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); ჩამწერი: კოტე კილანავა, 1969 წ., ივლისი.

384. ფ. არქ. № 8622. მთქმელი: ბათუ (ბათლომე) გაგუა; ჩამწერი: ევგენია თათარიშვილი, სოფ. ზანა (ცხაკაის რ.).

385. ფ. არქ. № 10154. მთქმელი: ი. სიჭინავა, 1936 წ. ზუგდიდის რ.

386. კ. სამუშ., გვ. 90. მთქმელი: ჯოტო ქარცხია; ჩამწერი: კ. სამუშია, 1966 წ., ქ. ზუგდიდი.

387. СМОНПК, XVIII, განყ. I, გვ. 8. ჩაწერილია ს. ს. ცაიშა და ჰკადუაშში, ყიფშ., გვ. 145. ჩამწერი: ქრ. გვოზდევო.

ამ სიმღერის პირველად ჩამწერი და გამომქვეყნებელი ქრ. გვოზდევო ასეთ შენიშვნას ურთავს ტექსტს: „ამ სიმღერის ჰანგი მეგრელთა შორის იმდენად პოპულარულია, რომ თითქმის განდევნა ხმარებიდან ყველა სხვა საგუნდო სიმღერა. ზოგჯერ ზოგიერთი უმნიშვნელო ცვლილებით მას ახლა მღერიან სულ სხვადასხვა შინაარსის ტექსტთან შეხამებით. მე ამჟამად მომყავს ის სიტყვები, რომლებთან ერთად ეს სიმღერა, როგორც ამბობენ, პირველად გაჩნდა 1887 წელს, როცა ამიერკავკასიის მოსახლეობაში შემოდებულ იქნა საყოველთაო სამხედრო სამსახური“. (СМОНПК, 1894, მე-18 ტომი, განყ. I, გვ. 10—11).

388. ფ. არქ. № 9988. ჩაწერილი სოფ. მუხურში (ჩხოროწყუს რ.), ექიმ ლავრენტი ჩიქოვანის ოჯახში 1935 წ. ჩამწერი: მ. კვირტია. იხ. მისი მასალები, გვ. 102.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი:

1.

ექიმ გოლა მაღალი რე, ნანა,
მა სალდათო ვამალინე, ნანა,
მა სალდათო შიდავრთენი, ნანა,
ძღაბენს არძას ქანგარინე, ნანა.

ექის მთა მაღალია, ნანა,
მე სალდათად ვერ წავლა, ნანა,
მე სალდათად რომ წაყიდე, ნანა,
ყველა გოგო ატირდება, ნანა.

ფ. არქ. ს. 234, გვ. 100—101. მთქმელ-ჩამწერი: აგრაფინა ცომაია-იოსავა, ქ. ცხაკაია, 1965 წ.

ეკიში გოლა მაღალი,
მა სალდათო ვამაღინე,
მა სალდათო მიღაერთენი,
ჩემი დიდას ქანგარინე.

ეკის შთა მაღალია,
მე სალდათად ვერ წაეალ,
მე რომ სალდათად წაიღდე,
ჩემი დედა ატირდებდა.

ფ. არქ. ს. 229, გვ. 71. მოქმელი: მარიამ გოგინავა, 61 წლისა. ჩამწერი-
ო. გოგინავა, სოფ. უშაფათი (ცხაქაიას რ.), 1965 წ., ივლისი.

389. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 26. ჩამწერი: მ. ბარკალაია, სოფ. ნოქალაქევი
(ცხაქაიას რ.), 1967 წ., ივლისი.

390. ფ. არქ. № 9984—9987. მოქმელი: ნინო კვიციანი, ჩამწერი: მ. კვიცი-
ანი, სოფ. კირცხი (ჩხოროწყუეს რ.).

391—393. ფ. არქ. № 9984—9987. მოქმელი: ნიკო ტოტიას ძე კვიციანი,
სოფ. კირცხი (ჩხოროწყუეს რ.); ჩამწერი: მ. კვიციანი. № 7-ის პირველი სტრი-
ქონის გავრცელებული ვარიანტია: აბა, ულა ხოფაშა „აბა, წასვლა (წაიღდე)თ-
ხოფაში“.

394. თსუფა, 1973 წლის სამეცნ.-ფოლკ. ექსპედიციის მასალებიდან. მოქმე-
ლი: გიგო წოწონავა, 97 წლის, სოფ. აბედათი (გეგეჭკორის რ.); ჩამწერი: თინა
არზიანი, რვ. № 2, გვ. 31—32.

395. ფ. არქ. № 9989. მოქმელი ნიკო კვიციანასაგან. ჩამწერი: ეფრემ კვიცი-
ანი, 1931 წ.

396. ფ. არქ. ს. 242, გვ. 144—145. მოქმელი: მაპრ კვიციანელი, 64 წლისა,
სოფ. მუხური (ჩხოროწყუეს რ.); ჩამწერი: თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის
ქურნალისტიკის განყოფილების II კურსის სტუდენტი დამირ გახარია.
1968 წ., ივლისი.

397. კ. სამუშ., გვ. 90. მოქმელი: პეტრე ხუბუა; ჩამწერი: კ. სამუშია,
1955 წ.

398. ბერ., გვ. 56. მოქმელი და ჩამწერი: თ. ოდიშარია (სოფ. ნოსირიდან).
ჩაწერილია სოფ. ნოქალაქევეში, 1919 წ.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ღუმა ზუგის გოხოლუდი

წახალ ზუგდიდში გახლდით

ღუმა ზუგის გოხოლუდი,
უნჩაშობაშ კანაფილი,
ჭგირი კენჭი ეშაშილა
მა ჭგირობუა ჰარაფილი.

წუხელ ზუგდიდში გახლდით,
უფროსების მიერ დაბარებული,
კარგი კენჭი ამოშილა
მე სიკეთე („კარგობა“) ღირსებულს.

ფ. არქ. № 10185. გაგონილი სოფ. კკალუაშში (ზუგდიდის რ.); ჩაიწერა
გ. ანთიამ, 1936 წ.

399. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 5—8. მოქმელი: ძაუ უბილაევა, დიასახლისი, 71

წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: აკაკი ქარდავა, თსუ ფილოლო-
გიის ფაკულტეტის V კურსის სტუდენტი, 1968 წ., ივლისი.

400. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 161—162. მთქმელი: ნუცა შეროზია, 76 წლის,
სოფ. თბუჯი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: იზოლდა სამუშია, 1969 წ., ივლისი.

401. თსუთა № 11193, სოფ. ნალეფსაო (გეგუქორის რ.); მთქმელი: მერა
ვახიანი; ჩამწერი: ნ. კემულარია, 1971 წ.

402. ბერ., გვ. 129. მთქმელი: მ. შურღაია, სოფ. ეკი; ჩამწერი: აკ. შანიძე,
1916 წ.

403. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 171. მთქმელი: ვალოდია ქანთარია, სოფ. რეფი
(ვალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1968 წ., ივნისი.

404. ფ. არქ. № 2341. მთქმელი: კონა ზარქუა; ჩამწერი: მამანტი კვირტია,
სოფ. კირკხი (ჩხოროწყუს რ.); 1931 წ. შღრ. 209 (21).

405. ცაგ., გვ. 63—64; ყიფშ., გვ. 142.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ბ უ რ ლ ა

• ეო, ბურლა დო ბურლა-ვოლა,
ჩუ ფრიმული რჩანს!
ღლასუ მისუ გავონებუ
შქა გვმასუ თვრა?
ღუშუ იკორთელე-ვოლა,
ღეჭი გამურსანსუ.
ქურძენიშა ქიმეკრინენა
ჯოლორი დო ტურას!
— ტურა, აცაბაცა-ოლა,
სოშა მიოცაცა?
სი შიქ მერჩე ოზერალო
მუშ ოლა დო ფაცხა?
— მარგალეფიშ მოკრეფი
ქოთომს ივანანა,
ღაბა მინეშაშქვიითი,
ქობძირა დო ვარო?²
მინით იბრულია-ოლა,
გინოთ/ი/ ვორულეი³
შხუ-შხუ, შხუ-შხუ დადულეფი,
შეფაშუ კახილეი,
• სქანი ურმაშია-ოლა

ბ უ რ ლ ა

ეო, ბურლა და ბურლა-ვოლა,
თეთრი წვერები გაქვს („გახსია“)
ვის გაუგონია ოღესმე
შუა ოქტომბერში თოვლის მოსვლა?
ლოში წაქცეულა-ვოლა,
ლორი შესევია.
ყურძენს მისდგომია
ძალდი დო ტურა.
— ტურა, აცაბაცა-ოლა,
საით მიტუნეულეზე?
შენ ვინ მოგცა სახარკოდ
თავისი ოლა და ფაცხა?
— გლეხის („მეგრელების“) ქალები
ქათამს მიმალავენ („ურარობენ“),
აბა შემეშვიითო
ენახე თუ არა?
შიგაც შევირბინე-ოლა.
გარეთაც გამოვარბენინე
მსხვილ-მსხვილი დედლები,
სახეფე ბურვაციები,
შენი ურმაშია-ოლა

1 ვარ.: ქურძენს ქემიოშეხენა ჯოლორი დო ტურა.

2 ვარ.: ღაბა ქოყუნსუ დო ვარი, თიშა მეკობაცა.

3 ვარ.: მინოთ ვირულეი-ოლა, გინოთ ვორულეი.

4 ვარ.: ურუშია — ძალღის სახელია.

გემიწკაფაეი.

ვა ღო ვასე გივოსხაპი ღო
გინი/ი/ფჩილითეი.
სქანი ლატეუაეია-ოდა
გემიტეუაეინეო,
ქილიფებრცხელია-ოდა,
გინიფჩილითეი.

წაეწკავით გამომადეენე.
გორაკებს ვადავახტი ღა
აეიცილინეო.
შენი ჩხაკუნა (თოფი)-ოდა
დამიჩხაკუნე,
ვადავკორტიალდი-ოდა,
აეიცილინეო.

ასეჟანი პატონენქე
შენოთ ვესურასი,
ოკო ჩსურებუდასენი
შოზისხარე ნტერი,
ხოჭი დოუხეილი-ოდა,
ფუჩი გეუძინი,
კურთხუს კინოლვარანს/ვ/ [ია]
უდილოვ გინი.
პატი ფიკინი მიჩქვლვ ღო
დუღი მომწონდენი,
გელან ვამიკითხესია,
ღურელი ღო თელი.

აზლანდელი ბატონები
შინ რომ ვესტუმროს,
გინდ ვსტუმრებოდეს
შისისხლე მტერი,
ხარი დაუეკალი-ოდა.
ფური დაუუმატე,
კეთხეში ბლავისო
უღედო ხბო,
რომ შეგონა პატივი ვეცი ღა
თავი რომ მომწონდა,
ზეგ არც კი მიკითხეს,
მკედარი ღა ცოცხალი.

ყიფშ., გვ. 141—142. ჩაწერ. სოფ. ცაიშში, დაიბეჟლ. СМОНПК, ნაკვ. XVIII, განყ. I, გვ. 18.

ამ ლექსში ასახულია ბატონყმობის დროიდან შემორჩენილი „გოჭკომურის“ (სამასპინძლოს) სახელწოდებით ცნობილი ტრადიცია, რომელიც არა ერთხელ აქვთ აღწერილი შარდენს, ლიტვინოვს, ბოროზდინს, მურიეს და სხვებს.

ასეთი ფაქტი დადასტურებულია იმერეთსა და გურიაშიც. 1804—1805 წლებში. იმერეთ-გურიის მმართველად ნამყოფი ლიტვინოვი წერდა: „მთავრები და თავადები ერთავად დადიოდნენ იქით-აქეთ; ... რომელს სოფელსაც წაუღებოდნენ, საკმელ-სასმელს ის სოფელი აძლევდა; და აქედან წასვლა მანამდე არ მოაგონდებოდათ, სანამ, რაც რამ ებადათ გლეხებს, ყველაფერს არ შეუქამდნენ“¹.

თუკი ადრე ამგვარ წვეულებას (სამასპინძლოს), ტრადიციის მიხედვით, არ ჰქონდა მტკიცეული ხასიათი, შემდეგში იგი ყმა-გლეხობის ძარცვის საშინელ ფორმად იქცა. ამის თაობაზე კ. ბოროზდინი წერს: „ერთხელ და სამუდამოდ აუეკრძალეთ მებატონეებს თავიანთი ყმების სახლებში სტუმრად მისვლა და მათთან ჰამა-სამა, რაიცა ამ გლეხებს კალიასებრ ანადგურებდა“². მიუხედავად აკრძალვისა, ფადავებს სოფ. ნახუნაოში მოუნდომებიათ ამ ჩვეულების აღდგენა, რასაც ყმა-გლეხების აჯანყება მოჰყოლია. ასეთი მოქმედების გამო,

¹ ბატონყმობა სამეგრელოში, 1927, გვ. 10.

² კ. ბოროზდინი, დასახ. წიგნი, გვ. 144.

წერს კ. ბოროზდინი, ფალავებას გვარის ერთ-ერთი წევრის მიზეზით უკანასკნელად 1858 წ. მოხდა უწესობა სოფ. ნახუნუში. აჯანყდა 80 კომლი გლეხი. ადგილობრივი მთავრობა იძულებული შეიქმნა სამხედრო ეგზეკუციისათვის მიემართა და მეთაური უწესოებისა რამდენიმე წლით გაგზავნა კავკასიიდან.

აჯანყების ჩასაქრობად ყაზახებით მისულ კ. ბოროზდინს აჯანყების მეთაური ბასაია ასე უხასიათებს ყმა-გლეხობის მძიმე მდგომარეობას: „ამ საჩიკვირის წინათ მაჭარი გაჩნდა, მოვიდნენ ბატონები ძველებურად და გლეხებს საკმელ-სასმელი მოსთხოვეს... ჭერა ვთხოვეთ, თავის თავად წასულიყვნენ პატიოსნად, მაგრამ წასელის მაგიერ, დაგვემუქრნენ... უნდა დავმორჩილებულიყავით. ამ დროს ერთმა მებატონეთაგანმა, თავადმა გიორგი ფალავეამ... გლეხის ორს — 9—10 წლის ქალს ჩემად წითელი აბრეშუმის ნაქერი შემოახვია კისერზე (ძველად ბატონი რომელ ქალსაც კისერზე წითელი აბრეშუმის ნაქერს შემოახვევდა, ის ქალი მისი მოახლე ხდებოდა და შეეძლო მაშინათვე სახლში წაეყვანა). ქალების მამამ ეს ამბავი გაიგო თუ არა, სოფელში ყვირილი გააბა: „ძმებო, მიშველეთო...“ ყველამ მოირბინა, მათ შორის პეც მივედი. ქალების კისერზე აბრეშუმის ნაქრები რომ დავინახეთ, ველარ მოვითმინეთ და ფალავეებს ყველას განურჩევლად დავუშინეთ“. კ. ბოროზდინი იქვე მიუთითებს, რომ „თავადი ფალავეები ამ საქმეში თავის თავს დამნაშავედ არც კი სთვლიდნენ. მათი აზრით, ღმერთმა გლეხები ფალავეებისათვის გააჩინა ისე, როგორც ადამიანისათვის ცროხა, ცხენი და სხვა პირუტყვი შექმნაო“¹.

ამ ისტორიულ სინამდვილეს ასახავს სამეგრელოში მეტად გავრცელებული ხალხური სასიმღერო ლექსი „ბურღა“. ეს სიმღერა ალეგორიულ ხასიათს ატარებს. მებატონე (ბურღა) ტურას, ხოლო მსლებლები ძაღლების სახითაა წარმოდგენილი. მკათათვეში თოვლის მოსვლა გამოხატავს ბურღას მიერ გადასახადის ადრე მოთხოვნასა და „გოკკომურზე“ (სამასპინძლოდ) წვევას.

ა. ცაგარელს „ბურღა“ გამოქვეყნებული აქვს როგორც სასიმღერო ნაწარმოები². ი. ყიფშიძე იმეორებს ა. ცაგარლის ჩანაწერს და მოაქვს აგრეთვე მეორე ვარიანტი „მასალათა კრებულის“ მე-18 ტომიდან³.

ამ სიმღერის სრული ვარიანტი 1931 წელს სოფ. კირცხში (ჩხოროწყუს რ-ნი) ჩაუწერია მეგრული ზეპირსიტყვიერების ცნობილ შემკრებს მამანტიკვირტიას მომღერალ სოლომონ აბრამიას თქმით:

ვარა გემშვათია-ოღა,

ვარა ობკომათი,

ვარა რხინი ღო თოლი-ოღა

ან დავლით-ღა,

ან შეკვამოთო,

ან ლხინი, თვალი-ოღა

¹ კ. ბოროზდინი, დასახ. წიგნი, გვ. 286—287.

² ალ. ცაგარელი, დასახ. წიგნი, გვ. 63.

³ ი. ყიფშიძე, დასახ. წიგნი, გვ. 141—142.

მომბირუათი.
რხინი სუმარსია-ოდა,
მუთი უჭგუში, უსქვამაში —
მანდილოსანეფსი.
ასეიან პატონენქ
კოს გესურასი,
გინდა რსურებუდასია
მონისხარე ტერი...
ხოჯი დოუხვილი-ოდა,
ფუჯი გეუძინი,
კუნთხუშა კინომიღვარანს
უდილოლი გინი.
ბალე გოტახესი-ოდა,
მარანი გოსოფესი,
ღვინი ვეეკოთხესია —
ოხვამერი დო ბენი,
ღინახალენი ღუმე-ოდა,
ცხენიშა ქომიჩესია,
გალენი ემიჸევიდესია —
ქობალი დო ქერი.
ჰა, ბურღა პატონი-ოდა,
ჩე თრემული რჩანსე;
დღასი მისი ვაგონებუ —
შქა გიმასე თირი?
ღუმე ეკორთელსი-ოდა,
ღეჯი ქოქომუნსუ,
ხურძენს ქიმოშხუნა
ჭოლორი დო ტურა...
— ტურა აცა-ბაცა-ოდა,
სოიშა მიობაცა,
სი მიქ მერჩუა
თემი საზირალი.
— მა მუჸო ეამიღუნია
თემი საზირალი.
ტკაცი იტკაცინსი-ოდა,
გილუოცაცა;
მარგალიში ოსურეფი
ქოთოშს ივარანა,
აბა, მინშაშქეთითა, —
ქომბირა დო ვარი.
მინოთ იბრულია-ოდა,
გინოთ ვორულეო
შხუ-შხუ-შხუმე დადულეფი,
შეფაში კახილეო.
ნატარუა სქანი-ოდა,
გემიტეჸეფინეო,
გეიფებრცხელია-ოდა,
გეიბჩილითეო.

წარმოვიდგინოთო.
ლხინი სტუმრებისა-ოდა,
რაც უკეთესია, ულაშახესი —
მანდილოსანეფსო.
ახლანდელი ბატონები,
კაცს (რომ) გესტუმროსო,
გინდ ვსტუმრებოდეს
მოსისხლე მტერი...
ხარი დაუკალი-ოდა,
ფური დაუმატე,
კუთხეში მიბლავის
უღელო ხზო.
ბელელი ვატეხეს-ოდა,
მარანიც ვაგლიჩესო,
ღვინო არ იკითხეს —
სალოცაი და სახმარის
სახლის ღომი-ოდა,
ცხენებს მიჸევისო,
გარეთ ვამიწევიტეს —
პერი და ქერი.
ჰა, ბურღა ბატონო-და
თეთრი წვერი ვაქეს (გასხია),
ოღესმე ვინმეს სმენია —
შუა ოქტომბერს თოელი?
წაქეულ ღომს-ოდა,
ლორი ვაშს,
ყურძენს შესევია
აღლები და ტურა.
— ტურა აცა-ბაცა-ოდა
სად მიტუნტულუმ,
შენ ვინ მოგცა
თემი საბოჸეად (სახარკოდ)?
— მე როგორ არა მაქეს
თემი საბოჸეად.
ყინულ-ყინულთი-ოდა
დაეტუნტულუმ:
მეგრელის ქალები
ქათმებს მიშალავენ,
აბა, შემეშვითო, —
ენახავ თუ არა.
შიგაც შევიბინე-ოდა,
გარეთ ვამოვარბენინე
მსხვილ-მსხვილი დედლები,
სასეთე ბურვაკები.
შენი უტარი (თოფი)-ოდა
(ჯოდეც) მესროლეო,
ვალაგკოტრიალი-ოდა,
აიციდინე (მეო).

ურუშია სქანი-ოლა
გემიქაფინეი,
გადო-გას გივოსხაპი დო
გეიბჩილითეი.
ზუგიდური ტყასი-ოლა
ხოჭი ქოღვარანსი,
სი ღალია, სი პატონი,
მუშენი ვენტყანქი...
გოთინტყალესი-ოლა,
ჩხორო დოქვილესი,
ართი ქულა სქვერი-ოლა,
მამაშქ დოქვილესი,
ღლასი უხვილუღლასენი —
იში გვარი შხვასი.
კილუ, მაზაკვალში სქუა,
ჯასი მიქიკაქუ.
— სი მიქი მერჩუა
ნახურანი სქანი?
— მა მუქო ვამიღუნია
ნახურანი ჩქიმი, —
ჯამჟას კურთა, დარაია —
ათორზინანსი.

ურუშია შენი-ოლა
(ბევრი) აუეფეო,
გორაკებს გადავასტი,
გვერდი ვუქციეო.
ზუგიდლის ტყეში-ოლა
ზარი ბღავის (ერთი),
შენ ღალია, შენ ბატონო,
რატომ არ ნადირობ?..
(მართლაც) ინადირეს-ოლა,
ცხრა (ცალი) მოკლესო,
ერთი კოჭლი შველი-ოლა,
მამაშსი მოუკლავსო, —
ოღესმე (ნეტავე) მოეკლა —
ამის მსგავსი სხვასო.
კოდალა, მზაკვრის შვილი,
ხეზე აქაქუნებს.
— შენ ვინ მოგვყო
შენი ნოსტატარი?
— მე როგორ არა მაქეს
ჩემი ნოსტატარი, —
ანწლის სიცვალი და დარაია —
მიზიმზიმებსო.

406. ფ. არქ. № 2288, ჩაწერილი 1936 წ. სოფ. კირცხში (ჩხოროწყუს რ.),
58 წლის კოლმეურნე ს. აფაქია-კვირტიას თქმით: ჩამწერი: მამანტი კვირტია.

407. ფ. არქ. ს. 249, გვ. 174—175. მთქმელი: ძიგი ქობალია, 1890 წ. და-
ბადებული, სოფ. ლეკუხონე (გალის რ.); ჩამწერი: ვალია ქეცბაია, 1970 წ., ივ-
ლისი.

408. ფ. არქ. № 2292. ჩამწერი: მ. კვირტია.

ნაწყვეტი ხალხური პოემისა „ბაძუ დო ნაფარეშაში დეება“-სი („ბაძუ და
ნაფარეშალას დავა“), რომელიც ძალიან გავრცელებული იყო სამეგრელოში
1867—78 წწ. კირცხელი მოხუცი ღურგალი ბესა ლოგუას თქმით, პოემაში
მოცემული იყო დავა ბატონ-ყმობის გადავარდნის თაობაზე და ზოგი მებატონე
ისეთი შეურაცხყოფელი სიტყვებით იყო მოხსენებული, რომ, როდესაც მან
(ბ. ლოგუამ) იგი გადააბეჭდინა სენაკში 1878 წელს (რამიაც თურმე 16 ოქ-
რო გადაიხადა), პოემას ბევრი ადგილი გამოაკლესო. პოემა ბესას უშოვნია
სოფ. ხორგაში (ხობის რ.) ხელნაწერად და დაბეჭდილი სიდიდით „არსენას
ლექსის“ ოდენა გამოსულა. ბესას მხოლოდ ეს ადგილი გაანსენდა ზეპირად
(კომენტარები მ. კვირტიასი).

409. ფ. არქ. № 2289. გაგონილი სოფ. ძველ აბაშაში ვ. ტყეებუჩაევასაგან.
ჩაწერა ალ. ძიგურელმა, დაბეჭდილია ცხაკიას რაიონულ გაზეთში 1935 წ.,
№ 22.

410. ფ. არქ. № 10186. გაგონილი ა. კვარაცხელიასაგან. ჩაწერა: ჯალალ-ნიაბ, ზუგდიდი, 1936 წ.

411. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 135—136. მოქმელ-მომღერალი აექსენტი ყალიჩაია. 1970 წ., ივლისი, ზუგდიდი.

412. ფ. არქ. № 2293. ჩამწერი: მ. კვირტია, 1935 წ.

ეს არის ნაწყვეტი კოლმეურნე ავტორ-მოქმელი ბათლომე მეზონიას პოემა „რევოლუციიდან“. ჩაწერილია ავტორის თქმით სოფ. ჯალრაში (წალენჯიხის რ.), 1930 წ.

413. ფ. არქ. ს. 262, გვ. 19. მოქმელი: ანტონ ნაქყებია, სოფ. პირველი ჭუმითი (ჩხოროწყუს რ.); ჩამწერი: ნ. კახნაია და რ. დარსალია. 1971 წ., ივლისი. ამ ლექსის პირველი სტროფი ცალკე გვხვდება.

414. ფ. არქ. № 2294. ჩამწერი: მ. კვირტია, 1931 წ., სოფ. კირცხი (ჩხოროწყუს რ.).

415. ფ. არქ. № 2290. ჩაწერილია სოფ. კირცხის (ჩხოროწყუს რ.) მცხოვრები 70 წლის მოხუცი ღურგლის ბესა ლოგუას თქმით 1935 წელს. ჩამწერი: მ. კვირტია.

ამ ლექს-სიმღერის ადრინდელი ვარიანტი ჩაუწერია ქრ. გვოზდევს 1889 წელს, სოფ. ცაიშში. შემდეგში „გლეხთა აჯანყების ამბავის“ სახელწოდებით იგი დაბეჭდა „მასალათა კრებულის“ (СМОМПК) მე-18 ტომში, 1894 წელს (Мишгрельские народные песни).

ქრ. გვოზდევის ჩაწერილი სიმღერის მიხედვით მეტად მძიმე იყო ბატონყმობის უღელი სამეგრელოში, „მეგრელები ტყეში გაიქცნენ. გლეხები და ბატონები ერთმანეთს შეეჯახნენ სოფ. ნაფიჩხოვოში. გლეხებს შეეძლოთ თავები დაეკრათ მათთვის, მაგრამ შეეცოდათ. თავადებიც შეშინებული გარბოდნენ, შინ ველარ დაბრუნდნენ. მათი ცოლები მხოლოდ დაკეპილ მხალს მიართმევდნენ ქმრებს. დამშეული თავადები ეზოშივე ულაპაყდნენ ამ ბალახს. თავადის ქალებმა მარიაშა და კესარიაშა ღომის დაფქვა ვერ მოახერხეს და გაჯავრებულებმა ერთმანეთს ესროლეს ქვა-სანაყები. მათი ქმრები ფიჩხის მოსატანად წავიდნენ ტყეში. თითონ ღომი მოხარშეს და თხელი მოუვიდათ. თითებითა და ფრჩხილებით ამოჭკონდათ ქვაბიდან; ქაზდნენ, მაგრამ ვერა ძლებოდნენ. ასე გამწარდნენ უყვებოდ ბატონები.

სიმღერას დართული აქვს შემდეგი შენიშვნა: ამ სიმღერის შემსრულებელი მოხუცი გლეხი ამბობდა, სიმღერაში აღწერილია მეგრელი გლეხების ოცდაათი წლის წინანდელი, დაახლოებით 1857 წლის აჯანყების ამბავი, ეს ამბავი ეკატერინე დადიანის მამულში მოხდა“ (ე. არაქვეანიძე, ანოტირებული ბიბლიოგრაფია СМОМПК-ში გამოქვეყნებული ქართული ხალხური სიტყვიერების მასალისა“, 1971, გვ. 29).

416. ფ. არქ. № 2291. ჩაწერილია სოფ. კირცხში ს. აფაქია-კვირტიას თქმით 1936 წ.; დაბეჭდილია ჩხოროწყუს რაიონულ გაზეთში 1936 წ.

417. ყიფშიძე, გვ. 116. ჩამწერი: ი. ყიფშიძე; მთქმელი: პეტრე სხულუხია (სოფ. კიწია).

მემამულეთა უმეტესობა, ტრადიციის მიხედვით, ყოველგვარი დოკუმენტის გარეშე ფლობდა მიწებსა და მასზე დასახლებულ ყმა-გლეხობას. კ. ბოროზდინი ამის თაობაზე წერდა: „აქ (სამეგრელოში — რედ.) ყველაფერი ადათითა სწარმოებს“, მაგრამ შემდეგში „აქაურ გლეხებს გამოეცხადათ, უფლება აქვთ სასამართლოს წესით განითავისუფლოთ თავი იმათგან, ვინც თქვენი ბატონია უკანონოდაო. ხოლო უკანონო მებატონეებად, სხვათა შორის, ისეთი მებატონეებიც ითვლებოდნენ, ვისაც მესაკუთრის საბუთი არ ჰქონდათ იმ მამულებისა, სადაც ყმები ესახლნენ. აი, სწორედ აქ აღმოჩნდა ქართველ მებატონეების საქმის სუსტი მხარეც: საბუთის ქაღალდები არეულ-დარეულები ჰქონდათ, ზოგს სულ დაეკარგნა კიდეცა“¹.

კ. ბოროზდინის დროიდან მოყოლებული ეს დავა და ჩივილი გრძელდებოდა XX საუკუნის 20-იან წლებამდეც კი. აი, რას მოგვითხრობს ი. ყიფშიძე ამ საკითხზე: არც ისე შორეულ წარსულში, ზოგიერთი პირი სამეგრელოში ცდილობდა მიეღწია, მიეღო აზნაურობა სათანადო დამამტკიცებელი საბუთის გარეშე. გააზნაურებისათვის ასეთი მისწრაფებით ისარგებლა ვინმე საქმოსანმა აშორდიამ, რომელიც ყალბ დოკუმენტებს ადგენდა და ურიგებდა აზნაურობის მაძიებლებს. ეს საქმე („აშორდიას აზნაურობისა“), — განაგრძობს ი. ყიფშიძე, — სასამართლომდე მივიდა და აქ მოელო მას ბოლო².

418. მ. ხუბუა, ფოლკლორის ზოგადი საკითხისათვის მეგრულში, გვ. 70. ლექსი დასკინის თავად-აზნაურებს, რომლებიც ბატონყმობის გადავარდნის შემდეგ იძულებულნი გახდნენ თოხისათვის მოეკიდათ ხელი.

419. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 164. ლექსი პირველი ღამის უფლებას შეეხება (?).

420. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 107. მთქმელი: კოჩა აბშილავა, 80 წლის, სოფ. შამგონა (ზუგდიდის რ.); 1970 წ., ივლისი.

421. ყიფშიძე, გვ. 165—169. ავტორი პ. აკობია. რამდენიმე სტრიქონი გამოკტოვებულა.

422. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 134—135. ჩამწერი: ალიოშა ლევანის ძე კვარაცხელია, სოფ. ნაკიფუს (წალენჯიხის რ.) საშუალო სკოლის მასწავლებელი, 1966 წ. იენისი. ჩამწერის შენიშვნა: „ეს ლექსი გავრცელებული ყოფილა 1905 წელში. მე გამიგონია მამაჩემისაგან და საერთოდ სხვებისგანაც“.

423. ფ. არქ. ს. 241. გვ. 12—15. მთქმელი: ძაუ უბილავა, 71 წლის, დიასახლისი, სოფ. კალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: სტულ. აკაკი ქარდავა, 1968 წ., ივლისი. ლექსი მენშევიკობის დროსაა დაწერილი.

424. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 140. ჩაწერილია წალენჯიხაში 1971 წ. ივლისში სამეცნიერო-ფოლკლორული ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვანელი დოც. გ. ჰალოძე) ენგურის ხეობაში.

¹ ბოროზდინი, სამეგრელო, 1934, გვ. 263—264.

² ი. ყიფშიძე, დასახ. წიგნი, გვ. XXIV.

425. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 306. მთქმელი: ანდრო ეჯიბია, 1926 წ., ჩამწერი: ა. ეჯიბია, 1965 წ. ივლისი. ქ. ცხაკაია. ჩამწერი ა. ეჯიბია შვილიშვილია ანდრო კოტიას ძე ეჯიბიასა.

426. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 307. მთქმელი: ანდრო კოტიას ძე ეჯიბია; ჩამწერი: ანდრო ეჯიბია (შვილიშვილი), სოფ. სახარბელიო, 1965 წ. (ცხაკაიას რ.). ლექსი გამოთქმულია 1918 წელს.

427—428. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 137—139. ჩამწერი: ა. კვარაცხელია, სოფ. ნაიფუფ (წალენჯიხის რ.).

429. ბერ., გვ. 128. ჩაწერილია აკ. შანიძის მიერ 1916 წ.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ახაეო, სიღარიბე,
მუ გლაზა რე ი ოხერი,
ძელ დო ძვალი სუსტი აფუ
დო გინოძე გლაზა ფერი,
ის მოსვანჯა დღას ვოულუ,
ართი აფუ დღაში დო სერი,
მოჰგირე განშე უჯინე დო
შორშე უძიანსე ნტერი.
მუთუნ ვარე გასაკვირი
ასეიან დროებას,
ღარიბი კოჩი ვოუქორა,
დოუქუანა წონებას,
მდიდარეფი ხიოლეს ღურუ
დო ღარიბი გონებას,
მდიდარეფიში მოწონათა
ახალი ინანუწუა რე,
სიმდიდრე დო სიღარიბე
ართ დიღაში სქუა რე,
სიღარიბე კოც ნიმ გიკვე,
გინმადვალ ქუა რე.
ღარიბი გური ალაღეს
მითა ჭუნსუ მოხვარე,
მარა ენა მა ვამიკვე,
ვორწყექ ახალი მოდა რე,
ჭვეშო მდიდარი — ასე ღარიბი,
სწორეთ ძალაში ცოდა რე.
გინქედანი მდიდარი კოჩი,
ჭვეში ღარიბიში მოთა რე.
ღარიბი კოჩი, უბედური,
ღორონკეთი ვამოწონს,
ღარიბის ღალატენს დო
მდიდარს მიკოდენს ქონეს...
თენა მუჰო თაში ქორენი,
ქუეორწყეთე ჩქინი თოლო,

ვაგლაზ, სიღარიბე,
რა ცუდია ის ოხერი,
რბილი და ძვალი სუსტი აქვს
და აღენს ცუდი ფერი,
იმას მოსვენება არასდროს არა აქვს,
ერთი აქვს დღე და ღამე,
მოკეთე განზე უყურებს და
შორიდან უცინის მტერი.
არაფერი არაა გასაკვირი,
ახლანდელ დროებაში,
ღარიბი კაცი არ უყვართ,
დაუწყებენ დაწუნებას,
მდიდრები სიხარულით კვდებიან
და ღარიბი დარღებით,
მდიდრების მოწონება
ახალი ამბავია („აწყობილია“),
სიმდიდრე და სიღარიბე
ერთი დღის შვილებია,
სიღარიბე კაცს ნუ გიკვირს,
გადამღებო სატკივარია.
ღარიბს გულით ალაღეს
არაეინ ჰყავს მომხმარე,
მაგრამ ეს მე არ მიკვირს,
ეხედავ ახალი მოდა,
ძველად მდიდარი — ახლა ღარიბი,
სწორედ ძალიან ცოდვაა.
იკოდეთ, მდიდარი კაცი
ძველი ღარიბის შვილიშვილია.
ღარიბი კაცი, უბედური,
ღმერთსაც არ მოსწონს,
ღარიბს ღალატობს და
მდიდარს ადებს ქონს...
ეს რომ („როგორც“) ასეა,
ეხედავთ ჩვენი თვალით,

ღარაბი გამდიდრებულ
ეკვპ ჰობშირათუ ხოლო,
მდიდარი კონი რაგადანს —
„ღარაბასი ოკო ღარდე“,
თის ღორონი ქემოძირანს
სი ჩქიმშორო ვილენგარდე,
რკონ თესი რაგადანსი —
მედართე დო მენაბადე.
მდიდარედს ვოწოხუნა
ვიწოლა ჩქინი ზემი,
ინა ვიქუოლიდოთ —
ჩქინცალოდ თქვანი ჩვეში.
ღარაბი კონი ვოხოლუთ,
შაქარალი თე ამბეში,
სერქე ქემოქოშე, ვარა
ქარუა ქომლამულუ ქემი...

ღარაბი გამდიდრებულ
იქნე კიდეუ უნახოთ,
მდიდარი კაცი ამბობს —
„ღარაბად არ უნდა იყო“,
იმას ლმერთი მომასწრებს („მიჩვენებს“)
შენ ჩემსავით ტირილით დადიოდე,
ყველა ამას ლაპარაკობს —
მეჩოხე და მენაბდე.
მდიდრებს გეჩოთირებათ,
ჩვენთვის ხელის ჩამორთმევა,
ის (ცი) დაივიწყეთ,
ჩვენსავით იყო თქვენი მამა-პაპა („ძველი“),
ღარაბი კაცი გახლავართ,
ამ ამბის დამწერი,
ღამეშ მომისწრო, თორემ
ცოტა (მეტის) დაწერა მსურდა.

- ფ. არქ. ს. 241, გვ. 1—4. მთქმელი: ძაუ უბილაეა, დიასახლისი, 71 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ა. ქარდაეა, 1968 წ. ივლისი. 430. ბერ., გვ. 129. ჩაწერილია პროფ. ავ. შანიძის მიერ 1916 წ., მთქმელი ქუა ხუნდაძე. სოფ. ევი.
431. მთქმელი: კარლამ გეგენავა (1915 წ.); ჩამწერი: ნუგზარ ნანეიშვილი (1957 წ.).
432. ფ. არქ. ს. 248, გვ. 49. მთქმელი: ვასილ კვარაცხელია, 63 წლის, სოფ. ჯგალი (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ჯუსტან მარლანია, 1970 წ. ივნისი.
433. ბერ., გვ. 137. ავტორი და ჩამწერი ალექსი ბერი (შუშანია).
434. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 18. მთქმელი: ნიკანდრო ჯღამაძე, 56 წ. სოფ. გეჯეთი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: ანა შალამბერიძე, 1967 წ., ივლისი.
435. ფ. არქ. № 2301. მთქმელი: აკაკი პეტრეს ძე გომუა, ყოფილი მღვდელი. ჩაწერილია 1931 წელს, სოფ. კირცხი (ჩხოროწყუს რ.).
436. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 167. ხალხური, გაგონილი სოფ. შხეფში (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: არტემ ნინუა, 1930 წ.
437. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 271—275. მთქმელი: ნადია ანტონის ასული ჭანტურია; დაბა ხობი (ხობის რ.); ჩამწერი: რეზო ავალიანი, 1965 წ., აგვისტო.
438. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 35—38. ჩამწერი: მედეა ბარკალაია, სოფ. ნოქალაქევი (ცხაკაიას რ.): 1967 წ., ივლისი.
439. ყიფშ., გვ. 112., ჩაწერილია თევდ. კვირიას მიერ (სოფ. ნაოლაღევი) იბ. აგრეთვე ფ. არქ. № 2277.
440. კ. სამუშ., გვ. 81. მთქმელი: ვალერიან მეზონია; ჩამწერი: კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1966 წ.
441. კ. სამუშ., გვ. 80. მთქმელი: კოლია მესხია, სოფ. ობუჯი (წალენჯიხის რ.). ჩამწერი: კ. სამუშია. 1961 წ.

442. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 189. ჩამწერი: არტემ ნინუა, სოფ. შხეფი (ცხაკაიას რ.), 1925 წ.

443. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 122—124. მოქმელი: იონა პერტახია, სოფ. რეფი (გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1868 წ., ივლისი.

444. ფ. არქ. ს. 246, გვ. 14. მოქმელი: ლოლი ხასაია-კილანავა, სოფ. რეფი-შეშელეთი (გალის რ.); ჩამწერი: კოტე კილანავა, 1969 წ., ივლისი.

445. ფ. არქ. ს. 241, გვ. 44. მოქმელი: ლუნა არქანია, 52 წლის, სოფ. ქალა (წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ავ. ქარდავა, 1968 წ., ივლისი.

446. ფ. არქ. ს. 232, გვ. 48. ჩამწერილი დაბა ჭვარში, 1966 წ., ივლისი.

447. ფ. არქ. № 10159. გაგონილი სოფ. აბასთუმანში (ზუგდიდის რ.); ჩამწერი: ვლ. ჭითანავა, 1936 წ.

ლექსში მოხსენებული ჯამუ ვაქარი ყოფილა, კოკეხე (კოკაიას ქალი) — ჭკრივი, სიკოია — მისი ძმა, გულაია ჩაჩა (ჩაჩავა) კი ქალის მეზობელი. ამ ლექსის სხვა ვარიანტი იხ. მ. ხუბუა, გვ. 347—353.

448. კ. სამუშა, გვ. 17—18. ავტორ-მოქმელი: ჯოტო ქარცხია. ჩამწერი: კ. სამუშა, კ. ზუგდიდი, 1963 წ.

449. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 318. ავტორ-მოქმელი: ანდრო ეჯიბია, 1959 წ. 25 თებერვალი, გადმოსცა ექსპედიციის 1965 წ., ივლისში.

450. ფ. არქ. ს. 235, გვ. 140. ავტორ-მოქმელი: ვლადიმერ ბეუანის ძე ნაჭყებია, 1934 წ. სოფ. ხეთა (ხობის რ.); ჩამწერი: ვ. ნაჭყებია, 1967 წ., თბილისი.

451. ავტორ-მოქმელი: მურთაზ ჩახავა; ჩამწერილია 1971 წ.

452. ავტორ-მოქმელი: მურთაზ ჩახავა; ჩამწერილია 1971 წ.

453. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 56. მოქმელი: ვასასი არზიანი, სოფ. შხეფი (ცხაკაიას რ.); ჩამწერი: მ. ბარკალაია, 1967 წ., ივნისი.

454. ფ. არქ. ს. 233, გვ. 54—57. მოქმელი: შოთა იორდანეს ძე ჯიქაა, 44 წლის, ცხოვრობს სოფ. მუხურში (ჩხოროწყუს რ.), მეგრული ზეპირსიტყვიერების კარგი მცოდნეა, ამავე სოფლის საშ. სკოლის მასწავლებელია. ფოლკლორულ ექსპედიციას დიდი დახმარება გაუწია 1966 წელს. ეს ტექსტი ძალიან გავრცელებულია ზუგდიდის, ჩხოროწყუსა და, განსაკუთრებით, წალენჯიხის რაიონებში.

ეს არის ნაწყვეტი დანიელ ფიფიას (გარდ. 1924 წ.) პოემიდან — „ორი მქედელი“, რომელიც იპოვა და გამოაქვეყნა კ. სამუშაიმ (იხ. მისი „ქართული ხალხური პოეზიის მასალები“, 1971, გვ. 18). ნაწყვეტი გავრცელებულია ზეპირად. აქ გამოქვეყნებული ვარიანტი ჩამწერილია სოფ. მუხურში (ჩხოროწყუს რ.), 1966 წ. ივნისში.

455. ფ. არქ. ს. 230, გვ. 293. გაგონილი და გადაკეთებული ანდრო ეჯიბიას მიერ, 1965 წ. ივლისი.

456. ბერ., გვ. 66. ჩამწერილია სოფ. კურზუში ი. ბ-ს (ბერულავას) მიერ.

457. ფ. არქ. ს. 259, გვ. 87. დამუშავებული ვალოდია სალიას მიერ. ჩამწერი: შ. კვინტალიანი და ა. სააკაძე, წალენჯიხა, 1971 წ. ივლისი.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

ფაცხა მიქორს მარგალიში

ფაცხა მიქორს მარგალიში,
ჭინჭო ლობილ მანგარიში,
მოცონაფილი ფარგალიში,
თეჭი ოკო მულარდას
სქვამი ცირა მარგალიში,
ლეინიში შუმა ოკო რდას
ჭიქე სქვამი „ბაკალიში“.

ფაცხა მიჰვარს მებრძული

ფაცხა მიჰვარს მებრძული („მებრძულისა“)
მაგარი წენელით მოლობილი,
გამოყვანილი ფარგლით,
იქ უნდა შიგ იდგეს
ლაშაზი გოგო მებრძულისა,
ლეინის სმა უნდა იყოს
პატარა ლაშაზი „ბოკალისა“.

თსუფა, 12526. მთქმელი: კონსტანტინე კვაშილავა, 61 წლისა, სოფ. კიწია (გეგეჰკორის რ.): ჩამწერი: ნარია კემულარია, 1972 წ. იელისი.

458. ფ. არქ. № 9977. მთქმელი: ჯოტო ქარცხია. დაბეჰდილია ცხაკაიას რაიონულ გაზეთში 1935 წ. № 53.

459. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 46. მთქმელი: თამაზ ნაჭყებია, სოფ. ლესიქინე (ჩხოროწყუს რ.): ჩამწერი: ნ. სიჭინავა, 1969 წ. იელისი.

460. ფ. არქ. ს. 237, გვ. 69. მთქმელი: ვასასი არზიანი, სოფ. შხეფი (ცხაკაიას რ.): ჩამწერი: მ. ბარკალაია, 1967 წ. იელისი.

461. ფ. არქ. ს. 236, გვ. 158—160. ავტორ-მთქმელი: ნიკანდრო ჭღამაძე, 53 წლის, სოფ. გეგეთი (ცხაკაიას რ.): ჩამწერი: ა. შალამბერიძე, 1968 წ., იენისი.

462. ფ. არქ. № 9978. მთქმელი: ს. აფაქია-კვირტია (სოფ. კირცხი, ჩხოროწყუს რ.): ჩამწერი: მამანტი კვირტია, 1936 წ.

463. მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1935 წ.; ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილ-მა 1957 წელს.

464. ფ. არქ. № 9975. სიმღერა თქმული ქ. ცხაკაიას მცხოვრებ ბ. აფშილავას მიერ, დაბეჰდილია ქ. ცხაკაიას რაიონულ გაზეთში 1935 წ. (№ 22); ჩამწერი: მ. კვირტია.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ე ბ ი:

თასუა

გეშავნთხორათ, გეშავლობათ,
მელირი ლე თასუა,
დისას თასი ქეშეჩათ,
ქოლიეკუათი ხაჩქუა,
ზარმაეფი ვამოკონა,
თოკით ოკო ხართუა.
თასიქ მუში ქოქიშინუ,
ქოლუქუათი ბარგუა,
მახაჩქალეფს აშენება,
ბობოლეფში კუვალუა.
ოქროშ ფერი ქოგნოდვალუ,
ჩქინ ნახანდა ქვანასია,

თისსა

ამოეთხაროთ, შემოვლობოთ,
მოსულია თესვა,
მიწას თესლი მიცეთ,
დავიწყოთ თონსა;
ზარმაეფი არ გვიანდა,
თოკით უნდა დაბმა („დახლართვა“).
თესლმა თავისი ქნა,
დაუწყოთ მარგვლა,
მთონხელეზს აშენება,
ბობოლეგის გაწყვეტა.
ოქროსფერი დასდებია
ჩვენს ნაშრომ ყანასაო,

იშა წილი ვაუკათუ
ზარმაცი დო ლალასია...
გომორძგუა შიბუდას
კოლექტიურ ხანდასია

მასში წილი არ უძევს
ზარმაცა და მცონარესო...
გამარჯვება ენახოს („ეშოვოს“)
კოლექტიურ შრომასია

ფ. არქ. ს. 235, გვ. 137 ბ. ავტორ-მთქმელი: ვლ. ნაქყებია, 1934 წ., იენისი;
ჩამწერი: ვ. ნაქყებია, თბილისი, 1967 წ.

კოლმეტივივი მოხანდფი

კოლექტივიში მოხანდფი
ირაზმენ დო ინწყუაფუ,
ადრეიანი ნათასას —
მუნაწუი იცუაფუ.
დიხას თასი ქიმეფჩათ,
ქდლოუჰყათ ხაჩქუა,
თასიქ მუში ქოქიმინ —
ქილოუჰყათ ბარგუა.
ზარმაციევი ვაშოკონა,
თოკით ოკო ხართუა,
სტახანოური მუშობათ
ფენდა ქიმეფჩათია,
ეშა წილი ვოუკათ,
ზარმაცი დო ლალასია,
გომორძგუა შიბუდას
კოლექტიურ ხანდასია.

კოლმეტივის მშრომელები

კოლექტივის მშრომელები
ირაზმეზიან და ეწყობიან,
ადრეიან დათესილზე —
მოსაეალი (დიდი) იქნება.
მიწას თესლი მივეცეთ.
დავეუწყეთ თოხნა,
თესლთა თავისი ქნა —
დავეუწყეთ მარგვლა.
ზარმაციევი არ გეინდა,
თოკით უნდა დაბმა („ხლართვა“),
სტახანოური მუშობით
ბარაქა მივეცეთ (საქმეს),
ამაში წილი არ უძევს
ზარმაცა და მცონარეს,
გამარჯვება ენახოს („ეშოვოს“)
კოლექტიურ შრომას.

ფ. არქ. ს. 249, გვ. 14. მთქმელი: ხ. აქუბარდია, 70 წლის, სოფ. ფიჩორი
(გალის რ.); ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, 1970 წ., ივლისი.

465. კ. სამუშა, გვ. 116—117. ავტორ-მთქმელი: ბათლომე სართანია; ჩამ-
წერი: კ. სამუშაია, ქ. ზუგდიდი, 1965 წ.

466. ფ. არქ. ს. 261, გვ. 18. ავტორ-მთქმელი: ინეზა ციმიენტია, სოფ. ჭვარი
(წალენჯიხის რ.); ჩამწერი: ნუგზარ აფხაზავა, 1971 წ., ივლისი.

467. თსუფა № 12635. მთქმელი: ბესო ხურცილავა, 83 წლის, სოფ. ბალ-
და (გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა ბერიშვილი, 1972 წ., ივლისი.

468. თსუფა № 12636. მთქმელი: ბესო ხურცილავა, 83 წლის, სოფ. ბალდა
(გეგეჰკორის რ.); ჩამწერი: ჯულიეტა ბერიშვილი, 1972 წ., ივლისი.

469. ფ. არქ. ს. 253, გვ. 188. მთქმელი: თამაშუქუ დათას ძე მარლანია, 72
წლის; ჩამწერი: ვ. ქეცბაია, სოფ. ოტობაია (გალის რ.); 1969 წ. ივლისი.

470. ფ. არქ. № 10151. მთქმელი: ა. თოლორაია; ჩამწერი: ბ. გომეჩია,
ზუგდიდი, 1936 წ.

471. ფ. არქ. № 9966—9970. გაგონილი სხვადასხვა პირებისაგან 1931—
36 წწ. ჩამწერი: მამანტი კვირტია.

472. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 94. მთქმელი: კ. სამუშაია, ქ. ზუგდიდი, 1970 წ.,
ივლისი.

ლექსში საინტერესო სინტაქსური კონსტრუქციაა: კავშირი დო („და“) მოქცეულია წინადადებების ბოლოს, ნაცვლად გამოთქმისა „დუქუ დო უკკომ“ („დაუფქევას და შეუქამია“) ნახმარია ინვერსიული რიგი — „უკკომ დუქუ დო“ („შეუქამია დაუფქევას და“). ასეთი კონსტრუქცია მეგრულში ზოგჯერ იხმარება და თავისებურ ექსპრესიულობას ანიჭებს გამონათქვამს. თარგმანში: ასევე დავტოვეთ. თუმცა ქართულისათვის ამგვარი წყობა არაა ბუნებრივი (შდრ. და კავშირი სარიტმო ერთეულების დასასრულს ალორძინების ხანის ზოგ ლექსში).

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი:

კოლეტივიზ მუხუდო,
კურდელს უკკომ დუქუნ-დო,
კოლეტივის რაგადანა —
უჩივლენთია — ურთუ დო;
ნანა, მუს უჩივლენა,
ლობერს ელაქუქუ დო,
კურდელეშა მუ ილოღ —
სოდგა მითოქუქუ დო.

კოლეტივის მუხუდო
დაუფქევას და კურდელს შეუქამია,
კოლეტივიში ამობენ —
წავალ და ვუჩივლებთო;
დედა, რას უჩივლებენ,
ლობესთან რომაა ჩაცუქეული,
კურდელს რას უზამ,
სიდაც (უნდა) ჩაცუქედება.

ფ. არქ. ს. 259, გვ. 135. ჩაწერილია წალენჯიხის რაიონში, 1971 წ., ივლი-
სი. არსებობს ამ ლექსის ადრე (1936 წ.) ჩაწერილი ვარიანტიც. იხ. ფ. არქ.
№ 9967.

473. ავტორ-მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1934 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნა-
ნეიშვილმა 1957 წელს.

474. მთქმელი: ვარლამ გეგენავა, 1932 წ., ჩაიწერა ნანეიშვილმა 1957
წელს.

475. მთქმელი: არტემ ნინუა, 1950 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა 1956
წელს.

476. ავტორ-მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1935 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნა-
ნეიშვილმა 1957 წელს.

477. ავტორ-მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1936 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნა-
ნეიშვილმა 1957 წელს.

478. ავტორ-მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1936 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნა-
ნეიშვილმა 1957 წელს.

479. მთქმელი: ვარლამ გეგენავა, 1957 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა
1957 წელს.

480. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 183. ჩამწერი: არტემ ნინუა, 1963 წ. ქ. ცხაკაია.
ჩამწერის შენიშვნა: „ჩავწერე ბოჩა ბაბუჩიძის მეშვეობით ქ. ცხაკაიაში, ამ
ლექსზე მუსიკა დაწერა აკაკი ხარებავამ. მღერის გალის რაიონის გუნდი,
გადასცემენ რადიოთი“.

ვ ა რ ი ა ნ ტ ი :

შოთაში ზოზინას

სოქორთუომ ოცქაფური
ჯეშ ნივთ ორე დოტებული,
ირი ქიანაშო ქორე
მინოღალირ-გოტებული.
ირ კოჩიში ოცქაფური
უკებუნა დიდი განძო,
მკარალეფ, პოეტეფი
თესი აღიდენა ართო.
ჩქენ მთავრობა რუსთაველს
არძაშ მტრის აფასენს,
დიდი შოთაშ განიწლო
გინმოდვანს ათასეფს,
მაეჩა საუკუნე რე დო
გვალ გოგაახალეს,
ვეფქრენთ, დღას ვათქუნა,
შოთა, სქანი სახალეს.
თიშ მასქეამათ ეთმეპარუ
ქორითა დო მხალეფს,
კოჩიშ გასაკვირი ორე
უხოლუანქ კალ-კალეს.
თამარცალი სქემ ცირეფი
ჩქინ ქიანას ბრელი ფრე,
ღოხთურებო ქობრდუნთი დო
ოსურ ინეინერო ქორე.
როსტევიანი დო ფრიდონი,
ავთანდილი, თინათინი,
ტარიელიშ ქორიფილი
დარეჩანი დინაფილი.
გაპირებულ ასმათი,
კირდეს ორდუ ბინათინი,
ტარიელი გილუქკეაქგეუ
ჩილაშურიშ ნდლელაფირი.
ავთანდილიშ ნაგორა დო
ფრიდონიშ წურაფილი,
ემ მკარალ ქორთუშ სქუა
საბერძნეთიშ გურაფილი,
სქან გოზინა ქოფედასი
თე ქიანას უმუტებუ,
სქან აწრი დო გონებასი
მუშ მასქეამას ქუმუშებუ.

შოთას ხსოვნას

საქართველოს საქებრად
ქველი ნივთია დატოვებული,
ყოველ ქვეყანაშია
შეტანილი, გამოშვებული.
ყველას („კაცის“) საქებარი
უპირავე დიდი განძი,
მწერლები, პოეტები
ამას აქებენ ერთად.
ჩენი მთავრობა რუსთაველს
ყველაზე მეტად აფასებს,
დიდი შოთას მოსაგონებლად
დებენ ათასებს.
მეოცე საუკუნეა და
მთლად გაგაახლეს,
ვეფქრობთ, არასდროს იტყვიან,
შოთა, შენს საყვედურს.
ისე ლამაზად აღწერ
სიყვარულსა და მეგობრებს,
კაცის გასაკვირია
გაურკვე ზოგ-ზოგს.
თამარივით ლამაზი ქალიშვილები
ჩვენს ქვეყანაში ბევრია,
ეკიმებად ვზრდით და
ქალი ინეინერადაც არის.
როსტევიანი და ფრიდონი,
ავთანდილი, თინათინი,
ტარიელის შეყვარებული
დარეჩანი დაკარგული.
გაპირებული ასმათი,
კლდეში რომ იყო ბინად,
ტარიელი ზათით დადის
კრემლებისგან დამდნარი.
ავთანდილის შონაქებნი და
ფრიდონის მიერ გზანასწავლი,
ამის დამწერი ქართველის შვილი
საბერძნეთში ნასწავლი,
შენი მოგონება ყოფილიყოს
ამ ქვეყნად სამუდამოდ („მიუტოვებლად“)
შენს აზრსა და გონებას
რა ლამაზად უმუშაენია.

მთქმელი: ვლადიმერ სალაყაია, 1934 წ., ჩაიწერა ნუგზარ ნანეიშვილმა
1957 წელს.

481. თსუფა № 12642. მთქმელი: ბესო ხურცილაეა, სოფ. ბალდა (გეგუქკო-
რის რ.); ჩამწერი: ჯ. ბერიშვილი, 1972 წ. ივლისი.

482. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 127—129. მთქმელი: ავქსენტი ყალიჩავა, ზუგდიდი, 1970 წ., ივლისი.

483. ფ. არქ. ს. 247, გვ. 230. მთქმელ-ჩამწერი: თამარ გამზარდია; ქ. ფოთი, 1969 წ. ივლისი. საკუთარი ჩანაწერები გადასცა ფოლკლორულ ექსპედიციას 1969 წლის აგვისტოში.

484. ფ. არქ. ს. 252, გვ. 119—122. მთქმელი: ავქსენტი ვახუს ძე ყალიჩავა, 70 წლისა, სამი კლასის განათლება აქვს. ტიპიური მთქმელ-მომღერალია, ყველა ლექსი იცის ზეპირად, უკრავს ფანდურზე და ჩონგურზე. ლექსი ჩაწერილია 1970 წლის ივლისში ქ. ზუგდიდში. მთქმელი ჩამოსულია სოფ. ახალი ხიბულიდან.

485. ფ. არქ. ს. 229, გვ. 196—198. მთქმელი: არტემ ნინუა, სოფ. შხეფი (ცხაკაიას რ.), 1948 წ.

486. კ. სამუშ., გვ. 120. მთქმელი: სპირიდონ კვარაცხელია, ლექსის ავტორად ასახელებს აწ გარდაცვლილ იონა სართანის; ჩამწერი: კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1965 წ.

487. კ. სამუშ., გვ. 122. მთქმელი: ჩათუ ქარდავა, ავტორად ასახელებს ილია ქარდავას; ჩამწერი: კ. სამუშია, წალენჯიხა, 1969 წ.

488. კ. სამუშ., გვ. 122. მთქმელი: ნექტარ მაქაცარი; ჩამწერი: კ. სამუშია, სოფ. დიდინეძი (ზუგდიდის რ.), 1966 წ.

489. კ. სამუშ., გვ. 118. ავტორ-მთქმელები: დუნია ნაჭყებია-ჭიჭინასი (დედა) და ვარლამ ჭაჭინია (შვილი); ჩამწერი: კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1966 წ.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

წინასიტყვაობა

3

ტ ი მ ს ტ ე ბ ი

I. საწესჩვეულებო, საფერხულო და შრომითი

1. ახალი წანა — ახალი წელი	9
2. ახალი წანა (ახალ წანას მიგახემა) — ახალი წელი (ახალ წელს მოგილოცაე)	9
3. გიჟუჩხანთ — მოგილოცაეთ	9
4. წმინდა ელია	10
5. ალილო	10
6. აია რე, ბაია რე — აიაა, ბაიაა	10
7. ბუა დიაჩქიში — მზე დედაა ჩემი	10
8. თუთა ახალი — მთვარე ახალი	11
9. ძიხ ბძირი — მძიეი ენახე	11
10. ამარ გეჩანს — აგერ (ხარობს)	11
11. მესიშ კვიმა ორკო რე — მისის წვიმა ოქროა	11
12. მარღობა ღორონს — მადღობა ღმერთსა	11
13. ხოჯგორია — ხარიბებნია	11
14. ქუჩუ, ქუჩუ	12
15. ბგა — მზე	12
16. ჩიტი ეორდი — ჩიტი ეიყავ	12
17. აცა, აცა, ბაცაცია	13
18. ეას მუიე გიმახენი — ეაზე რა ზის	13
19. გითუოხეჟ ოროს — ეზივარ ჩრდილში	14
20. გემიძინი, მახუტელა — დამიმატე, მახუტელა	14
21. სადღეგრძელო	14
22. ოხვამალი — სადღეგრძელო	15
23. რხინიში ბირა — ლხინის სიმღერა	15
24. გეფშვათ ღვინი ხართია — დავლიოთ ღვინო ჩაფითა	16
25. მაცურული	17
26. დიდებაჟე მააშინგ — დიდება მოხსენდა	17
27. უჰუ კუორი — უმი მწვერი	17
28. ეირი ტორონჯი ქოპუნდუ — ორი მტრედი მყავდა	17
29. პეპუიამ დიარა — პეპუიას ქორწილი	18
30. მარაშინობა მანქუნი — მარიაობა რომ მოაწვეს	18
31. არიკი — ზღაპარი	19
32. მარქიხოლი — შერცხალო	19
33. ბაიღ — ყებურს — ბერეკაცი — კერეისთან	19
34. სისა, ტურა	19
35. ჭანსულო	20
36. ჩარირამა	21

37. ვო, ნა დო ია-ვარდი — ო, ია და ია-ვარდი	21
38. ია პატონეფი — ია ბატონები	22
39. ლ-და-ბატონეფი — ყვეა ლ-ბატონები	23
40. სიზმარი	23
41. მზაყვალეშ ლერსი — მზაყვარის ლექსი	24
42. მზაყვალეშ ზაყვას — მზაყვარები ზაყვას	25
43. გილახა თოლიში კოჩი — ავი თვალის კაცი	25
44. ჭგირშა, ნანა, სქან სიზმარი — კარგად ავიხდეს, ნანა, შენი სიზმარი	26
45. ვო, ნანა	27
46. თვალუა — დატირება	27
47. საფლავის ქვაზე დასაწერი	28
48. შურიშ მოცონაფა — სულის მოყვანა	28
49. საგინგლაო (ძუ, ძუუ)	29
50. საგინგლაო (ათეს მეუხირუ — ამას მოუპარავს)	30
51. გუგატიბუ თუდო ღორონთქ — გაგითბეს (გწყალობდეს) ქვევით ღმერთი	30
52. ჭუჭელია, ჭუჭელია	31
53. ატლარობა, თემურ ყვარა	31
54. ჩე ქოთომი, ჩელაია — თეთრო ქათამო, თეთრონაე	32
55. თუთაშხა ბედინერს, ნანა — ბედნიერ ორშაბათს, ნანა	32
56. ჰოოი დო კულა რე — ჰოოი და კულაა	32
57. ერეხელი	33
58. ხემხვიოდა — ხელხეაფი-ოდა	33
59. საფერხულო	33
60. ვოასა რადა, ვარადა, ჰა — ვოისა რადა, ვარადა, ჰა	34
61. საცეკვაო	35
62. დიოე ნანა	35
63. მეურემე — მეურემე	36
64. ჰოუ, ჰოუ — ჰეი, ჰეი	36
65. ხოჩიში ორაქალი — ხარის სალაღავი	36
66. მა და ჩქიმი არაბა — მე და ჩემი ურემი	37

II. სატრფიალო

67. ქოროფაშ ობირუ — სიყვარულის სიმღერა	37
68. სქვამი ცირა — ლამაზი გოგო	38
69. ქოროფაში ლერსი — სიყვარულის ლექსი	39
70. ნატრი — ნატერა	39
71. დუდი ოცვილარი მათუ — თავი მოსაყლაფი მაქეს	40
72. სქანი ჰირი ჩქიმი დუსუ — შენი ჰირი ჩემს თავს	41
73. ქოროფილს ვონდურუქ — შეყვარებულს ვემღური	41
74. ქოროფაში ლერსი (ტანი მშვენიერი გილუ) — სიყვარულის ლექსი (ტანი მშვენიერი გაქვს)	41
75. სიზმარი	42
76. ვოჯანუქ ჩქიმ ჭარგვალს — ვწევარ ჩემს ჭარგვალში	43
77. ჰორძირუნქენი, გური მაქუ — რომ გნახე, გული მტკიენ	43
78. პატონეფი, გამიგონით — ბატონებო, გამიგონეთ	44
79. სქან სანთლო — შენს სანთლად!	45
80. მა დო სქვამ ცირას — მე და ლამაზ გოგოს	46
81. მ ა ხ ა	46

82. სი ორდი ვარდი უგუფუაჩუ — შენ იყავ ვარდი გაუმღელი	46
83. ყოროფა — სიყვარული	47
84. ყოროფილიშ სიციცხლე — შეყვარებულის სიციცხლე	47
85. ყოროფა-ღურუ — სიყვარული-სიყვილი	48
86. ენა სი მუშენ ვაგიჩუ — ეს შენ რატომ არ იცი	49
87. მუ სქვამი რეკ, სქანი კირი — რა ლამაზი ხარ, შენი კირიმე	49
88. ვარლიში აზრი — ვარდის აზრი	49
89. შაფშალია მეგალობე — ბულებული მეგალობელი	49
90. თეზმა ჩქიმი გაწვალეზა — ამდენი ჩემი გაწვალეზა	50
91. თიზმა გიძიციხულას — იმდენი გეცინოს	50
92. ყოროფა წწარე — მწარე სიყვარული	50
93. ბოშიში ორაგადე — ვაყის სათქმელი	51
94. ყოროფილიში ლერსი — შეყვარებულის ლექსი	52
95. დუღემ კუათ კიდებლახი — თავის ტყვილით ავად გაეხდი	52
96. სქან ყოროფა ჩქიმი გურსუ — შენი სიყვარული ჩემს ვულში	53
97. ართი ვარდი კომიხანს — ერთი ვარდი დარგული (მაქეს)	53
98. საყვარელი მიყორდასია, ნანა — საყვარელი მიყვარდეს, ნანა	53
99. სქანი კარი, სქან გოლუა, ნანა — შენი კირიმე, შენ შემოგველე, ნანა	53
100. აშო, ბოში, სქანი კირი — აქეთ, ბიჟო, შენი კირიმე	53
101. ყოროფაშენი — სიყვარულისთვის	54
102. შურტი მენტუ — სული გამექცა	54
103. სქანდა ორაგადე შილუ — შენთვის სათქმელი მაქეს	55
104. ჩქიმი ცოლა ულულას — ჩემი ცოლვა ჰქონდეს	55
105. ყოროფა რე დიდი წწარე — სიყვარული დიდად მწარეა	55
106. მა წვალეზას ვორეკენ — შე რამ წვალეზაში ვარ	56
107. შურ დო გური შეწუხებუ — სული და გული მიწუხს	56
108. ყოროფა რე ოში ნერი — სიყვარული ასნაირია	56
109. ყოროფაშე დუღიში რსხეზა — სიყვარულისგან თავის დახსნა	57
110. აღამატი მიჩქვდი — ანდამატი მეგონე	57
111. ყოროფილი ყოროფას — შეყვარებული სიყვარულს	57
112. დიბქე დო დიფხალი — დავიწვი და დავიდავე	58
113. ყოროფაში ლერსი — სიყვარულის ლექსი	58
114. კვილ ვაფუქუ ყოროფას — დამწვარი ვეყარ სიყვარულს	59
115. თე ყოროფა ეფერი რე — ეს სიყვარული ისეთია	59
116. საყოროფო (სო რეკ) — სატრფიალო (სადა ხარ)	60
117. ბოშ, ბარათის მეგვიქონა — ბიჟო, ბარათს გამოგვიზავანი	61
118. საყოროფო (მიყორქია) — სატრფიალო (მიყვარხარო)	61
119. ართი აზრი ბილჯნეკ — ერთი აზრი მქლავს	62
120. სი რეკ ჩქიმი სიციცხლე — შენა ხარ ჩემი სიციცხლე	62
121. ყოროფა (ეჭარუნქი დო მევიჩინა) — სიყვარული (ეწერ და შემოგიფელი)	62
122. სიტყვა შილუ სქანიწყეზა — სიტყვა მაქეს შენთან	63
123. ბარათის თიშენი ზქარ — ბარათის იმიტომ ეწერ	63
124. მელებიში სი რეკი — ვალმა შენა ხარ	63
125. ხვალე ვორეკე მა საწყალი — მარტო ვარ შე საწყალი	64
126. საყოროფო (ოხ, შური) — სატრფიალო (ოხ, სული)	64
127. დოპიჩუაქ ქვმორთუ — მარხვა მოვიდა	65
128. ა, ნანა	65
129. საყოროფო (სახელ რქოხო მარგალიტი) — სატრფიალო (სახელი გქვია მარგალიტი)	65

130. საყვარელი, ქოპუს — ნეტავ მაშყოფა	67
131. პირველს თისი ვოხეწუქი — პირველად მას ვეხეწუბი	67
132. პატონეთი, თქვანი კირი — ბატონებო, თქვენი კირივე	68
133. მა გულე ცოროფას — შე შემოვევლე სიყვარულს	69
134. ცოროფა (თე ოხერი ცოროფას) — სიყვარული (ამ ოხერ სიყვარულს)	70
135. შინაღორა, ჩქიმი დადა — შინაღორა, ჩემო დაია	70
136. საცოროფო (ჯგირი ორდე) — სატრფიალო (კარგი იყო)	71
137. ზღვაზე თუთა მედინაფე — ზღვისკენ მთვარე დაქარგულა	71
138. სქან ცოროფა თე ჩქიმ გურს — შენი სიყვარული ამ ჩემს გულში	71
139. ცოროფა კოს ვაყვილუნსი — სიყვარული კაცს არა კლავს	72
140. ვო, მარია, მარია — ჰეი, მარია, მარია	72
141. სქანი თოლი — შენი თელი	73
142. ცოროფაში ლექსი — სიყვარულის ლექსი	74
143. სი დობევი დო სი დოფხალი — შენ დამწუვი და შენ დამხრუკე	75
144. შორიმ ცოროფა — შორი სიყვარული	75
145. ცოროფილ ცირას — შეყვარებულ ქალიშვილს	76
146. ცოროფილიშ ობირუ — შეყვარებულის სიმღერა	76
147. ბოშიში ნარაგადუ — ბიჟის ნათქვამი	77
148. ვაგიცოტკო მა? — არ ვიყვარებარ მე?	78
149. ბაღას ართი ვარდი ბძირი — ბაღაში ერთი ვარდი ვნახე	79
150. საცოროფო (ბქარი, ბქარი) — სატრფიალო (ვწერე, ვწერე)	79
151. ცირა, მუტო ისვისეინანქ? — ცირა, როგორ იყურები?	79
152. თქვან დუღქ ვადომლურასენი — თქვენი თავი არ მომიკვდეს	80
153. საცოროფო (სი დოზოქი) — სატრფიალო (შენ დაბრძანდი)	80
154. მიცორქ — მიყვარხარ	80
155. ართ ცოროფილ მათ ქოპუნს — ერთი შეყვარებული მეცა მყავს	81
156. ნინა, მუში მანწარა რე — დედავ, რა მწარეა	81
157. გურ ოგურეს — გული საგულეში	81
158. მფშალაშ ლურქულს უჯგუ — ბუღბუღის გალობას ჟობს	81
159. საცოროფო (ართი ცირა) — სატრფიალო (ერთმა გოგომ)	82
160. მა სი მიცორქენი — მე შენ რომ მიყვარხარ	82
161. თქვან ცოროფაქ მა დობლუპუ — თქვენმა სიყვარულმა მე დამლუპა	82
162. ცოროფა (ცოროფა რე, ჩიმაღეფი) — სიყვარული (სიყვარული არის, ძმებო)	83
163. ჯადიანიში მოძახილი — დადიანის მოძახილი	83
164. ია დო ვარდმე ცოროფა — იისა და ვარდის სიყვარული	84
165. ცოროფაში ლერსი — სატრფიალო ლექსი	84
166. ცოროფაში — სიყვარულისა	85
167. საცოროფო ლერსი — სატრფიალო ლექსი	86
168. საცოროფო (ართ ცოროფას) — სატრფიალო (ერთმა სიყვარულმა)	87
169. ლეხი ვორექ — ავადა ვარ	87
170. დლას ფიჭრი ვამილდეუ — არასდროს ფიჭრი არა მქონდა	87
171. მარა იშენ ქომიციორქ — მაგრამ მაინც მიყვარხარ	87
172. გურიში ვარდი — გულის ვარდი	88
173. სერი რე დო ჩეგოლას — ლამეა და ჩეგოლას	88
174. ცოროფა — სიყვარული	88
175. სქან ცოროფაქ ჩქიმ გურიშე — შენი სიყვარული ჩემი გულიდან	89
176. შურო მუშა გოფრჩქინდი — სულ რად ვაეჩნდი	89
177. წვალებული ცხოვრებას — გატანჯულ ცხოვრებას	90

178.	ეფერ მუქ ანგაძირუ — ისეთი რა მოგეჩვენა	91
179.	ვლურუქ, ვლურუქ, ვაფსქიდუქ — კვედები, კვედები, არ მოერჩებც	91
180.	ამდლა — დღეს	91
181.	თოლი სქანი — თვალი შენი	92
182.	ძღაბი და ბოშიში ლექსი — გოგოსა და ბიჰის ლექსი	92
183.	ცოროფა (ცოროფა რე, გიჩქუდანი) — სიყვარული (სიყვარულთა, იცოდეთ)	93
184.	ახავაი, ჩქიმი ცოდა — ვაგლახ, ჩემი ცოდვა	93
185.	ცოროფა (ძვირფასი რექ) — სიყვარული (ძვირფასი ხარ)	94
186.	სქანი ჰირი, ჩქიმი ვარდი — შენი ჰირიშე, ჩემო ვარდო	95
187.	ცოროფაში ლერსი — სატრფიალო ლექსი	95
188.	ცოროფაში (თე ტორონს) — სატრფიალო (ამ მტრედს)	96
189.	ვარდი დო ჰუქელე — ვარდი და ჰინკარი	97
190.	საყოროფო (თიკალ ბედოშ ქოპუას) — სატრფიალო (ისეთი ბედისა მქნა)	97
191.	მი რე საცოდალი? — ვინაა საცოდავი?	97
192.	სახე სქვაში — ღამაზი სახე	98
193.	აბრაგო ულირი ბოშიშა მინაქარა — წერილი ყაჩაღად გასული ბიჰისადმი	98
194.	ავა ამბეს მოგოშინა — ერთ ამბეს მოგახსენებ	99
195.	ძღაბი დო ბოშიში ლერსი — გოგოსა და ბიჰის ლექსი	99
196.	ძღაბი დო ბოში — გოგო და ბიჰი	103
197.	ბოში დო ძღაბი — ბიჰი და გოგო	104
198.	ძღაბი და ბოშიში ლერსი (გურ ჰეიდ მათუ) — გოგოსა და ბიჰის ლექსი (გული დამწვარი მაქვს)	106
199.	ძღაბი და ბოშიში ლერსი (ვითოვირი წანელ ვორდი) — გოგოსა და ბიჰის ლექსი (თორმეტი წლისა ვიყავი)	108
200.	იმენდიანი ცოროფა — იმენიანი სიყვარული	109
201.	ძღაბი დო ბოში — ქალი და კავი	110
202.	ძღაბი დო ბოში — გოგო და ბიჰი	112
203.	ბოში დო ძღაბიშ მექარ-მოქარუა — გოგო-ბიჰის მიწერ-მოწერა	118
204.	ბოშიქ მექარ ძღაბის — ბიჰმა მიწერა გოგოს	121
205.	წერილი ბოშიში ცირაშა — ვაჟის წერილი ქალისადმი	122
206.	ოთახუშა მინოილებ — ოთახში შემოსულხარ	123
207.	ბოში დო ცირა — ბიჰი და ცირა	124
208.	ბოში დო ცირა — ვაჟი და ქალი	124
209.	სატრფიალო კუბულები (1—145)	137

III. წუთისოფელი

210.	მით ხეს კინიკართანცია — ვინც ხელს წაიკაიწებსო	156
211.	უჩა ბედი — შავი ბედი	157
212.	ბორჯი — დრო-ვაში	157
213.	ჩონგური	158
214.	სრუვილი — სურვილი	158
215.	ირო ბჰარი — სულ ვწერე	159
216.	ნინა — ენა	159
217.	წუთისოფელი	159
218.	ბოშოჩი, მუსუთ თქუანქენი — ვაჟაკო, რასაკ იტყვი	160
219.	ირფელ მოსალოდნელი რე — ყველაფერი მოსალოდნელია	160
220.	ქოიძერნანო? — გინახათ?	160
221.	ქუდუმაჰუქ ურწმუნოქუ — ძირს დამცა ურწმუნომ	161

222. სი სო რგორა მა თე დროს — შენ სად გეძებო მე ამ დროს	161
223. ნარავად რე — ნათქვამია	162
224. ვორწყექ, ვორექ მალურუ — ვხედავ, მომაკვლავი ვარ	162
225. ვორწყექ, დროქ გინომილუ — ვხედავ, დრო გამივიდა	163
226. გურისმ წწარე ქუა მილუ — გული მწარედ მტყივა	163
227. სირჩინუეში ლერსი — სიბერის ლექსი	164
228. ღორონთ, რინა ვადომშალა — ღმერთო, ყოფნა არ მომშეშალო	164
229. ართი შადი — ერთი ბალი	165
230. ვოი, შური საყვარელი — ვაი, სულს საყვარელო	166
231. ართი ჯა რე — ერთი ხეა	166
232. ეკისერუ უსერეთ — დაღამდა უღამოდ	166
233. უხორდენი — რომ უყვარდენ	167
234. ჰო, იორე	167
235. ჩქიმი ბაბუ — ჩემი ბაბუა	167
236. იშენთ ჩქიმი ჯიმა რექ — მაინც ჩემი ძმა ხარ	168
237. მისით ოკო — ეისაც უნდა	168
238. შოუშ მუშა — შოუს მამა	168
239. ავათია ჩქიმი ბედისია — ვავლახ ჩემს ბედსაო	168
240. ნაჟიდერ ჩხოუს ქვალუნა — ნაყიდ ძროხას წველიან	169
241. ამბე კოცუ შეხვადუნი — კაცს რომ ამბავი შეხვდება	169
242. სოფელიშო ჭგირი რე — სოფლისათვის კარგია	169
243. კოს სიცოცხლე მუშო ოკო — კაცს სიცოცხლე რაღად უნდა	169
244. მუშოთ მოკო — რად მინდა	170
245. ჩონგურთში გიობირალი — ჩონგურზე დასამღერებელი	170
246. შურო მუშა გოერჩქინდი — სულ რად გაეჩნდი	170

IV. საყოფაცხოვრებო-საღალღობო

247. სქან წურწუფა, სქან გვაჯილა — შენი წუმწუშა, შენი გვაჯილა	171
248. ბოში დო ცირა — ბიჭი და გოგო	171
249. ძღაბი ჭგირი ვორექ, მარა — გოგო კარგი ვარ, მაგრამ	172
250. ვოდელია	172
251. კერი-კერკეცი ვორდინი — ტახი რომ ვიყავ, ტახუნა	172
252. ეწწერს ირემი დიდი-ქამი — ეწწერში ირემია დიდრქიანი	173
253. აბა, შარა ქომუჩით — აბა, გზა მომეცით („ჩანსულოს“ მოტივზე)	173
254. გამნიირთ ქიანაქ — გაღაბურუნდა ქვეყანა	174
255. ართ ცოროფილ მათ ქობუნს — ერთი შეყვარებული მეცა მყავს	174
256. ცოროფილი აკა პუნსუ — შეყვარებული ერთი მყავს	175
257. სიზმარი	175
258. ცოროფილს — სატრფოს	176
259. ირ ქივანა დომილებუ — მთელი ქვეყანა დამივლია	177
260. მუ ამბე რე, ბარიშნეფი — რა ამბავია, ქალიშვილებო	177
261. ცოროფა რე ვირინერი — სიყვარული ორნაირია	177
262. იზო, ძღაბეფ, დოკონით — იქით, გოგობეზო, გაიწვიეთ	177
263. ართ ძღაბი დო ართი ბოში — ერთი გოგო და ერთი ბიჭი	177
264. ცოროფილქი მომიჩინუ — შეყვარებულმა შემომითვალა	178
265. სუშმა სოხუმიშა იბდი — სამჯერ სოხუშში წავედი	178
266. ქვრივი ქალი და კაკა ევანია	178
267. კაკა და ქვრივი ქალი	179

268. ჩინგური	179
269. საქორწილო საღალღობო სიმღერა	180
270. ჩქინ ტოლბაში — ჩეენი ტოლუმბაში	180
271. ენწერიშა ეკიელი — ეწერში ავედი	180
272. ოძიცი — საღალღობო	181
273. დუღიშ ართუაფალი — თავშესაქცივი	181
274. გასაკჳარი მუქო ვარე — გასაკვირი როგორ არაა	182
275. ართი ბოშიქ ქომორთუ — ერთი ბიჳი მოვიდა	182
276. ჩქიმ ოსური ბელი კეილი — ჩემი ცოლი ბედღამწვარი	183
277. ჯოჯუა ნოჩომ წისქვილი — ჯოჯუა ნოჩოს წისქვილი	183
278. აი, შური საყვარელი — აი, სული საყვარელი	183
279. არამი დო შარიქა — არამი და შარიქა	184
280. კოჩ ვარენო დოღურუნი — კაცი რომ მოკვდება	185
281. ქომონჯი დო ჩილი — ქმარი და ცოლი	186
282. უოსურე ბოშიშ ლერსი — უცოლო ბიჳის ლეჳი	186
283. მარებელი, ჯიმა დო და — შაჳანკალი, ძმა და და	187
284. ქირი დო წიწილა — ქორი და წიწილა	188
285. სინჯჳ მურსია — სიმე შოდისი	189
286. გამარჯობა, ცირეფი, თქვანი — გამარჯვება, გოგონებო, თქვენი	189
287. გური თეში ქემემალე — გული ისე მომივა	190
288. ცირეფი, მუქო შიჯინეთ — ჭალიშვილებო, როგორ მიყურებო	190
289. ბაღიე ილახე კებურს — ბერიაკი ზის კერიასთან	190
290. უი ქილორი შეფურინუნს — ზევით ხოხობი მიფრინავს	191
291. ბები დო ბაბუ — ბებია და ბაბუა	191
292. ასეიან ბოშკათეფი — ახლანდელი ყმაწვილკაცები	192
293. 1914 წანაში წყარდილობაში — 1914 წლის წყარდილობისა	193
294. ელაღიმერ ნაჳებია გრიგოლ მუენარგის	194
295. ფუთიშათ ალეელი ჯო — ფოთშიაც ჩაეელი და	195
296. ფერ ქომონჯი ეამოკო — ისეთი ქმარი არ მინდა	196
297. ოძიცი — საღალღობო	197
298. ჩილი — ცოლი	200
299. პირელი ულა ლებარდუშა — პირელი წასელა ლებარდუშე	202
300. ტაროზ-უბადოშ კვიში — მწყემსი უამინდობისა	202
301. მამანტი დო ვასილი — მამანტი და ვასილი	203
302. პილაშ ცხენი — პილას ცხენი	204
303. ნანა, მუქი მადოლე — დედა, რა დამემართა	205
304. კიბა ფაჳაში ნარაგად — კიბა ფაჳავას ნათქვამი	206
305. კაფია	206
306. ჩქიმი ოსური — ჩემი ცოლი	206
307. მარებელი — შაჳანკალი	207
308. სი ქოული — შენ მიღიხარ	208
309. შქვიდელიში ობირეში — დამხრჩეალის სიმღერა	208
310. ვაი, უი, მუ ცოფერე — ვაი, უი, რა ყოფილა	209
311. არმა ოსურ ოსურ ვარე — ყველა ჭალი ჭალი არაა	209
312. მოქყულდუში ლერსი — პატარძლის ლეჳსი	210
313. ლორონე დოუქყუდას — ღმერთმა დასწყევლოს	210
314. ასეიან ბოშკათეფი — ახლანდელი ყმაწვილები	210
315. ვეაჳუნუქ გობეჩიას — არ გავყვები გობეჩიას	211

316. ოსური მიპენი. ჯიშალეფი — ცოლი შვეირთე, ძმებო	211
317. ჩაგე მურსუ — ჩაგე მოღის	212
318. ნოსა-ღიანთილი — რძალ-დედამთალი	213
319. სინჯა-მუანთილი — სიძე-სიმამრი	213
320. ნოსა დო ღიანთილიში ლერსი — რძალ-დედამთილის ლექსი	214
321. ზესქვი — შაში	217
322. ბრელშა მათუ ნაძირეფი — ბევრჯერ მინახავს	217
323. გომორძგუა, ჟუმა, სქანი — გამარჯობა, ძმაო, შენა	217
324. ქიკე ტურა — პატარა ტურა	217
325. მელია დო ოსურეფი — მელა და ქალები	218
326. ჰინჯაში ლექსი — ჰინჯრაქას ლექსი	219
327. კოდუ (ოქიცე) — კოდალა (სალალობო)	220
328. ჩიქვი ცოდა — საწყალი ჩხიკვი	220
329. ეახა, მუქუ რე იფოენი — ეახა, რა მოხდა	221
330. ქშიო, კოლო — აქშა, კოლო	222
331. მუნჩქევიში ლექსი — მანჯის ლექსი	222
332. ჭოღორიში ლერსი — ძაღლის ლექსი	223
333. ტურა დო ლუნა — ტურა და ლუნა	223
334. ჰირი დო ოსურეფი — ჰორი და ქალები	224
335. წყირიში ლერსი — რწყილის ლექსი	225
336. ხანჯიში ლექსი — ყაჯის ლექსი	225
337. მელიაში ლერსი — მელიას ლექსი	226
338. ართ ქაცარი ჰოპუნდუ — ერთი თოქანი მყაედა	226
339. კვინა დო მათშალიაშ ლექსი — სკვინჩისა და ბულბულის ლექსი	226
340. მიმინო დო ჰყორიშ ლექსი — მიმინოსა და მწყრის ლექსი	227
341. დინაფილი ცხენიში ლერსი — დაქარგული ცხენის ლექსი	227
342. კოდონაში ლექსი — კოდოს ლექსი	228
343. გორდეფიში ლერსი — ბაყაყების ლექსი	229
344. გორდი ლერსის იჩიებუ — ბაყაყი ლექსის ამბობს	230
345. გორდიქ გორდული იჩუუ — ბაყაყა ბაყაყური ილაპარაკა	230
346. გორდიში ლექსი — ბაყაყის ლექსი	231
347. ოთხი გორდი — ოთხი ბაყაყი	231
348. გერანუაში ლერსი — ლექსი დიდ თოვლზე	232
349. ზუგიდშა ქიჭანეს — ზუგიდიღში დაიბარეს	233
350. წისქვილი	234
351. შაირები (1-164)	234

V. ისტორიული

352. არამ-ხუტუ	256
353. ეო, დაღია — ო, დაღიანო	257
354. აი, დაფი — აი, დაფნა	257
355. გურიკოჩი — ჭგირი კოჩი — გურიკოჩი კარგი კაცია	257
356. ჟიშე ლორონთ მიტიბუნა — ზევიდან ღმერთი გეწყალოზს	257
357. ბეჟა დგებია	258
358. ნანა	258
359. თოღისი ლერი მომორდუ — თვალზე ძიღა მადგა	259
360. კაპია და ლევანი	259
361. ახ, დობლური — ახ, მოკველი	259

362. აბა, ულა — აბა, წასვლა	260
363. უტუს ლაშქრული	260
364. უტუ მიქაეასა და მართალია თოდუას	260
365. მენიკი დადიანისა და ქოძირია ნინუას გაშაირება	261
366. თენა რენო თი მამიტა? — ესაა ის მამიტა?	261
367. მაკი ფიფიაში ლერსი — მაკი ფიფიას ლექსი	262
368. მაკი ფიფია და სვიმონ ჩიქოვანი	263
369. არსენა შონიამ ლერსი — არსენა შონიას ლექსი	264
370. არსენა შონიამ მაგორალეფქ — არსენა შონიას მძებნელები	265
371. ასლანი ცურუაში ლექსი — ასლან ყურუას ლექსი	265
372. ცურუა დო ყარამანიში ლერსი — ყურუას და ყარამანის ლექსი	267
373. ვარადებულისი ლერსი — ვარადებულის ლექსი	268
374. აეთანდილ ხეიტია	269
375. ქუჭუ გეათუაში ლექსი — ქუჭუ გეათუას ლექსი	270
376. ემხვარეფიში მაცვილარი — ემხვარეფის მკელელი	271
377. ლერსი მურზაყან დადაჩქელიანიში — მურზაყან დადემქელიანის ლექსი	273
378. ახავია — ვეგლახ	273
379. კოწია დადიანი და დიმიტრი შელია	273
380. ძუქუ ლოლუა	274
381. მეღე — ბურდღუ — გაღმა — ბურდღუ	274
382. წირი წანა (1905 წ.) — წლევენდელი წელი (1905 წ.)	274
383. 1905 წანაში — 1905 წლისა	275
384. 1905 წანაში ლექსი — 1905 წლის ლექსი	275
385. 1905 წანა — 1905 წელი	276
386. 1900-იან წლებში უსამართლობას გამოქცეულ ყაჩაღთა ლექსი .	276
387. აკა სი რეკი-შო — ერთადერთი შენა ხარ-თქო	277
388. მა სალდათო ვამაღინე — მე სალდათად ვერ წავალ	277
389. ეკიშ გოლა — ეკის მთა	278
390. ეკიშ გოლა ტაბაკონა — ეკის მთა ტაბაკონა	278
391. ჩე ქოთომი — თეთრი ქათამი	278
392. დიდათ პუნსუ, მუმათ პუნსუ — დედაცა მყავს, მამაცა მყავს	278
393. ულა, ბაბა, ხოფაშა — წასვლა, ბაბა, ხოფაში	278
394. სალდათობა	278
395. სალდათაღაში ლერსი — სალდათობის ლექსი	279
396. სალდათიში მუნაქარა — სალდათის მონაწერი	280
397. ყარსიში ჩხუპი — ყარსის ბრძოლა	281
398. სასალდათოში ლექსი — სასალდათოს ლექსი	282
399. ჩხუპიში ლერსი — ომის ლექსი	282
400. სო რეკ. სქუა! — სად ხარ, შვილო!	283
401. თუდოლეშე მუნათილი — ქვემოთკენ მოღრუბლული	284
402. შანქარს წყარი ქათუბენი — შანქარს რომ წყალი დასხბა	284
403. ჩილი დო ქომონჯი — ცოლი და ქმარი	284
404. წიწილა დო კამაწყარი — წიწილა და კამაწყალი	285

VI. კლასობრივი და სოციალური

405. ბურღა	285
406. ჭკორიში ნადი — ყმის გოდება	286
407. ჭკორიში ობიჩაშე — ყმის სიმღერა	286
30. ქართული ხალხური სიტყვიერება	465

408. ნაზარეშუფი ინგარა — ნაფარეშალნი ტირიან	287
409. ჩქინი ორდას ჩქინი სქუა — ჩვენი იყოს ჩვენი შვილი	287
410. პატონქორალა — ბატონ-უმობა	288
411. პატონი ვლახუნდუ — ბატონი მკემდა	288
412. ჭვეშიშე მოხუნაფილი — ძველიდან მოყვლებული	289
413. ვაი, შური საყვარელი — ვაი, სულ საყვარელო	289
414. ვარადი გუშა	290
415. პატონობაშ გინოლაფა — ბატონობის გადაეარდნა	290
416. უბედურიში სქულაფი — უბედურის შვილები	292
417. ჟინოსქუალობაშ მაგორულენს — აზნაურობის მძებნელებს	292
418. ფქუათ დო ფჩხვარათ — ეფქვათ და ეცეხვოთ	292
419. ეო, ჩქიმ ცოდა — ვაი, ჩემი ცოდვა	293
420. შოუ, ნანა	293
421. ჩელა	293
422. სესია	295
423. შქირენა — შიმშილობა	296
424. შქირენაში ლერსი — შიმშილობის ლექსი	297
425. მეწისქვილეს	298
426. გაქირებაშ წანას — გაქირების წელს	298
427. წირი წანა — წლეეანდელი წელი	299
428. ეი, ვარა	299
429. ახავა, სილარიბე — ვაგლახ, სილარიბე	299
430. ეარწყუეთო? — არა ხედავთ?	299
431. მუშაში ბელი — მუშის ბელი	300
432. ვითოერი წანერი ეორდი — თორმეტი წლისა ვიყავი	300
433. ტყვე გუთუ აფაქიაში სიტყვა — ტუსალ გუთუ აფაქიას სიტყვა	300
434. ვიშო, ლორონქ დოქუეას — ღმერთმა დაწყევლოს	301
435. ურძლაფელა პაპა — გაუმძღარი მღვდელი	301
436. პაპა დო დიაკონი — მღვდელი და დიაკვანი	301
437. პაბეფ დოშაყარელენა — მღვდლები შეკრებილან	302
438. პაპა გერე წირუას — მღვდელი დგას წირეაზე	302
439. პაპა ნოღია — მღვდელი ნოღიავ	302
440. პაპაში სისმარი — მღვდლის სიზმარი	303
441. ქარწყუეთო, ჩიმაკათა — ხედავთ, ძმაკაცებო	303
442. ეო, რირუა, რირუა	304
443. ხირუაში ლერსი — ქერდობის ლექსი	305
444. ციოუ, ნანა, ციოუ, ნანა — იოუ, ნანა, იოუ, ნანა	305
445. ეაშხა დლაქ გოთანდუ — კვირა დღე გათენდა	306
446. მაფშალია უღუს უსკუე — ბუღბული უღელშია შებმული	306
447. ჩამუ დ.ა კოყეხე — ჩამუ და კოკაიას ასული	306

VII. თანამედროვე

448. საქორთუო — საქართველო	312
449. საქორთუოს — საქართველოს	313
450. ჩქიმი ნინა ქორთული — ჩემი ენა ქართული	314
451. ჩქიმი კუნთხე — ჩემი მხარე („კუთხეა“)	314
452. გოლფეს ნირსი მობუდუ დო — მთებს ნისლი ეკიდა და	315
453. კურორტი მენჯი	315

454. ჭიბაშკარი	315
455. ხობიწყარი ზორბოშანს — ხობიწყალი მოჩხრიალებს	317
456. ქორთული წინა — ქართული ენა	318
457. მიყორს ფაცხა მარგალიში — მიყვარს ფაცხა მეგრული	318
458. ჭალადიცი ფალუნს ვარდი — ჭალადიდში ხარობს ვარდი	318
459. ბედნიერი კოლხიბარემს — ბედნიერ კოლხიდელებს	319
460. ჩაიშ მაწილარენს — ჩაის მკრეფაეებს	319
461. სახელოვანი უშაფათი	319
462. ჩაი ვარი ოქრო ჩანს — ჩაი კი არა ოქრო თესია	320
463. ოთასური — თესვისა	320
464. ქიდიბქვათ ბარგუა — დავიწყვთ მარგელა	321
465. რკინაშ ხოჭი — რკინის ხარი	321
466. ჭვეში დო ახალი ჭვარი — ძველი და ახალი ჭვარი	322
467. კონი ვაავენს პასუხის — კაცი არ აგებს პასუხს	322
468. აბა, ბოშეთი — აბა, მიჭებო	324
469. მუშო გოკო, ბაბა, თენა — რად გინდა, ბაბა, ეგ	324
470. ოჩჩანი მათე — ოჩჩანი მათე	324
471. კოლექტივი	325
472. კოლექტივშ მუხუდო — კოლექტივის მუხუდო	325
473. მენჯიშ წყარი — მენჯის წყალი	325
474. ქუმშაორთე გაზარხულქი — გაზაფხული მოვიდა („ჩამოდგა“)	328
475. ობირეში — სასიმღერო	328
476. შქვითი ნოემბერი — შვიდი ნოემბერი	329
477. მუეემზადათ თასუამო — მოეემზადოთ სათესად	329
478. ასეიანი ექიმეთი — ახლანდელი ექიმები	330
479. დეპუტატი	331
480. შოთა რუსთაფელიშ ლექსი — შოთა რუსთაფელის ლექსი	331
481. მუ ოხვარ — რა ეშუელება	332
482. ცირა დო ბოში — გოგო და ბიჭი	332
483. ცირა დო ბოში (ობირე) — გოგო და ბიჭი (სასიმღერო)	333
484. მუშოთ გოკო, პეხუ, ფარა? — რად გინდა, პეხუ, ფული?	335
485. კოლონა დო ჩქიმი ჩხუბი — კოლოსა და ჩემი ჩხუბი	337
486. ჩქიმ ჩონგური — ჩემი ჩონგური	339
487. ინგირიში ლეხერა — ინგურის ხეობა	340
488. რკინაში შარა — რკინიგზა	340
489. დედის წერილი ომში წასული შვილისაჟი და შვილის პასუხი	341
მეგრული ლექსის სტრუქტურის საკითხები	343
შენიშვნები და ვარიანტები	377

ГРУЗИНСКАЯ НАРОДНАЯ СЛОВЕСНОСТЬ

Мегрельские тексты

Поэзия

Подготовка текста, предисловие и
исследование Т. Е. Гудава

(На грузинском языке)

Издательство Тбилисского университета
Тбилиси, 1975

რედაქტორი შ. ძიძიგუარი

გამომცემლობის რედაქტორი ქ. ქირია
მხატვარი ნ. კვიციანი
ტექნორედაქტორი ი. ხუციშვილი
კორექტორი ც. კვანტალიანი

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 14/V-75 წ.
ქაღალდის ფორმატი 70×90^{1/16}
ნაბეჭდი თაბახი 34,25

საარტიკვო-საგამომცემლო თაბახი 29,56.
უე 08572. ტირაჟი 3000. შეკვ. № 656.

ფასი 2 მან. 12 კაბ.

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა,
თბილისი 380028, ი. ჰავეაძის პროსპექტი, 14.
Издательство Тбилисского университета,
Тбилиси, 380028, пр. Чавчавадзе, 14.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამსახეომის
სტამბა № 4. თბილისი 380060, მედჯალაქის II კორპ.
Тбилисская типография № 4. Госкомиздата Совета Министров.
Грузинской ССР, Тбилиси 380060, Медгородок II корп.